

31996R2223

30.11.1996.

EIROPAS KOPIENU OFICIĀLAIS VĒSTNESIS

L 310/1

**PADOMES REGULA (EK) NR. 2223/96****(1996. gada 25. jūnijs)****par Eiropas nacionālo un reģionālo kontu sistēmu Kopienā**

EIROPAS SAVIENĪBAS PADOME,

(4) tā kā Komisijai jāizmanto nacionālo kontu rādītāji Kopienas administratīvajos un jo īpaši budžeta aprēķinos;

ņemot vērā Eiropas Kopienas dibināšanas līgumu, un jo īpaši tā 213. pantu,

ņemot vērā Komisijas iesniegto regulas projektu,

(5) tā kā 1970. gadā attiecībā uz šīs regulas jomu tika publicēts vadības dokuments ar nosaukumu "Eiropas integrēto ekonomisko kontu sistēma" (EKS), ko vienus pusīgi un uz savu atbildību bija izstrādājis Eiropas Kopienas Statistikas birojs; tā kā minētais dokuments bija vairāku gadu darba rezultāts, ko bija veicis Eiropas Kopienas Statistikas birojs kopā ar dalībvalstu statistikas iestādēm, lai izveidotu nacionālo kontu sistēmu, kas atbilstu Eiropas Kopienas ekonomikas un sociālās politikas prasībām, un tā kā dokuments bija Kopienas versija ANO nacionālo kontu sistēmai, kuru Kopiena bija izmantojusi līdz tam;

ņemot vērā Eiropas Parlamenta atzinumu <sup>(1)</sup>,ņemot vērā Eiropas Monetārā institūta atzinumu <sup>(2)</sup>,ņemot vērā Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinumu <sup>(3)</sup>,(6) tā kā, lai atjauninātu oriģināltekstu, 1979. gadā tika publicēts dokumenta otrais izdevums (še turpmāk "EKS otrais izdevums") <sup>(4)</sup>;

(1) tā kā, lai īstenotu un uzraudzītu ekonomikas un monetāro savienību, ir vajadzīga salīdzināma, aktuāla un uzticama informācija par ekonomiskā stāvokļa struktūru un attīstību katrā valstī un/vai reģionā;

(2) tā kā Komisijai jāpiedalās ekonomikas un monetārās savienības pārvaldē un jo īpaši jāziņo Padomei par dalībvalstu panākumiem, ko tās sasniedz, pildot savas saistības, lai izveidotu Ekonomikas un monetāro savienību;

(7) tā kā 1993. gada februārī ANO Statistikas komisija pieņēma jaunu Nacionālo kontu sistēmu (NKS), lai visās ANO dalībvalstīs iegūtie rezultāti būtu starptautiski salīdzināmi;

(3) tā kā ekonomiskie konti ir galvenais instruments, kas ļauj analizēt jebkuras valsts un/vai reģiona ekonomisko stāvokli ar nosacījumu, ka kontus sastāda pēc vienotiem principiem, ko nevar interpretēt dažādi;

(8) tā kā saistībā ar vides kontiem jāpievērš uzmanība Komisijas 1994. gada 21. decembra paziņojumam Eiropas Parlamentam un Padomei ar nosaukumu "Eiropas Savienības noteikumi attiecībā uz vides rādītājiem un nacionālo "zaļo" grāmatvedību";

<sup>(1)</sup> OV C 287, 30.10.1995., 114. lpp.<sup>(2)</sup> Atzinums sniegts 1995. gada 21. jūnijā (Oficiālajā Vēstnesī vēl nav publicēts).<sup>(3)</sup> OV C 133, 31.5.1995., 2. lpp.<sup>(4)</sup> Eurostat: "European System of Integrated Economic Accounts" (ESA), second edition, Statistical Office of the European Communities, Luxembourg, 1979.

- (9) tā kā Kopiena pēc savstarpēja izdevīguma principa sadarbojas ar trešajām valstīm, jo īpaši ar Eiropas ekonomikas zonas (EEZ) valstīm;
- (10) tā kā jāievieš Eiropas kontu sistēma, kas atbilstu ekonomikas un monetārās savienības prasībām un kas tiktu izmantota, apkopojot nacionālos un reģionālos kontus, kā noteikts Kopienas tiesību aktos;
- (11) tā kā visu dalībvalstu kontu un tabulu rezultātus, kas sastādīti saskaņā ar sistēmu, kas noteikta šajā regulā, Komisijai ir jādara pieejamus lietotājiem konkrētos datumos, jo īpaši, lai uzraudzītu ekonomisko konvergenci un sasniegtu pēc iespējas ciešāku dalībvalstu ekonomiskās politikas sadarbību;
- (12) tā kā visas citas sistēmas pamazām tiks aizstātas ar šajā regulā noteikto sistēmu, kuru izmantos kā atsauces sistēmu kopējiem standartiem, definīcijām, klasifikācijām un kontu veidošanas noteikumiem, lai sastādītu dalībvalstu kontus, ievērojot Kopienas prasības, tā, lai varētu iegūt savstarpēji salīdzināmus rezultātus starp dalībvalstīm;
- (13) tā kā šiem statistikas rezultātiem jābūt pieejamiem pilsoņiem atbilstīgi caurskatāmības principam;
- (14) tā kā ar šo regulu ieviestajā sistēmā, kas ir dalībvalstu ekonomikas struktūrām pielāgota NKS versija, jāizmanto NKS formāts tā, lai Kopienas datus var salīdzināt ar tās galveno starptautisko partneru apkopotajiem datiem;
- (15) tā kā datumi jāgrupē atbilstīgi kontu un tabulu plašajām kategorijām un tā kā konkrētos datumos ir jāapstrādā un Komisijai jāziņo tikai tā informācija, kas ir būtiska Kopienas prasībām;
- (16) tā kā tomēr, ņemot vērā attiecīgo kontu apjomu un lielumu, to detalizētību un ģeogrāfisko tvērumu, kā arī stāvokli šajā ziņā dalībvalstīs, tām dalībvalstīm, kuras objektīvu iemeslu dēļ nespēj ievērot šajā regulā noteiktos termiņus, izņēmuma kārtā īslaicīgi dažus termiņus var pagarināt;
- (17) tā kā vēlāk jāpieņem lēmums par to, kā sīkāk iedalīt netieši novērtētos finanšu starpniecības pakalpojumus (FISIM);
- (18) tā kā, ievērojot subsidiaritātes principu, kopēju statistikas standartu izveidošana, lai iegūtu salīdzināmu informāciju, ir uzdevums, kuru efektīvi risināt var vienīgi Kopienas līmenī, un tā kā tādi standarti katrā dalībvalstī tiks īstenoti to organizāciju un iestāžu pārraudzībā, kas atbild par oficiālās statistikas apkopošanu;
- (19) tā kā jānosaka procedūra, saskaņā ar kuru šīs regulas noteikumus pielāgot un atjaunināt sadarbībā ar Eiropas Kopienas Statistikas programmu komiteju (SPK), kas izveidota ar Padomes Lēmumu 89/382/EEK, *Euratom* <sup>(1)</sup>; tā kā minētā pielāgošanas procedūra attieksies tikai uz tiem grozījumiem, ar kuriem netiks palielināti pašu resursi;
- (20) tā kā Statistikas programmu komiteja un Valūtas, finanšu un maksājumu bilances statistikas komiteja (VFMK), kas izveidota ar Lēmumu 91/115/EEK <sup>(2)</sup>, ir izteikušas atbalstu šīs regulas projektam;
- (21) tā kā Padomes 1989. gada 13. februāra Direktīvā 89/130/EEK, *Euratom* par to, kā saskaņot nacionālā kopprodukta noteikšanu tirgus cenās (NKPtC) <sup>(3)</sup>, ir noteikts, ka NKPtC ir salīdzināms tikai tad, ja ir piemērotas Eiropas integrēto ekonomisko kontu sistēmas definīcijas un kontu veidošanas noteikumi, un tā kā Padomes Regulā (EEK, *Euratom*) Nr. 1553/89 (1989. gada 29. maijs) par galīgajiem vienotajiem pasākumiem, lai iekasētu pašu resursus, ko veido pievienotās vērtības nodokļi <sup>(4)</sup>, ir noteikts, ka, lai aprēķinātu PVN vidējo svērto likmi, ar nodokli apliekami darījumi sīkāk jāiedala, izmantojot nacionālos kontus, kas sagatavoti saskaņā ar Eiropas integrēto ekonomikas kontu sistēmu, un tā kā saistībā ar minētajiem instrumentiem un, ņemot vērā Padomes Regulu (EK) Nr. 3605/93 (1993. gada 22. novembris) par to, kā piemērot Eiropas Kopienas dibināšanas līgumam pievienoto Protokolu par pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūru <sup>(5)</sup>, Padomes Lēmumu 94/728/EK, *Euratom* (1994. gada 31. oktobris) par Eiropas Kopienas pašu resursu sistēmu <sup>(6)</sup> un Padomes Lēmumu 94/729/EK (1994. gada 31. oktobris) par budžeta disciplīnu <sup>(7)</sup>, ar šo regulu noteiktās sistēmas īstenošanai

<sup>(1)</sup> OV L 181, 28.6.1989., 47. lpp.

<sup>(2)</sup> OV L 59, 6.3.1991., 19. lpp.

<sup>(3)</sup> OV L 49, 21.2.1989., 26. lpp. Direktīvā jaunākie grozījumi izdarīti ar 1994. gada Pievienošanās aktu.

<sup>(4)</sup> OV L 155, 7.6.1989., 9. lpp.

<sup>(5)</sup> OV L 332, 31.12.1993., 7. lpp.

<sup>(6)</sup> OV L 293, 12.11.1994., 9. lpp.

<sup>(7)</sup> OV L 293, 12.11.1994., 14. lpp.

jāparedz pārejas laiks,

Termiņu pagarinājumi, ko dažām dalībvalstīm piešķir saskaņā ar B pielikumu, beidzas ne vēlāk kā 2005. gada 1. janvārī.

IR PIENĒMUSI ŠO REGULU.

### 1. pants

#### Mērķis

1. Šīs regulas mērķis ir izveidot Eiropas kontu sistēmu 1995, šē turpmāk — "EKS '95", nosakot:

- a) metodoloģiju attiecībā uz kopējiem standartiem, definīcijām, klasifikācijām un kontu veidošanas noteikumiem, ko paredzēts izmantot, apkopojot salīdzināmus kontus un tabulas Kopienas vajadzībām, kā arī apkopojot rezultātus, kas tiek prasīti saskaņā ar 3. panta noteikumiem;
- b) programmu, saskaņā ar kuru Kopienas vajadzībām konkrētos datumos iesniegt kontus un tabulas, kas apkopotas atbilstīgi EKS '95.

2. Ņemot vērā 7. un 8. pantu, šī regula attiecas uz visiem Kopienas aktiem, kuros ir atsauces uz EKS vai tās definīcijām.

3. Šī regula neuzliek dalībvalstīm par pienākumu izmantot EKS '95, apkopojot kontus savām vajadzībām.

### 2. pants

#### Metodoloģija

1. EKS '95 metodoloģija, kas minēta 1. panta 1. punkta a) apakšpunktā, ir dota A pielikumā.

2. EKS '95 metodoloģijas grozījumus, ar ko paredzēts precizēt un pilnveidot sistēmas saturu, pieņem ar Komisijas lēmumu saskaņā ar 4. pantā noteikto procedūru ar noteikumu, ka grozījumi nemaina sistēmas pamatjēdzienus, neprasa papildlīdzekļus to ieviešanai un nepalielina pašu resursus.

3. Saskaņā ar attiecīgiem Līguma noteikumiem Padome ne vēlāk kā 1997. gada 31. decembrī pieņem lēmumu par tādās sistēmas ieviešanu, saskaņā ar kuru sīkāk iedalīt A pielikuma I pielikumā aprakstītos netieši novērtētos finanšu starpniecības pakalpojumus (*FISIM*), un vajadzības gadījumā veic pasākumus, kas vajadzīgi minētās sistēmas īstenošanai.

### 3. pants

#### Iesniegšana Komisijai

1. Dalībvalstis iesniedz Komisijai (Statistikas birojam) kontus un tabulas, kas noteiktas B pielikumā, ievērojot katrai tabulai norādītos termiņus.

Komisija pēc apspriešanās ar Statistikas programmu komiteju ne vēlāk kā līdz 2003. gada 1. jūlijam ziņo Padomei, kā tiek piemēroti termiņu pagarinājumi, lai pārbaudītu, vai tie aizvien vēl ir attaisnojami. Vajadzības gadījumā šim ziņojumam pievieno Komisijas priekšlikumu attiecībā uz jaunu termiņu pagarinājumu piešķiršanu dalībvalstīm, kuras pagarinājumus pieprasījušas.

2. Regulas B pielikuma rezultātus, tostarp datus, ko dalībvalstis pasludinājušas par konfidencialiem saskaņā ar valsts tiesību aktiem vai praksi saistībā ar statistikas konfidencialitāti, dalībvalstis iesniedz saskaņā ar Padomes Regulu (EEK, *Euratom*) Nr. 1588/90 (1990. gada 11. jūnijs) par tādās statistikas informācijas nosūtīšanu Eiropas Kopienas Statistikas birojam, uz kuru attiecas konfidencialitāte <sup>(1)</sup>, kurā reglamentēta informācijas konfidenciala apstrāde.

Ievērojot 2. panta 2. punktā noteikto termiņu, ja tiek veiktas izmaiņas no dalībvalstīm prasītajos datos — jaunas tabulas, attiecīgas valstis un/vai reģioni —, tad uz tādām izmaiņām var attiecināt Komisijas pieņemtos lēmumus saskaņā ar 4. pantā noteikto procedūru.

### 4 pants

#### Procedūra

1. Komisijai palīdz Statistikas programmu komiteja (še turpmāk — "Komiteja").

2. Komisijas pārstāvis iesniedz Komitejai veicamo pasākumu projektu. Komiteja sniedz atzinumu par šo projektu laikā, ko priekšsēdētājs var noteikt saskaņā ar jautājuma steidzamību. Atzinumu sniedz ar balsu vairākumu, kas Līguma 148. panta 2. punktā noteikts attiecībā uz lēmumiem, kuri Padomei jāpieņem pēc Komisijas priekšlikuma. Dalībvalstu pārstāvju balss Komitejā vērtē, kā noteikts minētajā pantā. Priekšsēdētājs nebalso.

3. Komisija nosaka pasākumus, ko piemēro tūlīt. Tomēr, ja šie pasākumi nesaskan ar Komitejas atzinumu, tad Komisija par to tūlīt ziņo Padomei. Tādā gadījumā:

<sup>(1)</sup> OV L 151, 15.6.1990., 1. lpp.. Regulā jaunākie grozījumi izdarīti ar 1994. gada Pievienošanās aktu.

- a) Komisija atliek tās noteikto pasākumu piemērošanu uz trīs mēnešiem no paziņošanas dienas;
- b) Padome ar kvalificētu balsu vairākumu a) apakšpunktā norādītājā laikā var pieņemt atšķirīgu lēmumu.

5 pants

#### Komitejas uzdevumi

Komiteja izskata visus jautājumus, ko tās priekšsēdētājs vai nu pats pēc savas ierosmes, vai pēc kādas dalībvalsts lūguma izvirza saistībā ar šīs regulas piemērošanu.

6 pants

#### Sadarbība ar citām komitejām

1. Visos jautājumos, kas ietilpst Valūtas, finanšu un maksājumu bilances statistikas komitejas (VFMK) kompetencē, Komisija saskaņā ar Lēmuma 91/115/EEK 2. pantu lūdz minētās komitejas atzinumu.
2. Komisija ziņo Nacionālā kopprodukta komitejai, kas izveidota ar Direktīvu 89/130/EEK, *Euratom* visu informāciju, kas attiecas uz šīs regulas īstenošanu un kas vajadzīga minētās komitejas pienākumu veikšanai.

7 pants

#### Piemērošanas termiņš un datu pirmā iesniegšana

1. EKS '95 pirmo reizi piemēro datiem, kas reģistrēti saskaņā ar B pielikumu un iesniedzami 1999. gada aprīlī.
2. Datus Komisijai (Statistikas birojam) iesniedz, ievērojot B pielikumā noteiktos termiņus.
3. Saskaņā ar 1. punktu līdz pirmajai iesniegšanai, ņemot vērā EKS '95, dalībvalstis iesniedz Komisijai (Statistikas birojam) kontus un tabulas, kas sastādītas, piemērojot EKS otro izdevumu.

4. Neierobežojot 19. pantu Padomes Regulā (EEK, *Euratom*) Nr. 1552/89 (1989. gada 29. maijs) <sup>(1)</sup>, ar ko īsteno Lēmumu 88/376/EEK, *Euratom* par Kopienų pašu resursu sistēmu, Komisija un attiecīgās dalībvalstis pārbauda, vai šī regula tiek piemērota, un pārbaūžu rezultātus iesniedz Komitejai, kas minēta šīs regulas 4. panta 1. punktā.

8 pants

#### Pārejas noteikumi

1. Budžeta un pašu resursu vajadzībām un atkāpjoties no 1. panta 2. punkta un 7. panta, Eiropas integrēto ekonomikas kontu sistēma, kas ir spēkā Direktīvas 89/130/EEK, *Euratom* 1. panta 1. punkta izpratnē, un ar to saistītie tiesību akti, jo īpaši, Regulas (EEK, *Euratom*) Nr. 1552/89 un Nr. 1553/89 un Lēmumi 94/728 EK, *Euratom* un 94/729/EK, ir EKS otrais izdevums, kamēr paliek spēkā Lēmums 94/728/EK, *Euratom*.
2. Dalībvalstu ziņojumiem Komisijai saskaņā ar pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūru, kas noteikta Regulā (EK) Nr. 3605/93, līdz 1999. gada 1. septembra ziņojumiem izmanto Eiropas integrēto ekonomikas kontu sistēmu, kas ir EKS otrais izdevums.
3. EKS otrā izdevuma piemērošanu, kā noteikts šā panta 1. un 2. punktā, nodrošina, saskaņā ar EKS '95 koriģējot datus, kas saņemti atbilstīgi 7. panta 1. punktam, tā, lai ņemtu vērā izmaiņas, ko rada jebkuri atšķirīgi jēdzieni, definīcijas vai nomenklatūras EKS otrajā izdevumā salīdzinājumā ar EKS '95.

Šo principu ne vēlāk kā līdz 1996. gada decembrim ievieš saskaņā ar procedūru, kas noteikta Padomes Direktīvas 89/130/EEK, *Euratom* 6. pantā.

9 pants

Šī regula stājas spēkā divdesmitajā dienā pēc tās publicēšanas *Eiropas Kopienų Oficiālajā Vēstnesī*.

Šī regula uzliek saistības kopumā un ir tieši piemērojama visās dalībvalstīs.

Briselē, 1996. gada 25. jūnijā

Padomes vārdā —

M. PINTO

priekšsēdētājs

<sup>(1)</sup> 13 OV L 155, 7.6.1989., 1. lpp. Regula pēdējo reizi grozīta ar Regulu (EEK, *Euratom*) Nr. 2729/94 (OV L 293, 12.11.1994., 5. lpp.).

## A PIELIKUMS

## EIROPAS NACIONĀLO UN REGIONĀLO KONTU SISTĒMA KOPIENĀ

## EKS 1995

## SATURS

	Lpp.
1. NODAĻA	
<b>VISPĀRĒJS RAKSTUROJUMS</b> .....	18
EKS IZMANTOJUMI .....	18
Analīzes un politikas pamats .....	18
EKS jēdzienu astoņas īpašības .....	19
EKS 1995 un NKS 1993 .....	25
EKS 1995 un NKS 1970 .....	25
EKS KĀ SISTĒMA .....	26
Statistikas vienības un to grupējumi .....	26
Institucionālās vienības un sektori .....	27
Vietējās darbības veida vienības un nozares .....	27
Rezidentvienības un nerezidentvienības. Kopējā ekonomika un pārējā pasaule .....	27
Plūsmas un krājumi .....	28
Plūsmas .....	28
Darījumi .....	28
Darījumu īpašības .....	29
Savstarpēji darījumi pret vienību iekšējiem darījumiem .....	29
Naudas darījumi pret beznaudas darījumiem .....	29
Darījumi ar un bez ekvivalentiem .....	29
Pārkārtotie darījumi .....	29
Pārvirzīšana .....	29
Sadališana .....	30
Darījuma galvenā veicēja atzīšana .....	30
Robežgadījumi .....	30
Citas izmaiņas aktīvos .....	30
Citas izmaiņas aktīvu un saistību apjomā .....	30
Turēšanas ienākumi un zaudējumi .....	31
Krājumi .....	31
Kontu sistēma un rādītāji .....	31
Kontu veidošanas noteikumi .....	31
Kontu abu pušu terminoloģija .....	31
Divkārsš ieraksts/četrkārsš ieraksts .....	32
Novērtēšana .....	32
Īpaši vērtējumi attiecībā uz ražojumiem .....	32
Vērtēšana nemainīgās cenās .....	33

	Lpp.
1. NODAĻA (turpinājums)	
Ieraksta laiks . . . . .	33
Konsolidācija un saldo aprēķins . . . . .	33
Konsolidācija . . . . .	33
Saldo aprēķins . . . . .	34
Konti, līdzsvarošanas posteņi un rādītāji . . . . .	34
Kontu secība . . . . .	34
Preču un pakalpojumu konts . . . . .	35
Pārējās pasaules konts . . . . .	35
Līdzsvarošanas posteņi . . . . .	35
Rādītāji . . . . .	35
Izejvielu un produkcijas sistēma . . . . .	35
2. NODAĻA	
<b>VIENĪBAS UN VIENĪBU GRUPĒJUMI</b> . . . . .	<b>37</b>
NACIONĀLĀS EKONOMIKAS ROBEŽAS . . . . .	37
INSTITUCIONĀLĀS VIENĪBAS . . . . .	39
INSTITUCIONĀLIE SEKTORI . . . . .	40
Nefinanšu sabiedrības (S.11) . . . . .	42
Apakšsektors. Valsts nefinanšu sabiedrības (S.11001) . . . . .	43
Apakšsektors. Nacionālas privātas nefinanšu sabiedrības (S.11002) . . . . .	44
Apakšsektors. Ārvalstu kontrolētas nefinanšu sabiedrības (S.11003) . . . . .	44
Finanšu sabiedrības (S.12) . . . . .	44
Apakšsektors. Centrālā banka (S.121) . . . . .	46
Apakšsektors. Citas monetārās finanšu iestādes (S.122) . . . . .	47
Apakšsektors. Citi finanšu starpnieki, izņemot apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondus (S.123) . . . . .	48
Apakšsektors. Finanšu palīgsabiedrības (S.124) . . . . .	48
Apakšsektors. Apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondi (S.125) . . . . .	49
Valsts pārvalde (S.13) . . . . .	50
Apakšsektors. Centrālā valdība (S.1311) . . . . .	50
Apakšsektors. Pavalsts valdība (S.1312) . . . . .	50
Apakšsektors. Vietējā valdība (S.1313) . . . . .	50
Apakšsektors. Sociālās nodrošināšanas fondi (S.1314) . . . . .	51
Mājsaimniecības (S.14) . . . . .	51
Apakšsektors. Darba devēji (tostarp pašražotāji) (S.141 + S.142) . . . . .	52
Apakšsektors. Darba ņēmēji (S.143) . . . . .	52
Apakšsektors. Īpašuma ienākuma saņēmēji (S.1441) . . . . .	52
Apakšsektors. Pensiju saņēmēji (S.1442) . . . . .	52
Apakšsektors. Citu pārvedumienākumu saņēmēji (S.1443) . . . . .	52
Apakšsektors. Citi (S.145) . . . . .	52
Bezpeļņas iestādes mājsaimniecību apkalpošanai (S.15) . . . . .	53
Pārējā pasaule (S.2) . . . . .	53
Ražotāju vienību klasifikācija sektoros, sadalot pēc galvenajiem juridiskajiem standarta īpašumtiesību veidiem . . . . .	54

	Lpp.
2. NODAĻA (turpinājums)	
VIETĒJĀS DARBĪBAS VEIDA VIENĪBAS UN NOZARES	56
Vietējā darbības veida vienība	57
Nozare	57
NOZARU KLASIFIKĀCIJA	58
VIENDABĪGĀS RAŽOŠANAS VIENĪBAS UN VIENDABĪGĀS NOZARES	58
Viendabīgās ražošanas vienība	58
Viendabīgā nozare	58
VIENDABĪGO NOZARU KLASIFIKĀCIJA	59
3. NODAĻA	
<b>DARĪJUMI AR RAŽOJUMIEM</b>	<b>60</b>
<b>RAŽOŠANA UN PRODUKCIJA</b>	<b>61</b>
Galvenās darbības, blakusdarbības un papilddarbības	62
Produkcija (P.1)	62
Produkcijas ieraksta un vērtēšanas laiks	68
<b>STARPPRODUKTU PATĒRIŅŠ (P.2)</b>	<b>73</b>
Starpproduktu patēriņa ieraksta un vērtēšanas laiks	75
<b>GALAPATĒRIŅŠ (P.3, P.4)</b>	<b>75</b>
Galapatēriņa izdevumi (P.3)	75
Faktiskais galapatēriņš (P.4)	76
Galapatēriņa izdevumu ieraksta un vērtēšanas laiks	78
Faktiskā galapatēriņa ieraksta un vērtēšanas laiks	78
<b>BRUTO KAPITĀLIEGULDĪJUMI (P.5)</b>	<b>79</b>
Bruto ieguldījumi pamatkapitālā (P.51)	79
Bruto ieguldījumu pamatkapitālā ieraksta un vērtēšanas laiks	81
Izmaiņas krājumos (P.52)	82
Krājumu izmaiņu ieraksta un vērtēšanas laiks	83
Vērtslietu iegādes, no kurām atskaitītas to realizācijas (P.53)	84
<b>PREČU UN PAKALPOJUMU IMPORTS UN EKSPORTS (P.6 un P.7)</b>	<b>84</b>
Preču imports un eksports (P.61 un P.71)	85
Pakalpojumu imports un eksports (P.62 un P.72)	87
<b>DARĪJUMI AR ESOŠĀM PRECĒM</b>	<b>89</b>
4. NODAĻA	
<b>SADALES DARĪJUMI</b>	<b>91</b>
<b>DARBA ŅĒMĒJU KOMPENSĀCIJA (D.1)</b>	<b>91</b>
Algas (D.11)	91
Algas skaidrā naudā	91
Algas natūrā	91
Darba devēju sociālās iemaksas (D.12)	93
Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas (D.121)	93
Darba devēju aprēķinātās sociālās iemaksas (D.122)	93

	Lpp.
4. NODAĻA (turpinājums)	
RAŽOŠANAS UN IMPORTA NODOKĻI (D.2) . . . . .	94
Nodokļi par ražojumiem (D.21) . . . . .	95
Pievienotās vērtības veida nodokļi (PVN) (D.211) . . . . .	95
Importa nodokļi un nodevas, izņemot PVN (D.212) . . . . .	95
Nodokļi par ražojumiem, izņemot PVN un importa nodokļus (D.214) . . . . .	96
Citi ražošanas nodokļi (D.29) . . . . .	96
Ražošanas un importa nodokļi, ko maksā Eiropas Savienības iestādēm . . . . .	97
SUBSĪDIJAS (D.3) . . . . .	98
Subsīdijas par ražojumiem (D.31) . . . . .	98
Importa subsīdijas (D.311) . . . . .	99
Citas subsīdijas par ražojumiem (D.319) . . . . .	99
Citas subsīdijas par ražošanu (D.39) . . . . .	99
ĪPAŠUMA IENĀKUMS (D.4) . . . . .	101
Procenti (D.41) . . . . .	101
Procenti no noguldījumiem, aizdevumiem un debitoru un kreditoru saistībām . . . . .	101
Procenti no vērtspapīriem . . . . .	101
Procenti no vekseliem un līdzīgiem īstermiņa instrumentiem . . . . .	101
Procenti no obligācijām un parādzīmēm . . . . .	101
Procentu likmes mijmaiņas darījumi un nestandartizēti procentu likmes nākotnes līgumi . . . . .	102
Procenti no finanšu nomām . . . . .	102
Citi procenti . . . . .	102
Ieraksta laiks . . . . .	103
Sabiedrību sadalītais ienākums (D.42) . . . . .	103
Dividendes (D.42) . . . . .	103
Atvilkumi no kvazisabiedrību ienākuma (D.422) . . . . .	104
Reinvestētie ieņēmumi no tiešajiem ārvalstu ieguldījumiem (D.43) . . . . .	105
Īpašuma ienākums, ko attiecinā uz apdrošinājumaņēmējiem (D.44) . . . . .	105
Rentes (D.45) . . . . .	106
Rentes par zemi . . . . .	106
Rentes par zemaugsnes (zemes dziļū) aktīviem . . . . .	106
IENĀKUMA, BAGĀTĪBAS UN CITI KĀRTĒJIE NODOKĻI (D.5) . . . . .	106
Ienākuma nodokļi (D.51) . . . . .	107
Citi kārtējie nodokļi (D.59) . . . . .	107
SOCIĀLĀS IEMAKSAS UN PABALSTI (D.6) . . . . .	108
Sociālās iemaksas (D.61) . . . . .	110
Faktiskās sociālās iemaksas (D.611) . . . . .	110
Aprēķinātās sociālās iemaksas (D.612) . . . . .	111
Sociālie pabalsti, kas nav sociālie pārvedumi natūrā (D.62) . . . . .	112
Sociālās nodrošināšanas pabalsti skaidrā naudā (D.621) . . . . .	112
Privāti fondētie sociālie pabalsti (D.622) . . . . .	113



	Lpp.
ROZDZIĀL 4. (turpinājums)	
Nefondētie darba ņēmēju sociālie pabalsti (D.623) . . . . .	113
Sociālās palīdzības pabalsti skaidrā naudā (D.624) . . . . .	113
Sociālie pārvedumi natūrā (D.63) . . . . .	113
Sociālie pabalsti natūrā (D.631) . . . . .	113
Sociālās nodrošināšanas pabalsti, atlīdzinājumi (D.6311) . . . . .	114
Citi sociālās nodrošināšanas pabalsti natūrā (D.6312) . . . . .	114
Sociālās palīdzības pabalsti natūrā (D.6313) . . . . .	114
Individuālu ārpustirgus preču vai pakalpojumu pārvedumi (D.632) . . . . .	114
CITI KĀRTĒJIE PĀRVEDUMI (D.7) . . . . .	115
Nedzīvības tīrās apdrošināšanas prēmijas (D.71) . . . . .	115
Nedzīvības apdrošināšanas prasījumi (D.72) . . . . .	116
Kārtējie pārvedumi valsts pārvaldē (D.73) . . . . .	116
Kārtējā starptautiskā sadarbība (D.74) . . . . .	117
Dažādi kārtējie pārvedumi (D.75) . . . . .	118
Kārtējie pārvedumi bezpeļņas iestādēm mājsaimniecību apkalpošanai . . . . .	118
Kārtējie pārvedumi starp mājsaimniecībām . . . . .	118
Naudas sodi un līgumsodi . . . . .	118
Loterijas un azartspēles . . . . .	119
Kompensācijas maksājumi . . . . .	119
Ceturtais pašu resurss, kura pamatā ir NKP . . . . .	119
Citi . . . . .	119
KOREKCIJA, LAI ŅEMTU VĒRĀ IZMAIŅAS MĀJSAIMNIECĪBU TĪRAJĀ PAŠU KAPITĀLĀ PENSĪJU FONDU REZERVĒS (D.8) . . . . .	120
KAPITĀLA PĀRVEDUMI (D.9) . . . . .	121
Kapitāla nodokļi (D.91) . . . . .	121
Ieguldījumu dotācijas (D.92) . . . . .	122
Citi kapitāla pārvedumi (D.99) . . . . .	123
<b>5. NODAĻA      FINANŠU DARĪJUMI . . . . .</b>	<b>125</b>
<b>FINANŠU DARĪJUMU KLASIFIKĀCIJA . . . . .</b>	<b>127</b>
Monetārais zelts un speciālas aizņēmumtiesības (SDR) (F.1) . . . . .	129
Monetārais zelts (F.11) . . . . .	129
Speciālas aizņēmumtiesības (SDR) (F.12) . . . . .	130
Valūta un noguldījumi (F.2) . . . . .	130
Valūta (F.21) . . . . .	130
Pārvedamie noguldījumi (F.22) . . . . .	131
Citi noguldījumi (F.29) . . . . .	131
Vērtspapīri, kas nav akcijas (F.3) . . . . .	132
Vērtspapīri, kas nav akcijas, izņemot atvasinātos finanšu instrumentus (F.33) . . . . .	132
Īstermiņa vērtspapīri, kas nav akcijas, izņemot atvasinātos finanšu instrumentus (F.331) . . . . .	133
Īlstermiņa vērtspapīri, kas nav akcijas, izņemot atvasinātos finanšu instrumentus (F.332) . . . . .	133
Atvasinātie finanšu instrumenti (F.34) . . . . .	134

	Lpp.
5. NODAĻA (turpinājums)	
Aizdevumi (F.4) . . . . .	135
Īstermiņa aizdevumi (F.41) . . . . .	135
Ilgttermiņa aizdevumi (F.42) . . . . .	135
Akcijas un cits pašu kapitāls (F.5) . . . . .	137
Akcijas un cits pašu kapitāls, izņemot kopfondu akcijas (F.51) . . . . .	138
Kotētās akcijas, izņemot kopfondu akcijas (F.511), un nekotētās akcijas, izņemot kopfondu akcijas (F.512)	138
Cits pašu kapitāls (F.513) . . . . .	139
Kopfondu akcijas (F.52) . . . . .	139
Apdrošināšanas tehniskās rezerves (F.6) . . . . .	139
Mājsaimniecību tīrais pašu kapitāls dzīvības apdrošināšanas rezervēs un pensiju fondu rezervēs (F.61) . . . . .	140
Mājsaimniecību tīrais pašu kapitāls dzīvības apdrošināšanas rezervēs (F.611) . . . . .	140
Mājsaimniecību tīrais pašu kapitāls pensiju fondu rezervēs (F.612) . . . . .	141
Apdrošināšanas prēmiju priekšsamaksa un atlikto apdrošināšanas atlīdzību prasību rezerves (F.62) . . . . .	142
Citas debitoru un kreditoru saistības (F.7) . . . . .	142
Tirdzniecības kredīti un avansi (F.71) . . . . .	143
Citas debitoru un kreditoru saistības, izņemot tirdzniecības kredītus un avansus (F.79) . . . . .	143
Ārpusbilances postenis: tiešie ārvalstu ieguldījumi (F.m) . . . . .	144
KONTU VEIDOŠANAS NOTEIKUMI ATTIECĪBĀ UZ FINANŠU DARĪJUMIEM . . . . .	144
Vērtēšana . . . . .	144
Ieraksta laiks . . . . .	147
Finanšu darījumu sastādīšana, ņemot vērā izmaiņas bilancēs . . . . .	147
5.1. pielikums. Saikne ar naudas rādītājiem . . . . .	147
6. NODAĻA	
<b>CITAS PLŪSMAS</b> . . . . .	<b>149</b>
PAMATKAPITĀLA PATĒRIŅŠ (K.1) . . . . .	149
NERAŽOTO NEFINANŠU AKTĪVU IEGĀDES, NO KURĀM ATSKAITĪTAS TO REALIZĀCIJAS (K.2) . . . . .	149
CITAS AKTĪVU IZMAIŅAS (K.3 līdz K.12) . . . . .	150
CITAS APJOMA IZMAIŅAS (K.3 līdz K.10 un K.12) . . . . .	150
NERAŽOTO AKTĪVU EKONOMISKĀ RAŠANĀS (K.3) . . . . .	151
RAŽOTO AKTĪVU EKONOMISKĀ RAŠANĀS (K.4) . . . . .	151
NEKULTIVĒTO BIOĻOĢISKO RESURSU DABISKAIS PIEAUGUMS (K.5) . . . . .	151
NERAŽOTO AKTĪVU EKONOMISKĀ IZZUŠANA (K.6) . . . . .	152
KATASTROFĀLI ZAUDĒJUMI (K.7) . . . . .	152
NEKOMPENSĒJAMI ARESTI (K.8) . . . . .	152
CITUR NEMINĒTAS CITAS NEFINANŠU AKTĪVU APJOMA IZMAIŅAS (K.9) . . . . .	152
CITUR NEMINĒTAS CITAS FINANŠU AKTĪVU UN SAISTĪBU APJOMA IZMAIŅAS (K.10) . . . . .	153

	Lpp.
6. NODAĻA (turpinājums)	
IZMAIŅAS KLASIFIKĀCIJĀS UN STRUKTŪRĀ (K.12) . . . . .	154
Izmaiņas sektoru klasifikācijās un struktūrā (K.12.1) . . . . .	154
Izmaiņas aktīvu un saistību klasifikācijās (K.12.2) . . . . .	154
NOMINĀLIE TURĒŠANAS IENĀKUMI/ZAUDĒJUMI (K.11) . . . . .	155
Neitrālie turēšanas ienākumi/zaudējumi (K.11.1) . . . . .	156
Reālie turēšanas ienākumi/zaudējumi (K.11.2) . . . . .	156
Turēšanas ienākumi pēc finanšu aktīva veida . . . . .	157
Valūta un noguldījumi (AF.2) . . . . .	157
Aizdevumi (AF.4) un citas debitoru un kreditoru saistības (AF.7) . . . . .	157
Vērtspapīri, kas nav akcijas (AF.3) . . . . .	157
Akcijas un cits pašu kapitāls (AF.5) . . . . .	158
Apdrošināšanas tehniskās rezerves (AF.6) . . . . .	158
Finanšu aktīvi ārvalstu valūtā . . . . .	158
7. NODAĻA <b>BILANCES</b> . . . . .	159
<b>AKTĪVU VEIDI</b> . . . . .	160
Ražotie nefinanšu aktīvi (AN.1) . . . . .	160
Neražotie nefinanšu aktīvi (AN.2) . . . . .	160
Finanšu aktīvi un saistības (AF) . . . . .	161
<b>BILANCES IERAKSTU VĒRTĒŠANA</b> . . . . .	163
Vispārēji vērtēšanas principi . . . . .	163
<b>NEFINANŠU AKTĪVI (AN)</b> . . . . .	164
Ražotie aktīvi (AN.1) . . . . .	164
Pamatlīdzekļi (AN.11) . . . . .	164
Materiālie pamatlīdzekļi (AN.111) . . . . .	164
Nemateriālie pamatlīdzekļi (AN.112) . . . . .	164
Krājumi (AN.12) . . . . .	164
Vērtslietas (AN.13) . . . . .	165
Neražotie aktīvi (AN.2) . . . . .	165
Materiālie neražotie aktīvi (AN.21) . . . . .	165
Zeme (AN.211) . . . . .	165
Zemaugsnes (zemes dziļū) aktīvi (AN.212) . . . . .	165
Citi dabas aktīvi (AN.213 un AN.214) . . . . .	165
Nemateriālie neražotie aktīvi (AN.22) . . . . .	165
Finanšu aktīvi un saistības (AF) . . . . .	166
Monetārais zelts un SDR (AF.1) . . . . .	166
Valūta un noguldījumi (AF.2) . . . . .	166
Vērtspapīri, kas nav akcijas (AF.3) . . . . .	166
Aizdevumi (AF.4) . . . . .	167
Akcijas un cits pašu kapitāls (AF.5) . . . . .	167

	Lpp.
7. NODAĻA (turpinājums)	
Apdrošināšanas tehniskās rezerves (AF.6) . . . . .	167
Citi debitoru un kreditoru konti (AF.7) . . . . .	168
Ārpusbilances posteņi . . . . .	168
Izglietojuma patēriņa preces (AN.m) . . . . .	168
Tiešie ārvalstu ieguldījumi (AF.m) . . . . .	168
Finanšu bilances . . . . .	169
7.1. pielikums. Katras aktīvu kategorijas definīcija . . . . .	170
7.2. pielikums. Ierakstu karte no sākuma bilances līdz slēguma bilancei . . . . .	178
8. NODAĻA	
<b>KONTU SECĪBA UN LĪDZSVAROŠANAS POSTEŅI . . . . .</b>	<b>181</b>
KONTU SECĪBA . . . . .	184
Tekošie konti . . . . .	184
Ražošanas konts (I) . . . . .	184
Ienākuma sadales un izlietojuma konti (II) . . . . .	184
Ienākuma primārās sadales konti (II.1) . . . . .	186
Ienākuma radīšanas konts (II.1.1) . . . . .	186
Primārā ienākuma sadales konts (II.1.2) . . . . .	186
Uzņēmējdarbības ienākuma konts (II.1.2.1) . . . . .	186
Cita primārā ienākuma sadales konts (II.1.2.2) . . . . .	192
Ienākuma otrreizējās sadales konts (II.2) . . . . .	192
Ienākuma pārdales natūrā konts (II.3) . . . . .	200
Ienākuma izlietojuma konts (II.4) . . . . .	200
Izmantojamā ienākuma izlietojuma konts (II.4.1) . . . . .	200
Koriģētā izmantojamā ienākuma izlietojuma konts (II.4.2) . . . . .	200
Uzkrājumu konti (III) . . . . .	202
Kapitāla konts (III.1) . . . . .	202
Konts "Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās ietaupījumu un kapitāla pārvedumu dēļ" (III.1.1) . . . . .	202
Nefinanšu aktīvu iegādes konts (III.1.2) . . . . .	202
Finanšu konts (III.2) . . . . .	202
Konts "Citas izmaiņas aktīvos" (III.3) . . . . .	202
Konts "Citas izmaiņas aktīvu apjomā" (III.3.1) . . . . .	209
Pārvērtēšanas konts (III.3.2) . . . . .	209
Neitrālo turēšanas ienākumu un zaudējumu konts (III.3.2.1) . . . . .	209
Reālo turēšanas ienākumu un zaudējumu konts (III.3.2.2) . . . . .	209
Balances (IV) . . . . .	218
Sākuma balance (IV.1) . . . . .	218
Izmaiņas bilancē (IV.2) . . . . .	218
Slēguma balance (IV.3) . . . . .	218

	Lpp.
8. NODAĻA (turpinājums)	
PĀRĒJĀS PASAULES KONTI (V) . . . . .	218
Tekošie konti . . . . .	223
Preču un pakalpojumu ārējais konts (V.I) . . . . .	223
Primārā ienākuma un kārtējo pārvedumu ārējais konts (V.II) . . . . .	223
Ārējo uzkrājumu konti (V.III) . . . . .	223
Kapitāla konts (V.III.1) . . . . .	223
Finanšu konts (V.III.2) . . . . .	223
Konts "Citas izmaiņas aktīvos" (V.III.3) . . . . .	223
Balances (V.IV) . . . . .	224
PREČU UN PAKALPOJUMU KONTS (0) . . . . .	232
INTEGRĒTIE EKONOMISKIE KONTI . . . . .	233
RĀDĪTĀJI . . . . .	243
Iekšzemes kopprodukts tirgus cenās (IKP) . . . . .	243
Kopējās ekonomikas darbības rezultāts . . . . .	243
Kopējās ekonomikas jauktais ienākums . . . . .	243
Kopējās ekonomikas uzņēmējdarbības ienākums . . . . .	243
Nacionālais ienākums (tirgus cenās) . . . . .	243
Nacionālais izmantojamais ienākums . . . . .	244
Ietaupījumi . . . . .	244
Kārtējais ārējais saldo . . . . .	244
Kopējās ekonomikas tīrais aizdevums (+) vai aizņēmums (-) . . . . .	244
Kopējās ekonomikas tīrā vērtība . . . . .	244
MATRICAS NOFORMĒJUMS . . . . .	244
EKS kontu matricas noformējums . . . . .	245
Kontu matricu īpašības . . . . .	248
Samazinātā formāta matricas pielāgošana īpašiem analīzes veidiem . . . . .	249
9. NODAĻA	
<b>IZEJVIELU UN PRODUKCIJAS SISTĒMA</b> . . . . .	264
PIEGĀDES UN IZLIETOJUMA TABULAS . . . . .	268
TABULAS, KAS SASAISTA PIEGĀDES UN IZLIETOJUMA TABULAS AR SEKTORU KONTIEM . . . . .	282
SIMETRISKĀS IZEJVIELU UN PRODUKCIJAS TABULAS . . . . .	282
10. NODAĻA	
<b>CENAS UN APJOMA RĀDĪTĀJI</b> . . . . .	287
CENAS UN APJOMA INDEKSU DARBĪBAS JOMA KONTU SISTĒMĀ . . . . .	288
Cenas un apjoma indeksu integrētā sistēma . . . . .	288
Cenas un apjoma indeksi citiem rādītājiem . . . . .	289
VISPĀRĒJIE PRINCIPI CENAS UN APJOMA INDEKSU MĒRĪŠANAI . . . . .	290
Tirgus ražojumu cenu un apjomu noteikšana . . . . .	290
Kvalitātes atšķirības un cenas atšķirības . . . . .	290

	Lpp.
10. NODAĻA (turpinājums)	
Principi attiecībā uz ārpustirgus pakalpojumiem . . . . .	291
Principi attiecībā uz pievienoto vērtību un IKP . . . . .	292
SAREŽĢĪJUMI PRINCIPU PIEMĒROŠANĀ . . . . .	292
Vispārējā piemērošana . . . . .	293
Piemērošana īpašām plūsmām . . . . .	293
Preču un tirgus pakalpojumu plūsmas . . . . .	293
Ārpustirgus pakalpojumu plūsmas . . . . .	294
Ražojumu un importa nodokļi un subsīdijas . . . . .	295
Pamatkapitāla patēriņš . . . . .	296
Darba ņēmēju kompensācija . . . . .	296
Ražoto pamatlīdzekļu krājumi un krājumi . . . . .	296
Kopējās ekonomikas reālā ienākuma rādītāji . . . . .	297
INDEKSA NUMURA FORMULAS IZVĒLE UN BĀZES GADS . . . . .	298
TERITORIĀLIE CENAS UN APJOMA INDEKSI . . . . .	298
11. NODAĻA	
<b>IEDZĪVOTĀJI UN IEGULDĪTIE DARBASPĒKA RESURSI . . . . .</b>	<b>300</b>
IEDZĪVOTĀJU KOPSKAITS . . . . .	300
EKONOMISKI AKTĪVIE IEDZĪVOTĀJI . . . . .	301
NODARBINĀTĪBA . . . . .	302
Darba ņēmēji . . . . .	302
Pašnodarbinātas personas . . . . .	303
Nodarbinātība un pastāvīgā dzīvesvieta . . . . .	303
BEZDARBS . . . . .	304
DARBI . . . . .	305
Darbi un pastāvīgā dzīvesvieta . . . . .	305
KOPĒJĀS NOSTRĀDĀTĀS STUNDAS . . . . .	305
PILNĪGAS SLODZES ŠTATA VIETAS . . . . .	306
IEGULDĪTIE DARBA ŅĒMĒJU DARBASPĒKA RESURSI PAR NEMAINĪGU KOMPENSĀCIJU . . . . .	307
12. NODAĻA	
<b>CETURKŠŅA EKONOMISKIE KONTI . . . . .</b>	<b>308</b>
13. NODAĻA	
<b>REĢIONĀLIE KONTI . . . . .</b>	<b>310</b>
REĢIONĀLĀ TERITORIJA . . . . .	310
VIENĪBAS UN PASTĀVĪGĀ ATRAŠANĀS VIETA . . . . .	310
REĢIONALIZĀCIJAS METODES . . . . .	311
RĀDĪTĀJI PĒC NOZARES . . . . .	312
MĀJSAIMNIECĪBU KONTI . . . . .	314

	Lpp.
<i>PIELIKUMI</i>	
I. PIELIKUMS. NETIEŠI NOVĒRTĒTIE FINANŠU STARPniecības PAKALPOJUMI (FISIM) . . . . .	315
Izmaiņas, kas jāizdara EKS nodaļās, ja jāattiecinā uz FISIM . . . . .	315
II. PIELIKUMS. ILGLIETOJUMA PREČU IZPIRKUMNOMA UN ĪRĒJUMPIRKŠANA . . . . .	321
Definīcijas . . . . .	321
Izpirkumnoma . . . . .	321
Operatīvā izpirkumnoma . . . . .	321
Finanšu izpirkumnoma . . . . .	321
Īrējumpirkšana . . . . .	322
Apstrāde kontos . . . . .	322
Operatīvā izpirkumnoma . . . . .	322
Finanšu izpirkumnoma . . . . .	322
Īrējumpirkšana . . . . .	323
III. PIELIKUMS. APDROŠINĀŠANA . . . . .	325
Ievads . . . . .	325
Definīcijas . . . . .	325
Sociālā apdrošināšana . . . . .	325
Valdības sociālās nodrošināšanas shēmas . . . . .	325
Privāti fondētās sociālās apdrošināšanas shēmas . . . . .	326
Nefondētās sociālās apdrošināšanas shēmas, ar ko darbības veic darba devēji . . . . .	326
Cita apdrošināšana . . . . .	326
Cita dzīvības apdrošināšana . . . . .	326
Cita nedzīvības apdrošināšana . . . . .	326
Pārāpdrošināšana . . . . .	327
Apdrošināšanas palīgiestādes . . . . .	327
Apstrāde kontos . . . . .	327
Sociālā apdrošināšana . . . . .	327
Valdības sociālās nodrošināšanas shēmas . . . . .	327
Privāti fondētās sociālās apdrošināšanas shēmas . . . . .	328
Nefondētās sociālās apdrošināšanas shēmas, ar ko darbības veic darba devēji . . . . .	329
Cita apdrošināšana . . . . .	330
Cita dzīvības apdrošināšana . . . . .	331
Cita nedzīvības apdrošināšana . . . . .	331
Pārāpdrošināšana . . . . .	333
Apdrošināšanas palīgiestādes . . . . .	333
<i>Apdrošināšana. Skaitlisks piemērs</i> . . . . .	334
IV. PIELIKUMS. KLASIFIKĀCIJAS UN KONTI . . . . .	339
Klasifikācijas . . . . .	339
Institucionālo sektoru klasifikācija (S) . . . . .	339

	Lpp.
Darījumu un citu plūsmu klasifikācija . . . . .	340
Līdzsvarošanas posteņu klasifikācija (B) . . . . .	343
Aktīvu klasifikācija (A) . . . . .	344
Nozaru (A), ražojumu (P) un ieguldījumu (ieguldījumu pamatkapitālā) (Pi) pārgrupēšana un kodēšana . . . . .	346
Individuālā patēriņa veidu klasifikācija pēc mērķa (COICOP) . . . . .	354
Valdības funkciju klasifikācija (COFOG) . . . . .	355
Konti . . . . .	357

### Tabulu saraksts

2.1. Sektori un apakšsektori . . . . .	40
2.2. Ražotāju veidi, galvenās darbības un funkcijas, klasificēti pēc sektora . . . . .	42
2.3. Ražotāju vienību klasifikācija sektoros, sadalot pēc galvenajiem juridiskajiem standarta īpašumtiesību veidiem . . . . .	55
3.1. Atšķirība starp tirgus ražotājiem, ražotājiem pašu galapatēriņam un citiem ārpustirgus ražotājiem, kuri ražo institucionālām vienībām . . . . .	64
3.2. Institucionālas vienības, vietējās DVV un produkcija, un atšķirība starp tirgu, pašu galapatēriņu un citu ārpustirgu . . . . .	67
3.3. Atšķirība starp tirgu, pašu galapatēriņu un citu ārpustirgu attiecībā uz vietējām DVV un to produkciju . . . . .	68
3.4. Eksportēto preču transportēšanas apstrāde . . . . .	88
3.5. Importēto preču transportēšanas apstrāde . . . . .	89
5.1. Finanšu darījumu klasifikācija . . . . .	128
8.1. Kontu, līdzsvarošanas posteņu un galveno rādītāju konspektīvs noformējums . . . . .	182
8.2. Konts I: ražošanas konts . . . . .	185
8.3. Konts II.1.1: ienākuma radīšanas konts . . . . .	187
8.4. Konts II.1.2: primārā ienākuma sadales konts . . . . .	189
8.5. Konts II.1.2.1: uzņēmējdarbības ienākums un konts II.1.2.2: cita primārā ienākuma sadale . . . . .	193
8.6. Konts II.2: ienākuma otrreizējās sadales konts . . . . .	196
8.7. Konts II.3: ienākuma pārdales natūrā konts . . . . .	199
8.8. Konts II.4.1: izmantojamā ienākuma izlietojuma konts . . . . .	201
8.9. Konts II.4.2: koriģētā izmantojamā ienākuma izlietojuma konts . . . . .	203
8.10. Konts III.1.1: konts "Tirās vērtības izmaiņas, kas radušās ietaupījumu un kapitāla pārvedumu dēļ" . . . . .	204
8.11. Konts III.1.2: konts "Nefinanšu aktīvu iegādes" . . . . .	205
8.12. Konts III.2: finanšu konts . . . . .	207
8.13. Konts III.3.1: konts "Citas izmaiņas aktīvu apjomā" . . . . .	210
8.14. Konts III.3.2: pārvērtēšanas konts . . . . .	214
8.15. Konts IV: bilances . . . . .	219
8.16. Pilnīga pārējās pasaules kontu secība (ārējo darījumu konts) . . . . .	224
8.17. Konts 0: preču un pakalpojumu konts . . . . .	232
8.18. Integrētie ekonomiskie konti . . . . .	234
8.19. Pilnīgas kopējās ekonomikas kontu secības un līdzsvarošanas posteņu matricas noformējums . . . . .	250
8.20. Sociālo kontu matricas shematiskais noformējums . . . . .	257
8.21. Detalizētākas sociālo kontu matricas piemērs . . . . .	260
8.22. Detalizētas apakšmatricas piemērs. Tirā pievienotā vērtība (bāzes cenas) . . . . .	262



	Lpp.	
9.1.	Vienkāršota piegādes tabula . . . . .	264
9.2.	Vienkāršota izlietojuma tabula . . . . .	264
9.3.	Vienkāršota apvienota piegādes un izlietojuma tabula . . . . .	265
9.4.	Vienkāršota simetriska izejvielu un produkcijas tabula (pēc ražojumiem) . . . . .	266
9.5.	Piegādes tabula bāzes cenās, tostarp pārveide pircēja cenās . . . . .	269
9.6.	Izlietojuma tabula pircēja cenās . . . . .	270
9.7.	Vienkārša tirdzniecības un transporta peļņas tabula . . . . .	274
9.8.	Vienkārša tabula "Ražojumu nodokļi, no kā atskaitītas subsīdijas" . . . . .	275
9.9.	Izlietojuma tabula attiecībā uz importu . . . . .	279
9.10.	Izlietojuma tabula bāzes cenās attiecībā uz iekšzemes produkciju . . . . .	280
9.11.	Tabula, kas saista piegādes un izlietojuma tabulas ar sektoru kontiem . . . . .	282
9.12.	Simetriska izejvielu un produkcijas tabula bāzes cenās (pēc ražojumiem) . . . . .	284
9.13.	Simetriska izejvielu un produkcijas tabula attiecībā uz iekšzemes produkciju (pēc ražojumiem) . . . . .	286
A.I.1.	Sekas, ja FISIM attiecina uz institucionālajiem sektoriem, tostarp izmaiņas attiecībā uz ārpusīgiem ražotājiem . . . . .	318
A.I.2.	Sekas, ja FISIM attiecina tikai uz nominālo sektoru . . . . .	319
A.III.1.	Valdības sociālās nodrošināšanas shēmas . . . . .	334
A.III.2.	Privāti fondētās sociālās apdrošināšanas shēmas . . . . .	335
A.III.3.	Nefondētās shēmas, ar ko darbības veic darba devēji . . . . .	336
A.III.4.	Cita dzīvības apdrošināšana . . . . .	337
A.III.5.	Cita nedzīvības apdrošināšana . . . . .	338
A.IV.1.	Konts 0: preču un pakalpojumu konts . . . . .	357
A.IV.2.	Pilnīga kontu secība attiecībā uz kopējo ekonomiku . . . . .	357
A.IV.3.	Pilnīga kontu secība nefinanšu sabiedrībām . . . . .	371
A.IV.4.	Pilnīga kontu secība finanšu sabiedrībām . . . . .	380
A.IV.5.	Pilnīga kontu secība valsts pārvaldei . . . . .	390
A.IV.6.	Pilnīga kontu secība mājsaimniecībām . . . . .	401
A.IV.7.	Pilnīga kontu secība bezpeļņas iestādēm mājsaimniecību apkalpošanai . . . . .	412

## 1. NODAĻA

## VISPĀRĒJS RAKSTUROJUMS

1.01. Eiropas nacionālo un reģionālo kontu sistēma (EKS 1995 vai vienkārši EKS) ir starptautiski savietojama kontu sistēma, lai sistemātiski un sīki aprakstītu kopējo ekonomiku (kas ir reģiona, valsts vai valstu grupas), tās sastāvdaļas un attiecības ar citām kopējām ekonomikām.

EKS 1995 aizstāj 1970. gadā publicēto Eiropas integrēto ekonomikas kontu sistēmu (EKS 1970; 1978. gadā publicēja otru izdevumu ar neliekiem grozījumiem).

EKS 1995 pilnībā saskan ar pārskatītajām vispasaules pamatnostādņēm par nacionālo uzskaiti, Nacionālo kontu sistēmu (NKS 1993, vai vienkārši NKS; par minēto pamatnostādņu izstrādi kopīgi atbildīgas ir Apvienoto Nāciju Organizācija, SVF, Eiropas Kopienu Komisija, ESAO un Pasaules banka). EKS tomēr vairāk ņem vērā apstākļus un datu vajadzības Eiropas Savienībā. Līdzīgi kā NKS, EKS ir saskaņota ar jēdzieniem un klasifikācijām, ko izmanto daudzās citās sociālajās un ekonomikas statistikās. Konkrētie gadījumi ir statistika par nodarbinātību, ražošanu un ārējo tirdzniecību. Tāpēc EKS var kalpot kā sociālās un ekonomikas statistikas centrālā standartu sistēma Eiropas Savienībā un tās dalībvalstīs.

1.02. EKS sistēma sastāv no diviem galvenajiem tabulu komplektiem:

- a) sektoru konti <sup>(1)</sup>;
- b) izejvielu un produkcijas sistēma <sup>(2)</sup> un konti pēc nozares <sup>(3)</sup>.

Sektoru kontos ir sniegts sistemātisks, pēc institucionālajiem sektoriem sadalīts, šādu dažādu ekonomiskā procesa posmu apraksts: ražošana, ienākuma radīšana, ienākuma sadale, ienākuma pārdale, ienākuma izlietojums un finanšu un nefinanšu uzkrājumi. Sektoru kontos ir iekļautas arī bilances, lai aprakstītu aktīvu krājumus, saistības un tīro vērtību grāmatvedības pārskata perioda sākumā un beigās.

Izejvielu un produkcijas sistēma un konti pēc nozares sīkāk apraksta ražošanas procesu (izmaksu struktūru, radīto ienākumu un nodarbinātību) un preču un pakalpojumu plūsmas (produkciju, importu, eksportu, galapatēriņu, starpproduktu patēriņu un kapitālieguldījumus pēc ražojumu grupas).

EKS ietver iedzīvotāju un nodarbinātības jēdzienus <sup>(4)</sup>. Minētie jēdzieni ir būtiski gan attiecībā uz sektoru kontiem, gan uz izejvielu un produkcijas sistēmu.

EKS nav tikai gada nacionālā uzskaitē, bet attiecas arī uz ceturkšņa kontiem <sup>(5)</sup> un reģionālajiem kontiem <sup>(6)</sup>.

## EKS IZLIETOJUMI

## Analīzes un politikas pamats

1.03. EKS sistēmu var izmantot, lai analizētu un novērtētu:

- a) kopējās ekonomikas struktūru. Konkrētie gadījumi ir šādi:
  - 1) pievienotā vērtība un nodarbinātība pēc nozares;
  - 2) pievienotā vērtība un nodarbinātība pēc reģiona;

<sup>(1)</sup> Skat. 8. nodaļu: "Kontu secība un līdzsvarošanas posteņi".

<sup>(2)</sup> Skat. 9. nodaļu: "Izejvielu un produkcijas sistēma".

<sup>(3)</sup> Skat. 8. nodaļu: "Kontu secība un līdzsvarošanas posteņi".

<sup>(4)</sup> Skat. 11. nodaļu: "Iedzīvotāji un ieguldāmie darbspēka resursi".

<sup>(5)</sup> Skat. 12. nodaļu: "Ceturkšņa ekonomiskie konti".

<sup>(6)</sup> Skat. 13. nodaļu: "Reģionālie konti".

- 3) ienākums, sadalīts pēc sektora;
  - 4) imports un eksports pēc ražojumu grupas;
  - 5) galapatēriņa izdevumi pēc ražojumu grupas;
  - 6) ieguldījumi pamatkapitālā un pamatkapitāls pēc nozares;
  - 7) finanšu aktīvu krājumu un plūsmu sastāvs pēc aktīvu veida un pēc sektora;
- b) kopējās ekonomikas konkrētas daļas vai aspekti. Konkrētie gadījumi ir šādi:
- 1) banku sistēma un finanses nacionālajā ekonomikā;
  - 2) valdības loma;
  - 3) konkrēta reģiona ekonomika (salīdzinājumā ar valsti kopumā);
- c) kopējās ekonomikas attīstība laikā. Konkrētie gadījumi ir šādi:
- 1) IKP pieauguma rādītāju analīze;
  - 2) inflācijas analīze;
  - 3) mājtsaimniecības izdevumu sezonas tendenču analīze, ņemot vērā ceturkšņa kontus;
  - 4) analīze, kā laikā mainās konkrētu finanšu instrumentu veidu nozīme, piem., iespēju līgumu pieaugoša nozīme;
  - 5) nacionālās ekonomikas ražošanas struktūru salīdzinājums ilgtermiņā, piem., 30 gadu laika posmā;
- d) kopējā ekonomika attiecībā pret citām kopējām ekonomikām. Konkrētie gadījumi ir šādi:
- 1) Eiropas Savienības dalībvalstu valdību lomu salīdzinājums;
  - 2) Eiropas Savienības ekonomiku savstarpējās atkarības analīze;
  - 3) Eiropas Savienības eksporta sastāva un galamērķa analīze;
  - 4) salīdzinājums starp IKP pieauguma rādītājiem vai izmantojamo ienākumu uz vienu iedzīvotāju Eiropas Savienībā un Amerikas Savienotajās Valstīs, un Japānā.

1.04. Eiropas Savienībai un tās dalībvalstīm šīs sistēmas skaitļi ir ļoti svarīgi, formulējot un uzraugot to sociālo un ekonomisko politiku.

Turklāt ir daži ļoti svarīgi, īpaši izlietojumi:

- a) lai uzraudzītu un vadītu Eiropas monetāro politiku: konverģences kritēriji Eiropas Monetārajai savienībai ir noteikti nacionālo kontu rādītāju izteiksmē (valsts budžeta deficīts, valsts parāds un IKP);
- b) lai piešķirtu monetāro atbalstu Eiropas Savienības reģioniem: izdevumi Eiropas Savienības struktūrfondiem daļēji tiek pamatoti ar reģionalizētu nacionālo kontu rādītājiem;
- c) lai noteiktu Eiropas Savienības pašu resursus. Pēdējie ir atkarīgi no nacionālo kontu rādītājiem trijos veidos:
  - 1) kopējos resursus Eiropas Savienībai nosaka kā procentuālu daļu no dalībvalstu nacionālajiem kopproduktiem (NKP);
  - 2) trešie Eiropas Savienības pašu resursi ir PVN pašu resursi. Dalībvalstu iemaksas šajos resursos lielā mērā ietekmē nacionālo kontu rādītāji, jo tos izmanto, lai aprēķinātu vidējo PVN likmi;
  - 3) dalībvalstu iemaksu relatīvos lielumus ceturtajos Eiropas Savienības pašu resursos pamato ar attiecīgo dalībvalstu nacionālajiem kopproduktiem.

#### **EKS jēdzienu astoņas īpašības**

1.05. Lai izveidotu labu līdzsvaru starp datu nepieciešamību un datu iespējām, EKS jēdzieniem ir astoņas svarīgas īpašības. Tie ir:

- a) starptautiski savietojami;
- b) saskaņoti ar jēdzieniem citās sociālajās un ekonomikas statistikās;
- c) atbilstīgi;

- d) operatīvi;
- e) atšķirīgi no administratīvo jēdzienu vairākuma;
- f) vispārārtzīti un noteikti ilgām laika posmam;
- g) vērsti uz ekonomiskā procesa aprakstu monetāros un precīzi nosakāmos lielumos;
- h) elastīgi un kalpo daudziem nolūkiem.

1.06. Jēdzieni ir starptautiski savietojami, jo:

- a) Eiropas Savienības dalībvalstīm EKS ir standarts nacionālo kontu datu iesniegšanai visās starptautiskajās organizācijās. Tikai valsts publikācijās EKS stingra ievērošana nav obligāta;
- b) EKS jēdzieni visādā ziņā saskan ar jēdzieniem, kas ietverti vispasaules pamatnostādņēs par nacionālo uzskaiti, tas ir, NKS.

Starptautiskā jēdzienu savietojamība ir būtiska, salīdzinot statistiku par dažādām valstīm.

1.07. Jēdzieni ir saskaņoti ar jēdzieniem citās sociālajās un ekonomikas statistikās, jo:

- a) EKS izmanto daudzus jēdzienus un klasifikācijas (piem., NACE 1. red.), ko izmanto arī citā Eiropas Savienības dalībvalstu sociālajā un ekonomikas statistikā, piem., statistikā par ražošanu, ārējo tirdzniecību un nodarbinātību; jēdzieniskās atšķirības ir minimālas. Turklāt minētie Eiropas Savienības jēdzieni un klasifikācijas ir saskaņoti arī ar Apvienoto Nāciju Organizācijas jēdzieniem un klasifikācijām;
- b) tāpat kā NKS, arī EKS jēdzieni ir saskaņoti ar tiem, kuri ietverti lielākajās starptautiskajās pamatnostādņēs par dažiem citiem ekonomiskās statistikas veidiem, jo īpaši, SVF maksājumu bilances rokasgrāmatā, SVF valsts finanšu statistikā, ESAO ieņēmumu statistikā un Starptautiskās darba organizācijas rezolūcijās par nodarbinātību, nostrādāto stundu un darbaspēka izmaksu jēdzieniem.

Saskaņošana ar citu sociālo un ekonomikas statistiku ļoti noder, lai veiktu sasaisti un salīdzinājumu ar minētajiem rādītājiem. Tādēļ labāk var sastādīt nacionālo kontu rādītājus. Turklāt informāciju, kas ietverta tādā konkrētā statistikā, tagad var labāk attiecināt uz nacionālās ekonomikas statistiku, tas ir, tādiem nacionālo kontu skaitļiem kā NKP vai pievienotā vērtība pēc nozares un sektora.

1.08. Identitātes kontu sistēmā pastiprina to jēdzienu atbilstību, ko izmanto, lai aprakstītu dažādas ekonomiskā procesa daļas (ražošanu, ienākuma sadali, ienākuma izlietojumu, uzkrājumus). Tādas iekšējās atbilstības rezultātā statistikas datus no dažādām kontu sistēmas daļām var lietderīgi sasaistīt citu ar citu. Tā, piemēram, var aprēķināt šādas attiecības:

- a) produktivitātes rādītājus, tādus kā pievienotā vērtība vienā nostrādātā stundā (attiecībā uz šo rādītāju vajadzīga atbilstība starp pievienotās vērtības un nostrādāto stundu jēdzieniem);
- b) nacionālais izmantojamais ienākums uz vienu iedzīvotāju (attiecībā uz šo attiecību vajadzīga atbilstība starp nacionālā izmantojamā ienākuma un iedzīvotāju jēdzieniem);
- c) ieguldījumi pamatkapitālā kā procentuālā daļa no pamatkapitāla (attiecībā uz šo attiecību vajadzīga atbilstība starp minēto plūsmu un krājumu jēdzieniem);
- d) valsts budžeta deficīts un valsts parāds kā procentuāla daļa no iekšzemes kopprodukta (attiecībā uz šiem rādītājiem vajadzīga atbilstība starp valsts budžeta deficīta, valsts parāda un iekšzemes kopprodukta jēdzieniem).

Tāda iekšēja jēdzienu atbilstība dod arī iespēju iegūt dažas aplēses pēc atlikuma, piem., ietaupījumus var aplēst kā starpību starp izmantojamo ienākumu un galapatēriņa izdevumiem (7).

1.09. EKS jēdzieni ir operatīvi jēdzieni, jo tie ir plānoti aprēķiniem prātā. Jēdzienu operatīvais raksturs izpaužas vairākos veidos:

- a) dažas darbības vai posteņi jāapraksta tikai tad, ja to lielums ir nozīmīgs. Tas attiecas, piemēram, uz mājāsaimniecību preču ražošanu pašu vajadzībām: audumu aušanu un keramikas izgatavošanu neieraksta kā ražošanu, jo šos ražošanas veidus Eiropas Savienības valstīs uzskata

(7) Skat. 8. nodaļu: "Kontu secība un līdzsvarošanas posteņi".

par nenozīmīgiem. Cits konkrēts gadījums ir, ka mazus lētus darbarīkus un ierīces ieraksta kā ieguldījumus pamatkapitālā tikai tad, ja pircēja izdevumi par tādām ilglietojuma patēriņa precēm pārsniedz ECU 500 (pēc 1995. gada cenām) par posteni (vai ja tās iepirkta vairumā, tad par kopējo nopirkto apjomu); ja tādi izdevumi nepārsniedz minēto sliekšni, tad tādus posteņus ieraksta kā starpproduktu patēriņu;

- b) dažiem jēdzieniem pievieno skaidras norādes par to, kā tos aplēst. Piemēram, nosakot kapitāla patēriņu, veic atsauci uz lineāro nolietojumu, bet, lai aplēstu pamatkapitāla krājumu, iesaka nepārtrauktās inventarizācijas metodi. Cits konkrēts gadījums ir pašražotas produkcijas novērtēšana: principā tai būtu jānotiek bāzes cenās, bet vajadzības gadījumā bāzes cenas var tuvināt, pieskaitot dažādas saistītās izmaksas;
- c) ir pieņemtas dažas vienošanās par vienkāršošanu. Piemēram, pēc vienošanās, visi valdības sniegtie kolektīvie pakalpojumi ir galapatēriņa izdevumi;
- d) jēdzieni ir saskaņoti ar sociālās un ekonomikas statistikas jēdzieniem, ko izmanto par ievaddatiem, lai sastādītu nacionālos kontus.

1.10. Vienlaikus tomēr jēdzienus ne vienmēr ir viegli izmantot, jo tie parasti kaut kādā ziņā atšķiras no jēdzieniem, ko izmanto administratīvo datu avotos. Konkrētie gadījumi ir uzņēmējdarbības pārskati, dati par dažādiem nodokļu veidiem (PVN, personas ienākuma nodoklis, ievadmuuta utt.), sociālās nodrošināšanas dati un uzraudzības padomju dati par banku darbību un apdrošināšanu. Minētie administratīvie dati bieži kalpo kā ievaddati nacionālo kontu sastādīšanai. Parasti tos tādēļ būs jāpārveido, lai tie atbilstu EKS prasībām.

EKS jēdzieni parasti kaut kādā ziņā atšķiras no saviem administratīvajiem ekvivalentiem, jo:

- a) administratīvie jēdzieni dažādās valstīs ir atšķirīgi. Tāpēc ar administratīvajiem jēdzieniem nevar iegūt starptautisku savietojamību;
- b) administratīvie jēdzieni mainās laikā. Tāpēc ar administratīvajiem jēdzieniem nevar iegūt salīdzināmību laikā;
- c) jēdzieni, kuri ir administratīvo datu avotu pamatā, parasti nav savstarpēji atbilstīgi. Tomēr datu sasaiste un salīdzināšana, kas ir būtiska nacionālo kontu rādītāju sastādīšanā, ir iespējama tikai ar atbilstīgu jēdzienu kopumu;
- d) administratīvie jēdzieni parasti nav optimāli ekonomiskās analīzes veikšanai un ekonomiskās politikas novērtēšanai.

Dažreiz administratīvo datu avoti tomēr ļoti labi atbilst nacionālo kontu un citas statistikas datu nepieciešamībai, jo:

- a) jēdzienus un klasifikācijas, kas sākotnēji ir izstrādāti statistikas mērķiem, var pieņemt arī administratīviem mērķiem, piem., valdības izdevumu klasifikācijai pēc veida;
- b) administratīvo datu avotos var noteikti ņemt vērā statistikas (atsevišķo) datu nepieciešamību; tas attiecas, piemēram, uz Intrastat sistēmu, kurā sniedz informāciju par preču piegādēm starp Eiropas Savienības dalībvalstīm.

1.11. EKS galvenie jēdzieni ir vispāratzīti un noteikti ilgām laika posmam, jo:

- a) tie ir apstiprināti kā starptautiskais standarts nākamajām desmitgadēm;
- b) secīgajās starptautiskajās pamatnostādnēs par nacionālo uzskaiti vairākums pamatjēdzienu gandrīz nav mainīti.

Tāda jēdzieniskā nepārtrauktība samazina vajadzību atkārtoti aprēķināt laika rindas un mācīties jaunus jēdzienus. Turklāt tā ierobežo jēdzienu atkarību no nacionālā un starptautiskā politiskā spiediena. Minēto apsvērumu dēļ nacionālo kontu rādītāji ir spējusi gadu desmitiem kalpot kā objektīva ekonomiskās politikas un analīzes datu bāze.

1.12. EKS jēdzieni ir koncentrēti uz ekonomiskā procesa aprakstu monetāros un precīzi nosakāmos lielumos. Visbiežāk krājumus un plūsmas, kas nav precīzi nosakāmi naudas izteiksmē vai kuros nav acīmredzamas naudas sastāvdaļas, neņem vērā.

Šo principu nepiemēro ļoti stingri, jo jāņem vērā arī atbilstības prasība un dažādās datu vajadzības. Konsekvences labad, piemēram, valdības sniegto kolektīvo pakalpojumu vērtība jāieraksta kā produkcija, jo kompensācijas maksājumi darba ņēmējiem un visu veidu preču un pakalpo-

jumu pirkumi, ko veic valdība, ir precīzi nosakāmi naudas izteiksmē. Turklāt ekonomiskās analīzes un politikas mērķiem valdības sniegto kolektīvo pakalpojumu apraksts attiecībā pret pārējo nacionālo ekonomiku palielina nacionālo kontu lietderību kopumā.

1.13. EKS jēdzienu darbības jomu var ilustrēt, apskatot dažus svarīgus robežgadījumus.

EKS, uz ko attiecas ražošanas jēdziena robežas, ietilpst šādi dati (skat. 3.07. līdz 3.09. punktu):

- a) individuālo un kolektīvo pakalpojumu sniegšana, ko veic valdība;
- b) mājvietu pašpakalpojumu veikšana, ko veic īpašnieki apsaimniekotāji;
- c) preču ražošana pašu galapatēriņam, piem., lauksaimniecības produktu ražošana
- d) celtniecība pašu vajadzībām, tostarp mājsaimniecību veiktā;
- e) pakalpojumu veikšana, ko veic apmaksāti mājkalpotāji;
- f) zivju audzēšana zivjaudzētavās;
- g) ražošana, kas aizliegta ar likumu, piem., prostitūcija un narkotiku ražošana;
- h) ražošana, ieņēmumus no kuras pilnībā nedeklarē nodokļu iestādēm, piem., nelegāla tekstilizstrādājumu ražošana.

Ražošanas jēdziena robežās neietilpst šādi dati:

- a) mājas un personīgie pakalpojumi, ko veic un patērē tajā pašā mājsaimniecībā, piem., tīrīšana, ēdiena gatavošana vai slimu vai vecu cilvēku aprūpe;
- b) brīvprātīgo pakalpojumi, kas nav preču ražošana, piemēram, aprūpes veikšana un tīrīšana bez maksas;
- c) zivju dabiska audzēšana atklātā jūrā.

Parasti EKS ieraksta visu produkciju, kas rodas ražošanā, ražošanas jēdziena robežās. Šim noteikumam tomēr ir daži īpaši izņēmumi:

- a) papilddarbību produkcija nav jāieraksta; visus ražošanas faktoros, ko patērē papilddarbībā — materiālus, darbu, pamatkapitāla patēriņu utt. — uzskata par ražošanas faktoriem, ko iegulda galvenajā vai to atbalstošajā blakusdarbībā;
- b) produkciju, kas saražota starpproduktu patēriņam tajā pašā vietējā darbības veida vienībā (DVV, skat. 1.29. punktu), neieraksta; tomēr visu produkciju, kas saražota citām vietējām DVV, kuras pieder tai pašai institucionālajai vienībai, ieraksta kā produkciju.

EKS kontu loģika nozīmē, ka, ja darbību uzskata par ražošanu un tās produkcija ir jāieraksta, tad ir jāieraksta arī blakusienākumi, nodarbinātība, galapatēriņš utt. Piemēram, tā kā mājvietu pašpakalpojumus, ko veic īpašnieki apsaimniekotāji, ieraksta kā ražošanu, tad tāpat ieraksta ienākumus un galapatēriņa izdevumus, kas rodas attiecīgajiem īpašniekiem apsaimniekotājiem. Notiek pretējais, ja darbību neieraksta kā ražošanu: mājas pakalpojumi, ko veic un patērē tajā pašā mājsaimniecībā, nerada ienākumus un galapatēriņa izdevumus un, saskaņā ar EKS jēdzieniem, tajos nav iesaistīta nodarbinātība.

EKS ietilpst arī daudzas īpašas vienošanās, piem.:

- a) valdības produkcijas novērtēšana;
- b) apdrošināšanas pakalpojumu produkcijas un netieši novērtēto finanšu starpniecības pakalpojumu produkcijas novērtēšana;
- c) visu valdības sniegto kolektīvo pakalpojumu ierakstīšana kā galapatēriņa izdevumi un nevis kā starpproduktu patēriņš;
- d) netieši novērtēto finanšu starpniecības pakalpojumu izmantošanas ierakstīšana kā nomināla sektora vai nominālas nozares starpproduktu patēriņš.

- 1.14. EKS jēdzieni kalpo daudziem nolūkiem: plašam izlietojumu spektram EKS jēdzieni būs pieņemami, kaut arī attiecībā uz dažiem izlietojumiem tos varbūt vajadzēs papildināt (skat. 1.18. punktu).
- 1.15. EKS jēdzieniskās sistēmas detalizētais izklāsts piedāvā iespēju elastīgam izlietojumam: daži jēdzieni nav noteikti iekļauti EKS, bet tos tomēr var no sistēmas viegli atvasināt. Piemēram, pievienoto vērtību pēc faktoru izmaksām var iegūt, atskaitot citus tīros ražošanas no pievienotās vērtības bāzes cenās. Cits konkrēts gadījums ir jaunu sektoru radīšana, pārkārtojot EKS noteiktos apakšsektoros.
- 1.16. Elastīgs izlietojums arī ir iespējams, ieviešot papildu kritērijus, kuri nav pretrunā sistēmas loģikai. Piemēram, tādi kritēriji var būt ražotājvienību nodarbinātības skala vai mājsaimniecību ienākuma apjoms. Attiecībā uz nodarbinātību var ieviest apakšklasifikāciju pēc izglītības līmeņa, vecuma un dzimuma.
- 1.17. Tādu elastīgu izlietojumu var iekļaut sociālās uzskaites matricā (SUM). SUM ir matricveida noformējums, kurā izstrādā saistību starp piegādes un izlietojuma tabulām un sektoru kontiem (skat. 8.133. līdz 8.155. punktu). SUM parasti sniedz papildu informāciju par nodarbinātības (bezdarba) līmeni un sastāvu, izmantojot darba ņēmēju kompensācijas sadalījumu pēc nodarbināto personu veida. Tādu sadalījumu piemēro gan darbaspēka izlietojumam pēc nozares, kā norādīts izlietojuma tabulās, gan darbaspēka piegādei pēc sociāli ekonomiskās apakšgrupas, kā norādīts primārā ienākuma konta sadalījumā mājsaimniecību sektora apakšsektoros. Tādējādi dažādu darbaspēka kategoriju piegādi un izlietojumu norāda sistemātiski.
- 1.18. Dažām īpašām datu vajadzībām labākais risinājums ir sastādīt atsevišķus satelītkontus. Konkrētie gadījumi ir datu nepieciešamība, lai, piem.,
- analizētu tūrisma nozīmi nacionālajā ekonomikā;
  - analizētu veselības aprūpes izmaksas un finansējumu;
  - analizētu pētniecības un attīstības, kā arī cilvēka kapitāla nozīmi nacionālajā ekonomikā;
  - analizētu mājsaimniecību ienākumus un izdevumus, ņemot vērā mikroorientētus ienākuma un izdevumu jēdzienus;
  - analizētu vides un ekonomikas mijiedarbību;
  - analizētu ražošanu mājsaimniecībās;
  - analizētu izmaiņas labklājībā;
  - analizētu atšķirības starp rādītājiem nacionālajos kontos un uzņēmējdarbības pārskatos un analizētu to ietekmi uz vērtspapīru un valūtas tirgu;
  - aplēstu nodokļu ieņēmumus.
- 1.19. Satelītkonti var noderēt šādu datu vajadzībām:
- vajadzības gadījumā norādot sīkāku informāciju un izlaižot lieko informāciju;
  - paplašinot kontu sistēmas darbības jomu, pievienojot tai nemonetāru informāciju, piem., par piesārņojumu un vides aktīviem;
  - mainot dažus pamatjēdzienus, piem., paplašinot kapitālieguldījumu jēdzienu, kam pievieno izdevumus par pētniecību un attīstību vai izdevumus par izglītību.
- 1.20. Svarīga satelītkontu iezīme ir tā, ka principā tajos saglabā visus standartsistēmas pamatjēdzienus un klasifikācijas. Tikai tad, ja satelītkonta īpašais nolūks noteikti pieprasa grozījumu, ievieš izmaiņas pamatjēdzienos. Tādos gadījumos satelītkontā jāiekļauj arī tabula, kurā norādīta saikne starp lielākajiem rādītājiem satelītkontā un tādiem rādītājiem standartsistēmā. Tādējādi standartsistēma saglabā savu atsaucē sistēmas lomu un vienlaikus tiek izpildītas īpašās prasības.
- 1.21. Standartsistēmā nav pievērsta liela uzmanība krājumiem un plūsmām, kas nav precīzi nosakāmi naudas izteiksmē (vai bez acīmredzamas naudas sastāvdaļas). Ņemot vērā to īpašības, tādu krājumu un plūsmu analīzi labi sekmē statistikas sastādīšana nemonetārā izteiksmē, piem.,

- a) ražošanu mājāsaimniecībā visvieglāk var aprakstīt alternatīvajiem izlietojumiem iedalīto stundu izteiksmē;
- b) izglītību var aprakstīt izglītības veida, skolēnu skaita, vidējo pirmsdiploma izglītības gadu skaita utt. izteiksmē;
- c) piesārņojuma ietekmi vislabāk var aprakstīt dzīvo sugu skaita izmaiņu, meža koku veselības, atkritumu daudzuma, oglekļa monoksīda un radiācijas, u.c. izteiksmē.

Satelītkonti piedāvā iespēju saistīt tādu statistiku nemonētārās vienībās ar standarta nacionālo kontu sistēmu. Sasaiste ir iespējama, pēc iespējas izmantojot tādā nemonētārā statistikā klasifikācijas, ko izmanto standarta sistēmā, piemēram, klasifikāciju pēc mājāsaimniecības veida vai klasifikāciju pēc nozares. Tādējādi tiek sastādīta atbilstīga paplašināta sistēma. Minēto sistēmu tad var izmantot kā datu bāzi, lai analizētu un novērtētu visus mijiedarbības veidus starp mainīgajiem lielumiem standarta sistēmā un attiecīgajiem lielumiem paplašinātajā daļā.

1.22. Standartsistēma un tās lielākie rādītāji neapraksta izmaiņas labklājībā. Var sastādīt paplašinātus kontus, kuros ietver arī aprēķinātās monetārās vērtības, piem.,

- a) mājas un personiskos pakalpojumus, ko veic un patērē tajā pašā mājāsaimniecībā;
- b) brīvā laika izmaiņas;
- c) pilsētas dzīves ērtības un trūkumus;
- d) ienākuma sadalījuma nevienlīdzību starp iedzīvotājiem.

Tajos var pārklasificēt neizbēgamas nepieciešamības (piem., aizsardzības) galīgos izdevumus par starpproduktu patēriņu, tas ir, kā tādus, kas neveicina labklājību. Līdzīgi, zaudējumus, kas radušies plūdu vai citu dabas katastrofu dēļ, var klasificēt par starpproduktu patēriņu, tas ir, kā labklājības (absolūto) samazinājumu.

Tādējādi varētu mēģināt izveidot ļoti aptuvenu un neprecīzu labklājības izmaiņu rādītāju. Labklājībai tomēr ir daudz parametru, vairākumu no kuriem nevar īpaši labi izteikt naudas izteiksmē. Tāpēc labāks risinājums labklājības mērīšanai ir izmantot atsevišķus rādītājus un mērvienības par katru parametru. Rādītāji var būt, piemēram, zīdaiņu mirstība, paredzamais dzīves ilgums, pieaugušo rakstpratība un nacionālais ienākums uz vienu iedzīvotāju. Minētos rādītājus var iekļaut satelītkontā.

1.23. Lai iegūtu konsekventu, starptautiski savietojamu sistēmu, EKS neizmanto administratīvos jēdzienus. Tomēr visa veida valsts mērķu dēļ var būt ļoti lietderīgi iegūt rādītājus, kuru pamatā ir administratīvie jēdzieni. Piemēram, lai aplēstu nodokļu ieņēmumus, ir vajadzīga statistika par ienākumiem, kas apliekami ar nodokli. Tādu statistiku var iegūt, izdarot dažus grozījumus nacionālo kontu statistikā.

Līdzīgu pieeju var izmantot attiecībā uz dažiem jēdzieniem, ko izmanto nacionālās ekonomikas politikā, piem., attiecībā uz:

- a) inflācijas jēdzienu, ko izmanto, lai palielinātu ierēdņu pensijas, bezdarbnieku pabalstus vai darba ņēmēju kompensāciju;
- b) nodokļu, sociālo iemaksu, valdības un kolektīvā sektora jēdzienu, ko izmanto, apspriežot kolektīvā sektora optimālo lielumu;
- c) stratēģisko sektoru/nozaru jēdzienu, ko izmanto nacionālās ekonomikas politikā vai ES ekonomikas politikā;
- d) uzņēmējdarbības ieguldījumu jēdzienu, ko izmanto nacionālās ekonomikas politikā.

Satelītkonti vai vienkārši papildu tabulas var noderēt tādu, parasti īpašu nacionālu, datu vajadzībām.



**EKS 1995 un NKS 1993**

1.24. EKS (EKS 1995) ir pilnīgi saskaņota ar pārskatīto Nacionālo kontu sistēmu (NKS 1993), kurā nosaka nacionālās uzskaites pamatnostādnes visām valstīm pasaulē. Tomēr starp EKS 1995 un NKS 1993 ir vairākas atšķirības:

- a) atšķirības noformējumā, piem.,
  1. EKS ir atsevišķas nodaļas par darījumiem ar ražojumiem, sadales darījumiem un finanšu darījumiem. Turpretim NKS minētie darījumi ir paskaidroti septiņās nodaļās, kas sakārtotas pēc konta, piem., nodaļas par ražošanas kontu, ienākuma primārās sadales kontu, kapitāla kontu un pārējās pasaules kontu;
  2. EKS apraksta jēdzienu, sniedzot definīciju un sarakstu ar to, kas ir iekļauts un kas nav iekļauts. NKS parasti apraksta jēdzienus vispārīgākos terminos un cenšas arī paskaidrot motīvus, kas ir pieņemti vienošanos pamatā;
  3. EKS ir arī nodaļas par reģionālajiem kontiem un ceturkšņa kontiem;
  4. NKS ir arī nodaļa par satelītkontiem;
- b) EKS jēdzieni vairākos gadījumos ir specifiskāki un precīzāki nekā NKS jēdzieni, piem.,
  1. NKS nav ietvertas ļoti precīzas definīcijas par atšķirību starp tirgu, ražošanu pašu galapatēriņam un citu ārpustirgu attiecībā uz institucionālajām vienībām, vietējām DVV un to produkciju. Tas nozīmē, ka šajā sakarā produkcijas novērtēšana un klasifikācija pēc sektora nav definēta pietiekami precīzi. Tāpēc EKS ievieša vairākus papildu paskaidrojumus, kā arī vairākos konkrētos gadījumos pievienoja kritēriju, ka tirgus pārdošana jānosēd vismaz 50 % ražošanas izmaksu (skat. 3.1. tabulu);
  2. EKS ir precīzēti konkrēti ierakstīšanas sliekšņi, piem., nelielu darbarīku un ierīču ierakstīšana kā starpproduktu patēriņš;
  3. EKS pieņem, ka vairāki preču ražošanas veidi mājsaimniecības apstākļos, tādi kā audumu aušana un mēbeļu izgatavošana, Eiropas Savienības dalībvalstīs nav nozīmīgi un tāpēc nav jāieraksta;
  4. EKS ir izteikta norāde uz īpašiem institucionāliem režīmiem Eiropas Savienībā, tādiem kā *Intrastat* sistēma, kurā ieraksta preču plūsmu Eiropas Savienības robežās, un dalībvalstu ieguldījumi Eiropas Savienībā;
  5. EKS ietver Eiropas Savienībai īpašas klasifikācijas, piem., CPA attiecībā uz ražojumiem un NACE 1. red. attiecībā uz nozarēm (īpaši, bet saskaņoti ar atbilstošajām ANO klasifikācijām);
  6. EKS ietver papildu klasifikāciju attiecībā uz visiem ārējiem darījumiem, tie jāsadala šādi: darījumi starp Eiropas Savienības rezidentiem un darījumi starp rezidentiem un vienībām, kuras atrodas ārpus Eiropas Savienības.

EKS var būt specifiskāka nekā NKS, jo EKS attiecas galvenokārt uz Eiropas Savienības dalībvalstīm. Eiropas Savienības datu vajadzībām EKS var būt arī specifiskāka.

**EKS 1995 un NKS 1970**

1.25. Gan darbības jomas, gan jēdzienu ziņā EKS 1995 atšķiras no EKS 1970. Vairākums minēto atšķirību atbilst atšķirībām starp NKS 1968 un NKS 1993. Dažas no minētajām lielajām atšķirībām pēc darbības jomas ir:

- a) bilanču iekļaušana;
- b) kontu "citas izmaiņas aktīvos" iekļaušana, tas ir, tādu jēdzienu ieviešana kā "citas apjoma izmaiņas", "nominālie turēšanas ienākumi" un "reālie turēšanas ienākumi";
- c) mājsaimniecību sadalījuma apakšsektoros ieviešana;

- d) jauna "galapatēriņa" jēdziena ieviešana: "faktiskais galapatēriņš";
- e) jauna jēdziena "saskaņā ar cenām koriģēts ienākums" ieviešana: "reālais nacionālais izmantojamais ienākums";
- f) "pirkspējas paritātes" jēdziena ieviešana.

Dažas no lielajām atšķirībām jēdzienos ir šādas:

- a) literāro un mākslas darbību (grāmatu rakstīšanu, mūzikas komponēšanu) tagad uzskata par ražošanu; samaksa par literāro un mākslas darbību līdz ar to ir samaksa par pakalpojumiem, nevis īpašuma ienākums;
- b) kaut kādā ziņā ir mainījusies apdrošināšanas pakalpojumu produkcijas novērtēšana, piem., vērtējot nedzīvības apdrošināšanas produkciju, tagad ņem vērā arī ieņēmumus no tehnisko rezervju ieguldījuma;
- c) tirdzniecības un pārvadājumu peļņas daļas sīkāka izskatīšana;
- d) ķēdes sasaistes ieviešana nemainīgo cenu aprēķināšanai;
- e) ir ieviests finanšu izpirkumnomas jēdziens (NKS 1968 un EKS 1970 bija ietverts tikai operatīvās izpirkumnomas jēdziens);
- f) izdevumus par minerālu izpēti un datoru programmatūru tagad ieraksta kā kapitālieguldījumu (nevis kā starpproduktu patēriņu);
- g) kapitāla patēriņš jāieraksta arī attiecībā uz valsts infrastruktūras darbiem (ceļiem, dambjiem utt.);
- h) jaunu finanšu instrumentu (tādu kā atpirkšanas līgumi) un atvasināto finanšu instrumentu (tādu kā iespēju līgumi) identificēšana.

Ir arī atšķirības, kuras nerodas NKS grozījumu dēļ, piem.,

- a) piegādes un izlietojuma tabulu ieviešana (tās bija iekļautas jau NKS 1968);
- b) dažu ierakstīšanas sliekšņu ieviešana un norādes uz īpašiem institucionāliem režīmiem Eiropas Savienībā (skat. 1.24. punktu);
- c) skaidra izvēle par labu produkcijas novērtēšanai bāzes cenās (EKS 1970, NKS 1968 un NKS 1993 akceptē arī vērtēšanu ražotāja cenās);
- d) "ekonomiski aktīvo iedzīvotāju" un "bezdarbnieku" jēdzienu ieviešana (NKS 1968 un 1993 minēto jēdzienu nav).

## EKS KĀ SISTĒMA

1.26. Sistēmas galvenās iezīmes ir šādas:

- a) statistikas vienības un to grupējumi;
- b) plūsmas un krājumi;
- c) kontu sistēma un rādītāji;
- d) izejvielu un produkcijas sistēma.

### STATISTIKAS VIENĪBAS UN TO GRUPĒJUMI <sup>(8)</sup>

1.27. Sistēmas raksturīga iezīme ir vienības divu veidu un ekonomikas apakšsadalījuma divu veidu izmantošana, kas ir visai atšķirīgi un kalpo atšķirīgiem analītiskiem nolūkiem.

<sup>(8)</sup> Skat. 2. nodaļu: "Vienības un vienību grupējumi".

Lai aprakstītu ienākuma, izdevumu un finanšu plūsmas un bilances, institucionālās vienības sistēmā grupē sektoros, ņemot vērā to galvenās funkcijas, darbību un mērķus.

Lai aprakstītu ražošanas procesus un veiktu izejvielu un produkcijas analīzi, vietējās darbības veida vienības (vietējās DVV) sistēmā grupē nozarēs, ņemot vērā to darbības veidu. Darbību raksturo ieguldītie ražojumu resursi, ražošanas process un saražotā produkcija.

### Institucionālās vienības un sektori

1.28. Institucionālās vienības ir ekonomiskās vienības, kas pašas spēj būt preču un aktīvu īpašnieces, uzņemties saistības iesaistīties ekonomiskās darbībās un darījumos ar citām vienībām. Sistēmas nolūkos institucionālās vienības grupē pavisam piecos savstarpēji izslēdzošos institucionālajos sektoros, kas sastāv no šādiem vienību veidiem:

- a) nefinanšu sabiedrības;
- b) finanšu sabiedrības;
- c) valsts pārvalde;
- d) mājsaimniecības;
- e) bezpeļņas iestādes mājsaimniecību apkalpošanai.

Minētie pieci sektori kopā veido kopējo ekonomiku. Katrs sektors vēl ir sadalīts apakšsektoros. Sistēmā ir noteikts, ka par katru sektoru un, ja ir vēlams, arī par apakšsektoru, kā arī par kopējo ekonomiku veido pilnīgu plūsmas kontu un bilanču kopu.

### Vietējās darbības veida vienības un nozares

1.29. Vairākums institucionālo vienību savā ražotāja statusā veic vairāk nekā vienu darbību; lai uzsvērtu tehniskā un ekonomiskā rakstura attiecības, tās jāsadala atkarībā no darbības veida.

Paredz, ka vietējās darbības veida vienības atbilst šai prasībai kā operatīva pieeja. Vietējā DVV ražotāja statusā grupē visas kādas institucionālas vienības daļas, kuras atrodas vienā vai cieši blakus esošās vietās un kas veicina darbības izpildi NACE 1. red. klases līmenī (četri cipari).

Principā jāieraksta tik daudz vietējo darbības veida vienību, cik ir blakusdarbību; tomēr, ja nav pieejami uzskaites dokumenti, kas būtu vajadzīgi tādu darbību aprakstam, tad vietējā darbības veida vienība var ietvert vienu vai vairākas blakusdarbības.

Visu vietējo DVV grupa, kas iesaistīta tajā pašā vai līdzīgā darbības veidā, veido nozari.

Starp institucionālajām vienībām un vietējām DVV ir hierarhiskas attiecības. Institucionālā vienībā kopumā ietilpst viena vai vairākas vietējās DVV; vietējā DVV pieder vienai un tikai vienai institucionālai vienībai.

Precīzākai ražošanas procesa analīzei izmanto analītisku ražošanas vienību. Minētā vienība, kas nav nosakāma (izņemot tādas vietējas DVV gadījumā, kas ražo tikai vienu ražojuma veidu), ir viendabīgas ražošanas vienība, ko definē kā tādu, kurā nav blakusdarbību. Minēto vienību grupējumi veido viendabīgas nozares.

### Rezidentvienības un nerezidentvienības. Kopējā ekonomika un pārējā pasaule

1.30. Kopējo ekonomiku definē rezidentvienību izteiksmē. Vienību dēvē par kādas valsts rezidentvienību, ja tai minētās valsts ekonomiskajā teritorijā ir ekonomisko interešu centrs, tas ir, ja tā ilgstoši (vienu gadu vai ilgāk) iesaistās ekonomiskās darbībās tajā teritorijā. Iepriekšminētie institucionālie sektori ir institucionālu rezidentvienību grupas.

Rezidentvienības iesaistās darījumos ar nerezidentvienībām (tas ir, vienībām, kas ir rezidenti citās ekonomikās). Tādi darījumi ir ekonomikas ārējie darījumi, un tos grupē pārējās pasaules kontā. Tādējādi sistēmas kontu struktūrā pārējās pasaules nozīme ir līdzīga institucionāla sektora nozīmei, kaut gan nerezidentvienības iekļauj tikai tiktāl, cik tās ir iesaistītas darījumos ar institucionālām rezidentvienībām. Līdz ar to, ciktāl runa ir par klasifikāciju kodēšanu, īpašs postenis attiecībā uz pārējo pasauli ir iekļauts sektoru klasifikācijas beigās.

Nosacītās rezidentvienības, ko sistēmā uzskata par institucionālām vienībām, definē šādi:

- a) tās nerezidentvienību daļas, kam ir ekonomisko interešu centrs (tas ir, vairākumā gadījumu, kas iesaistās ekonomiskos darījumos gadu vai ilgāk vai kas veic celtniecības darbu mazāk nekā vienu gadu, ja produkcija veido bruto ieguldījumu pamatkapitālā) valsts ekonomiskajā teritorijā;
- b) nerezidentvienības, kuru statuss ir zemes vai ēku īpašnieks valsts ekonomiskajā teritorijā, bet tikai attiecībā uz darījumiem, kuri ietekmē tādu zemi vai ēkas.

## PLŪSMAS UN KRĀJUMI

- 1.31. Sistēmā ieraksta divus informācijas pamatveidus: plūsmas un krājumus. Plūsmas attiecas uz darbībām un notikumu sekām noteiktā laika posmā, turpretim krājumi attiecas uz stāvokli kādā laika brīdī.

### Plūsmas

- 1.32. Plūsmas atspoguļo ekonomiskas vērtības rašanos, pārveidi, apmaiņu, pārvedumu vai izbeigšanos. Tās ietver institucionālo vienību aktīvu vai saistību vērtības izmaiņas. Ir divu veidu ekonomiskās plūsmas: darījumi un citas izmaiņas aktīvos. Darījumi parādās visos kontos un tabulās, kur parādās plūsmas, izņemot kontu "citas apjoma izmaiņas aktīvos" un pārvērtēšanas kontu. Citas izmaiņas aktīvos parādās tikai minētajos divos kontos.

Elementāro darījumu un citu plūsmu ir neskaitāmi daudz. Sistēma tos grupē relatīvi mazā veidu skaitā saskaņā ar to īpašībām.

### Darījumi

- 1.33. Darījums ir ekonomiska plūsma, kas ir mijiedarbība starp institucionālām vienībām pēc savstarpējas vienošanās, vai darbība institucionālas vienības iekšienē, ko ir lietderīgi uzskatīt par darījumu, bieži vien tāpēc, ka vienība darbojas divos dažādos statusos. Ir lietderīgi sadalīt darījumus četrās galvenajās grupās:
  - a) darījumi ar ražojumiem: kas apraksta ražojumu izcelsmi (iekšzemes produkcija vai imports) un izlietojumu (starpproduktu patēriņš, gala-patēriņš, kapitālieguldījumi vai eksports) <sup>(9)</sup>;
  - b) sadales darījumi: kas apraksta ražošanas radītās pievienotās vērtības sadali starp darbaspēku, kapitālu un valdību un ienākuma un bagātības pārdali (ienākuma un bagātības nodokļi un citi pārvedumi) <sup>(10)</sup>;
  - c) finanšu darījumi: kas apraksta finanšu aktīvu tīro iegādi vai saistību tīro uzņemšanos par katru finanšu instrumenta veidu. Tādi darījumi bieži notiek kā nefinanšu darījumu ekvivalenti, bet tie var notikt arī kā darījumi, kas ietver tikai finanšu instrumentus <sup>(11)</sup>;
  - d) darījumi, kas nav iekļauti trijās iepriekš minētajās grupās: pamatkapitāla patēriņš un iegādes, no kurām atskaita neražoto nefinanšu aktīvus <sup>(12)</sup>.

<sup>(9)</sup> Skat. 3. nodaļu: "Darījumi ar ražojumiem".

<sup>(10)</sup> Skat. 4. nodaļu: "Sadales darījumi".

<sup>(11)</sup> Skat. 5. nodaļu: "Finanšu darījumi".

<sup>(12)</sup> Skat. 6. nodaļu: "Citas plūsmas".

*Darījumu īpašības***Savstarpēji darījumi pret vienību iekšējiem darījumiem**

- 1.34. Vairākums darījumu ir savstarpēji darījumi starp divām vai vairākām institucionālām vienībām. Sistēma tomēr dažas darbības institucionālo vienību iekšienē ieraksta kā darījumus. Tādu vienību iekšējo darījumu ierakstīšanas nolūks ir sniegt analītiski noderīgāku ainu par produkciju, galīgajiem izlietojumiem un izmaksām.

Pamatkapitāla patēriņš, ko sistēma ieraksta kā izmaksas, ir svarīgs vienības iekšējais darījums. Vairākums pārējo vienības iekšējo darījumu ir darījumi ar ražojumiem, ko parasti ieraksta, kad institucionālās vienības, kuras darbojas gan kā ražotāji, gan kā galapatērētāji, izvēlas patērēt daļu produkcijas, ko tās pašas saražojušas. Tas bieži vien notiek mājsaimniecību un valsts pārvaldes gadījumā.

- 1.35. Ieraksta visu pašu saražoto produkciju, ko izmanto galapatēriņam tajā pašā institucionālajā vienībā. Pašu saražoto produkciju, ko izmanto starpproduktu patēriņam tajā pašā institucionālajā vienībā, ieraksta tikai tad, ja ražošana un starpproduktu patēriņš notiek dažādās vietējās darbības veida vienībās tajā pašā institucionālajā vienībā. Produkciju, ko saražo un izmanto kā starpproduktu patēriņu tajā pašā vietējā darbības veida vienībā, neieraksta.

**Naudas darījumi pret beznaudas darījumiem**

- 1.36. Vairākums darījumu, ko sistēma ieraksta, ir naudas darījumi, kur iesaistītās vienības izdara vai saņem maksājumus vai uzņemas saistības, vai saņem aktīvus, kas denominēti valūtas vienībās.

Darījumi, kas neietver skaidras naudas vai aktīvu, vai saistību, kas nosaukti valūtas vienībās, maiņu, ir beznaudas darījumi. Vienības iekšējie darījumi parasti ir beznaudas darījumi. Beznaudas darījumi, kas ietver vairāk nekā vienu institucionālu vienību, notiek tad, ja ir darījumi ar ražojumiem (ražojumu maiņas tirdzniecība), sadales darījumi (atalgojums natūrā, pārvedumi natūrā utt.) un citi darījumi (neražoto nefinanšu aktīvu maiņas tirdzniecība).

Sistēma visus darījumus ieraksta naudas izteiksmē. Tāpēc vērtības, kas jāieraksta par beznaudas darījumiem, vai nu jāmēra netieši, vai jāaplēš kā citādi.

**Darījumi ar un bez ekvivalentiem**

- 1.37. Darījumi, kuros iesaistīta vairāk nekā viena vienība, ir vai nu "kaut kas pret kaut ko" vai "kaut kas pret neko" darījumi. Pirmie ir apmaiņa starp institucionālām vienībām, tas ir, preču, pakalpojumu vai aktīvu sniegšana apmaiņā pret ekvivalentu, piem., naudu. Pēdējie parasti ir maksājumi skaidrā naudā vai natūrā, ko veic viena institucionālā vienība citai, bez ekvivalenta. Darījumi "kaut kas pret kaut ko" notiek visās četrās darījumu grupās, turpretim darījumi "kaut kas pret neko" notiek galvenokārt sadales darījumos, piemēram, nodokļu, sociālās palīdzības pabalstu vai dāvanu veidā.

**Pārkārtotie darījumi**

- 1.38. Sistēmas attieksme pret vairākumu darījumu ir tieša, tas ir, darījumus ieraksta tādā veidā, kādā tie parādās iesaistītajai institucionālajai vienībai. Dažus darījumus tomēr pārkārto, lai izceltu pakārtotās ekonomiskās attiecības. Darījumus var pārkārtot šādos trijos veidos: pārvirzīšana, sadalīšana un darījuma galvenā veicēja atzīšana.

*Pārvirzīšana*

- 1.39. Darījumu, kas iesaistītajām vienībām parādās kā tāds, kas notiek tieši starp vienībām A un C, var ierakstīt kā notiekošu netieši caur trešo vienību B. Tādējādi vienu darījumu starp A un C ieraksta kā divus darījumus: vienu starp A un B un otru starp B un C. Tādā gadījumā darījumu pārvirza.

Labi zināms pārvirzīšanas piemērs ir darba devēju sociālās iemaksas, ko darba devēji iemaksā tieši sociālās apdrošināšanas fondos. Sistēma ieraksta tādas maksājumus kā divus darījumus: darba devēji samaksā darba devēju sociālās iemaksas darba ņēmējiem un darba ņēmēji samaksā

tās pašas iemaksas sociālās apdrošināšanas fondiem. Tāpat kā visām pārvirzīšanām, darba devēju sociālo iemaksu pārvirzīšanas nolūks ir izcelt ekonomisko būtību, kas ir tāda darījuma pamatā. Šajā gadījumā tas nozīmē parādīt darba devēju sociālās iemaksas kā iemaksas, kas samaksātas par labu darba ņēmējiem.

Cits pārvirzīšanas veids ir ar darījumiem, ko ieraksta kā notiekošus starp divām institucionālām vienībām vai vairāk, kaut gan saskaņā ar iesaistīto personu viedokli darījums vispār nenotiek. Piemērs ir darbība ar īpašuma ienākumu, kas nopelnīts dažos apdrošināšanas fondos, ko patur apdrošināšanas uzņēmumi. Sistēma ieraksta, ka apdrošināšanas uzņēmumi samaksā šo īpašuma ienākumu apdrošinājuma ņēmējiem, kuri pēc tam tādu pašu summu samaksā atpakaļ apdrošināšanas uzņēmumiem kā papildu prēmijas.

#### *Sadalīšana*

- 1.40. Ja darījumu, kas iesaistītajām personām parādās kā viens darījums, ieraksta kā divus vai vairākus atšķirīgi klasificētus darījumus, tad darījums ir sadalīts. Sadalīšana parasti nenozīmē, ka darījumos ir iesaistītas papildu vienības.

Nedzīvības apdrošināšanas prēmiju maksājums ir tipisks sadalīts darījums. Kaut gan apdrošinājuma ņēmēji un apdrošinātāji uzskata minētos maksājumus par vienu darījumu, sistēma tos sadala divos gluži atšķirīgos darījumos: maksājumos par sniegtajiem nedzīvības apdrošināšanas pakalpojumiem un tīrajās nedzīvības apdrošināšanas prēmijās. Tirdzniecības peļņas normas ierakstīšana ir cits svarīgs sadalīšanas gadījums.

#### *Darījuma galvenā veicēja atzīšana*

- 1.41. Ja vienība veic darījumu citas vienības vārdā, tad darījumu ieraksta tikai galvenā veicēja kontos. Parasti šo principu nepārkāpj un nemēģina, piemēram, iedalīt nodokļus vai subsīdijas galīgajiem maksātājiem vai galīgajiem labuma guvējiem saskaņā ar pieņēmumiem.

### **Robežgadījumi**

- 1.42. Darījuma definīcija nosaka, ka savstarpējs darījums starp institucionālām vienībām notiek pēc savstarpējas vienošanās. Ja darījumu veic pēc savstarpējas vienošanās, tad tas nozīmē, ka institucionālās vienības par to ir iepriekš zinājušas un tam piekritušas. Tas tomēr nenozīmē, ka visas vienības noteikti iesaistās darījumā labprātīgi, jo daži darījumi ir noteikti ar likumu. Tas attiecas galvenokārt uz dažiem sadales darījumiem, tādiem kā nodokļu, naudas sodu un līgumsodu maksājumi. Tomēr aktīvu nekompensējamu arestu neuzskata par darījumu, kaut gan tas ir noteikts ar likumu.

Nelegālas ekonomiskas darbības ir darījumi tikai tad, ja visas iesaistītās vienības piedalās darbībās brīvprātīgi. Tāpēc nelegālu narkotisko vielu vai zagta īpašuma pirkšana, pārdošana vai maiņa ir darījumi, kamēr tā nav zādzība.

#### *Citas izmaiņas aktīvos*

- 1.43. Citās izmaiņās aktīvos ieraksta izmaiņas, kas nav darījumu rezultāts <sup>(13)</sup>. Tās ir vai nu:

- a) citas izmaiņas aktīvu un saistību apjomā, vai
- b) turēšanas ienākumi un zaudējumi.

#### **Citas izmaiņas aktīvu un saistību apjomā**

- 1.44. Minētās izmaiņas var lielos vilcienos sadalīt trijās galvenajās kategorijās:

- a) aktīvu normāla rašanās un izzušana, kas nenotiek darījumu rezultātā;
- b) izmaiņas aktīvos un saistībās ārkārtas, neparedzētu notikumu dēļ;
- c) izmaiņas klasifikācijā un struktūrā.

<sup>(13)</sup> Skat. 6. nodaļu: "Citas plūsmas".

- 1.45. Piemēri par izmaiņām a) kategorijā ir zemaugšnes (zemes dziļu) aktīvu atklāšana vai sarūkšana un nekultivēto bioloģisko resursu dabiskais pieaugums. Kategorijā b) ietilpst aktīvu izmaiņas (parasti zaudējumi), kas radušās dabas katastrofu, kara vai nopietnu noziegumu dēļ<sup>(14)</sup>. Vienpusējas parāda dzēšanas un aktīvu nekompensējami aresti arī pieder b) kategorijai. Kategorija c) sastāv no izmaiņām, kas radušās institucionālo vienību vai aktīvu un saistību pārklasificēšanas un pārstrukturēšanas dēļ.

### **Turēšanas ienākumi un zaudējumi**

- 1.46. Turēšanas ienākumi un zaudējumi rodas aktīvu cenu izmaiņu dēļ. Tie rodas visos finanšu un nefinanšu aktīvu veidos un saistībās. Aktīvu un saistību turēšanas laikā aktīvu un saistību īpašnieku turēšanas ienākumi un zaudējumi vienkārši uzkrājas, ja nekā tos nepārveido.

Turēšanas ienākumus un zaudējumus, ko mēra, ņemot vērā pašreizējās tirgus cenas, sauc par nominālajiem turēšanas ienākumiem un zaudējumiem. Tos var sadalīt neitrālajos turēšanas ienākumos un zaudējumos, kas atspoguļo vispārējā cenu līmeņa izmaiņas, un reālajos turēšanas ienākumos un zaudējumos, kas atspoguļo izmaiņas aktīvu relatīvajās cenās.

### **Krājumi**

- 1.47. Krājumi ir aktīvu un saistību turējumi kādā laika brīdī. Krājumus ieraksta katra grāmatvedības pārskata perioda sākumā un beigās. Kontus, kuros norāda krājumus, sauc par bilancēm<sup>(15)</sup>.

Krājumus ieraksta arī attiecībā uz iedzīvotājiem un nodarbinātību. Tādus krājumus tomēr ieraksta kā vidējos lielumus visā grāmatvedības pārskata periodā.

Krājumus ieraksta attiecībā uz visiem aktīviem sistēmas robežās, tas ir, attiecībā uz finanšu aktīviem un saistībām un attiecībā uz nefinanšu aktīviem, gan ražotiem, gan neražotiem. Tomēr segums ir ierobežots un attiecas tikai uz tiem aktīviem, ko izmanto ekonomiskajā darbībā un kuri ir pakļauti īpašumtiesībām. Tādējādi krājumus neieraksta attiecībā uz tādiem aktīviem kā cilvēka kapitāls un dabas resursi, kas nav īpašumā.

Savās robežās sistēma ir izsmēloša gan attiecībā uz plūsmām, gan krājumiem. Tas nozīmē, ka visas izmaiņas krājumos var pilnīgi izskaidrot ar ierakstītajām plūsmām.

### **KONTU SISTĒMA UN RĀDĪTĀJI<sup>(16)</sup>**

#### **Kontu veidošanas noteikumi**

- 1.48. Konts ir veids, kā par kādu noteiktu ekonomiskās dzīves aspektu ierakstīt izlietojumus un resursus vai aktīvu un saistību izmaiņas grāmatvedības pārskata periodā, vai aktīvu un saistību krājumus, kuri pastāv minētā perioda sākumā vai beigās.

#### *Kontu abu pušu terminoloģija*

- 1.49. Tekošo kontu labo pusi, kur parādās darījumi, kuri palielina vienības vai sektora ekonomiskās vērtības apjomu, sistēmā apzīmē ar terminu "resursi". Kontu kreiso pusi, kas attiecas uz darījumiem, kuri samazina vienības vai sektora ekonomiskās vērtības apjomu, apzīmē ar terminu "izlietojumi".

<sup>(14)</sup> Nelielu noziegumu, kā veikala apzagšana, sekas var ierakstīt kā krājumu izmaiņu daļu un līdz ar to kā darījumu.

<sup>(15)</sup> Skat. 7. nodaļu: "Balances".

<sup>(16)</sup> Skat. 7. nodaļu: "Balances" un 8. nodaļu: "Kontu secība un līdzsvarošanas posteņi".

Uzkrājumu kontu labo pusi sauc "saistību un tīrās vērtības izmaiņas" un kreiso pusi — "aktīvu izmaiņas".

Bilances noformē šādi: "saistības un tīrā vērtība" (starpība starp aktīviem un saistībām) labajā pusē un "aktīvi" kreisajā pusē. Salīdzinājums starp divām secīgām bilancēm norāda izmaiņas saistībās un tīrajā vērtībā un izmaiņas aktīvos.

#### *Divkāršs ieraksts/četrkāršs ieraksts*

- 1.50. Attiecībā uz vienību vai sektoru nacionālās kontu pamatā ir divkāršā ieraksta princips. Katrs darījums jāieraksta divreiz, vienreiz kā resurss (vai izmaiņas saistībās) un vienreiz kā izlietojums (vai izmaiņas aktīvos). Darījumu kopumam, kas ierakstīti kā resursi vai saistību izmaiņas, un darījumu kopumam, kas ierakstīti kā izlietojums vai aktīvu izmaiņas, jābūt vienādiem, tādējādi ļaujot pārbaudīt kontu konsekvenču.

Tomēr praksē nacionālo kontu pamatā — visām vienībām un visiem sektoriem — ir četrkāršā ieraksta princips, jo vairākumā darījumu ir iesaistītas divas institucionālās vienības. Katrs tāda veida darījums abiem iesaistītajiem darītājiem jāieraksta divreiz. Piemēram, sociālo pabalstu skaidrā naudā, ko valdības vienība samaksā mājāsaimniecībai, ieraksta valdības kontos kā izlietojumu pozīcijā "pārvedumi" un kā aktīvu negatīvu iegādi pozīcijā "valūta un noguldījumi"; mājāsaimniecības sektora kontos to ieraksta kā resursu pozīcijā "pārvedumi" un kā aktīvu iegādi pozīcijā "valūta un noguldījumi".

No otras puses, darījumi vienā vienībā (gadījumi, kad produkciju patērē tā pati vienība, kas to ražojusi) prasa tikai divus ierakstus, kuru vērtības jāaplēš.

#### *Novērtēšana*

- 1.51. Izņemot dažus mainīgus lielumus attiecībā uz iedzīvotājiem un darbaspēku, sistēma visas plūsmas un krājumus norāda naudas izteiksmē. Sistēma necenšas noteikt plūsmu un krājumu lietderību. Tā vietā plūsmas un krājumus mēra saskaņā ar to apmaiņas vērtību, tas ir, vērtību, pēc kuras plūsmas un krājumus faktiski samaina vai varētu samainīt pret naudu. Tāpēc tirgus cenas ir EKS galvenais pamats attiecībā uz novērtēšanu.
- 1.52. Gadījumos, kad runa ir par naudas darījumiem vai skaidras naudas turējumiem un saistībām, prasītie lielumi ir tieši pieejami. Vairākumā citu gadījumu novērtēšanas metode, kurai dod priekšroku, ir ar atsauci uz tirgus cenām par analogām precēm, pakalpojumiem vai aktīviem. Šo metodi izmanto, piem., attiecībā uz maiņas darījumiem un īpašnieku apsaimniekotu mājokļu pakalpojumiem. Ja nav pieejamas tirgus cenas par analogiem ražojumiem, piemēram, gadījumā ar valdības ražotiem nefinanšu pakalpojumiem, tad novērtēšana jāizdara saskaņā ar ražošanas izmaksām. Ja neviena no abām metodēm nav izpildāma, tad plūsmas un krājumus var vērtēt pēc paredzēto nākotnes ienākumu diskontētas tagadnes vērtības. Tomēr, ņemot vērā lielo nenoteiktību, kas raksturīga tādai metodei, to iesaka tikai kā pēdējo iespēju.
- 1.53. Krājumi jāvērtē pašreizējās cenās laikā, uz kuru attiecas bilance, nevis to preču vai aktīvu ražošanas vai iegādes laikā, kas veido krājumus. Dažreiz krājumi jāvērtē pēc to lēstajām norakstītajām pašreizējām iegādes vērtībām vai ražošanas izmaksām.

#### **Īpaši vērtējumi attiecībā uz ražojumiem <sup>(17)</sup>**

- 1.54. Ņemot vērā transporta izmaksas, tirdzniecības peļņas normas un nodokļus, no kā atskaitītas subsīdijas par ražojumiem, konkrēta ražojuma ražotājs un lietotājs parasti tam piešķir atšķirīgu vērtību. Lai pēc iespējas ievērotu darījumu veicēju viedokli, sistēma ieraksta visus izlietojumus pircēja cenās, kas ietver transporta izmaksas, tirdzniecības peļņas normu un nodokļus, no kā atskaitītas subsīdijas par ražojumiem, turpretim produkciju ieraksta bāzes cenās, kur minētie faktori nav iekļauti.

<sup>(17)</sup> Skat. 3. nodaļu: "Darījumi ar ražojumiem".



- 1.55. Ražojumu importu un eksportu ieraksta pēc robežvērtībām. Kopējo importu un eksportu vērtē uz eksportētāja muitas robežas (FOB). Ārvalstu transporta un apdrošināšanas pakalpojumus starp importētāja un eksportētāja robežām neiekļauj preču vērtībā, bet ieraksta pakalpojumu ailē. Tā kā var nebūt iespējams iegūt FOB vērtības sīkiem ražojumu sadalījumiem, tabulās, kurās ietverta sīka informācija par ārējo tirdzniecību, norāda importu, kas vērtēts uz importētāja muitas robežas (CIF vērtība). Visus transporta un apdrošināšanas pakalpojumus līdz importētāja robežai iekļauj importēto preču vērtībā. Tiktāl, ciktāl minētie pakalpojumi attiecas uz iekšzemes pakalpojumiem, šajā noformējumā veic vispārēju FOB/CIF korekciju.

#### Novērtēšana nemainīgās cenās <sup>(18)</sup>

- 1.56. Novērtēšana nemainīgās cenās nozīmē novērtēt plūsmas un krājumus kādā grāmatvedības pārskata periodā iepriekšējā perioda cenās. Novērtēšanas nemainīgās cenās mērķis ir sadalīt plūsmu un krājumu vērtību izmaiņas laikā cenu izmaiņās un apjoma izmaiņās. Plūsmas un krājumu nemainīgās cenās dēvē par plūsmām un krājumiem apjoma izteiksmē.

Daudzām plūsmām un krājumiem, piem., ienākumam, nav pašiem savu cenas un daudzuma dimensiju. Tomēr tādu mainīgo lielumu pirktspēju var iegūt, veicot kārtējo vērtību deflāciju ar atbilstošu cenu indeksu, piem., ar cenu indeksu galīgajam nacionālajam izlietojumam, izņemot krājumu izmaiņas. Plūsmas un krājumus, kam piemērota deflācija, dēvē par plūsmām un krājumiem reālā izteiksmē. Piemērs ir reālais izmantotajam ienākums.

#### Ieraksta laiks

- 1.57. Sistēma ieraksta plūsmas, ņemot vērā uzkrājumus, tas ir, kad rodas, tiek pārveidota vai izbeidzas ekonomiskā vērtība vai kad rodas, tiek pārveidoti vai dzēsti prasījumi un saistības.

Tādējādi produkciju ieraksta pēc saražošanas, nevis tad, kad pircējs par to samaksā, un kāda aktīva pārdošanu ieraksta tad, kad aktīvs maina īpašnieku, nevis attiecīgā maksājuma izdarīšanas brīdī. Procentus ieraksta tajā grāmatvedības pārskata periodā, kurā tie uzkrājas, neatkarīgi no tā, vai tos tajā periodā faktiski samaksā vai nesamaksā. Ierakstīšanu, ņemot vērā uzkrājumu, piemēro visām plūsmām — gan naudas, gan beznaudas, gan vienību iekšējām un starpvienību plūsmām.

Tomēr dažos gadījumos ir jāparāda elastīgums attiecībā uz ieraksta laiku. To jo īpaši piemēro nodokļiem un citām plūsmām, kas attiecas uz valsts pārvaldi un ko bieži vien ieraksta, ņemot vērā skaidras naudas daudzumu valdības kontos. Dažreiz ir grūti veikt minēto plūsmu tiešu pārveidi no skaidras naudas par uzkrājumiem. Tādos gadījumos, iespējams, ir nepieciešams izmantot tuvinājumus.

Jebkura plūsma jāieraksta vienā laika brīdī attiecībā uz visām iesaistītajām vienībām un visos attiecīgajos kontos. Minētais princips var šķist vienkāršs, bet tā izpilde nav vienkārša. Institucionālās vienības ne vienmēr piemēro vienus un tos pašus uzskaites noteikumus. Pat ja tās to dara, atšķirības faktiskajā uzskaitē var rasties praktisku iemeslu dēļ, piemēram, paziņojumu aizkavēšanās dēļ. Līdz ar to iesaistītie darījumu veicēji var ierakstīt darījumus dažādos laikos. Tādas neatbilstības jānovērš, veicot korekcijas.

#### Konsolidācija un saldo aprēķins

#### Konsolidācija

- 1.58. Konsolidācija attiecas uz darījumu likvidēšanu starp vienībām pēc vienību grupēšanas, gan attiecībā uz izlietojumiem, gan resursiem, kā arī uz savstarpējo finanšu aktīvu un saistību likvidēšanu.

Apakšsektoros vai sektoros plūsmas un krājumus starp sastāvā esošajām vienībām principā nekonsolidē.

<sup>(18)</sup> Skat. 10. nodaļu: "Cenas un apjoma rādītāji".

Tomēr konsolidētos kontus var veidot, lai iegūtu papildu noformējumu un analīzi. Attiecībā uz dažiem analīzes veidiem informācija par minēto (apakš)sektoru darījumiem ar citiem sektoriem un atbilstošais "ārējais" finanšu postenis ir nozīmīgāks nekā kopējie bruto rādītāji.

Tomēr kontos un tabulās, kas parāda kreditoru/debitoru attiecības, ir sniegta detalizēta aina par ekonomikas finansēšanu, un tos uzskata par ļoti lietderīgiem, lai saprastu, pa kādiem kanāliem finansējuma pārpalikums virzās no galīgajiem aizdevējiem pie galīgajiem aizņēmējiem.

### **Saldo aprēķins**

- 1.59. Individuālām vienībām vai sektoriem viens un tas pats darījuma veids var būt gan kā izlietojums, gan kā resurss (piem., tie gan maksā, gan saņem procentus), un viens un tas pats finanšu instrumenta veids — gan kā aktīvs, gan kā saistības.

Sistēma iesaka bruto ierakstīšanu neatkarīgi no saldo aprēķina pakāpes, kas raksturīga pašām klasifikācijām.

Patiešām, saldo aprēķins ir raksturīgs dažādām darījumu kategorijām, no kurām uzskatāmākais piemērs ir "krājuma izmaiņas", kas drīzāk pasvīturo analītiski nozīmīgo kopējo kapitālieguldījumu aspektu, nevis seko ikdienas papildinājumiem un samazinājumiem.

Līdzīgi, ar dažiem izņēmumiem, finanšu kontā un kontā "citas izmaiņas aktīvos" ieraksta aktīvu un saistību tīro pieaugumu, uzrādot minēto plūsmu veidu galīgo rezultātu grāmatvedības pārskata perioda beigās.

### *Konti, līdzsvarošanas posteņi un rādītāji*

- 1.60. Attiecībā uz vienībām (institucionālajām vienībām, vietējām darbības veida vienībām) vai vienību grupām (institucionālajiem sektoriem un vēl plašāk — attiecībā uz pārējo pasauli, nozarēm) dažādos apakškontos ieraksta darījumus vai citas plūsmas, kas saistītas ar dažiem īpašiem ekonomiskās dzīves aspektiem (piemēram, ražošanu). Tāds darījumu kopums parasti nav līdzsvarā; kopējās summas, kas ierakstītas kā kreditoru saistības un debitoru saistības, parasti atšķiras. Tāpēc jāievieš līdzsvarošanas posteņi. Parasti līdzsvarošanas postenis jāievieš arī starp institucionālās vienības vai sektora aktīvu kopumu un saistību kopumu. Līdzsvarošanas posteņi paši par sevi ir nozīmīgi ekonomiskās darbības rezultātu mēri. Ja tos sasummē attiecībā uz visu ekonomiku, tad tie veido nozīmīgus rādītājus.

### **Kontu secība**

- 1.61. Sistēmu veido savstarpēji saistītā kontu secība.

Pilnīgu kontu secību attiecībā uz institucionālajām vienībām un sektoriem veido tekošie konti, uzkrājumu konti un bilances.

Tekošie konti attiecas uz ražošanu, ienākuma radīšanu, sadali un pārdali un uz minētā ienākuma izlietojumu galapatēriņa veidā. Uzkrājumu konti attiecas uz aktīvu un saistību izmaiņām un tīrās vērtības izmaiņām (jebkurai institucionālai vienībai vai vienību grupai tā ir starpība starp tās aktīviem un saistībām). Bilancēs norāda aktīvu un saistību krājumus un tīro vērtību.

- 1.62. Nav iespējams paredzēt pilnīgu kontu kopumu, ieskaitot bilanču sastādīšanu kādai vietējai DVV, jo parasti tādai vienībai pašai nevar piederēt preces vai aktīvi vai tā nespēj saņemt vai izmaksāt ienākumu. Kontu secība vietējām darbības veida vienībām un nozarēm ir saīsināta līdz pirmajiem tekošajiem kontiem: ražošanas kontam un ienākuma radīšanas kontam, kur līdzsvarošanas postenis ir darbības rezultāts.

### Preču un pakalpojumu konts

- 1.63. Preču un pakalpojumu kontā norāda, attiecībā uz ekonomiku kopumā vai attiecībā uz ražojumu grupām, kopējos resursus (produkciju un importu) un preču un pakalpojumu izlietojumu (starpproduktu patēriņu, galapatēriņu, izmaiņas krājumos, bruto ieguldījumus pamatkapitālā, vērtslietu iegādes, no kurām atskaitītas to realizācijas, un eksportu).

### Pārējās pasaules konts

- 1.64. Pārējās pasaules konts attiecas uz darījumiem starp institucionālajām rezidentvienībām un nerezidentvienībām un uz attiecīgajiem aktīvu un saistību krājumiem, ja tie ir būtiski.

Tā kā pārējai pasaulei kontu struktūrā ir līdzīga nozīme kā institucionālajam sektoram, tad pārējās pasaules kontu veido no pārējās pasaules viedokļa. Resurss pārējai pasaulei ir izlietojums kopējai ekonomikai un otrādi. Ja līdzsvarošanas postenis ir pozitīvs, tas nozīmē, ka ir pārējās pasaules pārpalikums un kopējās ekonomikas deficīts, un otrādi, ja līdzsvarošanas postenis ir negatīvs.

### Līdzsvarošanas posteņi

- 1.65. Līdzsvarošanas postenis ir kontu salikums, ko iegūst, atskaitot konta vienas puses ierakstu kopējo vērtību no otras puses ierakstu kopējās vērtības. To nevar izmērīt neatkarīgi no pārējiem ierakstiem; kā atvasināts ieraksts, tas atspoguļo vispārējo kontu noteikumu piemērošanu īpašiem ierakstiem abās konta pusēs.

Līdzsvarošanas posteņi nav tikai līdzekļi, kas ieviesti, lai nodrošinātu kontu līdzsvaru. Tajos iekļauj liela informācijas apjoma kopsavilkumu un dažus svarīgākos kontu ierakstus, kā redzams šādos līdzsvarošanas posteņu piemēros: pievienotā vērtība, darbības rezultāts, izmantojamais ienākums, ietaupījumi, tīrais aizdevums/tīrais aizņēmums.

### Rādītāji

- 1.66. Rādītāji ir saliktas vērtības, ar ko mēra kopējās ekonomikas darbības rezultātu, izskatot to no konkrēta viedokļa; piemēram, produkcija, pievienotā vērtība, izmantojamais ienākums, galapatēriņš, ietaupījumi, kapitālieguldījumi utt. Kaut gan rādītāju aprēķins nav ne tās vienīgais, ne galvenais nolūks, jāatzīst, ka sistēmā tiem ir liela nozīme kā rādītājiem un pamatlielumiem, lai veiktu makroekonomisko analīzi un salīdzinājumu laikā un telpā.

Var izšķirt divus rādītāju veidus:

- a) rādītāji, kas attiecas tieši uz darījumiem sistēmā, tādiem kā preču un pakalpojumu produkcija, faktiskais galapatēriņš, bruto ieguldījumi pamatkapitālā, darba ņēmēju kompensācija utt.;
  - b) rādītāji, kas raksturo līdzsvarošanas posteņus kontos, tādus kā iekšzemes kopprodukts tirgus cenās (IKP), kopējās ekonomikas darbības rezultāts, nacionālais ienākums, nacionālais izmantojamais ienākums, ietaupījumi, pašreizējais ārējais saldo, kopējās ekonomikas tīrā vērtība (nacionālā bagātība).
- 1.67. Vairāku nacionālo kontu rādītāju lietderībai tiek piešķirts vēl lielāks svars, aprēķinot minētos skaitļus uz vienu cilvēku. Attiecībā uz vispārējiem rādītājiem, tādiem kā IKP vai nacionālais ienākums vai māsaimniecību galapatēriņš, parasti izmantotais dalītājs ir kopējais (rezidentu) iedzīvotāju skaits. Sadalot apakšsektoros māsaimniecības sektora kontus vai kontu daļu, ir vajadzīgi arī dati par māsaimniecību skaitu un cilvēku skaitu, kuri piederīgi katram apakšsektoram <sup>(19)</sup>.

### IZEJVIELU UN PRODUKCIJAS SISTĒMA <sup>(20)</sup>

- 1.68. Izejvielu un produkcijas sistēmā ietilpst piegādes un izlietojuma tabulas, kas sadalītas pēc nozares, tabulas, kas sasaista piegādes un izlietojuma tabulas ar sektoru kontiem, un simetriskas izejvielu un produkcijas tabulas pēc viendabīgām nozarēm (ražojumiem).

<sup>(19)</sup> Skat. 11. nodaļu: "Iedzīvotāji un ieguldāmie darbaspēka resursi".

<sup>(20)</sup> Skat. 9. nodaļu: "Izejvielu un produkcijas sistēma".

1.69. Piegādes un izlietojuma tabulas ir matricas (ražojumu rindas, nozaru slejas), kas parāda, kā nozaru produkcija tiek sadalīta pēc ražojumu veida un kā iekšzemes un importētās preču un pakalpojumu piegādes tiek sadalītas starp dažādiem starpposma un galīgajiem izlietojumiem, ieskaitot eksportu. Izlietojuma tabula arī parāda ražošanas izmaksu un radītā ienākuma struktūru nozarē.

Piegādes un izlietojuma tabulas ir arī koordinēšanas sistēma visām tabulām, kuras sastādītas pēc nozares un/vai ražojuma, kas ietver datus par ieguldītajiem darbaspēka resursiem, bruto ieguldījumiem pamatkapitālā, pamatlīdzekļu krājumiem, detalizētiem cenu indeksiem, un tādējādi sīki apraksta izmaksu struktūru, radīto ienākumu, nodarbinātību, darba ražīgumu, kapitāla intensitāti.

1.70. Ir iespējams saistīt piegādes un izlietojuma tabulas ar sektoru kontiem, saistklasificējot produkciju, starpproduktu patēriņu un pievienotās vērtības sastāvdaļas pēc sektora un pēc nozares.

—

## 2. NODAĻA

## VIENĪBAS UN VIENĪBU GRUPĒJUMI

- 2.01. Valsts ekonomika ir ļoti liela vienību skaita darbības rezultāts, kuras veic daudzus dažāda veida darījumus ražošanas, finanšu, apdrošināšanas, pārdales un patēriņa nolūkā.
- 2.02. Vienības un vienību grupējumi nacionālajos kontos jādefinē atkarībā no ekonomiskās analīzes veida, kam tie paredzēti, un nevis to vienību veida izteiksmē, ko parasti izmanto statistikas pētījumos. Pēdējās minētās vienības (uzņēmumi, kontrolakciju sabiedrības, darbības veida vienības, vietējās vienības, valsts pārvaldes iestādes, bezpeļņas iestādes, mājsaimniecības utt.) ne vienmēr atbilst nacionālo kontu mērķiem, jo to pamatā parasti ir tradicionāli juridiska, administratīva vai grāmatvedības rakstura kritēriji.

Statistikai jāņem vērā EKS izmantoto analīzes vienību definīcijas, lai nodrošinātu, ka apsekojumos, kuros vāc faktiskos datus, pakāpeniski tiktu ieviestas visas informācijas sastāvdaļas, kas nepieciešamas vajadzīgo datu sastādīšanai, ņemot vērā EKS izmantotās analīzes vienības.

- 2.03. Sistēmas pazīme ir trīs veidu vienību izmantojums, kas atbilst diviem ļoti izšķirīgiem ekonomikas sadalījuma veidiem. Lai analizētu ražošanas procesu, ir būtiski izvēlēties vienības, kuras skaidri izsaka ekonomiski tehniska rakstura attiecības; lai analizētu plūsmas, kas ietekmē ienākuma, kapitāla un finanšu darījumus, kā arī bilances, ir būtiski izvēlēties vienības, kas ļauj izpētīt darbību attiecības starp ekonomiskajiem subjektiem.

Ņemot vērā abus minētos mērķus, turpmāk šajā nodaļā ir definētas institucionālās vienības, kas derīgas ekonomiskās darbības analīzei, un vietējās darbības veida vienības, un viendabīgas ražošanas vienības, kas piemērotas ekonomiski tehnisko attiecību analīzei. Praksē minētos trīs vienību veidus izveido, apvienojot vai sīkāk sadalot statistikas pētījumu pamatvienības vai dažreiz tādas vienības, kas iegūtas tieši no statistikas pētījumiem. Pirms sniegt precīzas definīcijas attiecībā uz trijiem minētajiem vienību veidiem, ko izmanto EKS, ir jādefinē nacionālās ekonomikas robežas.

## NACIONĀLĀS EKONOMIKAS ROBEŽAS

- 2.04. Institucionālās, vietējās vai viendabīgas ražošanas vienības, kas veido kādas valsts ekonomiku un kuru darījumi ir ierakstīti EKS, ir vienības, kuru ekonomisko interešu centrs atrodas attiecīgās valsts ekonomiskajā teritorijā. Tādām vienībām, ko dēvē par rezidentvienībām, var būt vai nebūt attiecīgās valsts valstspiederība, tās var būt vai nebūt juridiskas personas un var būt vai nebūt pārstāvētas valsts ekonomiskajā teritorijā darījuma veikšanas brīdī. Kad tādējādi ir noteiktas nacionālās ekonomikas robežas rezidentvienību izteiksmē, ir jānosaka terminu "ekonomiskā teritorija" un "ekonomisko interešu centrs" nozīme.

- 2.05. Termins "ekonomiskā teritorija" nozīmē:

- a) valsts pārvaldītu ģeogrāfisku teritoriju, kurā notiek brīva personu, preču, pakalpojumu un kapitāla aprīte;
- b) visas brīvās zonas, ieskaitot muitas noliktavas un rūpnīcas, kas atrodas muitas kontrolē;
- c) valsts gaisa telpu, teritoriālos ūdeņus un kontinentālo šelfu, kas atrodas starptautiskajos ūdeņos, pār ko valstij ir ekskluzīvas tiesības <sup>(1)</sup>;
- d) teritoriālos anklāvus, tas ir, ģeogrāfiskas teritorijas, kas atrodas citur pasaulē un ko saskaņā ar starptautiskiem līgumiem vai starpvalstu nolīgumiem izmanto attiecīgās valsts pārvaldes iestādēm (sūtniecībām, konsulātiem, militārajām bāzēm, zinātniskajām bāzēm utt.);

<sup>(1)</sup> Zvejas laivas, citi kuģi, peldošas platformas un lidaparāti EKS tiek uzskatīti par līdzvērtīgiem visām pārējām pārvietojamām ierīcēm, kas vai nu atrodas valsts rezidentvienību īpašumā un/vai kuras tās izmanto, vai arī pieder nerezidentiem, bet tās izmanto rezidentvienības. Darījumi, kas ietver šāda veida ierīču īpašumtiesības (bruto ieguldījumi pamatkapitālā) un izmantošanu (noma, apdrošināšana utt.), tiek saistīti ar tās valsts ekonomiku, kuras rezidenti ir attiecīgie īpašnieki un/vai lietotāji. Finanšu izpirkumnomas gadījumos uzskata, ka notiek īpašumtiesību maiņa.

- e) naftas, dabasgāzes utt. iegulas starptautiskajos ūdeņos ārpus valsts kontinentālā šelfa, ko izstrādā rezidentvienības šajā teritorijā, kā noteikts iepriekšējos apakšpunktos.
- 2.06. Ekonomiskajā teritorijā neietilpst eksteritoriāli anklāvi (tas ir, valsts ģeogrāfiskas teritorijas daļas, ko izmanto citu valstu pārvaldes iestādes, Eiropas Savienības iestādes vai starptautiskas organizācijas saskaņā ar starptautiskiem līgumiem vai starpvalstu nolīgumiem <sup>(2)</sup>).
- 2.07. Termins “ekonomisko interešu centrs” norāda, ka ekonomiskajā teritorijā pastāv dažas vietas, kur vai no kuras kāda vienība iesaistās un paredz turpmāk iesaistīties būtiskās ekonomiskās darbībās un darījumos vai nu nenoteiktu laiku, vai noteiktu, bet ilgu laiku (gadu vai ilgāk). Tādējādi uzskata, ka vienībai, kas veic šādus darījumus vairāku valstu ekonomiskajās teritorijās, katrā no tām ir ekonomisko interešu centrs. Zemes un ēku īpašumtiesības ekonomiskajā teritorijā uzskata par pietiekamām, lai īpašniekam šajā valstī būtu ekonomisko interešu centrs.
- 2.08. Ņemot vērā šīs definīcijas, vienības, ko uzskata par kādas valsts rezidentiem, sīkāk var sadalīt šādi:
- a) vienības, kurās visi darījumi galvenokārt ir saistīti ar ražošanu, finansēšanu, apdrošināšanu vai pārdali, izņemot darījumus, kas saistīti ar zemes un ēku īpašumtiesībām;
- b) vienības, kurās darījumi galvenokārt ir saistīti ar patēriņu <sup>(3)</sup>, izņemot darījumus attiecībā uz zemes un ēku īpašumtiesībām;
- c) visas vienības, kuru statuss galvenokārt ir zemes un ēku īpašnieki, izņemot tādu eksteritoriālu anklāvu īpašniekus, kas ir citu valstu ekonomiskās teritorijas daļas vai ir *sui generis* valstis (skat. 2.06. punktu).
- 2.09. Tādu vienību gadījumā, kurās visi darījumi galvenokārt ir saistīti ar ražošanu, finansēšanu, apdrošināšanu vai pārdali, izņemot darījumus, kas saistīti ar zemes un ēku īpašumtiesībām, var nošķirt šādus divus gadījumus:
- a) darbības, ko veic tikai valsts ekonomiskajā teritorijā, vienības, kas veic šādas darbības, ir attiecīgās valsts rezidentvienības;
- b) darbības, ko gadu vai ilgāk veic vairāku valstu ekonomiskajās teritorijās, tikai tā vienības daļa, kuras ekonomisko interešu centrs atrodas attiecīgās valsts ekonomiskajā teritorijā, ir uzskatāma par rezidentvienību. Tā var būt:
- 1) vai nu institucionāla rezidentvienība (skat. 2.12. punktu), kuras darbības, ko gadu vai ilgāk veic pārējā pasaulē, neiekļauj un aplūko atsevišķi <sup>(4)</sup>, vai
- 2) nosacīta rezidentvienība (skat. 2.15. punktu) attiecībā uz darbību, ko valstī gadu vai ilgāk veic kāda vienība, kas ir citas valsts rezidente <sup>(4)</sup>.
- 2.10. Tādu vienību gadījumā, kurās visi darījumi ir saistīti ar patēriņu, izņemot to zemes un ēku īpašumtiesības, mājsaimniecības, kurām attiecīgajā valstī ir ekonomisko interešu centrs, tiek uzskatītas par rezidentvienībām, pat ja tās īsu laiku (mazāk nekā gadu) ir ārvalstīs. Konkrēti tās ietver:
- a) pārrobežu strādniekus, tas ir, personas, kuras katru dienu šķērso robežu, lai strādātu kaimiņvalstī;

<sup>(2)</sup> Eiropas Savienības iestāžu un starptautisko organizāciju izmantotās teritorijas tādējādi ir *sui generis* valstu teritorijas. Šādu valstu iezīme ir tāda, ka vienīgie rezidenti ir pašas iestādes (skat. 2.10. punkta e) apakšpunktu).

<sup>(3)</sup> Patēriņš nav vienīgā iespējamā mājsaimniecību darbība. Mājsaimniecības kā uzņēmēji var nodarboties ar visa veida saimnieciskām darbībām.

<sup>(4)</sup> Tikai tādā gadījumā, ja šādu darbību veic mazāk nekā vienu gadu, to nenošķir no institucionālās ražotājvienības darbībām. Tā var rīkoties arī, ja darbība, lai gan to veic gadu vai ilgāk, ir nebūtiska un visos gadījumos, kad tiek veikta aprīkojuma uzstādīšana ārvalstīs. Tomēr uzskata, ka vienībai, kas ir rezidente citā valstī un kura veic būvniecības darbību attiecīgajā valstī mazāk nekā gadu, ekonomisko interešu centrs ir valsts ekonomiskajā teritorijā, ja būvniecības darbības produkcija veido bruto ieguldījumus pamatkapitālā. Tāpēc šādu vienību uzskata par nosacītu rezidentvienību.

- b) sezonas strādniekus, tas ir, personas, kuras izbrauc no valsts uz vairākiem mēnešiem, taču ne ilgāk kā gadu, lai strādātu citā valstī sektoros, kuros periodiski vajadzīgs papildu darbspēks;
  - c) tūristus, pacientus, studentus <sup>(5)</sup>, amatpersonas, kas atrodas komandējumā, uzņēmējus, tirgotājus, māksliniekus un apkalpju locekļus, kuri ceļo ārvalstīs;
  - d) uz vietas pieņemtu personālu, kas strādā ārvalstu valdību eksteritoriālajos anklāvos;
  - e) Eiropas Savienības iestāžu un starptautisko civilo vai militāro organizāciju darbiniekus, kuru galvenā mitne atrodas eksteritoriālajos anklāvos;
  - f) valsts valdības amatpersonas, civilos vai militāros pārstāvjus (ieskaitot viņu mājsaimniecības), kas ierakstīti teritoriālajos anklāvos.
- 2.11. Visas vienības, kuras ir zemes un/vai ēku īpašnieki, kas ir daļa no ekonomiskās teritorijas, uzskata par tās valsts rezidentvienībām vai nosacītām rezidentvienībām, kurā atrodas konkrētā zeme vai ēkas.

## INSTITUCIONĀLĀS VIENĪBAS

- 2.12. *Definīcija.* Institucionālā vienība ir vienkāršs ekonomisko lēmumu pieņemšanas centrs, ko raksturo darbības vienveidība un lēmumu pieņemšanas autonomija, izpildot tās galveno funkciju. Uzskata, ka rezidentvienība veido institucionālu vienību, ja tai ir lēmumu pieņemšanas autonomija attiecībā uz tās galveno funkciju vai ja tā sastāda pilnīgu kontu komplektu, vai ja no ekonomiskā un juridiskā viedokļa būtu iespējams un būtu nozīmīgi sastādīt pilnīgu kontu komplektu, ja to pieprasītu.

Lai varētu teikt, ka vienībai ir lēmumu pieņemšanas autonomija attiecībā uz tās galveno funkciju, tai

- a) jābūt tiesībām uz pašas precēm vai aktīviem savā vārdā, tad tā varēs apmainīt preču vai aktīvu īpašumtiesības darījumos ar citām institucionālām vienībām;
- b) jāspēj pieņemt ekonomiskus lēmumus un iesaistīties ekonomiskās darbībās, attiecībā uz kurām to uzskatīs par tieši atbildīgu, kā arī atbildīgu likuma priekšā;
- c) jāspēj uzņemties saistības savā vārdā, pārņemt citus pienākumus vai turpmākas saistības un slēgt līgumus.

Lai uzskatītu, ka vienība sastāda pilnīgu kontu komplektu, tai jāveic uzskaitē, kas aptver visus tās ekonomiskos un finanšu darījumus, kurus tā veikusi grāmatvedības pārskata periodā, kā arī jāatspoguļo aktīvu un saistību bilance.

- 2.13. Ik reizi, kad vienībām skaidri nepiemīt abas institucionālo vienību īpašības, piemēro šādus principus:

- a) mājsaimniecībām vienmēr ir lēmumu pieņemšanas autonomija, izpildot savu galveno funkciju, un tādēļ tām jābūt institucionālām vienībām, lai gan tās nesastāda pilnīgu kontu komplektu;
- b) vienības, kuras nesastāda pilnīgu kontu komplektu un kurām vajadzības gadījumā nebūtu iespējams vai nebūtu lietderīgi sastādīt pilnīgu kontu komplektu, apvieno ar institucionālajām vienībām, kuru kontos ir integrēti to daļējie konti;
- c) vienības, kurām, kaut arī tās sastāda pilnīgu kontu komplektu, nav lēmumu pieņemšanas autonomijas, izpildot savu galveno funkciju, apvieno ar vienībām, kuru kontrolē tās atrodas;
- d) vienības, kas atbilst institucionālas vienības definīcijai, uzskata par tādām, pat ja tās npublicē savus kontus;
- e) vienības, kuras veido vienību grupas daļu, kas iesaistīta ražošanā un sastāda pilnīgu kontu komplektu, uzskata par institucionālām vienībām, pat ja tās daļēji ir atteikušās no savu lēmumu pieņemšanas autonomijas par labu centrālajai iestādei (kontrolāciju sabiedrībai), kura atbild par grupas vispārējo vadību; kontrolāciju sabiedrību pašu uzskata par institucionālu vienību, kas ir neatkarīga no vienībām, kuras tā kontrolē, ja vien nav piemērojams b) apakšpunkts;

<sup>(5)</sup> Studentus vienmēr uzskata par rezidentiem neatkarīgi no studiju ilguma ārvalstīs.

- f) kvazisabiedrības sastāda pilnīgu kontu komplektu un tām nav patstāvīga juridiska statusa. Tomēr to ekonomiskā un finansiālā rīcība izšķiras no to īpašnieku ekonomiskās un finansiālās rīcības un ir līdzīga sabiedrību rīcībai. Tāpēc uzskata, ka tām ir lēmumu pieņemšanas autonomija, un tās uzskata par atsevišķām institucionālām vienībām.

2.14. Kontrolakciju sabiedrības ir institucionālas vienības, kuru galvenā funkcija ir kontrolēt un vadīt meitasuzņēmumu grupu.

2.15. Nosacītās rezidentvienības definē šādi:

- a) tās nerezidentvienību daļas, kam ir ekonomisko interešu centrs (tas ir, vairākumā gadījumu, kas iesaistās ekonomiskos darījumos gadu vai ilgāk vai kas veic celtniecības darbību mazāk nekā vienu gadu, ja produkcija veido bruto ieguldījumu pamatkapitālā) valsts ekonomiskajā teritorijā;
- b) nerezidentvienības, kuru statuss ir zemes vai ēku īpašnieks valsts ekonomiskajā teritorijā, bet tikai attiecībā uz darījumiem, kuri ietekmē tādu zemi vai ēkas.

Nosacītās rezidentvienības, pat ja tās sastāda tikai daļējus kontus un tām ne vienmēr ir lēmumu pieņemšanas autonomija, uzskata par institucionālām vienībām.

2.16. Tātad par institucionālām vienībām uzskata šādas vienības:

- a) vienības, kas sastāda pilnīgu kontu komplektu un kam ir lēmumu pieņemšanas autonomija:
- 1) privātas un valsts sabiedrības;
  - 2) kooperatīvi vai personālsabiedrības, ko atzīst par patstāvīgām juridiskām personām;
  - 3) valsts ražotāji, ko atbilstīgi īpašiem tiesību aktiem atzīst par patstāvīgām juridiskām personām;
  - 4) bezpeļņas iestādes, ko atzīst par patstāvīgām juridiskām personām;
  - 5) valsts pārvaldes iestādes;
- b) vienības, kas sastāda pilnīgu kontu komplektu un ko uzskata par tādām, kam ir lēmumu pieņemšanas autonomija: kvazisabiedrības (skat. 2.13. punkta f) apakšpunktu);
- c) vienības, kuras ne vienmēr sastāda pilnīgu kontu komplektu, bet kuras pēc vienošanās uzskata par tādām, kam ir lēmumu pieņemšanas autonomija:
- 1) mājsaimniecības,
  - 2) nosacītās rezidentvienības (skat. 2.15. punktu).

## INSTITUCIONĀLIE SEKTORI

2.17. Vajadzība summēt rādītājus nozīmē, ka nav iespējams atsevišķi ņemt vērā individuālas institucionālās vienības; tām jābūt apvienotām grupās, ko sauc par institucionāliem sektoriem vai vienkārši sektoriem, dažus no kuriem sadala sīkāk apakšsektoros.

2.1. tabula. **Sektori un apakšsektori**

Sektori un apakšsektori		Valsts	Nacionāli privāti	Ārvalstu kontrolēti
Nefinanšu sabiedrības	S.11	S.11001	S.11002	S.11003
Finanšu sabiedrības	S.12			
Centrālā banka	S.121			
Citas monetārās finanšu iestādes	S.122	S.12201	S.12202	S.12203
Citi finanšu starpnieki, izņemot apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondus	S.123	S.12301	S.12302	S.12303
Finanšu palīgsabiedrības	S.124	S.12401	S. 12402	S. 12403
Apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondi	S.125	S.12501	S.12502	S.12503



Sektori un apakšsektori	Valsts	Nacionāli privāti	Ārvalstu kontrolēti
Valsts pārvalde	S.13		
Centrālā valdība	S.1311		
Pavalsts valdība	S.1312		
Vietējā valdība	S.1313		
Sociālās nodrošināšanas fondi	S.1314		
Mājsaimniecības	S.14		
Darba devēji (tostarp pašražotāji)	S.141 + S.142		
Darba ņēmēji	S.143		
Īpašuma ienākuma saņēmēji	S.1441		
Pensiju saņēmēji	S.1442		
Citu pārvedumienākumu saņēmēji	S.1443		
Citi	S.145		
Bezpeļņas iestādes mājsaimniecību apkalpošanai	S.15		
Pārējā pasaule	S.2		
Eiropas Savienība	S.21		
ES dalībvalstis	S.211		
ES iestādes	S.212		
Trešās valstis un starptautiskas organizācijas	S.22		

2.18. Katrā no sektoriem un apakšsektoriem sagrupē institucionālās vienības, ko raksturo līdzīgs ekonomiskās darbības veids.

Institucionālās vienības sagrupē sektoros, ņemot vērā to, kāda veida ražotāji tās ir, un atkarībā no to galvenās darbības un funkcijas, ko uzskata par to ekonomisko darbību raksturojošu rādītāju.

Sektoru sadala sīkāk apakšsektoros atbilstīgi kritērijiem, kas būtiski attiecīgajam sektoram; tas ļauj precīzāk aprakstīt vienību ekonomisko darbību.

Kontos par sektoriem un apakšsektoriem ieraksta visas attiecīgo institucionālo vienību darbības, gan galvenās, gan blakusdarbības.

Katra institucionālā vienība pieder tikai vienam sektoram vai apakšsektoram.

2.19. Ja institucionālās vienības galvenā funkcija ir ražot preces un pakalpojumus, tad lemjot, pie kāda sektora to klasificēt, vispirms jānoskaidro pie kāda ražotāju veida tā pieder.

EKS izšķir trīs ražotāju veidus:

- privātie un sabiedriskie tirgus ražotāji (skat. 3. nodaļas 3.24. punktu un 3.1. tabulu);
- privātie ražotāji pašu galapatēriņam (skat. 3. nodaļas 3.25. punktu un 3.1. tabulu);
- citi privātie un sabiedriskie ārpus tirgus ražotāji (skat. 3. nodaļas 3.26. punktu un 3.1. tabulu).

Institucionālās vienības, kas ir tirgus ražotāji, klasificē sektoros "nefinanšu sabiedrības" (S.11), "finanšu sabiedrības" (S.12) vai "mājsaimniecības" (S.14).

Institucionālās vienības, kas ir privātie ražotāji pašu galapatēriņam, klasificē sektorā "mājsaimniecības" (S.14) kopā ar neinkorporētajiem uzņēmumiem, kas atrodas mājsaimniecību īpašumā (skat. 3.30. punktu).

Institucionālās vienības, kas ir citi ārpus tirgus ražotāji, klasificē sektorā "valsts pārvalde" (S.13) vai "bezpeļņas iestādes mājsaimniecību apkalpošanai" (S.15).

2.20. 2.2. tabulā ir norādīti ražotāju veidi, galvenās darbības un funkcijas, kas raksturīgi katram sektoram.

2.2. tabula. **Ražotāju veidi, galvenās darbības un funkcijas, klasificēti pēc sektora**

Sektors	Ražotāja veids	Galvenā darbība un funkcija
Nefinanšu sabiedrības (S.11) (skat. 2.21. punktu)	Tirgus ražotājs	Tirgus preču un nefinanšu pakalpojumu ražošana
Finanšu sabiedrības (S.12) (skat. 2.32. punktu)	Tirgus ražotājs	Finanšu starpniecība, tostarp apdrošināšana Finanšu palīgdarbības
Valsts pārvalde (S.13) (skat. 2.68. punktu)	Citi valsts ārpustirgus ražotāji	Citas ārpustirgus produkcijas ražošana un piegāde kolektīvajam un individuālajam patēriņam un darījumu veikšana, kuru nolūks ir nacionālā ienākuma un bagātības pārdale
Mājsaimniecības (S.14) — kā patērētāji — kā uzņēmēji (skat. 2.75. punktu)	Tirgus ražotājs vai privātais ražotājs pašu galapatēriņam	Patēriņš Tirgus produkcijas ražošana un produkcijas ražošana pašu galapatēriņam
Bezpeļņas iestādes mājsaimniecību apkalpošanai (S.15) (skat. 2.87. punktu)	Citi privāti ārpustirgus ražotāji	Citas ārpustirgus produkcijas ražošana un piegāde individuālajam patēriņam

Pārējā pasaule (S.2) ir institucionālu vienību grupējums (skat. 2.89. punktu), kam nav raksturīgi līdzīgi mērķi un darbības veidi; tajā sagrupē institucionālas nerezidentvienības tiktāl, ciktāl tās veic darījumus ar institucionālām rezidentvienībām.

#### NEFINANŠU SABIEDRĪBAS (S.11)

2.21. *Definīcija.* Sektors “nefinanšu sabiedrības” (S.11) sastāv no institucionālām vienībām, kuru sadales un finanšu darījumi ir nodalīti no attiecīgajiem to īpašnieku darījumiem un kas ir tirgus ražotāji (skat. 3.31., 3.32. un 3.37. punktu) un nodarbojas galvenokārt ar preču un nefinanšu pakalpojumu ražošanu <sup>(6)</sup>.

2.22. Sektorā “nefinanšu sabiedrības” ietilpst arī nefinanšu kvazisabiedrības.

2.23. Ar terminu “nefinanšu sabiedrības” apzīmē visas iestādes, kuras atzītas par patstāvīgām juridiskām personām, kas ir tirgus ražotāji un nodarbojas galvenokārt ar preču un nefinanšu pakalpojumu ražošanu.

Attiecīgās institucionālās vienības ir šādas:

- privātas un valsts sabiedrības, kas ir tirgus ražotāji un nodarbojas galvenokārt ar preču ražošanu un nefinanšu pakalpojumiem;
- kooperatīvi un personālsabiedrības, ko atzīst par patstāvīgām juridiskām personām un kuri ir tirgus ražotāji un nodarbojas galvenokārt ar preču ražošanu un nefinanšu pakalpojumiem;
- sabiedriskie ražotāji, kas atbilstīgi īpašiem tiesību aktiem atzīti par patstāvīgām juridiskām personām un kuri ir tirgus ražotāji un nodarbojas galvenokārt ar preču ražošanu un nefinanšu pakalpojumiem;
- bezpeļņas iestādes vai asociācijas nefinanšu sabiedrību apkalpošanai, kas atzītas par patstāvīgām juridiskām personām un kuri ir tirgus ražotāji un nodarbojas galvenokārt ar preču ražošanu un nefinanšu pakalpojumiem <sup>(7)</sup>;

<sup>(6)</sup> Pēc vienošanās tirgu reglamentējošās iestādes, kuru vienīgā vai galvenā nodarbošanās ir pirkt, turēt un pārdot lauksaimniecības un citas pārtikas preces, klasificē S.11 (skat. 2.69. punkta a) apakšpunkta 11. piezīmi).

<sup>(7)</sup> Ieskaitot iestādes, ko finansē no kvazifiskāla rakstura brīvprātīgām iemaksām, ko no ražotājiem iekasē vienības, kuru galvenā darbība ir sniegt apmaiņā pakalpojumus. Tādas iemaksas uzskata par tirgus pakalpojumu pirkumiem.

- e) kontrolakciju sabiedrības, kuras kontrolē (skat. 2.26. punktu) sabiedrību grupu, kas ir tirgus ražotāji, ja dominējošais darbības veids sabiedrību grupai kopumā ir preču ražošana un nefinanšu pakalpojumi, kas mērīts, ņemot vērā pievienoto vērtību;
- f) privātas un valsts kvazisabiedrības, kas ir tirgus ražotāji un kuru galvenā darbība ir preču ražošana un nefinanšu pakalpojumi.

2.24. Ar terminu "nefinanšu kvazisabiedrības" apzīmē visas iestādes, kam nav patstāvīga juridiska statusa, kas ir tirgus ražotāji un nodarbojas galvenokārt ar preču ražošanu un nefinanšu pakalpojumiem, un atbilst nosacījumiem, kuri kvalificē tās kā kvazisabiedrības (skat. 2.13. punkta f) apakšpunktu).

Kvazisabiedrībām jā sastāda pilnīgs kontu komplekts un to vadības veidam jābūt tādā pašam kā sabiedrību vadībai. De facto attiecības ar savu īpašnieku tām ir tādas kā uzņēmuma attiecības ar saviem akcionāriem.

Tādējādi nefinanšu kvazisabiedrības, kas atrodas mājsaimniecību, valdības vienību vai bezpeļņas iestāžu īpašumā, sagrupē kopā ar nefinanšu sabiedrībām sektorā "nefinanšu sabiedrības".

Pilnīga kontu komplekta, tostarp bilanču, pastāvēšana nav pietiekams nosacījums, lai tirgus ražotājus uzskatītu par kvazisabiedrībām. Tāpēc personālsabiedrības un sabiedriskie ražotāji, izņemot tos, kas iekļauti 2.23. punkta a), b), c) un f) apakšpunktā, un individuālie komersanti, pat ja viņi sastāda pilnīgu kontu komplektu, parasti nav atsevišķas institucionālas vienības, jo viņiem nav lēmumu pieņemšanas autonomijas tāpēc, ka viņu vadību kontrolē mājsaimniecības, bezpeļņas iestādes vai valdības, kuru īpašumā viņi atrodas.

2.25. Sektorā "nefinanšu sabiedrības" ietilpst arī nosacītās rezidentvienības (skat. 2.15. punktu), ko pēc vienošanās uzskata par kvazisabiedrībām.

2.26. Kontroli pār sabiedrību definē kā spēju noteikt sabiedrības vispārējo politiku, vajadzības gadījumā izvēloties atbilstošus direktorus.

Atsevišķa institucionālā vienība (cita sabiedrība, mājsaimniecība vai valdības vienība) nodrošina kontroli pār sabiedrību, ja tās īpašumā ir vairāk nekā puse balsstiesīgo akciju vai ja tā kā citādi kontrolē vairāk nekā pusi akcionāru balsstiesību. Turklāt valdība nodrošina kontroli pār sabiedrību, pieņemot īpašu dekrētu vai noteikumus, kas dod valdībai pilnvaras noteikt sabiedrības politiku vai iecelt direktorus.

Lai kontrolētu vairāk nekā pusi akcionāru balsstiesību, pašas institucionālās vienības īpašumā nav obligāti jābūt balsstiesīgajām akcijām. Sabiedrība C var būt meitasuzņēmums citai sabiedrībai B, kurā kādai citai sabiedrībai A pieder vairākums balsstiesīgo akciju.

Sabiedrību C uzskata par sabiedrības B meitasuzņēmumu, ja vai nu sabiedrība B kontrolē vairāk nekā pusi akcionāru balsstiesību sabiedrībā C, vai sabiedrība B ir akcionārs sabiedrībā C ar tiesībām iecelt vai atcelt no amata vairākumu sabiedrības C direktorus.

2.27. Sektors "nefinanšu sabiedrības" ir sadalīts trijos apakšsektoros:

- a) valsts nefinanšu sabiedrības (S.11001);
- b) nacionālas privātas nefinanšu sabiedrības (S.11002);
- c) ārvalstu kontrolētas nefinanšu sabiedrības (S.11003).

#### **Apakšsektors. Valsts nefinanšu sabiedrības (S.11001)**

2.28. *Definīcija.* Apakšsektors "valsts nefinanšu sabiedrības" sastāv no visām nefinanšu sabiedrībām un kvazisabiedrībām, ko kontrolē valdības vienības (skat. 2.26. punktu).

2.29. Valsts kvazisabiedrības ir kvazisabiedrības, kas atrodas tiešā valdības vienību īpašumā.

**Apakšsektors. Nacionālas privātas nefinanšu sabiedrības (S.11002)**

- 2.30. *Definīcija.* Apakšsektors “nacionālas privātas nefinanšu sabiedrības” sastāv no visām nefinanšu sabiedrībām un kvazisabiedrībām, ko nekontrolē valdības vienības vai institucionālas nerezidentvienības. Šajā apakšsektorā ietilpst visas bezpeļņas iestādes, kas iekļautas nefinanšu sabiedrību sektorā (skat. 2.23. punkta d) apakšpunktu).

Šajā apakšsektorā ietilpst tiešo ārvalstu ieguldījumu kapitālsabiedrības un kvazikapitālsabiedrības (skat. 4.65. punktu), kas nav klasificētas apakšsektorā “ārvalstu kontrolētās nefinanšu sabiedrības” (S.11003).

**Apakšsektors. Ārvalstu kontrolētās nefinanšu sabiedrības (S.11003)**

- 2.31. *Definīcija.* Apakšsektors “ārvalstu kontrolētās nefinanšu sabiedrības” sastāv no visām nefinanšu sabiedrībām un kvazisabiedrībām, ko kontrolē (skat. 2.26. punktu) institucionālas nerezidentvienības.

Šajā apakšsektorā ietilpst:

- a) visi nerezidentsabiedrību meitasuzņēmumi;
- b) visas sabiedrības, ko kontrolē institucionāla nerezidentvienība, kas pati nav sabiedrība: piemēram, sabiedrība, ko kontrolē kāda ārvalsts valdība; tajā ietilpst sabiedrības, ko kontrolē nerezidentvienību grupa, kura darbojas saskaņoti;
- c) visas nerezidentsabiedrību nozares vai citas neinkorporētas aģentūras, vai neinkorporēti ražotāji, kas ir nosacītas rezidentvienības, kuras jāuzskata par nefinanšu kvazisabiedrībām (skat. 2.25. punktu).

**FINANŠU SABIEDRĪBAS (S.12)**

- 2.32. *Definīcija.* Sektors “finanšu sabiedrības” (S.12) sastāv no visām sabiedrībām un kvazisabiedrībām, kas nodarbojas galvenokārt ar finanšu starpniecību (finanšu starpnieki) un/vai finanšu palīgdarbībām (finanšu palīgsabiedrības) <sup>(8)</sup>.

Finanšu starpniecība ir darbība, kurā institucionāla vienība, nodarbojoties ar finanšu darījumiem tirgū (skat. 2.37. līdz 2.38. punktu), savā vārdā (skat. 2.33. punktu) iegādājas finanšu aktīvus un vienlaikus uzņemas saistības (skat. 2.34. punktu). Finanšu starpnieku aktīviem un saistībām ir dažādas īpašības, kas saistīts ar to, ka līdzekļus pārveido vai pārstrukturē atkarībā no maksājuma termiņa, mēroga, riska un tamlīdzīgiem rādītājiem finanšu starpniecības procesā.

Finanšu palīgdarbības ir darbības, kas cieši saistītas ar finanšu starpniecību, bet kas pašas nav finanšu starpniecība (skat. 2.39. punktu).

- 2.33. Finanšu starpniecības procesā līdzekļus sadala pa kanāliem starp trešajām personām, vienā pusē norādot personas ar līdzekļu pārpalikumu, bet otrā — personas ar līdzekļu trūkumu. Finanšu starpnieks nedarbojas vienkārši kā minēto citu institucionālo vienību aģents, bet pakļauj sevi riskam, savā vārdā iepērkot finanšu aktīvus un uzņemoties saistības.
- 2.34. Finanšu starpniecības procesā var būt iesaistītas visas saistību kategorijas, izņemot kategoriju “citas kreditoru saistības” (AF.7).

Finanšu aktīvus, kas iesaistīti finanšu starpniecības procesā, var klasificēt jebkurā kategorijā, izņemot kategoriju “apdrošināšanas tehniskās rezerves” (AF.6), bet ieskaitot kategoriju “citas debitoru saistības” (faktūrkreditēšana). Turklāt finanšu starpnieki var ieguldīt savus līdzekļus nefinanšu aktīvos, arī nekustamajā īpašumā. Tomēr, lai sabiedrību uzskatītu par finanšu starpnieku, tai papildus jāuzņemas saistības tirgū un jāpārveido līdzekļi. Tāpēc nekustamā īpašuma sabiedrības (NACE 1. red., 70. nodaļjums) nav iekļautas.

<sup>(8)</sup> Pēc vienošanās S.12 sektorā ietilpst kontrolakciju sabiedrības, kuras tikai kontrolē un vada meitasuzņēmumu grupu, kas galvenokārt nodarbojas ar finanšu starpniecību un/vai finanšu palīgdarbībām (skat. 2.43. punktu), un bezpeļņas iestādes, kas atzītas par patstāvīgām juridiskām personām un apkalpo finanšu sabiedrības (skat. 2.44. punktu).

- 2.35. Apdrošināšanas sabiedrību un pensiju fondu primārā funkcija ir risku apvienošana kopējā fondā. Galvenās minēto iestāžu saistības ir apdrošināšanas tehniskās rezerves (AF.6). Rezervju ekvivalenti ir ieguldījumi no apdrošināšanas sabiedrību un pensiju fondu puses, kas līdz ar to darbojas kā finanšu starpnieki.
- 2.36. Kopfondi galvenokārt uzņemas saistības, emitējot akcijas (AF.52). Tie pārveido minētos līdzekļus, iepērkot finanšu aktīvus un/vai nekustamo īpašumu. Tāpēc kopfondus klasificē kā finanšu starpniekus. Tāpat kā ar citām sabiedrībām, jebkuras izmaiņas to aktīvu un saistību vērtībā, kas nav pašu akcijas, atspoguļojas to pašu līdzekļos (skat. 7.05. punktu). Tā kā pašu līdzekļu summa parasti ir vienāda ar kopfonda akciju vērtību, jebkuras izmaiņas fonda aktīvu un saistību vērtībā atspoguļosies minēto akciju tirgus vērtībā.

Kopfondus, kuri iegulda tikai nekustamajos īpašumos, arī uzskata par finanšu starpniekiem.

- 2.37. Finanšu starpniecība parasti ir ierobežota un attiecas tikai uz finanšu darījumiem tirgū. Citiem vārdiem, aktīvu iegāde un saistību uzņemšanās attiecas uz plašu sabiedrību vai uz īpašām un relatīvi lielām tās apakšgrupām. Ja darbība ir ierobežota līdz nelielām personu vai ģimeņu grupām, tad finanšu starpniecība parasti nenotiek. Jo īpaši finanšu starpniecība neietver institucionālās vienības, kuras sniedz kases pakalpojumus uzņēmuma grupai. Tādas institucionālas vienības iedala kādā sektorā atbilstīgi uzņēmuma grupas dominējošajai funkcijai ekonomiskajā teritorijā. Tomēr gadījumos, kad institucionāla vienība, kas sniedz kases pakalpojumus, ir pakļauta finanšu uzraudzībai, to pēc vienošanās klasificē sektorā "finanšu sabiedrības".
- 2.38. Var pastāvēt izņēmumi no vispārīgajiem noteikumiem, kuri finanšu starpniecību ierobežo līdz finanšu darījumiem tirgū. Piemēri ir municipālās kredītbankas un krājbankas, kuras lielā mērā ir atkarīgas no iesaistītās municipalitātes, vai finanšu nomas sabiedrības, kuras, iegūstot vai ieguldot līdzekļus, ir atkarīgas no uzņēmumu grupas, kas tās kontrolē. Tomēr tās var klasificēt par finanšu starpniekiem tikai tad, ja ietaupījumu kredīšana vai pieņemšana no to puses ir neatkarīga attiecīgi no iesaistītās municipalitātes vai no kontroles grupas.
- 2.39. Finanšu palīgdarbības ietver palīgdarbības, lai realizētu darījumus ar finanšu aktīviem un saistībām vai līdzekļu pārveidi, vai līdzekļu pārstrukturēšanu. Finanšu palīgsabiedrības nepakļauj sevi riskam, iegādājoties aktīvus vai uzņemoties saistības. Tās tikai atvieglo finanšu starpniecību.
- 2.40. Institucionālās vienības, kas iekļautas sektorā "finanšu sabiedrības" (S.12), ir šādas:
- a) privātas vai valsts sabiedrības, kas nodarbojas galvenokārt ar finanšu starpniecību un/vai finanšu palīgdarbībām;
  - b) kooperatīvi un personālsabiedrības, ko atzīst par patstāvīgām juridiskām personām un kas nodarbojas galvenokārt ar finanšu starpniecību un/vai finanšu palīgdarbībām;
  - c) sabiedriskie ražotāji, kas ar īpašiem tiesību aktiem atzīti par patstāvīgām juridiskām personām un nodarbojas galvenokārt ar finanšu starpniecību un/vai finanšu palīgdarbībām;
  - d) bezpeļņas iestādes, ko atzīst par patstāvīgām juridiskām personām un kas nodarbojas galvenokārt ar finanšu starpniecību un/vai finanšu palīgdarbībām vai kuras apkalpo finanšu sabiedrības;
  - e) kontrolakciju sabiedrības (skat. 2.14. punktu), ja meitasuzņēmumu grupa ekonomiskajā teritorijā kopumā nodarbojas galvenokārt ar finanšu starpniecību un/vai finanšu palīgdarbībām;
  - f) neinkorporēti kopfondi, kuri ietver ieguldījumu portfeļus, kas atrodas dalībnieku grupas īpašumā, un kuru vadību parasti veic citas finanšu sabiedrības. Minētie fondi pēc vienošanās ir institucionālas vienības, atsevišķi no vadības finanšu sabiedrības;
  - g) finanšu kvazisabiedrības:
    - 1) uzskata, ka neinkorporētām vienībām, kas nodarbojas galvenokārt ar finanšu starpniecību un ir pakļautas reglamentācijai un uzraudzībai (vairākumā gadījumu klasificētas apakšsektorā "citas monetārās finanšu iestādes" vai apakšsektorā "apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondi"), ir lēmumu pieņemšanas autonomija un autonoma vadība neatkarīgi no to īpašniekiem. To ekonomiskā un

finansālā darbība ir līdzīga finanšu sabiedrību darbībai. Tāpēc tās uzskata par atsevišķām institucionālām vienībām. Piemēri ir finanšu nerezidentsabiedrību nozares;

- 2) citas neinkorporētas vienības, kas nodarbojas galvenokārt ar finanšu starpniecību, bet nav pakļautas reglamentācijai un uzraudzībai, uzskata par finanšu kvazisabiedrībām tikai tad, ja tās atbilst nosacījumiem, kuri tās kvalificē kā kvazisabiedrības (skat. 2.13. punkta f) apakšpunktu);
- 3) neinkorporētas vienības, kas nodarbojas galvenokārt ar finanšu palīgdarbībām, uzskata par finanšu kvazisabiedrībām tikai tad, ja tās atbilst nosacījumiem, kuri tās kvalificē kā kvazisabiedrības (skat. 2.13. punkta f) apakšpunktu).

2.41. Sektors "finanšu sabiedrības" ir sīkāk sadalīts piecos apakšsektoros:

- a) centrālā banka (S.121);
- b) citas monetārās finanšu iestādes (S.122);
- c) citi finanšu starpnieki, izņemot apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondus (S.123);
- d) finanšu palīgsabiedrības (S.124);
- e) apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondi (S.125).

Apakšsektoru "citas monetārās finanšu iestādes" uzskata par līdzvērtīgu apakšsektoram "citas noguldījumu sabiedrības", kā noteikts NKS 1993 4.88 — 4.94. punktā. Kamēr "citu monetāro finanšu iestāžu" apakšsektora (skat. 2.48. punktu) definīciju ir plānots attiecināt arī uz tām iestādēm, ar kuru starpniecību centrālās bankas monetārās politikas ietekme atsaucas uz pārējām saimniecības vienībām, "citu noguldījumu sabiedrību" apakšsektors ir definēts NKS 1993 ar norādi uz "plašās naudas pasākumiem". Apvienotie apakšsektori S.121 un S.122 atbilst monetārajām finanšu iestādēm statistikas mērķiem, kā noteicis EMI (skat. 2.49. punktu).

2.42. Izņemot apakšsektoru S.121, katru apakšsektoru var sadalīt vēl sīkāk šādi:

- a) valsts finanšu sabiedrības;
- b) nacionālas privātas finanšu sabiedrības;
- c) ārvalstu kontrolētas finanšu sabiedrības.

Kritēriji tādām sīkākām sadalījumiem ir tie paši, kas nefinanšu sabiedrībām (skat. no 2.26. līdz 2.31. punktam).

2.43. Kontrolāciju sabiedrības, kas kontrolē un vada tikai tādus meitasuzņēmumus, kuri nodarbojas galvenokārt ar finanšu starpniecību un/vai finanšu palīgdarbībām, klasificē apakšsektorā "citi finanšu starpnieki, izņemot apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondus" (S.123) <sup>(9)</sup>. Tomēr kontrolāciju sabiedrības, kas pašas ir finanšu sabiedrības, jāiedala apakšsektoros atbilstīgi galvenajam finanšu darbības veidam.

2.44. Bezpēļņas iestādes, kas atzītas par patstāvīgām juridiskām personām un apkalpo finanšu sabiedrības, bet nenodarbojas ar finanšu starpniecību vai finanšu palīgdarbībām, klasificē apakšsektorā "finanšu palīgsabiedrības" (S.124).

#### **Apakšsektors. Centrālā banka (S.121)**

2.45. *Definīcija.* Apakšsektors "Centrālā banka" (S.121) sastāv no visām finanšu sabiedrībām un kvazisabiedrībām, kuru galvenā darbība ir valūtas emisija, valūtas iekšējās un ārējās vērtības uzturēšana un visu vai daļas valsts starptautisko rezervju glabāšana.

<sup>(9)</sup> Kontrolāciju sabiedrību klasifikācija finanšu sabiedrību sektorā ir novirze no NKS 1993 4.100, lai saglabātu konsekveni ar monetārajām finanšu iestādēm statistiskiem nolūkiem, kā noteicis EMI, un ar oficiālo statistiku par apdrošināšanas sabiedrībām.

2.46. Šādi finanšu starpnieki ir klasificēti S.121 apakšsektorā:

- a) valsts centrālā banka, arī tad, ja tā ir daļa no Eiropas Centrālo banku sistēmas;
- b) centrālās monetārās iestādes, kam ir būtiska valsts izcelsme (piem., iestādes, kas pārvalda ārvalsts valūtas vai emitē valūtu), kuras veic pilnīgu uzskaiti un ir tiesīgas patstāvīgi pieņemt lēmumus attiecībā uz centrālo valdību. Šīs darbības galvenokārt veic centrālā valdība vai centrālā banka. Šajos gadījumos nepastāv atsevišķas institucionālas vienības.

2.47. S.121 apakšsektorā neietilpst aģentūras un iestādes, izņemot centrālo banku, kuras regulē vai uzrauga finanšu sabiedrības vai finanšu tirgus. Tās klasificē S.124 apakšsektorā (skat. 2.58. punkta g) apakšpunktu)<sup>(10)</sup>.

#### **Apakšsektors. Citas monetārās finanšu iestādes (S.122)**

2.48. *Definīcija.* Citu monetāro finanšu iestāžu apakšsektorā (S.122) ietilpst visas finanšu sabiedrības un kvazisabiedrības, izņemot centrālās bankas apakšsektorā klasificētās, kuras galvenokārt nodarbojas ar finanšu starpniecību un kuru uzdevums ir pieņemt noguldījumus un/vai tuvus noguldījumu aizstājējus no institucionālajām vienībām, kas nav monetārās finanšu iestādes un savā vārdā piešķir aizdevumus un/vai veic ieguldījumus vērtspapīros.

2.49. Monetārās finanšu iestādes (MFI) ietver centrālās bankas apakšsektoru (S.121) un citu monetāro finanšu iestāžu apakšsektoru (S.122) un atbilst monetārajām finanšu iestādēm statistikas mērķiem, kā noteicis EMI (skat. 2.41. punktu).

2.50. MFI nevar aprakstīt kā vienkārši "bankas", jo tajās var ietilpt dažas finanšu sabiedrības, ko nevar dēvēt par bankām, kā arī dažas finanšu sabiedrības, kuras var būt aizliegts dēvēt par bankām dažās valstīs, savukārt dažas finanšu sabiedrības, kuras sevi dēvē par bankām, faktiski nav MFI. Parasti šādus finanšu starpniekus klasificē S.122 apakšsektorā:

- a) komercbankas, "universālās" bankas, "visu funkciju" bankas;
- b) krājbankas (ieskaitot trasta krājbankas, krājbankas un aizdevumu asociācijas);
- c) pasta zironorēķinu iestādes, pasta bankas, zirobankas;
- d) lauku kredītbankas, lauksaimniecības kredītbankas;
- e) kooperatīvās kredītbankas, krājaizdevu sabiedrības;
- f) specializētās bankas (piem., tirdzniecības bankas, vērtspapīru emisijas bankas, privātbankas).

2.51. Šādus finanšu starpniekus arī var klasificēt S.122 apakšsektorā, ja to uzdevums ir pieņemt atmaksājamas naudas līdzekļus no plašas sabiedrības vai nu kā noguldījumus, vai kā citādi, piemēram, pastāvīgi emitējot obligācijas un citus salīdzināmus vērtspapīrus. Citādi tie būtu jāklasificē S.123 apakšsektorā:

- a) sabiedrības, kas nodarbojas ar hipotēku piešķiršanu (tostarp celtniecības sabiedrības, hipotēku bankas un hipotēku kredītiestādes);
- b) kopfondi (tostarp ieguldījumu fondi, kopīgi ieguldījumu fondi un pārējās kolektīvo ieguldījumu shēmas, piem., pārvedamo vērtspapīru kolektīvo ieguldījumu uzņēmumi (UKIPV));
- c) municipālās kredītiestādes.

2.52. S.122 apakšsektorā neietilpst:

- a) kontrolakciju sabiedrības, kas tikai kontrolē un vada grupu, ko galvenokārt veido citas monetārās finanšu iestādes, bet kas pašas nav citas monetārās finanšu iestādes. Tās klasificē S.123 apakšsektorā (skat. 2.43. punktu);
- b) bezpeļņas iestādes, ko atzīst par patstāvīgām juridiskām personām un kuras apkalpo pārējās monetārās finanšu iestādes, taču nenodarbojas ar finanšu starpniecību. Tās klasificē S.124 apakšsektorā (skat. 2.44. punktu).

<sup>(10)</sup> Tā ir atkāpe no NKS 1993 4.86. un 4.101., lai saglabātu konsekveni ar monetārajām finanšu iestādēm statistiskiem nolūkiem, kā noteicis EMI.

**Apakšsektors. Citi finanšu starpnieki, izņemot apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondus (S.123)**

- 2.53. *Definīcija.* Citu finanšu starpnieku, izņemot apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondus, apakšsektorā (S.123) ir visas finanšu sabiedrības un kvazisabiedrības, kas nodarbojas galvenokārt ar finanšu starpniecību, uzņemoties saistības citos veidos, izņemot valūtu, noguldījumu un/vai tuvus noguldījumu aizstājējus no institucionālām vienībām, kas nav monetārās finanšu iestādes, vai apdrošināšanas tehniskās rezerves.
- 2.54. S.123 apakšsektorā ietilpst dažādu veidu finanšu starpnieki, jo īpaši tie, kuri galvenokārt nodarbojas ar ilgtermiņa finansēšanu. Vairākumā gadījumu šis dominējošais termiņš ir pamatā izšķirībai no citu monetāro finanšu iestāžu apakšsektora. Ņemot vērā to, ka nepastāv saistības apdrošināšanas tehnisko rezervju veidā, ir iespējams noteikt robežu ar apdrošināšanas sabiedrību un pensiju fondu apakšsektoru.
- 2.55. Konkrēti šādas finanšu sabiedrības un kvazisabiedrības klasificē S.123 apakšsektorā, ja vien tās nav MFI:
- a) sabiedrības, kas nodarbojas ar finanšu izpirkumnomu;
  - b) sabiedrības, kas nodarbojas ar īrējumpirkšanu un finansējuma piešķiršanu privātpersonām un uzņēmumiem;
  - c) sabiedrības, kas nodarbojas ar faktūrkreditēšanu;
  - d) vērtspapīru un atvasinātu finanšu instrumentu dīleri (savā vārdā);
  - e) specializētas finanšu sabiedrības, piemēram, riska un attīstības kapitāla uzņēmumi, eksporta/importa finansēšanas uzņēmumi;
  - f) finanšu starpnieksabiedrības, kas izveidotas, lai turētu ar vērtspapīriem nodrošinātus aktīvus;
  - g) finanšu starpnieki, kas pieņem noguldījumus un/vai tuvus noguldījumu aizstājējus tikai no monetārām finanšu iestādēm;
  - h) kontrolāciju sabiedrības, kuras tikai kontrolē un vada meitasuzņēmumu grupu, kas nodarbojas galvenokārt ar finanšu starpniecību un/vai finanšu palīgdarbībām, bet kuras pašas nav finanšu sabiedrības (skat. 2.43. punktu).
- 2.56. S.123 apakšsektorā neietilpst bezpeļņas iestādes, ko atzīst par patstāvīgām juridiskām personām un kas apkalpo citus finanšu starpniekus, izņemot apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondus, bet nenodarbojas ar finanšu starpniecību. Tās klasificē S.124 apakšsektorā (skat. 2.44. punktu).

**Apakšsektors. Finanšu palīgsabiedrības (S.124)**

- 2.57. *Definīcija.* Apakšsektors "finanšu palīgsabiedrības" (S.124) sastāv no visām finanšu sabiedrībām un kvazisabiedrībām, kas nodarbojas galvenokārt ar finanšu palīgdarbībām, tas ir, darbībām, kas cieši saistītas ar finanšu starpniecību, bet tomēr nav finanšu starpniecības darbības (skat. 2.39. punktu).
- 2.58. Konkrēti šādas finanšu sabiedrības un kvazisabiedrības klasificē S.124 apakšsektorā:
- a) apdrošināšanas brokeri, sanāciju un parastie administratori, apdrošināšanas un pensiju konsultanti utt.;
  - b) aizdevumu brokeri, vērtspapīru brokeri, padomnieki ieguldījumu jautājumos utt.;
  - c) flotācijas [*pirmās publiskās kotēšanas*] sabiedrības, kuras vada vērtspapīru emisiju;
  - d) sabiedrības, kuru galvenā funkcija ir garantēt vekselus un tamlīdzīgus instrumentus vizējot (ar indosamentu);
  - e) sabiedrības, kuras organizē atvasinātos un nodrošes instrumentus, piemēram, mijmaiņas darījumus, iespēju līgumus un standartizētus nākotnes darījumus (tos neemitējot);



- f) sabiedrības, kas nodrošina infrastruktūru finanšu tirgiem;
- g) finanšu starpnieku un finanšu tirgu centrālās uzraudzības iestādes, ja tās ir atsevišķas institucionālas vienības;
- h) pensiju fondu, kopfondu utt. pārvaldnieki;
- i) fondu biržu un apdrošināšanas biržu sabiedrības;
- j) bezpeļņas iestādes, ko atzīst par patstāvīgām juridiskām personām un kas apkalpo finanšu sabiedrības, bet kas nenodarbojas ar finanšu starpniecību vai finanšu palīgdarbībām (skat. 2.44. punktu).

2.59. S.124 apakšsektorā neietilpst kontrolāciju sabiedrības, kuras tikai kontrolē un vada meitasuzņēmumu grupu, kas nodarbojas galvenokārt ar finanšu palīgdarbībām, bet pašas nav finanšu palīgsabiedrības. Tās klasificē S.123 apakšsektorā (skat. 2.43. punktu).

#### **Apakšsektors. Apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondi (S.125)**

- 2.60. *Definīcija.* Apakšsektors "apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondi" (S.125) sastāv no visām finanšu sabiedrībām un kvazisabiedrībām, kas nodarbojas galvenokārt ar finanšu starpniecību risku apvienošanas rezultātā (skat. 2.35. punktu).
- 2.61. Pārvaldītie apdrošināšanas līgumi var attiekties uz indivīdiem un/vai grupām neatkarīgi no tā, vai dalība rodas vai nerodas no vispārīgām saistībām, ko noteikusi valdība. Turklāt sociālās apdrošināšanas līgumi (skat. 4.83. līdz 4.91. punktu) dažreiz sastāda ievērojamu daļu pārvaldīto līgumu.
- 2.62. S.125 apakšsektorā ietilpst gan iekšējās apdrošināšanas sabiedrības, gan pārapdrošināšanas sabiedrības.
- 2.63. S.125 apakšsektorā neietilpst:
- a) institucionālas vienības, kas atbilst katram no abiem kritērijiem, kuri uzskaitīti 2.74. punktā. Tās klasificē S.1314 apakšsektorā;
  - b) kontrolāciju sabiedrības, kuras tikai kontrolē un vada grupu, kas pārsvarā sastāv no apdrošināšanas sabiedrībām un pensiju fondiem, bet kas pašas nav apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondi. Tās klasificē S.123 apakšsektorā (skat. 2.43. punktu);
  - c) bezpeļņas iestādes, ko atzīst par patstāvīgām juridiskām personām un kuras apkalpo apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondus, taču nenodarbojas ar finanšu starpniecību. Tās klasificē S.124 apakšsektorā (skat. 2.44. punktu).
- 2.64. Apakšsektoru "apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondi" sīkāk var sadalīt šādi:
- a) apdrošināšanas sabiedrības,
  - b) (autonomie) pensiju fondi.

Autonomie pensiju fondi ir pensiju fondi, kam ir lēmumu pieņemšanas autonomija un kas veic pilnīgu uzskaiti. Tāpēc tie ir institucionālas vienības. Neautonomie pensiju fondi nav institucionālas vienības un paliek to institucionālo vienību daļa, kas tos izveido.

- 2.65. Riskus, kas attiecas uz indivīdiem vai grupām, var iekļaut dzīvības un nedzīvības apdrošināšanas sabiedrību darbībās. Dažas apdrošināšanas sabiedrības var ierobežot savu darbību tikai līdz grupas līgumiem. Tādām sabiedrībām ir atļauts apdrošināt ikvienu grupu.
- 2.66. Pensiju fondus var raksturot kā iestādes, kuras apdrošina grupu risku, kas attiecas uz apdrošināto personu sociālajiem riskiem un vajadzībām (skat. 4.84. punktu). Parasti dalībnieku grupas tādās polisēs ietver atsevišķa uzņēmuma vai uzņēmumu grupas darbiniekus, kādā sektorā vai nozarē nodarbinātas personas un personas, kam ir viena profesija. Apdrošinājuma summas, kas iekļautas apdrošināšanas līgumā, var ietvert apdrošinājuma summas, ko apdrošinātās personas nāves gadījumā samaksā atraitnim(-ei) un bērniem (galvenokārt pēc nāves darba vietā), apdrošinājuma summas, ko samaksā pēc aiziešanas pensijā, un apdrošinājuma summas, ko samaksā, ja apdrošinātā persona zaudē darba spējas.

2.67. Dažās valstīs visus minētos risku veidus var apdrošināt tiklab apdrošināšanas sabiedrības kā pensiju fondi. Citās valstīs dažas minēto risku klases jāapdrošina ar dzīvības apdrošināšanas sabiedrību starpniecību. Pretstatā dzīvības apdrošināšanas sabiedrībām pensiju fondi (ar likumu) ir ierobežoti un attiecas tikai uz īpašām darba ņēmēju un pašnodarbināto personu grupām.

#### VALSTS PĀRVALDE (S.13)

2.68. *Definīcija.* Sektors "valsts pārvalde" (S.13) ietver visas institucionālās vienības, kas ir citi ārpustirgus ražotāji (skat. 3.26. punktu) un kuru produkcija ir paredzēta individuālajam un kolektīvajam patēriņam, un ko galvenokārt finansē no obligātajiem maksājumiem, ko izdara citiem sektoriem piederošas vienības un/vai visas institucionālās vienības, kas nodarbojas galvenokārt ar nacionālā ienākuma un bagātības pārdali.

2.69. Institucionālās vienības, kas iekļautas S.13 sektorā, ir šādas:

- a) valsts pārvaldes vienības (izņemot sabiedrisko ražotājus, kas organizēti kā valsts sabiedrības vai atbilstīgi īpašiem tiesību aktiem atzīti par patstāvīgām juridiskām personām, vai kvazisabiedrības, ja jebkura no tām ir klasificēta nefinanšu vai finanšu sektorā), kuras pārvalda un finansē darbību grupu, galvenokārt nodrošinot ārpustirgus preces un pakalpojumus, kas paredzēti kopienas labumam <sup>(1)</sup>;
- b) bezpeļņas iestādes, ko atzīst par patstāvīgām juridiskām personām un kas ir citi ārpustirgus ražotāji, un ko kontrolē un galvenokārt finansē valsts pārvalde;
- c) autonomie pensiju fondi, ja ir izpildītas abas 2.74. punktā minētās prasības.

2.70. Valsts pārvaldes sektors ir sadalīts četros apakšsektoros:

- a) centrālā valdība (S.1311);
- b) pavalsts valdība (S.1312);
- c) vietējā valdība (S.1313);
- d) sociālās nodrošināšanas fondi (S.1314).

#### Apakšsektors. Centrālā valdība (S.1311)

2.71. *Definīcija.* Apakšsektors "centrālā valdība" ietver visus pavalsts administratīvos departamentus un citas centrālās aģentūras, kuru kompetence parasti attiecas uz veselu ekonomisko teritoriju, izņemot sociālās nodrošināšanas fondu pārvaldību.

S.1311 apakšsektorā ir iekļautas tās bezpeļņas iestādes, ko kontrolē un galvenokārt finansē centrālā valdība un kuru kompetence attiecas uz veselu ekonomisko teritoriju.

#### Apakšsektors. Pavalsts valdība (S.1312)

2.72. *Definīcija.* Apakšsektors "pavalsts valdība" sastāv no pavalsts valdībām, kas ir atsevišķas institucionālās vienības, kuras veic dažas funkcijas valdības līmenī, kas zemāks par centrālās valdības līmeni un augstāks par valdības institucionālo vienību līmeni, kuras pastāv vietējā līmenī, izņemot sociālās nodrošināšanas fondu pārvaldi.

S.1312 apakšsektorā ir iekļautas tās bezpeļņas iestādes, ko kontrolē un galvenokārt finansē pavalsts valdības un kuru kompetence ir ierobežota un attiecas uz pavalstu ekonomiskajām teritorijām.

#### Apakšsektors. Vietējā valdība (S.1313)

2.73. *Definīcija.* Apakšsektors "vietējā valdība" ietver tos valsts pārvaldes veidus, kuru kompetence attiecas tikai uz ekonomiskās teritorijas vietējo daļu, izņemot sociālās nodrošināšanas fondu vietējās aģentūras.

<sup>(1)</sup> Pēc vienošanās tirgu reglamentējošās organizācijas, kas ir tikai vai galvenokārt vienkāršas subsīdiju sadalītājas, klasificē S.13, apakšsektorā S.1311 "centrālā valdība". Tomēr tādas organizācijas, kas nodarbojas tikai vai galvenokārt ar lauksaimniecības vai pārtikas produktu pirkšanu, turēšanu un pārdošanu, klasificē S.11 (skat. 2.21. punktu, 6. piezīmi).

S.1313 apakšsektorā ir iekļautas tās bezpeļņas iestādes, ko kontrolē un galvenokārt finansē vietējās valdības un kuru kompetence ir ierobežota un attiecas uz vietējo valdību ekonomiskajām teritorijām.

#### Apakšsektors. Sociālās nodrošināšanas fondi (S.1314)

2.74. *Definīcija.* Apakšsektorā "sociālās nodrošināšanas fondi" ietilpst visas centrālās, pavalsts un vietējās institucionālās vienības, kuru galvenā darbība ir sniegt sociālos pabalstus un kuras atbilst katram no šādiem diviem kritērijiem:

- a) pēc likuma vai pēc noteikumiem dažas iedzīvotāju grupas obligātā kārtā piedalās shēmā vai veic iemaksas;
- b) valsts pārvalde atbild par iestādes vadību, kas attiecas uz iemaksu un pabalstu noteikšanu vai apstiprināšanu, neatkarīgi no tās kā uzraudzības iestādes vai darba devēja lomas (skat. 4.89. punktu).

Parasti nav tiešas saiknes starp individuālās personas veiktās iemaksas summu un risku, kam tāda persona tiek pakļauta.

#### MĀJSAIMNIECĪBAS (S.14)

2.75. *Definīcija.* Sektorā "mājsaimniecības" (S.14) ietilpst individuālas personas vai personu grupas, kas ir patērētāji un, iespējams, arī uzņēmēji, kuri ražo tirgus preces un veic nefinanšu un finanšu pakalpojumus (tirgus ražotāji) ar noteikumu, ka, attiecībā uz pēdējo gadījumu, attiecīgās darbības nav atsevišķo vienību, ko uzskata par kvazisabiedrībām, darbības. Tajā ietilpst arī individuālas personas vai individuālu personu grupas, kas ir preču ražotāji un nefinanšu pakalpojumu sniedzēji tikai pašu galapatēriņam (skat. 3.20., 3.25. un 3.30. punktu).

Mājsaimniecības kā patērētājus var definēt kā nelielas personu grupas, kam ir viens mitekļis, kas apvieno visus vai daļu savu ienākumu un bagātības un kolektīvi patērē dažus preču un pakalpojumu veidus, galvenokārt mājokli un pārtiku. Var pievienot ģimenes pastāvēšanas vai emocionālo saišu kritēriju.

Galvenos minēto vienību resursus atvasina no darba ņēmēju kompensācijas, īpašuma ienākuma, pārvedumiem no citiem sektoriem vai ieņēmumiem no tirgus produkcijas realizācijas, vai aprēķinātiem ieņēmumiem no ražošanu produkcijas pašu galapatēriņam.

2.76. Mājsaimniecību sektorā ietilpst:

- a) indivīdi vai indivīdu grupas, kuru galvenā funkcija ir patēriņš;
- b) personas, kuras pastāvīgi dzīvo kolektīvā un kuru rīcības vai lēmumu autonomija ekonomiskos jautājumos ir neliela vai vispār nav nekāda (piem., reliģisko ordeņu locekļi, kas dzīvo klosteros, pacienti, kuri ilgu laiku uzturas slimnīcā, cietumnieki, kam piespriests ilgs soda termiņš, veci cilvēki, kuri pastāvīgi dzīvo pansionātos). Uzskata, ka tādi cilvēki kopumā veido atsevišķu institucionālu vienību, tas ir, atsevišķu mājsaimniecību;
- c) indivīdi vai indivīdu grupas, kuru galvenā funkcija ir patēriņš un kuri ražo preces un veic nefinanšu pakalpojumus tikai pašu galapatēriņam; sistēmā ir iekļautas tikai divas pakalpojumu kategorijas, ko ražo pašu galapatēriņam: īpašnieku apsaimniekotu mājokļu pakalpojumi un mājas pakalpojumi, ko veic algoti darba ņēmēji;
- d) individuālie komersanti un personālsabiedrības bez patstāvīga juridiska statusa, izņemot tos, ko uzskata par kvazisabiedrībām, kas ir tirgus ražotāji;
- e) bezpeļņas iestādes mājsaimniecību apkalpošanai, kam nav patstāvīga juridiska statusa vai kam tāds statuss ir, bet tas nav īpaši nozīmīgs (skat. 2.88. punktu).

2.77. Mājsaimniecību sektors ir sadalīts sešos apakšsektoros:

- a) darba devēji (tostarp pašražotāji) (S.141 + S.142);
- b) darba ņēmēji (S.143);
- c) īpašuma ienākuma saņēmēji (S.144);

- d) pensiju saņēmēji (S.1442);
- e) citu pārvedumienākumu saņēmēji (S.1443);
- f) citi (S.145).

2.78. Mājsaimniecības tiek iedalītas apakšsektoros saskaņā ar lielāko ienākuma kategoriju (darba devēju ienākums, darba ņēmēju kompensācija utt.), kas ir mājsaimniecībai kopumā. Ja vienā mājsaimniecībā saņem vairāk nekā vienu kādas noteiktas kategorijas ienākumu, tad klasifikācijas pamatā jābūt mājsaimniecības kopējam ienākumam katrā kategorijā.

#### **Apakšsektors. Darba devēji (tostarp pašražotāji) (S.141 + S.142)**

2.79. *Definīcija.* Apakšsektors "darba devēji" (tostarp pašražotāji) sastāv no mājsaimniecību grupas, kurai (jauktie) ienākumi (B.3), kas uzkrājas mājsaimniecību neinkorporēto uzņēmumu īpašniekiem no to darbības tirgus preču ražotāju un pakalpojumu veicēju statusā, ar vai bez algotiem darba ņēmējiem, ir lielākais ienākuma avots mājsaimniecībai kopumā, pat ja tas ne vienmēr pārsniedz pusi mājsaimniecības kopējā ienākuma.

#### **Apakšsektors. Darba ņēmēji (S.143)**

2.80. *Definīcija.* Apakšsektors "darba ņēmēji" sastāv no mājsaimniecību grupas, kurai ienākums, kurš uzkrājas no darba ņēmēju kompensācijas (D.1), ir lielākais ienākuma avots mājsaimniecībai kopumā.

#### **Apakšsektors. Īpašuma ienākuma saņēmēji (S.1441)**

2.81. *Definīcija.* Apakšsektors "īpašuma ienākuma saņēmēji" sastāv no mājsaimniecību grupas, kurai īpašuma ienākums (D.4) ir lielākais ienākuma avots mājsaimniecībai kopumā.

#### **Apakšsektors. Pensiju saņēmēji (S.1442)**

2.82. *Definīcija.* Apakšsektors "pensiju saņēmēji" sastāv no mājsaimniecību grupas, kurai ienākums, kurš uzkrājas no pensijām, ir lielākais ienākuma avots mājsaimniecībai kopumā.

Pensiju mājsaimniecības ir mājsaimniecības, kuru lielākais ienākums sastāv no izdienas vai citām pensijām, ieskaitot pensijas no iepriekšējiem darba devējiem.

#### **Apakšsektors. Citu pārvedumienākumu saņēmēji (S.1443)**

2.83. *Definīcija.* Apakšsektors "citu pārvedumienākumu saņēmēji" sastāv no mājsaimniecību grupas, kurai ienākums, kurš uzkrājas no citiem kārtējiem pārvedumiem, ir lielākais ienākuma avots mājsaimniecībai kopumā.

Citi kārtējie pārvedumi ir visi kārtējie pārvedumi, izņemot īpašuma ienākumu, pensijas un cilvēku, kuri pastāvīgi dzīvo kolektīvā, ienākumus.

#### **Apakšsektors. Citi (S.145)**

2.84. *Definīcija.* Apakšsektors "citi" sastāv no personām, kuras pastāvīgi dzīvo kolektīvā.

Personas, kuras pastāvīgi dzīvo kolektīvā, klasificē atsevišķi, jo lielākā ienākumu avota kritērijs neļauj veikt tādu personu nozīmīgu klasifikāciju kādā no iepriekšējiem apakšsektoriem.

2.85. Ja galvenais ienākums mājsaimniecībai kopumā nav pieejams, lai veiktu sadalījumu apakšsektoros, tad atsaucies personas ienākums veido otru labāko izmantojamo raksturojumu, ko izmantot klasificēšanas nolūkā. Mājsaimniecības atsaucies persona parasti ir persona ar lielāko ienākumu.

Ja pēdējā minētā informācija nav pieejama, tad mājsaimniecību sadalījumam apakšsektoros var izmantot tās personas ienākumu, kura apgalvo, ka ir atsaucis persona.

2.86. Tomēr arī citi kritēriji var būt piemēroti un vajadzīgi dažādiem analīzes veidiem vai kā pamats politisku lēmumu pieņemšanai, piem., mājsaimniecību sadalījums uzņēmējos pēc darbības veida: lauksaimniecības mājsaimniecības; nelauksaimniecības mājsaimniecības (nozare; pakalpojumi).

#### BEZPELŅAS IESTĀDES MĀJSAIMNIECĪBU APKALPOŠANAI (S.15)

2.87. *Definīcija.* Sektors "bezpeļņas iestādes mājsaimniecību apkalpošanai" (BIMA) (S.15) sastāv no bezpeļņas iestādēm, kas ir atsevišķas juridiskas vienības, kuras apkalpo mājsaimniecības un ir privāti citi ārpustirgus ražotāji (skat. 3.32. punktu). To galvenie resursi, papildus tiem, ko gūst no neregulāras pārdošanas, tiek gūti no brīvprātīgām iemaksām skaidrā naudā vai natūrā, ko veic mājsaimniecības savā patērētāju statusā, no valsts pārvaldes maksājumiem <sup>(12)</sup> un no īpašuma ienākuma.

2.88. Ja minētās iestādes nav ļoti svarīgas, tad tās šajā sektorā neiekļauj, bet to darījumi ir jaukti ar mājsaimniecību darījumiem (S.14).

Sektorā "bezpeļņas iestādes mājsaimniecību apkalpošanai" ietilpst šādi galvenie minēto iestāžu veidi, kas piedāvā mājsaimniecībām ārpustirgus preces un pakalpojumus:

- a) arodbiedrības, profesionālās vai zinātniskās biedrības, patērētāju asociācijas, politiskās partijas, baznīcas vai reliģiskās biedrības (ieskaitot tās, ko finansē, bet nekontrolē valdības), un sociālie, kultūras, atpūtas un sporta klubi;
- b) žēlsirdības, atbalsta un palīdzības organizācijas, ko finansē ar brīvprātīgiem pārvedumiem naudā vai natūrā no citām institucionālām vienībām.

S.15 sektorā ir iekļautas labdarības, atbalsta un palīdzības aģentūras nerezidentvienību apkalpošanai un nav iekļautas vienības, daļība kurās dod tiesības uz iepriekš noteiktu preču un pakalpojumu komplektu.

#### PĀRĒJĀ PASAULE (S.2)

2.89. *Definīcija.* Pārējā pasaule (PP) (S.2) ir vienību grupējums bez jebkādam raksturīgām funkcijām un resursiem; tā sastāv no nerezidentvienībām <sup>(13)</sup> tiktāl, ciktāl tās ir iesaistītas darījumos ar institucionālām nerezidentvienībām. Tās kontos ir sniegts vispārējs pārskats par ekonomiskajām attiecībām, kuras saista nacionālo ekonomiku ar pārējo pasauli.

2.90. Pārējā pasaule nav sektors, attiecībā uz kuru jāsastāda pilnīgs kontu komplekts, kaut arī bieži vien ir lietderīgi raksturot pārējo pasauli tā, it kā tā būtu sektors. Sektorus iegūst, sadalot kopējo ekonomiku, lai iegūtu viendabīgākas institucionālo rezidentvienību grupas, kas ir līdzīgas pēc to ekonomiskās darbības, mērķiem un funkcijām. Tas tā nav gadījumā ar sektoru "pārējā pasaule": tur ieraksta darījumus un citas plūsmas starp nefinanšu un finanšu sabiedrībām, bezpeļņas iestādēm, mājsaimniecībām un valsts pārvaldi, no vienas puses, un institucionālām nerezidentvienībām, no otras puses, kā arī citas ekonomiskās attiecības starp rezidenti un nerezidenti, tas ir, rezidentu prasījumus pret nerezidentiem.

2.91. Jāatzīmē, ka noteikums, saskaņā ar kuru pārējās pasaules kontos iekļauj tikai darījumus, kas veikti starp institucionālām rezidentvienībām un nerezidentvienībām, ir pakļauts šādiem izņēmumiem:

- a) transporta pakalpojumus (līdz eksportētājvalsts robežai), ko sniedz rezidentvienības attiecībā uz importētām precēm, uzrāda pārējās pasaules kontos kopā ar FOB importu, kaut arī tos ir ražojušas rezidentvienības (skat. 3.144. punktu);

<sup>(12)</sup> Bezpeļņas iestādes, ko kontrolē un galvenokārt finansē valsts pārvalde, klasificē valsts pārvaldes sektorā (skat. 2.69. punkta b) apakšpunktu).

<sup>(13)</sup> Ir iekļautas ES iestādes un starptautiskas organizācijas (skat. arī 2.06. punktu).

- b) darījumus ar ārvalstu aktīviem starp rezidentiem, kuri pieder dažādiem sektoriem, uzrāda detalizētajos pārējās pasaules finanšu kontos; kaut arī tie neietekmē valsts finanšu stāvokli attiecībā pret pārējo pasauli, tie ietekmē individuālo sektoru finansiālās attiecības ar pārējo pasauli;
- c) darījumus ar valsts saistībām starp nerezidentiem, kuri pieder pie dažādām ģeogrāfiskajām zonām, uzrāda pārējās pasaules kontu ģeogrāfiskajā sadalījumā. Kaut arī minētie darījumi neietekmē valsts kopējās saistības pret pārējo pasauli, tie ietekmē tās saistības pret dažādām pasaules daļām.

2.92. Sektoru "pārējā pasaule" (S.2) sīkāk sadala šādi:

- a) Eiropas Savienība (S.21):
  - 1) Eiropas Savienības dalībvalstis (S.211);
  - 2) Eiropas Savienības iestādes (S.212);
- b) trešās valstis un starptautiskas organizācijas (S.22).

#### RAŽOTĀJU VIENĪBU KLASIFIKĀCIJA SEKTOROS, SADALOT PĒC GALVENAJIEM JURIDISKAJIEM STANDARTA ĪPAŠUMTIESĪBU VEIDIEM

2.93. Nākamajā apskatā un 2.94. līdz 2.101. punktā ir apkopoti principi, kuri ir pamatā ražotāju vienību klasifikācijai sektoros, izmantojot standarta terminoloģiju, lai raksturotu galvenos iestāžu veidus.

2.94. Privātās un valsts sabiedrības, kas ir tirgus ražotāji, klasificē šādi:

- a) tās, kas nodarbojas galvenokārt ar preču un nefinanšu pakalpojumu ražošanu: S.11 sektorā "nefinanšu sabiedrības" (skat. 2.23. punkta a) apakšpunktu);
- b) tās, kas nodarbojas galvenokārt ar finanšu starpniecību un finanšu palīgdarbībām: S.12 sektorā "finanšu sabiedrības" (skat. 2.40. punkta a) un f) apakšpunktu).

2.95. Kooperatīvus un personālsabiedrības, ko atzīst par patstāvīgām juridiskām personām un kas ir tirgus ražotāji, klasificē šādi:

- a) tie, kas nodarbojas galvenokārt ar preču un nefinanšu pakalpojumu ražošanu: S.11 sektorā "nefinanšu sabiedrības" (skat. 2.23. punkta b) apakšpunktu);
- b) tie, kas nodarbojas galvenokārt ar finanšu starpniecību un finanšu palīgdarbībām: S.12 sektorā "finanšu sabiedrības" (skat. 2.40. punkta b) apakšpunktu).

2.3. tabula. Ražotāju vienību klasifikācija sektoros, sadalot pēc galvenajiem juridiskajiem standartu īpašumtiesību veidiem

Standarta juridiskais apraksts	Ražotāja veids	Tirgus ražotāji, kas nodarbojas galvenokārt ar preču ražošanu un nefinanšu pakalpojumiem	Tirgus ražotāji, kas nodarbojas galvenokārt ar finanšu starpniecību	Citi ārpusīgus ražotāji	
				Sabiedriskie ražotāji (skat. 3.28. punktu)	Privātie ražotāji (skat. 3.29. punktu)
Standarta juridiskais apraksts					
Standarta juridiskais apraksts		S.11 nefinanšu sabiedrības (skat. 2.23. punkta a) apakšpunktu)	S.12 finanšu sabiedrības (skat. 2.40. punkta a) un f) apakšpunktu)		
Kooperatīvi vai personālsabiedrības, ko atzīst par patstāvīgām juridiskām personām		S.11 nefinanšu sabiedrības (skat. 2.23. punkta b) apakšpunktu)	S.12 finanšu sabiedrības (skat. 2.40. punkta b) apakšpunktu)		
Sabiedriskie ražotāji, ko atbilstīgi īpašiem tiesību aktiem atzīst par patstāvīgām juridiskām personām		S.11 nefinanšu sabiedrības (skat. 2.23. punkta c) apakšpunktu)	S.12 finanšu sabiedrības (skat. 2.40. punkta c) apakšpunktu)		
Sabiedriskie ražotāji, ko neatzīst par patstāvīgām juridiskām personām	tie, kam ir kvazisabiedrību īpašības	S.11 nefinanšu sabiedrības (skat. 2.23. punkta f) apakšpunktu)	S.12 finanšu sabiedrības (skat. 2.40. punkta g) apakšpunktu)		
	pārējie			S.13 valsts pārvalde (skat. 2.69. punkta a) apakšpunktu)	
Bezpalpas iestādes, ko atzīst par patstāvīgām juridiskām personām		S.11 nefinanšu sabiedrības (skat. 2.23. punkta d) apakšpunktu)	S.12 finanšu sabiedrības (skat. 2.40. punkta d) apakšpunktu)		S.15 bezpalpas iestādes mājsaimniecību apkalpošanai (1)
Personālsabiedrības, ko neatzīst par patstāvīgām juridiskām personām	tie, kam ir kvazisabiedrību īpašības	S.11 nefinanšu sabiedrības (skat. 2.23. punkta f) apakšpunktu)	S.12 finanšu sabiedrības (skat. 2.40. punkta g) apakšpunktu)		
Individuālie komersanti	pārējie	S.14 mājsaimniecības (skat. 2.75. punktu)	S.14 mājsaimniecības (skat. 2.75. punktu)		
Kontrolakciju sabiedrības, kuru kontrolētās sabiedrību grupas dominējošais darbības veids ir šāda ražošana:	preces un nefinanšu pakalpojumi	S.11 nefinanšu sabiedrības (skat. 2.23. punkta e) apakšpunktu)			
	finanšu pakalpojumi		S.12 finanšu sabiedrības (skat. 2.40. punkta e) apakšpunktu)		

(1) Izņemot bezpalpas iestādes, kam nav būtiskas nozīmes (skat. 2.88. punktu).

- 2.96. Sabiedriskos ražotājus, kas ar īpašiem tiesību aktiem atzīti par patstāvīgām juridiskām personām un kas ir tirgus ražotāji, klasificē šādi:
- a) tie, kas nodarbojas galvenokārt ar preču ražošanu un nefinanšu pakalpojumiem: S.11 sektorā "nefinanšu sabiedrības" (skat. 2.23. punkta c) apakšpunktu);
  - b) tie, kas nodarbojas galvenokārt ar finanšu starpniecību un finanšu palīgdarbībām: S.12 sektorā "finanšu sabiedrības" (skat. 2.40. punkta c) apakšpunktu).
- 2.97. Sabiedriskos ražotājus, ko atzīst par patstāvīgām juridiskām personām un kas ir tirgus ražotāji, klasificē šādi:
- a) ja tās ir kvazisabiedrības (skat. 2.13. punkta f) apakšpunktu):
    - 1) tie, kas nodarbojas galvenokārt ar preču ražošanu un nefinanšu pakalpojumiem: S.11 sektorā "nefinanšu sabiedrības" (skat. 2.23. punkta f) apakšpunktu);
    - 2) tie, kas nodarbojas galvenokārt ar finanšu starpniecību un finanšu palīgdarbībām: S.12 sektorā "finanšu sabiedrības" (skat. 2.40. punkta g) apakšpunktu);
  - b) ja tās nav kvazisabiedrības: S.13 sektorā "valsts pārvalde", ja tās paliek to vienību sastāvdaļa, kuru kontrolē tās atrodas (skat. 2.69. punkta a) apakšpunktu).
- 2.98. Bezpeļņas iestādes (asociācijas, fondus), ko atzīst par patstāvīgām juridiskām personām, klasificē šādi:
- a) tās, kas ir tirgus ražotāji un nodarbojas galvenokārt ar preču un nefinanšu pakalpojumu ražošanu: S.11 sektorā "nefinanšu sabiedrības" (skat. 2.23. punkta d) apakšpunktu);
  - b) tās, kas nodarbojas galvenokārt ar finanšu starpniecību un finanšu palīgdarbībām: S.12 sektorā "finanšu sabiedrības" (skat. 2.40. punkta d) apakšpunktu);
  - c) tās, kas ir ārpus tirgus ražotāji:
    - 1) S.13 sektorā "valsts pārvalde", ja tās ir valsts ražotāji, ko kontrolē un galvenokārt finansē valsts pārvalde (skat. 2.69. punkta b) apakšpunktu);
    - 2) S.15 sektorā "bezpeļņas iestādes māsaimniecību apkalpošanai", ja tās ir privātie ražotāji (skat. 2.87. punktu).
- 2.99. Individuālos komersantus un personālsabiedrības, ko neatzīst par patstāvīgām juridiskām personām un kas ir tirgus ražotāji, klasificē šādi:
- a) ja tie ir kvazisabiedrības (skat. 2.13. punkta f) apakšpunktu):
    - 1) tie, kas nodarbojas galvenokārt ar preču ražošanu un nefinanšu pakalpojumiem: S.11 sektorā "nefinanšu sabiedrības" (skat. 2.23. punkta f) apakšpunktu);
    - 2) tie, kas nodarbojas galvenokārt ar finanšu starpniecību un finanšu palīgdarbībām: S.12 sektorā "finanšu sabiedrības" (skat. 2.40. punkta g) apakšpunktu);
  - b) ja tās nav kvazisabiedrības, tad tās klasificē S.14 sektorā "māsaimniecības" (skat. 2.75. punktu).
- 2.100. Kontrolāciju sabiedrības (tas ir, sabiedrības, kas vada uzņēmumu grupu) klasificē šādi:
- a) S.11 sektorā "nefinanšu sabiedrības", ja dominējošais darbības veids sabiedrību grupai, kas ir tirgus ražotāji, kopumā ir preču ražošana un nefinanšu pakalpojumi (skat. 2.23. punkta e) apakšpunktu);
  - b) S.12 sektorā "finanšu sabiedrības", ja dominējošais darbības veids sabiedrību grupai kopumā ir finanšu starpniecība (skat. 2.40. punkta e) apakšpunktu).
- 2.101. 2.3. tabulā shematiskā veidā ir norādīti dažādi iepriekš uzskaitītie gadījumi.

#### **VIETĒJĀS DARBĪBAS VEIDA VIENĪBAS UN NOZARES**

- 2.102. Praksē vairākums institucionālo vienību, kas ražo preces un pakalpojumus, vienlaikus nodarbojas ar vairākām darbībām. Tās var nodarboties ar galveno darbību, dažām blakusdarbībām un dažām papilddarbībām (skat. 3.10. līdz 3.13. punktu).



- 2.103. Var uzskatīt, ka darbība notiek tad, ja apvieno tādus resursus kā iekārtas, darbaspēks, ražošanas tehnika, informācijas tīkls vai ražojumi, kā rezultātā tiek radītas īpašas preces vai sniegti pakalpojumi. Darbību raksturo resursu (preču vai pakalpojumu) izlietojums, ražošanas process un ražojumu produkcija.

Darbības var noteikt, atsaucoties uz īpašu NACE 1. red. līmeni <sup>(14)</sup>.

- 2.104. Ja vienība veic vairāk nekā vienu darbību, tad visas darbības, kas nav papilddarbības, sarindo saskaņā ar pievienoto bruto vērtību. Pēc dominējošās radītās pievienotās vērtības tad var izšķirt galveno darbību un blakusdarbības. Papilddarbības nav izolētas, lai veidotu izšķirīgas vienības, vai nošķirtas no to vienību galvenās darbības vai blakusdarbībām, ko tās apkalpo.
- 2.105. Lai analizētu plūsmas, kas rodas preču un pakalpojumu ražošanas un izmantošanas procesā, ir jāizvēlas vienības, kas izceļ tehniska un ekonomiska rakstura attiecības. Šī prasība nozīmē, ka institucionālās vienības parasti jāsadala mazākās un viendabīgākās vienībās, sadalot pēc ražošanas veida. Paredz, ka vietējās darbības veida vienības atbilst minētajai prasībai, bet vispirms kā praktiski orientētas darbības pieeja.

#### VIETĒJĀ DARBĪBAS VEIDA VIENĪBA

- 2.106. *Definīcija.* Vietējā darbības veida vienība (vietējā DVV) ir DVV daļa, kas atbilst vietējai vienībai <sup>(15)</sup>. Darbības veida vienība (DVV) apvieno visas institucionālās vienības daļas, kas palīdz veikt darbību NACE 1. red. klases līmenī (četri cipari), un atbilst vienai vai vairākām institucionālās vienības operatīvajām apakšnodalām. Institucionālās vienības informācijas sistēmai ir jāspēj norādīt vai aprēķināt par katru vietējo DVV vismaz ražošanas vērtību, starpproduktu patēriņu, darba ņēmēju kompensāciju, darbības rezultātu un nodarbinātību, un bruto ieguldījumus pamatkapitālā.

Vietējā vienība ir institucionāla vienība vai tās daļa, kas ražo preces un sniedz pakalpojumus un kas atrodas ģeogrāfiski identificējamā vietā.

Vietēja DVV var atbilst institucionālai vienībai kā ražotājs vai tā daļa; no otras puses, tā nekad nevar piederēt divām dažādām institucionālām vienībām.

- 2.107. Ja institucionāla vienība, kas ir preču ražotāja un pakalpojumu sniedzēja, ietver galveno darbību un arī vienu vai vairākas blakusdarbības, tad tā jāsadala tādā pašā DVV skaitā un blakusdarbības jāklasificē pozīcijās, kas atšķiras no galvenās darbības pozīcijas. No otras puses, papilddarbības nav nodalītas no galvenajām vai blakusdarbībām. Bet DVV, uz ko attiecas konkrēta klasifikācijas sistēmas pozīcija, var ražot ražojumus ārpus viendabīgās grupas, ņemot vērā blakusdarbības, kuras ir ar tām saistītas un ko nevar atsevišķi identificēt pieejamos uzskaites dokumentos. Tādējādi DVV var veikt vienu vai vairākas blakusdarbības.

#### NOZARE

- 2.108. *Definīcija.* Nozare sastāv no vietējo DVV grupas, kas nodarbojas ar tādu pašu vai līdzīgu darbības veidu. Klasifikācijas sīkākajā līmenī nozare sastāv no visām vietējām DVV, kuras iekļautas vienā NACE 1. red. (četrus ciparus) klasē un kas līdz ar to nodarbojas ar vienu un to pašu darbību, kā noteikts NACE 1. red.

Nozarēs ietilpst gan vietējās DVV, kas ražo tirgus preces un pakalpojumus, gan vietējās DVV, kas ražo ārpustirgus preces un pakalpojumus. Nozare pēc definīcijas sastāv no vietējo DVV grupas, kas nodarbojas ar to pašu ražošanas darbību neatkarīgi no tā, vai institucionālās vienības, pie kurām tās pieder, ražo vai neražo tirgus vai ārpustirgus produkciju.

<sup>(14)</sup> NACE 1. red.: Saimniecisko darbību statistiskā klasifikācija Eiropas Kopienā saskaņā ar Padomes 1990. gada 9. oktobra Regulu (EEK) Nr. 3037/90.

<sup>(15)</sup> Vietējo DVV sauc par uzņēmumu NKS un ISIC 3. red.

2.109. Nozares var klasificēt trijās kategorijās:

- a) nozares, kas ražo tirgus preces un veic pakalpojumus (tirgus nozares), kā arī ražo preces un veic pakalpojumus pašu galapatēriņam <sup>(16)</sup>;
- b) nozares, kas ražo valsts pārvaldes ārpustirgus preces un pakalpojumus: valsts pārvaldes ārpustirgus nozares;
- c) nozares, kas ražo bezpeļņas iestāžu ārpustirgus preces un sniedz pakalpojumus, kuras apkalpo mājsaimniecības: bezpeļņas iestāžu ārpustirgus nozares, kas apkalpo mājsaimniecības.

## NOZARU KLASIFIKĀCIJA

2.110. Klasifikācija, ko izmanto vietējo DVV sagrupēšanai nozarēs, ir NACE 1. red.

## VIENDABĪGĀS RAŽOŠANAS VIENĪBAS UN VIENDABĪGĀS NOZARES

2.111. Vietējās DVV tikai aptuveni atbilst ražošanas procesa analīzes prasībām (skat. 2.105. un 2.107. punktu). Optimālā vienība tāda veida analīzei, tas ir, izejvielu un produkcijas analīzei, ir viendabīgās ražošanas vienība.

### VIENDABĪGĀS RAŽOŠANAS VIENĪBA

2.112. *Definīcija.* Viendabīgās ražošanas vienības izšķirīgā pazīme ir vienota darbība, ko identificē tās ieguldāmie resursi, īpašs ražošanas process un tās produkcija. Ražojumi, kas veido ieguldītos resursus un produkciju, paši atšķiras ne tikai pēc savām fizikālajām īpašībām un pakāpes, līdz kurai tie apstrādāti, bet arī pēc izmantotās ražošanas tehnikas: tos var identificēt pēc ražojumu klasifikācijas (skat. 2.118. punktu).

2.113. Ja institucionāla vienība, kas ir preču un pakalpojumu ražotāja, veic galveno darbību un arī vienu vai vairākas blakusdarbības, tad to sadalīs tādā pašā viendabīgās ražošanas vienību skaitā. Papilddarbības nav atdalītas no galvenajām vai blakusdarbībām. Tāpat kā vietējā DVV, viendabīgās ražošanas vienība var atbilst institucionālai vienībai vai tās daļai; no otras puses, tā nekad nevar piederēt divām dažādām institucionālām vienībām.

### VIENDABĪGĀ NOZARE

2.114. *Definīcija.* Viendabīgā nozare sastāv no viendabīgas ražošanas vienību grupējuma. Darbības, ko veic viendabīga nozare, var noteikt pēc ražojumu klasifikācijas. Viendabīgā nozare ražo preces un veic pakalpojumus, kā arī ražo tikai tādus ražojumus, kas precizēti klasifikācijā.

2.115. Viendabīgās nozares ir vienības, kas paredzētas ekonomikas analīzei. Viendabīgas ražošanas vienības parasti nevar novērot tieši; no vienībām iegūtie dati, ko izmantoja statistikas pētījumos, jāpārskatī, lai izveidotu viendabīgās nozares.

2.116. Viendabīgās nozares var klasificēt trijās kategorijās:

- a) viendabīgās nozares, kas ražo tirgus preces un sniedz pakalpojumus (tirgus nozares), kā arī ražo preces un sniedz pakalpojumus pašu galapatēriņam <sup>(17)</sup>;
- b) viendabīgās nozares, kas ražo valsts pārvaldes ārpustirgus preces un sniedz pakalpojumus: valsts pārvaldes ārpustirgus nozares;

<sup>(16)</sup> Pakalpojumi pašu galapatēriņam attiecas tikai uz mājokļu pakalpojumiem, ko veic īpašnieki apsaimniekotāji, un uz mājas pakalpojumiem, ko veic nodarbināts algots personāls (skat. 3.21. punktu).

<sup>(17)</sup> Pakalpojumi pašu galapatēriņam attiecas tikai uz mājokļu pakalpojumiem, ko veic īpašnieki apsaimniekotāji, un uz mājas pakalpojumiem, ko veic nodarbināts algots personāls (skat. 3.21. punktu).

c) viendabīgas nozares, kas ražo tādu bezpeļņas iestāžu ārpustirgus preces un sniedz pakalpojumus, kuras apkalpo mājsaimniecības: bezpeļņas iestāžu ārpustirgus nozares, kas apkalpo mājsaimniecības.

2.117. Viendabīgās nozares, kas ražo tirgus preces un sniedz pakalpojumus, kā arī ražo preces un sniedz pakalpojumus pašu galapatēriņam, sastāv no visām viendabīgās ražošanas vienībām neatkarīgi no institucionālā sektora, kuras nodarbojas tikai ar tirgus preču un pakalpojumu un preču un pakalpojumu pašu galapatēriņam ražošanu un piegāšanu. Tirgus preču ražošanu un pakalpojumu piegāšanu valsts pārvaldes vai bezpeļņas iestāžu sektoru ietvaros (arī to, kas paredzēti pašu patēriņam) uzskata par viendabīgās ražošanas vienībām un klasificē attiecīgajā tirgus nozarē.

Valsts pārvaldes ārpustirgus viendabīgās nozares sastāv no visām viendabīgās ražošanas vienībām valsts pārvaldes sektorā, kas ražo ārpustirgus preces un sniedz pakalpojumus.

Bezpeļņas iestāžu, kas apkalpo mājsaimniecības, ārpustirgus viendabīgās nozares sastāv no visām viendabīgās ražošanas vienībām sektorā "bezpeļņas iestādes mājsaimniecību apkalpošanai", kas ražo ārpustirgus preces un sniedz pakalpojumus.

## VIENDABĪGO NOZARU KLASIFIKĀCIJA

2.118. Viendabīgo nozaru klasifikācijas pamatā, ko izmanto izejvielu un produkcijas tabulās, ir statistisko preču klasifikācija pēc saimniecības sektoriem (CPA) <sup>(18)</sup>. CPA ir ražojumu klasifikācija, kurā sastāvdaļas sakārtotas atkarībā no rūpnieciskās izcelsmes kritērija, kur rūpnieciskā izcelsme ir noteikta NACE 1. red.

---

<sup>(18)</sup> CPA: Preču klasifikācija pēc darbības veida saskaņā ar Padomes 1993. gada 29. oktobra Regulu (EEK) Nr. 3696/93.

## 3. NODAĻA

**DARĪJUMI AR RAŽOJUMIEM**

3.01. *Definīcija.* Ražojumi ir visas preces un pakalpojumi, ko rada ražošanas jēdziena robežās. Pēdējā ir definēta 3.07. punktā.

3.02. EKS izšķir šādas galvenās darījumu kategorijas ar ražojumiem.

Darījumu kategorijas	Kods
Produkcija	P.1
Starpproduktu patēriņš	P.2
Galapatēriņa izdevumi	P.3
Faktiskais galapatēriņš	P.4
Bruto kapitālieguldījumi	P.5
Preču un pakalpojumu eksports	P.6
Preču un pakalpojumu imports	P.7

3.03. Darījumus ar ražojumiem ieraksta šādos kontos:

- a) preču un pakalpojumu kontā produkciju un importu ieraksta kā resursus, bet citus darījumus ar ražojumiem ieraksta kā izlietojumu;
- b) ražošanas kontā produkciju ieraksta kā resursu, bet starpproduktu patēriņu kā izlietojumu;
- c) izmantojamā ienākuma izlietojuma kontā galapatēriņa izdevumus ieraksta kā izlietojumu;
- d) koriģētā izmantojamā ienākuma izlietojuma kontā faktisko galapatēriņu ieraksta kā izlietojumu;
- e) kapitāla kontā bruto kapitālieguldījumus ieraksta kā izlietojumu (izmaiņas aktīvos);
- f) preču un pakalpojumu ārējā kontā preču un pakalpojumu importu ieraksta kā resursus, bet preču un pakalpojumu eksportu ieraksta kā izlietojumu.

3.04. Piegādes tabulā produkciju un importu ieraksta kā piegādi. Izlietojuma tabulā starpproduktu patēriņu, bruto kapitālieguldījumus, galapatēriņa izdevumus un eksportu ieraksta kā izlietojumu. Simetriskajā izejvielu un produkcijas tabulā produkciju un importu ieraksta kā piegādes un citus darījumus ar ražojumiem — kā izlietojumu.

3.05. Ražojumu piegādes vērtē bāzes cenās (skat. 3.48. punktu). Ražojumu izlietojumu vērtē pēc pircēju cenām (skat. 3.06. punktu). Attiecībā uz dažiem piegādes un izlietojumu veidiem izmanto īpašus vērtēšanas principus, piem., par preču importu un eksportu.

3.06. *Definīcija.* Pirkšanas laikā pircēja cena ir cena, ko pircējs faktiski samaksā par ražojumiem; tajā ir iekļauti visi nodokļi, no kuriem atskaitītas subsīdijas par ražojumiem (bet nav iekļauti atskaitāmie nodokļi, tādi kā PVN par ražojumiem); ir iekļautas visas transporta izmaksas, ko pircējs maksā atsevišķi, lai ražojumus piegādātu prasītajā vietā un laikā; nav iekļautas nekādas atlaides no standarta cenām vai maksas par liela apjoma pirkumiem vai par pirkumiem klusajā sezonā; nav iekļautas procentu vai pakalpojumu izmaksas, kas pieskaitītas saskaņā ar kredītnoteikumiem; nav iekļautas nekādas papildu maksas, kas radušās, jo maksājums nav veikts termiņā, kuru noteica pirkuma izdarīšanas laikā.

Ja izlietojuma brīdis nesakrīt ar pirkšanas brīdi, tad jāveic korekcijas, lai ņemtu vērā cenu izmaiņas, kuras radušās laika posmā starp pirkšanu un izlietošanu (simetriski attiecībā pret krājumu cenu izmaiņām). Tādi grozījumi ir īpaši svarīgi, ja attiecīgo ražojumu cenas gada laikā strauji mainās.

**RAŽOŠANA UN PRODUKCIJA**

3.07. *Definīcija.* Ražošana ir darbība, ko kontrolē un par ko atbild institucionāla vienība, kura izmanto ieguldāmos darbaspēka, kapitāla, preču un pakalpojumu resursus, lai ražotu preces un pakalpojumus. Ražošana neattiecas uz dabiskiem procesiem, kuros nav cilvēku līdzdalības vai vadības, uz tādiem kā nepārvaldīts zivju krājumu pieaugums starptautiskajos ūdeņos (bet zivkopība ir ražošana).

3.08. Ražošana ietver:

- a) visu to individuālo vai kolektīvo preču vai pakalpojumu ražošanu, ko piegādā vienībām, kas nav to ražotāji (vai ko paredzēts tā piegādāt),
- b) visu to preču ražošanu pašu vajadzībām, ko to ražotāji patur pašu galapatēriņam vai bruto ieguldījumiem pamatkapitālā. Ražošana pašu vajadzībām bruto ieguldījumiem pamatkapitālā ietver pamatlīdzekļu ražošanu, tādu kā celtniecība, programmatūras attīstīšana un minerālu izpēti pašu bruto ieguldījumiem pamatkapitālā (attiecībā uz jēdzienu "bruto ieguldījumi pamatkapitālā" skat. 3.100. līdz 3.127. punktu).

Mājsaimniecību veikta preču ražošana pašu vajadzībām parasti attiecas uz:

- 1) mājokļu celtniecību pašu vajadzībām;
- 2) lauksaimniecības produktu ražošanu un glabāšanu;
- 3) lauksaimniecības produktu pārstrādi, tādu kā miltu ražošana maļot, augļu konservēšana žāvējot un iepildot pudelēs; piena produktu, piemēram, sviesta un siera ražošana un alus, vīna un spirta ražošana;
- 4) citu primāro ražojumu ražošanu, piemēram, sāls un kūdras ieguve un ūdens padeve;
- 5) citiem pārstrādes veidiem, piemēram, audumu aušana, keramikas ražošana un mēbeļu izgatavošana.

Mājsaimniecību veiktā preču ražošana pašu vajadzībām jāieraksta tad, ja šis ražošanas veids ir nozīmīgs, tas ir, ja to uzskata par skaitliski svarīgu attiecībā pret minētās preces kopējo piegādi valstī.

Pēc vienošanās EKS ir iekļauta tikai mājokļu celtniecība pašu vajadzībām un lauksaimniecības produktu ražošana, glabāšana un pārstrāde pašu vajadzībām, visu citu preču ražošanu pašu vajadzībām, ko veic mājsaimniecības, uzskata par nenozīmīgu Eiropas Savienības valstīm;

- c) mājokļu pakalpojumu ražošanu pašu vajadzībām, ko veic īpašnieki apsaimniekotāji;
- d) mājas un personiskos pakalpojumus, ko veic, nodarbinot algotus mājkalpotājus;
- e) brīvprātīgo darbības, kuru rezultātā rodas preces, piem., mājokļa, baznīcas vai citas ēkas celtniecība, kas jāieraksta kā ražošana. Nav iekļautas brīvprātīgo darbības, kuru rezultātā nerodas preces, piem., aprūpes veikšana un tīrīšana bez atlīdzības.

Visas tādas darbības ir iekļautas, pat ja tās ir nelegālas vai nav reģistrētas nodokļu, sociālās nodrošināšanas, statistikas vai citās valsts iestādēs.

3.09. Ražošana nav iekļauta mājas un personisko pakalpojumu veikšana, ko veic un patērē tajā pašā mājsaimniecībā (izņemot algotu mājkalpotāju nodarbināšanu un īpašnieku apsaimniekotāju mājokļu pakalpojumus). Konkrētie gadījumi ir šādi:

- a) mājokļa tīrīšana, dekorēšana un apkope, ciktāl minētās darbības attiecas arī uz īrniekiem;
- b) mājsaimniecības ilglietojuma preču tīrīšana, apkope un remonts;
- c) maltīšu gatavošana un pasniegšana;
- d) bērnu aprūpe, mācības un sagatavošana;
- e) slimu, nevarīgu vai vecu cilvēku aprūpe;
- f) mājsaimniecības locekļu vai to preču transportēšana.

## GALVENĀS DARBĪBAS, BLAKUSDARBĪBAS UN PAPILDDARBĪBAS

- 3.10. *Definīcija.* Vietējas DVV galvenā darbība ir tā darbība, kuras pievienotā vērtība pārsniedz jebkuras citas tajā pašā vienībā veiktas darbības pievienoto vērtību. Galvenās darbības klasifikāciju nosaka pēc atsaucies uz NACE 1. red., vispirms klasifikācijas augstākajā līmenī un tad sīkākos līmeņos.
- 3.11. *Definīcija.* Blakusdarbība ir darbība, ko veic atsevišķā vietējā DVV papildus galvenajai darbībai. Blakusdarbības produkcija ir blakusražojums.
- 3.12. *Definīcija.* Papilddarbības produkciju nav paredzēts izmantot ārpus uzņēmuma. Papilddarbība ir atbalstoša darbība, ko veic uzņēmumā, lai radītu apstākļus, kuros var veikt vietējas DVV galvenās vai blakusdarbības. Ar papilddarbībām parasti veicina produkcijas ražošanu, kas vispārīgi ir kā ieguldījums gandrīz jebkurā ražošanas darbībā, gan lielā, gan mazā.

Papilddarbības var būt, piem., pirkšana, pārdošana, tirgvedība, uzskaitē, datu apstrāde, transportēšana, uzglabāšana, ekspluatācija, tīrīšana un drošības pakalpojumi. Uzņēmumiem var būt izvēles iespēja starp nodarbošanos ar papilddarbībām vai tādu pakalpojumu pirkšanu tirgū no specializētajiem pakalpojumu ražotājiem.

Kapitālieguldījumus uz sava rēķina neuzskata par papilddarbību.

- 3.13. Papilddarbības uzskata par vienotām ar galveno vai ar tām saistīto blakusdarbību daļām. Tādēļ:
- papilddarbības produkcija netiek tieši atzīta un atsevišķi ierakstīta. Tāpēc neieraksta arī tādas produkcijas izlietojumu;
  - visus ieguldāmos resursus, ko patērē papilddarbībā — materiālus, darbaspēku, pamatkapitāla patēriņu utt. — uzskata par resursiem, ko iegulda galvenajā vai to atbalstošajā blakusdarbībā.

## PRODUKCIJA (P.1)

- 3.14. *Definīcija.* Produkcija sastāv no ražojumiem, kas radīti grāmatvedības pārskata periodā.

Konkrētie iekļautie gadījumi ir šādi:

- preces un pakalpojumi, ko viena vietēja DVV sniedz citai vietējai DVV, kura pieder tai pašai institucionālajai vienībai;
- preces, ko saražo vietēja DVV un kas paliek krājumos tā perioda beigās, kad tās saražotas, neatkarīgi no to turpmākās izmantošanas.

Tomēr preces un pakalpojumus, ko saražo un patērē vienā un tajā pašā grāmatvedības pārskata periodā un vienā un tajā pašā vietējā DVV, atsevišķi neidentificē. Tāpēc tos neieraksta kā daļu tādas vietējas DVV produkcijas vai starpproduktu patēriņa.

- 3.15. Ja institucionālā vienībā ietilpst vairāk nekā viena vietēja DVV, tad institucionālās vienības produkcija ir vietējo DVV produkcija, kuras ir tās sastāvā, ieskaitot produkcijas summu, ko savstarpēji piegādā vietējām DVV, kuras ir tās sastāvā.
- 3.16. EKS izšķir trijus produkcijas veidus:
- tirgus produkcija (P.11);
  - produkcija, kas saražota pašu galapatēriņam (P.12);
  - cita ārpustirgus produkcija (P.13).

Šo atšķirību piemēro arī vietējām DVV un institucionālajām vienībām:

- tirgus ražotāji;
- ražotāji pašu galapatēriņam;
- citi ārpustirgus ražotāji.

Tāda atšķirība starp tirgu, pašu galapatēriņu un citu ārpustirgu ir būtiska, jo tā nosaka produkcijai piemērojamos vērtēšanas principus: tirgus produkciju, produkciju pašu galapatēriņam un kopējo produkciju, ko saražo tirgus ražotāji un ražotāji pašu galapatēriņam, vērtē bāzes cenās, turpretim citu ārpustirgus ražotāju (vietējo DVV) kopējo produkciju vērtē, ņemot vērā izmaksas. Institucionālas vienības kopējo produkciju vērtē kā tās vietējo DVV kopējo produkciju summu, un tādējādi tā ir atkarīga arī no atšķirības starp tirgu, pašu galapatēriņu un citu ārpustirgu (skat. 3.54. līdz 3.56. punktu). Turklāt šo atšķirību izmanto arī institucionālo vienību klasifikācijai pēc sektora (skat. 3.27. līdz 3.37. punktu).

Atšķirības nosaka lejupejoši, tas ir, atšķirību vispirms definē institucionālajām vienībām, tad vietējām DVV un tad to produkcijai. Tādēļ to, kā tieši šī atšķirība ietekmē ražojumus (tas ir, jēdzienu "tirgus produkcija", "produkcija pašu galapatēriņam" un "cita ārpustirgus produkcija" definīciju) var saprast tikai, aplūkojot arī institucionālās vienības un vietējo DVV īpašības, kas ražo minēto produkciju.

Pēc visu triju produkcijas veidu un visu triju ražotāju veidu vispārējām definīcijām (skat. 3.17. līdz 3.26. punktu) atšķirību starp jēdzieniem "tirgum", "pašu galapatēriņam" un "citam ārpustirgum" atspoguļo lejupejoši.

- 3.17. *Definīcija.* Tirgus produkcija sastāv no produkcijas, ko realizē tirgū (skat. 3.18. punktu) vai ko paredzēts realizēt tirgū.
- 3.18. Tirgus produkcijā ietilpst:
- ražojumi, ko pārdod par ekonomiski nozīmīgām cenām;
  - ražojumi, kas ir maiņas līgumu objekti;
  - ražojumi, ko izmanto maksājumiem natūrā (tostarp darba ņēmēju kompensācija natūrā un jauktais ienākums natūrā);
  - ražojumi, ko viena vietēja DVV piegādā citai DVV tajā pašā institucionālajā vienībā, lai izlietotu kā starpposma ieguldāmos resursus vai kā galapatēriņu;
  - ražojumi, ko pievieno gatavo preču krājumiem, un nepabeigti ražojumi, kas paredzēti vienam vai otram no iepriekšminētajiem izlietojumiem (tostarp dzīvnieku dabiskais pieaugums un augu produkti, kā arī nepabeigtas struktūras, kuru pircējs ir nezināms).
- 3.19. *Definīcija.* EKS ražojuma ekonomiski nozīmīgā cena ir definēta daļēji attiecībā pret institucionālo vienību un vietējo DVV, kas ražojusi produkciju (skat. 3.27. līdz 3.40. punktu). Piemēram, pēc vienošanās visa mājsaimniecību īpašumā esošu uzņēmumu produkcija, ko pārdod citām institucionālām vienībām, tiek pārdota par ekonomiski nozīmīgām cenām, tas ir, tā jāuzskata par tirgus produkciju. Kas attiecas uz dažu citu institucionālu vienību produkciju, to pārdod par ekonomiski nozīmīgām cenām tikai tad, ja ar pārdošanu sedz vairāk nekā 50 % no ražošanas izmaksām.
- 3.20. *Definīcija.* Pašu galapatēriņam ražota produkcija sastāv no precēm un pakalpojumiem, ko patur vai nu tās pašas institucionālās vienības galapatēriņam vai tās pašas institucionālās vienības bruto ieguldījumiem pamatkapitālā.
- 3.21. Ražojumus, ko patur pašu galapatēriņam, var ražot tikai mājsaimniecību sektors. Tipiski piemēri ir šādi:
- lauksaimniecības produkti, ko patur lauksaimnieki;
  - mājokļu pakalpojumi, ko veic īpašnieki apsaimniekotāji;
  - mājsaimniecības pakalpojumi, ko veic, nodarbinot algotu personālu.
- 3.22. Ražojumus, ko izmanto pašu bruto ieguldījumiem pamatkapitālā, var ražot jebkurš sektors. Piemēri ir šādi:
- īpaši darbgaldi, ko ražo inženiertehniskie uzņēmumi;
  - mājokļi vai mājokļu paplašinājumi, ko veic mājsaimniecības;

c) celtniecība pašu vajadzībām, tostarp komunālā celtniecība, ko veic mājsaimniecību grupas.

3.23. *Definīcija.* Cita ārpustirgus produkcija ietver produkciju, ko par brīvu vai par ekonomiski nenozīmīgām cenām sniedz citām vienībām.

3.24. *Definīcija.* Tirgus ražotāji ir vietējas DVV vai institucionālas vienības, kuru produkcijas lielākā daļa ir tirgus produkcija.

Jāatzīmē, ka, ja vietēja DVV vai institucionāla vienība ir tirgus ražotājs, tad tās galvenā produkcija pēc *Definīcijas* ir tirgus produkcija, jo tirgus produkcijas jēdzienu definē pēc tam, kad vietējai DVV un institucionālajai vienībai, kas ražojusi minēto produkciju, ir piemērota atšķirība starp tirgu, pašu galapatēriņu un citu ārpustirgu.

3.25. *Definīcija.* Ražotāji pašu galapatēriņam ir vietējas DVV vai institucionālas vienības, kuru produkcijas lielākā daļa ir paredzēta pašu galapatēriņam tajā pašā institucionālajā vienībā.

3.26. *Definīcija.* Citi ārpustirgus ražotāji ir vietējas DVV vai institucionālas vienības, kuru produkcijas lielākā daļa tiek piedāvāta par brīvu vai par ekonomiski nenozīmīgām cenām.

#### Institucionālās vienības: atšķirība starp tirgu, pašu galapatēriņu un citu ārpustirgu

3.27. Attiecībā uz institucionālajām vienībām kā ražotājiem atšķirības starp tirgu, pašu galapatēriņu un citu ārpustirgu ir apkopotas 3.1. tabulā. Ir norādītas arī klasifikācijas saistības pēc sektoriem.

3.1. tabula. **Atšķirība starp tirgus ražotājiem, ražotājiem pašu galapatēriņam un citiem ārpustirgus ražotājiem, kuri ražo institucionālām vienībām**

Institucionālās vienības veids				Klasifikācija	
Privāta vai valsts?		Bezpeļņas iestāde vai nav tāda?	Vai pārdošana nosedz vairāk nekā 50 % ražošanas izmaksu?	Ražotāja veids	Sektors(-i)
1. Privātie ražotāji	1.1. Mājsaimniecību īpašumā esoši neinkorporēti uzņēmumi (izņemot mājsaimniecību īpašumā esošas kvazikapitālsabiedrības)			1.1. = Tirgum vai pašu galapatēriņam	Mājsaimniecības
	1.2. Citi privātie ražotāji (ieskaitot mājsaimniecību īpašumā esošas kvazikapitālsabiedrības)	1.2.1. Privātās bezpeļņas iestādes	1.2.1.1. Jā 1.2.1.2. Nē	1.2.1.1. = Tirgum 1.2.1.2. = Citam ārpustirgum	Sabiedrības BIMA
			1.2.2. Citi privātie ražotāji, kas nav bezpeļņas iestādes		1.2.2. = Tirgum
2. Sabiedriskie ražotāji			2.1. Jā 2.2. Nē	2.1. = Tirgum 2.2. = Citam ārpustirgum	Sabiedrības Valsts pārvalde



Tabulā norādīts, ka, lai noteiktu, vai institucionāla vienība jāklasificē kā tirgus ražotājs, ražotājs pašu galapatēriņam vai cits ārpustirgus ražotājs, secīgi jāpiemēro vairākas atšķirības.

- 3.28. Vispirms jānošķir privātie un sabiedriskie ražotāji. Sabiedriskais ražotājs ir ražotājs, ko kontrolē valsts pārvalde. Bezpeļņas iestādes gadījumā sabiedriskais ražotājs ir bezpeļņas iestāde, ko kontrolē un galvenokārt finansē valsts pārvalde. Visi pārējie ražotāji ir privātie ražotāji. Kontroli definē kā spēju noteikt institucionālās vienības vispārīgo (korporatīvo) politiku vai programmu, vajadzības gadījumā ieceļot atbilstošus direktorus vai pārvaldniekus. Pietiekams, bet ne obligāts kontroles nosacījums ir īpašumtiesības uz vairāk nekā pusi uzņēmuma akciju (skat. 2.26. punktu).
- 3.29. Kā norādīts 3.1. tabulā, privātie ražotāji ir visos sektoros, izņemot sektoru "valsts pārvalde". Turpretim sabiedriskie ražotāji ir tikai sabiedrību sektoros (nefinansu sabiedrības un finanšu sabiedrības) un valsts pārvaldes sektorā.
- 3.30. Īpaša privāto ražotāju kategorija ir mājsaimniecību īpašumā esoši neinkorporēti uzņēmumi. Tie vienmēr ir tirgus ražotāji vai ražotāji pašu galapatēriņam. Pēdējais gadījums ir tad, ja runa ir par īpašnieku apsaimniekotu mājokļu pakalpojumu veikšanu un preču ražošanu pašu vajadzībām. Visus mājsaimniecību īpašumā esošus neinkorporētus uzņēmumus klasificē mājsaimniecību sektorā. Uzņēmums jāizdara tikai attiecībā uz mājsaimniecību īpašumā esošām kvazikapitālsabiedrībām. Tās ir tirgus ražotāji un jāklasificē nefinanšu un finanšu sabiedrību sektorā.
- 3.31. Attiecībā uz pārējiem privātajiem ražotājiem jāizšķir privātās bezpeļņas iestādes un citi privātie ražotāji.

*Definīcija.* Bezpeļņas iestādi definē kā juridisku vai sociālu vienību, kas radīta, lai ražotu preces un veiktu pakalpojumus, un kuras statuss neļauj tai būt par ienākuma, peļņas vai citu finansiālu ienākumu avotu vienībām, kas to izveido, kontrolē vai finansē. Praksē to ražošanas darbības rada vai nu pārpalikumus, vai deficītus, bet nevienu pārpalikumu, kas tām rodas, citas institucionālās vienības nevar iegūt savā īpašumā.

Visi pārējie privātie ražotāji, kas nav bezpeļņas iestādes, ir tirgus ražotāji. Tos klasificē nefinanšu un finanšu sabiedrību sektoros.

- 3.32. Lai noteiktu ražotāju veidu un sektoru attiecībā uz privātām bezpeļņas iestādēm, jāpiemēro 50 % kritērijs:
- a) ja vairāk nekā 50 % ražošanas izmaksu tiek segti ar pārdošanu, tad institucionālā vienība ir tirgus ražotājs un to klasificē nefinanšu un finanšu sabiedrību sektoros;
- b) ja mazāk nekā 50 % ražošanas izmaksu tiek segti ar pārdošanu, tad institucionālā vienība ir cits ārpustirgus ražotājs un to klasificē sektorā "bezpeļņas iestādes mājsaimniecību apkalpošanai". Bet citas ārpustirgus bezpeļņas iestādes, ko kontrolē un galvenokārt finansē valsts pārvalde, klasificē sektorā "valsts pārvalde".
- 3.33. Nosakot atšķirību starp tirgus un citiem ārpustirgus ražotājiem pēc 50 % kritērija, pārdošanu un ražošanas izmaksas definē šādi:
- a) pārdošana ietver pārdošanu, neieskaitot nodokļus par ražojumiem, bet ieskaitot visus maksājumus, ko veikusi valsts pārvalde vai Eiropas Savienības iestādes un kas piešķirti jebkura veida ražotājam šajā darbības veidā, tas ir, iekļauj visus maksājumus, kas saistīti ar produkcijas apjomu vai vērtību, bet neiekļauj maksājumus, ar kuriem nosedz vispārējo deficītu.

Šī pārdošanas definīcija atbilst definīcijai "produkcija bāzes cenās" ar šādiem izņēmumiem:

- 1) "produkciju bāzes cenās" definē tikai pēc lēmuma pieņemšanas par to, vai produkcija ir tirgus vai cita ārpustirgus produkcija; pārdošos apjomus izmanto tikai, vērtējot tirgus produkciju; citu ārpustirgus produkciju vērtē pēc izmaksām;

2) maksājumi, ko veic valsts pārvalde, lai nosegtu valsts sabiedrību un kvazisabiedrību vispārējo deficītu, ir daļa subsīdiju par ražojumiem, kā noteikts 4.35. punkta c) apakšpunktā. Tādēļ tirgus produkcija bāzes cenās ietver arī maksājumus, ko veic valsts pārvalde, lai nosegtu vispārējo deficītu;

b) ražošanas izmaksās ietilpst starpproduktu patēriņa, darba ņēmēju kompensācijas, pamatkapitāla patēriņa un citu ražošanas nodokļu summa. Šim kritērijam citas subsīdijas par ražošanu neatskaita. Lai nodrošinātu pārdošanas un ražošanas izmaksu jēdzienu konsekveni, ja piemēro 50 % kritēriju, ražošanas izmaksās neiekļauj izmaksas, kas veiktas kapitālieguldījumos uz sava rēķina.

50 % kritērijs jāievēro, pārskatot vairāku gadu diapazonu: kritērijs stingri jāpiemēro tikai tad, ja tas ir spēkā vairākus gadus vai ja tas ir spēkā pašreizējā gadā un ir sagaidāms, ka tas būs spēkā tuvākajā nākotnē. Nelielas svārstības pārdošanas apjomos dažādos gados nerada vajadzību pārklasificēt institucionālās vienības (un to vietējās DVV un produkciju).

3.34. Pārdošana var sastāvēt no dažādām sastāvdaļām. Piemēram, slimnīcas sniegtu veselības aprūpes pakalpojumu gadījumā pārdošana var atbilst:

a) darba devēju pirkumiem, kas jāieraksta kā viņu darba ņēmēju ienākums natūrā un tādu darba ņēmēju galapatēriņa izdevumi;

b) privātu apdrošināšanas sabiedrību pirkumiem;

c) sociālās nodrošināšanas fondu un valsts pārvaldes pirkumiem, kas jāklasificē kā sociālie pabalsti natūrā;

d) mājsaimniecību pirkumiem bez atlīdzinājuma (galapatēriņa izdevumi).

Tikai citas subsīdijas par ražošanu un saņemtās dāvanas (piem., no labdarības organizācijām) neuzskata par pārdošanu.

Līdzīgi transporta pakalpojumu pārdošana, ko veic uzņēmums, var atbilst ražotāju starpproduktu patēriņam, darba devēju sniegtajiem ienākumiem natūrā, valdības sniegtajiem sociālajiem pabalstiem natūrā un mājsaimniecību iepirkumiem bez atlīdzinājuma.

3.35. Privātas bezpeļņas iestādes mājsaimniecību apkalpošanai ir īpašs gadījums. Tās parasti tiek finansētas no attiecīgo uzņēmumu grupas iemaksām vai dalības maksām. Uzskata, ka dalības maksa nav pārvedums, bet samaksa par sniegtajiem pakalpojumiem, tas ir, pārdošana. Minētās bezpeļņas iestādes tāpēc ir tirgus ražotāji, un tās klasificē nefinanšu un finanšu sabiedrību sektoros.

3.36. 50 % kritērija piemērošana privāto vai valsts bezpeļņas iestāžu pārdevumiem un ražošanas izmaksām, pārdevumos ieskaitot visus maksājumus, kas saistīti ar produkcijas apjomu, dažos īpašos gadījumos var būt maldinoša. To var piemērot, piem., privāto un valsts skolu produkcijas finansēšanai: valsts pārvaldes maksājumi var būt saistīti ar skolēnu skaitu, bet būt priekšmets sarunām ar valsts pārvaldi. Tādā gadījumā minētie maksājumi nav jāuzskata par pārdošanu, kaut arī tiem ir izteikta saikne ar produkcijas apjomu, piem., ar skolēnu skaitu. Tas nozīmē, ka skola, ko galvenokārt finansē no tādiem maksājumiem, ir cits ārpusstirgus ražotājs. Ja skola ir sabiedriskais ražotājs, tas ir, ja to galvenokārt finansē un kontrolē valdība, tad tā jāklasificē sektorā "valsts pārvalde". Ja skola ir privāts cits ārpusstirgus ražotājs, tad tā jāklasificē sektorā "bezpeļņas iestādes mājsaimniecību apkalpošanai".

3.37. Sabiedriskie ražotāji var būt tirgus ražotāji vai citi ārpusstirgus ražotāji. Ja pēc 50 % kritērija nolemj, ka institucionālā vienība jāuzskata par tirgus ražotāju, tad to klasificē nefinanšu un finanšu sabiedrību sektoros. Pēc 50 % kritērija arī nolemj, kad kāda valdības vienība jāuzskata par valdības īpašumā esošu kvazisabiedrību: kvazisabiedrība jārada tikai tad, ja tā atbilst 50 % kritērijam. Ja institucionālā vienība ir cits ārpusstirgus ražotājs, tad to klasificē sektorā "valsts pārvalde". Tāpēc atšķirība starp bezpeļņas iestādēm un citiem ražotājiem ir nebūtiska sabiedrisko ražotāju klasifikācijā.

**Vietējās DVV un to produkcija. Atšķirība starp tirgu, pašu galapatēriņu un citu ārpus tirgu**

3.38. Pēc tam, kad atšķirība "tirgus", "pašu galapatēriņš" un "cits ārpus tirgu" ir piemērota institucionālajām vienībām kā ražotājiem, šo atšķirību var piemērot vietējām DVV un to produkcijai. Minētā attiecība ir parādīta 3.2. tabulā.

3.2. tabula. **Institucionālas vienības, vietējās DVV un produkcija, un atšķirība starp tirgu, pašu galapatēriņu un citu ārpus tirgu**

Institucionālā vienība	Galvenā vietējā DVV	Sekundārā(-s) vietējā(-s) DVV	Galvenās vietējās DVV galvenā produkcija	Galvenās vietējās DVV blakusprodukcija	Sekundārās vietējās DVV galvenā produkcija	Sekundārās vietējās DVV blakusprodukcija
Tirgus ražotājs	Tirgus ražotājs	Tirgus ražotājs  Ražotājs pašu galapatēriņam	Tirgus produkcija	Tirgus produkcija  Produkcija pašu galapatēriņam	Tirgus produkcija  Produkcija pašu galapatēriņam	Tirgus produkcija  Produkcija pašu galapatēriņam  Tirgus produkcija
Ražotājs pašu galapatēriņam	Ražotājs pašu galapatēriņam		Produkcija pašu galapatēriņam	Tirgus produkcija		
Cits ārpus tirgu ražotājs	Cits ārpus tirgu ražotājs	Tirgus ražotājs  Cits ārpus tirgu ražotājs	Cita ārpus tirgu produkcija	Tirgus produkcija  Produkcija pašu galapatēriņam  Cita ārpus tirgu produkcija	Tirgus produkcija  Cita ārpus tirgu produkcija	Tirgus produkcija  Produkcija pašu galapatēriņam  Tirgus produkcija  Produkcija pašu galapatēriņam  Cita ārpus tirgu produkcija

3.39. Institucionālajās vienībās, ko klasificē kā tirgus ražotājus, galvenā vietējā DVV, protams, ir arī tirgus ražotājs. Sekundārā vietējā DVV var būt tirgus ražotājs, bet arī ražotājs pašu galapatēriņam. Tomēr sekundārā vietējā DVV pēc vienošanās nevar būt cits ārpus tirgu ražotājs. Tas nozīmē, ka (sekundārās) vietējās DVV nefinanšu sabiedrību un finanšu sabiedrību sektoros visas ir tirgus ražotāji vai ražotāji pašu galapatēriņam.

- 3.40. Institucionālajās vienībās, kas ir citi ārpustirgus ražotāji, galvenā vietējā DVV būs arī cits ārpustirgus ražotājs. Sekundārās vietējās DVV var būt tirgus ražotāji vai citi ārpustirgus ražotāji. Tas nozīmē, ka sektoros "valsts pārvalde" un "bezpeļņas iestādes mājāsaimniecību apkalpošanai" var ietilpt dažas (sekundārās) vietējas DVV, kas ir tirgus ražotāji (kaut arī visas institucionālās vienības minētajos sektoros ir citi ārpustirgus ražotāji). Lai noteiktu, vai sekundārā(-ās) vietējā(-ās) DVV ir tirgus vai citi ārpustirgus ražotāji, jāpiemēro 50 % kritērijs.
- 3.41. Pēc tam, kad atšķirība "tirgus", "pašu galapatēriņam" un "cits ārpustirgus" ir piemērota institucionālajām vienībām un to vietējām DVV, šo atšķirību var piemērot vietējo DVV produkcijai. Minētā attiecība ir parādīta 3.3. tabulā.

3.3. tabula. Atšķirība starp tirgu, pašu galapatēriņu un citu ārpustirgu attiecībā uz vietējām DVV un to produkciju

	Tirgus ražotāji	Ražotāji pašu galapatēriņam	Citi ārpustirgus ražotāji	Kopā
Tirgus produkcija	X	x	x	Kopējā tirgus produkcija
Produkcija pašu galapatēriņam	x	X	x	Kopējā produkcija pašu galapatēriņam
Cita ārpustirgus produkcija	0	0	X	Kopējā cita ārpustirgus produkcija
Kopā	Kopējā tirgus ražotāju produkcija	Kopējā ražotāju produkcija pašu galapatēriņam	Kopējā citu ārpustirgus ražotāju produkcija	Kopējā produkcija

X = liela produkcija; x = maza produkcija; 0 = nav produkcijas (pēc vienošanās).

- 3.42. Pēc vienošanās vietējās DVV kā tirgus ražotāji un kā ražotāji pašu galapatēriņam nevar piegādāt citu ārpustirgus produkciju. Tāpēc to produkciju var ierakstīt tikai kā tirgus produkciju vai kā produkciju pašu galapatēriņam un attiecīgi vērtēt (skat. 3.46. līdz 3.52. punktu).
- 3.43. Vietējās DVV kā citi ārpustirgus ražotāji var piegādāt kā blakusprodukciju tirgus produkciju un produkciju pašu galapatēriņam. Produkcija pašu galapatēriņam sastāv no kapitālieguldījumiem uz sava rēķina. Principā, lai noteiktu, vai produkcija ir tirgus produkcija, jāpiemēro 50 % kritērijs individuāliem ražojumiem: tirgus produkcija ir tā, ko pārdod par vismaz 50 % no tās ražošanas izmaksām. Tas var būt gadījums, piemēram, kad valsts slimnīcas iekasē ekonomiski nozīmīgas cenas par dažiem saviem pakalpojumiem. Citi piemēri ir reprodukciju pārdošana, ko veic valsts muzeji, un laika prognožu pārdošana, ko veic meteoroloģiskie institūti.
- 3.44. Statistiskajā praksē var būt grūti skaidri nošķirt starp dažādajiem ražojumiem, ko ražo valdības iestāžu vietējās DVV un bezpeļņas iestādes mājāsaimniecību apkalpošanai. Vēl vairāk tas attiecas uz ražošanas izmaksām saistībā ar dažādajiem ražojumiem. Tādā gadījumā vienkāršs risinājums ir uzskatīt visus citu ārpustirgus ražotāju ieņēmumus no viņu blakusdarbības(-ām) kā ieņēmumus par vienu tirgus produkcijas veidu. Tas attiecas, piemēram, uz muzeja ieņēmumiem no plakātu un kartīšu pārdošanas <sup>(1)</sup>.
- 3.45. Citiem ārpustirgus ražotājiem var būt arī ieņēmumi no viņu citas ārpustirgus produkcijas pārdošanas par ekonomiski nenozīmīgām cenām, piem., muzeja ieņēmumi no ieejas biļešu pārdošanas. Tādi ieņēmumi attiecas uz citu ārpustirgus produkciju. Tomēr, ja abus ieņēmumu veidus (ieņēmumus par biļetēm un no plakātu un kartīšu pārdošanas) ir grūti atšķirt, tad tos visus var uzskatīt vai nu par ieņēmumiem no tirgus produkcijas vai par ieņēmumiem no citas ārpustirgus produkcijas. Izvēle starp abiem minētajiem ierakstiem jāpamato ar abu ieņēmumu veidu pieņemto relatīvo nozīmīgumu (ieņēmumi par biļetēm pretstatā ieņēmumiem no plakātu un kartīšu pārdošanas).

#### PRODUKCIJAS IERAKSTA UN VĒRTĒŠANAS LAIKS

- 3.46. Produkcija jāieraksta un jāvērtē, kad tā radīta ražošanas procesā.

<sup>(1)</sup> Kaut gan minēto ieņēmumu var nepietikt, lai segtu 50 % visu muzeja veikala izmaksu, piemēram, tāpēc ka tajā ietilpst arī muzeja veikala personāla kompensācija.

- 3.47. Visa produkcija jāvērtē bāzes cenās, bet īpašas vienošanās attiecas uz:
- citas ārpustirgus produkcijas vērtēšanu;
  - cita ārpustirgus ražotāja (vietējās DVV) kopējās produkcijas vērtēšanu;
  - institucionālas vienības, kuras vietējā DVV ir cits ārpustirgus ražotājs, kopējās produkcijas vērtēšanu. (Skat. 3.53. līdz 3.56. punktu.)
- 3.48. *Definīcija.* Bāzes cena ir cena, ko ražotāji saņem no pircēja par saražotas preces vai pakalpojuma vienību, no kuras atskaita nodokļus, kas jāsamaksā pēc tādas vienības saražošanas vai pārdošanas (t.i., nodokļi par ražojumiem), un pieskaita subsīdijas, kas jāsaņem par minēto vienību pēc tās saražošanas vai pārdošanas (tas ir, subsīdijas par ražojumiem). Tajā nav iekļautas transporta izmaksas, par kurām ražotājs izraksta atsevišķu rēķinu. Tajā ir iekļauta transporta peļņas norma, ko ražotājs iekasē tajā pašā rēķinā, pat ja tā rēķinā ir iekļauta kā atsevišķs postenis.
- 3.49. Produkcija pašu galapatēriņam (P.12) jāvērtē bāzes cenās par līdzīgiem ražojumiem, ko pārdod tirgū; tādēļ attiecībā uz tādu produkciju var rasties tīrais darbības rezultāts vai jauktais ienākums. Tas attiecas arī uz īpašnieku apsaimniekotu mājokļu pakalpojumiem (skat. 3.64. punktu). Tomēr produkcija, kas ir celtniecība pašu vajadzībām, parasti būs jāvērtē pēc ražošanas izmaksām.
- 3.50. Nepabeigtu ražojumu papildinājumus vērtē proporcionāli gatavā ražojuma aplēstajai pašreizējai bāzes cenai.
- 3.51. Ja produkcijas, ko uzskata par nepabeigtu ražojumu, vērtība jāaplēš iepriekš, tad tās pamatā jābūt faktiskajām izmaksām, kuras radušās un kam pieskaitīts uzcelojums par aplēsto darbības rezultātu vai jauktā ienākuma aplēses. Pagaidu aplēses vēlāk būtu jāaizstāj ar tām, kas iegūtas pēc gatavo ražojumu faktiskās vērtības sadales (kad tā kļūst zināma). Pēdējo veido no šādu ražojumu vērtību summām:
- gatavi ražojumi, kas pārdoti vai kas ir maiņas līgumu objekti;
  - gatavo ražojumu ieraksti krājumos, no kā atskaitīti izvedumi;
  - gatavi ražojumi pašu galapatēriņam.
- 3.52. Attiecībā uz ēkām un struktūrām nepabeigtā stāvoklī vērtību aplēš, ņemot vērā izmaksas tajā brīdī, ieskaitot uzcelojumu par darbības rezultātu vai jaukto ienākumu. Tādu uzcelojumu iegūst, kad vērtību var aplēst, ņemot vērā tamlīdzīgu ēku un struktūru cenas. Maksājuma summu pa daļām var izmantot, lai tuvinātu to bruto ieguldījumu pamatkapitālā vērtības, ko pircējs veicis katrā posmā (pieņemot, ka nav ne avansa maksājumu, ne parādu).
- Ja kādas struktūras celtniecība pašu vajadzībām vēl nav pabeigta kādā atsevišķā grāmatvedības pārskata periodā, tad produkcijas vērtība un atbilstošie bruto ieguldījumi pamatkapitālā jāvērtē, piemērojot aplēstajai pašreizējai bāzes cenai to ražošanas kopējo izmaksu daļu, kas radusies attiecīgajā periodā. Ja nav iespējams aplēst gatavas struktūras bāzes cenu, tad tā jāvērtē pēc kopējām tās ražošanas izmaksām. Ja viss darbaspēks vai daļa no tā izmantota par brīvu, kā var notikt gadījumā ar māsaimniecību veiktu komunālo celtniecību, tad ražošanas aplēstajās kopējās izmaksās iekļauj tāda apmaksāta darbaspēka izmaksu aplēsi, ņemot vērā algu likmes par līdzīgiem darbiem tuvākajā apkaimē vai reģionā.
- 3.53. Cita ārpustirgus ražotāja (vietējās DVV) kopējā produkcija jāvērtē pēc ražošanas kopējām izmaksām, tas ir, šādu faktoru summas:
- starpproduktu patēriņš (P.2);
  - darba ņēmēju kompensācija (D.1);
  - pamatkapitāla patēriņš (K.1);
  - citi ražošanas nodokļi (D.29), no kuriem atskaitītas ražošanas subsīdijas (D.39).

Citas subsīdijas par ražošanu jāatskaita. Tomēr jāsaprot, ka citu subsīdiju par ražošanu citiem ārpustirgus ražotājiem praksē bieži vien nebūs vai arī runa būs par ļoti mazām summām (skat. 4.36. punktu).

Pēc vienošanās procentu maksājumi nav iekļauti kā citas ārpustirgus ražošanas izmaksas (kaut gan dažos gadījumos tos var uzskatīt par lielām ražošanas izmaksām, piem., mājokļu celtniecības sabiedrību gadījumā). Citās ārpustirgus ražošanas izmaksās neietilpst arī aprēķini par īpašumā esošu nedzīvojamu ēku nomas vērtību, ko izmanto citā ārpustirgus ražošanā.

- 3.54. Institucionālas vienības kopējā produkcija ir tās sastāvā esošo vietējo DVV kopējās produkcijas summa. Tas attiecas arī uz institucionālajām vienībām, kas ir citi ārpustirgus ražotāji.
- 3.55. Ja nav citu ārpustirgus ražotāju (vietējo DVV) tirgus blakusprodukcijas, tad cita ārpustirgus produkcija jāvērtē pēc ražošanas izmaksām. Gadījumā, kad runa ir par citu ārpustirgus ražotāju tirgus blakusprodukciju, citu ārpustirgus produkciju vērtē kā atlikumposteni, tas ir, kā starpību starp cita ārpustirgus ražotāja kopējām ražošanas izmaksām, no kurām atskaitīti viņu ieņēmumi no tirgus produkcijas.
- 3.56. Principā citu ārpustirgus ražotāju tirgus produkcija jāvērtē bāzes cenās. Tomēr, pat ja kādai citai ārpustirgus vietējai DVV var būt ieņēmumi no pārdošanas, tās kopējo produkciju, kas nosedz gan tās tirgus, gan citu ārpustirgus produkciju (un, iespējams, arī produkciju pašu galapatēriņam), joprojām vērtē pēc ražošanas izmaksām. Tās tirgus produkcijas vērtību iegūst pēc tās ieņēmumiem no tirgus ražojumu pārdošanas, bet citas ārpustirgus produkcijas vērtību iegūst pēc atlikuma, kas ir starpības, no vienas puses, starp tās kopējās produkcijas vērtību un, no otras puses, tās tirgus produkcijas un produkcijas pašu galapatēriņam vērtību. To ieņēmumu vērtība, kas iegūti no citu preču vai pakalpojumu pārdošanas par ekonomiski nenozīmīgām cenām, paliek daļa tās citas ārpustirgus produkcijas vērtības.
- 3.57. Attiecībā uz dažiem īpašiem produkcijas veidiem produkcijas ieraksta un vērtēšanas laiki ir pakļauti šādiem skaidrojumiem un izņēmumiem, kas norādīti CPA iedaļu secībā.
- 3.58. A. *Lauksaimniecības, medniecības un mežsaimniecības ražojumi;*  
B. *Zvejniecība*

Lauksaimniecības produktu produkcija jāieraksta tā, it kā to ražotu nepārtraukti visā ražošanas periodā (nevis tikai tad, kad novāc ražu vai nokauj dzīvniekus).

Augošanas kultūras, koksne uz celma un zivju vai dzīvnieku krājumi, ko audzē pārtikas ieguves nolūkos, jāuzskata par procesā esošu nepabeigtu ražojumu krājumiem, un jāpārveido gatavo ražojumu krājumos, kad process ir pabeigts.

- 3.59. D. *Gatavi ražojumi;*  
F. *Būvniecība*

Ja jau iepriekš ir noslēgts pārdošanas līgums par ēkas vai citas struktūras būvniecību, kas notiks vairākos grāmatvedības pārskata periodos, tad katrā periodā saražoto produkciju uzskata par pārdotu pircējam perioda beigās: tas ir, to uzskata par pircēja ieguldījumiem pamatkapitālā, nevis par nepabeigtu ražojumu celtniecības nozarē. Būtībā uzskata, ka saražoto produkciju pārdod pircējam posmos, kad pēdējais pārņem produkcijas tiesisko valdījumu. Ja līgumā ir paredzēti maksājumi pa daļām, tad produkcijas vērtību bieži var tuvināt pēc katrā posmā veikto maksājumu pa daļām vērtības. Ja tomēr nav pārdošanas līguma, tad nepabeigtu produkciju, ko saražo katrā periodā, ieraksta kā nepabeigtu ražojumu.

- 3.60. G. *Vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības pakalpojumi; mehānisko transportlīdzekļu, motociklu, personisko mantu un mājsaimniecības preču remonts*

Vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības pakalpojumu produkciju mēra pēc tirdzniecības peļņas normām, kas realizētas par precēm, ko vairumtirgotāji un mazumtirgotāji pērk atkārtotai pārdošanai.

*Definīcija.* Tirdzniecības peļņas norma ir starpība starp faktisko vai aprēķināto cenu, kas realizēta par precī, kura iepirkta atkārtotai pārdošanai, un cenu, kas izplatītājam būtu jāmaksā, lai aizstātu attiecīgo precī laikā, kad to pārdod vai citādi realizē.

Pēc vienošanās turēšanas ienākumus un zaudējumus neiekļauj tirdzniecības peļņas normā. Tomēr praksē pēc datu avotiem var būt neiespējami izšķirt visus turēšanas ienākumus un zaudējumus.

3.61. H. *Viesnīcu un restorānu pakalpojumi*

Viesnīcu, restorānu un kafejnīcu pakalpojumu produkcijas vērtībā ietilpst patērētās pārtikas, dzērienu utt. vērtība.

3.62. I. *Transporta, noliktavu un sakaru pakalpojumi*

Transporta pakalpojumu produkciju mēra pēc to summu vērtības, kas jāsaņem par preču vai cilvēku pārvadāšanu. Transportēšanu pašu vajadzībām vietējā DVV uzskata par papilddarbību un atsevišķi neidentificē un neieraksta.

Noliktavu saimniecības pakalpojumu produkciju mēra kā nepabeigtu ražojumu papildinājuma vērtību — vai nu kā papildu produkciju nozīmē "transportēšana laikā" (piem., uzglabāšana citas vietējās DVV vārdā), vai kā fizisku izmaiņu (piem., vīna nogatavināšanas gadījumā).

Tūrisma aģentūru pakalpojumu produkciju mēra kā aģentūru maksas par pakalpojumiem (honorāru vai komisijas maksu) vērtību, nevis pēc pilnajiem izdevumiem, ko ceļotāji samaksājuši tūrisma aģentūrai. Pēdējie var ietvert, piem., arī maksu par trešo personu sniegtiem transporta pakalpojumiem.

Ceļojuma rīkotāju pakalpojumu produkciju mēra pēc pilnajiem izdevumiem, ko ceļotāji samaksājuši ceļojuma rīkotājam.

Atšķirība starp tūrisma aģentūru pakalpojumiem un ceļojuma rīkotāju pakalpojumiem ir tāda, ka tūrisma aģentūru pakalpojumi ir tikai starpniecība ceļotāja vārdā, turpretim ceļojuma rīkotāju pakalpojumi rada jaunu ražojumu, tas ir, organizē ceļojumu, kura dažādo sastāvdaļu (piem., braucienu, izmitināšanas un izklaides) cenas kā tādas ceļotājam nav atpazīstamas.

3.63. J. *Finanšu starpniecības pakalpojumi (tajos ietilpst apdrošināšanas pakalpojumi un pensiju fondu pakalpojumi)*

Finanšu starpniecības produkciju, par kuru neiekasē noteiktu maksu, pēc vienošanās mēra kā kopējo īpašuma ienākumu, ko saņēmušas vienības, kuras sniedz tādus pakalpojumus, un no kā atskaitīti to kopējie procentu maksājumi, izņemot jebkura ienākuma vērtību, kas saņemts no viņu pašu līdzekļu ieguldījuma (jo tāds ienākums nerodas no finanšu starpniecības), un, finanšu starpnieka apdrošināšanas blakusdarbību gadījumā, izņemot ienākumu no apdrošināšanas tehnisko rezervju ieguldījuma. Mērot minēto produkciju, turēšanas ienākumi un zaudējumi jāģignorē, jo viscaur sistēmā turēšanas ienākumus neieraksta ražošanas kontā, bet atsevišķā kontā (kontā "citas izmaiņas aktīvos"). Tas attiecas arī uz turēšanas ienākumiem par valūtu un vērtspapīriem, ko veic profesionāli dīleri (kaut gan viņu turēšanas ienākumi var būt parasti pozitīvi, un paši dīleri to var uzskatīt par daļu savu parasto ieņēmumu). Tomēr tirdzniecības peļņas norma par valūtu un vērtspapīriem (tas ir, parastās starpības starp pircēja cenu dīlerim un pircēja cenu pircējam) jāiekļauj produkcijā, tāpat kā attiecībā uz vairumtirgotājiem un mazumtirgotājiem. Līdzīgi var būt datu sarežģījumi, atšķirot tādu tirdzniecības peļņas normu no turēšanas ienākumiem; tie jāpārvar pēc iespējas labāk.

Centrālo banku sniegto finanšu starpniecības pakalpojumu produkcija jāmēra tāpat kā citu finanšu starpnieku sniegtie pakalpojumi.

Naudas aizdevēju, kuri aizdod paši savus līdzekļus, darbību neuzskata par pakalpojumu ražošanu.

Finanšu starpnieki var sniegt arī dažādus finanšu pakalpojumus un darījumu pakalpojumus, par kuriem tieši iekasē honorāru vai komisijas maksu. Konkrētie gadījumi var būt, piem., valūtas maiņa un konsultācijas par ieguldījumiem, nekustamā īpašuma pirkšanu vai konsultācijas nodokļu jautājumos. Tādu pakalpojumu produkciju vērtē, ņemot vērā iekasētos honorārus vai komisijas maksas.

Apdrošināšanas pakalpojumu produkciju (maksu par pakalpojumu) mēra šādi:

- kopējās faktiskās nopelnītās prēmijas,
- plus kopējās papildu prēmijas (kas vienādas ar ienākumu no apdrošināšanas tehnisko rezervju ieguldījuma),
- mīnus kopējie izmaksājami prasījumi,

mīnus izmaiņas aktuāra rezervēs un rezervēs apdrošināšanai ar peļņu.

Mērot apdrošināšanas pakalpojumu produkciju, jāignorē turēšanas ienākumi un zaudējumi: tie nav jāuzskata par ienākumu no apdrošināšanas tehnisko rezervju ieguldījuma un tie nav jāuzskata par izmaiņām aktuāra rezervēs un rezervēs apdrošināšanai ar peļņu.

Jāatzīmē, ka apdrošināšanas tehniskās rezerves var ieguldīt apdrošināšanas sabiedrības blakusdarbībās, piem., mājokļu vai biroju izīrēšanā. Tādā gadījumā tīrais darbības rezultāts no tādām blakusdarbībām ir ienākums no apdrošināšanas tehnisko rezervju ieguldījuma.

Līdzīgi pensiju finansēšanas pakalpojumu produkciju mēra kā:

- kopējās faktiskās pensiju iemaksas,
- plus kopējās papildu iemaksas (kas vienādas ar ienākumu no pensiju fondu tehnisko rezervju ieguldījuma),
- mīnus izmaksājami pabalsti,
- mīnus izmaiņas aktuāra rezervēs.

### 3.64. K. Nekustamo īpašumu, nomas un darījumu pakalpojumi

Īpašnieku apsaimniekotu mājokļu pakalpojumu produkcija jāvērtē pēc nomas maksas lēstās vērtības, kas nomniekam būtu jāmaksā par tādu pašu izmitināšanu, ņemot vērā tādus faktoros kā atrašanās vieta, blakus esošās struktūras utt., kā arī paša mājokļa lielums un kvalitāte. Attiecībā uz garāžām, kas atrodas atsevišķi no mājokļiem un ko īpašnieks izmanto galapatēriņa nolūkos saistībā ar mājokļa izmantošanu, jāveic līdzīgs aprēķins. Aprēķins nav jāveic par garāžām, ko to privātais īpašnieks izmanto tikai automašīnas novietošanai pie darba vietas. Īpašnieku apsaimniekotu mājokļu, kas atrodas ārzemēs, piem., brīvdienu pavadīšanai paredzētu māju nomas vērtība nav jāieraksta kā daļa iekšzemes ražošanas, bet kā pakalpojumu imports, un attiecīgais tīrais darbības rezultāts — kā primārais ienākums, kas saņemts no pārējās pasaules. Par īpašnieku apsaimniekotiem mājokļiem, kas atrodas nerezidentu īpašumā, jāveic analogi ieraksti. Gadījumā ar dzīvokļiem, uz kuriem ir daļlaika īpašuma tiesības, pakalpojumu maksas daļa jāieraksta kā tāda.

Nezīvojamo ēku nekustamā īpašuma pakalpojumu produkciju mēra pēc maksājamo nomas maksu vērtības.

Operatīvās izpirkumnomas pakalpojumu produkciju (iekārtu vai aprīkojuma utt. izīrēšanu) mēra pēc tās nomas maksas vērtības, ko nomnieks maksā iznomātājam. Tas skaidri atšķiras no finanšu izpirkumnomas, kas ir pamatlīdzekļu iegādes finansēšanas metode, tas ir, iznomātāja aizdevums nomniekam. Finanšu izpirkumnomas gadījumā nomas maksa sastāv (galvenokārt) no atmaksājumiem un procentu maksājumiem, un pakalpojumu vērtība ir ļoti maza salīdzinājumā ar kopējo samaksāto nomas maksu (skat. II pielikumu "Ilglietojuma preču izpirkumnoma un irējumpirkšana").

Kad iespējams, attiecībā uz pētniecības un attīstības darbībām (P&A) jāizšķir atsevišķa vietējā DVV. Kad tas nav iespējams, visa (salīdzinot ar galveno darbību) ievērojamo apjomu P&A jāieraksta kā vietējās DVV blakusdarbība.

Pētniecības un attīstības pakalpojumu produkciju mēra šādi:

- a) P&A, ko veic specializētas komerciālās pētniecības laboratorijas vai institūti, vērtē pēc ieņēmumiem pēc pārdošanas, līgumiem, komisijas maksām, honorāriem utt., kas iegūti parastā veidā;
- b) P&A produkciju izmantošanai tajā pašā uzņēmumā principā jāvērtē, ņemot vērā lēstās bāzes cenas, ko maksātu, ja pētniecība tiktu veikta komerciāli saskaņā ar apakšlīgumiem. Tomēr praksē tā visdrīzāk jāvērtē, ņemot vērā kopējās ražošanas izmaksas;
- c) P&A, ko veic valdības vienības, universitātes, bezpeļņas pētniecības institūti utt., parasti ir cita ārpusstingus ražošana un tāpēc to vērtē, ņemot vērā ražošanas izmaksas. Ieņēmumi no P&A pārdošanas, ko veic citi P&A ārpusstingus ražotāji, jāieraksta kā ieņēmumi no tirgus blakusprodukcijas.



Izdevumi par P&A jānošķir no izmaksām par izglītību un mācībām. Izdevumos par P&A neiekļauj izmaksas par programmatūras attīstību kā galveno vai blakusdarbību. Tomēr to kontu apstrāde ir gandrīz tāda pati, vienīgā atšķirība ir tā, ka programmatūru uzskata par ražotu nemateriālu aktīvu un nepatentē.

3.65. L. *Valsts pārvaldes un aizsardzības pakalpojumi, obligātās sociālās nodrošināšanas pakalpojumi*

Valsts pārvaldes, aizsardzības pakalpojumus un obligātās sociālās nodrošināšanas pakalpojumus vienmēr sniedz kā citus ārpustirgus pakalpojumus, un tāpēc tie attiecīgi jāvērtē.

3.66. M. *Izglītības pakalpojumi;*

N. *Veselības aizsardzība un sociālā aprūpe*

Attiecībā uz izglītības pakalpojumiem un veselības aizsardzības pakalpojumiem bieži var būt vajadzīgs noteikt precīzas robežas starp tirgus un citiem ārpustirgus ražotājiem un starp to tirgus un citu ārpustirgus produkciju. Piemēram, par dažiem izglītības veidiem un ārstniecisko palīdzību nominālo maksu var iekasēt valdības iestādes (vai citas iestādes īpašu subsīdiju dēļ), bet par citiem izglītības veidiem un īpašu ārstniecisko palīdzību tās var iekasēt komerciālus tarifus. Cits konkrēts gadījums ir tāds, ka vienu un to pašu pakalpojuma veidu (piem., augstāko izglītību) sniedz, no vienas puses, valdība (vai ar tās starpniecību), bet, no otras puses, komerciāli institūti. Un vēl parasti ir lielas atšķirības starp iekasētajām cenām un pakalpojumu kvalitāti.

Izglītības un veselības pakalpojumos neietilpst P & A pakalpojumi; veselības pakalpojumos neietilpst izglītošana veselības aprūpē, ko veic, piem., akadēmiskās slimnīcas.

3.67. O. *Citi komunālie, sociālie un individuālie pakalpojumi*

Grāmatu, ierakstu, filmu, programmatūras, lenšu, disku utt. ražošana ir divu posmu process un to attiecīgi mēra šādi:

- 1) oriģinālu ražošanas rezultātā iegūtu produkciju (nemateriālu pamatlīdzekli) vērtē pēc samaksātās cenas, ja tā ir pārdota, vai, ja tā nav pārdota, tad pēc bāzes cenas par tamlīdzīgiem oriģināliem, tās ražošanas izmaksām vai nākotnes ieņēmumu diskontētās vērtības, ko sagaida no tās izmantošanas ražošanā;
- 2) tāda aktīva īpašnieks var izmantot to tieši vai ražot kopijas vēlākos laika posmos. Ja īpašnieks ir licencējis citus ražotājus izmantot ražošanā oriģinālu, tad honorāri, komisijas maksas, autorhonorāri utt., ko viņš saņem no licencēm, ir viņa pakalpojumu produkcija. Nemateriāla aktīva pārdošana tomēr ir negatīvi ieguldījumi pamatkapitālā.

3.68. P. *Privātas mājsaimniecības ar nodarbinātām personām*

To mājsaimniecības pakalpojumu produkciju, ko ražo, nodarbinot algotu personālu, pēc vienošanās mēra pēc darba ņēmējiem izmaksātās kompensācijas; tajā iekļauj jebkuru kompensāciju natūrā, tādu kā pārtiku vai izmitināšanu.

## STARPPRODUKTU PATĒRIŅŠ (P.2)

3.69. *Definīcija.* Starpproduktu patēriņā ietilpst to preču un pakalpojumu vērtība, ko patērē kā ieguldāmos resursus ražošanas procesā, izņemot pamatlīdzekļus, kuru patēriņu ieraksta kā pamatkapitāla patēriņu. Preces un pakalpojumus var vai nu pārveidot vai izlietot ražošanas procesā.

3.70. Starpproduktu patēriņā ietilpst šādi robežgadījumi:

- a) visu preču vai pakalpojumu vērtība, kurus izmanto kā ieguldāmos resursus papilddarbībās. Parastie piemēri ir pirkšana, pārdošana, tirgdarbība, grāmatvedība, datu apstrāde, transportēšana, uzglabāšana, ekspluatācija, drošība utt. Minētās preces un pakalpojumus neatšķir no tiem, ko patērē vietējās DVV galvenajās darbībās (vai blakusdarbībās);

- b) to preču un pakalpojumu vērtība, ko saņem no tās pašas institucionālās vienības citas vietējās DVV (tikai tad, ja tie atbilst vispārējai definīcijai 3.69. punktā);
- c) izīrētu pamatlīdzekļu izmantošanas izmaksas, piem., iekārtu vai mašīnu operatīvā izpirkumnomā;
- d) abonementi, iemaksas vai nodevas, ko maksā bezpeļņas darījumu asociācijām;
- e) posteņi, ko neuzskata par bruto kapitālieguldījumiem, tādi kā:
  - 1) mazi darbarīki, kas ir lēti un ko izmanto relatīvi vienkāršām operācijām, kā zāģi, āmuri, skrūvgrieži un citi rokas darbarīki; mazas ierīces, kā kabatas kalkulatori. Pēc vienošanās EKS visi izdevumi par tādām ilglietojuma precēm, kuri nepārsniedz 500 ECU (pēc 1995. gada cenām) par posteņi (vai, ja tās iepērk vairumā, tad par kopējo nopirkto daudzumu), jāieraksta kā starpproduktu patēriņš;
  - 2) pamatlīdzekļu, ko izmanto ražošanā, parastā, regulārā ekspluatācija un remonts;
  - 3) militārie iznīcināšanas ieroči un to piegādei/izmantošanai vajadzīgais aprīkojums (bet ne vieglie ieroči vai bruņoti transportlīdzekļi, ko iegādājas policijas un drošības spēki un ko uzskata par bruto ieguldījumiem pamatkapitālā);
  - 4) pētniecības un attīstības pakalpojumi, personāla mācības, tirgus izpēte un tamlīdzīgas darbības, ko pērk no ārējas aģentūras vai ko sniedz atsevišķa tās pašas institucionālās vienības vietējā DVV;
- f) maksājumi par tādu nemateriālu neražotu aktīvu izmantošanu kā patentēti aktīvi, preču zīmes utt. (izņemot maksājumus par tādu īpašumtiesību pirkumiem: tos uzskata par nemateriālu neražotu aktīvu iegādēm);
- g) darba ņēmēju izdevumi, ko atlīdzina darba devējs, par posteņiem, kas vajadzīgi darba devēju ražošanai, kā līgumsaistības, lai iepirktu uz pašu rēķina darbarīkus vai drošības apģērba piederumus;
- h) darba devēju izdevumi pašu labumam, kā arī viņu darba ņēmēju labumam, jo tas vajadzīgs darba devēju ražošanai. Konkrētie gadījumi ir šādi:
  - 1) atmaksājums darbiniekiem par ceļošanas, komandējuma, pārcelšanās un izklaides izdevumiem, kas radušies pienākumu izpildes laikā;
  - 2) ērtību nodrošināšana darba vietā;(plašāks saraksts ir sniegts daļās par darba ņēmēju kompensāciju (D.1));
- i) nedzīvības apdrošināšanas pakalpojumu maksa, ko maksā vietējās DVV (skat. arī III pielikumu "Apdrošināšana"): lai kā starpproduktu patēriņu ierakstītu tikai maksu par pakalpojumiem, samaksātās prēmijas jādiskontē, piem., par izmaksātajiem prasījumiem un tīrajām izmaiņām aktuāru rezervēs. Pēdējās var iedalīt kā vietējām DVV samaksāto prēmiju daļu;
- j) tikai par kopējo ekonomiku: visi netieši novērtētie finanšu starpniecības pakalpojumi (FISIM), ko sniedz rezidentražotāji.

### 3.71. Starpproduktu patēriņā ietilpst:

- a) posteņi, ko uzskata par bruto kapitālieguldījumiem, kā:
  - 1) vērtslietas,
  - 2) minerālu izpēte,
  - 3) lieli uzlabojumi, kas krietni pārsniedz to, kas vajadzīgs vienkāršai pamatlīdzekļu uzturēšanai labā darba kārtībā, piem., atjaunošana, rekonstrukcija vai paplašināšana,
  - 4) programmatūra, kas iepirkta vai ražota uz pašu rēķina;
- b) darba devēju izdevumi, ko uzskata par algām natūrā (skat. 4.05. punktu);
- c) kolektīvu pakalpojumu, ko sniedz valdības vienības, izmantošana no ražošanas vienību, kuras ražo tirgum vai pašu vajadzībām, puses (ko uzskata par valdības kolektīvā patēriņa izdevumiem);

- d) preces vai pakalpojumi, ko saražo un patērē vienā un tajā pašā grāmatvedības pārskata periodā un vienā un tajā pašā vietējā DVV (tos arī neieraksta kā produkciju);
- e) maksājumi par valdības licencēm un honorāri, ko uzskata par ražošanas nodokļiem (skat. 4.79. līdz 4.80. punktu).

#### STARPPRODUKTU PATĒRIŅA IERAKSTA UN VĒRTĒŠANAS LAIKS

- 3.72. Ražojumi, ko izmanto starpproduktu patēriņam, jāieraksta un jāvērtē laikā, kad tos iekļauj ražošanas procesā. Tie jāvērtē pircēja cenās par tamlīdzīgām precēm vai pakalpojumiem tajā laikā.
- 3.73. Praksē ražotāju vienības parasti neieraksta preču tiešo faktisko izlietojumu ražošanā. Tās ieraksta pirkumus, ko paredzēts izmantot kā izejvielas, un izmaiņas tādu preču apjomos, ko tur krājumos. Tāpēc starpproduktu patēriņš jāaplēš, atskaitot no pirkumiem izmaiņas izejvielu krājumos (lai pareizi novērtētu pēdējās, skat. 3.120. līdz 3.124. punktu).

#### GALAPATĒRIŅŠ (P.3, P.4)

- 3.74. Izmanto divus galapatēriņa jēdzienus:
  - a) galapatēriņa izdevumi (P.3);
  - b) faktiskais galapatēriņš (P.4).

Galapatēriņa izdevumi ir jēdziens, kas attiecas uz sektora izdevumiem par preču un pakalpojumu patēriņu. Turpretim faktiskais galapatēriņš attiecas uz preču un pakalpojumu patēriņa iegādi. Atšķirība starp minētajiem jēdzieniem ir dažu preču un pakalpojumu apstrādē, ko finansē valdība vai bezpeļņas iestādes mājāsaimniecību apkalpošanai, bet piegādā mājāsaimniecībām kā sociālos pārvedumus natūrā.

#### GALAPATĒRIŅA IZDEVUMI (P.3)

- 3.75. *Definīcija.* Galapatēriņa izdevumi sastāv no izdevumiem, kas radušies institucionālām rezidentvienībām par precēm vai pakalpojumiem, ko izmanto tiešai kopienas locekļu individuālu vajadzību vai veltību vai kolektīvu vajadzību apmierināšanai. Galapatēriņa izdevumi var rasties iekšzemes teritorijā vai ārzemēs.
- 3.76. Mājāsaimniecību galapatēriņa izdevumos ietilpst šādi robežgadījumi:
  - a) īpašnieku apsaimniekotu mājokļu pakalpojumi;
  - b) ienākums natūrā, tāds kā:
    - 1) preces un pakalpojumi, ko darba ņēmēji saņem kā ienākumu natūrā;
    - 2) preces un pakalpojumi, ko ražo kā mājāsaimniecību īpašumā esošu neinkorporētu uzņēmumu produkciju un ko mājāsaimniecības locekļi patur patēriņam. Konkrētie gadījumi ir pārtika un citas lauksaimniecības preces, mājokļu pakalpojumi, ko sniedz īpašnieki apsaimniekotāji, un mājāsaimniecības pakalpojumi, ko veic, nodarbinot algotu personālu (kalpotājus, pavārus, dārzniekus, šoferus utt.);
  - c) posteņi, ko neuzskata par starpproduktu patēriņu, tādi kā:
    - 1) materiāli nelieliem mājokļu remontdarbiem un interjera dekorēšanai, kādus parasti veic nomnieki, kā arī īpašnieki;
    - 2) materiāli ilglietojuma patēriņa preču, tostarp transportlīdzekļu, remontam un ekspluatācijai;
  - d) posteņi, ko neuzskata par kapitālieguldījumiem, jo īpaši ilglietojuma patēriņa preces, kas turpina pildīt savas funkcijas vairākos grāmatvedības pārskata periodos; tajos ietilpst dažu ilglietojuma preču īpašumtiesību pāreja no uzņēmuma mājāsaimniecībai (skat. darījumus ar esošām precēm, 3.148. punkts);
  - e) finanšu pakalpojumi, par ko maksu iekasē tieši;
  - f) apdrošināšanas pakalpojumi pēc netiešās pakalpojuma maksas summas (skat. 3.63. punktu);

- g) pensijas fondu pakalpojumi pēc netiešās pakalpojuma maksas summas (skat. 3.63. punktu);
- h) mājsaimniecību maksājumi par licencēm, atļaujām utt., ko uzskata par pakalpojumu pirkumiem (skat. 4.79. un 4.80. punktu);
- i) produkcijas pirkumi par ekonomiski nenozīmīgām cenām, piem., ieejas maksa muzejos (skat. 3.45. punktu).

3.77. Mājsaimniecību galapatēriņa izdevumos neietilpst:

- a) sociālie pārvedumi natūrā, kā izdevumi, kas sākotnēji rodas mājsaimniecībām, bet ko pēc tam atmaksā no sociālās nodrošināšanas, piem., daži medicīnas izdevumi;
- b) posteņi, ko uzskata par starpproduktu patēriņu vai bruto kapitālieguldījumiem, kā:
  - 1) mājsaimniecību, kuru īpašumā ir neinkorporēti uzņēmumi, izdevumi, ja tie rodas darījumu nolūkā, piem., par ilglietojuma precēm, tādām kā transporta līdzekļi, mēbeles vai elektriskais aprīkojums (bruto ieguldījumi pamatkapitālā), un arī par īslaiklīgo precēm, tādām kā degviela/kurināmais (starpproduktu patēriņš);
  - 2) izdevumi, kas īpašniekam apsaimniekotājam rodas par mājokļa dekorēšanu, ekspluatāciju un remontu un ko parasti neveic nomnieki (ko uzskata par starpproduktu patēriņu mājokļu pakalpojumu ražošanā);
  - 3) mājokļu pirkumi (ko uzskata par bruto ieguldījumiem pamatkapitālā);
  - 4) izdevumi par vērtslietām (ko uzskata par bruto kapitālieguldījumiem);
- c) posteņi, ko uzskata par neražotu aktīvu iegādēm, jo īpaši zemes pirkšana;
- d) visi tie mājsaimniecību maksājumi, kas jāuzskata par nodokļiem, piemēram, licences pašu transporta līdzekļiem, laivām vai lidaparātiem, kā arī medību, šaušanas vai zvejas licences (skat. 4.79. līdz 4.80. punktu);
- e) dalības maksas, iemaksas un nodevas, ko mājsaimniecības maksā bezpeļņas iestādēm mājsaimniecību apkalpošanai, kā arodbiedrībām, profesionālām biedrībām, patērētāju asociācijām, baznīcām un sociālajiem, kultūras, atpūtas un sporta klubiem;
- f) brīvprātīgi pārvedumi skaidrā naudā vai natūrā, ko mājsaimniecības nodod labdarības, atbalsta un palīdzības organizācijām.

3.78. Bezpeļņas iestāžu, kas apkalpo mājsaimniecības, galapatēriņa izdevumos ietilpst divas atsevišķas kategorijas:

- a) to preču un pakalpojumu vērtība, ko ražo BIMA (bezpeļņas iestādes mājsaimniecību apkalpošanai) un kas nav kapitālieguldījumi uz sava rēķina, un kas nav mājsaimniecību un citu vienību izdevumi;
- b) BIMA izdevumi par precēm vai pakalpojumiem, ko ražo tirgus ražotāji un nemainītā veidā piegādā mājsaimniecībām patēriņam kā sociālos pārvedumus natūrā.

3.79. Valdības galapatēriņa izdevumos ietilpst divu kategoriju izdevumi, kas līdzīgi tiem izdevumiem, kādi ir bezpeļņas iestādēm mājsaimniecību apkalpošanai:

- a) pašas valsts pārvaldes saražoto preču un pakalpojumu vērtība, izņemot kapitālieguldījumus uz sava rēķina un pārdošanu,
- b) izdevumi, kas valsts pārvaldei rodas, iegādājoties tirgus ražotāju saražotas preces un pakalpojumus, ko nemainītā veidā piegādā mājsaimniecībām kā sociālos pārvedumus natūrā. Tas nozīmē, ka valsts pārvalde tikai maksā par precēm un pakalpojumiem, ko tirgotāji sniedz mājsaimniecībām.

3.80. Sabiedrībām nerodas galapatēriņa izdevumi. Viņu tāda paša veida preču vai pakalpojumu pirkumus, kādus izmanto mājsaimniecības galapatēriņam, vai nu izmanto starpproduktu patēriņam, vai nodod darba ņēmējiem kā kompensāciju natūrā, tas ir, kā aprēķinātos mājsaimniecību galapatēriņa izdevumos. Pat ja tās, piemēram, ar reklāmas starpniecību finansē individuālo patēriņu, tādus izdevumus uzskata par starpposma izdevumiem.

FAKTISKAIS GALAPATĒRIŅŠ (P.4)

3.81. *Definīcija.* Faktiskais galapatēriņš sastāv no precēm un pakalpojumiem, ko iegādājas institucionālas rezidentvienības tiešai cilvēku vajadzību apmierināšanai, individuālai vai kolektīvai.

- 3.82. *Definīcija.* Preces un pakalpojumus individuālam patēriņam ("individuālas preces un pakalpojumi") iegādājas mājsaimniecība un izmanto, lai apmierinātu minētās mājsaimniecības locekļu vajadzības un vēlmes. Individuālām precēm un pakalpojumiem ir šādas īpašības:
- jābūt iespējamam novērot un ierakstīt preču vai pakalpojumu iegādi, ko veic individuāla mājsaimniecība vai tās loceklis, kā arī iegādes veikšanas laiku;
  - mājsaimniecībai jābūt devuškai piekrišanu par preces vai pakalpojuma piegādi un jāveic jebkura vajadzīgā darbība, lai padarītu to iespējamu, piemēram, apmeklējot skolu vai klīniku;
  - precei vai pakalpojumam jābūt tādām, lai tā (tās) iegāde, ko veic viena mājsaimniecība vai cilvēks, vai varbūt maza, ierobežota cilvēku grupa, izslēgtu tā (tās) iegādes iespēju, ko veiktu cita mājsaimniecība vai cilvēks.
- 3.83. *Definīcija.* Pakalpojumus kolektīvam patēriņam ("kolektīvi pakalpojumi") sniedz vienlaikus visiem kopienas locekļiem vai visiem konkrētas kopienas daļas locekļiem, piemēram, visām mājsaimniecībām, kuras dzīvo konkrētā reģionā. Kolektīviem pakalpojumiem ir šādas īpašības:
- tos var piegādāt vienlaikus katram kopienas loceklim vai konkrētām kopienas daļām, piemēram, kādā konkrētā reģionā vai apvidū;
  - tādu pakalpojumu izmantošana parasti ir pasīva, un tai nav vajadzīga visu attiecīgo individuālo personu izteikta piekrišana vai aktīva dalība;
  - kolektīva pakalpojumu sniegšana vienai individuālai personai nesamazina daudzumu, kas pieejams citiem tajā pašā kopienā vai kopienas daļā. Iegādē nav konkurences.
- 3.84. Visi mājsaimniecību galapatēriņa izdevumi ir individuāli. Pēc vienošanās visas preces un pakalpojumus, ko sniedz bezpeļņas iestādes mājsaimniecību apkalpošanai, uzskata par individuāliem.
- 3.85. Attiecībā uz valdības vienību sniegtajām precēm un pakalpojumiem robežu starp individuālajām un kolektīvajām precēm un pakalpojumiem nosaka, ņemot vērā valdības funkciju klasifikāciju (COFOG).

Pēc vienošanās visi valdības galapatēriņa izdevumi katrā no šādām pozīcijām jāuzskata par individuālā patēriņa pakalpojumu izdevumiem, izņemot izdevumus par vispārējām pārvaldes struktūrām, regulēšanu, zinātnisko izpēti utt. katrā kategorijā:

- 04 Izglītība;
- 05 Veselība;
- 06 Sociālā nodrošināšana un labklājība;
- 08.01 Sports un izklaide;
- 08.02 Kultūra.

Turklāt izdevumi šādās apakšpozīcijās arī jāuzskata par individuāliem, ja tie ir svarīgi:

- 07.11 mājokļu nodrošināšana (daļēji);
- 07.31 sadzīves atkritumu savākšana (daļēji);
- 12.12 transporta sistēmas vadība (daļēji).

Pārējie kolektīvā patēriņa izdevumi ir valdības galapatēriņa izdevumu atlikums. Tajos konkrēti ietilpst:

- sabiedrības pārvalde un regulēšana;
- drošības un aizsardzības nodrošināšana;
- likumības un kārtības, tiesiskuma un reglamentācijas uzturēšana;
- veselības aizsardzības uzturēšana;
- vides aizsardzība;
- pētniecība un attīstība;
- infrastruktūra un ekonomiskā attīstība.

3.86. Attiecības starp dažādajiem izmantotajiem jēdzieniem var norādīt tabulā.

	Sektors, kuram rodas izdevumi			Kopējās iegādes
	Valdība	BIMA	Mājsaimniecības	
Individuālais patēriņš	X (= sociālie pārvedumi natūrā)	X (= sociālie pārvedumi natūrā)	X	Mājsaimniecību faktiskais individuālais galapatēriņš
Kolektīvais patēriņš	X	0	0	Valdības faktiskais kolektīvais galapatēriņš
Kopā	Valdības galapatēriņa izdevumi	Bezpeļņas iestāžu, kas apkalpo mājsaimniecības, galapatēriņa izdevumi	Mājsaimniecību galapatēriņa izdevumi	Faktiskais galapatēriņš = kopējie galapatēriņa izdevumi

3.87. Bezpeļņas iestāžu, kas apkalpo mājsaimniecības, galapatēriņa izdevumi pēc vienošanās visi ir individuāli. Tādēļ kopējais faktiskais galapatēriņš ir vienāds ar mājsaimniecību faktiskā galapatēriņa un valsts pārvaldes faktiskā galapatēriņa summu.

3.88. Pēc vienošanās, ar pārējo pasauli nav sociālo pārvedumu natūrā ( kaut gan ir tādi pārvedumi naudas izteiksmē). Tādēļ kopējais faktiskais galapatēriņš ir vienāds ar kopējiem galapatēriņa izdevumiem.

#### GALAPATĒRIŅA IZDEVUMU IERAKSTA UN VĒRTĒŠANAS LAIKS

3.89. Kā paskaidrots 1. nodaļā, preces un pakalpojumi parasti jāieraksta tad, kad tiek radītas maksājamas vienības, tas ir, kad pircējam rodas saistības attiecībā pret pārdevēju. Tas nozīmē, ka izdevumi par precī jāieraksta laikā, kad mainās īpašumtiesības uz to; izdevumus par pakalpojumu ieraksta tad, kad pabeidz pakalpojuma piegādi.

3.90. Izdevumi par precī, kas iegādāta saskaņā ar īrējumpirkšanu vai tamlīdzīgu kredītīgumu (un arī saskaņā ar finanšu nomu), jāieraksta preces piegādes laikā, pat ja tajā brīdī nenotiek juridiska īpašumtiesību maiņa.

3.91. Patēriņu pašu vajadzībām ieraksta, kad ražo produkciju, ko patur pašu galapatēriņam.

3.92. Mājsaimniecību galapatēriņa izdevumus ieraksta pircēja cenās. Tā ir cena, ko pircējs faktiski samaksā par ražojumiem pirkšanas laikā. Sīkāka definīcija ir sniegta 3.06. punktā.

3.93. Preces un pakalpojumus, ko piegādā kā darba ņēmēju kompensāciju natūrā, vērtē bāzes cenās, ja darba devējs tās ražo, un pircēja cenās, ja darba devējs tās iepērk.

3.94. Preces vai pakalpojumus, ko patur pašu patēriņam, vērtē bāzes cenās.

3.95. Valsts pārvaldes vai bezpeļņas iestāžu, kas apkalpo mājsaimniecības, galapatēriņa izdevumus par ražojumiem, ko tās ražo pašas, ieraksta to ražošanas laikā, kas ir arī tādu pakalpojumu piegādes laiks, ko veic valdības vai bezpeļņas iestādes, kas apkalpo mājsaimniecības. Galapatēriņa izdevumiem par precēm un pakalpojumiem, ko piegādā ar tirgus ražotāju starpniecību, piegādes laiks ir ierakstīšanas laiks.

3.96. Valsts pārvaldes vai bezpeļņas iestāžu, kas apkalpo mājsaimniecības, galapatēriņa izdevumi ir vienādi ar to produkciju summu, kam pieskaitīti izdevumi par ražojumiem, kas piegādāti mājsaimniecībām ar tirgus ražotāju starpniecību (tas ir, sociālie pārvedumi natūrā), un no kā atskaitīti citu vienību maksājumi un atskaitīti kapitālieguldījumi uz sava rēķina.

#### FAKTISKĀ GALAPATĒRIŅA IERAKSTA UN VĒRTĒŠANAS LAIKS

3.97. Institucionālās vienības iegādājas preces un pakalpojumus, kad tās kļūst par preču jaunajiem īpašniekiem vai kad ir pabeigta preču vai pakalpojumu piegāde tām.

3.98. Iegādes (faktisko galapatēriņu) vērtē pircēja cenās tām vienībām, kurām rodas izdevumi.

Pārvedumus natūrā, kas nav sociālie pārvedumi natūrā, ko veic valdības un bezpeļņas iestādes, kas apkalpo mājsaimniecības, uzskata par pārvedumiem skaidrā naudā. Attiecīgi preču vai pakalpojumu vērtības faktiski ieraksta kā institucionālo vienību vai sektoru izdevumus, kuri tos iegādājas.

3.99. Abu rādītāju — galapatēriņa izdevumu un faktiskā galapatēriņa — vērtības ir vienādas. Tāpēc preces un pakalpojumus, ko ar sociālo pārvedumu natūrā starpniecību iegādājas rezidentmājsaimniecības, vērtē tādās pašās cenās, pēc kādām tos vērtē izdevumu rādītājos.

### BRUTO KAPITĀLIEGULDĪJUMI (P.5)

3.100. Bruto kapitālieguldījumi sastāv no:

- a) bruto ieguldījumiem pamatkapitālā (P.51);
- b) izmaiņām krājumos (P.52);
- c) vērtslietu iegādēm, no kurām atskaitītas vērtslietu realizācijas (P.53).

3.101. Bruto kapitālieguldījumi ir pamatkapitāla bruto patēriņš. Tiros kapitālieguldījumus iegūst, atskaitot pamatkapitāla patēriņu no bruto kapitālieguldījumiem.

### BRUTO IEGULDĪJUMI PAMATKAPITĀLĀ (P.51)

3.102. *Definīcija.* Bruto ieguldījumi pamatkapitālā (P.51) sastāv no rezidentaražotāju pamatlīdzekļu iegādēm kādā konkrētā periodā, no kā atskaitītas realizācijas un kam pieskaitīta neražoto aktīvu vērtība, ko realizē ar ražotāju vai institucionālo vienību ražošanas darbību. Pamatlīdzekļi ir materiāli vai nemateriāli aktīvi, kas rodas kā ražošanas procesu produkcija un kurus pašus atkārtoti vai nepārtraukti, ilgāk nekā gadu, izmanto ražošanas procesos.

3.103. Bruto ieguldījumi pamatkapitālā sastāv gan no pozitīvām, gan negatīvām vērtībām:

- a) pozitīvās vērtības:
  - 1) jauni vai esoši iepirktie pamatlīdzekļi;
  - 2) pamatlīdzekļi, ko ražo un patur ražotāju pašu vajadzībām (ieskaitot tādu pamatlīdzekļu ražošanu uz pašu rēķina, kas vēl nav pabeigti vai pilnīgi gatavi);
  - 3) jauni vai esoši pamatlīdzekļi, kas iegādāti maiņas līgumu ceļā;
  - 4) jauni vai esoši pamatlīdzekļi, kas saņemti kā kapitāla pārvedumi natūrā;
  - 5) jauni vai esoši pamatlīdzekļi, ko lietotājs iegādājies saskaņā ar finanšu nomas līgumu;
  - 6) lieli pamatlīdzekļu uzlabojumi un pastāvoši vēstures pieminekļi;
  - 7) tādu dabas aktīvu dabiskais pieaugums, kas atkārtoti nes augļus;
- b) negatīvās vērtības, tas ir, pamatlīdzekļu realizācijas, ko ieraksta kā negatīvās iegādes:
  - 1) pārdoti esošie pamatlīdzekļi;
  - 2) esošie pamatlīdzekļi, kas nodoti maiņas līgumu ceļā;
  - 3) esošie pamatlīdzekļi, kas nodoti kā kapitāla pārvedumi natūrā.

3.104. Pamatlīdzekļu sastāvdaļu realizācijās neietilpst:

- a) pamatkapitāla patēriņš (kas ietver sagaidāmu normālu nejaušu kaitējumu);
- b) ārkārtas zaudējumi, kā, piemēram, tie, kas radušies sausuma vai citu dabas katastrofu dēļ (ko ieraksta kā "citas izmaiņas aktīvu apjomā").

3.105. Var izšķirt šādus bruto ieguldījumu veidus pamatkapitālā:

- a) šādu materiālu pamatlīdzekļu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas:
  - 1) mājokļi;
  - 2) citas ēkas un struktūras;
  - 3) iekārtas un aprīkojums;
  - 4) kultivētie aktīvi, piem., koki un mājlopi;

- b) sādu nemateriālu pamatlīdzekļu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas:
  - 1) minerālu izpēte;
  - 2) datorprogrammatūra;
  - 3) izklaide, literatūras vai mākslas oriģināldarbi;
  - 4) citi nemateriālie pamatlīdzekļi;
- c) lieli materiālo neražoto aktīvu uzlabojumi, jo īpaši tie, kuri attiecas uz zemi (kaut gan neražoto aktīvu iegāde nav iekļauta);
- d) izmaksas, kas saistītas ar neražoto aktīvu (kā, piemēram, zemes un patentētu aktīvu) īpašumtiesību pārvedumiem (kaut gan pašu tādu aktīvu iegāde nav iekļauta).

3.106. Lieli zemes uzlabojumi ir šādi:

- a) zemes reģenerācija no jūras, ceļot šim nolūkam dambjus vai aizsprostus, dambjus jūras piekrastē vai molus;
- b) mežu, klinšu utt. attīrīšana, lai ļautu zemi pirmo reizi izmantot ražošanai;
- c) purvu nosusināšana vai tuksnešu apūdeņošana, ceļot dambjus vai aizsprostus, izveidojot grāvjus un apūdeņošanas kanālus;
- d) jūras vai upju radītu plūdu vai erozijas novēršana, ceļot viļņlaužus, dambjus jūras piekrastē vai plūdu barjeras.

Minētās darbības var sekmēt būtisku jaunu struktūru radīšanu, tādu kā dambji jūras piekrastē, plūdu barjeras un dambji, bet tās pašas netiek tieši izmantotas citu preču un pakalpojumu ražošanai tādā veidā, kā izmanto vairākumu struktūru. To celtniecību sāk, lai iegūtu vairāk zemes vai labāku zemi, un tieši zeme, neražots aktīvs, ir vajadzīgs ražošanai. Piemēram, dambis, kas uzcelts elektroenerģijas ražošanai, kalpo citam nolūkam, nekā dambis, kas uzcelts, lai pasargātu zemi no jūras. Tikai tāda pēdējā minētā dambja veida celtniecība jāklasificē kā zemes uzlabojums.

3.107. Bruto ieguldījumos pamatkapitālā ietilpst tādi robežgadījumi kā:

- a) peldošu māju, liellaivu (baržu), pārvietojamo māju un karavānu (treileru, autopiekabju), ko izmanto kā māsaimniecību rezidences, un jebkuru saistīto struktūru, piemēram, garāžas, iegāde;
- b) militārvienu izmantotas struktūras un iekārtas (līdzīgas tām, ko izmanto civilie ražotāji), piemēram, lidlauki, doki, ceļi un slimnīcas;
- c) viegļie ieroči un bruņoti transportlīdzekļi, ko izmanto nemilitāras vienības;
- d) izmaiņas tādos ganāmpulkos, ko izmanto ražošanai gadu no gada, piemēram, vaislas dzīvnieki, piena lopi, aitas, ko audzē vilnai, un vilcējdzīvnieki;
- e) izmaiņas kokos, ko kultivē gadu no gada, piemēram, augļu koki, vīnogulāji, kaučukkoki, palmas u.c.;
- f) esošo pamatlīdzekļu uzlabojumi, kas krietni pārsniedz parastās ekspluatācijas un remonta prasības;
- g) pamatlīdzekļu iegāde finanšu izpirkumnomas ceļā.

3.108. Bruto ieguldījumos pamatkapitālā nav iekļauti šādi:

- a) darījumi, kas iekļauti starpproduktu patēriņā, tādi kā:
  - 1) mazu darbarīku iepirkumi ražošanas nolūkos (skat. 3.70. punkta e) apakšpunktu);
  - 2) parastā ekspluatācija un remonts;
  - 3) militāro ieroču un to atbalsta sistēmu iepirkumi;
  - 4) pamatlīdzekļu pirkumi, kas jāizmanto saskaņā ar operatīvās izpirkumnomas līgumu (skat. arī II pielikumu "Ilglietojuma preču izpirkumnoma un īrējpirkšana");
- b) darījumi, ko ieraksta kā izmaiņas krājumos:
  - 1) dzīvnieki, ko audzē nokaušanai, tostarp mājputni;
  - 2) koki, ko audzē kokmateriāliem (nepabeigti ražojumi);



- c) iekārtas un aprīkojums, ko mājsaimniecības iegādājas galapatēriņa nolūkos (galapatēriņa izdevumi);
- d) turēšanas ienākumi un zaudējumi par pamatlīdzekļiem (citas izmaiņas aktīvos);
- e) katastrofāli pamatlīdzekļu zaudējumi (citas izmaiņas aktīvos), piem., kultivēto aktīvu un ganāmpulku iznīcināšana slimību uzliesmojumu gadījumos (un ko parasti nesedz apdrošināšana) vai kaitējums, kas rodas nenormālu plūdu, vēja nodarītu postījumu vai mežu ugunsgrēku dēļ (skat. 6. nodaļu).

3.109. Bruto ieguldījumi pamatkapitālā esošu pamatlīdzekļu uzlabojumu veidā jāklasificē pie jaunu tāda paša veida pamatlīdzekļu iegādēm.

3.110. Nemateriālie pamatlīdzekļi tipiski sastāv no jaunas informācijas, specializētām zināšanām u.c. un tajos ietilpst:

- a) minerālu izpēte, ieskaitot faktisko izpētes urbumu izmaksas, gaisa vai citus apsekojumus, transportēšanas izmaksas u.c.;
- b) datorprogrammatūra un lielas datu bāzes, ko izmanto ražošanā ilgāk nekā gadu;
- c) literatūras un mākslas darbu oriģināli: manuskripti, tulkojumi (interpretācijas), modeļi, filmas, skaņu ieraksti u.c.

3.111. Gan attiecībā uz pamatlīdzekļiem, gan uz neražotajiem nefinanšu aktīviem īpašumtiesību pārejas izmaksu sastāvā, kas rodas to jaunajam īpašniekam, ietilpst:

- a) maksājumi, kas radušies aktīva (jauna vai esoša aktīva) piegādes dēļ prasītajā vietā un laikā, tādi kā transporta izmaksas, uzstādīšanas izmaksas, montāžas izmaksas u.c.;
- b) radušās profesionālās izmaksas vai komisijas maksas, tādas kā honorāri, kas samaksāti mērniekiem, inženieriem, juristiem, novērtētājiem utt. un komisijas maksas, kas samaksātas nekustamā īpašuma aģentiem, izsoļu rīkotājiem (ūtrupniekiem) u.c.;
- c) nodokļi, kas jaunajam īpašniekam jāmaksā par aktīva īpašumtiesību pāreju.

Jaunajam īpašniekam visas minētās izmaksas jāieraksta kā bruto ieguldījumi pamatkapitālā. Jāatzīmē, ka nodokļi jāskata kā nodokļi par starpnieku pakalpojumiem, nevis kā nodokļi par nopirkto aktīvu.

#### BRUTO IEGULDĪJUMU PAMATKAPITĀLĀ IERAKSTA UN VĒRTĒŠANAS LAIKS

3.112. Bruto ieguldījumus pamatkapitālā ieraksta, kad pamatlīdzekļu īpašumtiesības nodod institucionālajai vienībai, kura ir paredzējusi izmantot tos ražošanā.

Minētā vispārīgā noteikuma grozījumi ir vajadzīgi šādos gadījumos:

- a) finanšu izpirkumnoma (īpašumtiesību izmaiņu tad aprēķina);
- b) ieguldījumi pamatkapitālā uz sava rēķina.

Aktīvus, kas iegādāti saskaņā ar finanšu nomu, ieraksta tā, it kā lietotājs kļūtu par īpašnieku brīdī, kas preces nonāk viņa valdījumā. Kapitālieguldījumus uz sava rēķina ieraksta, kad tie ir saražoti.

3.113. Bruto ieguldījumus pamatkapitālā vērtē pircēja cenās, ieskaitot uzstādīšanas izmaksas un citas īpašumtiesību pārejas izmaksas. Ražojot uz sava rēķina, to vērtē pēc tamlīdzīgu pamatlīdzekļu bāzes cenām (kas nozīmē uzcenojumu tīrajam darbības rezultātam vai jauktajam ienākumam) vai pēc ražošanas izmaksām, ja tādas cenas nav pieejamas.

3.114. Nemateriālo pamatlīdzekļu iegādes vērtē dažādos veidos:

- a) attiecībā uz minerālu izpēti: pēc faktisko izpētes urbumu izmaksām un pēc izmaksām, kas radušās, lai radītu iespēju veikt pārbaudes, tādas kā gaisa vai citi apsekojumi;
- b) attiecībā uz datorprogrammatūru: pircēja cenās, ja to pērk tirgū, vai pēc lēstās bāzes cenas (vai pēc ražošanas izmaksām, ja cenu aplēsi nevar izdarīt), ja tā izstrādāta uzņēmuma iekšienē;
- c) attiecībā uz izklaides, literatūras vai mākslas oriģināldarbiem: vērtē pēc cenas, ko maksā pircējs to pārdošanas laikā, vai, ja tos nepārdod, tad pēc bāzes cenas, ko maksā par tamlīdzīgiem oriģināldarbiem, to ražošanas izmaksām vai paredzēto nākotnes ieņēmumu diskontētās vērtības, ko cer iegūt, izmantojot tos.

3.115. Esošu pamatlīdzekļu realizāciju, ko veic pārdodot, vērtē (bāzes) cenās pēc tam, kad ir atskaitītas visas īpašumtiesību pārejas izmaksas, kuras radušās pārdevējam.

3.116. Īpašumtiesības pārejas izmaksas var piemērot gan ražotiem aktīviem, ieskaitot pamatlīdzekļus, gan neražotiem aktīviem, tādiem kā zeme.

Ražotu aktīvu gadījumā minētās izmaksas iekļauj pircēja cenās. Tās jāatskaidro no pašiem pirkumiem un pārdevumiem zemes un citu neražoto aktīvu gadījumā un jāieraksta atsevišķā pozīcijā bruto ieguldījumu pamatkapitālā klasifikācijā.

#### IZMAIŅAS KRĀJUMOS (P.52)

3.117. *Definīcija.* Krājumu izmaiņas vērtē kā krājumu ievadumu vērtību, no kuras atskaitīta krājumu izvedumu vērtība, kā arī atskaitīta krājumos glabāto preču kārtējo zaudējumu vērtība.

3.118. Fiziskas sabojāšanās, nejausa kaitējuma vai sīkas zādzības dēļ kārtējie zaudējumi var gadīties visiem krājumos esošu preču veidiem, tādiem kā:

- a) materiālu un piegādes zaudējumi;
- b) zaudējumi nepabeigtu ražojumu gadījumā;
- c) gatavu preču zaudējumi;
- d) atkārtotai pārdošanai paredzētu preču zaudējumi (piem., zādzība veikalā).

3.119. Ir šādu kategoriju krājumi:

- a) materiāli un piegādes:

materiāli un piegādes sastāv no visām precēm, ko tur krājumos, lai tās izmantotu kā starpposma ieguldāmos resursus ražošanā; tur ietilpst preces, ko krājumos tur valdība. Tādi priekšmeti kā zelts, dimanti utt. ir iekļauti tad, ja tie paredzēti rūpnieciskai izmantošanai vai citai ražošanai;

- b) nepabeigti ražojumi:

nepabeigti ražojumi sastāv no saražotas produkcijas, kas vēl nav pabeigta. Tos ieraksta to ražotāju krājumos. Tie var būt dažādos veidos, piem.:

- 1) augošas kultūras;
- 2) augoši koki un mājlopi;
- 3) nepabeigtas struktūras (izņemot tās, ko ražo saskaņā ar iepriekš saskaņotu pārdošanas līgumu vai uz pašu rēķina un ko uzskata par ieguldījumiem pamatkapitālā);
- 4) citi nepabeigti pamatlīdzekļi, piem., kuģi un naftas urbjtorņi;
- 5) daļēji pabeigta izpēte juridiskajā jomā vai konsultatīviem mērķiem;
- 6) daļēji pabeigta filmu ražošana;
- 7) daļēji pabeigtas datorprogrammas.

Nepabeigti ražojumi jāieraksta par jebkuru ražošanas procesu, kas nav pabeigts konkrētā perioda beigās. Jo īpaši tas ir būtiski ceturkšņa kontos, piem., lauksaimniecības kultūras, kas nav pabeigtas gada ceturksnī.

Nepabeigtu ražojumu samazinājumi notiek tad, kad beidzas ražošanas process. Tajā mirkli visi nepabeigti ražojumi tiek pārveidoti gatavā ražojumā;

- c) gatavās preces:

gatavās preces kā krājumu daļa sastāv no produkcijas, ko to ražotājs nav paredzējis turpmāk pārstrādāt pirms piegādes (arī ja tās piegādā kā starpposma resursus ieguldīšanai citos ražošanas procesos);

- d) preces tālākpārdošanai:

preces tālākpārdošanai ir preces, kas iegādātas, lai tās tālākpārdotu to tagadējā stāvoklī.

## KRĀJUMU IZMAIŅU IERAKSTA UN VĒRTĒŠANAS LAIKS

- 3.120. Krājumu izmaiņu ieraksta un vērtēšanas laikam jābūt atbilstošam citu darījumu ar ražojumiem attiecīgajam laikam. Tas jo īpaši attiecas uz starpproduktu patēriņu (piem., materiāliem un piegādēm), produkciju (piem., nepabeigtiem ražojumiem un produkciju, kas ir lauksaimniecības produkti uzglabāšanā) un bruto ieguldījumiem pamatkapitālā (piem., nepabeigtiem ražojumiem). Konsekvence tiek prasīta arī attiecībā uz plūsmām "no pārstrādes līdz pasūtījumam". Piemēram, ja preces tiek pārstrādātas ārzemēs un ja tas ietver ievērojamas fiziskas preču izmaiņas, tad preces jāiekļauj eksportā (un vēlāk importā) (skat. 3.135. punktu). Tādu eksportu atspoguļo arī līdztekus notiekošais krājumu samazinājums un saistīto importu vēlāk ieraksta arī kā krājumu palielinājumu (ja to tūlīt neizlieto vai nepārdod).
- 3.121. Krājumu izmaiņas jāvērtē ieviešanas laikā krājumos (par precēm, ko ievēd) vai izvešanas laikā (par precēm, ko izved).
- 3.122. Izmantotajām cenām jāatbilst citu plūsmu cenām, kas specifiskāk nozīmē to, ka:
- gatavu preču produkciju, kas pārveidota ražotāja krājumos, vērtē tā, it kā tās būtu tajā laikā pārdotas par pašreizējām bāzes cenām;
  - nepabeigtu ražojumu papildinājumus vērtē proporcionāli gatavā ražojuma lēstajai pašreizējai bāzes cenai;
  - nepabeigtu ražojumu samazinājumus (kā izvešanu no krājumiem pēc ražošanas pabeigšanas) vērtē nepabeigtā ražojuma pašreizējās bāzes cenās;
  - preces, ko izved no krājumiem pārdošanai, vērtē bāzes cenās;
  - preces tālākpārdošanai, ko ievēd vairumtirgotāju un mazumtirgotāju u.c. krājumos, vērtē pēc to tirgotāja faktiskajām vai lēstajām pircēja cenām;
  - preces tālākpārdošanai, ko izved no krājumiem, vērtē pircēja cenās, par kurām tās var aizstāt to izvešanas laikā (nevis iegādes laikā).
- 3.123. Zaudējumus, kas radušies fiziskas sabojāšanās, apdrošināma nejausa kaitējuma vai sīkas zādzības rezultātā, ieraksta un vērtē šādi:
- attiecībā uz materiāliem un piegādēm: kā faktiski izvestus materiālus un piegādes, lai izlietotu ražošanā (starpproduktu patēriņš);
  - attiecībā uz nepabeigtiem ražojumiem: kā atskaitījumu no uzkrātajiem ražošanas papildinājumiem, kas veikta tajā pašā periodā;
  - attiecībā uz gatavajām precēm un precēm tālākpārdošanai: uzskata par izvedumiem par nebojātu preču pašreizējām cenām.
- 3.124. Iepriekšējos punktos ir aprakstīta katra individuāla darījuma, kurš saistās ar krājumu papildināšanu vai samazināšanu, jēdzieniski pareiza vērtēšana, kas vajadzīga, lai būtu atbilstība produkcijas, starpproduktu patēriņa un galīgā izlietojuma vērtēšanā. Praksē bieži vien izrādīsies, ka to ir grūti īstenot, un būs jāizmanto tuvināšanas metodes:
- ja krājumu apjoma izmaiņas ir relatīvi regulāras, tad praktiska metode, kas ir tuvināta teorētiskajam vērtēšanas principam, ir reizināt krājumu apjoma izmaiņas ar vidējām cenām par attiecīgo periodu (ar pircēja cenām par krājumu, ko tur izmantotāji vai vairumtirgotāji vai mazumtirgotāji, ar bāzes cenām par krājumu, ko tur tā ražotāji);
  - gadījumā, ja attiecīgo preču cenas paliek relatīvi nemainīgas, pat lielas krājumu apjoma svārstības nevar padarīt par nederīgu vienkāršu tuvināšanu, tas ir, apjoma izmaiņu reizināšanu ar vidējo cenu;
  - ja gan krājumu apjoms, gan cenas būtiski mainās grāmatvedības pārskata periodā, tad ir vajadzīgas sarežģītākas tuvināšanas metodes. Piemēram, krājumu izmaiņu ceturkšņa vērtēšana vai a priori informācijas izmantošana par svārstību sadali pa grāmatvedības pārskata periodu (svārstības var būt lielākas kalendārā gada beigās, ražas novākšanas laikā u.c.);
  - ja ir pieejama tikai informācija par vērtībām perioda sākumā un beigās (piem., vairumtirdzniecības vai mazumtirdzniecības gadījumā, kad pastāv daudzu dažādu ražojumu krājumi), jāaplēs arī apjoma izmaiņas starp perioda sākumu un beigām. To var izdarīt, aplēšot (pieņemot) apgrozījuma koeficientus pēc ražojumu veida.

Jāatzīmē, ka sezonālās cenu izmaiņas var daļēji atspoguļot atšķirības kvalitātē, piem., izpārdošanas cenas vai klusās sezonas cenas augļiem un dārzeņiem. Minētās izmaiņas kvalitātē jāuzskata par apjoma izmaiņām.

## VĒRTSLIETU IEGĀDES, NO KURĀM ATSKAITĪTAS VĒRTSLIETU REALIZĀCIJAS (P.53)

3.125. *Definīcija.* Vērtslietas ir nefinanšu preces, ko pamatā neizmanto ražošanai vai patēriņam, kas normālos apstākļos (fiziski) nebojājas laikā un ko iegādājas un tur galvenokārt kā vērtības krājumus.

3.126. Vērtslietās ietilpst šādi preču veidi:

- a) dārgakmeņi un dārgmetāli, tādi kā dimanti, nemonetārais zelts, platīns, sudrabs utt.;
- b) senlietas un citi mākslas priekšmeti, kā gleznas, skulptūras utt.;
- c) citas vērtslietas, tādas kā juvelierizstrādājumi, kas izgatavoti no dārgakmeņiem un dārgmetāliem, un kolekciju priekšmeti.

Minētie preču veidi jāieraksta kā vērtslietu iegāde vai realizācija šādos gadījumos:

- a) nemonetārā zelta, sudraba u.c. iegāde vai realizācija, ko veic (centrālās) bankas un citi finanšu starpnieki;
- b) minēto preču iegāde vai realizācija, ko veic tādi uzņēmumi, kuru galvenā vai blakusdarbība nav saistīta ar tāda veida preču ražošanu vai tirdzniecību; tāpēc tāda iegāde vai realizācija nav iekļauta minēto uzņēmumu starpproduktu patēriņā vai ieguldījumos pamatkapitālā;
- c) tādu preču iegāde vai realizācija, ko veic mājsaimniecības; tāpēc tādas iegādes nav iekļautas mājsaimniecību galapatēriņa izdevumos.

EKS pēc vienošanās arī šādus gadījumus ieraksta kā vērtslietu iegādi vai realizāciju:

- a) tādu preču iegāde vai realizācija, ko veic juvelieru un mākslas dīleri (ievērojot vērtslietu vispārīgo definīciju, tādu preču iegāde, ko veic juvelieru un mākslas dīleri, jāieraksta kā izmaiņas krājumos);
- b) tādu preču iegāde vai realizācija, ko veic muzeji (ievērojot vērtslietu vispārīgo definīciju, tādu preču iegāde, ko veic muzeji, jāieraksta kā ieguldījumi pamatkapitālā).

Tāda vienošanās novērš biežu pārklasifikāciju starp trijiem galvenajiem kapitālieguldījumu veidiem, tas ir, starp vērtslietu iegādēm, no kurām atskaitītas realizācijas, ieguldījumiem pamatkapitālā un krājumu izmaiņām, piem., gadījumā, ja darījumi ar tādām precēm notiek starp mājsaimniecībām un mākslas dīleriem.

3.127. Vērtslietu ražošanu vērtē bāzes cenās (skat. 3.67. punktu par oriģinālu ražošanu). Visas citas vērtslietu iegādes vērtē pircēja cenās, ko par tām samaksā, ieskaitot jebkuras aģentu nodevas vai komisijas maksas. Ja tās pirktas no dīleriem, tad tajās ietilpst arī peļņas normas. Vērtslietu realizācijas vērtē cenās, ko saņēmuši pārdevēji pēc tam, kad ir atskaitīti visi honorāri vai komisijas maksas, kas samaksātas aģentiem vai citiem starpniekiem. Neņemot vērā vērtslietu ražošanu, iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas starp rezidentnozārēm, kopumā izlīdzinās līdz nullei, atstājot tikai aģentu vai dīleru peļņu.

## PREČU UN PAKALPOJUMU IMPORTS UN EKSPORTS (P.6 un P.7)

3.128. *Definīcija.* Preču un pakalpojumu eksports sastāv no darījumiem ar precēm un pakalpojumiem (pārdošanas, maiņas līgumiem, dāvanām vai dotācijām), ko rezidenti sniedz nerezidentiem.

3.129. *Definīcija.* Preču un pakalpojumu imports sastāv no darījumiem ar precēm un pakalpojumiem (pirkumiem, maiņas līgumiem, dāvanām vai dotācijām), ko nerezidenti sniedz rezidentiem.

3.130. Preču un pakalpojumu importā un eksportā neietilpst:

- a) uzņēmumu tirdzniecība, tas ir:
  - 1) piegādes nerezidentiem, ko veic rezidentuzņēmumu nerezidentnozāres, piem., tāda daudz nacionāla uzņēmuma ārvalstu filiāļu pārdevumi ārzemēs, kas pieder rezidentiem vai ko kontrolē rezidenti;
  - 2) piegādes rezidentiem, ko veic nerezidentuzņēmumu rezidentnozāres, piem., daudz nacionāla ārzemju uzņēmuma iekšzemes filiāļu pārdevumi;
- b) primārā ienākuma plūsmas uz pārējo pasauli vai no tās, kā darba ņēmēju kompensācija, procenti un ieņēmumi no tiešajiem ieguldījumiem. Ieņēmumos no tiešajiem ieguldījumiem var ietilpt neatšķirama daļa par dažādu pakalpojumu sniegšanu, piem., par darba ņēmēju mācībām, pārvaldības pakalpojumiem un patentu un preču zīmju izmantošanu;
- c) finanšu aktīvu vai neražotu aktīvu, tādu kā zeme un patenti, pārdošana vai pirkšana.

3.131. Preču un pakalpojumu imports un eksports jāsadala šādi:

- a) piegādes Eiropas Savienības iekšienē;
- b) imports un eksports ārpus Eiropas Savienības.

Ērtības labad tos abus šeit dēvē par importu un eksportu.

#### PREČU IMPORTS UN EKSPORTS (P.61 un P.71)

3.132. Preču imports un eksports notiek, kad mainās preču īpašumtiesības starp rezidentiem un nerezidentiem (neatkarīgi no tā, vai ir arī atbilstoša preču fiziskā kustība pāri robežām).

3.133. Četros gadījumos īpašumtiesību maiņas principu tomēr groza, ierakstot preču importu un eksportu:

- a) finanšu izpirkumnoma: īpašumtiesību maiņa no iznomātāja uz nomnieku ir jāaprēķina par precēm, kas atrodas finanšu nomā; tā jāieraksta, kad nomnieks iegūst precī valdījumā (skat. II pielikumu "Ilglietojuma preču izpirkumnoma un īrējumpirkšana");
- b) piegādes starp saistītiem uzņēmumiem (filiāli vai meitasuzņēmumu, vai ārvalstu filiāli): īpašumtiesību maiņa jāaprēķina ikreiz, kad preces piegādā starp saistītiem uzņēmumiem;
- c) preces, kas jāpakļauj nozīmīgai pārstrādei vai remontam, ieraksta gan importa, gan eksporta daļā, kaut arī nenotiek īpašumtiesību maiņa;
- d) lieltirgošana: neieraksta ne importu, ne eksportu, kad tirgotāji vai preču dīleri pērk no nerezidentiem un tad atkal pārdod nerezidentiem tajā pašā grāmatvedības pārskata periodā. Līdzīgi jārikojas attiecībā uz lieltirgošanu, ko veic nerezidenti.

3.134. Šādos gadījumos preču eksports notiek, tām nešķērsojot valsts robežu:

- a) preces, ko ražojušas rezidentvienības, kuras darbojas starptautiskajos ūdeņos, tiek pārdotas tieši nerezidentiem ārvalstīs (nafta, dabas gāze, zvejniecības produkti, glābšana uz jūras utt.);
- b) transportēšanas aprīkojums vai cits kustams aprīkojums, kas nav piesaistīts fiksētai atrašanās vietai, nav jāpārvieta pār eksportētājvalsts robežu tādēļ, ka rezidents to pārdevis nerezidentam;
- c) preces tiek zaudētas vai iznīcinātas pēc īpašumtiesību maiņas, bet pirms tās šķērsojušas eksportētājvalsts robežu.

Analogi gadījumi attiecas uz preču importu.

3.135. Preču imports un eksports ietver darījumus, kuri notiek starp rezidentiem un nerezidentiem, ar:

- a) nemonetāro zeltu, tas ir, zeltu, ko neizmanto monetārās politikas mērķiem;
- b) sudraba stieņiem, dimantiem un citiem dārgmetāliem un dārgakmeņiem;
- c) papīra naudu un monētām, kas nav apgrozībā, un neemitētiem vērtspapīriem (ko vērtē kā preces, nevis pēc nominālvērtības);
- d) elektroenerģiju, gāzi un ūdeni;
- e) mājlopiem, ko dzen pāri robežām;
- f) pasta sūtījumiem;
- g) valdības eksportu, tostarp precēm, ko finansē ar dotācijām un aizdevumiem;
- h) precēm, kas nodotas izlīdzinošo krājumu organizācijas īpašumā vai izņemtas no tā;
- i) precēm, ko rezidentuzņēmums piegādājis savām nerezidentfiliālēm;
- j) precēm, ko rezidentuzņēmums saņēmis no savām nerezidentfiliālēm;
- k) kontrabandas precēm;

- l) citiem neierakstītiem sūtījumiem, tādiem kā dāvanas un tie, kuru vērtība ir mazāka par noteikto minimumu;
- m) precēm, kas pārstrādātas ārzemēs, ja ir notikušas ievērojamas preču fiziskās izmaiņas. Līdzīgām precēm, kas pārstrādātas iekšzemes teritorijā nerezidentu vārdā;
- n) ieguldījumu precēm, kas remontētas ārzemēs, ja ir iesaistīts ievērojams rekonstrukcijas vai ražošanas darba apjoms. Līdzīgām precēm, kas remontētas iekšzemes teritorijā nerezidentu vārdā.

3.136. Preču importā un eksportā neietilpst šādas preces, kaut arī tās tomēr var šķērsot valsts robežu:

- a) preces, ko ved cauri valstij tranzītā;
- b) preces, ko nosūta uz valsti vai no valsts pašu vēstniecībām, militārajām bāzēm vai citiem anklāviem kādas citas valsts robežās;
- c) transportēšanas aprīkojums un citi kustami aprīkojuma veidi, ko uz laiku izved no valsts, nemainot to īpašumtiesības (piem., būvniecības aprīkojums uzstādīšanas vai būvniecības nolūkiem ārzemēs);
- d) aprīkojums un citas preces, ko sūta uz ārzemēm sīkai pārstrādei, ekspluatācijai, apkopei vai remontam;
- e) citas preces, ko uz laiku izved no valsts un parasti gada laikā atved atpakaļ to sākotnējā stāvoklī un nemainot to īpašumtiesības (piem., preces, kas nosūtītas uz ārzemēm izstāžu un izklaides nolūkos, preces, uz kurām attiecas operatīvā noma, tostarp noma uz vairākiem gadiem, preces, kas atvestas atpakaļ, jo sagaidāmā pārdošana nav notikusi);
- f) preces komisijā, kas pazaudētas vai iznīcinātas pēc robežas šķērsošanas, bet pirms īpašumtiesību maiņas.

3.137. Principā preču imports un eksports jāieraksta, kad tiek nodotas īpašumtiesības uz precēm. Praksē uzskata, ka īpašumtiesību maiņa notiek tad, kad darījuma personas ieraksta to savos grāmatvedības dokumentos vai kontos. Tas var nesakrist ar dažādajiem līguma procesa posmiem, tādiem kā:

- a) saistību uzņemšanās laiku (līguma datumu);
- b) preču un pakalpojumu sniegšanas laiku un maksājuma prasījuma iegādi (nodošanas datumu);
- c) atbildības pieprasījuma nokārtošanas laiku (maksājuma datumu).

3.138. Preču imports un eksports jāvērtē uz eksportētājvalsts robežas kā FOB. Minētā vērtība sastāv no šādām sastāvdaļām:

- a) preču vērtības bāzes cenās;
- b) pieskaitot saistītos transporta un sadales pakalpojumus līdz tam robežas punktam, (attiecīgā gadījumā) ieskaitot iekraušanas izmaksas pārvadātājam turpmākai transportēšanai (skat. 3.4. tabulas otrās daļas otro sleju);
- c) pieskaitot visus nodokļus, no kuriem atskaitītas subsīdijas, par eksportētājām precēm, attiecībā uz piegādēm Eiropas Savienības iekšienē tas ietver PVN un citus nodokļus par precēm, kas samaksāti eksportētājvalstī.

Piegādes un izlietojuma tabulās un simetriskajā izejvielu un produkcijas tabulā preču imports atsevišķām ražojumu grupām jāvērtē atšķirīgi: pēc CIF cenas uz importētājvalsts robežas.

*Definīcija.* CIF cena ir uz importētājvalsts robežas piegādātas preces cena vai rezidentam piegādāta pakalpojuma cena, pirms samaksātas jebkuras ievadumtas nodevas vai citi ievadumtas nodokļi vai tirdzniecības un transporta peļņas norma valstī<sup>(2)</sup>.

3.139. Dažos apstākļos var būt vajadzīgi tuvinājumi vai aizstājējasākumi FOB vērtībai, tādi kā:

- a) maiņas līguma ceļā realizētas preces, kas jāvērtē bāzes cenās, kas būtu saņemtas, ja preces būtu pārdotas par skaidru naudu;

<sup>(2)</sup> Par iekļautajām tirdzniecības un transporta peļņas normām skat. arī 3.5. tabulu, trešo sleju tabulas otrajā daļā.

- b) darījumi starp saistītiem uzņēmumiem: parasti jāizmanto faktiskās pārejas vērtības. Tomēr, ja tās ļoti atšķiras no tirgus cenām, tad tās jāaizstāj ar aplēstu tirgus cenas ekvivalentu, vai tās vismaz jāidentificē atsevišķi analītiskos nolūkos;
- c) preces, ko nodod saskaņā ar finanšu nomu: preces jāvērtē, ņemot vērā iznomātāja samaksāto pircēja cenu (nevis pēc nomas maksu kumulatīvās vērtības);
- d) preču imports jāaplēš, ņemot vērā muitas datus (par Eiropas Savienības ārējo tirdzniecību) vai *Intrastat* informāciju (par Eiropas Savienības iekšējo tirdzniecību). Abi datu avoti nepiemēro *FOB* vērtēšanu, tie izmanto attiecīgi *CIF* vērtību uz Eiropas Savienības robežas un *CIF* vērtības uz valsts robežas. Tā kā *FOB* vērtības izmanto tikai apkopjošāko rādītāju līmenī un *CIF* vērtības izmanto ražojumu grupu līmenī, minētie grozījumi jāpiemēro tikai apkopjošāko rādītāju līmenī, tas ir, *CIF/FOB* korekcijai;
- e) preču imports un eksports jāaplēš, ņemot vērā apsekojumu informāciju vai dažādus *ad hoc* informācijas veidus. Tādos gadījumos parasti var iegūt tikai pārdevumu kopējo vērtību, kas sadalīta pēc ražojuma. Tādēļ aplēses pamatā būs pircēja cenas, nevis *FOB* vērtības.

#### PAKALPOJUMU IMPORTS UN EKSPORTS (P.62 un P.72)

3.140. *Definīcija.* Pakalpojumu eksports sastāv no visiem pakalpojumiem, ko rezidenti sniedz nerezidentiem.

3.141. *Definīcija.* Pakalpojumu imports sastāv no visiem pakalpojumiem, ko nerezidenti sniedz rezidentiem.

3.142. Pakalpojumu eksportā ietilpst šādi robežgadījumi:

- a) eksportētu preču transportēšana pēc tam, kad tās aizvestas no eksportētājvalsts robežas, ja minēto pakalpojumu sniedz rezidentpārvadātājs (2. un 3. gadījums 3.4. tabulā);
- b) importētu preču transportēšana, ko veic rezidentpārvadātājs:
  - 1) līdz eksportētājvalsts robežai, ja preces vērtē *FOB*, lai kompensētu transportēšanas vērtību, kas iekļauta *FOB* vērtībā (3. gadījums 3.5. tabulā),
  - 2) līdz importētājvalsts robežai, ja preces vērtē *CIF*, lai kompensētu transportēšanas vērtību, kas iekļauta *CIF* vērtībā (3. un 2. *CIF* gadījums 3.5. tabulā);
- c) preču transportēšana, ko veic rezidenti nerezidentu vārdā un kas neietver preču importu vai eksportu (piem., preču transports, kuras neizved no valsts kā eksportu vai preču transports ārpus iekšzemes teritorijas);
- d) starptautiska vai valsts pasažieru transportēšana nerezidentu vārdā, ko veic rezidentpārvadātāji;
- e) nelielas pārstrādes un remonta darbības, ko veic nerezidentu vārdā;
- f) celtniecības pakalpojumi, ja būvlaukuma biroju ārzemēs neuzskata par kvazisabiedrību. Tas attiecas uz celtniecības projektiem, kuri ilgst mazāk nekā gadu un kuru produkcija nav bruto ieguldījumi pamatkapitālā (skat. 2.09. punktu un jo īpaši atbilstošo 4. piezīmi);
- g) aprīkojuma uzstādīšana ārzemēs, ja projektam pēc tā būtības ir ierobežots ilgums;
- h) finanšu pakalpojumi pēc tiešo komisijas maksu un honorāru summas;
- i) apdrošināšanas pakalpojumi pēc pakalpojuma maksas summas;
- j) tūristu nerezidentu un darījumu ceļotāju izdevumi (pēc vienošanās tos klasificē kā pakalpojumus); tomēr piegādes un izlietojuma tabulu un simetrisko izejvielu un produkcijas tabulas mērķiem var būt vajadzīgs vispārējs sadalījums pēc pakalpojuma);
- k) nerezidentu izdevumi par veselības un izglītības pakalpojumiem, ko sniedz rezidenti; tajos ietilpst minēto pakalpojumu sniegšana gan iekšzemes teritorijā, gan ārzemēs;
- l) pakalpojumi nerezidentu mājas brīvdienu pavadīšanai, ko aizņem īpašnieki apsaimniekotāji (skat. 3.64. punktu);
- m) autorhonorāri un licences maksas, kuru ieņēmumus saista ar tādu nemateriālu neražotu nefinanšu aktīvu atļautu izmantošanu kā patenti, autortiesības, preču zīmes, rūpnieciskie procesi, franšīzes utt. un ar tādu ražotu oriģināldarbu vai prototipu izmantošanu, ko izmanto ar

licencēšanas līgumu starpniecību, kā manuskripti, gleznas u.c.

3.143. Attiecībā uz pakalpojumu importu vairākums robežgadījumu ir spoguļattēls pakalpojumu eksporta robežgadījumiem, tāpēc attiecībā uz pakalpojumu importu ir vajadzīgs ierobežots skaits īpašu paskaidrojumu.

3.144. Transporta pakalpojumu importā ietilpst šādi robežgadījumi:

- a) eksportēto preču transportēšana līdz eksportētājvalsts robežai, ja pakalpojumu sniedz nerezidentpārvadātājs, lai kompensētu transportēšanas vērtību, kas iekļauta eksportēto preču FOB vērtībā (4. gadījums 3.4. tabulā);
- b) importētu preču transportēšana, ko veic nerezidentpārvadātājs:
  - 1) no eksportētājvalsts robežas kā atsevišķu transportēšanas pakalpojumu, ja importētās preces vērtē pēc FOB (4. un 5. FOB gadījums 3.5. tabulā);
  - 2) no importētājvalsts robežas kā atsevišķu transportēšanas pakalpojumu, ja importētās preces vērtē pēc CIF (šādā gadījumā vērtība transportēšanas pakalpojumam starp eksportētāja un importētāja valsts robežām ir jau iekļauta preces CIF vērtībā; 4. gadījums 3.5. tabulā);
- c) preču transportēšana, ko veic nerezidenti rezidentu vārdā un kas neietver preču importu vai eksportu (piem., preču transports tranzītā vai transports ārpus iekšzemes teritorijas);
- d) starptautiska vai valsts pasažieru transportēšana rezidentu vārdā, ko veic nerezidentpārvadātāji.

Transporta pakalpojumu importā neietilpst eksportēto preču transportēšana pēc tam, kad tās aizvestas no eksportētājvalsts robežas, ja minēto pakalpojumu sniedz nerezidentpārvadātājs (5. un 6. gadījums 3.4. tabulā). Preču eksportu vērtē pēc FOB, un visi tādi transporta pakalpojumi tāpēc jāuzskata par darījumiem starp nerezidenti, tas ir, starp nerezidentpārvadātāju un importētāju nerezidentu. To piemēro pat tādā gadījumā, ja transportēšanas pakalpojumus saskaņā ar eksporta CIF līgumiem apmaksā eksportētājs.

3.145. Imports, kas saistīts ar tiešiem pirkumiem, ko rezidenti veic ārzemēs, attiecas uz visiem preču un pakalpojumu pirkumiem, ko rezidenti veic, kad ceļo ārzemēs darījumu vai personīgos nolūkos. Jāizšķir divas kategorijas, jo tām vajadzīgi divi dažādi apstrādes veidi:

- a) darījumu ceļotāju izdevumi ir starpproduktu patēriņš;
- b) citu ceļotāju izdevumi par personīgiem ceļojumiem ir mājsaimniecību galapatēriņa izdevumi.

3.146. Pakalpojumu importu un eksportu ieraksta to sniegšanas laikā, kas vairākumā gadījumu sakrīt ar to ražošanas laiku. Pakalpojumu imports jāvērtē pircēja cenās, un pakalpojumu eksports — bāzes cenās.

#### 3.4. tabula. Eksportēto preču transportēšanas apstrāde

Paskaidrojums, kā jālasa šī tabula: šīs tabulas pirmajā daļā ir norādīts, ka ir sešas dažādas eksportēto preču transportēšanas iespējas atkarībā no tā, vai pārvadātājs ir rezidents vai nav, un no tā, kur notiek transportēšana: no kādas vietas iekšzemes teritorijā līdz valsts robežai, no valsts robežas līdz importētājvalsts robežai vai no importētājvalsts robežas līdz kādai vietai importētājvalstī. Šīs tabulas otrajā daļā par katru no minētajām sešām iespējām ir norādīts, vai tā jāieraksta kā preču eksports, pakalpojumu eksports, preču imports vai pakalpojumu imports.

Iekšzemes teritorija	Starpposma teritorija	Importētājvalsts teritorija
1. rezidentpārvadātājs ⇒	2. rezidentpārvadātājs ⇒	3. rezidentpārvadātājs ⇒
4. nerezidentpārvadātājs ⇒	5. nerezidentpārvadātājs ⇒	6. nerezidentpārvadātājs ⇒



	Preču eksports (FOB)	Pakalpojumu eksports	Preču imports (CIF/FOB)	Pakalpojumu imports
1	X	—	—	—
2	—	X	—	—
3	—	X	—	—
4	X	—	—	X
5	—	—	—	—
6	—	—	—	—

### 3.5. tabula. Importēto preču transportēšanas apstrāde

Paskaidrojums, kā jālasa šī tabula: šīs tabulas pirmajā daļā ir norādīts, ka ir sešas dažādas importēto preču transportēšanas iespējas atkarībā no tā, vai pārvadātājs ir rezidents vai nav, un no tā, kur notiek transportēšana: no kādas vietas eksportētājvalstī līdz minētās eksportētājvalsts robežai, no eksportētājvalsts robežas līdz importētājvalsts robežai un no importētājvalsts robežas līdz kādai vietai importētājvalstī. Šīs tabulas otrajā daļā par katru no minētajām sešām iespējām ir norādīts, vai tā jāieraksta kā preču imports, pakalpojumu imports, preču eksports vai pakalpojumu eksports. Dažos gadījumos (2. un 5. gadījumā) šis ieraksts ir atkarīgs no vērtēšanas principa, ko piemēro importētajām precēm.

Iekšzemes teritorija	Starpposma teritorija	Eksportētājvalsts teritorija
1. rezidentpārvadātājs ⇐	2. rezidentpārvadātājs ⇐	3. rezidentpārvadātājs ⇐
4. nerezidentpārvadātājs ⇐	5. nerezidentpārvadātājs ⇐	6. nerezidentpārvadātājs ⇐

	Importēto preču vērtēšana	Preču imports	Pakalpojumu imports	Preču eksports (FOB)	Pakalpojumu eksports
1	CIF/FOB	—	—	—	—
2	FOB	—	—	—	—
	CIF	X	—	—	X
3	CIF/FOB	X	—	—	X
4	CIF/FOB	—	X	—	—
5	FOB	—	X	—	—
	CIF	X	—	—	—
6	CIF/FOB	X	—	—	—

Jāatzīmē, ka pāreja no importēto preču vērtēšanas pēc CIF pie vērtēšanas pēc FOB sastāv no šādām sastāvdaļām:

- CIF/FOB korekcija, tas ir, no 2 CIF līdz 2 FOB (samazina kopējo importu un eksportu);
- CIF/FOB pārklassifikācija, tas ir, no 5 CIF līdz 5 FOB (atstāj kopējo importu un eksportu bez izmaiņām).

## DARĪJUMI AR ESOŠĀM PRECĒM

3.147. *Definīcija.* Esošās preces ir preces, kam jau ir bijis lietotājs (un kas nav krājumi).

3.148. Esošo preču skaitā ietilpst:

- esošas ēkas un citas pamatkapitāla preces, ko ražotāju vienības pārdod citām vienībām:

- 1) lai tās atkārtoti izmantotu kā tādas;
  - 2) lai tās iznīcinātu vai salauztu, rezultātā iegūtie ražojumi parasti kļūst par izejvielām (piem., metāllūžņi), ko izmanto jaunu preču (piem., tērauda) ražošanai;
- b) vērtslietas, ko viena vienība pārdod citai;
- c) esošās ilglietojuma patēriņa preces, ko mājsaimniecības vai militāras iestādes pārdod citām vienībām:
- 1) lai tās atkārtoti kā tādas izmantotu;
  - 2) lai tās sadalītu un pārveidotu nojaukšanas materiālos;
- d) esošās īslaiklietojuma preces (piem., makulatūra, lupatas, vecas drēbes, vecas pudeles utt.), ko jebkura vienība pārdod, lai tās atkal izmantotu vai lai tās kļūtu par izejvielām jaunu preču (reģenerētu preču) izgatavošanai.

3.149. Esošo preču nodošanu ieraksta kā negatīvus izdevumus (iegādi) pārdevējam un kā pozitīvus izdevumus (iegādi) pircējam.

3.150. Tam ir šādas sekas:

- a) ja esoša pamatlīdzekļa vai vērtslietas pārdošana notiek starp diviem ražotājiem rezidentiem, tad pozitīvā un negatīvā vērtība, kas ierakstīta attiecībā uz bruto ieguldījumiem pamatkapitālā, reducējas uz nulli ekonomikai kopumā, izņemot īpašumtiesību pārejas izmaksas;
- b) ja esošu nekustamu pamatlīdzekli (piem., ēku) pārdod nerezidentam, tad pēc vienošanās uzskata, ka pēdējais pērk finanšu aktīvu, tas ir, nosacītas rezidentvienības pašu kapitālu. Tad uzskata, ka tāda nosacīta rezidentvienība pērk pamatlīdzekli. Rezultātā starp rezidentiem notiek pamatlīdzekļa pārdošana un pirkšana;
- c) ja eksportē esošu kustamu pamatlīdzekli, piemēram, kuģi vai lidaparātu, tad nekur ekonomikā neieraksta pozitīvus bruto ieguldījumus pamatkapitālā, lai kompensētu pārdevēja negatīvos bruto ieguldījumus pamatkapitālā;
- d) dažas ilglietojuma preces, tādas kā transportlīdzekļi, var klasificēt kā pamatlīdzekļus vai kā ilglietojuma patēriņa preces atkarībā no īpašnieka un mērķa, kam tās izmanto. Ja tāpēc īpašumtiesības uz tādu precī tiek nodotas no kāda uzņēmuma mājsaimniecībai izmantošanai galapatēriņam, tad uzņēmumam ieraksta negatīvus bruto ieguldījumus pamatkapitālā, bet mājsaimniecībai — pozitīvus patēriņa izdevumus. Retākos gadījumos, kad īpašumtiesības uz tādu precī nodod no mājsaimniecības uzņēmumam, mājsaimniecībai ieraksta negatīvus galapatēriņa izdevumus, bet uzņēmumam — pozitīvus bruto ieguldījumus pamatkapitālā;
- e) darījumi ar esošām vērtslietām jāieraksta kā vērtslietas iegāde (pozitīvi bruto kapitālieguldījumi), ko veicis pircējs, un kā vērtslietas realizācija (negatīvi bruto kapitālieguldījumi), ko veicis pārdevējs. Darījuma gadījumā ar pārējo pasauli, jāieraksta preces imports vai eksports (skat. 3.135. punktu). Ja mājsaimniecība pārdod vērtslietu, darījums nav jāieraksta kā negatīvi galapatēriņa izdevumi;
- f) ja valdība pārdod ārzemēm militāras ilglietojuma preces, tad tas jāieraksta kā valdības veikts preču eksports un negatīvs starpproduktu (un galīgais) patēriņš.

3.151. Attiecībā uz pārdošanas izmaksām, kas radušās bijušajam īpašniekam (īpašumtiesību nodošanas izmaksas), jāieraksta turēšanas zaudējums. Līdzīgs ieraksts jāizdara par to viņa sākotnējo iegādes izmaksu daļu, kas nav norakstīta kā pamatkapitāla patēriņš.

3.152. Darījumi ar esošām precēm jāieraksta īpašumtiesību maiņas laikā. Piemērojamie vērtēšanas principi ir tie, kas atbilst iesaistīto darījumu veidam(-iem).

## 4. NODAĻA

## SADALES DARĪJUMI

4.01. *Definīcija.* Sadales darījumu sastāvā ietilpst darījumi, ar kuru starpniecību ražošanā radīto pievienoto vērtību sadala darbaspēkam, kapitālam un valdībai, un darījumi, kuri ietver ienākuma un bagātības pārdali.

Sistēmā ir noteikta robežšķirtne starp kārtējiem un kapitāla pārvedumiem un uzskata, ka ar pēdējiem pārdala drīzāk ietaupījumus vai bagātību, nevis ienākumu.

**DARBA ŅĒMĒJU KOMPENSĀCIJA (D.1)**

4.02. *Definīcija.* Darba Ņēmēju kompensāciju (D.1) definē kā kopējo atalgojumu skaidrā naudā vai natūrā, kas darba devējam jāmaksā darba Ņēmējam par darbu, ko tā veikusi grāmatvedības pārskata periodā.

Darba Ņēmēju kompensāciju sadala šādi:

- a) algas (D.11):
  - algas skaidrā naudā,
  - algas natūrā;
- b) darba devēju sociālās iemaksas (D.12):
  - darba devēju faktiskās sociālās iemaksas (D.121),
  - darba devēju aprēķinātās sociālās iemaksas (D.122).

## ALGAS (D.11)

**Algas skaidrā naudā**

4.03. Algās skaidrā naudā ieskaita darba Ņēmēju sociālās iemaksas, ienākuma nodokļus utt. pat tad, ja to faktiski ietur darba devēji un darba Ņēmēju vārdā pārskaita tieši sociālās apdrošināšanas shēmām, nodokļu iestādēm u.tml.

Algās skaidrā naudā ietver šādus atalgojuma veidus:

- a) visas regulāri maksātas pamatalgas;
- b) paaugstinātas samaksas likmes par virsstundu darbu laiku, darbu naktī, iknedēļas brīvdienās, nepatīkamos vai bīstamos apstākļos;
- c) iztikas minimuma pabalsti, vietējie pabalsti un ekspatriācijas pabalsti;
- d) prēmijas, kuru pamatā ir ražīgums vai peļņa, Ziemassvētku un Jaunā gada prēmijas, izņemot darba Ņēmēju sociālos pabalstus (skat. 4.07. punkta c) apakšpunktu), "13. līdz 14. mēnešalga" (gadskārtējā papildmaksā);
- e) pabalsti par transportu uz darbu un no tā, izņemot pabalstus vai atlīdzinājumus darba Ņēmējiem par ceļošanas, komandējuma, pārceļšanās un izklaides izdevumiem, kas tiem radušies pienākumu izpildes laikā (skat. 4.07. punkta a) apakšpunktu);
- f) brīvdienu darba samaksa par oficiālajām brīvdienām vai gadskārtējiem svētkiem;
- g) komisijas maksas, naudas balvas, pasākumu apmeklējumu maksas un direktoru maksas, ko maksā darba Ņēmējiem;
- h) ad hoc prēmijas vai citi ārkārtas maksājumi, kas ir saistīti ar uzņēmuma vispārējo veikumu un ko maksā saskaņā ar veicināšanas shēmām;
- i) maksājumi, ko darba devēji veic saviem darba Ņēmējiem saskaņā ar ietaupījumu shēmām;
- j) ārkārtas maksājumi darba Ņēmējiem, kuri pamet uzņēmumu, ja vien minētie maksājumi nav saistīti ar koplīgumu;
- k) mājokļu pabalsti, ko darba devēji skaidrā naudā samaksā saviem darba Ņēmējiem.

**Algas natūrā**

4.04. *Definīcija.* Algās natūrā sastāv no precēm un pakalpojumiem vai citiem labumiem, ko par brīvu vai par samazinātām cenām sniedz darba Ņēmējiem un ko darba Ņēmēji var izmantot savā brīvajā laikā un pēc pašu ieskatiem, lai apmierinātu savas vai citu savas

mājsaimniecības locekļu vajadzības vai vēlmes. Tādas preces un pakalpojumi vai citi labumi nav vajadzīgi darba devēju ražošanas procesā. Darba ņēmējiem tādas algas natūrā ir papildu ienākums: viņi būtu samaksājuši tirgus cenu, ja viņi paši būtu pirkuši tādas preces un pakalpojumus.

4.05. Biežāk sastopamie ir šādi:

- a) maltītes un dzērieni, tostarp tie, ko patērē, ceļojot darījumu nolūkos (jo tie tiktu patērēti jebkurā gadījumā), bet neieskaitot īpašās maltītes vai dzērienus, kas vajadzīgi ārkārtas darba apstākļu dēļ. Cenas samazinājumi, ko iegūst bezmaksas vai subsidētās ēdnīcās vai ko iegūst ar pusdienu taloniem, jāiekļauj algās natūrā;
- b) pasražoti un pirkti tāda veida mājokļu vai izmitināšanas pakalpojumi, ko var izmantot visi tās mājsaimniecības locekļi, pie kuras pieder darba ņēmējs;
- c) uniformas vai citas īpaša apģērba formas, ko darba ņēmēji bieži vien izvēlas valkāt ārpus darbavietas, kā arī darbā;
- d) transportlīdzekļu vai citu ilglietojuma preču, kas piešķirti darba ņēmējiem personiskajai lietošanai, pakalpojumi;
- e) preces un pakalpojumi, ko ražo kā produkciju darba devēju pašu ražošanas procesos, kā bezmaksas ceļojumi dzelzceļu vai aviosabiedrību darba ņēmējiem, bezmaksas ogles ogļračiem vai bezmaksas pārtika nodarbinātajiem lauksaimniecībā;
- f) sporta, izklaides vai brīvdienu iespēju nodrošināšana darba ņēmējiem un viņu ģimenēm;
- g) pārvadāšana uz darbu un no tā, izņemot gadījumus, kad to organizē darba devēja laikā, automašīnu novietošana stāvvietās;
- h) mazbērnu novietnes darba ņēmēju bērniem;
- i) darba devēju maksājumi darba padomēm vai tamlīdzīgām iestādēm;
- j) prēmijas akcijas, ko sadala darba ņēmējiem;
- k) atalgojums natūrā var ietvert arī procentu vērtību, kas radusies darba devējiem, kad viņi piešķir darba ņēmējiem aizdevumus par samazinātu vai pat nulles procentu likmi. Minēto vērtību var aplēst kā summu, kas darba ņēmējam būtu jāmaksā, ja tiktu iekasētas vidējās hipotēku (ja pērk māju) vai patēriņa aizdevumu (ja pērk citas preces un pakalpojumus) procentu likmes, no kurām atskaitīta faktiski samaksātā procentu summa. Aprēķināto maksājumu no darba ņēmēja pārvirza ienākuma primārās sadales kontā atpakaļ darba devējam.

4.06. Preces un pakalpojumi vai citas priekšrocības jāvērtē bāzes cenās, ja darba devējs tos ražo, un pircēja cenās, ja darba devējs tos pērk (tas ir, cenās, ko faktiski samaksā darba devējs).

Ja tos sniedz bez maksas, tad visu algu vērtību natūrā aprēķina atbilstīgi attiecīgo preču un pakalpojumu vai citu priekšrocību bāzes cenām (vai pircēja cenām, ja viņš tos pērk).

Ja tos sniedz par samazinātām cenām, tad vērtību aprēķina pēc starpības starp iepriekš minēto aprēķinu un darba ņēmēja samaksāto summu.

4.07. Algās neietilpst:

- a) darba devēju izdevumi pašu labumam, kā arī viņu darba ņēmēju labumam, jo tas vajadzīgs darba devēju ražošanas procesam:
  - 1) pabalsti vai atlīdzinājumi darba ņēmējiem par ceļošanas, komandējuma, pārcelšanās un izklaides izdevumiem, kas radusies pienākumu izpildes laikā;
  - 2) izdevumi par ērtību nodrošināšanu darba vietā, par medicīniskajām apskatēm, kas vajadzīgas darba rakstura dēļ, par darba apģērba piegādi, ko valkā tikai vai galvenokārt darbā;

- 3) tāda veida izmitināšanas pakalpojumi darba vietā, ko mājsaimniecības, pie kurām pieder darba ņēmēji, nevar izmantot, un proti, kajītes, guļamzāles, kopmītnes un tamlīdzīgi;
- 4) īpašas maltītes vai dzērieni, kas vajadzīgi ārkārtas darba apstākļu dēļ;
- 5) pabalsti, ko darba ņēmējiem maksā par tikai darbam vai galvenokārt darbam vajadzīgu darbarīku, iekārtu un speciālu apģērbu iegādi vai arī viņu algu daļa, ko saskaņā ar darba līgumiem paredzēts tērēt minētajiem pirkumiem.

Tādus izdevumus par precēm un pakalpojumiem, kas darba devējiem jāsniedz viņu darba ņēmējiem, lai viņi varētu veikt savu darbu, uzskata par darba devēju starpproduktu patēriņu;

- b) algu summas, ko darba devēji turpina kādu laiku maksāt viņu darba ņēmējiem slimības, maternitātes, darba traumas, darbnespējas, atlaišanas utt. gadījumā. Tādus maksājumus uzskata par nefondētiem darba ņēmēju sociālajiem pabalstiem (D.623), un tādas pašas summas norāda pie darba devēju aprēķinātajām sociālajām iemaksām (D.122);
- c) citi nefondēti darba ņēmēju sociālie pabalsti bērnu, laulāto, ģimenes, izglītības vai citu pabalstu veidā par apgādājamiem un bezmaksas medicīnas pakalpojumu sniegšanas veidā (izņemot tos, kas vajadzīgi darba rakstura dēļ) darba ņēmējiem vai viņu ģimenēm;
- d) jebkuri nodokļi, kas darba devējam maksājami par kopējo algu rēķinu, piemēram, algu saraksta nodoklis. Tādus nodokļus uzskata par citiem ražošanas nodokļiem.

#### DARBA DEVĒJU SOCIĀLĀS IEMAKSAS (D.12)

- 4.08. Summa, kas vienāda ar sociālo iemaksu vērtību, ko veikuši darba devēji, lai nodrošinātu viņu darba ņēmējiem tiesības uz sociālajiem pabalstiem, jāieraksta pie darba ņēmēju kompensācijas. Darba devēju sociālās iemaksas var būt faktiskas vai aprēķinātas.

#### Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas (D.121)

- 4.09. *Definīcija.* Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas (D.121) sastāv no darba devēju maksājumiem apdrošinātajiem viņu darba ņēmēju labā (sociālās nodrošināšanas fondi un privāti fondētas shēmas). Minētie maksājumi nosedz likumā noteiktas, līgtas, līgumā noteiktas un brīvprātīgas iemaksas par apdrošināšanu pret sociālajiem riskiem vai vajadzībām (skat. 4.92. punkta a) apakšpunktu).

Kaut gan darba devēji tās maksā tieši apdrošinātajiem, minētās darba devēju iemaksas uzskata par darba ņēmēju kompensācijas sastāvdaļu un uzskata, ka darba ņēmēji pēc tam tās samaksā apdrošinātajiem.

#### Darba devēju aprēķinātās sociālās iemaksas (D.122)

- 4.10. *Definīcija.* Darba devēju aprēķinātās sociālās iemaksas (D.122) veido nefondēto sociālo pabalstu ekvivalentu (no kā atskaitītas iespējamās darba devēju sociālās iemaksas), ko darba devēji maksā tieši viņu darba ņēmējiem vai bijušajiem darba ņēmējiem un citām tiesīgām personām<sup>(1)</sup>, neiesaistot apdrošināšanas uzņēmumu vai autonomo pensiju fondu un neveidojot tādām nolūkam īpašu fondu vai atsevišķu rezervi.

Tas, ka dažus sociālos pabalstus darba devēji maksā tieši, nevis ar sociālās nodrošināšanas fondu vai citu apdrošinātāju starpniecību, nekādā veidā nemazina tā kā sociālās labklājības pabalsta nozīmi. Tomēr tā kā tādu pabalstu izmaksas veido daļu no darba devēju darba izmaksām, tie arī jāiekļauj darba ņēmēju kompensācijā.

- 4.11. Sektoru kontos tiešo sociālo pabalstu izmaksas pirmoreiz parādās pie izlietojumiem ienākuma radīšanas kontā kā darba ņēmēju kompensācijas sastāvdaļa, bet otrreiz — pie izlietojumiem ienākuma otrreizējās sadales kontā kā sociālie pabalsti. Lai līdzsvarotu pēdējo kontu, pieņem, ka darba ņēmēju mājsaimniecības atmaksā darba devēju sektoram darba devēju aprēķinātās

<sup>(1)</sup> Darba devēju aprēķinātās sociālās iemaksas ietver summu, kas vienāda ar algu vērtību, ko darba devēji īslaicīgi turpina maksāt savu darba ņēmēju slimības, maternitātes, darba traumas, darbnespējas, atlaišanas utt. gadījumā, ja tādu summu var nošķirt

sociālās iemaksas, kas kopā ar iespējamām darba ņēmēju sociālajām iemaksām finansē tiešo sociālās labklājības pabalstus, ko viņām sniedz tie paši darba devēji. Šī nosacītā shēma ir līdzīga darba devēju faktisko sociālo iemaksu shēmai, kas iziet caur vairākiem mājsaimniecību kontiem un ko tad uzskata, ka darba devēji samaksā apdrošinātājiem.

Lai novērtētu darba devēju aprēķinātās sociālās iemaksas, kuru summai nav obligāti jāsakrīt ar tiešo sociālo pabalstu summu, jāatsaucas uz pozīciju D.612.

4.12. Darba ņēmēju kompensācijas ieraksta laiks:

- a) algas (D.11) ieraksta periodā, kad tiek darīts darbs. Tomēr īpašas prēmijas un citus ārkārtas maksājumus, 13. algu utt., ieraksta tad, kad tie jāmaksā;
- b) darba devēju faktiskās sociālās iemaksas (D.121) ieraksta laika posmā, kurā tiek padarīts darbs;
- c) darba devēju aprēķinātās sociālās iemaksas (D.122):
  - 1) kas pārstāv obligāto tiešo sociālo iemaksu ekvivalentu, ieraksta periodā, kad veic darbu;
  - 2) kas pārstāv brīvprātīgo tiešo sociālo iemaksu ekvivalentu, ieraksta tādu pabalstu sniegšanas laikā.

4.13. Darba ņēmēju kompensācijā var ietilpt:

- a) darba ņēmēju rezidentu kompensācija, ko veic darba devēji rezidenti;
- b) darba ņēmēju rezidentu kompensācija, ko veic darba devēji nerezidenti;
- c) darba ņēmēju nerezidentu kompensācija, ko veic darba devēji rezidenti.

Minētos atšķirīgos posteņus EKS ieraksta šādi:

- 1) darba ņēmēju rezidentu un darba ņēmēju nerezidentu kompensāciju, ko veic darba devēji rezidenti, sagrupē kopā, a) un c) postenis, un tā parādās pie izlietojumiem to sektoru un sektoru ienākuma radīšanas kontā, pie kuriem darba devēji ir piederīgi;
- 2) darba ņēmēju rezidentu kompensāciju, ko veic darba devēji rezidenti un nerezidenti, sagrupē kopā, a) un b) postenis, un tā parādās pie resursiem mājsaimniecību primārā ienākuma sadales kontā;
- 3) postenis b), darba ņēmēju rezidentu kompensācija, ko veic darba devēji nerezidenti, parādās pie izlietojumiem primārā ienākuma un kārtējo pārvedumu ārējā kontā;
- 4) postenis c), darba ņēmēju nerezidentu kompensācija, ko veic darba devēji rezidenti, parādās pie resursiem primārā ienākuma un kārtējo pārvedumu ārējā kontā.

## RAŽOŠANAS UN IMPORTA NODOKĻI (D.2)

4.14. *Definīcija.* Ražošanas nodokļi (D.2) sastāv no obligātiem, neatlīdzināmiem maksājumiem skaidrā naudā vai natūrā, ko iekasē valsts pārvalde vai Eiropas Savienības iestādes attiecībā uz preču un pakalpojumu ražošanu un importu, darbaspēka nodarbināšanu, ražošanā izmantotas zemes, ēku vai citu pamatlīdzekļu īpašumtiesībām vai izmantošanu. Minētie nodokļi ir maksājami neatkarīgi no tā, vai tiek gūta peļņa.

4.15. Ražošanas un importa nodokļus sadala šādi:

- a) nodokļi par ražojumiem (D.21):
  - 1) pievienotās vērtības veida nodokļi (PVN) (D.211);
  - 2) importa nodokļi un nodevas, izņemot PVN (D.212):
    - importa nodevas (D.2121),
    - importa nodokļi, izņemot PVN un importa nodevas (D.2122),

- 3) nodokļi par ražojumiem, izņemot PVN un importa nodokļus (D.214);
- b) citi ražošanas nodokļi (D.29).

#### NODOKĻI PAR RAŽOJUMIEM (D.21)

- 4.16. *Definīcija.* Nodokļi par ražojumiem (D.21) ir nodokļi, kas ir maksājami par preces vai pakalpojumu vienību, kas saražota vai kas veikta. Nodoklis var būt noteikta naudas summa par preces vai pakalpojuma daudzuma vienību vai to var aprēķināt ad valorem kā noteiktu procentuālo daļu no vienības cenas vai no preču un pakalpojumu vērtības, kas saražoti vai kas veikti. Parasti nodokļus, kas faktiski novērtēti par ražojumu, neatkarīgi no tā, vai institucionālā vienība maksā nodokli, jāiekļauj nodokļos par ražojumiem, ja vien tas nav īpaši iekļauts citā pozīcijā.

#### Pievienotās vērtības veida nodokļi (PVN) (D.211)

- 4.17. *Definīcija.* Pievienotās vērtības veida nodoklis (PVN) ir nodoklis par precēm vai pakalpojumiem, ko pa posmiem iekasē uzņēmumi un ko galu galā pilnīgi iekasē no galapircējiem.

Šajā pozīcijā "pievienotās vērtības veida nodokļi" (D.211) ietilpst pievienotās vērtības nodoklis, ko iekasē valsts pārvalde un ko piemēro valsts un importētajiem ražojumiem, kā arī, attiecīgā gadījumā, citi atskaitāmie nodokļi, ko piemēro, ievērojot līdzīgas normas tām, kas regulē PVN un ko šie turpmāk vienkāršības labad dēvē par "PVN".

Ražotājiem jāmaksā tikai starpība starp PVN un saviem pārdevumiem un PVN par saviem pirkumiem pašu starpproduktu patēriņam vai bruto ieguldījumiem pamatkapitālā.

PVN ieraksta neto, un proti:

- a) preču un pakalpojumu produkciju un ievadumus vērtē, izslēdzot rēķinā iekļauto PVN;
- b) preču un pakalpojumu pirkumus ieraksta, iekļaujot neatskaitāmo PVN. PVN ieraksta kā tādu, ko sedz pircēji, nevis pārdevēji, un arī tad tikai tie pircēji, kuri nespēj to atskaitīt. Līdz ar to lielāko daļu PVN sistēmā ieraksta kā tādu, kas samaksāts par galaizlietojumiem, galvenokārt par mājsaimniecību patēriņu. Daļu PVN tomēr var samaksāt uzņēmumi, galvenokārt tie, kuri atbrīvoti no PVN.

Kopējās ekonomikas līmenī PVN ir vienāds ar starpību starp kopējo rēķinā iekļauto PVN un kopējo atskaitāmo PVN.

#### Importa nodokļi un nodevas, izņemot PVN (D.212)

- 4.18. *Definīcija.* Importa nodokļi un nodevas, izņemot PVN, (D.212) ietver obligātos maksājumus, ko valsts pārvalde vai Eiropas Savienības iestādes iekasē par importētajām precēm, izņemot PVN, lai laistu tās brīvā apgrozībā ekonomiskajā teritorijā, un par pakalpojumiem, ko nerezidentvienības sniedz rezidentvienībām.

Tādos maksājumos ietilpst:

- a) importa nodevas (D.2121): tās sastāv no muitas nodevām vai citām ievadmaksām, kas jāmaksā saskaņā ar muitas tarifu grafikiem par konkrēta veida precēm, kad tās ieved izlietošanai valsts ekonomiskajā teritorijā;
- b) importa nodokļi, izņemot PVN un importa nodevas (D.2122).

Šajā pozīcijā ietilpst:

- 1) maksājumi par importētiem lauksaimniecības produktiem;
- 2) naudas kompensācijas summas, kas iekasētas par importu;
- 3) akcīzes nodevas un īpaši nodokļi par dažiem importētiem ražojumiem, ar noteikumu, ka tādas nodevas un nodokļus par tamlīdzīgiem vietējas izcelsmes ražojumiem maksā pati ražotāju nozare;
- 4) vispārīgie pārdošanas nodokļi, kas jāmaksā par preču un pakalpojumu importu;

- 5) nodokļi par īpašiem pakalpojumiem, ko nerezidentuzņēmumi sniedz rezidentvienībām ekonomiskajā teritorijā;
- 6) tādu valsts uzņēmumu peļņa, kuri realizē monopolu par kādas preces vai pakalpojuma importu, ko pārved uz valsti.

Tiros importa nodokļus un nodevas, izņemot PVN, aprēķina, atskaitot importa subsīdijas (D.311) no importa nodokļiem un nodevām, izņemot PVN (D.212).

#### **Nodokļi par ražojumiem, izņemot PVN un importa nodokļus (D.214)**

- 4.19. *Definīcija.* Nodokļi par ražojumiem, izņemot PVN un importa nodokļus (D.214), sastāv no nodokļiem par precēm un pakalpojumiem, kas kļūst maksājami tādu preču vai pakalpojumu ražošanas, eksporta, pārdošanas, nodošanas, izpirkumnomas vai piegādes rezultātā vai to pašpatēriņa vai pašu kapitālieguldījumu rezultātā.
- 4.20. Šajā pozīcijā konkrēti ietilpst:
- a) akcīzes nodokļi un patēriņa nodokļi (kas nav iekļauti importa nodokļos un nodevās);
  - b) zīmognodevas par īpašu produktu, tādu kā alkoholisko dzērienu vai tabakas, pārdošanu un par juridiskiem dokumentiem vai čekiem;
  - c) nodokļi par finanšu un kapitāla darījumiem, kas jāmaksā par nefinanšu un finanšu aktīvu, tostarp ārvalstu valūtas, pirkšanu vai pārdošanu. Tie kļūst maksājami, kad mainās īpašumtiesības uz zemi vai citiem aktīviem, izņemot gadījumus, kad tas notiek kapitāla pārvedumu rezultātā (galvenokārt mantojumi un dāvanas). Tos apstrādā kā nodokļus par starpnieku pakalpojumiem;
  - d) mašīnas reģistrācijas nodokļi;
  - e) nodokļi par izklaidi;
  - f) nodokļi par loterijām, azartspēlēm un derībām, izņemot nodokļus par laimestiem;
  - g) apdrošināšanas prēmiju nodokļi;
  - h) citi īpašo pakalpojumu nodokļi: par viesnīcām vai mājokļu pakalpojumiem, restorāniem, pārvadāšanu, sakariem, reklāmu;
  - i) vispārīgie pārdošanas vai apgrozījuma nodokļi (izņemot PVN veida nodokļus): tajos ietilpst ražotāju vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības nodokļi, pirkšanas nodokļi, apgrozījuma nodokļi;
  - j) fiskālo monopolu peļņa, ko pārved uz valsti, izņemot tos, kuri realizē monopolu pār kādas preces vai pakalpojuma importu (iekļauts D.2122). Fiskālie monopoli ir valsts uzņēmumi, kam piešķirts juridisks monopols pār konkrēta veida preces vai pakalpojuma ražošanu vai sadali, lai piesaistītu ieņēmumus un nevis lai veicinātu valsts ekonomiskās vai sociālās politikas intereses. Ja valsts uzņēmumam ir piešķirtas monopola pilnvaras apzinātas ekonomiskās vai sociālās politikas ietvaros preces vai pakalpojuma īpašā rakstura vai ražošanas tehnoloģijas dēļ, piemēram, komunālo pakalpojumu uzņēmumi, pasta iestādes un telekomunikācijas, dzelzceļi un tamlīdzīgi, tad to neuzskata par fiskālo monopolu. Parasti fiskālie monopoli nodarbojas ar tādu preču vai pakalpojumu ražošanu, kas citās valstīs var būt aplikti ar augstiem nodokļiem; tendence ir tāda, ka tie parasti ir saistīti ar dažu patēriņa preču (alkoholisko dzērienu, tabakas, sērskociņu) ražošanu vai degvielām;
  - k) eksporta nodevas un naudas kompensācijas summas, kas iekasētas par eksportu.
- 4.21. Tiros nodokļus par ražojumiem iegūst, atskaitot subsīdijas par ražojumiem (D.31) no nodokļiem par ražojumiem (D.21).

#### **CITI RAŽOŠANAS NODOKĻI (D.29)**

- 4.22. *Definīcija.* Citi ražošanas nodokļi (D.29) sastāv no visiem nodokļiem, kas uzņēmumiem rodas, jo tie nodarbojas ar ražošanu, neatkarīgi no saražoto vai pārdoto preču un pakalpojumu daudzuma vai vērtības.

Tie var būt maksājami par zemi, pamatlīdzekļiem vai darbaspēku, kas nodarbināts ražošanas procesā, vai par dažām darbībām vai darījumiem.



4.23. Citos ražošanas nodokļos (D.29) konkrēti ietilpst:

- a) nodokļi par zemes, ēku vai citu struktūru īpašumtiesībām vai izmantošanu, ko uzņēmumi (ieskaitot mājokļu īpašniekus apsaimniekotājus) izmanto ražošanā;
- b) nodokļi par pamatlīdzekļu (transportlīdzekļu, iekārtu, aprīkojuma) izmantošanu ražošanas nolūkos, neatkarīgi no tā, vai tādi pamatlīdzekļi ir īpašumā vai nomā;
- c) nodokļi par kopējo algas rēķinu un algu saraksta nodokļi;
- d) nodokļi par starptautiskiem darījumiem (ceļojumiem uz ārvalstīm, naudas pārvedumiem uz ārvalstīm vai tamlīdzīgiem darījumiem ar nerezidentiem) ražošanas nolūkā;
- e) uzņēmumu maksātie nodokļi, lai saņemtu biznesa un profesionālas licences, ja tādas licences piešķir automātiski pēc prasīto summu samaksāšanas. Tomēr, ja valdība kā nosacījumu tādas licences piešķiršanai veic pārbaudes par biznesa telpu piemērotību vai drošību, izmantoto iekārtu uzticamību vai drošību, par nodarbinātā personāla profesionālo kompetenci vai par ražoto preču vai pakalpojumu kvalitāti vai standartu, tad maksājumus uzskata par sniegto pakalpojumu pirkumiem, ja vien summas, ko iekasē par licencēm, nav pārāk neproporcionālas valdības veikto pārbaūžu izmaksām;
- f) nodokļi par piesārņojumu, kas rodas ražošanas darbību dēļ. Tie sastāv no nodokļiem, ko iekasē par kaitīgu gāzu, šķidrumu vai citu kaitīgu vielu izmešanu vidē. Tie neietver maksājumus, ko veic par valsts iestāžu veikto atkritumu vai kaitīgo vielu savākšanu un iznīcināšanu, kas veido uzņēmumu starpproduktu patēriņu;
- g) PVN nepietiekama kompensācija, kas rodas no vienotas likmes sistēmas, kas bieži sastopama lauksaimniecībā.

4.24. Šajā pozīcijā neietilpst nodokļi par māsaimniecību transportlīdzekļu izmantošanu pašu vajadzībām, ko ieraksta pie kārtējiem ienākuma, bagātības utt. nodokļiem.

#### RAŽOŠANAS UN IMPORTA NODOKĻI, KO MAKSĀ EIROPAS SAVIENĪBAS IESTĀDĒM

4.25. Ražošanas un importa nodokļos, ko maksā Eiropas Savienības iestādēm, konkrēti ietilpst:

- a) nodokļi, ko ražotāju rezidentvienības maksā Eiropas Savienības iestādēm (EOTK nodeva par uzņēmumiem kalnrūpniecības, dzelzs un tērauda ražotājiem);
- b) nodokļi, ko valstu valdības iekasē Eiropas Savienības iestāžu vārdā, un proti:
  - 1) ieņēmumi no kopējās lauksaimniecības politikas;  
  
nodevas par importētiem lauksaimniecības produktiem, naudas kompensācijas summas, ko iekasē par eksportu un importu, cukura ražošanas nodevas un nodoklis par izoglikozi, līdzatbildības nodokļi par pienu un labību;
  - 2) ieņēmumi no tirdzniecības ar trešajām valstīm: muitas nodokļi, ko iekasē, ņemot vērā Eiropas Savienības integrēto muitas tarifu (TARIC);
  - 3) ieņēmumi no PVN katrā dalībvalstī.

4.26. Ražošanas un importa nodokļu ierakstīšana: ražošanas un importa nodokļus ieraksta tad, kad notiek darbības, darījumi vai citi notikumi, kuri rada nodokļu maksāšanas saistības.

4.27. Tomēr dažas ekonomiskas darbības, darījumi vai notikumi, kam saskaņā ar nodokļu tiesību aktiem būtu attiecīgajām vienībām jāuzliek pienākums maksāt nodokļus, pastāvīgi nonāk ārpus nodokļu iestāžu uzmanības loka. Būtu nereāli pieņemt, ka tādas darbības, darījumi vai notikumi rada finanšu aktīvus vai saistības maksājamu vai saņemamu vienību veidā. Minētā apsvēruma dēļ sistēmā ierakstāmās summas nosaka pēc maksājamām summām tikai tad, ja tās ir pierādītas ar nodokļu novērtējumiem, nodokļu deklarācijām vai citiem instrumentiem, kas rada saistības, kuru veids ir skaidrs, ka nodokļu maksātāju pienākums ir veikt samaksu. Sistēma neapņēma trūkstošus nodokļus, ko neapliecina nodokļu aprēķini.

Ja nodokļus, ko apliecina nodokļu aprēķini, bet kuri nekad nav samaksāti (piemēram, bankrota dēļ), uzskata par samaksātiem; tad var rīkoties divējādi:

- a) kad valdība konstatē, ka nekad nevarēs piedzīt sava prasījuma summu, tā noraksta bezcerīgo parādu, tādu norakstīšanu ieraksta valdības un attiecīgā debitora, kas nepilda saistības, kontos "citas izmaiņas aktīvu apjomos";
- b) parādu var dzēst pēc savstarpējas vienošanās starp valdību un debitoru. Tādu dzēsumu uzskata par valdības kapitāla pārvedumu par labu debitoram un ieraksta kapitāla kontā, vienlaikus ierakstot prasījuma anulējumu finanšu kontā.
- 4.28. Kopējā ierakstāmā nodokļu vērtība ietver visus procentus, kas iekasēti par nodokļu parādiem, kuri jāmaksā, un jebkurus naudas sodus, ko uzlikušas nodokļu iestādes, ja tādus procentus un naudas sodus nav iespējams ierakstīt atsevišķi no nodokļiem; tajā ietilpst arī jebkura maksa, ko var uzlikt saistībā ar nenomaksāto nodokļu iekasēšanu vai atgūšanu. Attiecīgi to samazina par jebkura nodokļu atvieglojuma summu, ko veikusi valsts pārvalde ekonomiskās politikas ietvaros, un par jebkuru nodokļu atmaksājumu, kas veikts pārmaksas dēļ.

4.29. Kontu sistēmā ražošanas un importa nodokļi (D.2) parādās:

- a) pie izlietojumiem kopējās ekonomikas ienākuma radīšanas kontā;
- b) pie resursiem valsts pārvaldes sektora primārā ienākuma sadales kontā un primārā ienākuma un kārtējo pārvedumu ārējā kontā.

Nodokļus par ražojumiem ieraksta kā resursus kopējās ekonomikas preču un pakalpojumu kontā. Tas ļauj līdzsvarot preču un pakalpojumu resursus, ko novērtē, neiekļaujot nodokļus par ražojumiem, ar izlietojumiem, ko novērtē, iekļaujot minētos nodokļus.

Citi ražošanas nodokļi (D.29) parādās pie izlietojumiem to nozaru vai sektoru ienākuma radīšanas kontos, kas tos maksā.

### SUBSĪDIJAS (D.3)

4.30. *Definīcija.* Subsīdijas (D.3) ir kārtēji neatlīdzināmi maksājumi, ko valsts pārvalde vai Eiropas Savienības iestādes veic rezidentražotājiem <sup>(2)</sup>, lai ietekmētu to ražošanas līmeņus, to cenas vai ražošanas faktoru atalgojumu.

Citi ārpustirgus ražotāji var saņemt citas ražošanas subsīdijas tikai tad, ja tādi maksājumi ir atkarīgi no vispārīgajiem noteikumiem, kas piemērojami arī tirgus un ārpustirgus ražotājiem. Pēc vienošanās subsīdijas par ražojumiem neieraksta pie citas ārpustirgus produkcijas (P.13).

4.31. Subsīdijas, ko piešķir Eiropas Savienības iestādes, nosedz tikai kārtējos pārvedumus, ko tās veic tieši ražotāju rezidentvienībām.

4.32. Subsīdijas klasificē šādi:

- a) subsīdijas par ražojumiem (D.31):
- 1) importa subsīdijas (D.311);
  - 2) citas subsīdijas par ražojumiem (D.319);
- b) citas subsīdijas par ražošanu (D.39).

### SUBSĪDIJAS PAR RAŽOJUMIEM (D.31)

4.33. *Definīcija.* Subsīdijas par ražojumiem (D.31) ir subsīdijas, kas maksājamas par ražotas vai ievestas preces vai pakalpojuma vienību. Subsīdija var būt noteikta naudas summa par preces vai pakalpojuma daudzuma vienību vai to var aprēķināt ad valorem kā noteiktu procentuālo daļu no vienības cenas. Subsīdiju var aprēķināt arī kā starpību starp precizētu mērķa cenu un tirgus cenu, ko faktiski samaksājis pircējs. Subsīdija par ražojumu parasti jāmaksā tad, kad precī saražo, pārdod vai ievad. Pēc vienošanās subsīdijas par ražojumiem var attiekties tikai uz tirgus produkciju (P.11) vai uz produkciju pašu galapatēriņam (P.12).

<sup>(2)</sup> Eiropas Savienības iestādes piešķir subsīdijas vienībām, kuras rezidē citur Kopienā.

**Importa subsīdijas (D.311)**

4.34. *Definīcija.* Importa subsīdijas (D.311) sastāv no subsīdijām par precēm un pakalpojumiem, kuras jāmaksā, kad preces šķērso robežu izmantošanai ekonomiskajā teritorijā vai kad pakalpojumus sniedz institucionālajām rezidentvienībām. Tās var ietvert zaudējumus, kas apzinātas valdības politikas dēļ radušies valdības tirdzniecības organizācijām, kuru funkcija ir iepirkt ražojumus no nerezidentiem un tad par zemāku cenu pārdot rezidentiem.

**Citas subsīdijas par ražojumiem (D.319)**

4.35. Citās subsīdijās par ražojumiem (D.319) ietilpst:

- a) subsīdijas par iekšējā tirgū izmantotajiem ražojumiem: tās ir subsīdijas, kas jāmaksā rezidentražotājiem par viņu produkciju, ko izmanto vai patērē ekonomiskajā teritorijā;
- b) to valdības tirdzniecības organizāciju zaudējumi, kuru funkcija ir iepirkt rezidentražotāju ražojumus un tad par zemāku cenu pārdot rezidentiem vai nerezidentiem, ja tie radušies apzinātas valdības ekonomiskās vai sociālās politikas dēļ;
- c) subsīdijas valsts sabiedrībām un kvazisabiedrībām, lai kompensētu pastāvīgus zaudējumus, kas tām rodas par to ražošanas darbībām tādu cenu iekasēšanas dēļ, kuras ir zemākas par to vidējām ražošanas izmaksām, un kas notiek apzinātas valdības vai Eiropas ekonomiskās un sociālās politikas dēļ;
- d) tiešās eksporta subsīdijas, kas jāmaksā tieši rezidentražotājiem, kad preces izved no ekonomiskās teritorijas vai kad sniedz pakalpojumus nerezidentiem, izņemot iepriekš samaksātu nodokļu atmaksu par ražojumiem uz muitas robežas un to nodokļu atcelšanu, kas būtu jāmaksā, ja preces būtu jāpārdod vai jāizlieto ekonomiskajā teritorijā.

**CITAS SUBSĪDIJAS PAR RAŽOŠANU (D.39)**

4.36. *Definīcija.* Citas subsīdijas par ražošanu (D.39) sastāv no subsīdijām, izņemot subsīdijas par ražojumiem, ko rezidentražotāju vienības var saņemt, jo nodarbojas ar ražošanu.

Attiecībā uz savu ārpustirgus produkciju citi ārpustirgus ražotāji var saņemt citas subsīdijas par ražošanu tikai tad, ja minētie valsts pārvaldes maksājumi ir atkarīgi no pamatregulām, kas jāpiemēro arī tirgus un ārpustirgus ražotājiem.

4.37. Šajā pozīcijā konkrēti ietilpst:

- a) subsīdijas par algu sarakstu vai darbaspēku: tās sastāv no subsīdijām, kas jāmaksā par kopējo algu sarakstu vai par kopējo darbaspēku, vai par īpaša veida personu, piemēram, personu ar fiziskiem traucējumiem, vai personu, kas ilgu laiku bijušas nenodarbinātas, nodarbināšanu, vai par tādu mācību shēmu izmaksām, ko organizē vai finansē uzņēmumi;
- b) subsīdijas, lai samazinātu piesārņošanu: tās sastāv no kārtējām subsīdijām, kuru mērķis ir nosegt dažas vai visas izmaksas par papildu pārstrādi, ko veic, lai samazinātu vai novērstu piesārņojošu vielu izmešanu vidē;
- c) dotācijas par procentu atvieglojumiem, ko veic rezidentu, ražotāju vienībām, pat ja tie paredzēti, lai veicinātu kapitālieguldījumus<sup>(3)</sup>. Faktiski tie ir kārtējie pārvedumi, kas paredzēti ražotāju darbības izmaksu atvieglošanai. Kontos tās uzskata par subsīdijām ražotājiem, kuri gūst no tām labumu, pat ja praksē starpību procentos valdība samaksā tieši kredītiestādei, kura sniedz aizdevumu;
- d) PVN pārmērīga kompensācija, kas rodas vienotas likmes sistēmas dēļ, kas bieži sastopama lauksaimniecībā.

<sup>(3)</sup> Tomēr, ja dotācijai ir divkāršs mērķis — finansēt parāda amortizāciju un samaksāt procentus par to — un ja nav iespējams abus faktorus nošķirt, tad kontos visu dotāciju uzskata par ieguldījumu dotāciju.

4.38. Par subsīdijām neuzskata šādus:

- a) kārtējie pārvedumi, ko valsts pārvalde veic mājsaimniecībām, kas ir patērētāju statusā. Tos uzskata vai nu par sociālajiem pabalstiem vai par jauktiem kārtējiem pārvedumiem (D.75);
- b) kārtējie pārvedumi starp dažādām valsts pārvaldes daļām, kas ir ārpus tirgus preču un pakalpojumu ražotāju statusā, izņemot subsīdijas par ražošanu (D.39). Kārtējos pārvedumus norāda pozīcijā "kārtējie pārvedumi valsts pārvaldē" (D.73);
- c) ieguldījumu dotācijas (D.92);
- d) ārkārtas maksājumi sociālās apdrošināšanas fondos tiktāl, ciktāl tādu maksājumu mērķis ir palielināt minēto fondu aktuāru rezerves. Tādus maksājumus norāda pozīcijā "citi kapitāla pārvedumi" (D.99);
- e) pārvedumus, ko valsts pārvalde veic nefinanšu sabiedrībām un kvazisabiedrībām, lai nosegtu zaudējumus, kas uzkrājušies vairākos finanšu gados tādu faktoru dēļ, kuri nav uzņēmuma kontrolē, klasificē pozīcijā "citi kapitāla pārvedumi" (D.99);
- f) tādu parādu dzēšana, kas ražotājiem radušies pret valdību (un kas radušies, piemēram, aizdevumu dēļ, ko kāda valdības aģentūra avansā piešķirusi nefinanšu uzņēmumam, kuram vairākos finanšu gados uzkrājušies tirdzniecības zaudējumi). Parasti tādus darījumus kontos uzskata par "citiem kapitāla pārvedumiem" (D.99) (skat. 4.165. punkta f) apakšpunktu);
- g) valsts pārvaldes vai pārējās pasaules maksājumus par kapitālieguldījumu preču bojājumiem vai zaudējumiem karadarbības, citu politisku notikumu vai dabas katastrofu rezultātā norāda pozīcijā "citi kapitāla pārvedumi" (D.99);
- h) akcijas un cits pašu kapitāls sabiedrībās, ko nopērk valsts pārvalde un ko norāda pozīcijā "akcijas un cits pašu kapitāls" (AF.5);
- i) tādas valsts pārvaldes aģentūras maksājumi, kas uzņemas atbildību par normai neatbilstošiem pensiju maksājumiem, kuri ietekmē publisku uzņēmumu. Tādi maksājumi jāieraksta pozīcijā "dažādi kārtējie pārvedumi" (D.75);
- j) valsts pārvaldes maksājumi tirgus ražotājiem, lai pilnīgi vai daļēji samaksātu par precēm un pakalpojumiem, ko tādi tirgus ražotāji tieši un individuāli sniedz mājsaimniecībām sociālo risku vai vajadzību kontekstā (skat. 4.84. punktu) un uz ko mājsaimniecībām ir ar likumu noteiktas tiesības. Tādus maksājumu iekļauj valsts pārvaldes individuālajos patēriņa izdevumos (P.31) un vēlāk sociālajos pabalstos natūrā (D.631) un mājsaimniecību faktiskajā individuālajā patēriņā (P.41).

4.39. Ieraksta laiks. Subsīdijas ieraksta, kad notiek darījums vai notikums (ražošana, pārdošana, ieviešana utt.), kurš rada subsīdiju.

Īpaši gadījumi:

- a) subsīdijas, kuru veids ir starpība starp pirkšanas cenu un pārdošanas cenu, ko iekasē valdības tirdzniecības aģentūra, ieraksta tad, kad aģentūra pērk preces, ja pārdošanas cena ir zināma tajā laikā;
- b) subsīdijas, kuru nolūks ir segt ražotājam radušos zaudējumus, ieraksta tad, kad valsts pārvaldes aģentūra nolemj segt zaudējumu.

4.40. Kontu sistēmā subsīdijas parādās:

- a) pie negatīviem izlietojumiem "kopējās ekonomikas ienākuma radīšanas kontā";
- b) pie negatīviem resursiem valsts pārvaldes sektora primārā ienākuma sadales kontā un primārā ienākuma un kārtējo pārvedumu ārējā kontā.

Subsīdijas par ražojumiem ieraksta kā negatīvus resursus kopējās ekonomikas preču un pakalpojumu kontā. Tas ļauj līdzsvarot preču un pakalpojumu resursus ar izlietojumiem.

Citas subsīdijas par ražošanu (D.39) parādās pie negatīvajiem izlietojumiem to nozaru vai sektoru ienākuma radīšanas kontos, kas tās saņem.

Vairākkārtējas valūtas maiņas kursu sistēmas ietekme uz ražošanas un importa nodokļiem un uz subsīdijām: vairākkārtējas valūtas maiņas kurss starp Eiropas Savienības dalībvalstīm pašlaik nepiemēro. Tādā sistēmā:

- a) netiešus importa nodokļus uzskata par importa nodokļiem, izņemot PVN un importa nodevas (D.2122);
- b) netiešus eksporta nodokļus uzskata par nodokļiem par ražojumiem, izņemot PVN un importa nodokļus (D.214);
- c) netiešas subsīdijas par importu uzskata par importa subsīdijām (D.311);
- d) netiešas subsīdijas par eksportu uzskata par citām subsīdijām par ražojumiem (D.319).

#### **ĪPAŠUMA IENĀKUMS (D.4)**

4.41. *Definīcija.* Īpašuma ienākums (D.4) ir ienākums, ko finanšu aktīva vai materiāla neražota aktīva īpašnieks saņem apmaiņā pret līdzekļu sniegšanu vai materiāla neražota aktīva nodošanu citas institucionālas vienības rīcībā.

Īpašuma ienākumus sistēmā klasificē šādi:

- a) procenti (D.41);
- b) sabiedrību sadalītais ienākums (D.42):
  - 1) dividendes (D.421),
  - 2) atvilkumi no kvazisabiedrību ienākumiem (D.422);
- c) reinvestētie ieņēmumi no tiešajiem ārvalstu ieguldījumiem (D.43);
- d) īpašuma ienākums, ko attiecina uz apdrošinājuma ņēmējiem (D.44);
- e) rentes (D.45).

#### **PROCENTI (D.41)**

4.42. *Definīcija.* Ievērojot finanšu instrumenta noteikumus, par ko abi vienojušies, procenti (D.41) ir summa, kas debitoram jāmaksā kreditoram par noteiktu laika posmu, nesamazinot nenomaksāto pamatsummu.

4.43. Kreditori aizdod līdzekļus debitoriem, kā dēļ rodas viens vai vairāki turpmāk uzskaitītie finanšu instrumenti.

Šo īpašuma ienākuma veidu var saņemt šādu dažu finanšu aktīvu veidu īpašnieki:

- a) noguldījumi (AF.2);
- b) vērtspapīri, kas nav akcijas (AF.3);
- c) aizdevumi (AF.4);
- d) citi debitoru parādi (AF.7).

#### **Procenti no noguldījumiem, aizdevumiem un debitoru un kreditoru saistībām**

4.44. Procentus, kas saņemami un maksājami par tādiem finanšu aktīviem un saistībām, nosaka, piemērojot nenomaksātajai pamatsummai atbilstošu procentu likmi katrā laika brīdī visā grāmatvedības pārskata periodā.

#### **Procenti no vērtspapīriem**

*Procenti no vekseliem un tamlīdzīgiem īstermiņa instrumentiem*

4.45. Ar starpību starp norādīto vērtību un cenu, kas samaksāta emisijas laikā (tas ir, diskonts), mēra procentus, kas maksājami vekseļa pastāvēšanas laikā. Vekseļa vērtības pieaugums, kas radies uzkrāto procentu dēļ, neveido turēšanas ienākumus, jo tas rodas galvenās nenomaksātās pamatsummas dēļ un nevis aktīva cenas izmaiņas dēļ. Citas izmaiņas vekseļa vērtībā uzskata par turēšanas ienākumiem/zaudējumiem.

*Procenti no obligācijām un parādzīmēm*

4.46. Obligācijas un parādzīmes ir ilgtermiņa vērtspapīri, kas dod to turētājiem beznosacījuma tiesības uz fiksētu vai ar līgumu noteiktu mainīgu naudas ienākumu kuponu maksājumu veidā vai noteiktu fiksētu summu precizētā dienā vai dienās, kad vērtspapīru atlīdzina, vai uz abiem minētajiem:

- a) bezkupona obligācijas nozīmē, ka nav kuponu maksājumu. Procenti, kuru pamatā ir starpība starp izpiršanas cenu un emisijas cenu, jāsadala pa gadiem līdz obligācijas maksājuma termiņam. Procentus, kas katru gadu uzkrājas, obligācijas īpašnieks reinvestē obligācijā, tādējādi ekvivalentie ieraksti, kas vienādi ar uzkrāto procentu vērtību, jāieraksta finanšu kontā kā lielākas obligācijas iegāde, ko veic tās īpašnieks un kā lielākas obligācijas turpmāka emisija, ko veic emitents vai parādnieks (tas ir, kā sākotnējās obligācijas "apjoma" pieaugums);
- b) citas obligācijas, tostarp augsta diskonta obligācijas. Šiem procentiem ir divas sastāvdaļas:
- 1) naudas ienākuma summa, kas katrā laika posmā saņemama no kuponu maksājumiem;
  - 2) procentu summa, kas uzkrājas katrā laika posmā un ir attiecināma uz starpību starp izpiršanas cenu un emisijas cenu, ko aprēķina tāpat kā bezkupona obligācijām;
- c) indeksētie vērtspapīri: kuponu maksājumu summas un/vai nenomaksātās pamatsummas ir saistītas ar cenu indeksu. Izmaiņas nenomaksātās pamatsummas vērtībā laika posmā starp konkrēta grāmatvedības pārskata perioda sākumu un beigām, kas radušās attiecīgā indeksa kustības dēļ, uzskata par procentiem, kas uzkrājušies minētajā laika posmā, papildus jebkuriem procentiem, kas jāmaksā tajā laika posmā. Procentus, kas uzkrājas indeksācijas rezultātā, efektīvi reinvestē vērtspapīrā, un tie jāieraksta turētāja un emitenta finanšu kontos.

### Procentu likmes mijmaiņas darījumi un nestandardizēti procentu likmes nākotnes līgumi

- 4.47. Mijmaiņas darījumi ir līguma noteikumi starp divām institucionālām vienībām, kuras vienojas apmainīties ar vienādas parādsomas saistību plūsmām laikā. Parastie mijmaiņas darījumu veidi ir procentu likmes mijmaiņas darījumi un valūtas mijmaiņas darījumi.

Procentu maksājumu plūsmas, kas rodas no mijmaiņas darījumu noteikumiem, jāieraksta pēc maksājumu atskaitīšanas, kas veikti starp abām mijmaiņas darījumos iesaistītajām pusēm; jebkurus maksājumus trešajām pusēm, piemēram, specializētiem brokeriem, par mijmaiņas darījumu nokārtošanu ieraksta kā pakalpojumu pirkumus.

To pašu principu piemēro darījumiem saskaņā ar nestandardizētiem procentu likmes nākotnes līgumiem.

### Procenti no finanšu nomām

- 4.48. Finanšu noma ir aizdošanas alternatīva kā iekārtu un aprīkojuma pirkuma finansēšanas metode. Tas ir līgums, ar kuru novirza līdzekļus no aizdevēja aizņēmējam: iznomātājs nopērk iekārtu un nomnieks nolīgst maksāt nomas maksu, kas ļauj iznomātājam līguma laika posmā atgūt visas vai gandrīz visas savas izmaksas, ieskaitot procentus.

Uzskata, ka iznomātājs sniedz nomniekam aizdevumu, kas vienāds ar pircēja cenas vērtību, kas samaksāta par aktīvu, un tādu aizdevumu pakāpeniski pilnīgi atmaksā nomas laika posmā. Tāpēc uzskata, ka nomas maksai, ko katrā laika posmā maksā nomnieks, ir divas sastāvdaļas: pamatsummas atmaksā un procentu samaksa. Procentu likmi par aprēķināto aizdevumu netieši nosaka pēc kopsomas, kas samaksāta nomas maksās visā nomas pastāvēšanas laikā, attiecībā pret aktīva pircēja cenu. Nomas maksas daļa, kas pārstāv procentus, pakāpeniski samazinās nomas pastāvēšanas laikā līdz ar pamatsummas atmaksu. Nomnieka sākotnējo aizdevumu, kā arī turpmākos pamatsummas atmaksājumus, ieraksta iznomātāja un nomnieka finanšu kontos. Procentu maksājumu ieraksta pie procentiem to attiecīgajos ienākuma primārās sadales kontos.

### Citi procenti

- 4.49. Arī šos uzskata par procentiem:

- a) procenti, kas iekasēti par bankas virslimita kredītiem, papildu procenti, kas samaksāti par noguldījumiem, kuri atstāti ilgāk, nekā sākotnēji līgts, un maksājumi dažu obligāciju turētājiem, kurus nosaka ar loteriju;

- b) procenti, ko saņēmuši kopfondi (skat. 2.51. punkta b) apakšpunktu) no izdarītajiem ieguldījumiem un kas piešķirti akcionāriem, pat ja tos kapitalizē. Te neietilpst turēšanas ienākumi vai zaudējumi par finanšu instrumentiem, kas pieder kopīgiem ieguldījumu fondiem un ko neieraksta kā īpašuma ienākumu.

#### Ieraksta laiks

- 4.50. Procentus ieraksta, ņemot vērā uzkrājumu bāzi: tas ir, ieraksta, ka procenti kreditoram par nenomaksāto pamatsummu uzkrājas pastāvīgi laikā. Procenti, kas uzkrājas katrā grāmatvedības pārskata periodā, jāieraksta neatkarīgi no tā, vai tos faktiski samaksā vai pievieno nenomaksātajai pamatsummai. Ja tos faktiski nesamaksā, tad pamatsummas pieaugums arī jāieraksta finanšu kontā kā turpmāka tā veida aktīva iegāde no kreditora puses un līdzvērtīga saistību iegāde no debitora puses.
- 4.51. Procenti jāieraksta pirms jebkuru nodokļu atskaitījuma, ko par tiem iekasē. Saņemtos un samaksātos procentus vienmēr ieraksta, iekļaujot dotācijas par procentu atvieglojumiem, pat ja tādas dotācijas maksā tieši finanšu iestādēm un nevis labuma guvējiem (skat. subsīdijas).

Finanšu starpnieku sniegto pakalpojumu vērtību, kas nav sadalīta starp dažādiem klientiem, faktiskos maksājumus vai procentu ieņēmumus finanšu starpniekiem vai no tiem nekorigē, lai novērstu peļņas normu, kas raksturo finanšu starpnieku netiešās maksas. Korekcijas postenis ir vajadzīgs finanšu starpnieku un tās nominālās nozares primārā ienākuma sadales kontā, kuras visu finanšu starpnieku produkciju pēc vienošanās iedala kā starpproduktu patēriņū.

- 4.52. Kontu sistēmā procentus norāda šādi:

- a) pie resursiem un pie izlietojumiem sektoru primārā ienākuma sadales kontā <sup>(4)</sup>;
- b) pie resursiem un pie izlietojumiem primārā ienākuma un kārtējo pārvedumu ārējā kontā.

#### SABIEDRĪBU SADALĪTAIS IENĀKUMS (D.42)

##### Dividendes (D.421)

- 4.53. *Definīcija.* Dividendes (D.421) ir īpašuma ienākuma veids, ko saņem akciju (AF.5) īpašnieki, uz kurām viņi iegūst tiesības tā rezultātā, ka nodod līdzekļus sabiedrību rīcībā. Pašu kapitāla piesaistīšana ar akciju emisijas starpniecību ir alternatīvs līdzekļu piesaistīšanas veids aizņēmumam. Pretstatā aizdevuma kapitālam, pašu kapitāls tomēr nerada saistības noteiktas naudas izteiksmē, un nedod sabiedrības akcionāriem tiesības uz noteiktu vai iepriekš noteiktu ienākumu.

- 4.54. Šajā pozīcijā ietilpst arī šādi:

- a) akcijas, kas akcionāriem izsniegtas kā dividendes maksājums par finanšu gadu. Tomēr te neietilpst prēmiju akciju emisija, kas pārstāv pašu līdzekļu kapitalizāciju rezervju un nesadalītās peļņas veidā un rada jaunas akcijas akcionāriem proporcionāli to turējumiem;
- b) dividendes, ko saņēmuši kopfondi (skat. 2.51. punkta b) apakšpunktu) no izdarītajiem ieguldījumiem un kas piešķirtas akcionāriem, pat ja tās kapitalizē. Neietilpst turēšanas ienākumi vai zaudējumi par finanšu instrumentiem, kas pieder kopīgiem ieguldījumu fondiem un ko neieraksta kā īpašuma ienākumu;
- c) ienākums, ko valsts pārvaldei samaksā valsts uzņēmumi, kas atzīti par patstāvīgām juridiskām personām, kaut arī formāli tie nav izveidoti kā sabiedrības.

- 4.55. Ieraksta laiks. Dividendes jāieraksta laikā, kad tās jāmaksā, kā noteikusi sabiedrība.

<sup>(4)</sup> Šī prakse atšķiras no vairākuma uzņēmumu grāmatvedības, kur samaksātos procentus parasti norāda kā fiksētu maksu, līdzīgi citām ražošanas izmaksām darbības kontā.

Kontu sistēmā dividendes parādās:

- a) pie izlietojumiem sektoru, kurās sabiedrības klasificētas, primārā ienākuma sadales kontā;
- b) pie resursiem sektoru, kurās akcionāri klasificēti, primārā ienākuma sadales kontā;
- c) pie resursiem un pie izlietojumiem primārā ienākuma un kārtējo pārvedumu ārējā kontā.

#### Atvilkumi no kvazisabiedrību ienākuma (D.422)

- 4.56. *Definīcija.* Atvilkumi no kvazisabiedrību ienākuma (D.422) sastāv no summām, ko uzņēmēji pašu vajadzībām faktiski atvelk no peļņas, ko nopelnījušas kvazisabiedrības, kuras tām pieder.
- 4.57. Minētās summas jāieraksta pirms jebkuru kārtējo ienākuma, bagātības utt. nodokļu atskaitīšanas, kurus vienmēr uzskata par uzņēmumu īpašnieku samaksātiem.
- 4.58. Ja kvazisabiedrība gūst tirdzniecības peļņu, tad vienība, kuras īpašumā tā ir, var izvēlēties atstāt daļu peļņas vai visu peļņu uzņēmumā, jo īpaši ieguldījumu nolūkos. Tāds uzņēmumā atstāts ienākums parādās kā kvazisabiedrības ietaupījums, un tikai peļņu, ko īpašnieku vienības faktiski atvilkušas, ieraksta kontos pozīcijā "atvilkumi no kvazisabiedrību ienākuma".
- 4.59. Ja peļņu pārējā pasaulē nopelnījušas rezidentuzņēmumu filiāles, aģentūras utt. tiktāl, ciktāl tādas filiāles utt. uzskata par nerezidentvienībām, saglabātie ieņēmumi parādās kā reinvestētie ieņēmumi par tiešajiem ārvalstu ieguldījumiem (D.43). Tikai ienākumu, kas faktiski pārvests mātesuzņēmumam, kontos uzskata par atvilkumiem no kvazisabiedrību ienākuma, kurš saņemts no pārējās pasaules. Tos pašus principus piemēro darījumos ar attiecībām starp filiālēm, aģentūrām utt., kas darbojas ekonomiskajā teritorijā, un nerezidentmātesuzņēmumu, kam tās pieder.
- 4.60. Šajā pozīcijā ietilpst tīrais darbības rezultāts, ko saņēmuši rezidenti kā zemes un ēku īpašnieki pārējā pasaulē vai nerezidenti kā zemes un ēku īpašnieki ekonomiskajā teritorijā. Faktiski attiecībā uz visiem darījumiem ar zemi un ēkām, ko valsts ekonomiskajā teritorijā veikušas nerezidentvienības, pēdējās saskaņā ar vienošanos, ko pieņēmusi EKS, uzskata par nosacītām rezidentvienībām, kurās nerezidentīpašniekiem pieder pašu kapitāls.

Īpašnieku apsaimniekotu mājokļu, kas atrodas ārvalstīs, rentes vērtību ieraksta kā pakalpojumu importu un atbilstošo tīro darbības rezultātu — kā primāro ienākumu, kas saņemts no pārējās pasaules; īpašnieku apsaimniekotu mājokļu, kas pieder nerezidentiem, rentes vērtību ieraksta kā pakalpojumu eksportu un atbilstošo tīro darbības rezultātu — kā primāro ienākumu, kas samaksāts pārējai pasaulei.

- 4.61. Pozīcijā "atvilkumi no kvazisabiedrību ienākumiem" neietilpst summas, ko to īpašnieki saņem:
- a) no esošu pamatkapitāla preču pārdošanas;
  - b) no zemes un nemateriālu aktīvu pārdošanas;
  - c) no kapitāla atvilkumiem (piem., pilnīga vai daļēja to pašu kapitāla likvidācija kvazisabiedrībā).

Tādas summas uzskata par atvilkumiem no pašu kapitāla finanšu kontā. Pretēji, jebkurus līdzekļus, ko kvazisabiedrības īpašnieks(-i) sniedz, lai iegādātos aktīvus vai samazinātu savas saistības, uzskata par papildinājumu tā pašu kapitālam. Tomēr, ja kvazisabiedrība pieder valdībai un ja tai rodas pastāvīgs darbības deficīts apzinātas valdības ekonomiskās un sociālās politikas dēļ, tad jebkuri regulāri valdības līdzekļu pārvedumi uzņēmumam, lai segtu tā zaudējumus, jāuzskata par subsīdijām.

- 4.62. Ieraksta laiks. Atvilkumus no kvazisabiedrību ienākuma ieraksta, kad īpašnieki tos izdara.
- 4.63. Kontu sistēmā atvilkumi no kvazisabiedrību ienākuma parādās:
- a) pie izlietojumiem to sektoru primārā ienākuma sadales kontā, kurās kvazisabiedrības klasificētas;



- b) pie resursiem īpašnieku sektoru primārā ienākuma sadales kontā;
- c) pie resursiem un pie izlietojumiem primārā ienākuma un kārtējo pārvedumu ārējā kontā.

#### REINVESTĒTIE IEŅĒMUMI NO TIEŠAJIEM ĀRVALSTU IEGULDĪJUMIEM (D.43)

4.64. *Definīcija.* Reinvestētie ieņēmumi no tiešajiem ārvalstu ieguldījumiem (D.43) ir vienādi ar

tiešo ārvalstu ieguldījumu uzņēmuma darbības rezultātu,

*pieskaitot* jebkurus īpašuma ienākumus vai kārtējos pārvedumus, kas jāsaņem,

*atskaitot* tiešo ārvalstu ieguldījumu uzņēmuma jebkurus īpašuma ienākumus vai kārtējos maksājamos pārvedumus, ieskaitot faktisko naudas pārvedumus tiešajiem ārvalstu ieguldītājiem, un jebkurus kārtējos maksājamos nodokļus par ienākumiem, bagātību utt.

4.65. Tiešo ārvalstu ieguldījumu uzņēmums ir inkorporēts vai neinkorporēts uzņēmums, kurā ieguldītājam — citas ekonomikas rezidentam pieder 10 % vai vairāk parasto akciju vai balsstiesību (inkorporētam uzņēmumam) vai ekvivalents (neinkorporētam uzņēmumam). Tiešo ārvalstu ieguldījumu uzņēmumi ietver tās vienības, ko identificē kā meitasuzņēmumus (ieguldītājiem pieder vairāk nekā 50 %), saistītos uzņēmumus (ieguldītājam pieder 50 % vai mazāk) un filiāles (pilnīgi vai daļēji īpašumā esoši neinkorporēti uzņēmumi), kas tieši vai netieši pieder ieguldītājam. Tādēļ "tiešo ārvalstu ieguldījumu uzņēmumi" ir plašāks jēdziens nekā "ārvalstu kontrolētās sabiedrības".

4.66. Faktisko sadali var veikt no tiešo ieguldījumu uzņēmumu uzņēmējdarbības ienākuma, un tās veids var būt dividendes vai atvilkumi no kvazisabiedrību ienākuma.

Turklāt nesadalīto peļņu apstrādā tā, it kā tā būtu sadalīta un pārskaitīta tiešajiem ārvalstu ieguldītājiem proporcionāli viņu īpašumtiesībām uzņēmuma pašu kapitālā, un pēc tam viņi to būtu reinvestējuši.

Reinvestētie ieņēmumi no tiešajiem ārvalstu ieguldījumiem var būt pozitīvi vai negatīvi.

4.67. Ieraksta laiks. Reinvestētos ieņēmumus no tiešajiem ārvalstu ieguldījumiem ieraksta, kad tos nopelna.

Kontu sistēmā reinvestētie ieņēmumi no tiešajiem ārvalstu ieņēmumiem parādās:

- a) pie izlietojumiem un pie resursiem sektoru primārā ienākuma sadales kontā;
- b) pie izlietojumiem un pie resursiem primārā ienākuma un kārtējo pārvedumu ārējā kontā.

#### ĪPAŠUMA IENĀKUMS, KO ATTIECINA UZ APDROŠINĀJUMA ŅĒMĒJIEM (D.44)

4.68. *Definīcija.* Īpašuma ienākums, ko attiecinā uz apdrošinājuma ņēmējiem, atbilst kopējam primārajam ienākumam no apdrošināšanas tehnisko rezervju ieguldījuma. Apdrošināšanas uzņēmumi un pensiju fondi iegulda apdrošināšanas tehniskās rezerves finanšu aktīvos vai zemē (no kā saņem tīro īpašuma ienākumu, tas ir, pēc visu samaksāto procentu atskaitīšanas) vai ēkās (kas rada tīros darbības rezultātus). Jebkurš saņemtais tīrais ienākums, kas rodas no apdrošināšanas uzņēmumu pašu līdzekļu ieguldīšanas, jāizslēdz proporcionāli attiecībai starp pašu līdzekļiem un pašu līdzekļu un apdrošināšanas tehnisko rezervju summu.

4.69. Tā kā tehniskās rezerves ir apdrošinājuma ņēmēju aktīvi, ieņēmumus no to ieguldīšanas norāda kontos kā tādus, ko apdrošināšanas uzņēmumi un pensiju fondi samaksājuši apdrošinājuma ņēmējiem īpašuma ienākuma veidā, ko attiecinā uz apdrošinājuma ņēmējiem.

Tā kā šo ienākumu praksē patur apdrošināšanas uzņēmumi un pensiju fondi, to uzskata par samaksātu atpakaļ apdrošināšanas uzņēmumiem un pensiju fondiem prēmiju un papildmaksu veidā, kas ir papildus faktiskajām maksājāmām prēmijām un iemaksām.

Tādas prēmijas un papildmaksas par nedzīvības apdrošināšanas polisēm un par dzīvības apdrošināšanas polisēm, kas izņemtas saskaņā ar sociālās apdrošināšanas shēmām, ieraksta kopā ar faktiskajām prēmijām un iemaksām attiecīgo vienību ienākuma otrreizējās sadales kontos.

Papildprēmijas par individuālo dzīvības apdrošināšanu, kas nav izņemtas saskaņā ar sociālās apdrošināšanas shēmām kā faktiskās prēmijas, nav kārtējie pārvedumi, un tāpēc tās neieraksta ienākuma otrreizējās sadales kontos. Tās iekļauj tieši kā vienu no sastāvdaļām, kas veicina izmaiņas "mājsaimniecību tirajā pašu kapitālā dzīvības apdrošināšanas rezervēs un pensiju fondu rezervēs", ko ieraksta attiecīgo vienību finanšu kontos.

4.70. Ieraksta laiks. Īpašuma ienākumu, ko attiecina uz apdrošinājumaņēmējiem, ieraksta, kad tas uzkrājas.

4.71. Kontu sistēmā īpašuma ienākums, ko attiecina uz apdrošinājumaņēmējiem, parādās:

- a) pie resursiem apdrošinājumaņēmēju primārā ienākuma sadales kontā;
- b) pie izlietojumiem apdrošinātāju primārā ienākuma sadales kontā;
- c) pie resursiem un pie izlietojumiem primārā ienākuma un kārtējo pārvedumu ārējā kontā.

#### RENTES (D.45)

##### Rentes par zemi

4.72. Rente, ko zemes īpašnieks saņem no nomnieka, ir īpašuma ienākuma veids.

Šajā pozīcijā ietilpst arī rentes, kas maksājamas iekšzemes ūdeņu un upju īpašniekiem par tiesībām izmantot tādu ūdeņus izklaides vai citiem mērķiem, tostarp zvejai.

Zemes īpašnieks var būt atbildīgs par zemes nodokļu maksāšanu vai ekspluatācijas izdevumu rašanos tikai tad, ja viņam pieder zeme. Pēc vienošanās uzskata, ka tādu nodokļus un izmaksas maksā persona, kurai ir tiesības izmantot zemi, un uzskata, ka tāda persona tos atskaita no rentes, kas tai citādi būtu jāmaksā zemes īpašniekam.

4.73. Rentēs par zemi neietilpst nomas maksa par ēkām un mājokļiem, kas uz tās atrodas; tādu nomas maksu uzskata par maksājumu par tirgus pakalpojumu, ko īpašnieks sniedz ēkas vai mājokļa īrniekam, un to norāda kontos kā īrnieka vienības starpproduktu patēriņu vai galapatēriņu. Ja nav objektīva pamata, kura dēļ sadalīt maksājumu starp renti par zemi un nomas maksu par ēkām, kas uz tās atrodas, tad visu summu uzskata par renti, ja uzskata, ka zemes vērtība pārsniedz ēku vērtību, un par nomas maksu, ja ir otrādi.

##### Rentes par zemaugsnes (zemes dziļū) aktīviem

4.74. Šajā pozīcijā ietilpst honorāri, kas uzkrājas minerāliegulu vai degizraktenū (akmeņogļu, naftas vai dabas gāzes) iegulu īpašniekiem, kuri piešķir nomu citām institucionālajām vienībām, ļaujot tām pētīt vai iegūt iegulas noteiktā laika posmā.

4.75. Rentes ieraksta laiks. Rentes ieraksta periodā, kad tās jāmaksā.

4.76. Kontu sistēmā rentes ieraksta:

- a) pie resursiem sektoru primārā ienākuma sadales kontā;
- b) pie resursiem un pie izlietojumiem primārā ienākuma un kārtējo pārvedumu ārējā kontā.

#### IENĀKUMA, BAGĀTĪBAS UN CITI KĀRTĒJIE NODOKĻI (D.5)

4.77. *Definīcija.* Ienākuma, bagātības utt. kārtējos nodokļos (D.5) ietilpst visi obligātie, neatlīdzināmie maksājumi skaidrā naudā vai natūrā, ko valsts pārvalde un pārējā pasaule regulāri iekasē par institucionālo vienību ienākumu un bagātību, un daži regulāri nodokļi, ko nenovērtē ne par ienākumu, ne bagātību.

Ienākuma, bagātības utt. kārtējos nodokļus sadala šādi:

- a) ienākuma nodokļi (D.51);
- b) citi kārtējie nodokļi (D.59).

#### IENĀKUMA NODOKĻI (D.51)

4.78. *Definīcija.* Ienākuma nodokļi (D.51) sastāv no nodokļiem par ienākumu, peļņu un kapitāla pieaugumu. Tos novērtē par privātpersonu, mājsaimniecību, sabiedrību vai bezpeļņas iestāžu faktiskajiem vai pieņemtajiem ienākumiem. Tajos ietilpst nodokļi, kas aprēķināti par īpašuma, zemes vai nekustamā īpašuma turējumiem, ja tādus turējumus izmanto kā pamatu to īpašnieku ienākuma aprēķināšanai.

Ienākuma nodokļos ietilpst:

- a) individuālā vai mājsaimniecības ienākuma nodokļi (ienākums no nodarbinātības, īpašuma, uzņēmējdarbības, pensijām u.c.), ieskaitot nodokļus, ko atskaitījuši darba devēji ("maksā nopelnišanas brīdī" nodokļi). Šeit ir iekļauti nodokļi par neinkorporētu uzņēmumu īpašnieku ienākumiem;
- b) nodokļi par sabiedrību ienākumiem vai peļņu;
- c) nodokļi par turēšanas ienākumiem;
- d) nodokļi par vinnestu loterijā vai azartspēlēs, kuri jāmaksā par vinnētāju saņemtajām summām, atšķirot tos no nodokļiem par ražotāju apgrozījumu, kuri organizē azartspēles vai loterijas, un ko uzskata par ražojumu nodokļiem.

#### CITI KĀRTĒJIE NODOKĻI (D.59)

4.79. Citos kārtējos nodokļos (D.59) ietilpst:

- a) kārtējie kapitāla nodokļi, kas sastāv no nodokļiem, kuri īpašniekiem regulāri jāmaksā par zemes vai ēku īpašumtiesībām, un kārtējie nodokļi par tīro bagātību un par citiem aktīviem (juvelierizstrādājumiem, citām ārējām bagātības izpausmēm), izņemot nodokļus, kas minēti pozīcijā D.29 (ko maksā uzņēmumi tāpēc, ka nodarbojas ar ražošanu), un tos, kas minēti pozīcijā D.51 (ienākuma nodokļi);
- b) galvasnauda, ko iekasē par pieaugušo un par mājsaimniecību neatkarīgi no ienākuma vai bagātības;
- c) izdevumu nodokļi, kas jāmaksā par personu vai mājsaimniecību kopējiem izdevumiem;
- d) mājsaimniecību maksājumi par licencēm, lai iegūtu īpašumā vai izmantotu transportlīdzekļus, laivas vai lidaparātus (ko neizmanto biznesa nolūkos), vai par medību, šaušanas vai zvejas utt. licencēm<sup>(?)</sup>;
- e) nodokļi par starptautiskiem darījumiem (ceļojumiem uz ārzemēm, naudas pārvedumiem uz ārvalstīm, ārvalstu ieguldījumiem utt.), izņemot tos, ko maksā ražotāji, un importa nodevas, ko maksā mājsaimniecības.

4.80. Ienākuma, bagātības utt. kārtējos nodokļos neietilpst

- a) mantojuma nodokļi vai nodokļi par dāvanām inter vivos, ko uzskata par iekasētiem no labuma guvēju kapitāla un norāda pozīcijā "kapitāla nodokļi" (D.91);
- b) neregulāras vai ārkārtas nodevas par kapitālu vai bagātību, ko norāda pozīcijā "kapitāla nodokļi" (D.91);
- c) nodokļi par zemi, ēkām vai citiem aktīviem, kas ir uzņēmumu īpašumā vai nomā un ko tie izmanto ražošanai, un tādus nodokļus uzskata par citiem ražošanas nodokļiem (D.29);

<sup>(?)</sup> Robežšķirtni starp nodokļiem un pakalpojumu pirkumiem no valdības nosaka atbilstīgi tiem pašiem kritērijiem, kā tie, ko izmanto uzņēmumu veikto maksājumu gadījumā: ja licences piešķir automātiski pēc pienākošos summu samaksas, tad tādu maksājumu uzskata par nodokļiem. Bet ja valdība izmanto licenču izsniegšanu, lai organizētu kādu pienācīgi reglamentējošu funkciju (kā kompetences vai kvalifikācijas, vai konkrētās personas pārbaudi), tad veiktie maksājumi jāuzskata par pakalpojumu pirkumiem no valdības, nevis par nodokļu maksājumiem, ja vien tādi maksājumi nav acīmredzami neproporcionāli pakalpojumu sniegšanas izmaksām.

d) mājsaimniecību maksājumi par licencēm, kas nav transportlīdzekļu, laivu vai lidaparātu izmantošanas licences vai medību, šaušanas vai zvejas licences: autovadītāja vai pilota licences, televīzijas vai radio licences, šaujamo ierociņu licences, muzeju vai bibliotēku ieejas maksas, atkritumu izvešanas maksas utt., ko vairumā gadījumu uzskata par valdības sniegtu pakalpojumu pirkumiem <sup>(6)</sup>.

4.81. Kopējā ierakstāmā nodokļu vērtība ietver visus procentus, kas iekasēti par nodokļu parādiem, kuri jāmaksā, un jebkurus naudas sodus, ko uzlikušas nodokļu iestādes, ja tādus procentus un naudas sodus nav iespējams ierakstīt atsevišķi; tajā ietilpst arī jebkura maksa, ko var uzlikt saistībā ar nenomaksāto nodokļu atgūšanu un novērtēšanu. Attiecīgi to samazina par jebkura nodokļu atvieglojuma summu, ko noteikusi valsts pārvalde ekonomiskās politikas ietvaros, un par jebkuru nodokļu atmaksājumu, kas veikts pārmaksas dēļ.

4.82. Ienākuma, bagātības utt. kārtējo nodokļu ierakstīšana. Ienākuma, bagātības utt. kārtējos nodokļus ieraksta laikā, kad notiek darbības, darījumi vai citi notikumi, kas rada maksājamās saistības.

Tomēr dažas ekonomiskas darbības, darījumi vai notikumi, kam saskaņā ar nodokļu tiesību aktiem būtu jāuzliek attiecīgajām vienībām pienākums maksāt nodokļus, pastāvīgi nonāk ārpus nodokļu iestāžu uzmanības loka. Būtu nereāli pieņemt, ka tādas darbības, darījumi vai notikumi rada finanšu aktīvus vai saistības maksājamu vai saņemamu vienību veidā. Minētā apsvēruma dēļ sistēmā ierakstāmās summas nosaka pēc maksājamām summām tikai tad, ja tās ir pierādītas ar nodokļu novērtējumiem, nodokļu deklarācijām vai citiem instrumentiem, kas rada saistības, kuru veids ir skaidrs nodokļu maksātāju pienākums veikt samaksu. Sistēma neapņēma trūkstošus nodokļus, ko neaplicina nodokļu aprēķini.

Nodokļus, ko aplicina nodokļu aprēķini, bet kuri nekad nav samaksāti (piemēram, bankrota dēļ), uzskata par samaksātiem; tad var rīkoties divējādi:

- a) kad valdība konstatē, ka nekad nevarēs piedzīt sava prasījuma summu, tā noraksta bezcerīgo parādu, tādu norakstīšanu ieraksta valdības un attiecīgā debitora, kas nepilda saistības, kontos "citas izmaiņas aktīvu apjomos";
- b) parādu var anulēt ar nolīgumu starp valdību un parādnieku. Tādu dzēsumu uzskata par valdības kapitāla pārvedumu par labu debitoram un ieraksta kapitāla kontā, vienlaikus ierakstot prasījuma anulējumu finanšu kontā.

Dažos gadījumos saistības maksāt ienākuma nodokļus var noteikt tikai vēlākā grāmatvedības pārskata periodā, nekā minētais ienākums uzkrājas. Tāpēc laikā, kad tādus nodokļus ieraksta, ir vajadzīgs zināms elastīgums. Ienākuma nodokļus, ko atskaita sākumpunktā, kā "maksā nopelnīšanas brīdī" nodokļus un regulāras ienākuma nodokļu priekšsamaksas, var ierakstīt laika posmos, kad tie jāmaksā, un jebkuras galīgas nodokļu saistības par ienākumu var ierakstīt periodā, kad saistības konstatē.

Kontu sistēmā kārtējos ienākuma, bagātības utt. nodokļus ieraksta:

- a) pie izlietojumiem sektoru, kurās nodokļu maksātāji klasificēti, ienākuma otrreizējās sadales kontā;
- b) pie resursiem valsts pārvaldes ienākuma otrreizējās sadales kontā;
- c) pie resursiem un pie izlietojumiem primārā ienākuma un kārtējo pārvedumu ārējā kontā.

## SOCIĀLĀS IEMAKSAS UN PABALSTI (D.6)

4.83. *Definīcija.* Sociālie pabalsti ir pārvedumi mājsaimniecībām skaidrā naudā vai natūrā, kuru mērķis ir atbrīvot tās no vairāku risku vai vajadzību finansiālā sloga un ko veic ar kolektīvi organizētu shēmu palīdzību vai ko ārpus tādām shēmām veic valdības vienības vai BIMA; tie ietver valsts pārvaldes maksājumus ražotājiem, kas individuāli pabalsta mājsaimniecības un ko veic sociālo risku vai vajadzību kontekstā.

4.84. To risku vai vajadzību saraksts, kas var radīt sociālos pabalstus, pēc vienošanās ir noteikts šāds:

- a) slimība;
- b) invaliditāte, darbnespēja;

<sup>(6)</sup> Robežšķirtni starp nodokļiem un pakalpojumu pirkumiem no valdības nosaka atbilstīgi tiem pašiem kritērijiem, kā tie, ko izmanto uzņēmumu veikto maksājumu gadījumā: ja licences piešķir automātiski pēc pienākošos summu samaksas, tad tādu maksājumu uzskata par nodokļiem. Bet ja valdība izmanto licenču izsniegšanu, lai organizētu kādu pienācīgi reglamentējošu funkciju (kā kompetences vai kvalifikācijas, vai konkrētās personas pārbaudi), tad veiktie maksājumi jāuzskata par valdības pakalpojumu pirkumiem, nevis par nodokļu maksājumiem, ja vien tādi maksājumi nav acīmredzami neproporcionāli pakalpojumu sniegšanas izmaksām.

- c) nelaimes gadījums darbā vai arodslimība;
- d) vecums;
- e) pārdzīvojušie;
- f) maternitāte;
- g) ģimene;
- h) paaugstinājums darbā;
- i) bezdarbs;
- j) mājokļi <sup>(7)</sup>;
- k) izglītība;
- l) vispārīgs trūkums.

4.85. Sociālajos pabalstos ietilpst:

- a) kārtējie un vienreizējie pārvedumi no shēmām, kas saņem iemaksas, attiecas uz visu kopienu vai lielu tās daļu un ko uzliek un kontrolē valdības vienības (sociālās nodrošināšanas shēmas);
- b) kārtējie un vienreizējie pārvedumi no shēmām, ko organizē uzņēmumi savu darba ņēmēju, bijušo darba ņēmēju vai apgādājamo vārdā (privāti fondētās un nefondētās uzņēmumu shēmas). Iemaksas var izdarīt darba ņēmēji vai darba devēji; iemaksas var izdarīt arī pašnodarbinātas personas;
- c) valdības vienību un BIMA kārtējie pārvedumi, kas nav atkarīgi no iemaksu iepriekšējas samaksas (palīdzība).

4.86. Sociālajos pabalstos neietilpst:

- a) apdrošināšanas prasījumi, kuri pamatoti uz polisēm, ko apdrošinātais izņēmis tikai pēc savas ierosmes, neatkarīgi no sava darba devēja vai valdības;
- b) apdrošināšanas prasījumi par polisēm, kas izņemtas ar vienīgo mērķi – saņemt diskontu, pat ja tādas polises izriet no koplīguma.

4.87. Lai individuālu polisi uzskatītu par sociālās apdrošināšanas shēmas daļu, tad varbūtībām vai apstākļiem, pret ko dalībnieki ir apdrošināti, jāatbilst riskiem vai vajadzībām, kas uzskaitīti iepriekš 4.84. punktā, turklāt jābūt izpildītam vienam vai vairākiem šādiem nosacījumiem:

- a) dalība shēmā ir obligāta vai nu pēc likuma konkrētai strādnieku, darba ņēmēju, pašnodarbinātu personu vai nenodarbinātu personu kategorijai vai saskaņā ar darba ņēmēju vai darba ņēmēju grupas nodarbinātības noteikumiem un nosacījumiem;
- b) shēma ir kolektīva un to darbina noteiktas strādnieku, darba ņēmēju, pašnodarbinātu personu vai nenodarbinātu personu grupas labā, un tāda dalība ir ierobežota tikai līdz minētās grupas locekļiem;
- c) darba devējs veic (faktisku vai aprēķinātu) iemaksu shēmā darba ņēmēja vārdā neatkarīgi no tā, vai arī darba ņēmējs veic iemaksu.

4.88. Sociālās apdrošināšanas shēmas ir shēmas, kurās darba devēji vai valsts pārvalde obligātā kārtā liek strādniekiem apdrošināties vai mudina viņus apdrošināties pret dažādām varbūtībām vai apstākļiem, kas var negatīvi ietekmēt viņu vai viņu apgādājamo labklājību.

Sociālās apdrošināšanas shēmas var klasificēt šādi:

- a) sociālās nodrošināšanas shēmas, kas attiecas uz visu kopienu vai lielām kopienas daļām un ko uzliek, kontrolē un finansē valdības vienības;
- b) privāti fondētās shēmas, kur ietilpst:
  - 1) shēmas, kurās sociālās iemaksas maksā trešajām personām (apdrošināšanas uzņēmumiem, autonomiem pensiju fondiem);

<sup>(7)</sup> Mājokļu gadījumā maksājumi, ko valsts iestādes veic nomniekiem, lai samazinātu viņu nomas maksas, ir sociālie pabalsti, izņemot īpašos pabalstus, ko valsts iestādes maksā darba devēju statusā.

- 2) shēmas, kurās darba devēji saglabā īpašas rezerves atsevišķi no pārējām savām rezervēm, pat ja tādas shēmas neveido no darba devējiem nošķirtas institucionālās vienības. Tās sauc par neautonomajiem pensiju fondiem. Rezerves uzskata par aktīviem, kas pieder labuma guvējiem, nevis darba devējiem;
- c) nefondētas shēmas, kurās darba devēji no saviem pašu resursiem, neveidojot tādām nolūkam īpašas rezerves, maksā sociālos pabalstus viņu darba ņēmējiem, bijušajiem darba ņēmējiem vai to apgādājamiem.
- 4.89. Sociālās apdrošināšanas shēmas, ko valdības vienības organizē viņu darba ņēmējiem, pēc vajadzības klasificē kā privāti fondētas shēmas vai kā nefondētas shēmas, bet nevis kā sociālās nodrošināšanas shēmas.
- 4.90. Sociālās iemaksas var sadalīt faktiskajās iemaksās, kas jāmaksā atbilstīgi pirmajām divām shēmu kategorijām, kas minētas iepriekš 4.88. punktā, un aprēķinātajās iemaksās, kas jāmaksā atbilstīgi nefondētajām shēmām.
- 4.91. Sociālās iemaksas var sadalīt tajās, kas ir obligātas saskaņā ar tiesību aktiem, un tajās, kas tādas nav.

## SOCIĀLĀS IEMAKSAS (D.61)

### Faktiskās sociālās iemaksas (D.611)

#### 4.92. Faktiskajās sociālajās iemaksās ietilpst:

- a) darba devēju faktiskās sociālās iemaksas (D.611). Tās atbilst plūsmai D.121.

Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas darba devēji maksā sociālās nodrošināšanas fondiem, apdrošināšanas uzņēmumiem vai autonomajiem un arī neautonomajiem pensiju fondiem, kuri pārvalda sociālās apdrošināšanas shēmas, lai nodrošinātu sociālos pabalstus viņu darba ņēmējiem.

Kad veic darba devēju faktiskās sociālās iemaksas viņu darba ņēmēju labā, to vērtību ieraksta kā vienu no darba ņēmēju kompensācijas sastāvdaļām kopā ar algām skaidrā naudā un natūrā. Tad sociālās iemaksas ieraksta kā tādas, ko darba ņēmēji kā kārtējos pārvēdumus samaksā sociālās nodrošināšanas fondiem, apdrošināšanas uzņēmumiem vai autonomajiem un arī neautonomajiem pensiju fondiem;

- b) darba ņēmēju sociālās iemaksas (D.6112).

Tās ir sociālās iemaksas, kas darba ņēmējiem jāmaksā sociālās nodrošināšanas, privāti fondētajām un nefondētajām shēmām. Darba ņēmēju sociālās iemaksas sastāv no faktiskajām maksājāmām iemaksām, kam privāti fondēto shēmu gadījumā pieskaitītas papildiemaksas, kas jāmaksā no īpašuma ienākuma, ko attiecina uz apdrošinājuma ņēmējiem, un ko saņem darba ņēmēji, kuras piedalās shēmā, un atskaitītas pakalpojuma maksas. Visas pakalpojuma maksas uzskata par maksu no darba ņēmēju, nevis no darba devēju iemaksām;

- c) pašnodarbināto un nenodarbināto personu sociālās iemaksas (D.6113).

Tās ir sociālās iemaksas, kas pašu labumam jāiemaksā personām, kuras nav darba ņēmēji, un proti, pašnodarbinātām personām (darba devējiem vai pašražotājiem) vai nenodarbinātām personām. Te ietilpst arī papildiemaksu vērtība, kas jāmaksā no īpašuma ienākuma, ko attiecina uz apdrošinājuma ņēmējiem un ko saņem individuālās personas, kuras piedalās shēmā, un ieraksta, ka tās maksā atpakaļ apdrošināšanas uzņēmumiem papildus citām savām iemaksām.

- 4.93. Faktisko sociālo iemaksu maksājumi var būt obligāti pēc likuma vai noteikumiem, vai tos var maksāt saskaņā ar koplīgumiem kādā noteiktā nozarē vai saskaņā ar nolīgumiem starp darba devēju un darba ņēmējiem konkrētā uzņēmumā, vai tāpēc, ka tie ierakstīti pašā darba līgumā. Dažos gadījumos iemaksas var būt brīvprātīgas.

Šeit minētajās brīvprātīgajās iemaksās ietilpst:

- a) sociālās iemaksas, ko personas, kurām iemaksas nav vai vairs nav obligāti jāveic, maksā vai turpina maksāt sociālās nodrošināšanas fondā;

- b) sociālās iemaksas, ko maksā apdrošināšanas uzņēmumiem (vai savstarpējās apdrošināšanas biedrībām un pensiju fondiem, kas klasificēti tajā pašā sektorā) kā daļu no papildu apdrošināšanas shēmām, ko organizē uzņēmumi savu darba ņēmēju labā un kuros pēdējās labprātīgi iestājas;
- c) iemaksas savstarpējās apdrošināšanas biedrībām, dalība kurās ir atvērta darba ņēmējiem vai pašnodarbinātiem strādniekiem.

4.94. Lai atšķirtu obligātās un neobligātās sociālās iemaksas, klasifikācijā ievieš papildu līmeni:

- a) darba devēju obligātās faktiskās sociālās iemaksas (D.61111);
- b) darba devēju brīvprātīgās faktiskās sociālās iemaksas (D.61112);
- c) darba ņēmēju obligātās sociālās iemaksas (D.61121);
- d) darba ņēmēju brīvprātīgās sociālās iemaksas (D.61122);
- e) obligātās sociālās iemaksas, ko veic pašnodarbinātas un nenodarbinātas personas (D.61131);
- f) brīvprātīgās sociālās iemaksas, ko veic pašnodarbinātas un nenodarbinātas personas (D.61132).

4.95. Faktiskās sociālās iemaksas sociālās nodrošināšanas fondiem vai citām valdības aģentūrām ieraksta bruto kā sadales darījumus.

No otras puses, sociālās iemaksas, kas saskaņā ar privāti fondētām shēmām samaksātas tajā pašā sektorā iekļautiem apdrošināšanas uzņēmumiem un savstarpējās apdrošināšanas biedrībām un autonomajiem pensiju fondiem, ieraksta neto, tas ir, pēc tās iemaksas daļas atskaitīšanas, kas veido (rezidentu un nerezidentu) mājsaimniecībām sniegtā apdrošināšanas pakalpojuma vērtību. Saskaņā ar pieņemto vienošanos šī iemaksas daļa faktiski veido samaksu par tirgus pakalpojumu, kurš veido daļu mājsaimniecību galapatēriņa vai, ja runa ir par nerezidentmājsaimniecību veiktām iemaksām, daļu pakalpojumu eksporta.

Gadījumā ar neautonomām privāti fondētām sociālās apdrošināšanas shēmām, ja darba devēji saglabā paši savas atsevišķās rezerves, no darba ņēmēju veiktajām iemaksām maksu par pakalpojumu neatskaita. Tā kā tādas shēmas neveido no darba devējiem atsevišķas institucionālas vienības, līdzekļu pārvaldīšanas izmaksas asimilē darba devēju vispārējās ražošanas izmaksās.

4.96. Ieraksta laiks. Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas (D.6111) un darba ņēmēju sociālās iemaksas (D.6112) ieraksta laikā, kad veic darbu, kas rada saistības izdarīt iemaksas. Pašnodarbināto un nenodarbināto personu sociālās iemaksas (D.6113) ieraksta tad, kad rodas maksājamās saistības.

4.97. Kontu sistēmā faktiskās sociālās iemaksas ieraksta:

- a) pie izlietojumiem mājsaimniecību ienākuma otrreizējās sadales kontā;
- b) pie izlietojumiem primārā ienākuma un kārtējo pārvedumu ārējā kontā (nerezidentmājsaimniecību gadījumā);
- c) pie resursiem rezidentapdrošinātāju vai darba devēju ienākuma otrreizējās sadales kontā;
- d) pie resursiem primārā ienākuma un kārtējo pārvedumu ārējā kontā (nerezidentapdrošinātāju vai darba devēju gadījumā).

#### **Aprēķinātās sociālās iemaksas (D.612)**

4.98. Aprēķinātās sociālās iemaksas (D.612) raksturo sociālo pabalstu ekvivalentu (atskaitot iespējamās darba ņēmēju sociālās iemaksas), ko darba devēji maksā tieši viņu darba ņēmējiem vai bijušajiem darba ņēmējiem un citām tiesīgām personām (tas ir, kas nav saistītas ar darba devēju faktiskajām iemaksām). Tās atbilst plūsmai D.122. To vērtība principā jāpamato ar aktuāru apsvērumiem.

4.99. Jāievieš aprēķinātās sociālās iemaksas, ja sociālie pabalsti, ko darba devēji sadala tieši, jāiekļauj kontos pozīcijā "sociālie pabalsti" un ja tādu pabalstu izmaksas (par to daļu, ko nenosedz darba ņēmēju faktiskās iemaksas) jāiekļauj darba ņēmēju kompensācijā, ko maksā darba devējs.

Ja darba devēji sniedz sociālos pabalstus viņu darbaņēmējiem, bijušajiem darbaņēmējiem vai apgādājamajiem tieši, no saviem resursiem, neiesaistot sociālās nodrošināšanas fondu, apdrošināšanas uzņēmumu vai autonomu pensiju fondu un neveidojot tādām nolūkam īpašu fondu vai atsevišķu rezervi, tad labuma guvējus var uzskatīt par aizsargātiem pret dažādām īpašām vajadzībām vai apstākļiem, pat ja nav veikti maksājumi, lai tos segtu.

Tāpēc par darbaņēmējiem jāaprēķina atlīdzība, kas vērtībā vienāda ar sociālo iemaksu summu, kas būtu vajadzīga, lai nodrošinātu de facto tiesības uz sociālajiem pabalstiem, ko tās uzkrāj. Tādas summas ir atkarīgas ne tikai no kārtēji maksājamo pabalstu līmeņa, bet arī no veidiem, kādos darba devēju saistības saskaņā ar tādām shēmām ticami attīstīsies nākotnē tādu faktoru dēļ kā sagaidāmās izmaiņas pašreizējo un iepriekšējo darbaņēmēju skaitā, vecuma sadalījumā un sagaidāmajā dzīves ilgumā. Tādējādi vērtības, kas jāaprēķina par iemaksu, principā būtu jāpamato ar tāda paša veida aktuāru apsvērumiem, kas nosaka apdrošināšanas uzņēmumu iekasēto prēmiju līmeni. Ja politisku notikumu vai ekonomisku pārmaiņu dēļ attiecība starp pašreizējo darbaņēmēju skaitu un to personu skaitu, kas saņem pensijas, ievērojami mainās un kļūst normai neatbilstoša, tad jāaplēs aprēķinātās iemaksas par pašreizējiem darbaņēmējiem, kas atšķirsies no izmaksāto pensiju faktiskās vērtības. Šim nolūkam var izmantot saprātīgu procentuālo algu daļu, ko maksā pašreizējiem darbaņēmējiem.

Praksē tomēr var būt grūti nolemt, cik lielām jābūt tādām aprēķinātām iemaksām. Lai aprēķinātu savas iespējamās saistības nākotnē, uzņēmums pats var izdarīt aplēses, varbūt, ņemot vērā tās iemaksas, kas izdarītas līdzīgās fondētās shēmās. Pretējā gadījumā vienīgā praktiskā alternatīva var būt izmantot nefondētos sociālos pabalstus, kas uzņēmumam jāmaksā tajā pašā grāmatvedības pārskata periodā (pēc to faktisko iemaksu atskaitīšanas, ko veikuši viņu darbaņēmēji), kā aprēķinātās atlīdzības aplēsi, kas būtu vajadzīga aprēķināto iemaksu segumam. Kamēr acīm redzami ir daudz iemeslu, kāpēc aprēķināto iemaksu, kas būtu vajadzīgas, vērtība var atšķirties no nefondētajiem sociālajiem pabalstiem, ko faktiski samaksā tajā pašā periodā, kā uzņēmuma darbaspēka mainīgais sastāvs un vecuma struktūra, kārtējā periodā faktiski samaksātie pabalsti (no kuriem atskaitītas darbaņēmēju sociālās iemaksas), tomēr var sniegt pietiekamas iemaksu un saistītās aprēķinātās atlīdzības aplēses.

4.100. Ienākuma radīšanas kontā ieraksta, ka darba devēji viņu esošajiem darbaņēmējiem kā daļu viņu kompensācijas maksā summu, kas aprakstīta kā aprēķinātās sociālās iemaksas, kas vērtībā vienādas ar aprēķinātajām sociālajām iemaksām, kuras būtu vajadzīgas, lai nodrošinātu nefondētos sociālos pabalstus, uz ko tās iegūst tiesības. Ienākuma otrreizējās sadales kontā ieraksta, ka darbaņēmēji samaksā atpakaļ viņu darba devējiem to pašu aprēķināto sociālo iemaksu summu (tas ir, kārtējos pārvedumus), it kā tie tos maksātu atsevišķai sociālās apdrošināšanas shēmai.

4.101. Ieraksta laiks. Aprēķinātās sociālās iemaksas, kas raksturo obligāto tiešo sociālo pabalstu ekvivalentu, ieraksta laikā, kad rodas saistības maksāt tādus pabalstus.

Aprēķinātās sociālās iemaksas, kas raksturo brīvprātīgo tiešo sociālo pabalstu ekvivalentu, ieraksta tādu pabalstu sniegšanas laikā.

4.102. Kontu sistēmā aprēķinātās sociālās iemaksas ieraksta:

- a) pie izlietojumiem mājāsaimniecību ienākuma otrreizējās sadales kontā un primārā ienākuma un kārtējo pārvedumu ārējā kontā;
- b) pie resursiem sektoru, kurām piederīgi ir darba devēji, ienākuma otrreizējās sadales kontā un primārā ienākuma un kārtējo pārvedumu ārējā kontā.

## **SOCIĀLIE PABALSTI, KAS NAV SOCIĀLIE PĀRVEDUMI NATŪRĀ (D.62)**

4.103. Pozīcija D.62 sastāv no četrām apakšpozīcijām.

### *Sociālās nodrošināšanas pabalsti skaidrā naudā (D.621)*

Tos sociālās nodrošināšanas fondi maksā mājāsaimniecībām (izņemot atlīdzinājumus, skat. D.6311).

Tādus pabalstus sniedz saskaņā ar sociālās nodrošināšanas shēmām.



**Privāti fondētie sociālie pabalsti (D.622)**

Tie ir skaidrā naudā vai natūrā, un tos mājsaimniecībām maksā apdrošināšanas uzņēmumi vai citas institucionālās vienības, kas pārvalda privāti fondētas sociālās apdrošināšanas shēmas.

**Nefondētie darba ņēmēju sociālie pabalsti (D.623)**

Tie ir skaidrā naudā vai natūrā, un tos viņu darba ņēmējiem, viņu apgādājamiem vai pārdzīvojušajiem maksā darba devēji, kuri pārvalda nefondētas sociālās apdrošināšanas shēmas. Tajos parasti ietilpst:

- a) pastāvīgi normālas vai samazinātas algas maksājumi laikposmā, kad persona nav darbā slimības, nelaimes gadījuma, maternitātes utt. gadījumā;
- b) ģimenes, izglītības vai citu pabalstu maksājumi par apgādājamiem;
- c) pensionēšanās vai apgādnieka zaudējuma pabalsta maksājumi bijušajiem darba ņēmējiem vai tos pārdzīvojušajiem un atlaišanas pabalsti strādniekiem vai viņus pārdzīvojušajiem štatu samazināšanas, darba nespējas, nāves, kas iestājusies nelaimes gadījuma rezultātā utt. gadījumā (ja saistīti ar koplīgumiem);
- d) vispārīgie medicīnas pakalpojumi, kas nav saistīti ar darba ņēmēju darbu;
- e) rehabilitācijas nami un veco ļaužu pansionāti.

Nefondēti darba ņēmēju sociāli pabalsti, kas darba devējiem jāmaksā viņu bijušajiem darba ņēmējiem vai citām tiesīgām personām, jāieraksta, ieskaitot darba devēju faktiskās sociālās iemaksas, tas ir, darba devēju maksājumus apdrošinātājiem attiecīgo personu labā.

**Sociālās palīdzības pabalsti skaidrā naudā (D.624)**

Valdības vienībām un BIMA tie jāmaksā mājsaimniecībām, lai apmierinātu tās pašas vajadzības, ko sociālās apdrošināšanas pabalsti, bet kas nav veikti saskaņā ar sociālās apdrošināšanas shēmu, kura ietver sociālās iemaksas un sociālās apdrošināšanas pabalstus. Tādos pabalstos neietilpst kārtējie pārvedumi, kas samaksāti tādu notikumu vai apstākļu dēļ, ko parasti nenosedz sociālās apdrošināšanas shēmas (tas ir, pārvedumi, kas samaksāti dabas katastrofu dēļ, ierakstīti kontā "citi kārtējie pārvedumi" vai kontā "citi kapitāla pārvedumi").

**SOCIĀLIE PĀRVEDUMI NATŪRĀ (D.63)**

- 4.104. *Definīcija.* Sociālie pārvedumi natūrā (D.63) sastāv no individuālām precēm un sniegtajiem pakalpojumiem, ko valdības vienības un BIMA kā pārvedumus natūrā sniedz individuālām mājsaimniecībām, neatkarīgi no tā, vai valdības vienības vai BIMA tos nopirkušas tirgū vai saražojušas kā ārpustirgus produkciju. Tos var finansēt no nodokļu uzlikšanas, citiem valdības ienākumiem vai sociālās nodrošināšanas iemaksām, vai no ziedojumiem un īpašuma ienākuma BIMA gadījumā.

Kaut gan dažiem BIMA ražotiem ārpustirgus pakalpojumiem ir dažas kolektīvo pakalpojumu īpašības, visus BIMA ražotos ārpustirgus pakalpojumus vienkāršības labad un pēc vienošanās uzskata par individuāliem pēc rakstura. Pakalpojumus, ko par brīvu vai par ekonomiski nenozīmīgām cenām sniedz mājsaimniecībām, apraksta kā individuālus pakalpojumus, lai atšķirtu tos no kolektīvajiem pakalpojumiem, ko sniedz kopienai kopumā vai lielai kopienas daļai. Individuālajos pakalpojumos ietilpst galvenokārt izglītības un veselības pakalpojumi, kaut gan bieži tiek sniegti arī citi pakalpojumu veidi, tādi kā izmitināšanas pakalpojumi, kultūras un izklaides pakalpojumi.

Posīcijā "sociālie pārvedumi natūrā" (D.63) ietilpst sociālie pabalsti natūrā un individuālu ārpustirgus preču vai pakalpojumu pārvedumi.

**Sociālie pabalsti natūrā (D.631)**

- 4.105. Sociālie pabalsti natūrā ir sociālie pārvedumi natūrā, kuru mērķis ir atbrīvot mājsaimniecības no sociālo risku vai vajadzību finansālā sloga (skat. 4.84. punktu). Tos var iedalīt pabalstos, kur labuma guvējas mājsaimniecības faktiski pašas pērk preces un pakalpojumus un ko pēc tam

tām atmaksā, un pabalstos, kur attiecīgos pakalpojumus sniedz tieši labuma guvējiem. Otrā minētajā gadījumā valsts pārvaldes vienības vai BIMA ražo vai pērk, pilnīgi vai daļēji, preces un pakalpojumus, ko to ražotāji tieši piegādā labuma guvējiem.

#### *Sociālās nodrošināšanas pabalsti, atlīdzinājumi (D.6311)*

Minētajos pabalstos ietilpst sociālās nodrošināšanas fondu atlīdzinājumi par apstiprinātiem izdevumiem, kas majsaimniecībām radušies par noteiktām precēm vai pakalpojumiem.

Ja majsaimniecība pērk precī vai pakalpojumu, ko sociālās nodrošināšanas fonds tai vēlāk pilnīgi vai daļēji atlīdzina, tad var uzskatīt, ka majsaimniecība darbojas sociālās nodrošināšanas fonda vārdā. Faktiski majsaimniecība sniedz sociālās nodrošināšanas fondam īstermiņa kredītu, ko dzēš, tiklīdz majsaimniecībai ir atlīdzināts.

Atlīdzināto izdevumu summu ieraksta kā tādu, kas radusies tieši sociālās nodrošināšanas fondam laikā, kad majsaimniecība izdara pirkumu, turpretim vienīgie izdevumi, ko ieraksta majsaimniecībai, ir starpība, ja tāda vispār ir, starp samaksāto pircēja cenu un atlīdzināto summu. Tādējādi atlīdzināto izdevumu summu neuzskata par kārtējo pārvedumu skaidrā naudā, ko sociālās nodrošināšanas fondi veic majsaimniecībām.

#### *Citi sociālās nodrošināšanas pabalsti natūrā (D.6312)*

Tie sastāv no sociālajiem pārvedumiem natūrā, ko sociālās nodrošināšanas fondi veic majsaimniecībām, bet izņemot atlīdzinājumus. Vairākus citu sociālās nodrošināšanas pabalstu natūrā visticamāk ir ārstniecība un zobārstniecība, ķirurģija, slimnīcu izmitināšana, brilles vai kontaktlēcas, medicīnas iekārtas vai aprīkojums un tamlīdzīgas preces vai pakalpojumi sociālo risku vai vajadzību kontekstā. Pakalpojumu labuma guvējiem sniedz tirgus vai ārpustirgus ražotāji tieši un bez atlīdzības, un tas attiecīgi jāvērtē. Jāatskaita jebkuri maksājumi, ko majsaimniecību turētāji veikuši paši.

#### *Sociālās palīdzības pabalsti natūrā (D.6313)*

Tie sastāv no pārvedumiem natūrā, ko majsaimniecībām sniedz valdības vienības vai BIMA un kas pēc rakstura līdzīgi sociālās nodrošināšanas pabalstiem natūrā, bet ko nesniedz sociālās apdrošināšanas shēmas kontekstā. Ja tos nenosedz sociālās apdrošināšanas shēma, tad ir iekļauti sociālie mājokļi, izmitināšanas pabalsti, mazbērnu novietnes, profesionālās mācības, transporta cenu samazinājumi (ar noteikumu, ka ir kāds sociāls nolūks) un tamlīdzīgas preces un pakalpojumi sociālo risku vai vajadzību kontekstā. Jāatskaita jebkuri pašu majsaimniecību turētāju maksājumi.

### **Individuālu ārpustirgus preču vai pakalpojumu pārvedumi (D.632)**

4.106. *Definīcija.* Individuālu ārpustirgus preču vai pakalpojumu (D.632) pārvedumi sastāv no precēm vai pakalpojumiem, ko individuālām majsaimniecībām par brīvu vai par cenām, kas nav ekonomiski nozīmīgas, snieguši ārpustirgus ražotāji vai valdības vienības vai BIMA. Tie atbilst BIMA un valdības individuālā patēriņa izdevumiem (skat. 3.85. punktu), no kā atskaitīti sociālie pabalsti natūrā (D.631), kuri majsaimniecībām piešķirti saskaņā ar sociālās nodrošināšanas vai sociālās palīdzības režīmu.

4.107. Sociālo pabalstu ieraksta laiks:

- a) pabalstus skaidrā naudā ieraksta tad, kad konstatē prasījumus par pabalstiem;
- b) pabalstus ieraksta laikā, kad sniedz pakalpojumus, vai laikā, kad notiek īpašumtiesību maiņa uz precēm, ko majsaimniecībām tieši sniedz ārpustirgus ražotāji.

4.108. Kontu sistēmā sociālos pabalstus, kas nav sociālie pārvedumi natūrā (D.62), ieraksta:

- a) pie izlietojumiem pabalstu sniedzēju sektoru ienākuma otrreizējās sadales kontā;
- b) pie izlietojumiem primārā ienākuma un kārtējo pārvedumu ārējā kontā (pabalstu gadījumā, ko piešķir pārējā pasaule);
- c) pie resursiem majsaimniecību ienākuma otrreizējās sadales kontā;
- d) pie resursiem primārā ienākuma un kārtējo pārvedumu ārējā kontā (pabalstu gadījumā, ko piešķir nerezidentmajsaimniecībām).

Sociālos pārvedumus natūrā (D.63) ieraksta:

- a) pie izlietojumiem pabalstu sniedzēju sektoru kontā "ienākuma pārdale natūrā";
- b) pie resursiem mājsaimniecību kontā "ienākuma pārdale natūrā".

Pārvesto preču un pakalpojumu patēriņu ieraksta koriģētā izmantojamā ienākuma izlietojuma kontā.

Pēc vienošanās nav sociālo pārvedumu ar pārējo pasauli (tos ieraksta pozīcijā D.62 "sociālie pabalsti, kas nav sociālie pārvedumi natūrā").

## CITI KĀRTĒJIE PĀRVEDUMI (D.7)

### NEDZĪVĪBAS TĪRĀS APDROŠINĀŠANAS PRĒMIJAS (D.71)

4.109. *Definīcija.* Nedzīvības tīrās apdrošināšanas prēmijas (D.71) ir prēmijas, kas jāmaksā par polisēm, ko izņēmušas institucionālas vienības. Polises, ko izņēmušas individuālas mājsaimniecības, ir tās polises, ko tās izņēmušas pēc savas ierosmes un savam labumam, neatkarīgi no saviem darba devējiem vai valdības un ārpus jebkuras sociālās apdrošināšanas shēmas<sup>(8)</sup>. Nedzīvības tīrās apdrošināšanas prēmijas ietver gan faktiskās prēmijas, kas apdrošinājumaņēmējiem jāmaksā, lai saņemtu apdrošināšanas segumu grāmatvedības pārskata periodā (nopelnītās prēmijas), gan papildprēmijas, kas jāizmaksā no īpašuma ienākuma, ko attiecina uz apdrošinājumaņēmējiem pēc tam, kad ir atskaitīta tā apdrošināšanas uzņēmuma pakalpojuma maksa, kurš organizē apdrošināšanu.

Nedzīvības tīrās apdrošināšanas prēmijas ir pieejamās summas, lai nodrošinātu segumu pret dažādiem notikumiem vai nelaimes gadījumiem, kuru dēļ tiek nodarīts bojājums precēm vai īpašumam, vai kaitējums personām dabas vai cilvēka darbības dēļ (ugunsgrēki, plūdi, avārijas, sadursmes, nogrimšana, zādzība, vardarbība, nelaimes gadījumi, slimība utt.), vai pret finansiāliem zaudējumiem, kuri rodas tādu notikumu dēļ kā slimība, bezdarbs, nelaimes gadījumi utt.

4.110. Ieraksta laiks. Nedzīvības tīrās apdrošināšanas prēmijas ieraksta tad, kad tās nopelna.

Apdrošināšanas prēmijas, no kurām atskaita pakalpojuma maksu, ir kopējo prēmiju daļas, kas samaksātas kārtējā laika posmā vai iepriekšējā laika posmā un kas nosedz kārtējā laika posmā atliktos riskus.

Prēmijas, kas nopelnītas kārtējā laika posmā, jāatskaita no prēmijām, kas jāizmaksā kārtējā laika posmā, un kas, iespējams, nosegs riskus turpmākajos laika posmos, kā arī kārtējā laika posmā.

4.111. Kontu sistēmā nedzīvības tīrās apdrošināšanas prēmijas ieraksta:

- a) pie izlietojumiem apdrošinājumaņēmēju rezidentu ienākuma otrreizējās sadales kontā;
- b) pie izlietojumiem primārā ienākuma un kārtējo pārvedumu ārējā kontā (apdrošinājumaņēmēju nerezidentu gadījumā);
- c) pie resursiem apdrošināšanas rezidentuzņēmumu ienākuma otrreizējās sadales kontā;
- d) pie resursiem primārā ienākuma un kārtējo pārvedumu ārējā kontā (apdrošināšanas nerezidentuzņēmumu gadījumā).

<sup>(8)</sup> Dzīvības apdrošināšanas prēmijas neparādās kā tādas kontu sistēmā. Tās ir sadalītas šādi: a) prēmijas, kas ir sociālo iemaksu veids (tās maksā sociālās apdrošināšanas shēmām); b) individuālās dzīvības apdrošināšanas prēmijas. Pirmās iekļauj pozīcijā "faktiskās sociālās iemaksas", bet pēdējās neuzskata par sadales darījumiem. Abas dzīvības apdrošināšanas prēmiju kategorijas palielina apdrošināšanas tehniskās rezerves, kas parādās finanšu kontā un bilancē.

## NEDZĪVĪBAS APDROŠINĀŠANAS PRASĪJUMI (D.72)

- 4.112. *Definīcija.* Nedzīvības apdrošināšanas prasījumi (D.72) raksturo prasījumus, kas izmaksājami saskaņā ar līgumiem par nedzīvības apdrošināšanu<sup>(9)</sup>; tas ir, summas, kas apdrošināšanas uzņēmumiem obligāti jāmaksā, lai norēķinātos par kaitējumu vai bojājumiem, kas nodarīti personām vai precēm (tostarp pamatkapitāla precēm).
- 4.113. Nedzīvības apdrošināšanas prasījumos neietilpst maksājumi, kuri veido sociālos pabalstus.
- 4.114. Tā kā pakalpojuma maksu par nedzīvības apdrošināšanu aprēķina, atskaitot izmaksājamos prasījumus no nopelnīto prēmiju un papildprēmiju kopējās vērtības, kopējiem izmaksājamiem prasījumiem jābūt vienādiem ar nedzīvības tūrajām prēmijām, kas apdrošināšanas uzņēmumam jāsaņem tajā pašā grāmatvedības pārskata periodā. Tas pasvīturo faktu, ka nedzīvības apdrošināšanas būtiskā funkcija ir pārdalīt resursus.

Nedzīvības apdrošināšanas prasījumu uzskata par pārvedumu prasītājam. Tādus maksājumus vienmēr uzskata par kārtējiem pārvedumiem pat tad, ja var būt iesaistītas lielas summas, piem., nejaušas pamatlīdzekļa iznīcināšanas vai ja personai nodarīts nopietns personisks kaitējums. Prasītāju saņemtās summas parasti netiek nodotas īpašam mērķim, un preces vai aktīvi, kas bojāti vai iznīcināti, nav obligāti jāremontē vai jāaizstāj.

Daži prasījumi rodas bojājumu vai kaitējuma dēļ, ko apdrošinājuma ņēmēji rada trešajām personām vai to īpašumam. Tādos gadījumos spēkā esošos prasījumus ieraksta kā tādus, kas apdrošināšanas uzņēmumam tieši jāmaksā cietušajai pusei, nevis netieši ar apdrošinājuma ņēmēja starpniecību.

- 4.115. Ieraksta laiks. Nedzīvības apdrošināšanas prasījumus ieraksta laikā, kad notiek negadījums vai cits notikums, attiecībā uz kuru noslēgta apdrošināšana.
- 4.116. Kontu sistēmā tos ieraksta:
- pie izlietojumiem apdrošināšanas rezidentuzņēmumu ienākuma otrreizējās sadales kontā;
  - pie izlietojumiem primārā ienākuma un kārtējo pārvedumu ārējā kontā (apdrošināšanas nerezidentuzņēmumu gadījumā);
  - pie resursiem labuma guvēju sektoru ienākuma otrreizējās sadales kontā;
  - pie resursiem primārā ienākuma un kārtējo pārvedumu ārējā kontā (labuma guvēju nerezidentu gadījumā).

## KĀRTĒJIE PĀRVEDUMI VALSTS PĀRVALDĒ (D.73)

- 4.117. *Definīcija.* Kārtējie pārvedumi valsts pārvaldē (D.73) ietver pārvedumus starp dažādiem valsts pārvaldes apakšsektoriem (centrālo valdību, pavalsts valdību, vietējo valdību, sociālās nodrošināšanas fondiem), izņemot nodokļus, subsīdijas, ieguldījumu dotācijas un citus kapitāla pārvedumus.
- 4.118. Kārtējie pārvedumi valsts pārvaldē neietver darījumus citas vienības vārdā; tos ieraksta tikai vienreiz pie resursiem tās labuma guvējas vienības kontos, kuras vārdā veic darījumu. Tāds stāvoklis rodas konkrēti tad, kad valdības vienība (piem., centrālās valdības iestāde) iekasē nodokļus, ko automātiski pārved — pilnīgi vai daļēji — citai valdības aģentūrai (piem., kādai vietējai iestādei). Tādā gadījumā nodokļu ieņēmumus, kas paredzēti otrai valdības aģentūrai, norāda tā, it kā tos būtu tieši iekasējusi tā aģentūra, un nevis kā kārtējo pārvedumu valsts pārvaldē. Tāds risinājums jāpiemēro a fortiori nodokļu gadījumā, kas paredzēti citai valdības aģentūrai un kuru veids ir papildu likmes, ko vēl uzliek pa virsu centrālās valdības iekasētiem nodokļiem. Kavējumi nodokļu pārvešanā no pirmās valdības vienības otrai rada ierakstus finanšu konta pozīcijā "citas debitoru/kreditoru saistības".

<sup>(9)</sup> Dzīvības apdrošināšanas prasījumi neparādās kā tādi kontu sistēmā. Tie ir sadalīti šādi: a) prasījumi, kas ir sociālo pabalstu veids; b) individuālie dzīvības apdrošināšanas prasījumi. Pirmos iekļauj pozīcijā "sociālie pabalsti, kas nav sociālie pārvedumi natūrā", un otros neuzskata par sadales darījumiem. Abas dzīvības apdrošināšanas prasījumu kategorijas samazina apdrošināšanas tehniskās rezerves, kas parādās finanšu kontā un bilancē.

No otras puses, nodokļu ieņēmumu pārvedumus, kas veido daļu blokveida pārveduma no centrālās valdības citai valdības aģentūrai, iekļauj kārtējos pārvedumos valsts pārvaldē. Tādi pārvedumi neatbilst nevienai īpašai nodokļu kategorijai un tos neveic automātiski, bet galvenokārt ar dažu fondu (apgabala un vietējo iestāžu fondu) starpniecību saskaņā ar sadalījuma skalām, ko noteikusi centrālā valdība.

- 4.119. Ieraksta laiks. Kārtējos pārvedumus valsts pārvaldē ieraksta laikā, kad spēkā esošie noteikumi paredz, ka tie jāveic.
- 4.120. Kontu sistēmā kārtējos pārvedumus valsts pārvaldē ieraksta pie izlietojumiem un resursiem valsts pārvaldes apakšsektoru ienākuma otrreizējās sadales kontā <sup>(10)</sup>.

#### KĀRTĒJĀ STARPTAUTISKĀ SADARBĪBA (D.74)

4.121. *Definīcija.* Kārtējā starptautiskajā sadarbībā (D.74) ietilpst visi pārvedumi skaidrā naudā vai natūrā starp valsts pārvaldi un valdībām vai starptautiskām organizācijām <sup>(11)</sup> pārējā pasaulē, izņemot ieguldījumu dotācijas un citus kapitāla pārvedumus.

4.122. Pozīcijā D.74 ietilpst:

- a) valdības nenodokļu iemaksas Eiropas Savienības iestādēm, izņemot ar NKP pamatoto ceturto pašu resursu <sup>(12)</sup>;
- b) valdības iemaksas starptautiskajām organizācijām (izņemot nodokļus, ko dalībvaldības maksā pārvalstiskajām organizācijām);
- c) jebkuri kārtējie pārvedumi, ko valsts pārvalde var saņemt no iestādēm vai organizācijām, kas minētas a) un b) apakšpunktā <sup>(13)</sup>;
- d) kārtējie pārvedumi starp valdībām, vai nu skaidrā naudā (piem., maksājumi, kuri paredzēti ārvalstu vai aizjūras teritoriju budžeta deficītu finansēšanai), vai natūrā (piem., pārtikas, kaujas tehnikas, ārkārtas palīdzības, ko sniedz pēc dabas katastrofām, kas ir dāvinājumu ekvivalents pārtikas, apģērba, medikamentu utt. veidā);
- e) valdības, Eiropas Savienības iestādes vai starptautiskas organizācijas maksātas algas padomniekiem vai tehniskās palīdzības ekspertiem, kuru pakalpojumi ir pieejami jaunattīstības valstīm.

Kārtējā starptautiskajā sadarbībā ietilpst pārvedumi starp valsts pārvaldi un starptautiskajām organizācijām, kas atrodas valstī, jo starptautiskās organizācijas neuzskata par to valstu institucionālām rezidentvienībām, kurās tās atrodas.

4.123. Ieraksta laiks. Laiks, kad spēkā esošie noteikumi paredz pārvedumu veikšanu (obligātie pārvedumi), vai laiks, kad veic pārvedumus (brīvprātīgie pārvedumi).

4.124. Kontu sistēmā kārtējo starptautisko sadarbību ieraksta:

- a) pie izlietojumiem un pie resursiem valsts pārvaldes sektora ienākuma otrreizējās sadales kontā;
- b) pie izlietojumiem un pie resursiem primārā ienākuma un kārtējo pārvedumu ārējā kontā.

<sup>(10)</sup> Kārtējie pārvedumi valsts pārvaldē ir valsts pārvaldes sektora iekšējās plūsmas, un tie neparādās konsolidētā kontā par sektoru kopumā.

<sup>(11)</sup> Starptautiskās organizācijas tādā nozīmē, kā to izmanto sistēmā, gūst savu varu vai nu tieši no nacionālajām valstīm, kas ir to locekles, vai netieši no tām ar citu starptautisku organizāciju starpniecību, kur locekles ir nacionālās valstis.

<sup>(12)</sup> Nodevas, ko ražotājvienības rezidentes maksā Eiropas Savienības iestādēm, ieraksta kontos kā ražošanas nodokļus, kas samaksāti pārējai pasaulei; ceturto pašu resursu, kura pamatā ir NKP, kas radīts ar Padomes 1988. gada 24. jūnija Lēmumu par Kopienų pašu resursu sistēmu, klasificē D.75 "Dažādi kārtējie pārvedumi".

<sup>(13)</sup> Kārtējos pārvedumus, ko Eiropas Savienības iestādes veic tieši tirgus ražotājvienībām rezidentēm, norāda kā subsīdijas, ko samaksājusi pārējā pasaule.

## DAŽĀDI KĀRTĒJIE PĀRVEDUMI (D.75)

**Kārtējie pārvedumi bezpeļņas iestādēm mājsaimniecību apkalpošanai**

4.125. Kārtējie pārvedumi BIMA ietver visas iemaksas (izņemot legātus), dalības maksas un finanšu palīdzību, ko BIMA saņem no mājsaimniecībām (tostarp nerezidentmājsaimniecībām) un, mazākā mērā, no citām vienībām.

4.126. Te ietilpst šādi:

- a) regulārā dalības maksa, ko mājsaimniecības maksā arodbiedrībām un politiskām, sporta, kultūras, reliģijas un tamlīdzīgām organizācijām, kuras klasificē BIMA sektorā;
- b) brīvprātīgie pārvedumi (izņemot legātus), ko mājsaimniecības, sabiedrības un pārējā pasaule veic bezpeļņas iestādēm mājsaimniecību apkalpošanai, tostarp pārvedumi natūrā — pārtikas, apģērba, segu, medikamentu utt. veidā — labdarības iestādēm, ko sadala rezidentmājsaimniecībām vai nerezidentmājsaimniecībām;
- c) palīdzība un dotācijas no valsts pārvaldes, izņemot pārvedumus, kas veikti īpašā kapitāla izdevumu finansēšanas nolūkā, ko uzrāda pie ieguldījumu dotācijām.

Te neietilpst dalības maksas maksājumi tirgus bezpeļņas iestādēm, kuras apkalpo uzņēmumus, tādi kā tirdzniecības kameras vai asociācijas, ko uzskata par samaksu par sniegtajiem pakalpojumiem.

4.127. Ieraksta laiks. Kārtējos pārvedumus bezpeļņas iestādēm, kas apkalpo mājsaimniecības, ieraksta brīdī, kad tos veic.

4.128. Kontu sistēmā kārtējos pārvedumus bezpeļņas iestādēm, kas apkalpo mājsaimniecības, ieraksta:

- a) pie izlietojumiem iemaksātājsektoru ienākuma otrreizējās sadales kontā;
- b) pie izlietojumiem primārā ienākuma un kārtējo pārvedumu ārējā kontā;
- c) pie resursiem BIMA ienākuma otrreizējās sadales kontā.

**Kārtējie pārvedumi starp mājsaimniecībām**

4.129. *Definīcija.* Kārtējie pārvedumi starp mājsaimniecībām sastāv no visiem kārtējiem pārvedumiem skaidrā naudā vai natūrā, ko veic (vai saņem) rezidentmājsaimniecības no citām rezidentmājsaimniecībām vai nerezidentmājsaimniecībām. Jo īpaši te ietilpst emigrantu vai strādnieku, kuri apmetušies uz pastāvīgu dzīvi ārvalstīs (vai strādā ārzemēs gadu vai ilgāk) pārvedumi savas ģimenes locekļiem, kuri dzīvo izcelsmes valstī, vai vecāku pārvedumi bērniem, kuri dzīvo citur.

4.130. Ieraksta laiks. Brīdis, kad notiek pārvedums.

4.131. Kontu sistēmā kārtējos pārvedumus starp mājsaimniecībām ieraksta:

- a) pie izlietojumiem un pie resursiem mājsaimniecību ienākuma otrreizējās sadales kontā;
- b) pie izlietojumiem un pie resursiem primārā ienākuma un kārtējo pārvedumu ārējā kontā.

**Naudas sodi un līgumsodi**

4.132. *Definīcija.* Naudas sodus un līgumsodus, ko institucionālajām vienībām noteikusi tiesa vai kvazitiesu iestāde, uzskata par obligātiem kārtējiem pārvedumiem.

4.133. Šajā pozīcijā neietilpst:

- a) naudas sodi un līgumsodi, ko uzlikušas nodokļu administrācijas par nodokļu novēlotiem maksājumiem vai izvairīšanos no nodokļu maksāšanas un ko parasti nevar atšķirt no pašiem nodokļiem;
- b) nodevu maksājumi licenču saņemšanai, jo tādi maksājumi ir vai nu nodokļi vai samaksa par pakalpojumiem, ko sniegušas valdības vienības (skat. D.29 un D.59).

4.134. Ieraksta laiks. Naudas sodus un līgumsodus ieraksta brīdī, kad rodas saistības.

#### **Loterijas un azartspēles**

4.135. Summas, kas samaksātas par loterijas biļetēm vai liktas uz derībām, sastāv no diviem faktoriem: pakalpojuma maksas samaksas vienībai, kura organizē loteriju vai azartspēles, un kārtējā atlikumpārveduma, ko izmaksā uzvarētājiem. Maksa par pakalpojumu var būt visai ievērojama un tajā var būt jāietver nodokļi par azartspēļu pakalpojumu veikšanu. Pārvedumus sistēmā uzskata par tādiem, kas notiek tieši starp tiem, kuri piedalās loterijā vai azartspēlēs, tas ir, starp mājsaimniecībām. Ja piedalās nerezidentmājsaimniecības, tad var būt ievērojami neto pārvedumi starp mājsaimniecību sektoru un pārējo pasauli. Kārtējos pārvedumus ieraksta laikā, kad tos veic.

#### **Kompensācijas maksājumi**

4.136. *Definīcija.* Kompensācijas maksājumi sastāv no kārtējiem pārvedumiem, ko institucionālas vienības maksā citām institucionālām vienībām kompensācijai par personu traumām vai īpašuma bojājumu, ko pirmās izraisījušas, izņemot maksājumus par nedzīvības apdrošināšanas prasībām. Kompensācijas maksājumi var būt vai nu kompensācijas maksājumi, kas piešķirti ar tiesas lēmumu, vai gratifikācijas maksājumi, par ko vienošanās panākta ārpustiesas kārtībā. Šajā pozīcijā ietilpst gratifikācijas maksājumi, ko valdības vienības vai BIMA veic, lai kompensētu kaitējumu vai bojājumus, ko radījušas dabas katastrofas un ko neklasificē kā kapitāla pārvedumus.

4.137. Ieraksta laiks. Kompensācijas maksājumus ieraksta tad, kad tos veic (gratifikācijas maksājumi), vai tad, kad tie jāveic (obligātie maksājumi).

#### **Ceturtais pašu resurss, kura pamatā ir NKP**

4.138. Ceturtais pašu resurss, kura pamatā ir NKP, kas izveidots ar Padomes 1988. gada 24. jūnija lēmumu par Kopienas pašu resursu sistēmu, ir kārtējais pārvedums, ko katras dalībvalsts valsts pārvalde maksā Eiropas Savienības iestādēm.

Tā ir atlikusī iemaksa minēto iestāžu budžetā, ko aprēķina, ņemot vērā katras valsts NKP līmeni.

Ieraksta laiks. Ceturto pašu resursu, kura pamatā ir NKP, ieraksta brīdī, kad tas jāmaksā.

Kontu sistēmā ceturtais pašu resurss, kura pamatā ir NKP, parādās:

- a) pie izlietojumiem valsts pārvaldes ienākuma otrreizējās sadales kontā;
- b) pie resursiem primārā ienākuma un kārtējo pārvedumu ārējā kontā.

#### **Citi**

4.139. a) Kārtējie pārvedumi, ko BIMA veic valsts pārvaldei un kas nav nodokļi.

b) Maksājumi, ko valsts pārvalde veic valsts uzņēmumiem, kuri klasificēti nefinanšu kapitālsabiedrību un kvazikapitālsabiedrību sektorā un kuru mērķis ir nosegt normai neatbilstošas pensiju izmaksas.

c) Ceļojumu (komandējuma) nauda un balvas, ko rezidentmājsaimniecībām un nerezidentmājsaimniecībām maksā valsts pārvalde vai BIMA.

- d) Prēmiju maksājumi par ietaupījumiem, ko valsts pārvalde regulāri piešķir mājsaimniecībām, lai apbalvotu tās par to ietaupījumiem attiecīgajā periodā.
- e) Tādu izdevumu atmaksājumi no mājsaimniecību puses, ko to vārdā veikušas sociālās labklājības organizācijas.
- f) Kārtējie pārvedumi, ko BIMA veic pārējai pasaulei.
- g) Sabiedrību sponsorēšana, ja tādos maksājumus nevar uzskatīt par reklāmas vai citu pakalpojumu pirkumiem (piemēram, pārvedumi cēlam mērķim vai stipendijas).
- h) Kārtējie pārvedumi, ko valsts pārvalde veic mājsaimniecībām, kas ir patērētāju statusā, ja tos neieraksta kā sociālos pabalstus.

4.140. Ieraksta laiks. Tādus pārvedumus ieraksta, kad tos veic, izņemot pārvedumus, ko veic valsts pārvalde vai valsts pārvaldei, un ko ieraksta tad, kad tie jāveic.

Kontu sistēmā dažādi kārtējie pārvedumi parādās:

- a) pie resursiem un pie izlietojumiem visu sektoru ienākuma otrreizējās sadales kontā;
- b) pie resursiem un pie izlietojumiem primārā ienākuma un kārtējo pārvedumu ārējā kontā.

#### **KOREKCIJA, LAI ŅEMTU VĒRĀ IZMAIŅAS MĀJSAIMNIECĪBU TĪRAJĀ PAŠU KAPITĀLĀ PENSĪJU FONDU REZERVĒS (D.8)**

4.141. *Definīcija.* Korekcija sakarā ar izmaiņām mājsaimniecību tīrajā pašu kapitālā pensiju fondu rezervēs (D.8) raksturo korekciju, kas vajadzīga, lai mājsaimniecību ietaupījumos uzrādītu izmaiņas aktuāru rezervēs, pēc kurām mājsaimniecībām ir noteikts prasījums (prasījums, kurš atkārtoti parādās finanšu līmenī kā aktīvs pozīcijā F.61) un ko papildina prēmijas un iemaksas, ko ieraksta ienākuma otrreizējās sadales kontā kā sociālās iemaksas.

4.142. Tā kā sistēmas finanšu kontos un bilancēs uzskata, ka mājsaimniecībām pieder gan autonomo, gan neautonomo privāti fondēto shēmu rezerves, ir vajadzīgs korekcijas postenis, lai nodrošinātu, ka jebkurš pensiju iemaksu pārsniegums pār pensiju ieņēmumiem (tas ir, maksājamo pārvedumu pārsniegums pār saņemamajiem pārvedumiem) neietekmē mājsaimniecību ietaupījumus.

Lai neitralizētu tādu ietekmi, korekciju, kas vienāda ar:

faktisko sociālo iemaksu kopējo vērtību attiecībā pret pensijām, kas jāmaksā privāti fondētajās pensiju shēmās,

plus kopējā papildiemaksu vērtība, kas jāmaksā no īpašuma ienākuma, ko attiecina uz apdrošinājuma ņēmējiem,

atskaitot saistīto pakalpojuma maksu vērtību,

atskaitot pensiju kopējo vērtību, kas izmaksātas kā sociālās apdrošināšanas pabalsti no privāti fondētajām pensiju shēmām,

pieskaita mājsaimniecību izmantojamajam ienākumam vai koriģētajam izmantojamajam ienākumam ienākuma izlietojuma kontā pirms ietaupījumiem.

Tādējādi mājsaimniecību ietaupījumi ir tādi paši, kādi tie būtu, ja pensiju iemaksas un pensiju ieņēmumi nebūtu ierakstīti kā kārtējie pārvedumi ienākuma otrreizējās sadales kontā. Šis korekcijas postenis ir vajadzīgs, lai saskaņotu mājsaimniecību ietaupījumus ar izmaiņām to tīro pašu kapitālā pensiju fondu rezervēs, kas ierakstītas sistēmas finanšu kontā. Pretējas korekcijas, protams, ir vajadzīgas apdrošināšanas uzņēmumu vai autonomo pensiju fondu vai darba devēju, kuri uztur neautonomos pensiju fondus, ienākuma izlietojuma kontos.

4.143. Ieraksta laiks. Korekciju ieraksta atkarībā no plūsmām, kas to sastāda.



4.144. Kontu sistēmā korekciju, lai ņemtu vērā izmaiņas mājsaimniecību tīrjā pašu kapitālā pensiju fondu rezervēs, ieraksta:

- a) pie izlietojumiem apdrošināšanas uzņēmumu sektora un citu sektoru, kas pārvalda neautonomos pensiju fondus, ienākuma izlietojuma kontā;
- b) pie izlietojumiem primārā ienākuma un kārtējo pārvedumu ārējā kontā (nerezidentiestāžu gadījumā);
- c) pie resursiem mājsaimniecību sektora ienākuma izlietojuma kontā;
- d) pie resursiem primārā ienākuma un kārtējo pārvedumu ārējā kontā (nerezidentmājsaimniecību gadījumā).

#### KAPITĀLA PĀRVEDUMI (D.9)

4.145. Kapitāla pārvedumi atšķiras no kārtējiem pārvedumiem ar to, ka tajos ietilpst aktīva vai aktīvu iegāde vai realizācija no vismaz vienas darījumā iesaistītās personas puses. Neatkarīgi no tā, vai tie ir skaidrā naudā vai natūrā, to rezultātam jābūt samērīgai apmaiņai pret finanšu vai nefinanšu aktīvu, kas norādīts vienas vai abu darījumā iesaistīto personu bilanciēs.

4.146. Kapitāla pārvedums natūrā sastāv no aktīva (izņemot inventāru un skaidru naudu) īpašumtiesību pārejas vai saistību dzēšanas no kreditora puses, pretī nesāņemot nekādu ekvivalentu.

Kapitāla pārvedums skaidrā naudā sastāv no skaidras naudas pārveduma, ko pirmā persona piesaistījusi, realizējot aktīvu vai aktīvus (izņemot krājumus), vai ko no otrās personas sagaida, vai ko pieprasa izlietot aktīva vai aktīvu (izņemot krājumus) iegādei. Otrai personai, saņēmējam, bieži vien obligāti jāizlieto skaidra nauda, lai iegādātos aktīvu vai aktīvus, un tas ir nosacījums darījuma veikšanai.

4.147. Kapitāla pārvedumi ietver kapitāla nodokļus (D.91), ieguldījumu dotācijas (D.92) un citus kapitāla pārvedumus (D.99).

#### KAPITĀLA NODOKĻI (D.91)

4.148. *Definīcija.* Kapitāla nodokļi (D.91) sastāv no nodokļiem, ko iekasē neregulāri un ļoti reti par to aktīvu vērtībām vai tīro vērtību, kas ir institucionālo vienību īpašumā, vai par to aktīvu vērtībām, ko pārved starp institucionālajām vienībām legātu, dāvanu inter vivos vai citu pārvedumu veidā.

4.149. Kapitāla nodokļos ietilpst:

- a) nodokļi par kapitāla pārvedumiem: mantojuma nodokļi un nodokļi par dāvanām inter vivos, ko uzskata par iekasētiem no labuma guvēju kapitāla (izņemot nodokļus par aktīvu pārdošanu, jo tie nav pārvedumi);
- b) kapitāla nodevas: neregulāras un ārkārtas nodevas par aktīviem un tīro vērtību, kas ir institucionālo vienību īpašumā <sup>(14)</sup>. Te ietilpst uzlabošanas nodevas, kas ir nodokļi par lauksaimniecības zemes vērtības palielinājumu, kurš radies plānošanas atļaujas dēļ, lai attīstītu zemi komerciāliem vai rezidenciāliem nolūkiem.

4.150. Ieraksta laiks. Kapitāla nodokļus ieraksta brīdī, kad rodas nodokļu saistības.

4.151. Kontu sistēmā kapitāla nodokļus ieraksta:

- a) pie saistību un tīrās vērtības izmaiņām (–) to sektoru kapitāla kontā, kurā klasificēti nodokļu maksātāji;
- b) pie saistību un tīrās vērtības izmaiņām (+) valsts pārvaldes kapitāla kontā;
- c) pie saistību un tīrās vērtības izmaiņām pārējās pasaules kapitāla kontā.

<sup>(14)</sup> Tomēr kapitāla pieauguma nodokļus norāda kontos pozīcijā "ienākuma, bagātības utt. kārtējie nodokļi".

## IEGULDĪJUMU DOTĀCIJAS (D.92)

- 4.152. *Definīcija.* Ieguldījumu dotācijas (D.92) sastāv no kapitāla pārvedumiem skaidrā naudā vai natūrā, ko valdības vai pārējā pasaule<sup>(15)</sup> veic citām institucionālām rezidentvienībām vai nerezidentvienībām, lai finansētu visas vai daļu izmaksu, tām iegādājoties pamatlīdzekļus.
- 4.153. Ieguldījumu dotācijas var veikt skaidrā naudā vai natūrā. Ieguldījumu dotācijas sastāv no valdību veiktiem transportlīdzekļu, iekārtu un cita aprīkojuma pārvedumiem citām rezidentvienībām vai nerezidentvienībām, kā arī no tiešas ēku vai citu struktūru nodrošināšanas rezidentvienībām vai nerezidentvienībām.
- 4.154. Ieguldījumu dotācijās neietilpst militārā aprīkojuma pārvedumi ieroču vai tāda aprīkojuma veidā, kura vienīgā funkcija ir šaut ar tādiem ieročiem, jo tos neklasificē kā pamatlīdzekļus.
- 4.155. Valsts pārvaldes veikto kapitālieguldījumu vērtību, ko tā veic citu saimniecības sektoru labā, arī norāda pie ieguldījumu dotācijām ikreiz, kad labuma guvējs ir identificējams un kļūst par kapitāla īpašnieku. Tādos gadījumos kapitālieguldījumus ieraksta pie aktīvu izmaiņām labuma guvēja kapitāla kontā, un tos finansē ar ieguldījuma dotāciju, kas parādās pie saistību un tīrās vērtības izmaiņām tajā pašā kontā.
- 4.156. Pozīcijā D.92 ietilpst ne tikai atsevišķi vienreizēji maksājumi, kuru mērķis ir finansēt kapitālieguldījumus tajā pašā laika posmā, bet arī agrākā laika posmā veikti nomaksas maksājumi attiecībā uz kapitālieguldījumiem. Tādējādi, tās valsts pārvaldes gada maksājumu daļas, kas raksturo parādu amortizāciju, par ko uzņēmumi vienojušies tādu kapitālieguldījumu projektu nolūkā, par kuru amortizāciju valdība ir uzņēmusies pilnīgu vai daļēju atbildību, arī uzskata par ieguldījumu dotācijām.
- Valsts pārvaldes piešķirtās dotācijas procentu atvieglojumiem tomēr neietilpst, pat ja atvieglojuma mērķis ir veicināt kapitālieguldījumus. Praksē tas, ka valsts iestādes uzņemas daļu procentu izmaksu, veido, tāpat kā pati procentu plūsma, kārtēju sadales darījumu. Tomēr, ja dotācijai ir divkāršs mērķis — finansēt noligtā parāda amortizāciju un samaksāt aizņemtā kapitāla procentus — un ja nav iespējams abus elementus nošķirt, tad kontos visu dotāciju uzskata par ieguldījumu dotāciju.
- 4.157. Ieguldījumu dotācijas sektorā “nefinansu kapitālsabiedrības un kvazikapitālsabiedrības” papildu dotācijām privātiem uzņēmumiem ietver kapitāla dotācijas valsts uzņēmumiem, kas atzīti par patstāvīgām juridiskām personām, ar noteikumu, ka valdības iestāde, kura piešķir dotāciju, nesaglabā prasību pret publisko uzņēmumu.
- 4.158. Ieguldījumu dotācijas sektorā “mājsaimniecības” ietver aprīkojuma un modernizācijas dotācijas uzņēmumiem, kas nav kapitālsabiedrības vai kvazikapitālsabiedrības, un dotācijas mājsaimniecībām mājokļu celtniecībai, pirkšanai un uzlabošanai.
- 4.159. Ieguldījumu dotācijas valsts pārvaldei ietver visus maksājumus (izņemot dotācijas procentu atvieglojumus), kas veikti valsts pārvaldes<sup>(16)</sup> apakšsektoriem kapitālieguldījumu finansēšanas nolūkā. Svarīgākie piemēri ir pārvedumi no centrālās valdības vietējām varas iestādēm, kuru īpašais mērķis ir finansēt to bruto ieguldījumus pamatkapitālā. Jāuzsver, ka vispārēja rakstura pārvedumus, ko veic dažādos vai nenoteiktos nolūkos, norāda pie valsts pārvaldes kārtējiem pārvedumiem, pat ja tos daļēji izmanto, lai nosegtu izdevumus par kapitālieguldījumiem.
- 4.160. Ieguldījumu dotācijas bezpeļņas iestādēm, ko veic valsts pārvalde un pārējā pasaule, atšķir no kārtējiem pārvedumiem bezpeļņas iestādēm, izmantojot to pašu kritēriju.
- 4.161. Ieguldījumu dotācijas pārējai pasaulei jāierobežo līdz pārvedumiem, kuru īpašais mērķis ir finansēt nerezidentvienību kapitālieguldījumus. Tie ietver, piemēram, neatmaksājamus pārvedumus tiltu, ceļu, rūpnīcu, slimnīcu vai skolu celtniecībai jaunattīstības valstīs, vai ēku celtniecībai starptautiskām organizācijām. Tie var ietvert maksājumus pa daļām kādā laika posmā un atsevišķus maksājumus. Šī pozīcija attiecas arī uz pamatkapitāla preču piegādi bez maksas.

<sup>(15)</sup> Pārējās pasaules ieguldījumu dotācijās iekļauj tās, ko tieši samaksājušas Eiropas Savienības iestādes (piem., daži pārvedumi, ko veicis Eiropas Lauksaimniecības virzības un garantiju fonds, ELVGF Garantiju nodaļa).

<sup>(16)</sup> Ieguldījumu dotācijas valsts pārvaldē ir valsts pārvaldes sektora iekšējās plūsmas, un tās neparādās konsolidētā kontā par sektoru kopumu.

4.162. Ieraksta laiks: ieguldījumu dotācijas skaidrā naudā ieraksta brīdī, kad pienāk maksājuma termiņš. Ieguldījumu dotācijas natūrā ieraksta brīdī, kad notiek aktīva īpašumtiesību pāreja.

4.163. Kontu sistēmā ieguldījumu dotācijas ieraksta:

- a) pie saistību un tīrās vērtības izmaiņām (-) valsts pārvaldes kapitāla kontā;
- b) pie saistību un tīrās vērtības izmaiņām (+) valsts dotāciju saņēmējsektoru kontā;
- c) pie saistību un tīrās vērtības izmaiņām pārējās pasaules kapitāla kontā.

#### CITI KAPITĀLA PĀRVEDUMI (D.99)

4.164. *Definīcija.* Citi kapitāla pārvedumi (D.99) ietver pārvedumus, kas nav ieguldījumu dotācijas un kapitāla nodokļi un kas paši nepārdala ienākumus, bet pārdala ietaupījumus vai bagātību starp dažādiem ekonomikas vai pārējās pasaules sektoriem vai apakšsektoriem.

4.165. Citi kapitāla pārvedumi ietver šādus darījumus:

- a) valsts pārvaldes vai pārējās pasaules maksājumi tādu kapitālieguldījumu preču īpašniekiem, kas iznīcinātas vai bojātas kara darbības, citu politisku notikumu vai dabas katastrofu (piemēram, plūdu utt.) dēļ;
- b) pārvedumi no valsts pārvaldes nefinanšu kapitālsabiedrībām un kvazikapitālsabiedrībām, lai nosegtu zaudējumus, kas uzkrājušies vairākos finanšu gados, vai ārkārtas zaudējumus, kuru iemeslus uzņēmums nespēja kontrolēt;
- c) pārvedumi starp valsts pārvaldes apakšsektoriem, kuru mērķis ir nosegt negaidītus izdevumus vai uzkrātos deficītus <sup>(17)</sup>;
- d) vienreizēji prēmiju maksājumi par ietaupījumiem, ko valsts pārvalde piešķir māsaimniecībām, lai apbalvotu tās par to ietaupījumiem, kas uzkrāti vairāku gadu laika posmā;
- e) legāti, lielas dāvanas inter vivos un ziedojumi starp vienībām, kas pieder dažādiem sektoriem, ieskaitot legātus vai lielas dāvanas bezpeļņas iestādēm (piemēram, dāvanas universitātēm, lai nosegtu jaunu dzīvojamo koledžu, bibliotēku, laboratoriju utt. celtniecību);
- f) ekvivalents parādu dzēšanas darījums pēc vienošanās starp institucionālām vienībām, kuras pieder dažādiem sektoriem vai apakšsektoriem (piem., tāda parāda dzēšana, ko veic valdība, ko tai parādā ir kāda ārvalsts; maksājumi garantiju izpildei, kas atbrīvo debitorus, kuri nepilda saistības, no viņu pienākumiem). Tādus dzēsumus pēc savstarpējas vienošanās uzskata par kapitāla pārvedumiem no kreditora debitoram, kuru vērtība vienāda ar nenomaksātā parāda vērtību dzēšanas laikā. Līdzīgi parāda uzņemšanās ekvivalents darījums ir cits kapitāla pārvedums. Tomēr nav iekļauti šādi:
  - 1. kvazisabiedrību finanšu prasījumu dzēšana un kvazisabiedrību saistību uzņemšanās, ko veic kvazisabiedrības īpašnieks. Šo gadījumu uzskata par darījumu ar akcijām un citu pašu kapitālu (skat. 5.16. punktu);
  - 2. valsts sabiedrības parāda dzēšana un valsts sabiedrības parāda uzņemšanās, ko veic valdība un kas izzūd kā institucionāla vienība sistēmā. Šo gadījumu ieraksta kontā "citas aktīvu apjoma izmaiņas" (skat. 5.16., 6.29. un 6.30. punktu);
  - 3. valsts sabiedrības parāda dzēšana un valsts sabiedrības parāda uzņemšanās, ko veic valdība kā daļu pastāvīga privatizācijas procesa, kurš jāsasniedz īstermiņā. Šo gadījumu uzskata par darījumu ar akcijām un citu pašu kapitālu (skat. 5.16. punktu).

Parāda norakstīšana nav darījums starp institucionālām vienībām, tāpēc tas neparādās ne sistēmas kapitāla kontā, ne finanšu kontā. Ja kreditors nolemj par tādu norakstīšanu, tad tā jāieraksta kreditora un debitora kontos "citas aktīvu apjoma izmaiņas" (skat. 6.27. punkta d)

<sup>(17)</sup> Tādi pārvedumi starp valsts pārvaldes apakšsektoriem ir valsts pārvaldes sektora iekšējās plūsmas, un tie neparādās konsolidētā kontā par sektoru kopumā.

apakšpunktu). Uzkrājumus bezcerīgiem parādiem apstrādā kā grāmatvedības ierakstus, kas ir institucionālās ražotājvienības iekšējie ieraksti un sistēmā nekur neparādās. Parāda vienpusēja neatzīšana, ko veic debitors, arī nav darījums un sistēmā to neatzīst;

- g) tā kapitāla pieauguma (vai zaudējumu) daļa, ko pārdala citam sektoram, kā, piemēram, kapitāla pieaugums, ko apdrošināšanas sabiedrības pārdala mājsaimniecībām. Tomēr ekvivalentie darījumi, kuros valsts pārvaldei pārskaita netieši iegūtos ieņēmumus no privatizācijas (piemēram, ar kontrolakciju sabiedrības starpniecību), jāieraksta kā finanšu darījumi ar akcijām un citu pašu kapitālu (F.5) un tāpēc tiem nav tiešas ietekmes uz valsts pārvaldes tīrā aizdevuma/tīrā aizņēmuma līmeni;
- h) lieli kompensācijas maksājumi par lieliem bojājumiem vai nopietnu kaitējumu, ko nenosdz apdrošināšanas polises (izņemot maksājumus, ko veic valsts pārvalde vai pārējā pasaule un kas aprakstīti a) apakšpunktā). Maksājumus var piešķirt ar tiesas lēmumu vai nokārtot ārpusstiesas kārtībā. Tie ietver kompensācijas maksājumus par kaitējumu, ko radījuši lieli sprādzieni, naftas izšļakstījumi, narkotiku blakusiedarbība utt.;
- i) ārkārtas maksājumi sociālās apdrošināšanas fondos, ko veic darba devēji (ieskaitot valdību) vai valdība (kā daļu savas sociālās funkcijas) tiktāl, ciktāl tādi maksājumi ir paredzēti tādu fondu aktuāru rezervju palielināšanai. Tādu pavadkorekciju no sociālās nodrošināšanas fondu mājsaimniecībām arī ieraksta kā citus kapitāla pārvedumus (D.99) (skat. III pielikumu "Apdrošināšana", 20. punktu).

4.166. Ieraksta laiks:

- a) citus kapitāla pārvedumus skaidrā naudā ieraksta brīdī, kad pienāk maksājuma termiņš;
- b) citus kapitāla pārvedumus natūrā ieraksta tad, kad pāriet aktīva īpašumtiesības vai kad kreditors dzēš saistības.

4.167. Kontu sistēmā citus kapitāla pārvedumus norāda sektoru un pārējās pasaules kapitāla kontā pie saistību un tīrās vērtības izmaiņām.

---

## 5. NODAĻA

## FINANŠU DARĪJUMI

- 5.01. *Definīcija.* Finanšu darījumi ir darījumi ar finanšu aktīviem un saistībām starp institucionālām vienībām, kā arī starp tām un pārējo pasauli.
- 5.02. Ņemot vērā darījuma definīciju (skat. 1.33. punktu), finanšu darījums ir mijiedarbība starp institucionālām vienībām vai starp institucionālām vienībām un pārējo pasauli, kas notiek pēc savstarpējas vienošanās un ietver finanšu aktīva un ekvivalento saistību vienlaicīgu radīšanu vai likvidēšanu vai izmaiņas finanšu aktīva īpašumtiesībās vai saistību uzņemšanos.
- 5.03. Finanšu aktīvi ir ekonomiski aktīvi, kas ietver maksāšanas līdzekļus, finanšu prasījumus un ekonomiskos aktīvus, kas pēc rakstura tuvi finanšu prasījumiem.
- 5.04. Maksāšanas līdzekļi sastāv no monetārā zelta, speciālām aizņēmumtiesībām, valūtas un pārvedamiem noguldījumiem.

Finanšu prasījumi dod tiesības to īpašniekiem, kreditoriem, saņemt maksājumu vai maksājumu sērijas bez jebkādas atbildes rīcības no citu institucionālu vienību, debitoru, puses, kas uzņēmušies ekvivalentās saistības.

Pēc būtības tuvi finanšu prasījumiem ekonomisko aktīvu piemēri ir akcijas un cits pašu kapitāls un daļēji arī eventuāli aktīvi. Uzskata, ka institucionālā vienība, kas emitējusi tādu finanšu aktīvu, ir uzņēmusies ekvivalentas saistības.

- 5.05. Eventuālie aktīvi ir līguma noteikumi starp institucionālām vienībām, kā arī starp tām un pārējo pasauli, kuros precizē vienu vai vairākus nosacījumus, kas jāizpilda, pirms notiek finanšu darījums. Piemēri ir trešo personu maksājumu garantijas, akreditīvi, kredītlīnijas, apdrošināšanas parāda vērtspapīru izdošanas līdzekļi un daudzi atvasinātie instrumenti. Sistēmā eventuāls aktīvs ir finanšu aktīvs gadījumos, kad līguma noteikumam pašam ir tirgus vērtība, jo tas ir tirgojams vai arī par to var saņemt atlīdzību tirgū. Pretējā gadījumā eventuālu aktīvu sistēmā neieraksta <sup>(1)</sup>.
- 5.06. Izšķir septiņas finanšu aktīvu kategorijas: monetārais zelts un speciālas aizņēmumtiesības (AF.1), valūta un noguldījumi (AF.2), vērtspapīri, kas nav akcijas (AF.3), aizdevumi (AF.4), akcijas un cits pašu kapitāls (AF.5), apdrošināšanas tehniskās rezerves (AF.6) un citas debitoru/kreditoru saistības (AF.7).
- 5.07. Sistēmā katram finanšu aktīvam ir ekvivalentas saistības, izņemot tos finanšu aktīvus, kas klasificēti kategorijā "monetārais zelts un speciālas aizņēmumtiesības" (AF.1). Atbilstoši ekvivalento finanšu aktīvu kategorijām izšķir sešas saistību kategorijas.
- 5.08. Finanšu darījumu klasifikācija atbilst finanšu aktīvu un saistību klasifikācijai. Izšķir septiņas finanšu darījumu kategorijas: darījumi ar monetāro zeltu un speciālām aizņēmumtiesībām (F.1), darījumi ar valūtu un noguldījumiem (F.2), darījumi ar vērtspapīriem, kas nav akcijas (F.3), darījumi ar aizdevumiem (F.4), darījumi ar akcijām un citu pašu kapitālu (F.5), darījumi ar apdrošināšanas tehniskajām rezervēm (F.6) un darījumi ar citām debitoru/kreditoru saistībām (F.7).
- 5.09. Sektora vai pārējās pasaules turētos finanšu aktīvus un nenomaksātās saistības kādā konkrētā laika brīdī ieraksta bilancē (skat. 7. nodaļu). Finanšu darījumi rada izmaiņas bilancē. Tomēr izmaiņas starp sākuma bilanci un slēguma bilanci var iekļaut arī citas plūsmas (skat. 6. nodaļu). Tās radušās dēļ mijiedarbības starp institucionālām vienībām vai starp tām un pārējo pasauli pēc savstarpējas vienošanās. Pārējās plūsmas sadala šādi: revalvācijas finanšu aktīvos un saistībās un finanšu aktīvu un saistību apjoma izmaiņas, kas nav radušās finanšu darījumu dēļ. Pirmās ieraksta pārvērtēšanas kontā, bet otrās — kontā "citas izmaiņas aktīvu apjomos", ierindojoš tās kategorijās "katastrofāli zaudējumi", "nekompensējami aresti", "citur neminētas citas finanšu aktīvu un saistību izmaiņas" un "izmaiņas klasifikācijā un struktūrā".

<sup>(1)</sup> Apdrošināšanas tehniskās rezerves (AF.6) ir apdrošināšanas sabiedrību un pensiju fondu beznosacījuma saistības. Tomēr individuālo apdrošinājumaņēmēju un labuma guvēju ekvivalentie finanšu aktīvi ir eventuāli aktīvi vairākumā gadījumu.

- 5.10. Finanšu darījumus starp institucionālām vienībām ieraksta iesaistīto sektoru finanšu kontos. Finanšu darījumus starp institucionālām vienībām un pārējo pasauli ieraksta iesaistīto sektoru finanšu kontos un ārējā finanšu kontā, tas ir, pārējās pasaules finanšu kontā (skat. 8. nodaļu).

Sektora vai pārējās pasaules finanšu kontā kreisajā pusē norāda iegādātos finanšu aktīvus, no kuriem atskaitīti realizētie finanšu aktīvi, bet labajā pusē — saistību rašanos, no kurām atskaitītas samaksātās saistības. Finanšu konta līdzsvarošanas postenis, tas ir, finanšu aktīvu tīrā iegāde, no kuras atskaitīta saistību tīrā rašanās, ir tīrā aizdevuma (+)/tīrā aizņēmuma attiecība (-) (B.9).

- 5.11. Sektora finanšu konts var būt konsolidēts vai nekonsolidēts. Sektora nekonsolidētajā finanšu kontā norāda tās izmaiņas finanšu aktīvos un saistībās, kas radušās visu finanšu darījumu dēļ, kuros iesaistītas sektorā klasificētās institucionālās vienības. Sektora konsolidētajā finanšu kontā norāda tās izmaiņas finanšu aktīvos un saistībās, kuras radušās finanšu darījumu dēļ starp attiecīgajā sektorā klasificētajām institucionālajām vienībām un citām institucionālām vienībām vai pārējo pasauli. Salīdzinājumā ar nekonsolidēto finanšu kontu, finanšu darījumus starp attiecīgajā sektorā klasificētajām institucionālajām vienībām dzēš no konsolidētā finanšu konta. Ārējais finanšu konts ir konsolidēts pēc definīcijas.

- 5.12. Finanšu darījums starp divām institucionālām vienībām palielina vienas institucionālās vienības tīrā aizdevuma/tīrā aizņēmuma attiecību un par tādu pašu summu samazina otras institucionālās vienības tīrā aizdevuma/tīrā aizņēmuma attiecību. Finanšu darījumi starp vienā un tajā pašā sektorā klasificētajām institucionālām vienībām nemaina sektora tīrā aizdevuma/tīrā aizņēmuma attiecību. Sektora konsolidētais un nekonsolidētais finanšu konts norāda to pašu tīrā aizdevuma/tīrā aizņēmuma attiecības summu. Tāpat finanšu darījumi starp institucionālām vienībām nemaina kopējās ekonomikas tīrā aizdevuma/tīrā aizņēmuma attiecību. Tā ir ar vienādu summu, bet pretēju zīmi tīrā aizdevuma/tīrā aizņēmuma attiecībai ārējā finanšu kontā. Līdz ar to visu institucionālo vienību un pārējās pasaules kopējā tīrā aizdevuma/tīrā aizņēmuma attiecība ir nulle.

- 5.13. Kāda sektora vai pārējās pasaules debitoru un kreditoru finanšu konts <sup>(2)</sup> ir finanšu konta pagarinājums, kas papildus norāda tīro iegādāto finanšu aktīvu sadalījumu debitoru sektorā un tīro uzņemto saistību sadalījumu kreditoru sektorā. Tāpēc tas sniedz informāciju par debitoru un kreditoru attiecībām un ir saskanīgs ar debitoru un kreditoru finanšu bilancēm (skat. 7.69. punktu). Finanšu darījumu gadījumā otrreizējos tirgos tas tomēr nesniedz informāciju par institucionālajām vienībām, kam finanšu aktīvi tika pārdoti vai no kā finanšu aktīvus nopirka, un proti, debitoru un kreditoru finanšu konts nesniedz pilnīgu atbildi uz jautājumu, kurš kuru finansē kādā grāmatvedības pārskata laika posmā.

- 5.14. Finanšu konts ir galakonts pilnīgā kontu secībā, kuros ieraksta darījumus (skat. 8. nodaļu). Tāpēc finanšu kontam nav līdzsvarošanas posteņa, ko pārnes uz citu kontu. Sistēmā finanšu konta līdzsvarošanas postenis ir identisks kapitāla konta līdzsvarošanas postenim. Praksē starp tiem parasti būs neatbilstība, jo tos aprēķina, ņemot vērā dažādus statistikas datus.

- 5.15. Finanšu darījumiem vienmēr ir ekvivalenti darījumi sistēmā. Minētie ekvivalentie darījumi var būt citi finanšu darījumi vai nefinanšu darījumi.

Finanšu aktīvu un saistību vienlaicīgu palielinājumu vai samazinājumu vai viena finanšu aktīva apmaiņu pret citu pilnībā ieraksta (kāda sektora vai pārējās pasaules) finanšu kontā. Gadījumos, kad gan darījums, gan tā ekvivalents abi ir finanšu darījumi, tie maina finanšu aktīvu un saistību portfeli un var mainīt iesaistīto institucionālo vienību vai pārējās pasaules finanšu aktīvu un saistību kopumu, bet tie nemaina tīrā aizdevuma/tīrā aizņēmuma attiecību vai tīro vērtību.

Finanšu darījumu ekvivalenti var būt arī darījumi ar ražojumiem (skat. 3. nodaļu), sadales darījumi (skat. 4. nodaļu) vai darījumi ar nefinanšu neražotiem aktīviem (skat. 6.06. punktu). Gadījumos, kad finanšu darījuma ekvivalentais darījums nav finanšu darījums, iesaistīto institucionālo vienību vai pārējās pasaules tīrā aizdevuma/tīrā aizņēmuma attiecība mainīsies.

- 5.16. Finanšu darījuma ekvivalentais darījums var būt (kārtējais vai kapitāla) pārvedums (skat. 4. nodaļu). Tādā gadījumā finanšu darījums ietver izmaiņas finanšu aktīva īpašumtiesībās vai saistību uzņemšanas debitora statusā (parāda uzņemšanās) vai finanšu aktīva un ekvivalento saistību

<sup>(2)</sup> NKS 1993 (11.103. līdz 11.111.) izmanto fondu konta detalizētās plūsmas terminu.

vienlaicīgu likvidēšanu(parāda dzēšana vai parāda atlaišana). Parāda uzņemšanās un parāda dzēšanas ekvivalento darījumu klasificē kategorijā "kapitāla pārvedumi" (D.9) un ieraksta kapitāla kontā.

Ja kvazisabiedrības īpašnieks uzņemas kvazisabiedrības saistības vai dzēš finanšu prasījumus pret kvazisabiedrību, tad ekvivalents parāda uzņemšanās vai parāda dzēšanas darījums ir darījums ar akcijām un citu pašu kapitālu (F.5).

Ja valdība dzēš vai uzņemas parādu no valsts sabiedrības, kas zūd kā institucionāla vienība sistēmā, tad darījumu neieraksta ne kapitāla kontā, ne finanšu kontā. Tādā gadījumā ieraksta plūsmu kontā "citas izmaiņas aktīvu apjomos" (6. nodaļa "Citas plūsmas").

Ja valdība dzēš vai uzņemas valsts sabiedrības parādu privatizācijas procesā, kas jāsasniedz īstermiņā, tad ekvivalents darījums ir darījums ar akcijām un citu pašu kapitālu. Privatizācija nozīmē kontroles atdošanu pār tādu valsts sabiedrību (skat. 2.26. punktu), realizējot akcijas un citu pašu kapitālu. Tāda dzēšana vai uzņemšanās izraisa pašu līdzekļu palielinājumu (skat. 7.05. punktu) neatkarīgi no tā, vai tāds palielinājums ir vai nav akciju un cita pašu kapitāla emisijas rezultāts.

Bezcerīgo parādu norakstīšanu, ko veic kreditori, un saistību vienpusēju dzēšanu no debitora puses (parāda neatzīšanu) neklasificē kā finanšu darījumus, jo tie neietver mijiedarbību starp institucionālām vienībām vai starp institucionālām vienībām un pārējo pasauli pēc savstarpējas vienošanās. Bezcerīgo parādu norakstīšanu no kreditoru puses ieraksta kontā "citas izmaiņas aktīvu apjomos" (skat. 6.27. punkta d) apakšpunktā). Parāda neatzīšanu sistēmā neatzīst.

- 5.17. Finanšu darījuma ekvivalents darījums var būt procenti (D.41). Procentus saņem dažu tādu finanšu prasījumu veidu kreditori un maksā debitori, kas klasificēti kategorijās "valūta un noguldījumi" (AF.2), "vērtspapīri, kas nav akcijas" (AF.3), "aizdevumi" (AF.4) un "citas debitoru un kreditoru saistības" (AF.7). Sistēmā procentus ieraksta, ņemot vērā uzkrājumu bāzi, tas ir, procentus ieraksta kā pastāvīgu uzkrājumu laikā, kas uzkrājas kreditoram par nenomaksāto pamatsummu (skat. 4.50. punktu). Ekvivalents darījums procentu ierakstam (D.41) vienmēr ir finanšu darījums, kas rada kreditoram papildu finanšu prasījumu attiecībā pret debitoru. Minētā finanšu darījuma sekas ir tādas, ka procentus reinvestē. Procentu faktisko maksājumu neieraksta "procentos" (D.41), bet tas ietver darījumu attiecībā uz izmaiņām maksāšanas līdzekļu īpašumtiesībās. Ekvivalents darījums ir finanšu darījums, kas samazina kreditora tīro finanšu prasījumu pret debitoru. Ja uzkrātos procentus nesamaksā termiņā, tad rodas procentu parāds (termiņa nokavējums). Tā kā uzkrātie procenti jau ir ierakstīti sistēmā, procentu parāds nemaina finanšu aktīvu vai saistību kopumu, bet, iespējams, maina to klasifikāciju (skat. 5.131. punktu).
- 5.18. Finanšu darījuma ekvivalents darījums var būt īpašuma ienākums, kas ir piešķirts, bet nav sadalīts. Piemēri ir procenti (D.41) un dividendes (D.421), ko saņēmuši kopfondi no veiktajiem ieguldījumiem un kas ir piešķirti, bet nav sadalīti akcionāriem (skat. 4.49. punkta b) apakšpunktu un 4.54. punkta b) apakšpunktu), reinvestētie ieņēmumi no tiešajiem ārvalstu ieguldījumiem (D.43) un īpašuma ienākums, ko attiecina uz apdrošinājuma ņēmējiem (D.44) gadījumos, kad individuālās dzīvības apdrošināšanas polises neizņem saskaņā ar sociālās apdrošināšanas shēmām. Ekvivalentā finanšu darījuma sekas ir tādas, ka (pozitīvo vai negatīvo) īpašuma ienākumu reinvestē.

## FINANŠU DARĪJUMU KLASIFIKĀCIJA

- 5.19. Finanšu darījumus klasificē kategorijās, ko sadala sīkāk apakškategorijās, no kurām dažas sadala vēl sīkāk apakšpozīcijās. Darījumu klasifikācija ar finanšu aktīviem un saistībām atbilst finanšu aktīvu un saistību klasifikācijai (skat. 5.06. līdz 5.08. punktu). Tāpēc kategoriju, apakškategoriju un apakšpozīciju definīcijas, kā arī papildu skaidrojumi ir sniegti tikai vienreiz EKS — šajā finanšu darījumu nodaļas punktā. Bilanču nodaļā nav atkārtotas definīcijas un to skaidrojumi, kas sniegti galvenajā tekstā, bet 7.1. pielikumā ir sniegts visu sistēmā definēto aktīvu un saistību kopsavilkums.
- 5.20. Finanšu darījumu un finanšu aktīvu un saistību klasifikācijas pamatā galvenokārt ir finanšu aktīvu likviditāte un juridiskās īpašības. Klasifikācija neietver funkcionālas kategorijas, izņemot ārpusbilances posteni, kas saistīts ar tiešiem ārvalstu ieguldījumiem. Kategoriju, apakškategoriju un apakšpozīciju definīcijas parasti ir neatkarīgas no institucionālo vienību klasifikācijas. Pēc vajadzības finanšu aktīvu un saistību klasifikāciju tomēr var detalizēt sīkāk, veicot saistklasifikāciju ar institucionālo vienību klasifikāciju. Piemērs būtu klases noguldījumi starp monetārām finanšu iestādēm. Sīkāka informācija, kādā var izmantot finanšu aktīvu un saistību klasifikāciju, ir atkarīga no analizējamā institucionālā sektora.

## 5.1. tabula. Finanšu darījumu klasifikācija

Finanšu darījumu klasifikācija	Kods		
<b>Monetārais zelts un speciālas aizņēmumtiesības (SDR)</b>	<b>F.1</b>		
Monetārais zelts		F.11	
Speciālas aizņēmumtiesības (SDR)		F.12	
<b>Valūta un noguldījumi</b>	<b>F.2</b>		
Valūta		F.21	
Pārvedami noguldījumi		F.22	
Citi noguldījumi		F.29	
<b>Vērtspapīri, kas nav akcijas</b>	<b>F.3</b>		
Vērtspapīri, kas nav akcijas, izņemot atvasinātos finanšu instrumentus		F.33	
Īstermiņa			F.331
Ilgtermiņa			F.332
Atvasinātie finanšu instrumenti		F.34	
<b>Aizdevumi</b>	<b>F.4</b>		
Īstermiņa		F.41	
Ilgtermiņa		F.42	
<b>Akcijas un cits pašu kapitāls</b>	<b>F.5</b>		
Akcijas un cits pašu kapitāls, izņemot kopfondu akcijas		F.51	
Kotētās akcijas			F.511
Nekotētās akcijas			F.512
Cits pašu kapitāls			F.513
Kopfondu akcijas		F.52	
<b>Apdrošināšanas tehniskās rezerves</b>	<b>F.6</b>		
Mājsaimniecību tīrais pašu kapitāls dzīvības apdrošināšanas rezervēs un pensiju fondu rezervēs		F.61	
Mājsaimniecību tīrais pašu kapitāls dzīvības apdrošināšanas rezervēs			F.611
Mājsaimniecību tīrais pašu kapitāls pensiju fondu rezervēs			F.612
Apdrošināšanas prēmiju priekšsamaksa un atlikto apdrošināšanas atlīdzību prasību rezerves		F.62	
<b>Citas debitoru un kreditoru saistības</b>	<b>F.7</b>		
Tirdzniecības kredīti un avansi		F.71	
Citi		F.79	
Ārpusbilances postenis. <b>Tiešie ieguldījumi</b>	<b>F.m</b>		

5.21. Lai analizētu monetārās politikas kanālus, jāidentificē naudas rādītāji bilancēs, kā arī sektoru un pārējās pasaules finanšu kontos. Tomēr piemēroto naudas rādītāju definīcijas izšķiras dažādās valstīs un laikā. Turklāt vairākumā gadījumu to sastāvdaļas neatbilst finanšu aktīvu un saistību kategorijām, apakškategorijām vai apakšpozīcijām, kas definētas sistēmā. Turklāt naudas radītājsektori, naudas turētājsektori un naudas neitrālie sektori ir atkarīgi no apskatāmā naudas kopuma definīcijas. Tāpēc naudas rādītāji nav definēti sistēmā. Šis nodaļas 5.1. pielikumā tomēr ir paredzēta metode, kas ļauj norādīt jebkuru naudas rādītāju bilancēs un finanšu kontos.

5.22. Jauninājumi finanšu tirgos ir samazinājuši īstermiņa/ilgtermiņa atšķirības lietderīgumu attiecībā uz finanšu aktīviem un saistībām. Tomēr, ja maksājuma termiņa analīze ir svarīga, piemēram, procentu likmju un aktīvu procentu analīzei, tad var pieprasīt maksājuma termiņu diapazona sadalījumu. Tāpēc maksājuma termiņu atšķirību atzīst kā klasifikācijas blakuskritēriju, ja tas ir būtisks.



- Definīcija.* Īstermiņa finanšu aktīvi (saistības) un finanšu aktīvi (saistības), kuru sākotnējais maksājuma termiņš parasti ir gads vai mazāk, bet izņēmuma gadījumos – divi gadi, maksimāli <sup>(3)</sup>.
- Ilgtermiņa finanšu aktīvi (saistības) un finanšu aktīvi (saistības), kuru sākotnējais maksājuma termiņš parasti ir vairāk nekā gads, bet izņēmuma gadījumos – vairāk nekā divi gadi, minimāli.

5.23. Daudzas finanšu aktīvu un saistību kategorijas, apakškategorijas un apakšpozīcijas var sadalīt pēc vienībām, kādās tās nosauktas.

- Definīcija.* Finanšu aktīvi (saistības) valsts valūtā ir finanšu aktīvi (saistības), kas nosaukti valsts likumīgā maksāšanas līdzekļa valūtas vienībā(-ās).
- Finanšu aktīvi (saistības) ārvalstu valūtā ir finanšu aktīvi (saistības), kas nav nosaukti valsts likumīgā maksāšanas līdzekļa valūtas vienībā(-ās).

Finanšu aktīvi ārvalstu valūtā ietver finanšu aktīvus, kas nosaukti valūtas grozā, piemēram, ECU vai SDR, un finanšu aktīvus, kas nosaukti zeltā. Atšķirība starp valsts un ārvalstu valūtu ir īpaši noderīga kategorijā “valūta un noguldījumi” (AF.2).

#### MONETĀRAIS ZELTS UN SPECIĀLAS AIZŅĒMUMTIESĪBAS (SDR) (F.1)

5.24. Kategorija F.1 sastāv no divām finanšu darījumu apakškategorijām:

- a) monetārais zelts (F.11);
- b) speciālas aizņēmumtiesības (SDR) (F.12).

5.25. Finanšu aktīvi, kas klasificēti kategorijā “monetārais zelts un SDR” (AF.1), ir vienīgie finanšu aktīvi, kam sistēmā nav ekvivalentu saistību. Tāpēc darījumi ar monetāro zeltu un SDR (F.1) vienmēr ietver izmaiņas finanšu aktīvu īpašumtiesībās (skat. 5.02. punktu).

#### Monetārais zelts (F.11)

5.26. *Definīcija.* Apakškategorija “monetārais zelts” (F.11) sastāv no visiem darījumiem ar monetāro zeltu (AF.11), kas ir zelts, ko ārvalstu valūtas rezervju sastāvdaļas statusā tur monetārās iestādes vai citi, kas pakļauti minēto iestāžu efektīvai kontrolei.

5.27. Monetāro iestāžu sektors, kura pamatā ir funkcionāls koncepts, sastāv no apakšsektora “centrālā banka” (S.121) un centrālās valdības iestādēm, kuras veic darbības, ko parasti attiecinā uz centrālo banku. Tādas darbības ietver valūtas emisiju, starptautisko rezervju uzturēšanu un pārvaldību, kā arī valūtas maiņas stabilizācijas fondu darbību.

Tāpēc zelts parasti var būt tikai centrālās bankas vai centrālās valdības finanšu aktīvs. Tomēr dažos apstākļos citas finanšu sabiedrības var turēt īpašumtiesības uz zeltu, ko var pārdot tikai ar monetāro iestāžu īpašu atļauju. Tādos ierobežotos apstākļos efektīvas kontroles jēdzienu var piemērot finanšu sabiedrību zelta turējumiem, kas nav centrālā banka.

5.28. Monetārais zelts parasti ir stieņu veidā ar tīrības pakāpi vismaz 995/1000.

5.29. Darījumi ar monetāro zeltu sastāv galvenokārt no monetārā zelta pirkumiem un pārdevumiem starp monetārajām iestādēm. Monetārā zelta pirkumus ieraksta iekšzemes monetāro iestāžu finanšu kontos kā finanšu aktīvu palielinājumus. Ekvivalentie ieraksti ir samazinājumi pārējās pasaules finanšu aktīvos.

5.30. Darījumus ar nemonetāro zeltu, tas ir, zeltu, kas nav monetārais zelts, uzskata par vērtslietu iegādēm, no kurām atskaitītas vērtslietu realizācijas (ja vienīgais mērķis ir nodrošināt bagātības krātuvi), un citādi kā galīgais vai starpproduktu patēriņš un/vai izmaiņas krājumā. Darījumi ar nemonetāro zeltu ietver monetāro iestāžu darījumus ar zeltu, kas nav to ārvalstu valūtas rezervju sastāvdaļa.

5.31. Ja monetārās iestādes pievieno nemonetāro zeltu saviem monetārā zelta turējumiem vai atbrīvo monetāro zeltu no saviem turējumiem nemonetāriem mērķiem, tad uzskata, ka tās ir attiecīgi monetizējušas vai demonetizējušas zeltu. Pēc zelta monetizācijas vai demonetizācijas ierakstus finanšu kontos neizdara; tā vietā, izmaiņas bilances posteņos atspoguļo ar ierakstiem kontā “citas izmaiņas aktīvu apjomos” kā reklasifikāciju, tas ir, zelta kā vērtslietu (AN.13) reklasifikāciju par monetāro zeltu (AF.11) (skat. 6.32. punktu). Zelta demonetizāciju ieraksta analogi.

<sup>(3)</sup> Dažos gadījumos vērtspapirus, kas nav akcijas un ko emitējis valsts pārvaldes sektors ar maksājuma termiņu līdz pieciem gadiem, var klasificēt kā īstermiņa.

- 5.32. Noguldījumus, vērtspapirus un aizdevumus, kas nosaukti zeltā, uzskata par finanšu aktīviem, kas nav monetārais zelts, un klasificē kopā ar tamlīdzīgiem finanšu aktīviem ārvalstu valūtā atbilstošajā kategorijā.

Nemonetārā zelta mijmaiņas darījumus, tas ir, pasākumus, kas ietver nemonetārā zelta pagaidu apmaiņu pret noguldījumiem, uzskata par kolateralizētiem aizdevumiem (skat. 5.81. punkta e) apakšpunktu).

### Speciālas aizņēmumtiesības (SDR) (F.12)

- 5.33. *Definīcija.* Apakškategorija “speciālas aizņēmumtiesības” (SDR) (F.12) sastāv no visiem darījumiem ar SDR (AF.12), kas ir starptautiskie rezerves aktīvi, kurus izveidojis Starptautiskais valūtas fonds (SVF) un kas atvēlēti tā biedriem esošo rezerves aktīvu papildināšanai.
- 5.34. SDR neuzskata par SVF saistībām, un SVF biedriem, kam atvēlētas SDR, nav faktisku (beznosacījuma) saistību atmaksāt savus SDR piešķirumus. SDR tur tikai oficiāli turētāji, kas parasti ir centrālās bankas, un tie ir pārvedami starp dalībniekiem SVF Speciālo aizņēmumtiesību departamentā un citiem turētājiem, ko izraudzījies SVF (citas centrālās bankas un dažas starptautiskas aģentūras). SDR pārstāv katra turētāja garantētās un beznosacījuma tiesības iegūt citus rezerves aktīvus, īpaši ārvalstu valūtā.
- 5.35. Izmaiņas SDR, ko tur kāda monetāra iestāde, var rasties darījumu dēļ ar SDR, kas ietver SDR maksājumus SVF, citiem dalībniekiem SVF Īpašo aizņēmumtiesību departamentā vai citiem turētājiem, vai SDR saņemšanu no minētajiem subjektiem. Tās ieraksta attiecīgi monetāro iestāžu un pārējās pasaules finanšu kontos. Izmaiņas SDR var rasties arī SDR vērtības izmaiņu dēļ, kas jāieraksta pārvērtēšanas kontā, vai SDR piešķirumu vai dzēsumu dēļ, kas jāieraksta kontā “citas izmaiņas aktīvu apjomā” (skat. 6.27. punkta a) apakšpunktā).

### VALŪTA UN NOGULDĪJUMI (F.2)

- 5.36. *Definīcija.* Kategorija “Valūta un noguldījumi” (F.2) sastāv no visiem darījumiem ar valūtu un noguldījumiem (AF.2), kas ir apgrozībā esošā valūta un visu veidu noguldījumi valsts un ārvalstu valūtā.
- 5.37. Kategorija F.2 ir sadalīta trijās finanšu darījumu apakškategorijās:
- valūta (F.21);
  - pārvedami noguldījumi (F.22);
  - citi noguldījumi (F.29).

Dažās valstīs atšķirība starp pārvedamiem un nepārvedamiem noguldījumiem var būt grūta un analītiskā ziņā ne sevišķi noderīga (par atšķirību starp noguldījumiem un aizdevumiem skat. 5.74. līdz 5.76. punktu).

### Valūta (F.21)

- 5.38. *Definīcija.* Apakškategorija “valūta” (F.21) sastāv no visiem darījumiem ar valūtu (AF.21), kas ir apgrozībā esošās naudaszīmes un monētas, ko parasti izmanto maksājumu veikšanai.
- 5.39. Apakškategorija AF.21 ietver:
- apgrozībā esošās naudaszīmes un monētas, ko emitējušas monetārās rezidentiestādes;
  - apgrozībā esošās naudaszīmes un monētas, ko emitējušas monetārās nerezidentiestādes un ko tur rezidenti.
- 5.40. Apakškategorija AF.21 neietver:
- apgrozībā neesošās naudaszīmes un monētas, piemēram, centrālās bankas pašas naudaszīmju krājumus vai naudaszīmju rezerves fondus;
  - jubilejas monētas, ko parasti neizmanto maksājumu veikšanai.
- 5.41. Visi sektori un pārējā pasaule var turēt valūtu. To emitē centrālā banka, centrālā valdība, pārējā pasaule un, izņēmuma gadījumos, citas monetārās iestādes. Valūtu uzskata par institucionālās emitentvienības saistībām.

**Pārvedamie noguldījumi (F.22)**

- 5.42. *Definīcija.* Apakš kategorija "pārvedami noguldījumi" (F.22) sastāv no visiem darījumiem ar pārvedamiem noguldījumiem (AF.22), kas ir noguldījumi (valsts vai ārvalstu valūtā), kas ir tūlīt konvertējami valūtā vai kas ir pārvedami ar čeku, bankas rīkojumu, debeta ierakstu vai tamlīdzīgi, abos gadījumos bez ievērojamiem ierobežojumiem vai soda naudas.
- 5.43. Apakš kategorijā AF.22 ietilpst pārvedami noguldījumi ar monetārām finanšu rezidentvienībām un nerezidentvienībām. Tie attiecas uz pārvedamiem noguldījumiem starp monetārām finanšu iestādēm kā noguldījumi, ko citas monetārās finanšu iestādes tur centrālajā bankā, lai izpildītu obligāto rezervju prasības tiktāl, ciktāl tādi noguldījumi paliek pārvedami, vai uz aktīvajām bilancēm un ārvalstu valūtas noguldījumiem saskaņā ar mijmaiņas darījumu sistēmu vai starp citām monetārajām finanšu iestādēm.
- 5.44. Visas nozares un pārējā pasaule var turēt pārvedamus noguldījumus. Tās ir galvenokārt monetāro finanšu iestāžu un pārējās pasaules, un dažkārt arī valsts pārvaldes, saistības.

**Citi noguldījumi (F.29)**

- 5.45. *Definīcija.* Apakš kategorija "citi noguldījumi" sastāv no visiem darījumiem ar citiem noguldījumiem (AF.29), kas ir noguldījumi (valsts vai ārvalstu valūtā), kas nav pārvedami noguldījumi. Citus noguldījumus nevar izmantot maksājumu veikšanai jebkurā laikā, un tie nav konvertējami valūtā vai pārvedamos noguldījumos bez jebkāda veida ievērojamiem ierobežojumiem vai soda maksas.
- 5.46. Apakš kategorijā AF.29 ietilpst:
- noguldījumi uz laiku. Tādi noguldījumi nav tūlīt realizējami, jo uz tiem attiecas noteikts termiņš vai iepriekšēja paziņojuma laika posms pirms izņemšanas. Tie ietver, piemēram, noguldījumus centrālajā bankā obligāto rezervju veidā tiktāl, ciktāl noguldītāji tos nevar realizēt bez paziņojuma vai ierobežojuma;
  - krājnoguldījumi, krājgrāmatīņas, krājsertifikāti vai noguldījumu sertifikāti, no kuriem neviens nav apgrozāms vai kuru apgrozāmība, ja tā ir teorētiski iespējama, ir ļoti ierobežota;
  - noguldījumi, kuri rodas no ietaupījumu shēmas vai līguma. Tādi noguldījumi bieži ietver pienākumu no noguldītāja puses noteiktu laiku veikt regulārus maksājumus, un iemaksātais kapitāls un uzkrātie procenti nav pieejami agrāk kā pēc termiņa beigām. Minētos noguldījumus dažreiz apvieno ar aizdevumu, kas proporcionāli uzkrātajiem ietaupījumiem, izsniegšanu ietaupījumu laika posma beigās, lai nopirktu vai uzceltu mājokli;
  - pierādījums par noguldījumu, ko izsniedz krājaizdevu sabiedrības, būvsabiedrības, kredītapvienības un tamlīdzīgi un ko dažreiz sauc par akcijām un kas juridiski vai praksē ir atlīdzināmas pēc pieprasījuma vai relatīvi drīz pēc paziņojuma;
  - atmaksājami peļņas maksājumi, kas saistīti ar atvasinātiem finanšu instrumentiem, kas ir monetāro finanšu iestāžu saistības (skat. 5.81. punkta c) apakšpunktu);
  - īstermiņa atpiršanas līgumi (*repos*), kas ir monetāro finanšu iestāžu saistības (skat. 5.81. punkta d) apakšpunktu) <sup>(4)</sup>.
- 5.47. Apakš kategorijā AF.29 neietilpst apgrozāmi noguldījumu sertifikāti un apgrozāmi krājsertifikāti. Tos klasificē kategorijā "vērtspapīri, kas nav akcijas, izņemot atvasinātos finanšu instrumentus" (AF.33).
- 5.48. Apakš kategorijā AF.29 vēl ietilpst:
- oficiālās Eiropas valūtas vienības, ko tur centrālā banka. Tādi finanšu aktīvi sastāv no Eiropas valūtas vienībām, ko emitējis Eiropas Monetārais institūts pret dalībvalstu centrālo banku naudas rezervēm, lai īstenotu EMS nolīgumu. EMI un dalībvalstu centrālās bankas var izmantot Eiropas valūtas vienības kā noreķinu līdzekļi, kā arī izmantot tās darījumos starp bankām un EMI. EMI var piešķirt trešo valstu monetārajām iestādēm un starptautiskajām monetārajām iestādēm statusu "citi Eiropas valūtas vienību turētāji" <sup>(5)</sup>;

<sup>(4)</sup> NKS 1993 (11.32, 11.72 un 11.83) klasificē pārdošanas ar atpiršanu līgumus pret aizdevumiem, ja vien tie neietver banku saistības un nav klasificēti plašas naudas nacionālajos rādītājos; pēdējā gadījumā pārdošanas ar atpiršanu līgumus klasificē pozīcijā "citi noguldījumi".

<sup>(5)</sup> Eiropas Monetārā institūta statūtu protokola, kas pievienots Eiropas Kopienas dibināšanas līgumam, 6.2. un 6.3. pants.

- b) centrālās bankas finanšu prasījumi vai saistības, kas rodas ļoti īsa termiņa finansēšanas mehānisma un īstermiņa monetārā atbalsta mehānisma dēļ. Tos pārvalda EMI <sup>(6)</sup>;
- c) finanšu prasījumi pret SVF, kas ir starptautisko rezervju sastāvdaļas un ko nepierāda aizdevumi. Tie sastāv no SVF dalībvalstu rezerves kvotas pozīcijas, kas rodas no dalībvalsts parakstītās kvotas daļas iemaksas rezerves aktīvos un dalībvalsts valūtas tīrā izlietojuma, ko veic fonds;
- d) saistības pret SVF, ko nepierāda aizdevumi. Tās sastāv no fonda kredīta izlietojuma SVF Vispārējā resursu kontā; tajā mēra dalībvalsts valūtas daudzumu SVF, kas tai dalībvalstij jāatpērk.

5.49. Visi sektori un pārējā pasaule var turēt citus noguldījumus. Tās ir galvenokārt monetāro finanšu iestāžu un pārējās pasaules, kā arī citu sektoru, piemēram, valsts pārvaldes, saistības (skat. 5.74. līdz 5.76. punktu).

#### VĒRTSPAPĪRI, KAS NAV AKCIJAS (F.3)

- 5.50. *Definīcija.* Kategorija "vērtspapīri, kas nav akcijas" (F.3) sastāv no visiem darījumiem ar vērtspapīriem, kas nav akcijas (AF.3), kas ir finanšu aktīvi, kuri ir uzrādītāja instrumenti, parasti apgrozāmi un tirgojami otrreizējos tirgos vai par ko var saņemt atlīdzību tirgū un kas nepiešķir turētājam nekādas īpašumtiesības institucionālajā vienībā, kura tos emitējusi.
- 5.51. Kategorijā AF.3 ietilpst visi finanšu aktīvi, ko parasti pārstāv dokumenti, ko plānots apgrozīt, un kuru nominālvērtība ir noteikta to emisijas brīdī. Tie ietver vekselus, obligācijas, noguldījumu sertifikātus, īstermiņa naudas kredīta dokumentus, parādzīmes, atvasinātos finanšu instrumentus un tamlīdzīgus instrumentus, ko parasti tirgo finanšu tirgos (atšķirību starp vērtspapīriem, kas nav akcijas, un aizdevumiem skat. 5.77. līdz 5.80. punkta).
- 5.52. Visi sektori un pārējā pasaule var turēt vērtspapīrus, kas nav akcijas, kā finanšu aktīvus. Tās ir galvenokārt finanšu un nefinanšu sabiedrību, centrālās valdības, pavalsts valdības un vietējās valdības, kā arī pārējās pasaules saistības.
- 5.53. Kategorija F.3 ir sadalīta divās finanšu darījumu apakškategorijās <sup>(7)</sup>:
- a) vērtspapīri, kas nav akcijas, izņemot atvasinātos finanšu instrumentus (F.33);
  - b) atvasinātie finanšu instrumenti (F.34).

#### Vērtspapīri, kas nav akcijas, izņemot atvasinātos finanšu instrumentus (F.33)

- 5.54. *Definīcija.* Apakškategorijā "vērtspapīri, kas nav akcijas, izņemot atvasinātos finanšu instrumentus" (F.33), ietilpst visi darījumi ar vērtspapīriem, kas nav akcijas, izņemot atvasinātos finanšu instrumentus (AF.33), kas ir vērtspapīri, un izņemot akcijas, kuri dod turētājam beznosacījuma tiesības uz fiksētu vai ar līgumu noteiktu mainīgu naudas ienākumu kuponu maksājumu (procentu) veidā un/vai uz noteiktu fiksētu summu precizētā datumā vai datumos, vai sākot no datuma, ko nosaka emisijas laikā.
- 5.55. Apakškategoriju F.33 attiecīgos gadījumos var sadalīt divās finanšu darījumu apakšpozīcijās:
- a) īstermiņa vērtspapīri, kas nav akcijas, izņemot atvasinātos finanšu instrumentus (F.331);
  - b) ilgtermiņa vērtspapīri, kas nav akcijas, izņemot atvasinātos finanšu instrumentus (F.332).

<sup>(6)</sup> Eiropas Monetārā institūta statūtu protokola, kas pievienots Eiropas Kopienas dibināšanas līgumam, 6.1. panta otrais ievilkums.

<sup>(7)</sup> NKS 1993 (11.79, 11.80 un 11.81) iesaka neobligātu apakšklasifikāciju darījumiem ar īstermiņa (F.31) un ilgtermiņa (F.32) maksājuma termiņa vērtspapīriem, kas nav akcijas. Tomēr, NKS 1993 (11.82) nosaka papildu neobligātu apakšklasifikāciju darījumiem ar vērtspapīriem, kas nav akcijas, atsevišķi norādot darījumus ar atvasinātajiem finanšu instrumentiem, ja tie ir svarīgi no analīzes un politikas viedokļa. Šī otra iespēja ir pieņemta EKS. Tas arī atvieglo sasaisti ar apakškategoriju "parāda vērtspapīri", kā definēts 1993. gada maksājumu bilances rokasgrāmatā, kas sadala parāda vērtspapīrus obligācijās, parādzīmēs, naudas tirgus instrumentos un atvasinātajos finanšu instrumentos. EKS neizmanto kodus F.31 un F.32, lai novērstu sakritību ar NKS 1993 kodiem.

*Īstermiņa vērtspapīri, kas nav akcijas, izņemot atvasinātos finanšu instrumentus (F.331)*

- 5.56. *Definīcija.* Apakšpozīcija "īstermiņa vērtspapīri, kas nav akcijas, izņemot atvasinātos finanšu instrumentus" (F.331) sastāv no visiem darījumiem ar īstermiņa vērtspapīriem, kas nav akcijas, izņemot atvasinātos finanšu instrumentus (AF.331), kas ir vērtspapīri, kas nav akcijas, ar īstermiņa sākotnējo maksājuma termiņu (skat. 5.22. punktu), izņemot atvasinātos finanšu instrumentus.
- 5.57. Īstermiņa vērtspapīrus, kas nav atvasinātie finanšu instrumenti, parasti emitē pēc diskontētas likmes.
- 5.58. Apakšpozīcijā AF.331 ietilpst:
- valsts iekšējā aizņēmuma parādzīmes un citi īstermiņa dokumenti, ko emitējusi valsts pārvalde, tostarp tie, ko pārņēmušas citas monetārās finanšu iestādes, lai izpildītu savas obligāto rezervju prasības;
  - apgrozāmi īstermiņa dokumenti, ko emitējušas finanšu un nefinanšu sabiedrības. Tādam dokumentam izmanto daudzus terminus: īstermiņa naudas kredīta dokumenti, komercvekseli, vekseli, tirdzniecības vekseli, pārvedu vekseli un noguldījumu sertifikāti;
  - īstermiņa vērtspapīri, kas emitēti saskaņā ar ilgtermiņa apdrošināšanas parāda vērtspapīru izdošanas līdzekļiem;
  - bankas akceptēti pārvedu vekseli. Tāds vekselis nozīmē, ka finanšu sabiedrības pieņem vekselus, komercvekselus vai pārvedu vekselus, ko emitējušas nefinanšu sabiedrības, un ka ir beznosacījuma solījums samaksāt konkrētu summu precizētā datumā. Tāds vekselis raksturo beznosacījuma finanšu prasījumu no turētāja puses un beznosacījuma saistības no pieņēmējas finanšu sabiedrības puses. Finanšu sabiedrības ekvivalents darījums ir darījums ar īstermiņa aizdevumu, ko finanšu sabiedrība izsniegusi savam klientam. Minētā iemesla dēļ iesaka, lai bankas akceptētos pārvedu vekselus uzskatītu par pieņēmējas finanšu sabiedrības faktiskām saistībām un par turētāja finanšu aktīvu pat tad, ja, iespējams, nav notikusi līdzekļu apmaiņa. Tāda ieteikuma piemērošana prasīs zināmu elastīgumu, lai ņemtu vērā valsts praksi un izmaiņas tādu instrumentu raksturā.
- 5.59. Apakšpozīcijā AF.331 neietilpst vērtspapīri, kuru apgrozāmība, kamēr teorētiski ir iespējama, praksē ir ļoti ierobežota, un ko tāpēc klasificē attiecīgi apakškategorijās "citi noguldījumi" (AF.29) vai "īstermiņa aizdevumi" (AF.41) (skat. 5.74. līdz 5.76. punktu).

*Ilgtermiņa vērtspapīri, kas nav akcijas, izņemot atvasinātos finanšu instrumentus (F.332)*

- 5.60. *Definīcija.* Apakšpozīcija "ilgtermiņa vērtspapīri, kas nav akcijas, izņemot atvasinātos finanšu instrumentus" (F.332) sastāv no visiem darījumiem ar ilgtermiņa vērtspapīriem, kas nav akcijas, izņemot atvasinātos finanšu instrumentus (AF.332), kas ir vērtspapīri, kas nav akcijas, ar ilgtermiņa sākotnējo maksājuma termiņu (skat. 5.22. punktu), izņemot atvasinātos finanšu instrumentus.
- 5.61. Ilgtermiņa vērtspapīrus parasti emitē ar kuponiem.
- 5.62. Apakšpozīcijā AF.332 ietilpst:
- uzrādītāja obligācijas;
  - subordinētās obligācijas, ko bieži dēvē par subordinēto parādu;
  - obligācijas ar maksājuma termiņa datumiem pēc izvēles, no kuriem jaunākais pārsniedz gadu;
  - nedatētas vai mūžīgās obligācijas;
  - parādzīmes ar "peldošu" procentu likmi;
  - indeksēti vērtspapīri, kuros pamatsummas vērtība ir saistīta ar cenas indeksu, preces cenu vai valūtas maiņas kursa indeksu;
  - augsta diskonta obligācijas un bezkupona obligācijas;
  - eiroobligācijas. Obligāciju emisija, kuras laikā tirgū vienlaikus vismaz divās valstīs un kas nosauktas valūtā, kam nav jābūt kādai no minēto valstu valūtām, parasti ar vairāku valstu starptautisku finanšu sabiedrību sindikātu starpniecību;
  - privāti emitētas obligācijas, tas ir, obligācijas, kas ar divpusējiem nolīgumiem pieejamas tikai dažiem ieguldītājiem, ja tās vismaz potenciāli ir pārvedamas; ja nav, tad tās uzskata par ilgtermiņa aizdevumiem;
  - aizdevumi, kas de facto ir kļuvuši apgrozāmi. Minētais ir spēkā tikai tad, ja tos tirgo organizētos otrreizējos tirgos (skat. 5.79. punktu);
  - vērtspapīri, kas rodas aizdevumu konversijas dēļ. Konversija ietver divus finanšu darījumus: aizdevuma likvidēšanu un jaunu vērtspapīru radīšanu;

- l) parādzīmes un aizdevumu kapitāls, ko var konvertēt akcijās – emitentsabiedrības vai kādas citas sabiedrības akcijās – tiktāl, ciktāl tie nav jau konvertēti. Konversija ietver divus finanšu darījumus: parādzīmju vai aizdevumu kapitāla likvidāciju un akciju emisiju. Ja atdalāma no pamatobligācijas, konversijas iespēja jāuzskata par atsevišķu finanšu aktīvu, ko klasificē apakš kategorijā “atvasinātie finanšu instrumenti” (AF.34) (skat. 5.67. punkta a) apakšpunktu un 5.67. punkta b) apakšpunktu);
- m) akcijas vai kapitāls, kas dod tiesības uz fiksētu ienākumu, bet kas neparedz dalību sabiedrības atlikumvērtības sadalē tās likvidācijas gadījumā, ieskaitot priekšrocību akcijas, kas nav iekļautas tādā dalībā.

5.63. Apakšpozīcijā AF.332 ietilpst turpmāki finanšu aktīvi, kas emitēti kā daļa no aizdevumu, hipotēku, kredītkaršu parādu, debitoru parādu un citu aktīvu pārvēršanas vērtspapīros. Dažreiz jauno vērtspapīru emitē, aizstājot sākotnējo aktīvu, ko efektīvi likvidē. Alternatīvi, sākotnējo aktīvu nodod citai institucionālai vienībai un ar jaunajiem vērtspapīriem aizstāj sākotnējo aktīvu sākotnējās institucionālās vienības bilancē. Tādā gadījumā sākotnējais aktīvs jāieraksta tās jaunās institucionālās vienības bilancē, kas to tur.

5.64. Apakšpozīcijā F.332 neietilpst:

- a) darījumi ar vērtspapīriem kā daļa atpiršanas līgumu. Atpiršanas līgumus klasificē apakš kategorijā “citi noguldījumi” (skat. 5.46. punkta f) apakšpunktu) vai kategorijā “aizdevumi” (skat. 5.81. punkta d) apakšpunktu) atkarībā no iesaistītās institucionālās vienības. Vērtspapīri, kas aizdoti vai pakļauti atpiršanai, nemaina bilanci un paliek klasificēti AF.332;
- b) darījumi ar neapgrozāmiem vērtspapīriem. Tos klasificē apakš kategorijā “ilgtermiņa aizdevumi”;
- c) darījumi ar neapgrozāmiem aizdevumiem, tostarp tie, kas pārdoti kādai trešajai personai, bet attiecībā uz kuriem nepastāv organizēts otrreizējais tirgus (skat. 5.79. punktu).

#### Atvasinātie finanšu instrumenti (F.34)

5.65. *Definīcija.* Apakš kategorija “atvasinātie finanšu instrumenti” (F.34) sastāv no visiem darījumiem ar atvasinātajiem finanšu instrumentiem (AF.34), kas ir finanšu aktīvi, kuru pamatā ir atšķirīgs pamatinstruments vai kuri ir atvasināti no atšķirīga pamatinstrumenta. Pamatinstruments parasti ir cits finanšu aktīvs, bet var būt arī prece vai indekss.

5.66. Atvasinātos finanšu instrumentus dēvē arī par sekundārajiem instrumentiem, un tā kā riska novēršana bieži vien ir motivācija to radīšanai, tos bieži dēvē arī par nodrošes instrumentiem. Tikai tie sekundārie instrumenti, kam ir tirgus vērtība, jo tie ir apgrozāmi tirgū vai par tiem tirgū var saņemt atlīdzību, ir finanšu aktīvi sistēmā, un tos klasificē apakš kategorijā AF.34 (skat. 5.05. punktu).

5.67. Apakš kategorijā AF.34 ietilpst:

- a) iespēju līgumi, apgrozāmi tirgū un ārpusbiržas atvasinājumi. Iespēju līgumi ir eventuāli aktīvi, kas dod to turētājiem tiesības, bet ne pienākumu pirkt (piršanas iespējas līguma gadījumā) no iespējas līguma emitenta (iespējas līguma izrakstītāja) vai pārdot (pārdošanas iespējas līguma gadījumā) viņam finanšu vai nefinanšu aktīvus (pamatinstruments) par iepriekš noteiktu cenu noteiktā laika sprīdī (Amerikas iespējas līgums) vai noteiktā dienā (Eiropas iespējas līgums). Iespējas līguma pircējs samaksā prēmiju (iespējas līguma cenu) par iespējas līguma izrakstītāja apņemšanos pārdot vai pirkt precizētu pamataktīva daudzumu vai pēc pircēja pieprasījuma sniegt atbilstošu atalgojumu. Pēc vienošanās tādu apņemšanos uzskata par iespēju līguma izrakstītāja saistībām, jo iespēju līguma cena raksturo kārtējo cenu iespēju līguma izrakstītājam par viņa eventuālo saistību izpiršanu;
- b) varanti. Tie ir tirgū apgrozāmi iespēju līgumu veidi, kas dod to turētājiem tiesības pirkt no varanta turētāja (parasti sabiedrības) zināmu skaitu akciju vai obligāciju saskaņā ar precizētiem nosacījumiem noteiktu laika posmu. Ir arī valūtas varanti, kuru vērtības pamatā ir vienas valūtas summa, kas vajadzīga, lai nopirktu kādas citas valūtas varantu vai saistvalūtas varantu, kas saistīti ar trešajām valūtām, termiņa dienā vai pirms tās. Pēc vienošanās uzskata, ka varanta emitents ir uzņēmis saistības, kuras raksturo kārtējo cenu par emitenta eventuālo saistību izpiršanu;
- c) standartizēti nākotnes darījumi, bet tikai tad, ja tiem ir tirgus vērtība, jo tie ir apgrozāmi tirgū vai par tiem tirgū var saņemt atlīdzību. Standartizēti nākotnes darījumi ir apņemšanās piegādāt vai pieņemt precizētu daudzumu standarta kvalitātes preces, ārvalstu valūtas vai

vērtspāpīru par fiksētu cenu un precizētā piegādes dienā vai laika posmā. Standartizētie nākotnes darījumi var būt pamatoti arī ar indeksu, nevis konkrētu finanšu vai nefinanšu aktīvu;

- d) mijmaiņas darījumi, bet tikai tad, ja tiem ir tirgus vērtība tāpēc, ka tie ir apgrozāmi tirgū vai par tiem tirgū var saņemt atlīdzību. Mijmaiņas darījumi ir līgumi starp divām personām, kuras vienojas kādā konkrētā laika posmā un saskaņā ar iepriekš paredzētiem noteikumiem veikt savstarpējus maksājumus attiecībā uz kādu paredzētu parādsaistību summu. Divi dominējošie veidi ir procentu likmes mijmaiņas darījumi un valūtas mijmaiņas darījumi. Procentu likmes mijmaiņas darījumi paredz to, ka savstarpēji tiek maksāti dažāda veida procenti, piemēram, fiksētas likmes un mainīgas likmes procenti, divu dažādu mainīgu likmju procenti, procenti ar fiksētu likmi vienā valūtā un mainīgu likmi citā utt. (skat. 4.47. punktu). Valūtu mijmaiņas darījumi paredz to, ka noteiktā laika posmā un saskaņā ar iepriekš paredzētiem noteikumiem tiek veikta noteiktas divu dažādu valūtu summas maiņa ar atmaksājumu kādā vēlākā datumā, kas ietver gan procentus, gan kapitālu;
- e) nestandardizēti procentu likmes nākotnes līgumi, bet tikai tad, ja tiem ir tirgus vērtība, jo tie ir apgrozāmi tirgū vai par tiem tirgū var saņemt atlīdzību. Nestandardizēti procentu likmes nākotnes līgumi ir līgumi, ar ko divas personas, lai aizsargātos pret procentu likmju maiņām, vienojas par summu, kas ir jāsamaksā kādā paredzētā norēķinu dienā, pamatojoties uz nosacītu (fiktīvu) kapitāla summu, kura nekad nav mainīta. Maksājumi ir saistīti ar starpību starp nestandardizēto procentu likmes nākotnes līgumu vienošanās likmi un to tirgus likmi, kas dominē norēķinu dienā. Sistēmā tos ieraksta kā īpašuma ienākumu (skat. 4.47. punktu).

5.68. Apakš kategorijā AF.34 neietilpst:

- a) pamatinstruments, kas ir pamatā atvasinātajam finanšu instrumentam;
- b) atmaksājamās peļņas maksājumi, kas saistīti ar atvasinātiem finanšu instrumentiem. Tos klasificē "citos noguldījumos" (AF.29) (skat. 5.46. punkta e) apakšpunktu) vai "aizdevumos" (AF.4) (skat. 5.81. punkta c) apakšpunktu) atkarībā no iesaistītās institucionālās vienības;
- c) sekundārie instrumenti, kas nav apgrozāmi tirgū un par ko tirgū nevar saņemt atlīdzību.

#### AIZDEVUMI (F.4)

5.69. *Definīcija.* Kategorija "aizdevumi" (F.4) sastāv no visiem darījumiem ar aizdevumiem (AF.4), kas ir finanšu aktīvi, kas radušies, kad kreditori aizdod līdzekļus debitoriem vai nu tieši, vai ar brokeru starpniecību, un ko vai nu pierāda ar neapgrozāmiem dokumentiem, vai nepierāda ar dokumentiem.

5.70. Parasti aizdevumus raksturo šādas īpašības:

- a) nosacījumus, kas regulē aizdevumu, vai nu ir noteikusi finanšu sabiedrība, kura piešķir aizdevumu, vai tos ir apsprieduši aizdevējs un aizņēmējs tieši vai ar brokera starpniecību;
- b) iniciatīva attiecībā uz aizdevumu parasti nāk no aizņēmēja;
- c) aizdevums ir beznosacījuma parāds kreditoram, kas jāatmaksā noteiktā termiņā un kas nes procentus.

5.71. Kategoriju F.4 attiecīgos gadījumos var sadalīt divās finanšu darījumu apakš kategorijās:

- a) īstermiņa aizdevumi (F.41);
- b) ilgtermiņa aizdevumi (F.42).

#### Īstermiņa aizdevumi (F.41)

5.72. *Definīcija.* Apakš kategorija "īstermiņa aizdevumi" (F.41) sastāv no visiem darījumiem ar īstermiņa aizdevumiem (AF.41), kas ir aizdevumi ar īstermiņa sākotnējo maksājuma termiņu (skat. 5.22. punktu) un aizdevumi, kas atmaksājami pēc pieprasījuma.

#### Ilgtermiņa aizdevumi (F.42)

5.73. *Definīcija.* Apakš kategorija "ilgtermiņa aizdevumi" (F.42) sastāv no visiem darījumiem ar ilgtermiņa aizdevumiem (AF.42), kas ir aizdevumi ar ilgtermiņa sākotnējo maksājuma termiņu (skat. 5.22. punktu).

- 5.74. Atšķirību starp darījumiem ar aizdevumiem (F.4) un darījumiem ar noguldījumiem (F.22, F.29) bieži var pamatot ar kritēriju — kurš uzņemas darījuma iniciatīvu. Gadījumos, kad iniciatīvu uzņemas aizņēmējs, darījums jāklasificē kategorijā “aizdevumi”. Gadījumos, kad iniciatīvu uzņemas aizdevējs, darījums jāklasificē vienā no “noguldījumu” apakškategorijām. Tomēr kritērijs “kurš uzņemas iniciatīvu” bieži ir sprieduma objekts.
- 5.75. Pēc vienošanās īstermiņa aizdevumus, kas piešķirti monetārajām finanšu rezidentiestādēm vai nerezidentiestādēm, parasti klasificē vienā no “noguldījumu” apakškategorijām (AF.22, AF.29), un īstermiņa noguldījumus, ko pieņēmušas institucionālas vienības, kas nav monetārās finanšu rezidentiestādes vai nerezidentiestādes, parasti klasificē apakškategorijā “īstermiņa aizdevumi” (AF.41). Tāpēc noguldījumi ir galvenokārt monetāro finanšu rezidentiestāžu un nerezidentiestāžu saistības (skat. 5.44. līdz 5.49. punktu), kamēr monetārajām finanšu iestādēm sistēmā parasti nav īstermiņa aizdevuma saistību.
- 5.76. Analītiskā ziņā var būt noderīgi atļaut izņēmumus no minētajiem vienošanās veidiem. Piemēri ir krājnoguldījumi valsts pārvaldei un nemonetārie zelta mijmaiņas darījumi starp monetārām finanšu iestādēm (skat. 5.81. punkta e) apakšpunktu) <sup>(8)</sup>.
- 5.77. Atšķirību darījumiem ar aizdevumiem (F.4) un darījumiem ar vērtspapīriem, kas nav akcijas (F.3), var pamatot ar finanšu aktīvu tirgojamības pakāpi un tās saistību.
- 5.78. Vērtspapīru emisijas sastāv no liela identisku dokumentu skaita, kur katrs ir par apaļu summu un kas kopā veido kopējo aizņēmuma summu. Salīdzinājumā ar šo vairākumā gadījumu aizdevumus raksturo viens dokuments, un darījumi ar aizdevumiem notiek starp vienu kreditoru un vienu debitoru. Sindicēto aizdevumu gadījumā aizdevumus tomēr piešķir vairāki kreditori.
- 5.79. Pastāv sekundārā tirdzniecība ar aizdevumiem. Tomēr individuālus aizdevumus tirgo tikai gadījuma pēc. Gadījumos, kad aizdevums kļūst apgrozāms organizētā tirgū, tas jāklasificē kategorijā “vērtspapīri, kas nav akcijas”. Parasti ir iesaistīta sākotnējā aizdevuma izteikta konversija (skat. 5.62. punkta j) un k) apakšpunktu).
- 5.80. Vairākumā gadījumu standarta aizdevumus piedāvā finanšu sabiedrības, un tos bieži piešķir māsaimniecībām. Finanšu sabiedrības nosaka nosacījumus, un māsaimniecības var tikai izvēlēties — pieņemt tos vai nepieņemt. Salīdzinājumā ar minēto, nestandarta aizdevumu nosacījumi parasti rodas pārrunu rezultātā starp kreditoru un debitoru. Tas ir svarīgs kritērijs, kas atvieglo nestandarta aizdevumu un vērtspapīru, kas nav akcijas, atšķiršanu. Publiskas vērtspapīru emisijas gadījumā emisijas nosacījumus nosaka aizņēmējs, iespējams, pēc apspriešanās ar mātesbanku. Privātas vērtspapīru emisijas gadījumā tomēr kreditors un debitors sarunu gaitā vienojas par emisijas nosacījumiem (skat. 5.62. punkta i) apakšpunktu).
- 5.81. Kategorijā AF.4 ietilpst:
- atlikumi tekošajos kontos, piemēram, grupu iekšējie saldo starp nefinanšu sabiedrībām un to nerezidentmeitasuzņēmumiem, bet izņemot saldo, kas ir monetāro finanšu iestāžu saistības, ko klasificē noguldījumu apakškategorijās;
  - saldo, kas pienākas darbiniekiem, jo viņi piedalās sabiedrības peļņā;
  - atmaksājami peļņas maksājumi, kas saistīti ar atvasinātiem finanšu instrumentiem, kas ir institucionālo vienību, izņemot monetārās finanšu iestādes, saistības (skat. 5.46. punkta e) apakšpunktu);
  - īstermiņa atpiršanas līgumi (repos), kas ir institucionālo vienību, izņemot monetārās finanšu iestādes, saistības (skat. 5.46. punkta f) apakšpunktu), un ilgtermiņa atpiršanas līgumi;
  - aizdevumi, kas rodas no nemonetāriem zelta mijmaiņas darījumiem. Tas ir līgums, kas ietver nemonetārā zelta pagaidu apmaiņu pret noguldījumiem. To ekonomiskais raksturs ir līdzīgs kolateralizēto aizdevumu raksturam tādā ziņā, ka zelta pircējs sniedz pārdevējam ar zeltu garantētu avansu par līguma laiku, un saņem peļņu no fiksētās cenas, kad zeltu atpērk;
  - aizdevumi, kas ir bankas akceptētu pārvedu vekseļu ekvivalenti (skat. 5.58. punkta d) apakšpunktu);

<sup>(8)</sup> Ārvalstu valūtas maiņas darījumus starp centrālo banku un citām monetārajām finanšu iestādēm, tas ir, ka centrālā banka iegādājas ārvalstu valūtu no citas monetārās finanšu iestādes apmaiņā pret noguldījumu centrālajā bankā, un kad tur ir saistības apgriezt darījumu otrādi vēlākā datumā, neklasificē aizdevumu kategorijā. Tā ir atkāpe no NKS 1993 (11.33.).



- g) finanšu izpirkumnomas un īrējumpirkšanas līgumi <sup>(9)</sup>;
- h) aizdevumi, lai finansētu tirdzniecības kredītus;
- i) hipotekārie kredīti;
- j) patēriņa kredīti;
- k) apgrozības kredīti;
- l) nomaksas aizdevumi;
- m) aizdevumi, ko maksā kā garantiju, lai izpildītu dažus pienākumus.

5.82. Kategorijā AF.4 vēl ietilpst:

- a) finanšu prasījumi vai saistības, kas rodas no vidēja termiņa finansiālas palīdzības dalībvalstu maksājumu bilanci. Aizdevumus pārvalda EMI <sup>(10)</sup>;
- b) finanšu prasījumi pret SVF, ko pierāda aizdevumi saskaņā ar Vispārējo aizņēmuma nolīgumu vai saskaņā ar īpašu aizņēmuma līgumu noteikumiem, kas noslēgti ar biedriem;

Saistības pret SVF, ko pierāda aizdevumi saskaņā ar Strukturālo pielāgojumu programmu, Pastiprināto strukturālo pielāgojumu programmu un Ieguldījumu fondu.

5.83. Kategorijā AF.4 neietilpst:

- a) citas debitoru un kreditoru saistības (AF.7), izņemot tirdzniecības kredītus un avansus (AF.71);
- b) finanšu aktīvi un saistības, kas rodas nerezidentu īpašumtiesību dēļ uz nekustamajiem aktīviem, tādiem kā zemi un ēkām. Tos klasificē apakšpozīcijā "cits pašu kapitāls" (AF.513) (skat. 5.95. punkta f) apakšpunktu).

5.84. Aizdevumi var būt visu sektoru un pārējās pasaules finanšu aktīvi vai saistības. Tomēr monetārajām finanšu iestādēm sistēmā parasti nav īstermiņa aizdevumsaistību.

5.85. Īstermiņa aizdevumu un ilgtermiņa aizdevumu apakškategorijas sistēmā nav sadalītas apakšpozīcijās. Tomēr analītiskā ziņā konkrēti ilgtermiņa aizdevumus būtu lietderīgi sadalīt patēriņa kredītā <sup>(11)</sup>, hipotekārajos aizdevumos <sup>(12)</sup> un citos aizdevumos.

## AKCIJAS UN CITS PAŠU KAPITĀLS (F.5)

5.86. *Definīcija.* Kategorija "akcijas un cits pašu kapitāls" (F.5) sastāv no visiem darījumiem ar akcijām un citu pašu kapitālu (AF.5), kas ir finanšu aktīvi, kuri pārstāv īpašumtiesības uz sabiedrībām vai kvazisabiedrībām. Tādi finanšu aktīvi parasti dod turētājiem tiesības uz daļu no sabiedrību vai kvazisabiedrību peļņas un uz daļu no pašu tīrajiem aktīviem sabiedrības likvidācijas gadījumā <sup>(13)</sup>.

Akcijas, ko piedāvā pārdošanai, bet kas emisijas laikā nav parakstītas, sistēmā neieraksta. Akcijas un citu pašu kapitālu atļūdzina, kad tos nopērk emitentsabiedrība vai kad tos apmaina pret sabiedrības tīrajiem aktīviem tās likvidācijas gadījumā.

<sup>(9)</sup> Skat. II pielikumu "Ilglietojuma preču izpirkumnoma un īrējumpirkšana".

<sup>(10)</sup> Eiropas Monetārā institūta statūtu protokola, kas pievienots Eiropas Kopienas dibināšanas līgumam, 6.1. panta trešais ievilkums.

<sup>(11)</sup> Patērētāja kredīts ir aizdevumi, kas piešķirti mājsaimniecībām, kas tādu darījumu gadījumā darbojas mērķiem, kuri nav to darījumu un profesionālie mērķi. Hipotekārie aizdevumi māju celtniecības vai pirkuma finansēšanai (citu salīdzinošu aizdevumu starpā) neietilpst. Nolūks ir patērētāja kredītu attiecināt tikai uz kredītiem, ko izlieto preču un/vai pakalpojumu pirkšanai, ko mājsaimniecības patērē individuāli. Valsts praksē var būt nepieciešama kāda atšķirīga definīcija.

<sup>(12)</sup> Hipotekārie aizdevumi ir ilgtermiņa aizdevumi, ko nodrošina ar hipotēku uz mājokli, kuru aizņēmējs izmanto paša izmitināšanai. Valsts praksē var būt nepieciešama kāda atšķirīga definīcija.

<sup>(13)</sup> Tīros aktīvus likvidācijas gadījumā definē kā uzņēmuma aktīvu summu, atskaitot visas saistības, kas nav saistības pret pašiem īpašniekiem attiecībā uz viņu ieguldīto kapitālu.

5.87. Kategorija F.5 ir sadalīta divās finanšu darījumu apakškategorijās:

- a) akcijas un cits pašu kapitāls, izņemot kopfondu akcijas (F.51);
- b) kopfondu akcijas (F.52).

**Akcijas un cits pašu kapitāls, izņemot kopfondu akcijas (F.51)**

5.88. *Definīcija.* Apakškategorija "akcijas un cits pašu kapitāls, izņemot kopfondu akcijas" (F.51) sastāv no visiem darījumiem ar akcijām un citu pašu kapitālu, izņemot kopfondu akcijas (AF.51), kas ir finanšu aktīvi, izņemot kopfondu akcijas, kuri pārstāv īpašumtiesības uz sabiedrībām vai kvazisabiedrībām. Tādi finanšu aktīvi parasti dod turētājiem tiesības uz daļu no sabiedrību vai kvazisabiedrību peļņas un uz daļu no pašu tīrajiem aktīviem sabiedrības likvidācijas gadījumā.

5.89. Apakškategoriju F.51 attiecīgos gadījumos var sadalīt trīs finanšu darījumu apakšpozīcijās:

- a) kotētās akcijas, izņemot kopfondu akcijas (F.511);
- b) nekotētās akcijas, izņemot kopfondu akcijas (F.512);
- c) cits pašu kapitāls (F.513).

*Kotētās akcijas, izņemot kopfondu akcijas (F.511), un nekotētās akcijas, izņemot kopfondu akcijas (F.512)*

5.90. *Definīcija.* Apakšpozīcija "kotētās akcijas, izņemot kopfondu akcijas" (F.511) sastāv no visiem darījumiem ar kotētajām akcijām, izņemot kopfondu akcijas (AF.511), un apakšpozīcija "nekotētās akcijas, izņemot kopfondu akcijas" (F.512) sastāv no visiem darījumiem ar nekotētām akcijām, izņemot kopfondu akcijas (AF.512). Akcijas, kas ietver labumu nesošos procentus sabiedrību kapitālā vērtspapīru veidā, kas principā ir apgrozāmi. Apakšpozīcija AF.511 attiecas uz akcijām, kuru cenas ir kotētas atzītā fondu biržā vai cita veida otrreizējā tirgū, un apakšpozīcija AF.512 attiecas uz nekotētām akcijām.

5.91. Apakšpozīcijās AF.511 un AF.512 ietilpst:

- a) kapitāla akcijas, ko emitējušas sabiedrības ar ierobežotu atbildību: tie ir vērtspapīri, kas dod īpašniekiem līdzīpašnieku statusu un dod viņiem tiesības gan uz akciju kopējā sadalītajā peļņā, gan uz akciju tīrajos aktīvos likvidācijas gadījumā;
- b) lietotāja akcijas sabiedrībās ar ierobežotu atbildību: tās ir akcijas, kuru kapitāls ir atmaksāts, bet ko patur to turētāji, kuri turpina būt par līdzīpašniekiem un saglabā tiesības gan uz akciju peļņā, kas paliek pēc dividenžu samaksas par atlikušo pamatkapitālu, gan uz akciju jebkurā pārpalikumā, kas var palikt likvidācijas gadījumā, tas ir, tīrajos aktīvos, no kuriem atskaitīts atlikušais statūtkapitāls;
- c) dividenžu akcijas, ko emitējušas sabiedrības ar ierobežotu atbildību, tie ir vērtspapīri:
  - 1) kuriem saskaņā ar valsti un apstākļiem, kuros tie radīti, ir dažādi nosaukumi, piemēram, dibinātāju akcijas, peļņas akcijas, dividenžu akcijas utt. un kas nav statūtkapitāla daļa;
  - 2) kas nedod to turētājiem līdzīpašnieku statusu vārda īstajā nozīmē (tiesības uz akciju statūtkapitāla atmaksājumā, tiesības uz peļņu no minētā kapitāla, tiesības balsot akcionāru sapulcēs utt.);
  - 3) kas dod to turētājiem tiesības uz proporcionālu daļu no jebkuras peļņas, kura paliek pēc dividenžu izmaksas par statūtkapitālu, un uz daļu jebkura pārpalikuma, kurš paliek likvidācijas gadījumā;
- d) priekšrocību akcijas, kas paredz daļību atlikumvērtības sadalē sabiedrības likvidācijas gadījumā. Tās var būt vai var nebūt kotētas atzītā biržā.

5.92. Apakšpozīcijās AF.511 un AF.512 neietilpst:

- a) akcijas, ko piedāvā pārdošanai, bet kas nav parakstītas emisijas laikā. Tās sistēmā neieraksta;
- b) parādzīmes un aizdevumu kapitāls, ko var konvertēt akcijās. Tos norāda kontos apakškategorijā AF.33 līdz laikam, kad tos konvertē (skat. 5.62. punkta l) apakšpunktu);
- c) partneru ar neierobežotu atbildību (neierobežotu partneru) pašu kapitāls inkorporētās personālsabiedrībās. To klasificē apakšpozīcijā AF.513;
- d) valsts ieguldījumi starptautisku organizāciju kapitālā, kas juridiski izveidotas kā sabiedrības ar akciju kapitālu. Tos klasificē apakšpozīcijā AF.513 (skat. 5.95. punkta c) apakšpunktu).

5.93. Apakšpozīcijās F.511 un F.512 neietilpst prēmiju akciju emisija, kas ir jauno akciju pārvešana akcionāriem proporcionāli viņu turējumiem. Tāda emisija, kas nemaina ne sabiedrības saistības pret akcionāriem, ne aktīvu proporcionālo daļu, kas katram akcionāram ir sabiedrībā, neveido finanšu darījumu, un to neieraksta sistēmā (skat. 6.56. punktu). Tas pats attiecas uz akciju dalīto emisiju.

#### Cits pašu kapitāls (F.513)

5.94. *Definīcija.* Apakšpozīcija "cits pašu kapitāls" (F.513) sastāv no visiem darījumiem ar citu pašu kapitālu (AF.513), kas ir visu veidu pašu kapitāls, ko neklasificē apakšpozīcijās AF.511 un AF.512, un apakškategorijā AF.52.

5.95. Apakšpozīcijā AF.513 ietilpst:

- a) sabiedrību visu veidu pašu kapitāls, kas nav akcijas:
  - 1) pašu kapitāls inkorporētās personālsabiedrībās, ko parakstījuši neierobežots skaits partneru;
  - 2) pašu kapitāls sabiedrībās ar ierobežotu atbildību, kuru īpašnieki ir partneri un nevis akcionāri;
  - 3) kapitāls, kas ieguldīts parastās personālsabiedrībās vai komandītsabiedrībās, ko atzīst par patstāvīgām juridiskām personām;
  - 4) kapitāls, kas ieguldīts kooperatīvās sabiedrībās, kuras atzītas par patstāvīgām juridiskām personām;
- b) valsts pārvaldes ieguldījumi tādu valsts uzņēmumu kapitālā, kuru kapitāls nav sadalīts akcijās un ko saskaņā ar īpašiem tiesību aktiem atzīst par patstāvīgām juridiskām personām (skat. 2.16. punkta c) apakšpunktu);
- c) valsts ieguldījumi starptautisku un pārvalstisku organizāciju kapitālā, kur vienīgais izņēmums ir SVF, pat ja tās juridiski ir izveidotas kā uzņēmumi ar akciju kapitālu (piem., Eiropas Investīciju banka);
- d) Eiropas Monetārā institūta finanšu resursi, kas paredzēti no valstu centrālo banku iemaksām <sup>(14)</sup>;
- e) kapitāls, kas ieguldīts finanšu un nefinanšu kvazisabiedrībās (skat. 2.13. punkta f) apakšpunktu). Tādu ieguldījumu summa atbilst jaunajiem ieguldījumiem (skaidrā naudā vai natūrā), no kā atskaitīti visi kapitāla atvilkumi (skat. 4.61. punktu);
- f) finanšu aktīvi, kas nerezidentvienībām ir attiecībā pret noscītām rezidentvienībām (skat. 2.15. punktu), un otrādi.

#### Kopfondu akcijas (F.52)

5.96. *Definīcija.* Apakškategorija "kopfondu akcijas" (F.52) sastāv no visiem darījumiem ar kopfondu akcijām (AF.52), kas ir akcijas, ko emitējusi īpaša veida finanšu sabiedrība, kuras vienīgais nolūks ir ieguldīt iekasētos līdzekļus naudas tirgū, kapitāla tirgū un/vai nekustamajā īpašumā.

5.97. Apakškategorijā AF.52 ietilpst akcijas, ko emitējušas finanšu sabiedrības un ko atkarībā no valsts sauc par kopfondiem, kopīgiem ieguldījumu fondiem vai citām kolektīvo ieguldījumu shēmām, piem., VKIU, neatkarīgi no tā, vai tie ir atklāti, daļēji atklāti vai slēgti fondi. Tādas akcijas var būt kotētas vai nekotētas. Ja tās ir nekotētas, tad tās parasti ir atmaksājamas pēc pieprasījuma par vērtību, kas atbilst to daļai finanšu sabiedrības pašu līdzekļos. Tādus pašu līdzekļus regulāri revalvē, ņemot vērā to dažādo sastāvdaļu tirgus cenas.

#### APDROŠINĀŠANAS TEHNISKĀS REZERVES (F.6) <sup>(15)</sup>

5.98. *Definīcija.* Kategorija "apdrošināšanas tehniskās rezerves" (F.6) sastāv no visiem darījumiem ar apdrošināšanas tehniskajām rezervēm (AF.6), kas ir apdrošināšanas sabiedrību un (autonomo un neautonomo) pensiju fondu tehniskie uzkrājumi attiecībā pret apdrošinājumaņēmējiem vai labuma guvējiem, kā noteikts Padomes 1991. gada 19. decembra Direktīvā 91/674/EEK par apdrošināšanas uzņēmumu gada pārskatiem un konsolidētajiem pārskatiem <sup>(16)</sup>.

<sup>(14)</sup> Eiropas Monetārā institūta statūtu protokola, kas pievienots Eiropas Kopienas dibināšanas līgumam, 16.2. pants.

<sup>(15)</sup> Skat. III pielikumā apstrādes aprakstu par apdrošināšanu sociālās apdrošināšanas un citas apdrošināšanas sistēmā.

<sup>(16)</sup> OV L 374, 31.12.1991., 7.-31. lpp..

5.99. Kategorijā AF.6 ietilpst:

- a) mājsaimniecību tīrais pašu kapitāls dzīvības apdrošināšanas rezervēs;
- b) mājsaimniecību tīrais pašu kapitāls pensiju fondu rezervēs;
- c) apdrošināšanas prēmiju priekšsamaksa;
- d) atlikto apdrošināšanas atlīdzību prasību rezerves.

5.100. Apdrošināšanas tehniskās rezerves ir finanšu aktīvi:

- a) apdrošinājumaņēmējiem — attiecībā uz mājsaimniecību tīro pašu kapitālu dzīvības apdrošināšanas rezervēs un pensiju fondu rezervēs, un uz apdrošināšanas prēmiju priekšsamaksu;
- b) labuma guvējiem — attiecībā uz atlikto apdrošināšanas atlīdzību prasību rezervēm.

5.101. Apdrošināšanas tehniskās rezerves ir saistības:

- a) dzīvības vai nedzīvības apdrošināšanas sabiedrībām un autonomajiem pensiju fondiem, kas iekļauti apakšsektorā “apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondi” (S.125);
- b) neautonomajiem pensiju fondiem, kas iekļauti to institucionālo vienību sektoros, kuras tos izveidojušas.

Uzkrājumus vai tamlīdzīgus fondus, ko veido darba devēji, lai nodrošinātu darbaņēmējus ar pensijām (neautonomie pensiju fondi), iekļauj kategorijā AF.6 tikai tad, ja tie aprēķināti atbilstoši aktuāru kritērijiem, kas līdzīgi tiem, kurus izmanto apdrošināšanas sabiedrības un autonomie pensiju fondi. Pretējā gadījumā minētos uzkrājumus nosedz ar akcijām vai citu pašu kapitālu, ko emitējusi institucionālā vienība, kura izveido uzkrājumus.

5.102. Kategorijā AF.6 neietilpst uzkrājumi, ko izveidojušas institucionālās vienības, kuras klasificētas sociālās nodrošināšanas fondu apakšsektorā (S.1314). Sistēmā minētie uzkrājumi nav sociālās nodrošināšanas fondu apakšsektora saistības.

5.103. Kategorija F.6 ir sadalīta divās finanšu darījumu apakškategorijās:

- a) mājsaimniecību tīrais pašu kapitāls dzīvības apdrošināšanas rezervēs un pensiju fondu rezervēs (F.611);
- b) apdrošināšanas prēmiju priekšsamaksa un atlikto apdrošināšanas atlīdzību prasību rezerves (F.62).

#### **Mājsaimniecību tīrais pašu kapitāls dzīvības apdrošināšanas rezervēs un pensiju fondu rezervēs (F.61)**

5.104. *Definīcija.* Apakškategorija “mājsaimniecību tīrais pašu kapitāls dzīvības apdrošināšanas rezervēs un pensiju fondu rezervēs” (F.61) sastāv no visiem darījumiem ar mājsaimniecību tīro pašu kapitālu dzīvības apdrošināšanas rezervēs un pensiju fondu rezervēs (AF.61), kas ir tehniskie uzkrājumi, kuri izveidoti attiecīgajās sabiedrībās un kvazisabiedrībās, lai pēc noteikto nosacījumu izpildes izmaksātu paredzētos prasījumus un pabalstus.

5.105. Apakškategorija F.61 ir sadalīta divās finanšu darījumu apakšpozīcijās:

- a) mājsaimniecību tīrais pašu kapitāls dzīvības apdrošināšanas rezervēs (F.61);
- b) mājsaimniecību tīrais pašu kapitāls pensiju fondu rezervēs (F.612).

*Mājsaimniecību tīrais pašu kapitāls dzīvības apdrošināšanas rezervēs (F.611)*

5.106. *Definīcija.* Apakšpozīcija “mājsaimniecību tīrais pašu kapitāls dzīvības apdrošināšanas rezervēs” (F.611) sastāv no visiem darījumiem ar mājsaimniecību tīro pašu kapitālu dzīvības apdrošināšanas rezervēs (AF.611), kas ir tehniskie uzkrājumi atliktajiem riskiem un tehniskie uzkrājumi apdrošināšanai ar peļņu, kas termiņa beigās palielina apdrošināšanas polišu, dotāciju ar peļņu un tamlīdzīgu polišu vērtību.

5.107. Apakšpozīcijā AF.611 ietilpst dzīvības apdrošināšanas uzkrājumi, uzkrājumi gratifikācijām un atlaidēm un tehniskie uzkrājumi dzīvības apdrošināšanas polisēm, kur ieguldījuma risku uzņemas apdrošinājumaņēmēji, kā noteikts Padomes 1991. gada 19. decembra Direktīvas 91/674/EEK par apdrošināšanas uzņēmumu gada pārskatiem un konsolidētajiem kontiem 27., 29. un 31. pantā.

5.108. Darījumi ar mājsaimniecību tīro pašu kapitālu dzīvības apdrošināšanas rezervēs sastāv no papildinājumiem, no kā atskaitīti samazinājumi, kas jāizšķir no nominālajiem turēšanas ienākumiem vai zaudējumiem par līdzekļiem, ko ieguldījušas apdrošināšanas sabiedrības (skat. 6.57. punktu).

Papildinājumos ietilpst:

- a) faktiskās prēmijas, kas nopelnītas kārtējā grāmatvedības pārskata laika posmā;
- b) *plus* prēmiju papildinājumi, kuri atbilst ienākumiem no uzkrājumu ieguldījumiem, kas ir attiecināmi uz apdrošinājumaņēmējām mājsaimniecībām;
- c) *mīnus* pakalpojuma maksa par dzīvības apdrošināšanu.

Samazinājumos ietilpst:

- a) summas, kas termiņa beigās pienākas dotāciju un tamlīdzīgu apdrošinājuma polišu turētājiem, un summas, kas pienākas labumguvējiem apdrošinātu personu nāves gadījumā;
- b) *plus* maksājumi, kas pienākas par polisēm, kuras atsauktas pirms termiņa beigām.

5.109. Dzīvības apdrošināšanas rezerves ir rezidentmājsaimniecību vai nerezidentmājsaimniecību finanšu aktīvi un rezidentu vai nerezidentu apdrošināšanas sabiedrību saistības.

Gadījumā, ja grupas apdrošināšanu izņem, piemēram, sabiedrība savu darbinieku vārdā, tad darbaņēmējus, nevis darba devējus uzskata par kreditoriem, jo tās uzskata par reālajiem apdrošinājumaņēmējiem.

*Mājsaimniecību tīrais pašu kapitāls pensiju fondu rezervēs (F.612)*

5.110. *Definīcija.* Apakšpozīcija "mājsaimniecību tīrais pašu kapitāls pensiju fondu rezervēs" (F.612) sastāv no visiem darījumiem ar mājsaimniecību tīro pašu kapitālu pensiju fondu rezervēs (AF.612), kas ir tehniskie uzkrājumi, ko tur autonomie un neautonomie pensiju fondi, kurus izveidojuši darba devēji un/vai darbaņēmēji vai pašnodarbināto personu grupas darbaņēmējiem vai pašnodarbinātajām personām.

5.111. Darījumi ar mājsaimniecību tīro pašu kapitālu pensiju fondu rezervēs sastāv no papildinājumiem, no kā atskaitīti samazinājumi, kas jāatšķir no nominālajiem turēšanas ienākumiem vai zaudējumiem par līdzekļiem, ko ieguldījuši pensiju fondi (skat. 6.57. punktu).

Papildinājumos ietilpst:

- a) faktiskās iemaksas pensiju fondos, ko maksā darbaņēmēji, darba devēji, pašnodarbinātās personas vai citas institucionālas vienības indivīdu vai mājsaimniecību vārdā, kam ir prasījumi pret fondiem, un kas nopelnītas kārtējā grāmatvedības laika posmā;
- b) *plus* iemaksas papildinājumi, kuri atbilst ienākumam, kas nopelnīts no pensiju fondu uzkrājumu ieguldījuma, kas ir attiecināms uz dalībmājsaimniecībām;
- c) *mīnus* maksa par pakalpojumiem līdzekļu pārvaldes laikā.

Samazinājumos ietilpst:

- a) sociālie pabalsti, kas vienādi ar summām, kuras regulāru maksājumu vai citu pabalstu veidā jāizmaksā pensionāriem vai viņu apgādājamiem;

b) plus pabalsti, kas sastāv no jebkuriem vienreizējiem maksājumiem, kas jāizmaksā personām, kad tās aiziet pensijā.

5.112. Darījumos ar mājsaimniecību tīro pašu kapitālu pensiju fondu rezervēs neietilpst līdzekļi, kas pārvesti no neautonomiem pensiju fondiem uz autonomiem pensiju fondiem, ko klasificē apakšsektorā "apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondi" (S.125), kas notiek tā rezultātā, ka vienus līdzekļus konvertē citos. Tāds notikums jāieraksta kategorijā "izmaiņas sektoru klasifikācijā un struktūrā" (K.12.1) kontā "citas izmaiņas aktīvu apjomos" (skat. 6.30. punktu).

5.113. Pensiju fondu rezerves ir rezidentmājsaimniecību un nerezidentmājsaimniecību finanšu aktīvi, bet ne to institucionālo vienību finanšu aktīvi, kuras tos pārvalda.

#### **Apdrošināšanas prēmiju priekšsamaksa un atlikto apdrošināšanas atlīdzību prasību rezerves (F.62)**

5.114. *Definīcija.* Apakš kategorija "apdrošināšanas prēmiju priekšsamaksa un atlikto apdrošināšanas atlīdzību prasību rezerves" (F.62) sastāv no visiem darījumiem ar apdrošināšanas prēmiju priekšsamaksu un atlikto apdrošināšanas atlīdzību prasību rezervēm (AF.62), kas ir tehniski uzkrājumi, kurus izveido apdrošināšanas sabiedrības un (autonomi un neautonomi) pensiju fondi par:

- a) summu, kas raksturo to bruto parakstīto prēmiju daļu, kas jāiedala šādā grāmatvedības pārskata laika posmā (apdrošināšanas prēmiju priekšsamaksa);
- b) kopējo lēsto maksājumu summu, kas apdrošināšanas uzņēmumam vajadzīga visu apdrošināšanas atlīdzības prasījumu apmierināšanai par prasījumiem (apdrošināšanas gadījumiem), kas iestājušies līdz grāmatvedības pārskata laika posma beigām, neatkarīgi no tā, vai par tiem ir vai nav paziņots; no tādiem maksājumiem atskaita par tādiem prasījumiem jau samaksātās summas (uzkrājumi atliktajām apdrošināšanas atlīdzību prasībām).

5.115. Apdrošināšanas prēmiju priekšsamaksa rodas no tā, ka apdrošināšanas prēmijas parasti jāmaksā laika posma sākumā, uz kuru attiecas apdrošināšana, un tāds laika posms parasti nesakrīt ar pašu grāmatvedības pārskata laika posmu. Tāpēc grāmatvedības pārskata laika posma beigās, kad sastāda bilanci, daļu apdrošināšanas prēmiju, kas maksājamas grāmatvedības pārskata laika posmā, paredz risku nosešanai turpmākajā laika posmā. Apdrošināšanas prēmiju priekšsamaksu nosaka, pamatojoties uz iesaistīto risku proporcionālo daļu attiecībā pret laiku par laika posmu, kas palicis līdz līguma termiņa beigām.

Finanšu kontā apdrošināšanas prēmiju priekšsamaksa, kas ierakstīta starp apdrošinājumaņēmējiem un apdrošināšanas sabiedrībām, sastāv no tām prēmiju daļām, kas maksājamas kārtējā grāmatvedības pārskata laika posmā un ar ko paredzēts nosegt atliktos riskus tajā laika posmā.

5.116. Apdrošināšanas prēmiju priekšsamaksa ir apdrošinājumaņēmēju finanšu aktīvi. Ja tāda priekšsamaksa attiecas uz dzīvības apdrošināšanu, tad apdrošinājumaņēmēji ir rezidentmājsaimniecības vai nerezidentmājsaimniecības. Ja tā attiecas uz nedzīvības apdrošināšanu, tad apdrošinājumaņēmēji var piederēt jebkuram ekonomikas sektoram vai pārējai pasaulei. Apdrošinājumaņēmēju samaksātās apdrošināšanas prēmijas vai sociālās iemaksas var uzskatīt par kritēriju, lai sadalītu apdrošināšanas prēmiju priekšsamaksas starp ekonomikas sektoriem un pārējo pasauli.

5.117. Apdrošināšanas sabiedrības tur atlikto apdrošināšanas atlīdzību prasību rezerves, lai nosegtu summas, ko tās gatavojas izmaksāt par prasījumiem, kas vēl nav nokārtoti, jo, piemēram, tos apstrīd. Uzskata, ka derīgu prasījumu, ko apdrošināšanas sabiedrības pieņēmušas, maksājuma termiņš ir tad, kad notiek notikums, kurš rada prasījumu, neatkarīgi no tā, cik ilgs laiks paiet apstrīdēto prasījumu nokārtošanai.

5.118. Atlikto apdrošināšanas atlīdzību prasību rezerves ir labuma guvēju finanšu aktīvi, kas var piederēt jebkuram ekonomikas sektoram vai pārējai pasaulei.

5.119. Apakš kategorijā AF.62 ietilpst uzkrājumi nenopelnītām prēmijām, citi tehniski uzkrājumi, atliktās prasības un izlīdzināšanas uzkrājumi, kā noteikts 25., 26., 28. un 30. pantā Padomes 1991. gada 19. decembra Direktīvā 91/674/EEK par apdrošināšanas uzņēmumu gada pārskatiem un konsolidētajiem pārskatiem.

#### **CITAS DEBITORU UN KREDITORU SAISTĪBAS (F.7)**

5.120. *Definīcija.* Kategorija "citas debitoru un kreditoru saistības" (F.7) sastāv no visiem darījumiem ar citām debitoru un kreditoru saistībām (AF.7), kas ir finanšu prasījumi, ko rada kā ekvivalentu finanšu vai nefinanšu darījumam gadījumos, kad ir laika starpība starp tādu darījumu un atbilstošo maksājumu.

5.121. Kategorijā F.7 ietilpst darījumi ar finanšu prasījumiem, kuri rodas no agriem vai vēliem maksājumiem par darījumiem ar precēm vai pakalpojumiem, sadales darījumiem vai otrreizējas tirdzniecības ar finanšu aktīviem. Tie sastāv no ekvivalentiem darījumiem maksājuma gadījumā, kura termiņš ir pienācis, bet kas vēl nav samaksāts. Parādus, kas rodas no ienākuma, kurš uzkrājas laikā, un termiņa nokavējumus arī klasificē šajā kategorijā.

5.122. Kategorijā F.7 neietilpst:

- a) statistiskas neatbilstības, izņemot laika starpību starp darījumiem ar precēm un pakalpojumiem, sadales darījumiem vai finanšu darījumiem un atbilstošajiem maksājumiem;
- b) posteņi, par kuriem nav pietiekamas informācijas, lai tos klasificētu. Klasifikācijas pamatā jābūt jebkurai pieejamai informācijai;
- c) posteņi, par kuru raksturu nekas nav zināms;
- d) maksājumu bilances jauktais postenis, ko apraksta kā tīrās kļūdas un izlaidumus;
- e) agri vai vēli maksājumi (tostarp termiņa nokavējumi) gadījumā, ja tiek radīti finanšu aktīvi vai izpirktas saistības, ko neklasificē kategorijā F.7. Tie paliek klasificēti savā kategorijā.

5.123. Kategorija F.7 ir sadalīta divās finanšu darījumu apakškategorijās:

- a) tirdzniecības kredīti un avansi (F.71);
- b) citas debitoru un kreditoru saistības, izņemot tirdzniecības kredītus un avansus (F.79).

#### **Tirdzniecības kredīti un avansi (F.71)**

5.124. *Definīcija.* Apakškategorija "tirdzniecības kredīti un avansi" (F.71) sastāv no visiem darījumiem ar tirdzniecības kredītiem un avansiem (AF.71), kas ir finanšu prasījumi, kuri rodas no kredīta tieša pagarinājuma, ko piegādātāji sniedz pircējiem par preču un pakalpojumu darījumiem, un avansa maksājumiem par nepabeigtiem ražojumiem vai kas jāražo un kas saistīti ar tādiem darījumiem.

5.125. Apakškategorijā AF.71 ietilpst:

- a) finanšu prasījumi, kuri attiecas uz preču vai pakalpojumu piegādi, par kuriem maksājums vēl nav veikts;
- b) tirdzniecības kredīts, ko pieņēmušas faktūrkreditēšanas sabiedrības, izņemot gadījumus, kad runa ir par aizdevumu;
- c) ēku nomas maksa, kas uzkrājas laikā;
- d) termiņa nokavējumi attiecībā uz maksājumiem par precēm un pakalpojumiem, ja tos nepierāda aizdevums.

5.126. Apakškategorijā AF.71 neietilpst aizdevumi tirdzniecības kredītu finansēšanai. Tos klasificē kategorijā AF.4 (skat. 5.81. punkta h) apakšpunktu).

5.127. Tirdzniecības kredīti un avansi var būt visu sektoru un pārējās pasaules finanšu aktīvi vai saistības.

#### **Citas debitoru un kreditoru saistības, izņemot tirdzniecības kredītus un avansus (F.79)**

5.128. *Definīcija.* Apakškategorija "citas debitoru un kreditoru saistības, izņemot tirdzniecības kredītus un avansus" (F.79) sastāv no visiem darījumiem ar citām debitoru un kreditoru saistībām, izņemot tirdzniecības kredītus un avansus (AF.79), kas ir finanšu prasījumi, kuri rodas no laika starpības starp sadales darījumiem vai finanšu darījumiem otrreizējā tirgū un atbilstošo maksājumu. Tur ietilpst arī finanšu prasījumi, kas maksājami, jo laika gaitā ir uzkrājies ienākums.

5.129. Apakškategorijā AF.79 ietilpst finanšu prasījumi, kas radušies laika starpības dēļ starp uzkrātajiem darījumiem un maksājumiem, kas izdarīti par, piemēram:

- a) nodokļiem;
- b) sociālajām iemaksām;
- c) algām;

- d) rentēm par zemi un zemaugsnes (zemes dziļi) aktīviem;
- e) dividendēm;
- f) procentiem;
- g) darījumiem ar finanšu aktīviem otrreizējos tirgos.

5.130. Vēlams procentu ekvivalento finanšu darījumu, kas uzkrājas par finanšu aktīviem (skat. 5.17. punktu), ierakstīt kā reinvestētu tajā finanšu aktīvā. Ierakstot procentus tomēr būs jāievēro valsts prakse. Ja procentu uzkrājumu neieraksta kā reinvestētu finanšu aktīvā, tad tas jāklasificē apakš kategorijā F.79.

5.131. Procentu izmaksas termiņa dienā ieraksta divus finanšu darījumus (skat. 5.17. punktu): pirmkārt, ja notiek maksājums, tad darījumu ar finanšu aktīvu, ko izmanto maksājumam, vai, ja nenotiek maksājums, tad procentu parāda pieaugumu, kas jāieraksta apakš kategorijā F.79; otrkārt, ekvivalento finanšu darījumu, kas samazina kreditora tīro finanšu prasījumu pret debitoru.

#### ĀRPUSBILANCES POSTENIS: TIEŠIE ĀRVALSTU IEGULDĪJUMI (F.m)

5.132. *Definīcija.* Tiešie ārvalstu ieguldījumi (F.m) sastāv no visiem darījumiem ar tiešiem ārvalstu ieguldījumiem (AF.m), kas ir ieguldījumi, kuri ietver ilgtermiņa attiecības, kas atspoguļo kādas ekonomikas institucionālas rezidentvienības ("tiešais ieguldītājs") ilgstošu interesi institucionālā vienībā, kas ir rezidente citā ekonomikā, atšķirīgā no ieguldītāja ekonomikas ("tiešo ieguldījumu uzņēmums"). Tiešā ieguldītāja nolūks ir ievērojami ietekmēt citas ekonomikas rezidentuzņēmuma vadību. Tiešie ieguldījumi ietver gan sākotnējo darījumu starp tiešo ieguldītāju un tiešo ieguldījumu uzņēmumu, gan visus turpmākos kapitāla darījumus starp tiem un starp saistītajiem uzņēmumiem, gan inkorporētiem, gan neinkorporētiem<sup>(17)</sup>.

5.133. Darījumi ar finanšu aktīviem un saistībām, kas veido tiešos ārvalstu ieguldījumus, jāieraksta atbilstošās finanšu darījumu kategorijās, tas ir, "aizdevumi" (F.4), "akcijas un cits pašu kapitāls" (F.5) un "citas debitoru un kreditoru saistības" (F.7). Tomēr tiešo ārvalstu ieguldījumu summas, kas iekļautas katrā no minētajām kategorijām, jāieraksta atsevišķi kā ārpusbilances postenis.

#### KONTU VEIDOŠANAS NOTEIKUMI ATTIECĪBĀ UZ FINANŠU DARĪJUMIEM

#### VĒRTĒŠANA

5.134. Finanšu darījumus ieraksta pēc darījuma vērtībām, tas ir, vērtībām valsts valūtā, kādā iesaistītos finanšu aktīvus un/vai saistības rada, likvidē, apmaina vai pieņem starp institucionālajām vienībām vai starp tām un pārējo pasauli, tikai aiz komerciāliem apsvērumiem.

5.135. Finanšu darījumus un to ekvivalentos finanšu vai nefinanšu darījumus ieraksta pēc vienas un tās pašas darījuma vērtības. Var paredzēt trīs iespējas:

- a) finanšu darījums ir darījums ar maksāšanas līdzekli valsts valūtā (skat. 5.04. un 5.23. punktu): darījuma vērtība ir vienāda ar apmainītā maksāšanas līdzekļa summu;
- b) finanšu darījums ir darījums ar maksāšanas līdzekli ārvalsts valūtā (skat. 5.04. un 5.23. punktu), un ekvivalentais darījums nav darījums ar maksāšanas līdzekli valsts valūtā: darījuma vērtība ir vienāda ar apmainīto maksāšanas līdzekļu summu, kas konvertēta valsts valūtā, piemērojot tirgus likmi, kura dominē maksājuma veikšanas dienā;
- c) ne finanšu darījums, ne tā ekvivalentais darījums nav darījums ar maksāšanas līdzekļiem (skat. 5.04. punktu): darījuma vērtību identificē ar iesaistīto finanšu aktīvu un/vai saistību kārtējo tirgus vērtību.

5.136. Darījuma vērtība attiecas uz īpašu finanšu darījumu un tā ekvivalento darījumu. Teorētiski darījuma vērtība skaidri jānošķir no vērtības, kuras pamatā ir tirgū kotētā cena, taisnīga tirgus cena vai jebkura cena, kuras nolūks ir izteikt līdzīgu vai pat identisku finanšu aktīvu un/vai saistību klases cenu kopumu. Tomēr gadījumos, kad finanšu darījuma ekvivalentais darījums ir, piemēram, pārvedums, un tāpēc finanšu darījumu veic citu, nevis tikai komerciālu apsvērumu dēļ, darījuma vērtību identificē ar iesaistīto finanšu aktīvu un/vai saistību kārtējo tirgus vērtību.

<sup>(17)</sup> Ārvalstu tiešo ieguldījumu ESAO etalondefinīcija, trešais izdevums.



5.137. Darījuma vērtībā neietilpst maksa par pakalpojumiem, honorāri, komisijas maksas un tamlīdzīgi maksājumi par pakalpojumiem, kas sniegti, veicot darījumus; tie jāieraksta kā maksājumi par pakalpojumiem. Nodokļus par finanšu darījumiem arī neiekļauj, un tos uzskata par pakalpojumu nodokļiem ražojumu nodokļu ietvaros. Ja finanšu darījums ietver jaunu saistību emisiju, tad darījuma vērtība ir vienāda ar radušos saistību summu, kurā nav iekļauti priekšsamaksātie procenti. Līdzīgi, kad saistības tiek dzēstas, darījuma vērtībai gan attiecībā uz kreditoru, gan debitoru jāatbilst saistību samazinājumam.

#### Īpaši vērtēšanas kritēriji dažām finanšu darījumu apakškategorijām

##### 5.138. Vērtspapīri, kas nav akcijas, izņemot atvasinātos finanšu instrumentus (F.33)

- a) Ja emitenti tirgo vērtspapīrus ar riska parakstītāju vai citu starpnieku starpniecību un tad pārdod par augstāku maksu galaieguldītājiem, tad finanšu aktīvi un saistības jāieraksta pēc vērtībām, ko samaksājuši ieguldītāji. Starpību starp summām, ko samaksājuši ieguldītāji un ko saņēmuši emitenti, uzskata par samaksu par pakalpojumu, ko emitenti samaksājuši riska parakstītājiem.
- b) Vērtspapīru emisijas ieraksta pēc emisijas vērtības. Kad vērtspapīrus emitē ar diskontu vai prēmiju, tad kā faktisko emisijas vērtību kontos ieraksta emitenta ieņēmumus pārdošanas laikā, nevis norādīto vērtību. Starpību starp emisijas vērtību un izpirkšanas vērtību uzskata par procentiem, kas uzkrājas vērtspapīra pastāvēšanas laikā.
- c) Augsta diskonta vai bezkupona obligācijas jāuzskata par vērtspapīriem, kas emitēti ar diskontu. Procenti uzkrājas visā obligāciju pastāvēšanas laikā un uzskata, ka tos reinvestē tādās obligācijās (skat. 4.46. punktu).
- d) Kad ilgtermiņa vērtspapīrus emitē ar diskontu, kas nav nozīmīgs, starpību starp emisijas vērtību un izpirkšanas vērtību var aprēķināt emisijas dienā.
- e) Vērtspapīru gadījumā, kad pamatsummas vērtība ir saistīta ar cenas indeksu, preces cenu vai valūtas maiņas kursa indeksu, vērtspapīra emisijas cenu ieraksta kā pamatsummu, un indeksa maksājumu, ko maksā periodiski un/vai maksājuma termiņā, uzskata par procentiem, kas uzkrājas vērtspapīra pastāvēšanas laikā, un ekvivalentu ieraksta finanšu kontā kā atkārtotu ieguldījumu vērtspapīros, kas nav akcijas.
- f) Ieguldījumu vērtspapīros, kas ir apgrozībā otrreizējos tirgos, ieraksta pēc fondu biržas kotācijas vai tirgus cenas.
- g) Vērtspapīrus, kam pienācis maksājuma termiņš, ieraksta pēc izpirkšanas vērtības, kas ietver izpirkšanas prēmijas, bet neietver maksājumus par loteriju un ietaupījumu prēmijām, ko ieraksta kā procentus.
- h) Obligāciju konversija akcijās jāuzskata par obligāciju pārdošanu un akciju pirkšanu (skat. 5.62. punkta l) apakšpunktu). Darījuma vērtība jāatvasina no realizēto obligāciju tirgus vērtības, un iespējamie turēšanas ienākumi vai zaudējumi par akcijām jāieraksta pārvērtēšanas kontā (skat. 6.54. punktu).

##### 5.139. Atvasinātie finanšu instrumenti (F.34)

- a) Iespēju līgumu otrreizējā tirdzniecība un likvidācija pirms termiņa beigām ietver finanšu darījumus. Iespēju līgumu, kura termiņš pienāk, var realizēt vai nerealizēt. Gadījumos, kad iespēju līgumu realizē, var notikt iespēju līguma izrakstītāja maksājums iespēju līguma turētājam, kas vienāds ar starpību starp pamataktīva dominējošo tirgus cenu un iepriekš noteikto bāzes cenu, vai, alternatīvi, var notikt finanšu vai nefinanšu pamataktīva iegāde vai pārdošana, ko ieraksta pēc dominējošās tirgus cenas, un ekvivalents maksājums starp iespēju līguma turētāju un iespēju līguma izrakstītāju, kas vienāds ar iepriekš noteikto bāzes cenu. Starpība starp pamataktīva dominējošo tirgus cenu un iepriekš noteikto bāzes cenu abos gadījumos ir vienāda ar iespēju līguma likvidācijas vērtību, kas ir iespēju līguma cena termiņa beigās. Gadījumos, kad iespēju līgumu nerealizē, darījums nenotiek. Tomēr iespēju līguma izrakstītājam rodas turēšanas ienākumi, un iespēju līguma turētājam rodas turēšanas zaudējumi, kas jāieraksta pārvērtēšanas kontā.
- b) Atvasinātie finanšu instrumenti, kas nav iespēju līgumi, ir līgumi, kur divas personas vienojas apmainīt konkrētus reālus vai finanšu aktīvus kādā brīdī vai brīžos nākotnē. Darījumi, kas jāieraksta par tādiem atvasinātiem finanšu instrumentiem, ietver jebkuru tirgošanos ar līgumiem, kā arī veikto norēķinu tīro vērtību. Var būt vajadzība ierakstīt arī darījumus, kas saistīti ar līgumu izveidi, ko noslēdz par atva-

sinātajiem finanšu instrumentiem. Tomēr daudzos gadījumos abas personas noslēdz līgumu par atvasinātajiem finanšu instrumentiem, nevienai no abām personām neveicot maksājumus; tādos gadījumos darījuma, ar ko izveido līgumu, vērtība ir nulle, un finanšu kontā faktiski nav jāizdara neviens ieraksts.

- c) Komisijas naudas, ko brokeri vai citi starpnieki maksā vai saņem par to, ka nokārtojuši iespēju līgumus, nestandartizētu procentu likmes nākotnes līgumus, mijmaiņas līgumus vai citu atvasinātu finanšu instrumentu līgumus, attiecīgajos kontos iekļauj kā maksājumus par pakalpojumu. Procentu maksājumu plūsmas, kas rodas no mijmaiņas darījumu līgumiem, jāieraksta kā īpašuma ienākums, un pamatsummas atmaksājumi jāieraksta kā darījumi ar attiecīgo pamatinstrumentu finanšu kontā. Neuzskata, ka personas, kuras noslēgušas mijmaiņas darījumu līgumu, sniedz viena otrai pakalpojumu, bet visus maksājumus trešajai personai par tāda līguma nokārtošanu uzskata par samaksu par pakalpojumu (skat. 4.47. punktu). Teorētiski var uzskatīt, ka prēmijā, ko maksā iespēju līguma pārdevējam, ietilpst maksa par pakalpojumu, bet praksē parasti nav iespējams nošķirt pakalpojuma elementu. Tāpēc pilnīgā cena jāieraksta kā finanšu aktīva iegāde no pircēja puses un kā saistību rašanās pārdevējam.
- d) Kad mijmaiņas darījumu līgumā paredzēta pamatsummu maiņa, kā tas ir, piemēram, ar valūtu mijmaiņas darījumiem, sākotnējā maiņa jāieraksta kā darījums ar pamatā esošo maiņas instrumentu un ne kā darījums ar atvasinātu finanšu instrumentu (F.34). Tādā gadījumā netieši tiek izveidots atvasināts finanšu instruments, kura sākotnējā vērtība ir nulle. Tādēļ atvasinātā instrumenta vērtībā ietilpst vismaz šādas sastāvdaļas:
  - 1) tās starpības kārtējā tirgus vērtība, kas ir starp nākotnē sagaidāmajām atpakaļ maināmo pamatsummu tirgus vērtībām un līgumā precizētajām pamatsummām, un
  - 2) procentu nākotnes plūsmu un citu līgumā precizētu skaidras naudas plūsmu kārtējā tirgus vērtība.

Atvasinātu finanšu instrumentu vērtības izmaiņas laika gaitā jāieraksta pārvērtēšanas kontā.

Turpmāku pamatsummas atpakaļmaiņu regulēs mijmaiņas darījuma līguma noteikumi un nosacījumi, un tā var būt finanšu aktīvu apmaiņa pēc cenas, kas atšķiras no tās, kas attiecībā uz tādiem aktīviem dominē tirgū. Ekvivalents maksājums, ko savā starpā veic mijmaiņas darījumu līguma puses, būs līgumā precizētais. Starpība starp tirgus cenu un līguma cenu tad ir vienāda ar aktīva/saistību likvidācijas vērtību paredzētajā dienā, un tā jāieraksta kā darījums ar atvasinātiem finanšu instrumentiem (F.34). Tādam galīgajam darījumam ar atvasinātiem finanšu instrumentiem un visām galīgajām tīrajām procentu plūsmām jāatbilst kopējiem pārvērtēšanas ienākumiem vai zaudējumiem par visu mijmaiņas darījumu līguma laiku. Tāda rīcība ir analoga tai, kas paredzēta iespēju līgumiem, kam pienāk termiņš (skat. a) apakšpunktu iepriekš).

#### 5.140. Akcijas un cits pašu kapitāls, izņemot kopfondu akcijas (F.51)

- a) Jaunās akcijas ieraksta pēc emisijas vērtības, kas parasti atbilst nominālvērtībai, kam pieskaitīta emitētā prēmija.
- b) Darījumi ar apgrozībā esošām akcijām jāieraksta pēc to darījuma vērtības. Ja tā nav zināma, tad to var tuvināt pēc fondu biržas kotācijas vai tirgus cenas kotētām akcijām un pēc uzskaites vērtības nekotētām akcijām.
- c) Dividendes akcijās vērtē pēc dividendes cenas, ko piedāvā emitents.
- d) Prēmiju akciju emisiju neieraksta sistēmā (skat. 5.93. punktu). Tomēr gadījumos, kad prēmiju akciju emisija ietver izmaiņas sabiedrības akciju kopējā tirgus vērtībā, izmaiņas jāieraksta pārvērtēšanas kontā (skat. 6.56. punktu).
- e) Cita pašu kapitāla (F.513) pārvedumvērtība ir to līdzekļu summa, ko īpašnieki pārved uz savām sabiedrībām vai kvazisabiedrībām. Dažos gadījumos fondus var pārvest, pieņemot sabiedrības vai kvazisabiedrības saistības.

#### 5.141. Kopfondu akcijas (F.52)

- a) Darījumos ar kopfondu akcijām ietilpst tīro iemaksu vērtība, ko veic fondā.
- b) Kopfondu saņemtajam īpašuma ienākumam, no kā atskaitīta pārvaldes izmaksu daļa un kas piešķirts akcionāriem, pat ja tas nav sadalīts, ir ekvivalents ieraksts finanšu kontā postenī "kopfondu akcijas". Sekas ir tādas, ka īpašuma ienākumu reinvestē.

## IERAKSTA LAIKS

5.142. Finanšu darījumi un to ekvivalentie darījumi jāieraksta vienlaikus.

5.143. Ja finanšu darījuma ekvivalents ir nefinanšu darījums, tad abus ieraksta laikā, kad notiek nefinanšu darījums. Piemēram, ja preču vai pakalpojumu pārdošanas rezultātā tiek izsniegts tirdzniecības kredīts, tad tāds finanšu darījums jāieraksta laikā, kad izdara ierakstus attiecīgajā nefinanšu kontā.

5.144. Ja finanšu darījumam ekvivalents darījums arī ir finanšu darījums, tad var paredzēt trīs iespējas:

- a) abi finanšu darījumi ir darījumi ar maksāšanas līdzekļiem (skat. 5.04. punktu): tos ieraksta pirmā maksājuma izdarīšanas laikā;
- b) tikai viens no abiem finanšu darījumiem ir darījums ar maksāšanas līdzekļiem (skat. 5.04. punktu): tos ieraksta maksājuma izdarīšanas laikā;
- c) neviens no abiem finanšu darījumiem nav darījums ar maksāšanas līdzekļiem (skat. 5.04. punktu): tos ieraksta laikā, kad notiek pirmais finanšu darījums.

## FINANŠU DARĪJUMU SASTĀDĪŠANA, ŅEMOT VĒRĀ IZMAIŅAS BILANCĒS

5.145. Gadījumos, kad pamatstatistika par finanšu darījumiem nav pieejama, finanšu darījumus var sastādīt, ņemot vērā izmaiņas finanšu bilancēs, tas ir, izmaiņas turēto finanšu aktīvu un nenomaksāto saistību summā, salīdzinot slēguma bilanci un sākuma bilanci. Starpība starp finanšu darījumu summu un izmaiņām finanšu bilancēs sastāv no ierakstiem pārvērtēšanas kontā un kontā "citas izmaiņas aktīvu apjomos".

## 5.1. pielikums

**Saikne ar naudas rādītājiem**

5.146. Šajā pielikumā ir paskaidrota metode, kas ļauj norādīt naudas rādītājus bilancēs un finanšu kontos.

5.147. Naudas rādītāju definīcijas, ko šeit piemēro, tomēr atšķiras dažādās valstīs un laikā. Turklāt minēto definīciju pamatā obligāti nav finanšu aktīvu klasifikācija un sektoru klasifikācija, kā tas definēts sistēmā. Tāpēc naudas rādītāji nav definēti sistēmā.

5.148. Integrejot naudas rādītājus bilancēs un finanšu kontos, rodas šādi sarežģījumi. Pirmkārt, naudas rādītāji var sastāvēt no sastāvdaļām, kas neatbilst finanšu aktīvu un saistību klasēm, tas ir, kategorijām, apakškategorijām un apakšpozīcijām, kā tas noteikts sistēmā. Piemēram, naudas rādītājs var ietvert tikai vienu kategorijas "valūta un noguldījumi" (AF.2) apakšklasi. Apakšklasi var definēt ar atsauci uz maksājuma termiņu un/vai ar atsauci uz institucionālajām vienībām, kas tur vai emitē valūtu un noguldījumus. Otrkārt, naudas rādītāji var attiekties uz naudas rādītājsektoriem, naudas turētājsektoriem un naudas neitrāliem sektoriem, kas nevar sastāvēt no sektoriem un apakšsektoriem, kā tas noteikts sistēmā. Treškārt, datu avoti, ko izmanto naudas rādītāju sastādīšanai, praksē var atšķirties no datu avotiem, ko izmanto sektoru un pārējās pasaules bilanču un finanšu kontu sastādīšanai.

5.149. Lai identificētu kādu naudas rādītāju MX bilancēs vai finanšu kontos, var būt vajadzīgs sīkāk sadalīt jebkuru sistēmā definēto finanšu aktīvu un saistību klasi "i" divās apakšklasēs:

- a)  $MX_i$ : to finanšu aktīvu (saistību) apakšklase, kas klasificēti klasē "i" un iekļauti naudas rādītājā MX;
- b)  $MX_{-i}$ : to finanšu aktīvu (saistību) apakšklase, kas klasificēti klasē "i", bet nav iekļauti naudas rādītājā MX.

Praksē dažas finanšu aktīvu (saistību) klases nedod ieguldījumu pat plašos naudas rādītājos, piemēram, monetārais zelts un SDR (AF.1) vai apdrošināšanas tehniskās rezerves (AF.6). Tādējādi  $MX_1$  un  $MX_0$  būtu vienādi ar nulli, un tas nozīmē, ka AF.1. sadalījums MX un  $MX_{-1}$  vai AF.6 sadalījums  $MX_6$  un  $MX_{-6}$  nav vajadzīgs.

- 5.150. Naudas rādītājs MX ir vienāds ar visu naudas turētājsektoru MX<sub>i</sub> finanšu aktīvu apakšklašu summu, un MX ir vienāds ar visu naudas rādītājsektoru MX<sub>i</sub> saistību apakšklašu summu.
- 5.151. Galvenā šīs metodes priekšrocība ir tās elastīgums. Gadījumos, kad maina naudas rādītāja definīciju, jāpielāgo tikai dažu finanšu aktīvu un saistību klašu sadalījumi MX<sub>i</sub> un MX<sub>-i</sub>.

#### Naudas rādītāji bilancēs vai finanšu kontos

Naudas turētājsektoru finanšu aktīvi			Naudas rādītājsektoru saistības	
Kopā	Sadalījums pa sektoriem		Sadalījums pa sektoriem	Kopā
		AF.1		
		AF.2		
		tos- tarp: MX <sub>2</sub> MX <sub>-2</sub>		
		AF.3		
		AF.33		
		tos- tarp: MX <sub>33</sub> MX <sub>-33</sub>		
		AF.34		
		tos- tarp: MX <sub>34</sub> MX <sub>-34</sub>		
		AF.4		
		AF.41		
		tos- tarp: MX <sub>41</sub> MX <sub>-41</sub>		
		AF.42		
		tos- tarp: MX <sub>42</sub> MX <sub>-42</sub>		
		AF.5		
		AF.51		
		tos- tarp: MX <sub>51</sub> MX <sub>-51</sub>		
		AF.52		
		tos- tarp: MX <sub>52</sub> MX <sub>-52</sub>		
		AF.6		
		AF.7		
		AF.71		
		tos- tarp: MX <sub>71</sub> MX <sub>-71</sub>		
		AF.79		
		Finanšu aktīvi un saistības kopā, tostarp MX		

## 6. NODAĻA

## CITAS PLŪSMAS

- 6.01. Citas plūsmas attiecas uz pamatkapitāla patēriņu (K.1), nefinanšu neražoto aktīvu iegādēm un realizācijām (K.2) un citām izmaiņām aktīvos (K.3 līdz K.12).

Citās aktīvu izmaiņās ietilpst dažāda veida izmaiņas aktīvos, saistībās un tūrajā vērtībā, kas nav tādu darījumu rezultāts, ko ieraksta kapitāla un finanšu kontos. Tās attiecas uz citām apjoma izmaiņām (K.3 līdz K.10 un K.12), kā arī uz turēšanas ienākumiem un zaudējumiem (K.11).

**PAMATKAPITĀLA PATĒRIŅŠ (K.1)**

- 6.02. *Definīcija.* Pamatkapitāla patēriņš (K.1) raksturo pamatlīdzekļu daudzumu, kas izlietoti attiecīgajā laika posmā normāla nodiluma un plīsumu, kā arī paredzamas novecošanas dēļ, ieskaitot pamatlīdzekļu zudumu uzkrājumu, kas rodas nejauša bojājuma dēļ, pret ko ir apdrošināts.
- 6.03. Pamatkapitāla patēriņš jāaprēķina par visiem pamatlīdzekļiem (izņemot dzīvniekus), ieskaitot gan materiālus pamatlīdzekļus, gan nemateriālus pamatlīdzekļus, tādus kā minerālu izpētes izmaksas un programmatūra, lieli neražoto aktīvu uzlabojumi un ar neražotiem aktīviem saistītu īpašumtiesību pārejas izmaksas.
- 6.04. Pamatkapitāla patēriņš (kas jāatšķir no amortizācijas nodokļiem vai amortizācijas, ko norāda uzņēmumu pārskatos) jāaplēš, par pamatu ņemot pamatlīdzekļu krājumus un tādu preču dažādo kategoriju iespējamo vidējo ekonomiskās darbības laiku. Lai aprēķinātu pamatlīdzekļu krājumus, iesaka izmantot nepārtrauktās inventarizācijas metodi (NIM) ikreiz, kad trūkst tiešas informācijas par pamatlīdzekļu krājumiem. Pamatlīdzekļu krājumi jāvērtē pēc kārtējā laika posma pircēja cenām.

Pamatlīdzekļu zudumus, kas rodas nejauša bojājuma dēļ, kas ir apdrošināts, ņem vērā, aprēķinot attiecīgo preču vidējo kalpošanas laiku. Par ekonomiku kopumā var sagaidīt, ka faktiskais normālais nejaušais bojājums kādā konkrētā grāmatvedības pārskata laika posmā būs vienāds ar vidējo vai tuvs tam. Tomēr atsevišķām vienībām un vienību grupējumiem faktiskais normālais un vidējais nejaušais bojājums var atšķirties. Tādā gadījumā sektorus jebkuru starpību ieraksta kā citas izmaiņas pamatlīdzekļu apjomā.

Pamatkapitāla patēriņu aprēķina pēc lineārās metodes, pēc kuras pamatlīdzekļa vērtību noraksta, ievērojot nemainīgu likmi visā preces kalpošanas laikā.

Atkarībā no pamatlīdzekļa efektivitātes samazināšanās modeļa tomēr var pieprasīt pamatkapitāla patēriņa aprēķinu atbilstīgi ģeometriskās amortizācijas metodei.

- 6.05. Kontu sistēmā pamatkapitāla patēriņu ieraksta katra līdzsvarošanas posteņa pozīcijā, ko norāda bruto vai neto. "Bruto" ieraksts nozīmē, ka nav atskaitīts pamatkapitāla patēriņš, bet "neto" ieraksts ir ieraksts pēc pamatkapitāla patēriņa atskaitīšanas.

**NERAŽOTO NEFINANŠU AKTĪVU IEGĀDES, NO KURĀM ATSKAITĪTAS TO REALIZĀCIJAS (K.2)**

- 6.06. *Definīcija.* Neražotie nefinanšu aktīvi <sup>(1)</sup> sastāv no zemes un citiem materiāliem neražotiem aktīviem, ko var izmantot preču un pakalpojumu ražošanā, un nemateriāliem neražotiem aktīviem.
- 6.07. "Zemi" definē kā zemi pašu par sevi, ieskaitot augsni, kas to nosedz, un saistīto virszemes ūdeni. Saistītais virszemes ūdens ietver visus iekšzemes ūdeņus (rezervuārus, ezerus, upes utt.), pār kuriem var realizēt īpašumtiesības.

<sup>(1)</sup> Aktīvu definīciju skat. 7. nodaļas 7.1. pielikumā.

6.08. "Zemē" nav iekļauti šādi posteņi:

- a) ēkas vai citas struktūras, kas atrodas uz zemes vai iet caur to (ceļi, tuneļi utt.);
- b) vīna dārzi, augļu dārzi vai citas koku un jebkuru augošu kultūru plantācijas utt.;
- c) zemaugsnes (zemes dziļū) aktīvi;
- d) nekultivēti bioloģiskie resursi;
- e) pazemes ūdens resursi.

Posteņi a) un b) ir ražoti pamatlīdzekļi, bet posteņi c), d) un e) ir materiāli neražoti aktīvi.

6.09. Zemes iegādes un realizācijas vērtē pēc kārtējām tirgus cenām, kas dominē laikā, kad notiek iegādes/realizācijas. Darījumus ar zemi ieraksta pēc tās pašas vērtības gan pircēja, gan pārdevēja kontos. Tādā vērtībā neietilpst izmaksas, kas saistītas ar zemes īpašumtiesību pāreju, ko uzskata par bruto ieguldījumiem pamatkapitālā.

6.10. Citu materiālo neražoto aktīvu iegādes un realizācijas attiecas uz zemaugsnes (zemes dziļū) aktīviem, nekultivētajiem bioloģiskajiem resursiem un ūdens resursiem. Zemaugsnes (zemes dziļū) aktīvos ietilpst akmeņogļu, naftas un dabas gāzes rezerves, metālus saturošu minerālu rezerves un metālus nesaturošu minerālu rezerves <sup>(2)</sup>.

6.11. Citu materiālo neražoto aktīvu iegādes un realizācijas vērtē pēc kārtējām tirgus cenām, kas dominē laikā, kad notiek iegādes/realizācijas. Iegādes un realizācijas neietilpst īpašumtiesību pārejas saistītās izmaksas. Pēdējās ieraksta kā bruto ieguldījumus pamatkapitālā.

6.12. Nemateriālie neražotie aktīvi sastāv no patentētām vienībām, nomas vai citiem pārvedamiem līgumiem, nemateriālās vērtības un citiem nemateriāliem neražotiem aktīviem. Tādas nomas ir uz zemi, zemaugsnes (zemes dziļū) aktīviem un dzīvojamām un nedzīvojamām ēkām <sup>(2)</sup> Citos piemēros ietilpst pārvedami līgumi ar sportistiem un autoriem. Nomu vai citu pārvedamu līgumu iegādes vai realizāciju vērtība sastāv no maksājumiem, kas veikti sākotnējiem vai turpmākajiem nomniekiem, kad nomas vai koncesijas pārdod citām institucionālām vienībām. Nemateriālo neražoto aktīvu iegāžu vērtībā, no kurām atskaitītas realizācijas, neietilpst īpašumtiesību pārejas saistītās izmaksas. Īpašumtiesību pārejas izmaksas ir bruto ieguldījumu pamatkapitāla sastāvdaļa.

6.13. Nefinanšu neražoto aktīvu iegādes, no kurām atskaitītas to realizācijas, ieraksta sektoru, kopējās ekonomikas un pārējās pasaules kapitāla kontā.

### CITAS AKTĪVU IZMAIŅAS (K.3 līdz K.12)

6.14. *Definīcija.* Citas aktīvu izmaiņas ir plūsmas, kas nav tādu darījumu rezultāts, ko ieraksta kapitāla un finanšu kontos. Atšķir divus citu izmaiņu veidus. Pirmais veids sastāv no izmaiņām aktīvu apjomā. Otrais sastāv no aktīvu, saistību un tūrās vērtības izmaiņām, kas radušās cenu līmeņa un struktūras izmaiņu dēļ un kuru rezultātā rodas turēšanas ienākumi vai zaudējumi.

### CITAS APJOMA IZMAIŅAS (K.3 līdz K.10 UN K.12)

6.15. Citas apjoma izmaiņas ir plūsmas ar dažādām funkcijām. Viena svarīga funkcija ir ļaut iekļaut sistēmā un no tās izslēgt dažus aktīvus parastajā notikumu gaitā — piem., dabā atrodamu aktīvu iekļaušanu un izslēgšanu. Tas ir svarīgi dabas aktīvu atklāšanas, sarūkšanas un izsīkšanas ierakstīšanai. Otra funkcija ir datēt ārkārtas, neparedzētu notikumu ietekmi, kas skar no aktīviem atvasināmus ekonomiskos labumus.

<sup>(2)</sup> Aktīvu definīciju skat. 7. nodaļas 7.1. pielikumā.

6.16. Citas apjoma izmaiņas attiecas uz deviņām kategorijām:

- a) neražoto aktīvu ekonomiskā rašanās (K.3);
- b) ražoto aktīvu ekonomiskā rašanās (K.4);
- c) nekultivēto bioloģisko resursu dabiskais pieaugums (K.5);
- d) neražoto aktīvu ekonomiskā izzušana (K.6);
- e) katastrofāli zaudējumi (K.7);
- f) nekompensējami aresti (K.8);
- h) citur neminētas citas nefinanšu aktīvu apjoma izmaiņas (K.9);
- i) citur neminētas citas finanšu aktīvu apjoma izmaiņas (K.10);
- j) izmaiņas klasifikācijās un struktūrā (K.12).

#### **NERAŽOTO AKTĪVU EKONOMISKĀ RAŠANĀS (K.3)**

6.17. Nefinanšu neražoto aktīvu ekonomiskā rašanās (K.3) raksturo tādu aktīvu apjoma palielinājumu, kas nav ražošanas rezultāts.

Šeit ietilpst:

- a) bruto palielinājumi izmantojamo zemaugsnes (zemes dziļū) resursu līmenī: drošas akmeņogļu, naftas, dabas gāzes, metālus saturošu minerālu vai metālus nesaturošu minerālu rezerves, kas ir ekonomiski izmantojamas. Te ietilpst arī palielinājums rezervēs, attiecībā uz ko izmantojums kļūst ekonomisks tehnoloģiskā progresa vai relatīvo cenu izmaiņu dēļ;
- b) citu dabas aktīvu pārvedumi ekonomiskā darbībā: dabā atrodamas vienības, kas maina statusu, ko kvalificē kā ekonomiskus aktīvus, kur ekonomiski aktīvi ir vienības, pār kurām institucionālās vienības realizē īpašumtiesības un no kurām to īpašnieki var iegūt ekonomisku labumu (piem., pirmmežu izmantošana, zemes pārveidošana no savvaļas vai tuksnešaina stāvokļa par zemi, ko var izmantot ekonomiskiem mērķiem, zemes reģenerācija);
- c) kvalitātes izmaiņas neražotos aktīvos, kas radušās ekonomisko izlietojumu izmaiņu dēļ. Kvalitātes izmaiņas uzskata par izmaiņām apjomā. Šeit ierakstītās kvalitātes izmaiņas notiek kā ekvivalentās izmaiņas ekonomiskajā izlietojumā, ko norāda kā izmaiņas klasifikācijā (skat. 6.32. punktu), piem., no kultivētas zemes uz zemi, kas atrodas zem ēkām;
- d) nemateriālu neražotu aktīvu rašanās. Nemateriāli neražotie nefinanšu aktīvi rodas tad, kad patentē vienības vai uzraksta pārvedamus līgumus. Arī tad, kad uzņēmumus pārdod par cenām, kas pārsniedz to pašu līdzekļus (skat. 7.05. punktu), pirkšanas cenas pārpalikums pār pašu līdzekļiem ir aktīva "nemateriālā vērtība". Vērtību, ko nepierāda pārdevums/pirkums, neuzskata par ekonomisku aktīvu.

#### **RAŽOTO AKTĪVU EKONOMISKĀ RAŠANĀS (K.4)**

6.18. Ražoto aktīvu ekonomiskā rašanās (K.4) notiek tādu preču gadījumā, kas vēl nav ierakstītas bilancēs. Būtiskas vai īpašas vērtības atzīšanu uzskata par ekonomisko rašanos, kas jāieraksta kontā "citas izmaiņas apjomā".

Ražoto aktīvu ekonomiskā rašanās var būt šāda veida:

- a) vērtslietas, tādas kā dārgakmeņi un mākslas priekšmeti, ja pirmo reizi atzīst priekšmeta augsto vērtību vai māksliniecisko nozīmīgumu, kas vēl nav ierakstīts bilancēs;
- b) vēstures pieminekļi, ja pirmo reizi atzīst kādas struktūras vai teritorijas īpašo arheoloģisko, vēsturisko vai kultūras nozīmīgumu, kas vēl nav ierakstīts bilancēs.

#### **NEKULTIVĒTO BIOLOĢISKO RESURSU DABISKAIS PIEAUGUMS (K.5)**

6.19. Nekultivēto bioloģisko resursu dabisko pieaugumu (K.5) tieši nekontrolē, nevada un par to neatbild institucionāla vienība, un tādējādi tas nav ražošana. Palielinājums tādos ekonomiskos aktīvos kā dabiska koksne uz celma vai zivis grīvas ūdeņos tad jāuzskata par ekonomisku rašanos.

6.20. Dabiskais pieaugums jāieraksta kā papildinājums (K.5); tādu resursu sarukšana jāieraksta kā ekonomiskā izzušana (K.61). Praksē tomēr var ierakstīt tikai neto dabisko pieaugumu, jo fiziskie mērījumi, kas, iespējams, būs vienīgais ierakstam pieejamais pamats, faktiski ir neto mērījumi.

#### **NERAŽOTO AKTĪVU EKONOMISKĀ IZZUŠANA (K.6)**

6.21. Neražoto nefinanšu aktīvu ekonomiskajā izzušanā (K.6) ietilpst:

- a) dabas ekonomisko aktīvu sarukšana (K.61), kas attiecas uz zemaugšnes (zemes dziļū) aktīvu iegulu samazināšanos un nekultivēto bioloģisko resursu sarukšanu, kuri iekļauti aktīvu robežās (skat. 6.19. punktu);
- b) cita neražoto aktīvu ekonomiskā izzušana (K.62):
  - 1) citi samazinājumi izmantojamo zemaugšnes (zemes dziļū) resursu līmenī (izmantojamības atkārtoti novērtējumi tehnoloģijas vai relatīvo cenu izmaiņu dēļ);
  - 2) kvalitātes izmaiņas neražotos aktīvos, kas radušās ekonomisko izlietojumu izmaiņu dēļ;
  - 3) neražoto aktīvu izsīkšana ekonomiskās darbības dēļ. Ietverta ir zemes, ūdens resursu un citu dabas aktīvu izsīkšana principā;
  - 4) nemateriālās vērtības norakstīšana, pārvedamu līgumu dzēšana un patentu aizsardzības beigšanās.

#### **KATASTROFĀLI ZAUDĒJUMI (K.7)**

6.22. Katastrofāli zaudējumi (K.7), ko ieraksta kā citas izmaiņas aktīvu apjomā, ir rezultāts liela mēroga, atsevišķiem un atpazīstamiem notikumiem, kas var iznīcināt postņus jebkurā ekonomisko (nefinanšu vai finanšu) aktīvu kategorijā.

6.23. Tādos notikumos ietilpst lielas zemestrīces, vulkānu izvirdumi, paisuma viļņi, ārkārtīgi spēcīgas viesuļvētras, sausums un citas dabas katastrofas; kari, sacelšanās un citi politiski notikumi; kā arī tehnoloģiskas avārijas, tādas kā lielas toksisku vielu izplūdes vai radioaktīvu daļiņu izmešana gaisā.

Šeit jo īpaši ietilpst:

- a) zemes kvalitātes pasliktināšanās, ko rada nenormāli plūdi vai vēja radīti bojājumi;
- b) kultivētu aktīvu iznīkšana sausuma vai slimības uzliesmojuma dēļ;
- c) ēku, iekārtu vai vērtslietu iešana bojā meža ugunsgrēkos vai zemestrīcēs;
- d) valūtas vai uzrādītāja vērtspapīru nejauša iznīcināšana dabas katastrofu vai politisku notikumu rezultātā.

#### **NEKOMPENSĒJAMI ARESTI (K.8)**

6.24. Nekompensējami aresti (K.8) notiek tad, kad valdības vai citas institucionālas vienības pārņem valdījumā citu institucionālo vienību, tostarp nerezidentvienību, aktīvus, bez pilnas kompensācijas un tādu apsvērumu dēļ, kas nav nodokļu, soda naudu vai tamlīdzīgu nodevu maksājumi. Tāda vienpusēja aresta nekompensētā daļa nav kapitāla pārvedums, ko ieraksta kapitāla kontā.

#### **CITUR NEMINĒTAS CITAS NEFINANŠU AKTĪVU APJOMA IZMAIŅAS (K.9)**

6.25. Kontā "citas nefinanšu aktīvu izmaiņas" (K.9) ieraksta negaidītu notikumu ietekmi uz ekonomiskajiem labumiem, kas atvasināmi no aktīviem.



Šeit ietilpst:

- a) neparedzēta novecošana. Pamatkapitāla patēriņš neattiecas uz pamatlīdzekļu neparedzētu novecošanu, un summas, kas ietverta to normāli sagaidāmajai novecošanai, var nepietikt faktiskajai novecošanai. Tāpēc ieraksti jāizdara par pamatlīdzekļu vērtības samazinājumu, kas rodas uzlabotu tehnoloģiju ieviešanas dēļ;
- b) starpība starp rezervēm, kas ietvertas pamatkapitāla patēriņā par normālu bojājumu, un faktiskajiem zaudējumiem. Pamatkapitāla patēriņš neattiecas uz neparedzētu bojājumu, un summas, kas ietverta to normāli sagaidāmajam bojājumam, var nepietikt faktiskajam bojājumam (vai pārsniegt to). Tāpēc jāizdara korekcijas par pamatlīdzekļu vērtības neparedzēto samazinājumu (vai palielinājumu), kas radies tādu notikumu dēļ;
- c) pamatlīdzekļu izsīkšana, kas nav uzskaitīta pamatkapitāla patēriņā: pamatlīdzekļu vērtības samazinājums, kas rodas, piemēram, gaisa un lietus skābuma neparedzētas ietekmes dēļ uz ēku virsmām vai automašīnu korpusiem;
- d) ražošanas iekārtu pamešana, pirms tās pabeigtas vai pirms sāktas tās ekonomiski izmantot;
- e) krājumu ārkārtas zudumi (piem., ugunsgrēka radīta bojājuma, zādzību dēļ, kukaiņu invāzijas dēļ graudu noliktavās);
- f) statistiskas neatbilstības attiecībā uz nefinanšu aktīviem starp slēguma bilanci un atbilstošo sākuma bilanci.

#### CITUR NEMINĒTAS CITAS FINANŠU AKTĪVU UN SAISTĪBU APJOMA IZMAIŅAS (K.10)

6.26. Šeit jāieraksta jebkuras finanšu aktīvu un saistību izmaiņas, kas nav ierakstītas finanšu kontā finanšu darījumu dēļ, kas nav attiecināmas uz pārvērtēšanas kontā ierakstītajiem turēšanas ienākumiem un zaudējumiem, kas nav izmaiņas klasifikācijās un struktūrā un kas nav radušās katastrofālu zaudējumu un nekompensējamu arestu dēļ.

6.27. K.10 kategorijā ietilpst:

- a) SDR piešķirumi un dzēsumi (AF.12) (skat. 5.33. līdz 5.35. punktu).

Attiecībā uz SDR nepastāv pat nosacītas saistības. Līdz ar to mehānismu, pēc kura veido SDR (minēts kā SDR piešķirumi) un dzēš SDR (SDR dzēsumi), neuzskata par tādu, kura rezultātā veic darījumu, bet gan izdara ierakstus kontā "citas izmaiņas aktīvu apjomā". SDR piešķirumi palielina monetāro iestāžu finanšu aktīvus, SDR dzēsumi samazina to finanšu aktīvus;

- b) citas apjoma izmaiņas, kas saistītas ar noteikto pabalstu pensiju fondiem.

Noteikto pabalstu pensiju shēmas ir tās, kurās iesaistītajiem darba ņēmējiem apsolīto pensiju pabalstu līmenis ir garantēts. Pabalsti ar kādu formulu ir piesaistīti dalībnieku dienesta ilgumam un algai un pilnīgi nav atkarīgi no fonda aktīviem. Noteikto pabalstu shēmām ierakstus kontā "citas aktīvu apjoma izmaiņas" ietver izmaiņas aktuāri noteiktajās saistībās, kas rodas no izmaiņām pabalstu struktūrā un kas jāatšķir no izmaiņām labuma guvēju vecuma un dienestu sastāvā. Pabalstu struktūras izmaiņu piemēri ir šādi: formulas izmaiņas, pensionēšanās vecuma samazinājumi vai gada pieauguma finansējums (ko parasti nosaka kā pastāvīgus x procentus gadā) turpmākajām pensijām vai visām pensijām maksāšanas gaitā;

- c) valūtas vai uzrādītāja vērtspapīru ārkārtas zudumi, piem., ugunsgrēka radīta bojājuma vai zādzības dēļ;
- d) bezcerīgu parādu norakstīšana, ko veic kreditori.

Šeit jāuzskaita kreditora vienpusējs atzinums, ka finanšu aktīvu vairs nevar iekasēt bankrota vai citu iemeslu dēļ, un minētā finanšu aktīva izņemšana no kreditora bilances pēc tam, kā arī ekvivalento debitora saistību izņemšana. Tomēr gadījumos, kad debitora institucionālo vienību kontrolē kreditors, parāda norakstīšanu, ko veic kreditors, ja tas nav darīts bankrota dēļ, ieraksta uzkrājumu kontos;

- e) statistiska neatbilstība attiecībā uz finanšu aktīviem un saistībām starp slēguma bilanci un atbilstošo sākuma bilanci.

6.28. K.10 kategorijā neietilpst:

- a) parāda dzēšana pēc savstarpējas vienošanās starp debitoru un kreditoru (parāda dzēšana vai parāda atlaišana): to uzskata par darījumu starp kreditoru un debitoru (skat. 4.165. punkta f) apakšpunktu un 5.16. punktu), nevis par citām apjoma izmaiņām;

- b) parāda noliegšana: saistību vienpusēju dzēšanu, ko veic debitors, sistēmā neatzīst.

## IZMAIŅAS KLASIFIKĀCIJĀS UN STRUKTŪRĀ (K.12)

- 6.29. Izmaiņas klasifikācijās un struktūrā (K.12) ietver izmaiņas institucionālo vienību sektoru klasifikācijā un struktūrā (K.12.1) un izmaiņas aktīvu un saistību klasifikācijā (K.12.2).

### IZMAIŅAS SEKTORU KLASIFIKĀCIJĀS UN STRUKTŪRĀ (K.12.1)

- 6.30. Institucionālas vienības pārklasificēšana no viena sektora citā pārved visu tās bilanci, piem., institucionāla vienība, kas klasificēta mājsaimniecību sektorā, kļūst par kvazisabiedrību, kas jāpārklasificē sabiedrību sektorā.

Izmaiņas institucionālo vienību struktūrā attiecas uz dažu finanšu aktīvu un saistību rašanos un izzušanu, kas rodas sabiedrības pārstrukturēšanas dēļ. Kad sabiedrība izzūd kā patstāvīga juridiska persona, jo to absorbē viena vai vairākas sabiedrības, visi finanšu aktīvi un saistības, tostarp akcijas un cits pašu kapitāls, kas pastāvēja starp minēto sabiedrību un tām, kas to absorbēja, no sistēmas izzūd. Tomēr sabiedrības akciju un cita pašu kapitāla pirkšana apvienošanās ietvaros jāieraksta kā finanšu darījums starp pircējsabiedrību un iepriekšējo īpašnieku. Esošo akciju aizstāšana ar pārņēmējsabiedrības vai jaunās sabiedrības akcijām jāieraksta kā akciju izpirkšana, ko pavada jaunu akciju emisija. Finanšu aktīvi un saistības, kas pastāvēja starp pārņemto sabiedrību un trešajām pusēm, paliek nemainīgi un pāriet pie pārņēmējsabiedrības(-ām).

Analogi, kad sabiedrību juridiski sadala divās vai vairākās institucionālās vienībās, jaunos finanšu aktīvus un saistības (finanšu aktīvu rašanos) ieraksta šajā kategorijā (K.12.1).

### IZMAIŅAS AKTĪVU UN SAISTĪBU KLASIFIKĀCIJĀS (K.12.2)

- 6.31. Kategorijā K.12.2 atšķir zelta monetizāciju/demonetizāciju (K.12.21) un izmaiņas aktīvu un saistību klasifikācijā, kas nav zelta monetizācija/demonetizācija (K.12.22).
- 6.32. Zelta monetizāciju/demonetizāciju (K.12.21) ieraksta monetāro iestāžu kontā "citas aktīvu apjoma izmaiņas", tas ir, centrālās bankas (S.121) vai centrālās valdības (S.1311) apakšsektorā.

Zelta monetizācija notiek, kad monetārās iestādes pārklasificē zeltu no vērtslietu krājumiem uz rezerves krājumiem, ko tur monetārās iestādes. Kontā "citas aktīvu apjoma izmaiņas" tad ieraksta samazinājumu to vērtslietu turējumā un palielinājumu to monetārā zelta turējumā.

Monetārā zelta tiešu iepirkšanu no citām monetārajām iestādēm klasificē kā darījumus ar monetāro zeltu (F.11). Visi citi pirkumi, tostarp pirkumi no finanšu starpniekiem vai ar organizēta zelta tirgus starpniecību, jāieraksta kā vērtslietu pirkums, pēc kura notiek klasifikācijas maiņa.

Zelta demonetizācija notiek tad, kad monetārās iestādes pārveido zeltu no rezerves aktīviem vērtslietās. Monetāro iestāžu monetārā zelta turējumi tad samazinās, bet vērtslietu — palielinās. Monetārā zelta tiešu pārdošanu citām monetārajām iestādēm klasificē kā darījumus ar monetāro zeltu (F.11). Visi citi pārdevumi, tostarp pārdevumi finanšu starpniekiem vai ar organizēta zelta tirgus starpniecību, jāieraksta kā vērtslietu pārdevums, pirms kura notiek klasifikācijas maiņa.

- 6.33. Izmaiņas aktīvu vai saistību klasifikācijā, kas nav zelta monetizācija/demonetizācija (K.12.22): piemēri ir zemes izmantošanas izmaiņas vai mājokļu pārveidošana komerciālai izmantošanai vai otrādi. Zemes gadījumā abi ieraksti (negatīvs ieraksts vecajai kategorijai, pozitīvs ieraksts jaunajai kategorijai) jāizdara ar to pašu vērtību kategorijā K.12.22. Izmaiņas zemes vērtībā, kas rodas no tādas izmaiņas izmantošanā, ieraksta kā neražotu aktīvu ekonomisku rašanos (skat. 6.17. punkta c) apakšpunktu) vai izzušanu (skat. 6.21. punkta c) apakšpunktu), ko uzskata par apjoma izmaiņām.

K.12.22. kategorijā neietilpst obligāciju pārveidošana akcijās. Tādu pārveidošanu ieraksta kā divus finanšu darījumus (skat. 5.62. punkta l) apakšpunktu).

6.34. Ierakstus par citām apjoma izmaiņām (K.3 līdz K.10 un K.12) ieraksta sektoru, kopējās ekonomikas un pārējās pasaules kontā "citas aktīvu apjoma izmaiņas".

#### NOMINĀLIE TURĒŠANAS IENĀKUMI/ZAUDĒJUMI (K.11)

6.35. Nominālie turēšanas ienākumi <sup>(3)</sup> ir tā "aktīvu, saistību un līdz ar to tīrās vērtības citu izmaiņu" kategorija, kas atspoguļo izmaiņas to cenu līmenī un struktūrā. Nominālos turēšanas ienākumus sadala neitrālajos turēšanas ienākumos un reālajos turēšanas ienākumos.

6.36. *Definīcija.* Nominālos turēšanas ienākumus (K.11) par noteiktu aktīva daudzumu definē kā vērtības izmaiņas tāda aktīva īpašniekam tā cenas izmaiņas dēļ. Nominālos turēšanas ienākumus par saistībām definē kā tādu saistību vērtības izmaiņas to cenas izmaiņas dēļ, bet ar pretēju zīmi.

6.37. Pozitīvi turēšanas ienākumi rodas palielinājuma dēļ kāda aktīva vērtībā vai samazinājuma dēļ kādu saistību vērtībā. Negatīvi turēšanas ienākumi, tas ir, turēšanas zaudējums rodas samazinājuma dēļ kāda aktīva vērtībā vai palielinājuma dēļ kādu saistību vērtībā.

6.38. Nominālie turēšanas ienākumi, kas ierakstīti pārvērtēšanas kontā, tādējādi uzkrājas par aktīviem vai saistībām, realizētiem vai nerealizētiem. Uzskata, ka turēšanas ienākumus realizē tad, kad pārdod, atlīdzina, izlieto vai citādi realizē attiecīgo aktīvu vai atmaksā saistības. Nerealizētie ienākumi līdz ar to ir tādi, kas uzkrājas par grāmatvedības pārskata laika posma beigās joprojām īpašumā esošu aktīvu vai joprojām nenomaksātām saistībām. Par realizētiem ienākumiem parasti uzskata ienākumus, kas realizēti visā laika posmā, kurā aktīvs bijis īpašumā vai saistības nenomaksātas, neatkarīgi no tā, vai tāds laika posms sakrīt ar grāmatvedības pārskata laika posmu vai nesakrīt. Tomēr, tā kā turēšanas ienākumus sistēmā ieraksta, ņemot vērā uzkrājumus, atšķirība starp realizētajiem un nerealizētajiem ienākumiem, kaut arī noderīga dažos nolūkos, neparādās klasifikācijās un kontos.

6.39. Turēšanas ienākumos ietilpst ienākumi par visiem aktīvu veidiem: nefinanšu ražotiem un neražotiem aktīviem un finanšu aktīviem. Tādējādi ir iekļauti arī turēšanas ienākumi par visiem preču veidiem, ko tur ražotāji, tostarp nepabeigtiem ražojumiem.

6.40. Nominālie turēšanas ienākumi var uzkrāties par aktīviem, ko tur jebkuru laika posmu grāmatvedības pārskata laika posmā, un nevis tikai par aktīviem, kas parādās sākuma bilancē un slēguma bilancē. Nominālos turēšanas ienākumus, kas uzkrājas konkrēta aktīva vai kāda īpaša aktīva veida konkrēta daudzuma īpašniekam starp diviem brīžiem laikā, definē šādi:

tāda aktīva kārtējā vērtība vēlākā laika brīdī,

atskaitot

tāda aktīva kārtējo vērtību agrākā laika brīdī,

pieņemot, ka pats aktīvs starplaikā nemainās kvalitatīvi vai kvantitatīvi. Nominālos turēšanas ienākumus (G), kas uzkrājas par noteiktu kāda aktīva daudzumu q starp laikiem o un t, var izteikt šādi:

$$G = (p_t - p_o) \times q$$

kur  $p_o$  un  $p_t$  ir aktīva cenas attiecīgi laikos o un t. Finanšu aktīviem un saistībām ar fiksētām kārtējām vērtībām, kam gan  $p_o$ , gan  $p_t$  pēc definīcijas ir vienādi ar vienību, nominālie turēšanas ienākumi vienmēr ir nulle.

6.41. Nominālo turēšanas ienākumu aprēķina nolūkā aktīvu iegādes un realizācijas jāvērtē tādā pat veidā kā kapitāla un finanšu kontos, un aktīvu krājumi jāvērtē tādā pat veidā kā bilancēs. Pamatlīdzekļu gadījumā iegādes vērtība ir summa, ko pircējs samaksājis ražotājam vai pārdevējam

<sup>(3)</sup> Terminu "turēšanas ienākumi" izmanto, attiecinot to gan uz turēšanas ienākumiem, gan zaudējumiem, ar skaidru sapratni, ka turēšanas ienākumi var būt gan negatīvi, gan pozitīvi. Līdzīgi, terminu "aktīvs" var lietot abējādi, attiecinot to gan uz aktīviem, gan saistībām.

un kam pieskaitītas īpašumtiesību pārejas saistītās izmaksas, kas radušās pircējam. Esoša pamatlīdzekļa realizācijas vērtība ir summa, ko pārdevējs saņēmis no pircēja un no kuras atskaitītas īpašumtiesību pārejas izmaksas, kas radušās pārdevējam.

Var atšķirt četras dažādas situācijas, kurās rodas nominālie turēšanas ienākumi:

- 1) aktīvu tur visu grāmatvedības pārskata laika posmu: nominālie turēšanas ienākumi, kas uzkrājas grāmatvedības pārskata laika posmā, ir vienādi ar slēguma bilances vērtību, no kuras atskaitīta sākuma bilances vērtība. Minētās vērtības ir aktīvu lēstās vērtības, ja tie tiktu iegādāti bilanču sastādīšanas laikā. Nominālie ienākumi ir nerealizēti;
- 2) aktīvu tur laika posma sākumā, bet laika posmā pārdod: nominālie turēšanas ienākumi, kas uzkrājas, ir vienādi ar faktisko vai lēsto realizācijas vērtību, no kuras atskaitīta sākuma bilances vērtība. Nominālie ienākumi ir realizēti;
- 3) aktīvu iegādājas laika posmā un joprojām tur laika posma beigās: nominālie turēšanas ienākumi, kas uzkrājas, ir vienādi ar slēguma bilances vērtību, no kuras atskaitīta aktīva faktiskā vai lēstā iegādes vērtība. Nominālie ienākumi ir nerealizēti;
- 4) aktīvu iegādājas un realizē grāmatvedības pārskata laika posmā: nominālie turēšanas ienākumi, kas uzkrājas, ir vienādi ar faktisko vai lēsto realizācijas vērtību vai faktisko vai lēsto iegādes vērtību. Nominālie ienākumi ir realizēti.

6.42. Iekļautie nominālie turēšanas ienākumi ir tie, kas uzkrājas par aktīviem un saistībām neatkarīgi no tā, vai tie ir realizēti vai nav. Tos ieraksta sektoru, kopējās ekonomikas un pārējās pasaules pārvērtēšanas kontā.

#### NEITRĀLIE TURĒŠANAS IENĀKUMI/ZAUDĒJUMI (K.11.1)

6.43. *Definīcija.* Neitrālos turēšanas ienākumus (K.11.1) par aktīvu definē kā turēšanas ienākumu vērtību, kas uzkrātos, ja aktīva cena mainītos laikā tieši proporcionāli vispārējam cenu līmenim.

Neitrālos turēšanas ienākumus identificē, lai atvieglotu reālo turēšanas ienākumu atvasināšanu, kas atkārtoti sadala reālo pirktspēju starp sektoriem.

6.44. Pieņemsim, ka vispārīgo cenu indeksu apzīmē ar  $r$ . Neitrālos turēšanas ienākumus (NG) par noteiktu aktīva daudzumu  $q$  starp laikiem  $o$  un  $t$  norāda ar šādu izteiksmi:

$$NG = p_o \times q (r_t/r_o - 1)$$

kur  $p_o \times q$  ir aktīva kārtējā vērtība laikā  $o$ , un  $r_t/r_o$  — izmaiņu koeficients vispārējā cenu indeksā starp laikiem  $o$  un  $t$ . To pašu terminu  $r_t/r_o$  piemēro visiem aktīviem un saistībām.

6.45. Nav ideāla vispārējā cenu indeksa, kas būtu piemērots neitrālo turēšanas ienākumu aprēķināšanai. Pēc vienošanās vispārējais cenu indekss, kas jāpiemēro neitrālo turēšanas ienākumu aprēķinam, ir cenu indekss galīgajiem nacionālajiem izlietojumiem, izņemot izmaiņas krājumos.

6.46. Neitrālos turēšanas ienākumus ieraksta neitrālo turēšanas ienākumu un zaudējumu kontā, kas ir sektoru, kopējās ekonomikas un pārējās pasaules pārvērtēšanas konta apakškonts.

#### REĀLIE TURĒŠANAS IENĀKUMI/ZAUDĒJUMI (K.11.2)

6.47. *Definīcija.* Reālos turēšanas ienākumus (K.11.2) par aktīvu definē kā starpību starp nominālajiem un neitrālajiem turēšanas ienākumiem attiecībā uz tādu aktīvu.

Reālos turēšanas ienākumus (RG) par noteiktu aktīva daudzumu  $q$  starp laikiem  $o$  un  $t$  norāda šādi:

$$RG = G - NG$$

vai

$$RG = (p_t/p_o - r_t/r_o) \times p_o \times q$$

Aktīvu reālo turēšanas ienākumu vērtības tādējādi ir atkarīgas no to cenu kustības attiecīgajā laika posmā attiecībā pret citu cenu vidējo kustību, ko mēra pēc vispārējā cenu indeksa.

- 6.48. Reālos turēšanas ienākumus ieraksta reālo turēšanas ienākumu un zaudējumu kontā, kas ir sektoru, kopējās ekonomikas un pārējās pasaules pārvērtēšanas konta apakškonts.

#### TURĒŠANAS IENĀKUMI PĒC FINANŠU AKTĪVA VEIDA

##### Valūta un noguldījumi (AF.2)

- 6.49. Valūtas un noguldījumu, kas nosaukti valsts valūtā, kārtējās vērtības paliek nemainīgas laikā. Tāda aktīva "cena" vienmēr ir viens, kamēr daudzumu norāda valūtas vienību skaits, kurā tie nosaukti. Nominālie turēšanas ienākumi par tādiem aktīviem vienmēr ir nulle. Šī iemesla dēļ starpību starp tādu aktīvu sākuma un slēguma krājumu vērtībām, izņemot citas aktīvu apjoma izmaiņas, pilnīgi izskaidro darījumu vērtība ar aktīviem. Šis ir gadījums, kad parasti ir iespējams secināt pēdējo no bilances skaitļiem.
- 6.50. Lai aprēķinātu neitrālos un reālos turēšanas ienākumus par fiksētās kārtējās vērtības aktīviem, ir tomēr vajadzīgi dati par darījumu laikiem un vērtībām, kā arī sākuma un slēguma bilances vērtības. Pieņemsim, piemēram, ka aizdevums tiek paņemts un atmaksāts grāmatvedības pārskata laika posmā, kamēr vispārējais cenu līmenis ceļas. No kreditora viedokļa neitrālais ienākums par aizdevumu ir pozitīvs un reālais ienākums — negatīvs, un summa ir atkarīga no laika ilguma, kurā aizdevums ir neatmaksāts, un inflācijas koeficienta. Nav iespējams ierakstīt tāds reālus zaudējumus, ja nav datu par aizdevumiem, kas paņemti un atmaksāti grāmatvedības pārskata laika posmā, un par laikiem, kad tie paņemti un atmaksāti. Parasti var secināt, ka, ja pozitīvo un negatīvo darījumu kopējā absolūtā vērtība ir liela attiecībā pret sākuma un slēguma bilances līmeni, tad neitrālo un reālo turēšanas ienākumu par finanšu aktīviem un saistībām, kam ir fiksētās kārtējās vērtības, aptuvenās aplēses, ko iegūst tikai no bilances datiem, var būt nepietiekamas. Pat ar finanšu darījumu ierakstīšanu, ņemot vērā bruto bāzi, tas ir, paņemto un atmaksāto aizdevumu ierakstīšanu atsevišķi, atšķirot no aizdevumu kopējās vērtības, no kā atskaitīti atmaksājumi, var būt nepietiekami, ja nav informācijas par aizdevumu laiku.

##### Aizdevumi (AF.4) un citas debitoru un kreditoru saistības (AF.7)

- 6.51. Tie paši noteikumi par valūtu un noguldījumiem attiecas uz aizdevumiem un citām kreditoru un debitoru saistībām, ko netirgo. Tomēr, ja esošu aizdevumu vai tirdzniecības kredītu pārdod citai institucionālai vienībai, tad starpība starp izpiršanas cenu un darījuma cenu jāieraksta pārdevēja un pircēja pārvērtēšanas kontā darījuma laikā.

##### Vērtspapīri, kas nav akcijas (AF.3)

- 6.52. Ja obligāciju emitē ar piemaksu vai diskontu, ieskaitot augsta diskonta un bezkupona obligācijas, tad starpība starp tās emisijas cenu un nominālo vai izpiršanas vērtību, kad pienāk tās maksājuma termiņš, mēra procentus, kas emitentam jāmaksā visā obligācijas pastāvēšanas laikā. Tādus procentus ieraksta kā īpašuma ienākumu, ko maksā obligācijas emitents un saņem obligācijas turētājs papildus jebkuriem kuponu procentiem, ko faktiski maksā emitents ar precizētiem starplaikiem obligācijas pastāvēšanas laikā. Procentus, kas uzkrājas, ieraksta finanšu kontā kā tādus, ko obligācijas īpašnieks vienlaikus atkārtoti iegulda obligācijā (skat. 5.17. punktu). Tāpēc to ieraksta finanšu kontā kā aktīva iegādi, ko pievieno esošajam aktīvam<sup>(4)</sup>. Tādējādi obligācijas tirgus vērtības pakāpeniskais palielinājums, kas piedēvējams uzkrāto, atkārtoti ieguldīto procentu uzkrājumam, atspoguļo nesamaksātās pamatsummas, tas ir, aktīva izmēra palielinājumu. Tas būtībā ir daudzuma vai apjoma palielinājums, nevis cenas palielinājums. Tas nerada nekādus turēšanas ienākumus obligācijas turētājam vai turēšanas zaudējumus obligācijas emitentam. Situācija ir analoga situācijai ar kādu precī, piemēram, vīnu, kas nogatavojas uzglabāšanas laikā. Jebkurš vīna cenas palielinājums, kas piedēvējams tā kvalitātes uzlabojumam, atspoguļo apjoma, nevis cenas palielinājumu. Obligācijas mainās kvalitatīvi laikā līdz ar maksājuma termiņa tuvošanos, un ir būtiski atzīt, ka to vērtību palielinājumi, kas rodas uzkrāto procentu uzkrāšanās dēļ, nav cenu izmaiņas un nerada turēšanas ienākumus.
- 6.53. Fiksētās procentu likmes obligāciju cenas tomēr arī mainās, kad mainās procentu tirgus likmes, un cenas mainās pretēji proporcionāli līdz ar procentu likmju kustību. Jo tuvāk obligācijas maksājuma termiņš, jo mazāka konkrētas procentu likmes izmaiņas ietekme uz atsevišķas obligācijas cenu. Izmaiņas obligāciju cenās, kas attiecināmas uz procentu tirgus likmju izmaiņām, veido cenas, nevis daudzuma izmaiņas. Tāpēc tas

<sup>(4)</sup> Sistēma iesaka šādu apstrādi, bet ļauj ierakstīt tādus procentus citās kreditoru/debitoru saistībās (AF.7), ja ir prasīta atbilstība valsts praksei (skat. 5.130. punktu).

rada nominālos turēšanas ienākumus vai zaudējumus gan obligāciju emitentiem, gan turētājiem. Procentu likmju palielinājums rada nominālus turēšanas ienākumus obligācijas emitentam un līdzvērtīgus nominālus turēšanas zaudējumus obligācijas turētājam, un otrādi, ja procentu likmes samazinās.

Nominālie turēšanas ienākumi vai zaudējumi var uzkrāties par vekseliem tāpat kā par obligācijām. Tomēr, tā kā vekseli ir īstermiņa vērtspapīri ar daudz īsāku maksājuma termiņu, turēšanas ienākumi, ko rada procentu likmes izmaiņas, parasti ir daudz mazāki nekā par obligācijām ar tādu pašu nominālvērtību.

- 6.54. Obligāciju pārveidošanu akcijās ieraksta kā divus finanšu darījumus (skat. 5.62. punkta l) apakšpunktu). Tā parasti notiek par cenu, kas ir mazāka par akciju tirgus cenu, un rezultātā radušies turēšanas ienākumi jāieraksta kā cenu izmaiņas pārvērtēšanas kontā.
- 6.55. Atvasināto finanšu instrumentu (AF.34) vērtība var mainīties pamatinstrumenta vērtības izmaiņu rezultātā, pamatinstrumenta cenas nepastāvīguma izmaiņu rezultātā vai tāpēc, ka tuvojas izpildes vai maksājuma termiņš. Visas tādas izmaiņas vērtībā jāuzskata par cenu izmaiņām un jāieraksta pozīcijā K.11.

#### **Akcijas un cits pašu kapitāls (AF.5)**

- 6.56. Prēmijas akcijas (skat. 5.93. punktu) palielina akciju skaitu un emitēto akciju nominālvērtību, bet teorētiski negroza akciju kopuma tirgus vērtību. Pēc vienošanās tās vispār neieraksta kontos. Tomēr tādu akciju mērķis ir uzlabot akciju likviditāti tirgū, un tādēļ emitēto akciju kopējā tirgus vērtība var palielināties: jebkuras tādas izmaiņas jāieraksta kā pārvērtēšanas ietekme.

#### **Apdrošināšanas tehniskās rezerves (AF.6)**

- 6.57. Izmaiņas mājsaimniecību tīrajā pašu kapitālā dzīvības apdrošināšanas rezervēs un pensiju fondu rezervēs (AF.61), kas notiek starp grāmatvedības pārskata laika posma sākumu un beigām un kas rodas no nominālajiem turēšanas ienākumiem vai zaudējumiem par rezervēm, ko ieguldījušas apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondi, ieraksta pārvērtēšanas kontā, kā arī kontā "izmaiņas apdrošināšanas prēmiju priekšsamaksā un atlikto apdrošināšanas atlīdzību prasību rezervēs" (AF.62), kas rodas no turēšanas ienākumiem vai zaudējumiem.

#### **FINANŠU AKTĪVI ĀRVALSTU VALŪTĀ**

- 6.58. Finanšu aktīvu ārvalstu valūtā vērtību mēra pēc to kārtējās tirgus vērtības ārvalstu valūtā, kas konvertēta valsts valūtā pēc kārtējā maiņas kursa. Tāpēc nominālie turēšanas ienākumi var rasties ne tikai tādēļ, ka mainās aktīva cena vietējā valūtā, bet arī tādēļ, ka mainās maiņas kurss. Nominālo turēšanas ienākumu, kas uzkrājas grāmatvedības pārskata laika posmā, kopējo vērtību var aprēķināt parastajā veidā, atskaitot darījumu vērtību no starpības starp sākuma bilances un slēguma bilances vērtībām. Šajā nolūkā darījumi ar finanšu aktīviem ārvalstu valūtā jākonvertē valsts valūtā, izmantojot maiņas kursus darījumu laikā, turpretim sākuma bilances un slēguma bilances vērtības jākonvertē, izmantojot maiņas kursus, kuri dominē dienās, uz kurām attiecas bilances. Tas nozīmē, ka darījumu — iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas — kopējo vērtību, kas izteikta ārvalstu valūtā, faktiski konvertē pēc vidējā maiņas kursa, kur svarīgi ir tādu darījumu vērtības, kas notikuši dažādās dienās.

## 7. NODAĻA

**BILANCES**

7.01. *Definīcija.* Bilance ir paziņojums, kas sastādīts noteiktā laika brīdī par īpašumā esošo aktīvu un maksājamo saistību vērtību. Līdzsvarošanas posteni sauc par tīro vērtību (B.90).

Bilancē ierakstīto aktīvu un saistību krājumus novērtē pēc tirgus cenām, kas dominē tirgū dienā, uz kuru attiecas bilance.

7.02. Bilanci sastāda par sektoriem, kopējo ekonomiku un pārējo pasauli.

Bilancē par sektoru kā līdzsvarošanas posteni — ko bieži dēvē par nacionālo bagātību — norāda nefinanšu aktīvu un tīro finanšu aktīvu summu attiecībā pret pārējo pasauli.

Bilance par pārējo pasauli, ko sauc par ārējo aktīvu un saistību kontu, pilnībā sastāv no finanšu aktīviem un saistībām.

7.03. Uzskata, ka sabiedrībām ir tīrā vērtība papildus emitēto akciju un cita pašu kapitāla vērtībai. Kvazisabiedrību gadījumā tīrā vērtība ir nulle, jo pieņem, ka īpašnieku pašu kapitāls ir vienāds ar tā aktīviem, no kuriem atskaitītas tā saistības. Tāpēc tiešo ieguldījumu rezidentuzņēmumu, kas ir nerezidentuzņēmumu filiāles un ko tāpēc uzskata par kvazisabiedrībām, tīrā vērtība ir nulle.

7.04. Starpību starp kopējiem finanšu aktīviem un kopējām saistībām sauc par tīrajiem finanšu aktīviem (skat. 7.67. punktu).

7.05. Nefinanšu un finanšu sabiedrību sektoriem pašu līdzekļu aprēķins sniedz analītiski nozīmīgu rādītāju.

Pašu līdzekļi ir tīrās vērtības (B.90) un emitēto akciju, un cita pašu kapitāla (AF.5) summa.

7.06. Bilance noslēdz kontu secību, norādot galarezultātu, kas gūts no ierakstiem ražošanas, ienākuma sadales un izlietojuma, kā arī uzkrājumu kontos (skat. 8. nodaļu: "Kontu secība un līdzsvarošanas posteni").

7.07. Bilance attiecas uz aktīvu un saistību vērtību noteiktā laika brīdī. Bilances jāsastāda grāmatvedības pārskata laika posma sākumā (tad pat, kad ir iepriekšējā laika posma beigās).

7.08. Grāmatvedības uzskaites pamatidentitāte sasaista sākuma bilanci un slēguma bilanci:

īpaša aktīvu veida krājumu vērtība sākuma bilancē;

*plus* darījumi: iegādāto aktīvu kopējā vērtība, no kuras atskaitīta realizēto aktīvu kopējā vērtība, kuri iegādāti/realizēti darījumos grāmatvedības pārskata laika posmā: darījumus ar nefinanšu aktīviem ieraksta kapitāla kontā un darījumus ar finanšu aktīviem — finanšu kontā;

*mīnus* pamatkapitāla patēriņš;

*plus* citas apjoma izmaiņas: citu pozitīvu vai negatīvu turēto aktīvu apjomu izmaiņu vērtība (piemēram, zemaugšnes (zemes dzīļu) aktīvu atklāšanas dēļ vai aktīvu iznīcināšanas dēļ, kas noticis kara vai dabas katastrofas rezultātā): minētās izmaiņas ieraksta kontā "citas izmaiņas aktīvu apjomā";

plus pārvērtējumi: pozitīvu vai negatīvu nominālo turēšanas ienākumu vērtība, kas uzkrājas laika posmā un rodas no aktīvu cenas izmaiņas: minētās izmaiņas ieraksta pārvērtēšanas kontā;

ir identiska aktīvu krājumu vērtībai slēguma bilancē.

Grāmatvedības uzskaites saites starp sākuma bilanci un slēguma bilanci ar darījumu un citu aktīvu izmaiņu starpniecību (citas izmaiņas apjomā un turēšanas ienākumos) ir shematiski norādītas 7.2. pielikumā.

## AKTĪVU VEIDI

7.09. Aktīvi, ko ieraksta bilancēs, ir ekonomiskie aktīvi.

7.10. *Definīcija.* Ekonomiskie aktīvi ir vienības, kas funkcionē kā vērtību krājumi, pār kuriem institucionālās vienības, individuāli vai kolektīvi, realizē īpašumtiesības un no kuriem to īpašnieki, tos turot vai izmantojot kādu laika posmu, var gūt ekonomisku labumu.

7.11. Ekonomiskie aktīvi sastāv no primārā ienākuma (darbības rezultāta, kas rodas, izmantojot pašiem, un īpašuma ienākuma, ļaujot izmantot citiem), kas gūts no aktīva izmantošanas, un vērtības, tajā skaitā turēšanas ienākumiem un zaudējumiem, kas varētu rasties, realizējot aktīvu vai to izbeidzot.

7.12. Ekonomisko aktīvu klasifikācijas un seguma apskats ir dots 7.1. tabulā. Katras aktīvu kategorijas sīki izstrādāta Definīcija ir izklāstīta šīs nodaļas 7.1. pielikumā.

Aktīvu robežās neietilpst:

- a) cilvēka kapitāls;
- b) dabas aktīvi, kas nav ekonomiski aktīvi (piem., gaiss, upju ūdens);
- c) eventuāli aktīvi, kas nav finanšu aktīvi (skat. 7.22. punktu).

7.13. Atšķir trīs aktīvu kategorijas:

- a) ražotie nefinanšu aktīvi;
- b) neražotie nefinanšu aktīvi;
- c) finanšu aktīvi.

### RAŽOTIE NEFINANŠU AKTĪVI (AN.1)

7.14. *Definīcija.* Ražotie aktīvi (AN.1) ir nefinanšu aktīvi, kas radušies kā ražošanas procesu produkcija.

7.15. Ražoto aktīvu klasifikācija ir paredzēta, lai aktīvus atšķirtu, pamatojoties uz to nozīmi ražošanā. Tie sastāv no pamatlīdzekļiem<sup>(1)</sup>, ko ilgāk nekā gadu atkārtoti vai nepārtraukti izmanto ražošanā; krājuma, ko izlieto ražošanā kā starpproduktu patēriņu, pārdod vai kā citādi realizē; un vērtslietām. Pēdējās neizmanto galvenokārt ražošanai vai patēriņam, bet gan iegādājas un tur galvenokārt kā vērtību krājumus.

### NERAŽOTIE NEFINANŠU AKTĪVI (AN.2)

7.16. *Definīcija.* Neražotie aktīvi (AN.2) ir ekonomiskie aktīvi, kas radušies citādi, nevis ražošanas procesos. Tie sastāv no materiāliem aktīviem un nemateriāliem aktīviem.

<sup>(1)</sup> Divi ilglietojuma preču veidi, ko lieto ražotāji, nav iekļauti bruto ieguldījumos pamatkapitālā: nelieli darbarīki un daži militārā aprīkojuma veidi. Tāpēc nav atbilstošu aktīvu. Turklāt, transporta iekārtas un citas iekārtas un aprīkojumu, ko māsājsaimniecības iegādājušās galapatēriņam, neuzskata par pamatlīdzekļiem. Tos iekļauj ārpusbilances postenī "ilglietojuma patēriņa preces" bilancē (skat. 7.63. punktu).



- 7.17. Klasifikācija ir paredzēta, lai aktīvus atšķirtu, pamatojoties uz veidu, kā tie rodas. Daži no minētajiem aktīviem rodas dabā, savukārt citi, ko var nosaukt par sabiedrības izstrādātiem jēdzieniem, rodas juridisku vai grāmatvedības darbību rezultātā.
- 7.18. Visi materiālie neražotie aktīvi ir dabas aktīvi. To, kādus dabas aktīvus iekļaut, nosaka saskaņā ar ekonomiskā aktīva vispārīgo definīciju pēc tā, vai aktīvi ir pakļauti efektīvām īpašumtiesībām un spēj dot saviem īpašniekiem ekonomiskus labumus, ņemot vērā esošo tehnoloģiju, zināšanas, ekonomiskās iespējas, pieejamos resursus un attiecīgo cenu kopumu. Turklāt nav iekļauti dabas aktīvi, pār kuriem nav realizētas vai nevar realizēt īpašumtiesības, tādi kā atklāta jūra vai gaiss.
- 7.19. Nemateriālos neražotus aktīvos ietilpst patentētas vienības, pārvedami līgumi, nemateriālā vērtība utt. Vienības, ko nepierāda juridiskas vai grāmatvedības darbības — kā patenta piešķiršana vai ekonomiska labuma nodošana trešajai personai — nav iekļautas.

#### FINANŠU AKTĪVI UN SAISTĪBAS (AF.)

- 7.20. *Definīcija.* Finanšu aktīvi (AF.) ir ekonomiski aktīvi, kas ietver maksāšanas līdzekļus, finanšu prasījumus un ekonomiskos aktīvus, kas pēc īpašībām tuvi finanšu prasījumiem.
- 7.21. Maksāšanas līdzekļi sastāv no monetārā zelta, speciālām aizņēmumtiesībām, valūtas un pārvedamiem noguldījumiem. Finanšu prasījumi dod tiesības saviem īpašniekiem, kreditoriem, saņemt maksājumu vai maksājumu sērijas bez jebkādas atbildes rīcības no citu institucionālu vienību, debitoru, kas uzņēmusies ekvivalentās saistības, puses.
- Pēc rakstura finanšu prasījumiem tuvu ekonomisko aktīvu piemēri ir akcijas un cits pašu kapitāls, un daļēji eventuāli aktīvi. Uzskata, ka institucionālā vienība, kas emitējusi tādu finanšu aktīvu, ir uzņēmusies ekvivalentas saistības.
- 7.22. Eventuālie aktīvi ir līguma noteikumi starp institucionālām vienībām, kā arī starp tām un pārējo pasauli, kuros precizē vienu vai vairākus nosacījumus, kas jāizpilda, pirms notiek finanšu darījums. Piemēri ir trešo personu maksājumu garantijas, akreditīvi, kredītlinijas, parāda vērtspapīru izdošanas līdzekļi un daudzi atvasinātie instrumenti. Sistēmā eventuāls aktīvs ir finanšu aktīvs gadījumos, kad līguma noteikumam pašam ir tirgus vērtība, jo tas ir tirgojams vai arī to var kompensēt tirgū. Pretējā gadījumā eventuālu aktīvu sistēmā neieraksta <sup>(2)</sup>.
- 7.23. Sistēmā katram finanšu aktīvam ir ekvivalentas saistības, izņemot tos finanšu aktīvus, kas klasificēti kategorijā “monetārais zelts un speciālas aizņēmumtiesības” (AF.1).
- 7.24. Finanšu aktīvu un saistību klasifikācija atbilst finanšu darījumu klasifikācijai. Tāpēc finanšu aktīvu un saistību kategoriju, apakškategoriju un apakšpozīciju definīcijas un papildu skaidrojumi ir sniegti tikai vienreiz EKS — finanšu darījumu nodaļā. Bilanču nodaļā nav atkārtotas definīcijas un to skaidrojumi, kas sniegti galvenajā tekstā, bet tās 1. pielikumā ir sniegts visu sistēmā definēto aktīvu un saistību kopsavilkums.

<sup>(2)</sup> Apdrošināšanas tehniskās rezerves (AF.6) ir apdrošināšanas sabiedrību un pensiju fondu beznosacījuma saistības. Tomēr individuālo apdrošinājuma ņēmēju un labuma guvēju ekvivalentie finanšu aktīvi ir eventuāli aktīvi vairākumā gadījumu.

7.1. tabula. **Aktīvu klasifikācija**

AN.	NEFINANŠU AKTĪVI (AN.1 + AN.2)
AN.1	<b>Ražotie aktīvi</b>
AN.11	Pamatlīdzekļi <sup>(1)</sup>
AN.111	Materiālie pamatlīdzekļi
AN.1111	Mājokļi
AN.1112	Citas ēkas un struktūras
AN.11121	Nedzīvojamās ēkas
AN.11122	Citas struktūras
AN.1113	Iekārtas un aprīkojums
AN.11131	Transportlīdzekļi
AN.11132	Citas iekārtas un aprīkojums
AN.1114	Kultivētie aktīvi
AN.11141	Lauksaimniecības dzīvnieki ciltsdarbiem, piena ieguvei, vilkšanas darbiem utt.
AN.11142	Vīna dārzi, augļu dārzi un citas koku plantācijas, kas atkārtoti ražo augļus
AN.112	Nemateriālie pamatlīdzekļi
AN.1121	Mīnerālu izpēte
AN.1122	Datorprogrammatūra
AN.1123	Izklaides, literatūras vai mākslas oriģināldarbi
AN.1129	Citi nemateriālie pamatlīdzekļi
AN.12	Krājumi
AN.121	Materiāli un piegādes
AN.122	Nepabeigti ražojumi
AN.1221	Nepabeigti kultivēto aktīvu ražojumi
AN.1222	Citi nepabeigti ražojumi
AN.123	Gatavās preces
AN.124	Preces atkalpārdošanai
AN.13	Vērtslietas
AN.131	Dārgmetāli un dārgakmeņi
AN.132	Senlietas un citi mākslas priekšmeti
AN.139	Citas vērtslietas
AN.2	<b>Neražotie aktīvi</b>
AN.21	Materiālie neražotie aktīvi
AN.211	Zeme
AN.2111	Zeme zem ēkām un struktūrām
AN.2112	Kultivētā zeme
AN.2113	Zeme atpūtas un izklaides vietām un saistītie virszemes ūdeņi
AN.2119	Cita zeme un saistītie virszemes ūdeņi
AN.212	Zemaugsnes (zemes dziļi) aktīvi
AN.2121	Akmeņogļu, naftas un dabas gāzes resursi
AN.2122	Metālus saturošu minerālu rezerves
AN.2123	Metālus nesaturošu minerālu rezerves
AN.213	Nekultivēti bioloģiskie resursi
AN.214	Ūdens resursi
AN.22	Nemateriālie neražotie aktīvi
AN.221	Patentētas vienības
AN.222	Nomas un citi pārvedami līgumi
AN.223	Nemateriālā vērtība
AN.229	Citi nemateriālie neražotie aktīvi
AF.	FINANŠU AKTĪVI <sup>(2)</sup> (AF.1 + AF.2 + AF.3 + AF.4 + AF.5 + AF.6 + AF.7)
AF.1	<b>Monetārais zelts un speciālas aizņēmumtiesības (SDR)</b>
AF.11	Monetārais zelts
AF.12	Speciālas aizņēmumtiesības (SDR)

AF.2	<b>Valūta un noguldījumi</b>
AF.21	Valūta
AF.22	Pārvedami noguldījumi
AF.29	Citi noguldījumi
AF.3	<b>Vērtspapīri, kas nav akcijas</b>
AF.33	Vērtspapīri, kas nav akcijas, izņemot atvasinātos finanšu instrumentus
AF.331	Īstermiņa
AF.332	Ilgtermiņa
AF.34	Atvasinātie finanšu instrumenti
AF.4	<b>Aizdevumi</b>
AF.41	Īstermiņa
AF.42	Ilgtermiņa
AF.5	<b>Akcijas un cits pašu kapitāls</b>
AF.51	Akcijas un cits pašu kapitāls, izņemot kopfondu akcijas
AF.511	Kotētās akcijas
AF.512	Nekotētās akcijas
AF.513	Cits pašu kapitāls
AF.52	Kopfondu akcijas
AF.6	<b>Apdrošināšanas tehniskās rezerves</b>
AF.61	Mājsaimniecību tīrais pašu kapitāls dzīvības apdrošināšanas rezervēs un pensiju fondu rezervēs
AF.611	Mājsaimniecību tīrais pašu kapitāls dzīvības apdrošināšanas rezervēs
AF.612	Mājsaimniecību tīrais pašu kapitāls pensiju fondu rezervēs
AF.62	Apdrošināšanas prēmiju priekšsamaksa un atlikto apdrošināšanas atlīdzību prasību rezerves
AF.7	<b>Citas debitoru un kreditoru saistības</b>
AF.71	Tirdzniecības kredīti un avansi
AF.79	Citi

(<sup>1</sup>) Ārpusbilances postenis AN.m: ilglietojuma preces.

(<sup>2</sup>) Ārpusbilances postenis AF.m: tieši ārvalstu ieguldījumi.

## BILANCES IERAKSTU VĒRTĒŠANA

### VISPĀRĒJI VĒRTĒŠANAS PRINCIPI

- 7.25. Konkrēts postenis bilancē jāvērtē, it kā tas būtu iegūts dienā, uz kuru bilance attiecas, ieskaitot visas saistītās īpašumtiesību pārejas izmaksas nefinanšu aktīvu gadījumā. Tas nozīmē, ka aktīvi un saistības jāvērtē, izmantojot kārtējās tirgus cenas dienā, uz kuru attiecas bilance.
- Tas nozīmē, ka aktīvi jāvērtē, ņemot vērā:
- pircēja cenas, ja tie ir pirkti;
  - bāzes cenas, ja tie ir ražoti pašu vajadzībām, un tamlīdzīgu preču bāzes cenas vai to izmaksu summas, ja bāzes cenas nav pieejamas.
- 7.26. Ideālā gadījumā minētajām cenām būtu jābūt cenām, kas novērojamas tirgū. Ja novērojamu cenu nav, kā var notikt, ja nesenojā pagātnē nav novēroti attiecīgo posteņu pirkumi/pārdevumi, tad jācenšas aplēst, kādas būtu cenas, ja aktīvi būtu iegādāti tirgū dienā, uz kuru attiecas bilance.
- 7.27. Papildus cenām, kas novērotas tirgos vai aplēstas no novērotajām cenām vai izmaksām, kas radušās, kārtējās cenas bilances vērtēšanai var tuvināt:
- pārvērtējot un uzkrājot iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas, vai
  - pēc nākotnes ienākumu tagadnes vai diskontētās vērtības.
- 7.28. Tirgus cenas parasti ir pieejamas par daudziem finanšu aktīviem, esošu nekustamo īpašumu (ēkām un citām struktūrām, kā arī zemi, kas atrodas zem tām), esošiem transportlīdzekļiem, augu kultūrām un lauksaimniecības dzīvniekiem, kā arī par jaunražotiem pamatlīdzekļiem un krājumiem.

- 7.29. Par dažiem pārvērtētajiem aktīviem sākotnējās iegādes cenas noraksta, sadalot pa visu aktīva paredzamo ekspluatācijas laiku. Tāda aktīva vērtību kādā konkrētā tā ekspluatācijas laika brīdī iegūst pēc tā kārtējās iegādes cenas, no kuras atskaitīta minēto norakstījumu uzkrātā vērtība. Vairākumu pamatlīdzekļu var ierakstīt bilancēs pēc kārtējām pircēja cenām, kas norakstītas par pamatkapitāla uzkrāto patēriņu (norakstītās aizstāšanas izmaksas) <sup>(3)</sup>.
- 7.30. Gadījumā ar aktīviem, par kuriem ieguvumi vai nu aizkavējas (kā gadījumā ar kokmateriāliem), vai ir sadalīti ilgstošā laika posmā (kā ar zemes dziļi aktīviem), jāizmanto diskonta likme, lai aprēķinātu paredzēto nākotnes ienākumu tagadnes vērtību.
- Diskonta likme jāatvasina no informācijas, kura pamatota ar darījumiem ar īpaša veida attiecīgiem aktīviem — mežiem, kalnraktuvēm un akmeņlauztuvēm (karjeriem), nevis jāizmanto vispārējā procentu likme.
- 7.31. Ārvalstu valūtā nosaukto aktīvu un saistību vērtība jākonvertē valūtā pēc tirgus valūtas maiņas kursa, kas dominē dienā, uz kuru attiecas bilance. Minētajam kursam jābūt viduspunktam starp tūlītējiem pirkšanas un pārdošanas kursiem attiecībā uz valūtas darījumiem.
- 7.32. Kārtējo tirgus vērtību alternatīvas var būt noderīgas dažiem analītiskiem nolūkiem, un tās var norādīt kā ārpusbilances posteņus bilancēs. Alternatīvās vērtēšanas piemēri ietver nominālo vērtību attiecībā uz ilgtermiņa obligācijām un pārvērtēto iemaksāto un ekvivalento vērtību attiecībā uz uzņēmuma akciju kapitālu.

## NEFINANŠU AKTĪVI (AN.)

### RAŽOTIE AKTĪVI (AN.1)

#### Pamatlīdzekļi (AN.11)

##### Materiālie pamatlīdzekļi (AN.111)

- 7.33. Materiālie pamatlīdzekļi, ja iespējams, jāieraksta tirgus cenās (vai bāzes cenās gadījumā ar jaunu aktīvu ražošanu pašu vajadzībām), ja nav iespējams, tad kārtējās pircēja cenās, kas norakstītas pēc pamatkapitāla uzkrātā patēriņa. Pircēja īpašumtiesību pārejas izmaksas, kas saistītas ar tādiem aktīviem, attiecīgi norakstītas, tiek iekļautas bilances vērtībā.

##### Nemateriālie pamatlīdzekļi (AN.112)

- 7.34. Minerālu izpēte jāieraksta, vai nu ņemot vērā tās uzkrātās summas, kas samaksātas saskaņā ar citām institucionālajām vienībām piešķirtiem līgumiem, vai tās izmaksas, kas radušās par izpēti, kura veikta uz pašu rēķina. Tā izpētes daļa, kas veikta pagātnē un vēl nav pilnībā norakstīta, jāpārvērtē pēc kārtējā laika posma cenām un izmaksām.
- 7.35. Datorprogrammatūra jāvērtē, ņemot vērā tirgū samaksāto pircēja cenu, aplēsto bāzes cenu, ja tā ražota uzņēmuma iekšienē, vai ražošanas izmaksas, ja tādas cenas nav pieejamas. Programmatūra, kas iegādāta iepriekšējos gados un vēl nav pilnībā norakstīta, jāpārvērtē kārtējās cenās vai izmaksās (kas drīkst būt mazākas par sākotnējo cenu vai izmaksām).
- 7.36. Izklaides, literatūras vai mākslas oriģināldarbi un citi nemateriālie pamatlīdzekļi jāvērtē pēc iegādes cenas, ja ar tādiem nemateriālajiem aktīviem faktiski tirgojas tirgos. Pašu vajadzībām ražotu nemateriālo aktīvu gadījumā var būt vajadzīgs tos vērtēt, ņemot vērā ražošanas izmaksas, kas atbilstoši pārvērtētas kārtējā laika posma cenās un norakstītas. Citādi var būt vajadzīgs izmantot paredzēto nākotnes ieņēmumu tagadnes vērtības aplēses, kas jāsaņem tādu aktīvu īpašniekiem.

#### Krājumi (AN.12)

- 7.37. Krājumi jāvērtē cenās, kas dominē dienā, uz kuru attiecas bilance, nevis cenās, par kurām ražojumi tika novērtēti, kad tos ierakstīja krājumos.

<sup>(3)</sup> Visu joprojām lietošanā esošo pamatlīdzekļu norakstījumu vērtību summu apraksta kā tīro kapitāla krājumu. Bruto kapitāla krājumā ietilpst pamatkapitāla uzkrātā patēriņa vērtības.

- 7.38. Materiālu krājumus un piegādes vērtē pircēja cenās, un gatavu preču un nepabeigtu ražojumu krājumus vērtē bāzes cenās. Tādu preču krājumu, kas paredzētas atkalpārdošanai vairumtirdzniecībā vai mazumtirdzniecībā bez turpmākas pārstrādes, vērtē cenās, kuras dominē dienā, uz kuru attiecas bilance, neiekļaujot transporta izmaksas, kas radušās vairumtirgotājiem vai mazumtirgotājiem. Nepabeigtu ražojumu krājumu slēguma bilances vērtību var aprēķināt, piemērojot to kopējo ražošanas izmaksu daļu, kas radusies līdz laika posma beigām, tamlīdzīga gatava ražojuma bāzes cenai dienā, uz kuru attiecas bilance. Ja gatavo ražojumu bāzes cena nav pieejama, tad to var novērtēt pēc ražošanas izmaksu vērtības, kam pieskaitīts uzcelojums par sagaidāmo tīro darbības rezultātu vai (aplēsto tīro) jaukto ienākumu.

Vienreizlietojamu kultūru (izņemot kokmateriālus) audzēšanu un lauksaimniecības dzīvnieku audzēšanu, ko audzē nokaušanai, var vērtēt pēc tādu ražojumu cenām tirgos. Koksnī uz celma vērtē, diskontējot nākotnes ieņēmumus no kokmateriālu pārdošanas kārtējās cenās pēc tam, kad atskaitīti izdevumi par audzes sagatavošanu ciršanai, ciršanu utt.

#### **Vērtslietas (AN.13)**

- 7.39. Vērtslietas (mākslas darbi, senlietas, juvelierizstrādājumi, dārgakmeņi, nemonetārais zelts (skat. 5.30. punktu) un citi metāli) jāvērtē kārtējās cenās. Tiktāl, ciktāl minētajiem aktīviem pastāv organizētie tirgi, tie jāvērtē pēc faktiskajām vai lēstajām cenām, ko par tiem samaksātu, ja tos pirktu tirgū, ieskaitot visus aģentu honorārus vai komisijas maksas, dienā, uz kuru attiecas bilance. Citādi tie jāvērtē pēc iegādes cenām, kas pārvērtētas pēc kārtējo cenu līmeņa.

#### **NERAŽOTIE AKTĪVI (AN.2)**

#### **Materiālie neražotie aktīvi (AN.21)**

##### *Zeme (AN.211)*

- 7.40. Kapitāla kontā izdevumus par zemes uzlabojumiem un izmaksas par zemes īpašumtiesību pāreju ieraksta kā bruto ieguldījumus pamatkapitālā, atsevišķi no pašas zemes.

Ja zemes vērtību nevar atdalīt no ēku un citu struktūru vērtības, kas uz tās atrodas, tad aktīvi jāklasificē pēc tā, kam visticamāk ir lielākā vērtība.

Bilancē zemi vērtē pēc tās kārtējās tirgus cenas.

Tāda cena nav obligāti vienāda ar visu sastāvdaļu vērtību, kuras veido zemes ieguves izmaksas ieguves laikā. Konkrēti kārtējā tirgus cena var nenosegt īpašumtiesību pārejas izmaksas vai izdevumus par zemes uzlabojumiem, kas vēl nav norakstīti līdz nullei. Tāpēc var būt vajadzīgs ierakstīt minētās summas, vai nu pilnībā, vai daļēji, kā turēšanas zaudējumus pārvērtēšanas kontā.

##### *Zemaugšnes (zemes dzīļu) aktīvi (AN.212)*

- 7.41. Drošas tādu minerāliegulu rezerves, kas atrodas uz vai zem zemes virsmas un ir ekonomiski izmantojamas, ņemot vērā pašreizējo tehnoloģiju un attiecīgās cenas, vērtē pēc paredzēto tīro ienākumu tagadnes vērtības, kas rodas no tādu aktīvu komerciālas izmantošanas.

##### *Citi dabas aktīvi (AN.213 un AN.214)*

- 7.42. Tā kā maz ticams, ka būs pieejamas novērojamas cenas par tādiem aktīviem, tie jāvērtē pēc paredzēto nākotnes ienākumu tagadnes vērtības.

#### **Nemateriālie neražotie aktīvi (AN.22)**

- 7.43. Nemateriālie neražotie aktīvi (patentētas vienības, nomas vai citi pārvedami līgumi un nemateriālā vērtība) jāvērtē pēc kārtējām cenām, kad ar tiem faktiski tirgojas tirgos. Citādi būs jāveic paredzēto nākotnes ienākumu tagadnes vērtības aplēses, kas tādu aktīvu īpašniekiem jāsaņem.

**FINANŠU AKTĪVI UN SAISTĪBAS (AF)**

- 7.44. Finanšu aktīvi un saistības principā jāvērtē pēc kārtējām cenām. Tiem jāpiešķir vienāda vērtība neatkarīgi no tā, vai tos norāda kā finanšu aktīvus vai saistības. Cenās neiekļauj maksu par pakalpojumiem, nodevas, komisijas maksas un tamlīdzīgus maksājumus, ko ieraksta kā pakalpojumu, kas sniegti darījumu veikšanas laikā.

**Monetārais zelts un SDR (AF.1)**

- 7.45. Monetārais zelts (AF.11) jāvērtē pēc cenas, kas noteikta organizētajos zelta tirgos.

SDR (AF.12) vērtību ik dienas nosaka SVF, un kursus attiecībā pret iekšzemes valūtām var iegūt no ārvalstu valūtas tirgiem.

**Valūta un noguldījumi (AF.2)**

- 7.46. Valūtai (AF.21) novērtējums ir valūtas nominālā vai norādītā vērtība.

Noguldījumiem (AF.22, AF.29) bilancēs ierakstāmās vērtības ir pamatsummas, kas debitoriem pēc līguma jāatmaksā kreditoriem saskaņā ar noguldījumu noteikumiem, ja noguldījumus likvidē bilances izveides dienā. Vērtībās var ietilpt uzkrātie procenti (skat. 5.130. punktu).

**Vērtspapīri, kas nav akcijas (AF.3)**

- 7.47. Pieņemtajai vērtēšanai jāatbilst uzkrāto procentu apstrādei un to klasifikācijai īpašās aktīvu pozīcijās (skat. 5.128., 5.130., 5.138. punktu). Ja uzkrātie procenti finanšu kontā jāuzskata par reinvestētiem atbilstošajos vērtspapīros, tad bilancē vērtspapīri, kas nav akcijas, izņemot atvasinātos finanšu instrumentus (AF.33), jāvērtē kārtējās tirgus cenās tā, lai tie ietvertu uzkrāto procentu vērtību. Minēto vērtspapīru kopējai kārtējai tirgus vērtībai ir divas atšķirīga apjoma sastāvdaļas, no kurām viena raksturo pamatsummu, bet otra — uzkrātos procentus. Tādējādi kopapjomā ietilpst uzkrātie procenti (t.i., tas ir emitēto vērtspapīru vienību skaits, kam pieskaitīts no uzkrātajiem procentiem radies papildapjoms, skat. 6.52. punktu), bet cenā, kas jāpiemēro katrai no minētajām apjoma vienībām, uzkrātie procenti nav iekļauti.

Ja finanšu kontā uzkrāto procentu vērtība ir iekļauta ailē F.79 (Citas debitoru un kreditoru saistības), nevis ailē F.33 (Vērtspapīri, kas nav akcijas, izņemot atvasinātos finanšu instrumentus), tad uzkrāto procentu vērtība arī bilancē jāiekļauj ailē AF.79.

- 7.48. Īstermiņa vērtspapīri, kas nav akcijas, izņemot atvasinātos finanšu instrumentus (AF.331), jāvērtē to kārtējās tirgus vērtībās.

Ja kārtējās tirgus vērtības nav pieejamas, tad:

- a) īstermiņa vērtspapīri, kas emitēti nominālvērtībā, jāvērtē pēc norādītās vērtības, kam pieskaitīti uzkrātie procenti, kas nav maksājami vai nav samaksāti;
- b) diskontētie vērtspapīri jāvērtē pēc emisijas cenas, kam pieskaitīti uzkrātie procenti.

Minētie tuvinājumi jāierobežo un jāattiecinā tikai uz vērtspapīriem, kuru sākotnējais maksājuma termiņš nepārsniedz trīs mēnešus.

- 7.49. Ilgtermiņa vērtspapīri, kas nav akcijas, izņemot atvasinātos finanšu instrumentus (AF.332), vienmēr jāvērtē to kārtējās tirgus vērtībās, vai tās būtu obligācijas, par ko regulāri maksā procentus, augsta diskonta vai bezkupona obligācijas, par ko maksā ļoti mazus procentus vai tos vispār nemaksā.
- 7.50. Atvasinātie finanšu instrumenti (AF.34) bilancēs jāiekļauj to kārtējās tirgus cenās. Gadījumā, ja nepastāv kotētas tirgus cenas (piem., ārpusbiržas iespēju darījumi), atvasināts finanšu instruments jāvērtē vai nu pēc summas, kas vajadzīga, lai izpirktu vai kompensētu līgumu, vai pēc samaksāto prēmiju summas.

Pēc vienošanās uzskata, ka atvasināta finanšu instrumenta emitents ir uzņēmies ekvivalentas saistības.

#### Aizdevumi (AF.4)

- 7.51. Vērtības, kas jāieraksta gan kreditoru, gan debitoru bilancēs, ir pamatsummas, kas debitoriem pēc līguma jāatmaksā kreditoriem pat tādos gadījumos, kad aizdevums tika tirgots ar diskontu vai prēmiju.

#### Akcijas un cits pašu kapitāls (AF.5)

- 7.52. Akcijas un cits pašu kapitāls jāvērtē to kārtējās cenās. To pašu kārtējo cenu pieņem gan aktīvu, gan saistību pusei, kaut gan akcijas un cits pašu kapitāls juridiski nav emitenta saistības, bet īpašumtiesības par sabiedrības likvidācijas vērtību, kuras summa iepriekš nav zināma.
- 7.53. Kotētās akcijas (AF.511) jāvērtē reprezentatīvās vidējās tirgus cenās, ko novēro fondu biržā vai citos organizētos finanšu tirgos.
- 7.54. Nekotēto akciju vērtība (AF.512), ko regulāri netirgo organizētos tirgos, jāaplēš pēc kotēto akciju vērtībām. Tomēr minētajās aplēsēs jāņem vērā starpība starp abiem akciju veidiem, proti, to likviditāte, un jāņem vērā rezerves, kas uzkrātas sabiedrības un tās uzņēmuma filiāles dzīves laikā.
- 7.55. Piemērotās aplēses metode lielā mērā ir atkarīga no pieejamās pamatstatistikas. Tajā var ņemt vērā, piemēram, datus par apvienotās darbībām, kurās iesaistītas nekotētas akcijas. Turklāt gadījumos, kad tādu sabiedrību rezerves, kuras emitē nekotētas akcijas, pēc vidējiem rādītājiem — proporcionāli savam nominālkapitālam, atšķiras no tādu sabiedrību rezervēm, kuras emitē kotētas akcijas, būtu lietderīgi aprēķināt nekotēto akciju kārtējo cenu proporcionāli skaitļiem, kuros iekļautas rezerves, tādiem kā sabiedrības bilancē norādītā tīrā vērtība vai atbilstoši EPS principiem sastādītie pašu fondi.

$$\frac{\text{nekotēto akciju k\u00e1rt\u00e9j\u00e1 cena}}{\text{k\u00e1rt\u00e9j\u00e1 cena}} = \frac{\text{kot\u00e9to akciju k\u00e1rt\u00e9j\u00e1 cena}}{\text{cena}} \times \frac{\text{pa\u0161u l\u00eddzek\u0137i (nekot\u00e9tas sabiedr\u00edbas)}}{\text{pa\u0161u l\u00eddzek\u0137i (kot\u00e9tas sabiedr\u00edbas)}}$$

K\u00e1rt\u00e9j\u00e1s cenas proporcija pret pa\u0161u l\u00eddzek\u0137iem katr\u00e1 uz\u0113muma fili\u00e1l\u00e9 var at\u0161k\u00edrties. T\u00e1p\u00e9c v\u00e9lams apr\u00e9\u0137in\u00e1t nekot\u00e9to akciju k\u00e1rt\u00e9jo cenu katrai fili\u00e1lei atsevi\u0161ki. Starp kot\u00e9t\u00e1m un nekot\u00e9t\u00e1m sabiedr\u00edb\u00e1m var b\u00fct citas at\u0161k\u00edr\u00edbas, kam var b\u00fct ietekme uz apl\u00e9ses metodi.

- 7.56. Cits pa\u0161u kapit\u00e1ls (AF.513) bie\u017ei ir \u00edpa\u0161u institucion\u00e1lu vien\u00edbu (kvazisabiedr\u00edbu, valsts \u00edpa\u0161um\u00e1 eso\u0161u sabiedr\u00edbu, starptautisku organiz\u00e1ciju, nosa\u0107\u00edu vien\u00edbu utt.) saist\u00edbas. Parasti tas j\u00e1v\u00e9rt\u00e9 atbilst\u00edgi \u00edpa\u0161\u00e1m metod\u00e9m k\u00e1 pa\u0161u l\u00eddzek\u0137u vai nomin\u00e1lv\u00e9rt\u00edbas metode. Pa\u0161u l\u00eddzek\u0137u metode konkr\u00e9ti ir sistem\u00e1tiski j\u00e1izmanto kvazisabiedr\u00edb\u00e1m, jo p\u00e9c vieno\u0161an\u00e1s to t\u00edr\u00e1 v\u00e9rt\u00edba ir vien\u00e1da ar nulli.
- 7.57. Kopfondu akcijas (AF.52) j\u00e1v\u00e9rt\u00e9 p\u00e9c to k\u00e1rt\u00e9j\u00e1s cenas fondu bir\u017e\u00e1, ja t\u00e1s ir kot\u00e9tas, vai p\u00e9c to k\u00e1rt\u00e9j\u00e1s izpirk\u0161anas v\u00e9rt\u00edbas, ja t\u00e1s izpirkt var pats fonds.

#### Apdro\u0161in\u00e1\u0161anas tehnisk\u00e1s rezerves (AF.6)

- 7.58. Gad\u00edjum\u00e1 ar m\u00e1jsaimniec\u00edbu t\u00edro pa\u0161u kapit\u00e1lu dz\u00edv\u00edbas apdro\u0161in\u00e1\u0161anas rezerv\u00e9s (AF.611) var noskaidrot personu aktu\u00e1ri noteikto pras\u00edjumu uz kapit\u00e1la vai ien\u00e1kuma izmaksu tagadnes v\u00e9rt\u00edbu. Min\u00e9taj\u00e1 v\u00e9rt\u00edb\u00e1 ietilpst dz\u00edv\u00edbas apdro\u0161in\u00e1\u0161anas sabiedr\u00edbu saist\u00edbas par rezerv\u00e9m atlikta-

jiem riskiem un rezervēm apdrošināšanai ar peļņu, kas pēc termiņa beigām papildina apdrošinājumu vērtību par dotāciju ar peļņu vai līdzīgām polisēm. Apdrošināšanas ar peļņu gadījumā rezervēs ietilpst turēšanas ienākumi.

- 7.59. Gadījumā, ja runa ir par mājsaimniecību tīro pašu kapitālu pensiju fondu rezervēs (AF.612), fondu saistību, kā arī mājsaimniecību finanšu aktīvu, raksturs ir atkarīgs no pensiju shēmas veida.

Noteikto pabalstu pensiju shēmas ir tās, kurās darba ņēmējiem, kas ir iesaistīti, apsolīto pensiju pabalstu līmenis ir garantēts. Noteikto pabalstu pensiju shēmas saistības ir vienādas ar apsolīto pabalstu tagadnes vērtību. Tā kā shēmā uz laiku var būt nepietiekami vai pārmērīgi līdzekļi, noteikto pabalstu pensiju shēmai var būt pozitīva vai negatīva tīrā vērtība.

Naudas pirkumu pensiju shēmas ir tās, par kurām pabalsti ir tieši atkarīgi no fonda aktīviem. Naudas pirkumu pensiju shēmas saistības ir fondu aktīvu kārtējā tirgus vērtība. Fondu tīrā vērtība vienmēr ir nulle.

- 7.60. Apdrošināšanas prēmiju priekšsamaksas vērtību, kas ir daļa no AF.62, nosaka proporcionāli iesaistītajiem riskiem attiecībā pret laiku par to laika posmu, kas palicis līdz līguma termiņa beigām. Atlikto apdrošināšanas atlīdzību prasību rezervju vērtība, kas arī ir daļa no AF.62, ir to summu pašreizējā vērtība, ko paredzams izmaksāt atlīdzības pieprasījumu nokārtošanai, ieskaitot apstrīdamus prasījumus.

### **Citi debitoru un kreditoru konti (AF.7)**

- 7.61. Tirdzniecības kredīti un avansi (AF.71) vai citi debitoru/kreditoru saistībposteņi (AF.79) gan attiecībā uz kreditoriem, gan debitoriem jāvērtē pēc summas, kas debitoriem pēc līguma jāatmaksā kreditoriem, kad saistības dzēs.

### **ĀRPUSBILANCES POSTEŅI**

- 7.62. Lai norādītu specializētākas analītiskas intereses posteņus par īpašiem sektoriem, bilancēs jāiekļauj divi ārpusbilances posteņi:

- a) ilglietojuma patēriņa preces (AN.m);
- b) tiešie ārvalstu ieguldījumi (AF.m).

### **Ilglietojuma patēriņa preces (AN.m)**

- 7.63. Ilglietojuma patēriņa preces ir ilglietojuma preces, ko mājsaimniecības atkārtoti izmanto galapatēriņam laika posmos, kas pārsniedz vienu gadu. Tās ir iekļautas bilancēs tikai kā ārpusbilances posteņi. To iekļaušana kā bilances sastāvdaļa būtu atbilstoša, ja sistēmā būtu pieņemts, ka ilglietojuma preces pakāpeniski izmanto tādos ražošanas procesos, kuru produkcija sastāv no pakalpojumiem. Bet ilglietojuma patēriņa preces par tādām neuzskata.
- 7.64. To ilglietojuma patēriņa preču krājumi, ko tur mājsaimniecības: transportlīdzekļi un citas iekārtas un aprīkojums, jāvērtē pēc kārtējām cenām, gan pieskaitot, gan atskaitot uzkrātās maksas, kas vienādas ar pamatkapitāla patēriņu. No skaitļiem, kas bilancē norādīti kā ārpusbilances posteņi, jābūt atskaitītām minētajām uzkrātajām maksām.
- 7.65. Ilglietojuma preces, kas atrodas neinkorporēto uzņēmumu īpašnieku īpašumā, daļēji var izmantot uzņēmumi ražošanai un daļēji — mājsaimniecību locekļi galapatēriņam. Vērtībām, kas par uzņēmumu norādītas bilancē, jāatspoguļo izmantojuma proporcija, kas jāattiecinā uz uzņēmumu.

### **Tiešie ārvalstu ieguldījumi (AF.m)**

- 7.66. Tiešie ieguldījumi sastāv no finanšu aktīviem, ne fiziska kapitāla, jo tiešo ieguldījumu uzņēmums ir sabiedrība vai kvazisabiedrība, kas ir rezidents citā valstī. Finanšu aktīvi un saistības, kas veido tiešos ieguldījumus, jāieraksta atbilstoši finanšu aktīvu raksturam kategorijās "aktīvi un



cits pašu kapitāls”, “aizdevumi” un “citas debitoru/kreditoru saistības”. Tiešo ieguldījumu summas, kas iekļautas katrā no minētajām kategorijām, jāieraksta atsevišķi kā ārpusbilances posteņi.

#### FINANŠU BILANCES

- 7.67. Sektora vai pārējās pasaules finanšu bilancē kreisajā pusē norāda finanšu aktīvus un labajā pusē — saistības. Finanšu bilances līdzsvarošanas posteņi ir tīrie finanšu aktīvi (BF.90).
- 7.68. Sektora finanšu bilance var būt konsolidēta vai nekonsolidēta. Nekonsolidētajā finanšu bilancē norāda nozarē klasificēto institucionālo vienību finanšu aktīvus un saistības. Salīdzinājumā ar nekonsolidēto finanšu bilanci, minētos finanšu aktīvus un saistības izslēdz no konsolidētās finanšu bilances, kuru ekvivalenti ir attiecīgi tajā pašā nozarē klasificēto institucionālo vienību saistības vai finanšu aktīvi. Ārējais aktīvu un saistību konts, kas ir pārējās pasaules finanšu bilance (skat. 8.77. punktu), ir konsolidēts pēc definīcijas.
- 7.69. Kāda sektora vai pārējās pasaules debitoru un kreditoru finanšu bilance ir finanšu bilances paplašinājums, kas papildus norāda finanšu aktīvu sadalījumu debitoru sektorā un saistību sadalījumu kreditoru sektorā. Tāpēc tā sniedz informāciju par debitoru un kreditoru attiecībām un atbilst debitoru un kreditoru finanšu kontam (skat. 5.13. punktu).
-

## 7.1. pielikums

**Katras aktīvu kategorijas definīcija**

Aktīvu klasifikācija	Definīcijas
NEFINANŠU AKTĪVI (AN.)	Vienības, īpašumtiesības pār kurām (individuāli vai kolektīvi) realizē institucionālās vienības un kuru īpašnieki, tās turot vai izmantojot/lietojot kādā laika posmā, var gūt ekonomisku labumu, un kuras sastāv no gan ražotiem, gan neražotiem materiāliem aktīviem un vairākuma nemateriālu aktīvu, par kuriem nav ierakstītas atbilstošas saistības.
<b>Ražotie aktīvi (AN.1)</b>	Nefinanšu aktīvi, kas radušies kā ražošanas procesu produkcija. Ražotie aktīvi sastāv no pamatlīdzekļiem, krājumiem un vērtspēlēm, kā noteikts turpmāk.
Pamatlīdzekļi (AN.11)	Ražotie aktīvi, ko ilgāk nekā gadu atkārtoti vai nepārtraukti izmanto ražošanas procesos. Pamatlīdzekļi sastāv no materiāliem pamatlīdzekļiem un nemateriāliem pamatlīdzekļiem, kā noteikts turpmāk.
Materiālie pamatlīdzekļi (AN.111)	Pamatlīdzekļi, kuru sastāvā ietilpst mājokļi; citas ēkas un struktūras; iekārtas un aprīkojums, un kultivētie aktīvi, kā noteikts turpmāk.
Mājokļi (AN.1111)	<p>Ēkas, ko izmanto tikai vai galvenokārt dzīvošanai, tostarp saistītās struktūras, kā garāžas un viss pastāvīgais aprīkojums, ko parasti uzstāda dzīvojamās ēkās. Iekļautas ir arī peldošās mītnes, liellaivas (baržas), pārvietojamās mājas un dzīvojamie viegļie automobiļi, ko izmanto kā galvenās dzīvesvietas, tāpat arī vēstures pieminekļi, ko identificē galvenokārt kā mājokļus. Ir iekļautas arī būvlaukuma atbrīvošanas un sagatavošanas izmaksas.</p> <p>Kā piemēru var minēt dzīvojamās ēkas, tādas kā viena vai divu dzīvokļu ēkas, un citas dzīvojamās ēkas, kas paredzētas nepārejošai izmantošanai.</p> <p>Nepabeigti mājokļi arī ir iekļauti tiktāl, ciktāl uzskata, ka to galīgajam izmantotājam pieder īpašumtiesības, vai nu tāpēc, ka celtniecība notiek uz viņa rēķina, vai tāpēc, ka to pierāda pārdošanas/pirkšanas līguma pastāvēšana.</p> <p>Mājokļus, kas iegādāti militārajam personālam, iekļauj, ja tos tāpat kā civilvienību iegādātus mājokļus izmanto izmitināšanas pakalpojumu sniegšanai.</p>
Citas ēkas un struktūras (AN.1112)	<p>Nedzīvojamās ēkas un citas struktūras, kā noteikts turpmāk.</p> <p>Nepabeigtas ēkas un struktūras arī ir iekļautas tiktāl, ciktāl uzskata, ka to galīgajam izmantotājam pieder īpašumtiesības, vai nu tāpēc, ka celtniecība notiek pašu vajadzībām, vai tāpēc, ka to pierāda pārdošanas/pirkšanas līguma pastāvēšana. Militāriem nolūkiem iegādātas ēkas un struktūras iekļauj tiktāl, ciktāl tās atgādina civilās ēkas, kas iegādātas ražošanas nolūkiem un tiek tādā pašā veidā izmantotas.</p>
Nedzīvojamās ēkas (AN.11121)	<p>Ēkas, kas nav mājokļi, tostarp aprīkojums, kas ir struktūru neatņemamas sastāvdaļas, un būvlaukuma attīrīšanas un sagatavošanas izmaksas. Ir iekļauti arī vēstures pieminekļi, ko identificē galvenokārt kā nedzīvojamās ēkas.</p> <p>Kā piemēru var minēt noliktavu un rūpnieciskās ēkas, tirdzniecības ēkas, ēkas sabiedrības izklaidei, viesnīcas, restorānus, ēkas, ko izmanto izglītības vai veselības nolūkiem utt.</p>
Citas struktūras (AN.11122)	Struktūras, izņemot ēkas, ieskaitot izmaksas par ielām, kanalizācijas caurulēm un būvlaukuma attīrīšanu un sagatavošanu, kas nav paredzētas dzīvojamām vai

Aktīvu klasifikācija	Definīcijas
Iekārtas un aprīkojums (AN.1113)	<p>nedzīvojamām ēkām. Ir iekļauti arī vēstures pieminekļi, kurus nav iespējams identificēt kā mājokļus vai nedzīvojamās ēkas, un vertikālas ejas, horizontālas ejas un citas struktūras, kas saistītas ar zemaugsnes (zemes dziļu) aktīvu ieguvei. (Lielus zemes uzlabojumus, tādus kā dambji vai aizsprosti plūdu apkaršanai, iekļauj zemes vērtībā.)</p> <p>Piemēri ir automaģistrāles, ielas, ceļi, dzelzceļi un lidlauka skrejceļi, tilti, virszemes automaģistrāles, tuneļi un apakšzemes pārejas (horizontālas ejas), ūdensceļi, ostas, dambji/aizsprosti un citas hidrotehniskas ierīces, liela attāluma cauruļvadi, sakaru un elektrības līnijas, vietējie cauruļvadi un kabeļi, palīgierīces, būves izrakteņu ieguvei un apstrādei un būves sportam un izklaidei.</p> <p>Transportlīdzekļi un citas iekārtas un aprīkojums, kā noteikts turpmāk, ko nav iegādājušās mājsaimniecības galapatēriņam. Darbarīkus, kas ir salīdzinoši lēti un ko iepērk salīdzinoši vienmērīgā tempā, tādus kā rokas darbarīki, var neiekļaut. Neiekļauj arī iekārtas un aprīkojumu, kas sastāda ēkas daļu un ir iekļauts mājokļos un nedzīvojamās ēkās.</p> <p>Nepabeigtas iekārtas un aprīkojumu neiekļauj, ja vien tos neražo pašu patēriņam, jo uzskata, ka galapatērētājs iegūst īpašumtiesības tikai pēc aktīvu piegādes. Militāriem nolūkiem iegādātas iekārtas un aprīkojumu iekļauj tiktāl, ciktāl tie atgādina preces, ko iegādājušās civilvienības ražošanas nolūkos un ko militāros nolūkos izmanto tieši tāpat.</p> <p>Iekārtas un aprīkojumu, ko mājsaimniecības iegādājušās galapatēriņam, neuzskata par aktīvu. Tā vietā tos iekļauj ārpusbilances postenī "Ilglietojuma patēriņa preces" mājsaimniecību bilancē. Peldošās mītnes, liellaivas (baržas), pārvietojamās mājas un dzīvojamie viegļie automobiļi, ko mājsaimniecības izmanto kā galvenās dzīvesvietas, iekļauj "mājokļos".</p>
Transportlīdzekļi (AN.11131)	<p>Iekārtas cilvēku un priekšmetu pārvietošanai. Piemēri ir ražojumi, kas nav daļas, kuras iekļautas CPA <sup>(1)</sup> apakšnodaļā DM "transportlīdzekļi", tādi kā mehāniskie transportlīdzekļi, piekabes un puspiekabes, kuģi, dzelzceļa un tramvaju lokomotīves un ritošais sastāvs, lidaparāti un kosmosa kuģi, kā arī motocikli, velosipēdi utt.</p>
Citas iekārtas un aprīkojums (AN.11132)	<p>Iekārtas un aprīkojums, kas citur nav klasificēti. Piemēri ir ražojumi, kas nav daļas, uzstādīšanas, remonta un ekspluatācijas pakalpojumi, kas iekļauti 29.1. CPA grupā, iekārtas mehāniskās enerģijas ražošanai un izmantošanai, izņemot lidaparātu, transportlīdzekļu un motociklu dzinējus; 29.2. grupā, citas vispārējas lietošanas iekārtas; 29.3. grupā, lauksaimniecības un mežsaimniecības iekārtas; 29.4. grupā, darbgaldi; 29.5. grupā, citas īpašas lietošanas iekārtas; CPA 30. Nodaļā, biroju iekārtas un datori; 31. nodaļā, elektriskās iekārtas un aparatūra, kas citur nav minētas; 32. nodaļā, radio, televīzijas un sakaru iekārtas un aparatūra, un 33. nodaļā, medicīnas, precīzijas un optikas instrumenti un pulksteņi. Citi piemēri ir ražojumi, kas nav daļas, uzstādīšanas, remonta un ekspluatācijas pakalpojumi, kuri iekļauti CPA kategorijā 23.30.2, degvielas/kurināmā elementi (kārtridži) kodolreaktoriem, kas nav radioaktīvi; CPA 36.1. grupā, mēbeles; 36.3. grupā, mūzikas instrumenti; 36.4. grupā, sporta preces un 28.3. grupā, tvaika ģeneratori, izņemot centrālāpkures karstā ūdens katlus.</p>
Kultivētie aktīvi (AN.1114)	<p>Lauksaimniecības dzīvnieki ciltsdarbam, piena ieguvei, vilkšanas darbiem utt., un vīna dārzi, augļu dārzi un citas tādu koku plantācijas, kas atkārtoti ražo augļus un ko tieši kontrolē un pārvalda, un par ko tieši atbild institucionālās vienības, kā noteikts turpmāk.</p> <p>Negatavus kultivētos aktīvus neiekļauj, ja vien tos neražo pašu vajadzībām.</p>

Aktīvu klasifikācija	Definīcijas
Lauksaimniecības dzīvnieki ciltisdarbam, piena ieguvei, vilkšanas darbiem utt. (AN.11141)	Lauksaimniecības dzīvnieki, kurus tur to ražojumu dēļ, ko tie dod gadu no gada. Tajos ietilpst vaislas dzīvnieki (arī zivis un mājputni), piena govīs, darba lopī, aitas vai citi dzīvnieki, ko izmanto vilnas ražošanai, un dzīvnieki, ko izmanto pārvadāšanas, sacīkšu vai izklaides nolūkos.
Vīna dārzi, augļu dārzi un citas koku plantācijas, kas atkārtoti ražo augļus (AN.11142)	Koki (arī vīnogulāji un krūmi), kurus kultivē to ražojumu dēļ, ko tie dod gadu no gada, un arī tie, ko kultivē, lai iegūtu augļus un riekstus, sulas un sveķus, kā arī mizas un lapu ražojumus.
Nemateriālie pamatlīdzekļi (AN.112)	Pamatlīdzekļi, kuru sastāvā ietilpst minerālu izpēte, datorprogrammatūra, izklaides, literatūras vai mākslas oriģināldarbi, un citi nemateriālie pamatlīdzekļi, kā noteikts turpmāk, un ko paredzēts izmantot ilgāk nekā vienu gadu.
Minerālu izpēte (AN.1121)	To izdevumu vērtība, kas radušies par naftas un dabas gāzes, kā arī nenaftas iegulu izpēti. Minētajos izdevumos iekļauj pirmslicences izmaksas, licences un ieguves izmaksas, novērtēšanas izmaksas un izmaksas par faktiskajiem izpētes urbumiem, kā arī izmaksas par uzmērīšanu no gaisa un citiem apsekojumiem, pārvadāšanas izmaksas utt., kas radušās, lai būtu iespējams veikt testus.
Datorprogrammatūra (AN.1122)	Datoru programmas, programmu apraksti un palīgmateriāli gan sistēmu, gan piemērošanas programmatūrām. Pirktais programmatūras un uz pašu rēķina attīstītās programmatūras iekļauj tad, ja izdevumi ir lieli. Iekļauj arī lielus izdevumus par tādu datoru datu bāžu pirkumiem, attīstīšanu un paplašināšanu, ko paredzēts izmantot ilgāk nekā gadu, neatkarīgi no tā, vai tās tiek tirgotas vai netiek tirgotas.
Izklaides, literatūras vai mākslas oriģināldarbi (AN.1123)	Filmu oriģināleksemplāri, skaņu ieraksti, manuskripti, lentes, maketi utt., uz kuriem ir ierakstīti vai kas ietver sevī drāmas izpildījumus, radio un televīzijas programmas, muzikālus sniegumus, sporta pasākumus, literatūras un mākslas darbus utt. Iekļauti ir darbi, kas ražoti uz pašu rēķina. Dažos gadījumos, kā ar filmām, var būt vairāki oriģināleksemplāri.
Citi nemateriāli pamatlīdzekļi (AN.1129)	Jauna informācija, specializētas zināšanas utt., kas citur nav klasificētas un ko izmantot ražošanā drīkst tikai tās vienības, kuras realizē īpašumtiesības pār tām, vai citas vienības, kam pirmās piešķirušas licenci.
Krājumi (AN.12)	Ražotie aktīvi, kuru sastāvā ietilpst preces un pakalpojumi, kuri radušies kārtējā laika posmā vai agrākā laika posmā un ko tur pārdošanai, izmantošanai ražošanā vai citam izmantojumam kaut kad vēlāk. To sastāvā ietilpst materiāli un piegādes, nepabeigti ražojumi, gatavas preces un preces atkalpārdošanai, kā noteikts turpmāk.  Iekļauti ir visi krājumi, kas ir valdības rīcībā, tostarp, bet ne tikai, stratēģisko materiālu, graudu un citu valstij īpaši nozīmīgu preču krājumi.
Materiāli un piegādes (AN.121)	Preces, ko to īpašnieki plāno izmantot kā starpposma ieguldāmos resursus pašu ražošanas procesos, nevis atkalpārdošanai.
Nepabeigti ražojumi (AN.122)	Preces un pakalpojumi, kas ir daļēji pabeigti, bet ko parasti nenodod citām vienībām bez turpmākas pārstrādes, vai kas nav gatavi un kuru pārstrādes procesu vēlākā laika posmā turpinās tas pats ražotājs. Nav iekļautas daļēji pabeigtas struktūras, par kurām uzskata, ka to galīgajam izmantotājam pieder īpašumtiesības, vai nu tāpēc, ka ražošana notiek pašu vajadzībām, vai tāpēc, ka to pierāda pārdošanas/pirkšanas līguma pastāvēšana. To sastāvā ietilpst nepabeigti kultivēto aktīvu ražojumi un citi nepabeigti ražojumi, kā noteikts turpmāk.
Nepabeigti kultivēto aktīvu ražojumi (AN.1221)	Lauksaimniecības dzīvnieki, kurus audzē ražojumu dēļ, ko iegūst tikai pēc minēto dzīvnieku nokaušanas, tādi kā mājputni un zivis, ko audzē komerciāliem nolūkiem, koki un cita veģetācija, kas dod vienreizējus ražojumus pēc to iznīcināšanas, un negatīvi kultivētie aktīvi, kas dod atkārtotus ražojumus.
Citi nepabeigti ražojumi (AN.1222)	Preces, kas nav kultivētie aktīvi, un pakalpojumi, ko ražotājs ir daļēji pārstrādājis, izgatavojis vai salicis kopā, bet ko parasti nepārdod, nenosūta un nenodod citiem bez turpmākas pārstrādes.

Aktīvu klasifikācija	Definīcijas
Gatavas preces (AN.123)	Preces, kas ir gatavas pārdošanai vai nosūtīšanai, ko veic ražotājs.
Preces atkalpārdošanai (AN.124)	Preces, ko iepirkuši uzņēmumi, kā, piemēram, vairumtirgotāji un mazumtirgotāji, lai tās atkalpārdotu bez turpmākas pārstrādes (tas ir, nepārveidojot tās citādi, kā vien noformējot patērētājam pievilcīgākā veidā).
Vērtslietas (AN.13)	Ražotie aktīvi, ko neizmanto galvenokārt ražošanai vai patēriņam, attiecībā uz kuriem sagaida, ka to reālā vērtība palielināsies vai vismaz nesamazināsies, kuru stāvoklis laikā normālos apstākļos nepasliktinās un ko iegādājas un tur galvenokārt kā vērtības krājumus. Vērtslietas sastāv no dārgmetāļiem un dārgakmeņiem, senlietām un citiem mākslas priekšmetiem, un citām vērtslietām, kā noteikts turpmāk.
Dārgmetāli un dārgakmeņi (AN.131)	Dārgmetāli un dārgakmeņi, ko uzņēmumi netur, lai izmantotu kā ieguldāmos resursus ražošanas procesos.
Senlietas un citi mākslas priekšmeti (AN.132)	Gleznas, skulptūras utt., ko atzīst par mākslas priekšmetiem un senlietām.
Citas vērtslietas (AN.139)	Vērtslietas, kas citur nav klasificētas, tādas kā no dārgakmeņiem un dārgmetāļiem izgatavotas kolekcijas un juvelierizstrādājumi, kam ir ievērojama vērtība.
<b>Neražotie aktīvi (AN.2)</b>	Nefinanšu aktīvi, kas rodas citādi, nevis ražošanas procesos. Neražotie aktīvi sastāv no materiāliem aktīviem un nemateriāliem aktīviem, kā noteikts turpmāk. Ir iekļautas arī izmaksas par īpašumtiesību pāreju uz tādiem aktīviem un tādu aktīvu lieliem uzlabojumiem.
Materiālie neražotie aktīvi (AN.21)	Neražotie aktīvi, kas rodas dabā un kuru īpašumtiesības nevar ne realizēt, ne nodot. Nav iekļauti dabas aktīvi, kuru īpašumtiesības nav realizētas vai kuras nevar realizēt, tādi kā atklāta jūra vai gaiss. Materiālo neražoto aktīvu sastāvā ietilpst zeme, zemaugšnes (zemes dziļū) aktīvi, nekultivēti bioloģiskie resursi un ūdens resursi, kā noteikts turpmāk.
Zeme (AN.211)	Zeme, tostarp augsne, kas to pārklāj, un visi saistītie virszemes ūdeņi, pār ko var realizēt īpašumtiesības. Ir iekļauti arī visi lieli uzlabojumi, ko fiziski nevar atdalīt no pašas zemes. Nav iekļautas ēkas vai citas struktūras, kas uz tās atrodas vai iet caur to; kultivētas kultūras, koki un dzīvnieki; zemaugšnes (zemes dziļū) aktīvi; nekultivēti bioloģiskie resursi un pazemes ūdens resursi. Zeme sastāv no zemes zem ēkām un struktūrām, kultivētās zemes, zemes, ko izmanto izklaides un sporta nolūkiem, un saistītajiem virszemes ūdeņiem, un citas zemes un saistītajiem virszemes ūdeņiem, kā noteikts turpmāk.
Zeme zem ēkām un struktūrām (AN.2111)	Zeme, uz kuras būvē mājokļus, nedzīvojamās ēkas un struktūras vai kurā ir ierakti to pamati, tostarp pagalmi un dārzi, ko uzskata par saimniecību vai ar saimniecību nesaistītu mājokļu sastāvdaļu, un piekļuves ceļi saimniecībām.
Kultivētā zeme (AN.2112)	Zeme, uz kuras veic lauksaimniecības vai dārzkopības ražošanu tirdzniecības vai iztikas nolūkos, principā iekļaujot arī zemi, uz kuras atrodas plantācijas, augļu dārzi un vīna dārzi.
Zeme, ko izmanto izklaides un sporta nolūkos, un saistītie virszemes ūdeņi (AN.2113)	Zeme, ko izmanto kā privātā īpašumā esošas atpūtas zonas, parkus un izklaides vietas, kā arī saistītie virszemes ūdeņi.
Cita zeme un saistītie virszemes ūdeņi (AN.2119)	Zeme, kas citur nav klasificēta, tostarp privātie dārzi un zemes gabali, ko nekultivē iztikas vai tirdzniecības nolūkos, komunālās ganības, zeme ap mājokļiem, kas pārsniedz tos pagalmus un dārzus, kurus uzskata par saimniecību vai ar saimniecību nesaistītu mājokļu sastāvdaļu, un saistītie virszemes ūdeņi.

Aktīvu klasifikācija	Definīcijas
Zemaugšnes (zemes dziļi) aktīvi (AN.212)	Drošas minerāliegulu rezerves, kas atrodas uz zemes virsmas vai zem tās un ir ekonomiski izmantojamas, ņemot vērā pašreizējo tehnoloģiju un attiecīgās cenas. Īpašumtiesības uz zemaugšnes (zemes dziļi) aktīviem parasti ir nodalāmas no īpašumtiesībām uz pašu zemi. Zemaugšnes (zemes dziļi) aktīvi sastāv no akmeņogļu, naftas un dabas gāzes rezervēm, metālus saturošu minerālu rezervēm un metālus nesaturošu minerālu rezervēm, kā noteikts turpmāk.
Akmeņogļu, naftas un dabas gāzes rezerves (AN.2121)	Antracīta, bitumēnogļu un brūnogļu (lignīta) iegulas; naftas un dabas gāzes rezerves un lauki.
Metālus saturošu minerālu rezerves (AN.2122)	Dzelzs, krāsaino metālu un dārgmetālu rūdas iegulas.
Metālus nesaturošu minerālu rezerves (AN.2123)	Akmens karjeri un māla un smilts šahtas; ķīmisko un mēslojuma minerālu iegulas; sāls iegulas; kvarca, ģipša, dabisko dārgakmeņu, asfalta un bitumena, kūdras un citu metālus nesaturošu minerālu, kas nav akmeņogles un nafta, iegulas.
Nekultivēti bioloģiskie resursi (AN.213)	Dzīvnieki un augi, kas dod vienreizējus vai atkārtotus ražojumus un pār kuriem tiek realizētas īpašumtiesības, bet kuru dabisko pieaugumu un/vai reģenerāciju tieši nekontrolē, nevada un par to neatbild institucionālās vienības. Piemēri ir dabiskie meži un zvejniecība valsts teritorijā. Jāiekļauj tikai tie resursi, ko pašlaik izmanto vai, iespējams, drīz izmantos ekonomiskos nolūkos.
Ūdens resursi (AN.214)	Ūdeni radoši un citi gruntsūdens resursi tiktāl, ciktāl to trūkums izraisa īpašumtiesību un/vai izmantošanas tiesību realizāciju, tirgus novērtējumu un ekonomiskās kontroles pasākumus.
Nemateriālie neražotie aktīvi (AN.22)	Neražoti aktīvi, kas ir sabiedrības izstrādāti jēdzieni. Tos pierāda juridiskas vai grāmatvedības uzskaites darbības — kā patenta piešķiršana vai ekonomiska labuma nodošana trešajai personai. Daži dod tiesības saviem īpašniekiem iesaistīties dažās īpašās darbībās un neļaut to darīt citām institucionālām vienībām, ja vien tām nav īpašnieka atļaujas. Nemateriālo neražoto aktīvu sastāvā ietilpst patentētas vienības, nomas un citi pārvedami līgumi, nemateriālā vērtība un citi nemateriālie neražotie aktīvi.
Patentētas vienības (AN.221)	Izgudrojumi tehnisku jauninājumu kategorijās, kam saskaņā ar tiesību aktiem vai ar tiesas lēmumu var piešķirt patentaizsardzību. Kā piemērus var minēt vielu, procesu, mehānismu, elektrisko un elektronisko ķēžu un ierīču, farmaceitisko preparātu un jaunu dzīvu būtņu pasugu, ko izveido mākslīgi, izveidi.
Nomas un citi pārvedami līgumi (AN.222)	Nomas vai līgumi, saskaņā ar kuriem nomniekam ir tiesības nodot nomu trešajai personai neatkarīgi no iznomātāja. Piemēri ir zemes, ēku un citu struktūru noma, koncesijas vai ekskluzīvas tiesības ekspluatēt minerālu iegulas vai zvejas vietas, pārvedami līgumi ar sportistiem un autoriem, un iespēju līgumi pirkt vēl nesaražotus materiālos aktīvus. Nemateriālajos nefinanšu aktīvos nav iekļautas nomas par iekārtu īri.
Nemateriālā vērtība (AN.223)	Starpība starp vērtību, ko samaksā par kādu uzņēmumu kā darbojošos koncernu, un tā aktīvu summu, no kuriem atskaitītas tā saistības, un kur katrs postenis ir atsevišķi identificēts un novērtēts. Nemateriālā vērtība līdz ar to ietver jebko no ilgtermiņa labuma uzņēmumam, kas nav atsevišķi identificēts kā aktīvs, kā arī tā fakta vērtību, ka aktīvu grupu izmanto kopīgi, nevis kā atsevišķu aktīvu kolekciju.

Aktīvu klasifikācija	Definīcijas
Citi nemateriālie neražotie aktīvi (AN.229)	Nemateriālie neražotie aktīvi, kas citur nav klasificēti.
FINANŠU AKTĪVI UN SAISTĪBAS (AF.)	<p>Finanšu aktīvi ir ekonomiski aktīvi, kas ietver maksāšanas līdzekļus, finanšu prasījumus un ekonomiskos aktīvus, kas pēc rakstura ir tuvi finanšu prasījumiem.</p> <p>Maksāšanas līdzekļi sastāv no monetārā zelta, speciālām aizņēmumtiesībām, valūtas un pārvedamiem noguldījumiem.</p> <p>Finanšu prasījumi dod tiesības saviem īpašniekiem, kreditoriem, saņemt maksājumu vai maksājumu sērijas bez jebkādas atbildes rīcības no citu institucionālu vienību, debitoru puses, kas uzņēmušies ekvivalentās saistības.</p> <p>Pēc rakstura finanšu prasījumiem tuvu ekonomisko aktīvu piemēri ir atvasinātie finanšu instrumenti un akcijas, un cits pašu kapitāls.</p>
<b>Monetārais zelts un SDR (AF.1)</b>	Finanšu aktīvi, ko klasificē šajā kategorijā, ir vienīgie finanšu aktīvi, par kuriem sistēmā nav ekvivalentu saistību.
Monetārais zelts (AF.11)	Zelts, ko monetārās iestādes vai citi, kas ir pakļauti iestāžu efektīvai kontrolei, tur kā ārvalstu valūtas rezervju sastāvdaļu.
Speciālas aizņēmumtiesības (SDR) (AF.12)	Starptautiski rezervju aktīvi, ko izveidojis Starptautiskais valūtas fonds (SVF) un piešķirīs saviem biedriem, lai tie papildinātu esošos rezervju aktīvus.
<b>Valūta un noguldījumi (AF.2)</b>	Apgrozībā esošā valūta un visi noguldījumu veidi valsts un ārvalstu valūtā.
Valūta (AF.21)	Apgrozībā esošās naudaszīmes un monētas, ko parasti izmanto maksājumu veikšanai.
Pārvedami noguldījumi (AF.22)	Noguldījumi (valsts vai ārvalstu valūtā), kas ir tūlīt konvertējami valūtā vai pārvedami ar čeku, bankas rīkojumu, debeta ierakstu un tamlīdzīgi, turklāt abas darbības veicamas bez ievērojamiem ierobežojumiem vai līgumsodiem.
Citi noguldījumi (AF.29)	Noguldījumi (valsts vai ārvalstu valūtā), kas nav pārvedami noguldījumi. Citus noguldījumus nevar izmantot maksājumu veikšanai jebkurā laikā, un tie nav konvertējami valūtā vai pārvedamos noguldījumos bez jebkāda veida ievērojamiem ierobežojumiem vai līgumsoda.
<b>Vērtspapīri, kas nav akcijas (AF.3)</b>	Finanšu aktīvi, kas ir tirgojami, un uzrādītāja instrumenti, ko parasti tirgo otršķirīgos tirgos un kas nedod to turētājam nekādas īpašumtiesības institucionālajā emitentvienībā.
Vērtspapīri, kas nav akcijas, izņemot atvasinātos finanšu instrumentus (AF.33)	Vērtspapīri, kas nav akcijas un kas turētājam dod beznosacījuma tiesības uz fiksētu vai līgumā noteiktu mainīgu ienākumu kuponu maksājumu (procentu) veidā un/vai norādītu fiksētu summu konkrētā dienā vai dienās, vai sākot no dienas, kas noteikta emisijas laikā.
Īstermiņa vērtspapīri, kas nav akcijas, izņemot atvasinātos finanšu instrumentus (AF.331)	Vērtspapīri, kas nav akcijas un kuru sākotnējais maksimālais maksājuma termiņš parasti ir viens gads vai mazāk, bet izņēmuma gadījumos — divi gadi, izņemot atvasinātos finanšu instrumentus.
Ilgttermiņa vērtspapīri, kas nav akcijas, izņemot atvasinātos finanšu instrumentus (AF.332)	Vērtspapīri, kas nav akcijas un kuru sākotnējais minimālais maksājuma termiņš parasti ir vairāk nekā viens gads, bet izņēmuma gadījumos — vairāk nekā divi gadi, izņemot atvasinātos finanšu instrumentus.
Atvasinātie finanšu instrumenti (AF.34)	Finanšu aktīvi, kuru pamatā ir atšķirīgs pamatinstruments, vai kas no tāda atvasināti. Pamatinstrumenti parasti ir cits finanšu aktīvs, bet var būt arī prece vai indekss.

Aktīvu klasifikācija	Definīcijas
<b>Aizdevumi (AF.4)</b>	Finanšu aktīvi, ko rada kreditori, kuri aizdod līdzekļus parādniekiem, vai nu tieši, vai ar brokeru starpniecību, un ko vai nu pierāda ar netirgojamiem dokumentiem, vai nepierāda ar dokumentiem.
Īstermiņa aizdevumi (AF.41)	Aizdevumi, kuru sākotnējais maksājuma termiņš parasti ir viens gads vai mazāk, bet izņēmuma gadījumos — divi gadi, maksimāli, un aizdevumi, kas atmaksājami pēc pieprasījuma.
Ilgtermiņa aizdevumi (AF.42)	Aizdevumi, kuru sākotnējais minimālais maksājuma termiņš parasti ir vairāk nekā viens gads, bet izņēmuma gadījumos — vairāk nekā divi gadi.
<b>Akcijas un cits pašu kapitāls (AF.5)</b>	Finanšu aktīvi, kas atspoguļo īpašumtiesības sabiedrībās vai kvazisabiedrībās. Tādi finanšu aktīvi parasti dod turētājiem tiesības uz daļu no sabiedrību vai kvazisabiedrību peļņas un uz daļu no to tīrajiem aktīviem sabiedrības vai kvazisabiedrības likvidācijas gadījumā.
Akcijas un cits pašu kapitāls, izņemot kopfondu akcijas (AF.51)	Finanšu aktīvi, kas nav kopfondu akcijas un kas atspoguļo īpašumtiesības sabiedrībās vai kvazisabiedrībās. Tādi finanšu aktīvi parasti dod turētājiem tiesības uz daļu no sabiedrību vai kvazisabiedrību peļņas un uz daļu no to tīrajiem aktīviem sabiedrības vai kvazisabiedrības likvidācijas gadījumā.
Kotētās akcijas, izņemot kopfondu akcijas (AF.511)	Akcijas, kas ietver labumu nesošos procentus sabiedrību kapitālā vērtspapīru veidā, kas principā ir apgrozāmi. Kotētās akcijas ietver tās akcijas, kuru cena ir kotēta atzītā fondu biržā vai cita veida otrreizējā tirgū.
Nekotētās akcijas, izņemot kopfondu akcijas (AF.512)	Nekotētās akcijas ietver tās akcijas, kas nav kotētas.
Cits pašu kapitāls (AF.513)	Visi pašu kapitāla veidi, kas nav klasificēti apakšpozīcijās AF.511 un 512 un apakškategoriā AF.52.
Kopfondu akcijas (AF.52)	Akcijas, ko emitē īpašs finanšu sabiedrību veids, kuru ekskluzīvs nolūks ir ieguldīt līdzekļus, kas iegūti naudas tirgū, kapitāla tirgū un/vai nekustamā īpašuma tirgū.
<b>Apdrošināšanas tehniskās rezerves (AF.6)</b>	Apdrošināšanas sabiedrību un (autonomo un neautonomo) pensiju fondu tehniskie uzkrājumi attiecībā pret apdrošinājumaņēmējiem vai labuma guvējiem, kā noteikts Padomes 1991. gada 19. decembra Direktīvā 91/674/EEK par apdrošināšanas uzņēmumu gada pārskatiem un konsolidētajiem pārskatiem.
Mājsaimniecību tīrais pašu kapitāls dzīvības apdrošināšanas rezervēs un pensiju fondu rezervēs (AF.61)	Uzkrājumi, kas attiecīgajās sabiedrībās atlikti, lai pēc noteikto nosacījumu izpildes iegūtu paredzētos prasījumus un pabalstus.
Mājsaimniecību tīrais pašu kapitāls dzīvības apdrošināšanas rezervēs (AF.611)	Uzkrājumi atliktajiem riskiem un uzkrājumi apdrošināšanai ar peļņu, kas pēc termiņa beigām papildina apdrošinājumu vērtību par dotāciju ar peļņu vai līdzīgām polisēm
Mājsaimniecību tīrais pašu kapitāls pensiju fondu rezervēs (AF.612)	Uzkrājumi, ko tur autonomi un neautonomi pensiju fondi, kurus izveidojuši darba devēji un/vai darbaņēmēji vai pašnodarbinātu personu grupas, lai nodrošinātu pensijas darbaņēmējiem vai pašnodarbinātām personām.
Apdrošināšanas prēmiju priekšmaksa un atlikto apdrošināšanas atlīdzību prasību rezerves (AF.62)	Uzkrājumi, ko izveidojušas apdrošināšanas sabiedrības un (autonomi un neautonomi) pensiju fondi, par: — summu, kas raksturo to bruto parakstīto prēmiju daļu, kas jāiedala šādā grāmatvedības pārskata laika posmā (apdrošināšanas prēmiju priekšmaksa),



Aktīvu klasifikācija	Definīcijas
	<p>— kopējo lēsto maksājumu summu, kas apdrošināšanas uzņēmumam vajadzīga visu apdrošināšanas atlīdzības prasījumu apmierināšanai par apdrošināšanas gadījumiem, kas iestājušies līdz grāmatvedības pārskata laika posma beigām, neatkarīgi no tā, vai par tiem ir vai nav paziņots; no tādiem maksājumiem atskaita par šādiem apdrošināšanas gadījumiem jau samaksātās summas (uzkrājumi atliktajām apdrošināšanas atlīdzību prasībām).</p>
<b>Citi debitoru un kreditoru konti (AF.7)</b>	Finanšu aktīvi, ko izveido kā finanšu vai nefinanšu darījuma ekvivalentu gadījumos, kad ir atšķirība laikā starp minēto darījumu un atbilstošo maksājumu.
Tirdzniecības kredīti un avansi (AF.71)	Finanšu aktīvi, kas rodas no kredīta tieša pagarinājuma, ko veic piegādātāji un pircēji par preču un pakalpojumu darījumiem un avansa maksājumiem par darbu, kas tiek veikts vai kas jāuzsāk un ir saistīts ar tādiem darījumiem.
Citi debitoru un kreditoru konti, izņemot tirdzniecības kredītus un avansus (AF.79)	Finanšu aktīvi, kas rodas no atšķirībām laikā starp sadales darījumiem vai finanšu darījumiem otrreizējā tirgū un atbilstošo maksājumu. Tur ietilpst arī finanšu prasījumi, kas maksājami, jo laika gaitā ir uzkrājies ienākums.
Ārpusbilances posteņi	Sistēmā ir vajadzīgi vairāki līdzsvarošanas posteņi, lai uzrādītu aktīvus, kas nav atsevišķi identificēti centrālajā sistēmā un attiecībā uz kuriem pastāv specializēta analītiska interese.
Ilglietojuma patēriņa preces (AN.m)	Ilglietojuma preces, ko mājsaimniecības iegādājušās galapatēriņam (tas ir, tās, ko mājsaimniecības neizmanto kā vērtību krājumus vai ko mājsaimniecību īpašumā esoši neinkorporēti uzņēmumi neizmanto ražošanas nolūkos).
Tieši ārvalstu ieguldījumi (AF.m)	Tieši ārvalstu ieguldījumi ietver ilgtermiņa attiecības, kas atspoguļo kādas saimniecības institucionālas rezidentvienības ilgstošu interesi (tiešais ieguldītājs) institucionālā vienībā, kas ir rezidents citā saimniecībā, atšķirīgā no ieguldītāja saimniecības (tiešo ieguldījumu uzņēmums). Tiešā ieguldītāja nolūks ir ievērojami ietekmēt citas saimniecības rezidentuzņēmuma vadību.

(<sup>1</sup>) Preču statistiskā klasifikācija pēc darbības veida (CPA), 1993.

## 7.2. pielikums

## Ierakstu karte no sākuma bilances līdz slēguma bilancei

Aktīvu, saistību un tīrās vērtības klasifikācija	IV.1 Sākuma bilance	III.1 un III.2 Darījumi	III.3.1 Citas izmaiņas apjomā	III.3.2 Turēšanas ienākumi		IV.3 Slēguma bilance
				III.3.2.1 Neitrālie turēšanas ienākumi un zaudējumi	III.3.2.2 Reālie turēšanas ienākumi un zaudējumi	
Nefinanšu aktīvi	AN.	P.5, K.1, K.2	K.3, K.4, K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.12.1, K.12.22	K.11.1	K.11.2	AN.
Ražotie aktīvi	AN.1	P.5, K.1	K.4, K.7, K.8, K.9, K.12.1, K.12.22	K.11.1	K.11.2	AN.1
Pamatlīdzekļi <sup>(1)</sup>	AN.11	P.51, K.1	K.4, K.7, K.8, K.9, K.12.1, K.12.22	K.11.1	K.11.2	AN.11
Materiālie pamatlīdzekļi	AN.111	P.511, K.1	K.4, K.7, K.8, K.9, K.12.1, K.12.22	K.11.1	K.11.2	AN.111
Mājokļi	AN.1111	P.511, K.1	K.4, K.7, K.8, K.9, K.12.1, K.12.22	K.11.1	K.11.2	AN.1111
Citas ēkas un struktūras	AN.1112	P.511, K.1	K.4, K.7, K.8, K.9, K.12.1, K.12.22	K.11.1	K.11.2	AN.1112
Iekārtas un aprīkojums	AN.1113	P.511, K.1	K.7, K.8, K.9, K.12.1, K.12.22	K.11.1	K.11.2	AN.1113
Kultivētie aktīvi	AN.1114	P.511, K.1	K.7, K.8, K.9, K.12.1, K.12.22	K.11.1	K.11.2	AN.1114
Nemateriālie pamatlīdzekļi	AN.112	P.512, K.1	K.7, K.8, K.9, K.12.1, K.12.22	K.11.1	K.11.2	AN.112
Krājumi	AN.12	P.52	K.7, K.8, K.9, K.12.1, K.12.22	K.11.1	K.11.2	AN.12
Vērtslietas	AN.13	P.53	K.4, K.7, K.8, K.9, K.12.1, K.12.22	K.11.1	K.11.2	AN.13
Neražotie aktīvi	AN.2	K.2, P.51, K.1	K.3, K.5, K.6.1, K.6.2, K.7, K.8, K.9, K.12.1, K.12.2	K.11.1	K.11.2	AN.2
Materiālie neražotie aktīvi	AN.21	K.21, P.513, K.1	K.3, K.5, K.6.1, K.6.2, K.7, K.8, K.9, K.12.1, K.12.2	K.11.1	K.11.2	AN.21
Zeme	AN.211	K.21, P.513, K.1	K.3, K.6.2, K.7, K.8, K.9, K.12.1, K.12.22	K.11.1	K.11.2	AN.211

Aktīvu, saistību un tīrās vērtības klasifikācija	IV.1 Sākuma bilance	III.1 un III.2 Darījumi	III.3.1 Citas izmaiņas apjomā	III.3.2 Turēšanas ienākumi		IV.3 Slēguma bilance
				III.3.2.1 Neitrālie turēšanas ienākumi un zaudējumi	III.3.2.2 Reālie turēšanas ienākumi un zaudējumi	
Zemaugsnes (zemes dziļū) aktīvi	AN.212	K.21, P.513,	K.3, K.61, K.62, K.7, K.8, K.9, K.12.1, K.12.22	K.11.1	K.11.2	AN.212
Nekultivēti bioloģiskie resursi	AN.213	K.21, P.513,	K.3, K.5, K.61, K.62, K.7, K.8, K.9, K.12.1, K.12.22	K.11.1	K.11.2	AN.213
Ūdens resursi	AN.214	K.21, P.513,	K.3, K.61, K.62, K.7, K.8, K.9, K.12.1, K.12.22	K.11.1	K.11.2	AN.214
Nemateriālie neražotie aktīvi	AN.22	K.22, P.513,	K.3, K.62, K.7, K.8, K.9, K.12.1, K.12.22	K.11.1	K.11.2	AN.22
Finanšu aktīvi/ saistības <sup>(2)</sup>	AF.	F.	K.7, K.8, K.10, K.12.1, K.12.21, K.12.22	K.11.1	K.11.2	AF.
Monetārais zelts un SDR (tikai aktīvi)	AF.1	F.1	K.7, K.8, K.10, K.12.1, K.12.21, K.12.22	K.11.1	K.11.2	AF.1
Valūta un noguldījumi	AF.2	F.2	K.7, K.8, K.10, K.12.1, K.12.22	K.11.1	K.11.2	AF.2
Vērtspapīri, kas nav akcijas	AF.3	F.3	K.7, K.8, K.10, K.12.1, K.12.22	K.11.1	K.11.2	AF.3
Aizdevumi	AF.4	F.4	K.7, K.8, K.10, K.12.1, K.12.22	K.11.1	K.11.2	AF.4
Akcijas un cits pašu kapitāls	AF.5	F.5	K.7, K.8, K.10, K.12.1, K.12.22	K.11.1	K.11.2	AF.5
Apdrošināšanas tehniskās rezerves	AF.6	F.6	K.7, K.8, K.10, K.12.1, K.12.22	K.11.1	K.11.2	AF.6
Citi debitoru un kreditoru konti	AF.7	F.7	K.7, K.8, K.10, K.12.1, K.12.22	K.11.1	K.11.2	AF.7
Tīrā vērtība	B.90	B.10.1	B.10.2	B.10.31	B.10.32	B.90

(1) Ārpusbilances postenis: AN.m: Ilglietojuma preces.

(2) Ārpusbilances postenis: AF.m: Tieši ārvalstu ieguldījumi.  
AN. ..., AF. ... ir no aktīvu klasifikācijas.

*Līdzsvarošanas posteņi*

- B.10.1 Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās ietaupījumu un kapitāla pārvedumu dēļ
- B.10.2 Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās citu izmaiņu dēļ aktīvu apjomā
- B.10.31 Izmaiņas tīrajā vērtībā, kas radušās neitrālo turēšanas ienākumu/zaudējumu dēļ
- B.10.32 Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās reālo turēšanas ienākumu/zaudējumu dēļ
- B.90 Tīrā vērtība

*Darījumi ar finanšu aktīviem un saistībām*

- F. Darījumi ar finanšu aktīviem un saistībām
- F.1 Monetārais zelts un SDR
- F.2 Valūta un noguldījumi
- F.3 Vērtspapīri, kas nav akcijas
- F.4 Aizdevumi
- F.5 Akcijas un cits pašu kapitāls
- F.6 Apdrošināšanas tehniskās rezerves
- F.7 Citi debitoru/kreditoru konti

*Darījumi ar precēm un pakalpojumiem*

- P.5 Bruto kapitālieguldījumi
- P.51 Bruto ieguldījumi pamatkapitālā
- P.511 Materiālo pamatlīdzekļu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas
- P.512 Nemateriālo pamatlīdzekļu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas
- P.513 Neražoto nefinanšu aktīvu vērtības papildinājumi
- P.52 Izmaiņas krājumos
- P.53 Vērtslietu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas

*Citi uzkrājumu ieraksti*

- K.1 Pamatkapitāla patēriņš
- K.2 Neražoto nefinanšu aktīvu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas
- K.21 Zemes un citu materiālu neražotu aktīvu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas
- K.22 Nemateriālo neražoto aktīvu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas
- K.3 Neražoto aktīvu ekonomiskā rašanās
- K.4 Ražoto aktīvu ekonomiskā rašanās
- K.5 Nekultivēto bioloģisko resursu dabiskais pieaugums
- K.61 Dabas aktīvu sarukšana
- K.62 Cita neražoto aktīvu ekonomiskā izzušana
- K.7 Katastrofāli zaudējumi
- K.8 Nekompensējami aresti
- K.9 Citur neminētas citas izmaiņas nefinanšu aktīvu apjomā
- K.10 Citur neminētas citas izmaiņas finanšu aktīvu un saistību apjomā
- K.11 Nominālie turēšanas ienākumi/zaudējumi
- K.11.1 Neitrālie turēšanas ienākumi/zaudējumi
- K.11.2 Reālie turēšanas ienākumi/zaudējumi
- K.12 Izmaiņas klasifikācijās un struktūrā
- K.12.1 Izmaiņas sektoru klasifikācijā un struktūrā
- K.12.21 Zelta monetizācija/demonetizācija
- K.12.22 Aktīvu vai saistību klasifikācijas izmaiņas, kas nav zelta monetizācija/demonetizācija

## 8. NODAĻA

**KONTU SECĪBA UN LĪDZSVAROŠANAS POSTEŅI**

- 8.01. EKS ieraksta plūsmas un krājumus noteiktas kontu kārtības secībā, aprakstot ekonomisko ciklu no ienākuma radīšanas, tā sadali un pārdali un, visbeidzot, – tā uzkrāšanu aktīvu veidā.
- 8.02. Katrā no kontiem uzrāda darījumus, kuri savstarpēji līdzsvarojas, vai nu izmantoto definīciju dēļ, vai tāpēc, ka ievērojams atlikums (saldo) tiek pārnesti uz nākamo kontu.
- 8.03. Darījumu strukturēta ierakstīšana atbilstīgi loģiskai ekonomiskās dzīves analīzei sniedz rādītājus, kas vajadzīgi nozares, institucionāla sektora vai apakšsektora, vai kopējās ekonomikas izpētei. Kontu sadalījums ir saplānots tā, lai atspoguļotu būtiskāko ekonomisko informāciju.
- 8.04. Kontus grupē trīs kategorijās:
- tekošie konti;
  - uzkrājumu konti;
  - bilances.
- Tekošie konti attiecas uz ienākuma radīšanu, sadali un pārdali un tā izlietojumu galapatēriņa veidā. Visbeidzot, tie ļauj aprēķināt ietaupījumus, kas ir būtisks uzkrājumu faktors.
- Uzkrājumu konti analizē dažādās izmaiņu sastāvdaļās dažādo vienību aktīvos un saistībās un ļauj ierakstīt izmaiņas tirajā vērtībā (starpībā starp aktīviem un saistībām).
- Bilancēs norāda dažādo vienību kopējos aktīvus un saistības grāmatvedības pārskata perioda sākumā un beigās kopā ar to tīro vērtību. Plūsmas par katru aktīva un saistību posteni, ko ieraksta uzkrājumu kontos, atkal norāda izmaiņas bilances kontā.
- 8.05. Kontu secība pilnībā vai daļēji attiecas uz institucionālajām vienībām, institucionālajiem sektoriem un apakšsektoriem, nozarēm un kopējo ekonomiku.
- 8.06. Līdzsvarošanas posteņus nosaka gan bruto, gan neto. Tie ir bruto, ja aprēķināti pirms pamatkapitāla patēriņa atskaitīšanas, un neto, ja aprēķināti pēc tādas atskaitīšanas. Nozīmīgāk ir izteikt ienākuma posteņus neto izteiksmē.
- 8.07. Kontus noformē dažādi:
- integrētu ekonomisko kontu veidā, kuros vienā tabulā norāda kontus par visiem institucionālajiem sektoriem, kopējo ekonomiku un pārējo pasauli;
  - kontu secības veidā, norādot sīkāku informāciju. Tabulas, kurās norāda katra konta noformējumu, ir dotas šīs nodaļas iedaļā ar nosaukumu "Kontu secība";
  - matricu veidā, kurās katru kontu norāda ar rindas/slejas pāri.
- 8.08. Kontu, līdzsvarošanas posteņu un galveno rādītāju konspektīvs noformējums.

8.1. tabula. Kontu, līdzsvarošanas posteņu un galveno rādītāju konceptīvs noformējums

Konti	Pilnīga institucionālo sektoru kontu secība	Līdzsvarošanas posteņi	Galvenie rādītāji
Tekšie konti	I. Ražošanas konts II. Ienākuma sadales un izlietojuma konti	I. Ražošanas konts II.1. Ienākuma primārās sadales konti II.2. Ienākuma otrreizējās sadales konts II.3. Ienākuma pārdales natūrā konts II.4. Ienākuma izlietojuma konts II.4.1. Izmantojamā ienākuma izlietojuma konts II.4.2. Korģētais izmantojamā ienākuma izlietojuma konts	B.1. Pievienotā vērtība B.2. Darbības rezultāts B.3. Jauktais ienākums B.4. Uzņēmējdarbības ienākums B.5. Primārā ienākuma atlikums B.6. Izmantojamais ienākums B.7. Korģētais izmantojamais ienākums B.8. Ietaupījumi
Uzkrājumu konti	III.1. Kapitāla konts III.2. Finanšu konts III.3. Aktīvu citu izmaiņu konti	II.1.1. Ienākuma radīšanas konts II.1.2. Primārā ienākuma sadales konts III.1.1. Konts "Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās ietaupījumu un kapitāla pārvedumu dēļ" III.1.2. Nefinanšu aktīvu iegādes konts III.3.1. Konts "Citas izmaiņas aktīvu apjomā" III.3.2. Pārvērtēšanas konti	B.10.1. Konts "Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās ietaupījumu un kapitāla pārvedumu dēļ" B.9. Tīrais aizdevums/tīrais aizņēmums B.9. Tīrais aizdevums/tīrais aizņēmums B.10.2. Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās citu izmaiņu dēļ B.10.3. Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās nominālo turēšanas ienākumu/zaudējumu dēļ B.10.31. Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās neitrālo turēšanas ienākumu/zaudējumu dēļ B.10.32. Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās reālo turēšanas ienākumu/zaudējumu dēļ
	III.1.2.1. Uzņēmējdarbības ienākuma konts III.1.2.2. Cita primārā ienākuma sadales konts		Nacionālais ienākums (bruto nacionālais ienākums, tīrais nacionālais ienākums) Nacionālais izmantojamais ienākums Nacionālie ietaupījumi

Konti	Līdzsvarošanas posteņi			Galvenie rādītāji
	Pilnīga institucionālo sektoru kontu secība			
Bilances	IV. Bilances	IV.1. Sākuma bilance IV.2. Izmaiņas bilancē IV.3. Slēguma bilance	B.90 Tīrā vērtība B.10 Tīrās vērtības izmaiņas, kopā B.90 Tīrā vērtība	Nacionālā vērtība Izmaiņas nacionālajā vērtībā Nacionālā vērtība
0. Preču un pakalpojumu konts	Darījumu konti			
	0. Preču un pakalpojumu konts			
	Pārējās pasaules konts (ārējo darījumu konts)			
Tekošie konti	V. Pārējās pasaules konts	V.I. Preču un pakalpojumu ārējais konts V.II. Primārā ienākuma un kārtējo pārvedumu ārējais konts V.III. Ārējo uzkrājumu konti	B.11 Preču un pakalpojumu ārējais saldo B.12 Kārtējais ārējais saldo B.10.1 Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās kārtējā ārējā saldo un kapitāla pārvedumu dēļ B.9 Tīrais aizdevums/tīrais aizņēmums B.9 Tīrais aizdevums/tīrais aizņēmums B.10.2 Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās citu izmaiņu dēļ aktīvu apjomā B.10.3 Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās nominālo turēšanas ienākumu/zaudējumu, neitrālo turēšanas ienākumu/zaudējumu, reālo turēšanas ienākumu/zaudējumu dēļ	Preču un pakalpojumu ārējais saldo Kārtējais ārējais saldo Tīrais aizdevums/tīrais aizņēmums
Uzkrājumu konti		V.III.1. Kapitāla konts V.III.2. Nefinanšu aktīvu iegādes konts V.III.3.1. Citas aktīvu apjoma izmaiņas V.III.3.2. Pārvērtēšanas konti		
Bilances	V.IV. Ārējais aktīvu un saistību konts	V.IV.1. Sākuma bilance V.IV.2. Izmaiņas bilancē V.IV.3. Slēguma bilance	B. 90 Tīrā vērtība B. 10 Tīrās vērtības izmaiņas B. 90 Tīrā vērtība	Tīrā ārējā finanšu pozīcija Tīrā ārējā finanšu pozīcija

**KONTU SECĪBA**

8.09. Kontu secība sastāv no trīs galvenajām kontu kategorijām:

- a) tekošie konti:
  - 1) ražošanas konts (I);
  - 2) ienākuma sadales un izlietojuma konti (II);
- b) uzkrājumu konti (III);
- c) bilances (IV).

**TEKOŠIE KONTI****Ražošanas konts (I) <sup>(1)</sup>**

- 8.10. Ražošanas kontā (I) norāda darījumus, kas attiecas uz pašu ražošanas procesu. To sastāda par institucionālajiem sektoriem un par nozarēm. Tā resursos iekļauj produkciju, un tā izlietojumos — starpproduktu patēriņu.
- 8.11. Ražošanas kontu var izmantot, lai iegūtu vienu no svarīgākajiem līdzsvarošanas posteņiem sistēmā — pievienoto vērtību vai vērtību, ko radījis jebkura vienība, kas iesaistīta ražošanas darbībā, kā arī vienu būtisku rādītāju: iekšzemes kopproduktu. Pievienotā vērtība ir ekonomiski nozīmīga gan institucionālajiem sektoriem, gan nozarēm.
- 8.12. Tāpat kā ar šādu kontu līdzsvarošanas posteņiem, pievienoto vērtību (konta līdzsvarošanas posteni) var aprēķināt pirms vai pēc pamatkapitāla patēriņa, tas ir, bruto vai neto. Ņemot vērā to, ka produkciju vērtē bāzes cenās un starpproduktu patēriņu — pircēja cenās, pievienotajā vērtībā neiekļauj ražojumu nodokļus, no kuriem atskaitītas subsīdijas.
- 8.13. Ražošanas kontā kopējā ekonomikas līmenī resursos, papildus preču un pakalpojumu produkcijai, iekļauj ražojumu nodokļus, no kuriem atskaitītas subsīdijas. Tādējādi tas ļauj iekšzemes kopproduktu (tirgus cenās) iegūt kā līdzsvarošanas posteni.
- 8.14. Tā kā netieši novērtētos finanšu starpniecības pakalpojumus (FISIM) neiedala pa lietotāju sektoriem, tad visu FISIM produkcijas vērtību uzskata par nominālā sektora starpproduktu patēriņu ar nulles produkciju un negatīvu pievienoto vērtību, kas pēc lieluma vienāda ar starpproduktu patēriņu, tikai ir ar pretēju zīmi. Tādējādi visu sektoru un nozaru pievienoto vērtību samazina kopumā par minēto summu. Lai atvieglotu kontu noformējumu, ir iespējams neiekļaut papildu sleju nominālajam sektoram, bet tā vietā ņemt vērā atbilstošo rādītāju slejā "kopējā ekonomika".

**Ienākuma sadales un izlietojuma konti (II)**

8.15. Ienākuma sadali un izlietojumu analizē četros posmos: ienākuma primārā sadale, otrreizējā sadale, pārdale natūrā un izlietojums.

Pirmais posms attiecas uz ienākuma radīšanu tieši ražošanas procesa rezultātā un tā sadali starp ražošanas faktoriem (darbaspēku, kapitālu) un valsts pārvaldi (ar ražošanas un ievdmuitas nodokļu un subsīdiju starpniecību). Tas ļauj noteikt darbības rezultātu (vai jaukto ienākumu mājsaimniecību gadījumā) un primāro ienākumu.

Otrais posms izseko ienākuma pārdali, kas notiek ar pārvedumiem, kuri nav sociālie pārvedumi natūrā. Tas dod izmantojamo ienākumu.

Trešais posms apraksta pārdali, kas notiek ar sociālajiem pārvedumiem natūrā, kas dod koriģēto izmantojamo ienākumu.

Ceturtais posms apraksta ienākuma patēriņu un ietaupīšanu, kas dod ietaupījumus.

<sup>(1)</sup> Skat. 3. nodaļu: "Darījumi ar ražojumiem".



8.2. tabulā. Konts I: ražošanas konts

## Izlietojumi

## Resursi

Kopā	Atbilstošie ieraksti		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11	Darījumi un līdzsvarošanas posteņi	S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Atbilstošie ieraksti		Kopā
	Preču un pakalpojumu konts	Patējis pasauļes konts														Kopējā ekonomika	BIMA	
3 595	3 595								P.1							37	3 595	3 595
3 048	3 048								P.11							21	3 048	3 048
171	171								P.12							0	171	171
376	376								P.13							16	376	376
1 904									P.2								1 904	1 904
133	133								D.21-D.31								133	133
1 824									B.1b/B.1 * b									
222									K.1									
1 602									B.1n/B.1 * n									

P.11 Finanšu sabiedrības: 102, ieskaitot 48 par FISIM (P.119).

P.2 Kopējā ekonomika: 1904 atbilstoši institucionālo sektoru summai (1856) un FISIM (48).

B.1g Kopējā ekonomika: 1824 atbilstoši institucionālo sektoru (1739) summai, kam pieskaitīti nodokļi un atskaitītas subsīdijas par ražojumiem (133), un atskaitīti FISIM (48).

*Ienākuma primārās sadales konti (II.1)***Ienākuma radišanas konts (II.1.1)**

Ienākuma radišanas konta izklāsts pēc institucionālā sektora ir parādīts 8.3. tabulā.

- 8.16. Ienākuma radišanas kontu noformē arī pēc nozares — piegādes un izlietojuma tabulu slejās.
- 8.17. Ienākuma radišanas kontā formulē sektorus, apakšsektorus un nozares, kas ir drīzāk primārā ienākuma avots, nevis galamērķis.
- 8.18. Tajā analizē, kādā mērā pievienotā vērtība var nosegt darba ņēmēju kompensāciju un citus nodokļus, no kuriem atskaitītas ražošanas subsīdijas. Tajā mēra darbības rezultātu, kas ir ražošanas darbību pārpalikums (vai deficīts), pirms ņemti vērā procenti, rentes vai maksas, kas ražošanas vienībai:
- jāmaksā par finanšu aktīviem vai par materiāliem neražotiem aktīviem, ko tā aizņēmusies vai iznomājusi;
  - jāsaņem par finanšu aktīviem vai par materiāliem neražotiem aktīviem, kas ir tās īpašumā.

Darbības rezultāts atbilst ienākumam, ko vienība saņem no to ražošanas iekārtu izmantošanas pašu vajadzībām. Tas ir pēdējais līdzsvarošanas postenis, ko var aprēķināt gan par nozarēm, gan par institucionālajiem sektoriem un apakšsektoriem.

- 8.19. Mājsaimniecības sektora neinkorporēto uzņēmumu gadījumā ienākuma radišanas konta līdzsvarošanas postenis netieši ietver faktoru, kurš atbilst atalgojumam par darbu, ko veicis īpašnieks vai viņa ģimenes loceklis un ko nevar atšķirt no viņa kā uzņēmēja peļņas. To sauc par "jaukto ienākumu".
- 8.20. Gadījumā, kad īpašnieku apsaimniekotāju mājsaimniecības veic izmitināšanas pakalpojumus pašu vajadzībām, ienākuma radišanas konta līdzsvarošanas postenis ir darbības rezultāts.

**Primārā ienākuma sadales konts (II.1.2)**

- 8.21. Atšķirībā no radišanas konta, primārā ienākuma sadales konts attiecas uz rezidentvienībām un institucionālajiem sektoriem kā uz primārā ienākuma saņēmējiem, nevis kā uz ražotājiem.
- 8.22. "Primārais ienākums" ir ienākums, ko rezidentvienības saņem savas tiešas dalības dēļ ražošanas procesā, un ienākums, ko saņem finanšu aktīva vai materiāla neražota aktīva īpašnieks apmaiņā pret līdzekļu nodrošināšanu vai materiālā neražotā aktīva nodošanu citas institucionālās vienības rīcībā.
- 8.23. Primārā ienākuma sadales kontu (II.1.2) var aprēķināt tikai par institucionālajiem sektoriem un apakšsektoriem, jo nozaru gadījumā nav iespējams sadalīt dažas plūsmas, kas saistītas ar finansēšanu (kapitāla aizdevumiem un aizņēmumiem) un aktīviem.
- 8.24. Tā kā netieši novērtētos finanšu starpniecības pakalpojumus (FISIM) neiedala pie lietotāju sektoriem, tad ieraksti, kas norāda procentus, ir ieraksti par faktiskajiem maksājamojiem un saņemamajiem procentiem. Korekciju izdara resursos slejā "finanšu sabiedrības" (ar negatīvu zīmi) un slejā "nominālais sektors" (ar pozitīvu zīmi). Lai atvieglotu kontu noformējumu, ir iespējams neiekļaut papildu sleju nominālajam sektoram, bet tā vietā noformēt atbilstošo skaitli slejā "kopējā ekonomika".
- 8.25. Primārā ienākuma sadales kontu sadala uzņēmējdarbības ienākuma kontā (II.1.2.1) un cita primārā ienākuma sadales kontā (II.1.2.2).

*Uzņēmējdarbības ienākuma konts (II.1.2.1)*

- 8.26. Uzņēmējdarbības ienākuma konta nolūks ir noteikt līdzsvarošanas posteni atbilstoši kārtējās peļņas jēdzienam pirms sadales un ienākuma nodokļa, kā to parasti lieto uzņēmumu uzskaitē.







## Izlietojumi

## Resursi

Kopā	Abilstošie ieraksti		S.1 Kopējā ekonomika	S.15 BIMA	S.14 Mājsaimniecības	S.13 Valsts pārvalde	S.12 Finanšu sabiedrības	S.11 Nefinanšu sabiedrības	Darījumi un līdzsvarotās posteņi	S.11 Nefinanšu sabiedrības	S.12 Finanšu sabiedrības	S.13 Valsts pārvalde	S.14 Mājsaimniecības	S.15 BIMA	S.1 Kopējā ekonomika	Abilstošie ieraksti		Kopā
	Precu un pakalpojumu konts	Pārējās pasaules konts														S.1 17	S.1 0	
			Precu un pakalpojumu konts	Pārējās pasaules konts														
0									D.2121 Ievedmuitas nodevas			17			17	0	0	17
0									D.2122 Ievedmuitas nodokļi, izņemot PVN un nodevas			0			0	0	0	0
0									D.214 Nodokļi par ražojumiem, izņemot PVN un ievadmuitas nodokļus			3			3	0	0	3
0									D.29 Citi ražošanas nodokļi			94			94	0	0	94
0									D.3 Subsīdijas			-44			-44	0	0	-44
0									D.31 Subsīdijas par ražojumiem			-8			-8	0	0	-8
0									D.311 Importa subsīdijas			0			0	0	0	0
0									D.319 Citas subsīdijas par ražojumiem			-8			-8	0	0	-8
0									D.39 Citas ražošanas subsīdijas			-36			-36	0	0	-36
446	66	380	7	44	46	30	134	5	D.4 Īpašuma ienākums	78	160	30	134	5	407	39	39	446
222	16	206	7	17	39	77	66		D.41 Procenti	25	125	12	33	5	200	22	22	222
0									P.119 Korekcija FISIM			-48			0	0	0	0
120	36	84	0	0	0	36	48		D.42 Sabiedrību sadalītais ienākums	3	25	18	57	0	103	17	17	120
60	0	60							D.421 Dividendes	3	25	5	13	0	46	14	14	60
60	36	24							D.422 Atvilkumi no kvazisabiedrību ienākuma			13	44	0	57	3	3	60

## Izlietojumi

## Resursi

Kopā	Atbilstošie ieraksti		S.1 Kopējā ekonomika	S.15 BIMA	S.14 Mājsaimniecības	S.13 Valsts pārvalde	S.12 Finanšu sabiedrības	S.11 Nefinanšu sabiedrības	Darījumi un līdzsvaņošanas posteņi	S.11 Nefinanšu sabiedrības	S.12 Finanšu sabiedrības	S.13 Valsts pārvalde	S.14 Mājsaimniecības	S.15 BIMA	S.1 Kopējā ekonomika	Atbilstošie ieraksti		Kopā
	Preču un pakalpojumu konts	Pārējais pasaules konts														Pārējais pasaules konts	Preču un pakalpojumu konts	
14	14	0	0	0	0	0	0	0	D.43	0	0	0	3	0	14	0	0	14
25	25	25	25	25	25	25	25	25	D.44	25	25	25	25	25	25	25	25	25
65	65	65	65	65	65	65	65	65	D.45	65	65	65	65	65	65	65	65	65
1 855	1 855	1 855	1 855	1 855	1 855	1 855	1 855	1 855	B.5g/B.5 * g	1 855	1 855	1 855	1 855	1 855	1 855	1 855	1 855	1 855
1 633	1 633	1 633	1 633	1 633	1 633	1 633	1 633	1 633	B.5n/B.5 * n	1 633	1 633	1 633	1 633	1 633	1 633	1 633	1 633	1 633

FISIM korekcija par kopējo ekonomiku (0) ir finanšu sabiedrību sektora (+ 48) un nominālā sektora (+ 48) summa.

- 8.27. Valsts pārvaldes un bezpeļņas iestāžu, kas apkalpo mājsaimniecības, gadījumā šis konts attiecas tikai uz to tirgus darbībām.
- 8.28. Uzņēmējdarbības ienākums atbilst darbības rezultātam vai jauktajam ienākumam (resursu pusē):
- plus* īpašuma ienākums, kas jāsaņem saistībā ar finanšu un citiem aktīviem, kuri pieder uzņēmumam (resursu pusē);
- mīnus* procenti par parādiem, kas uzņēmumam jāmaksā, un rentes, kas jāmaksā par zemi un citiem neražotiem materiāliem aktīviem, ko rentē uzņēmums (izlietojumu pusē).
- Īpašuma ienākumu, kas jāmaksā dividenžu vai reinvestēto ieņēmumu veidā, ko saņem no tiešajiem ārvalstu ieguldījumiem, neatskaita no uzņēmējdarbības ienākuma.

*Cita primārā ienākuma sadales konts (II.1.2.2)*

- 8.29. Cita primārā ienākuma sadales konta nolūks ir atgriezties no uzņēmējdarbības ienākuma jēdziena pie primārā ienākuma jēdziena. Tāpēc tajā ietilpst primārā ienākuma faktori, kas nav iekļauti uzņēmējdarbības ienākuma kontā:
- a) sabiedrību gadījumā — sadalītās dividendes un reinvestētie ieņēmumi no tiešajiem ārvalstu ieguldījumiem (izlietojumu pusē);
  - b) mājsaimniecību gadījumā:
    - 1) maksājamais īpašuma ienākums, izņemot rentes un procentus, kas jāmaksā saistībā ar uzņēmējdarbību (izlietojumu pusē);
    - 2) darba ņēmēju kompensācija (resursu pusē);
    - 3) saņemamais īpašuma ienākums, izņemot to, kas jāsaņem saistībā ar uzņēmuma darbību (resursu pusē);
  - c) valsts pārvaldes gadījumā:
    - 1) maksājamais īpašuma ienākums, izņemot to, kas jāmaksā saistībā ar tirgus darbībām (izlietojumu pusē);
    - 2) ražošanas un ievadumtas nodokļi, no kā atskaitītas subsīdijas (resursu pusē);
    - 3) saņemamais īpašuma ienākums, izņemot to, kas jāsaņem saistībā ar tirgus darbībām (resursu pusē).

*Ienākuma otrreizējās sadales konts (II.2)*

- 8.30. Ienākuma otrreizējās sadales kontā norāda, kā institucionāla sektora primārā ienākuma atlikumu sadala, to pārdaļot: kārtējie ienākuma, bagātības utt. nodokļi, sociālās iemaksas un pabalsti (izņemot sociālos pārvedumus natūrā) un citi kārtējie pārvedumi.
- 8.31. Konta līdzsvarošanas postenis ir izmantojamais ienākums, kas atspoguļo kārtējos darījumus un noteikti izslēdz kapitāla pārvedumus, reālos turēšanas ienākumus un zaudējumus, kā arī tādu notikumu sekas kā dabas katastrofas.
- 8.32. Sociālās iemaksas ieraksta <sup>(2)</sup> izlietojumu pusē mājsaimniecību ienākuma otrreizējās sadales kontā un resursu pusē institucionālo sektoru, kas atbild par sociālās apdrošināšanas pārvaldību, ienākuma otrreizējās sadales kontā. Ja darba devējiem tās jāmaksā par saviem darba ņēmējiem, tad tās vispirms iekļauj pie darba ņēmēju kompensācijas izlietojumu pusē darba devēju ienākuma radīšanas kontā, jo tās veido daļu algu izmaksu; tās ieraksta arī kā darba ņēmēju kompensāciju resursu pusē mājsaimniecību primārā ienākuma sadales kontā, jo tās atbilst pabalstiem mājsaimniecībām.

<sup>(2)</sup> Sociālās iemaksas, ko norāda mājsaimniecību ienākuma otrreizējās sadales konta izlietojumu pusē, ir atskaitīta maksa par pensiju fondu un citu apdrošināšanas uzņēmumu pakalpojumiem, kuru resursus pilnībā vai daļēji sastāda faktiskās sociālās iemaksas.







Resursi	Izlietojumi																				
	Kopā	Atbilstošie ieraksti		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11	Darījumi un līdzsvaerošanas posteņi	S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Atbilstošie ieraksti		Kopā	Konti	
		Pārējais pasaudes konts	Preču un pakalpojumu konts														Pārējais pasaudes konts	Kopējā ekonomika			BIMA
	0	0	0	0	0	0	0	0	0	D.311	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	0	0	0	0	0	0	0	0	0	D.319	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	0	0	0	0	0	0	0	0	0	D.39	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	202	39	163	5	37	37	36	48	48	D.4	36	37	5	17	5	160	18	178	178	178	178
	62	3	59	5	17	37	36	48	48	D.41	36	37	5	17	5	50	6	56	56	56	56
	120	36	84	5	17	37	36	48	48	D.42	36	37	5	17	5	66	12	78	78	78	78
	60	0	60	0	0	0	36	24	24	D.421	36	0	0	0	0	9	9	18	18	18	18
	60	36	24	0	0	0	0	24	24	D.422	0	0	0	0	0	57	3	60	60	60	60
	0	0	0	0	0	0	0	0	0	D.43	0	0	0	0	0	3	3	3	3	3	3
	20	0	20	0	20	20	20	20	20	D.44	20	0	0	0	0	20	20	20	20	20	20
	1 855	1 855	1 855	6	1 390	221	29	209	209	B.5g/	29	221	6	1 390	6	1 855	0	1 855	1 855	1 855	1 855
	1 633	1 633	1 633	3	1 348	191	19	72	72	B.5n/	19	191	3	1 348	3	1 633	0	1 633	1 633	1 633	1 633



## Izlietojumi

## Resursi

Kopā	Atbilstošie ieraksti		S.1 Kopējā ekonomika	S.15 BIMA	S.14 Mājsaim- niecības	S.13 Valsts pārvalde	S.12 Finanšu sabiedrības	S.11 Nefinanšu sabiedrības	Darījumi un līdzsvarotās posteņi	S.11 Nefinanšu sabiedrības	S.12 Finanšu sabiedrības	S.13 Valsts pārvalde	S.14 Mājsaim- niecības	S.15 BIMA	S.1 Kopējā ekonomika	Atbilstošie ieraksti		Kopā
	Preču un pakalpo- jumu konts	Pārējās pasaules konts														Pārējās pasaules konts	Preču un pakalpo- jumu konts	
85	85	85	85	85	12	7	5	1	Darba ņēmēju obligātās sociālās iemaksas	13	29	289	232	232	85	85	85	85
12	12	12	12	12	12	7	5		Darba ņēmēju brīvprātīgās sociālās iemaksas						12	12	12	12
32	32	32	32	32	32	32	32	32	Pašnodarbināto un nenodarbināto personu sociālās iemaksas						32	32	32	32
22	22	22	22	22	22	22	22	22	Pašnodarbināto un nenodarbināto personu obligātās sociālās iemaksas						22	22	22	22
10	10	10	10	10	10	10	10	10	Pašnodarbināto un nenodarbināto personu brīvprātīgās sociālās iemaksas						10	10	10	10
19	19	19	19	19	19	5	1	12	Aprēķinātās sociālās iemaksas						19	19	19	19
332	332	332	332	1	289	29	13	13	Sociālie pabalsti, kas nav sociālie pabalsti natūrā						332	332	332	332
232	232	232	232	232	232	232	232	232	Sociālās nodrošināšanas pabalsti skaidrā naudā						232	232	232	232
29	29	29	29	28	1	1	1	1	Privāti fondētie sociālie pabalsti						29	29	29	29





*Ienākuma pārdales natūrā konts (II.3)*

- 8.33. Ienākuma pārdales natūrā konts sniedz plašāku ieskatu par mājsaimniecību ienākumu, iekļaujot plūsmas, kuras atbilst to individuālo preču un pakalpojumu izlietojumam, ko minētās mājsaimniecības saņem bez maksas, tas ir, sociālo pabalstu natūrā un individuālo ārpustirgus preču un pakalpojumu pārvedumus, abas minētās plūsmu kategorijas sagrupējot kopā jēdzienā "sociālie pārvedumi natūrā". Tas atvieglo salīdzinājumus laikā, ja ir atšķirības vai izmaiņas ekonomiskajos un sociālajos apstākļos, un papildus analizē valsts pārvaldes lomu ienākuma pārdaļē.
- 8.34. Sociālos pārvedumus natūrā ieraksta resursu pusē ienākuma pārdales natūrā kontā mājsaimniecību gadījumā un izlietojumu pusē valsts pārvaldes un bezpeļņas iestāžu, kas apkalpo mājsaimniecības, gadījumā.
- 8.35. Ienākuma pārdales natūrā konta līdzsvarošanas postenis ir koriģētais izmantojamais ienākums.

*Ienākuma izlietojuma konts (II.4)*

- 8.36. Par institucionālajiem sektoriem ar galapatēriņu ienākuma izlietojuma konts parāda, kā izmantojamais ienākums (vai koriģētais izmantojamais ienākums) ir sadalīts starp galapatēriņa izdevumiem (vai faktisko galapatēriņu) un ietaupījumiem.
- 8.37. Sistēmā tikai valdībai, BIMA un mājsaimniecībām ir galapatēriņš. Turklāt ienākuma izlietojuma kontā attiecībā uz mājsaimniecībām un pensiju fondiem ietilpst korekcijas postenis (D.8. Korekcija, lai ņemtu vērā izmaiņas mājsaimniecību tīrajā pašu kapitālā pensiju fondu rezervēs), kas attiecas uz veidu, kādā ieraksta darījumus starp mājsaimniecībām un pensiju fondiem <sup>(3)</sup>.

**Izmantojamā ienākuma izlietojuma konts (II.4.1)**

- 8.38. Izmantojamā ienākuma izlietojuma kontā ietilpst galapatēriņa izdevumu jēdziens, ko finansē dažādie attiecīgie sektori: mājsaimniecības, valsts pārvalde un bezpeļņas iestādes mājsaimniecību apkalpošanai.
- 8.39. Izmantojamā ienākuma izlietojuma konta līdzsvarošanas postenis ir ietaupījumi.

**Koriģētā izmantojamā ienākuma izlietojuma konts (II.4.2)**

- 8.40. Koriģētā izmantojamā ienākuma izlietojuma kontā ietilpst faktiskā galapatēriņa jēdziens, kas atbilst to preču un pakalpojumu vērtībai, kas faktiski ir mājsaimniecību rīcībā galapatēriņam, pat ja to iegādi finansē valsts pārvalde vai bezpeļņas iestādes mājsaimniecību apkalpošanai. Tādēļ valsts pārvaldes faktiskais galapatēriņš atbilst tikai kolektīvajam galapatēriņam. Tā kā bezpeļņas iestāžu, kas apkalpo mājsaimniecības, galapatēriņa izdevumus uzskata pilnībā par individuāliem, tad to faktiskais galapatēriņš ir nulle.
- 8.41. Kopējās ekonomikas līmenī galapatēriņa izdevumi un faktiskais galapatēriņš ir vienādi; atšķiras tikai sadalījums pa institucionālajiem sektoriem. Tas pats ir spēkā attiecībā uz izmantojamo ienākumu un koriģēto izmantojamo ienākumu.
- 8.42. Ietaupījumi ir līdzsvarošanas postenis abās ienākuma izlietojuma konta versijās. To vērtība ir vienāda visiem sektoriem neatkarīgi no tā, vai tie iegūti, atskaitot galapatēriņa izdevumus no izmantojamā ienākuma vai atskaitot faktisko galapatēriņu no koriģētā izmantojamā ienākuma.

<sup>(3)</sup> Skat. 4. nodaļu: "Sadales darījumi".





- 8.43. Ietaupījumi ir (pozitīvā vai negatīvā) summa, kas rodas no kārtējiem darījumiem un kas veido saikni ar uzkrājumu. Ja ietaupījumi ir pozitīvi, tad neiztērēto ienākumu izlieto aktīvu iegādei vai saistību nokārtošanai. Ja ietaupījumi ir negatīvi, tad tiek likvidēti daži aktīvi vai pieaug dažas saistības.

#### UZKRĀJUMU KONTI (III) (\*)

- 8.44. Uzkrājumu konti ir plūsmas konti. Tajos ieraksta dažādos apstākļus, kāpēc notikušas izmaiņas aktīvu un saistību vienībās, un izmaiņas to tīrajā vērtībā.
- 8.45. Izmaiņas aktīvos ieraksta kontu kreisajā pusē (ar plusu vai mīnusu), bet izmaiņas saistībās un tīrajā vērtībā — labajā pusē (ar plusu vai mīnusu).

#### Kapitāla konts (III.1)

- 8.46. Kapitāla kontā ieraksta rezidentvienību veiktas nefinanšu aktīvu iegādes, no kā atskaitītas to realizācijas, un mēra tīrās vērtības pārmaiņas, kas radušās ietaupījumu (galīgais līdzsvarošanas postenis kārtējos kontos) un kapitāla pārvedumu dēļ.
- 8.47. Kapitāla konts ļauj noteikt pakāpi, kādā nefinanšu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas, ir finansētas no ietaupījumiem un ar kapitāla pārvedumiem. Tajā norāda tīro aizdevumu, kas atbilst summai, kura kādai vienībai vai sektoram ir tieši vai netieši pieejama, lai finansētu citas vienības vai sektorus, vai tīro aizņēmumu, kas atbilst summai, kura kādai vienībai vai sektoram obligāti jāaizņemas no citām vienībām vai sektoriem.

#### Konts "Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās ietaupījumu un kapitāla pārvedumu dēļ" (III.1.1)

- 8.48. Šis konts ļauj noteikt tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās ietaupījumu un kapitāla pārvedumu dēļ, kas atbilst tīrajiem ietaupījumiem, kam piešķaitīti saņemamie kapitāla pārvedumi un no kā atskaitīti maksājami kapitāla pārvedumi.

#### Nefinanšu aktīvu iegādes konts (III.1.2)

- 8.49. Šajā kontā ieraksta nefinanšu aktīvu iegādes, no kā atskaitītas realizācijas, lai atgrieztos no tīrās vērtības pārmaiņu jēdziena, kas radušās ietaupījumu un kapitāla pārvedumu dēļ, pie tīrā aizdevuma un aizņēmuma.

#### Finanšu konts (III.2)

- 8.50. Finanšu kontā pēc finanšu instrumenta veida ieraksta finanšu aktīvu un saistību izmaiņas, kas veido tīro aizdevumu vai aizņēmumu.
- 8.51. Aktīvu un saistību klasifikācija, ko izmanto finanšu kontā, ir vienāda ar to, ko izmanto bilancēs.

#### Konts "Citas izmaiņas aktīvos" (III.3)

- 8.52. Aktīvu apjoma citu izmaiņu kontā ieraksta vienību aktīvu un saistību izmaiņas, kas nav saistībā ar ietaupījumiem un bagātības brīvprātīgiem pārvedumiem, ko ieraksta kapitāla un finanšu kontā. Tas ir sadalīts divās daļās: aktīvu apjoma citu izmaiņu konts (III.3.1.) un pārvērtēšanas konts (III.3.2.).

(\*) Skat. 5. nodaļu: "Finanšu darījumi" un 6. nodaļu: "Citas plūsmas".







## Saisību un tīrās vērtības izmaiņas

## Aktīvu izmaiņas

Kopā	Atbilstošie ieraksti		S.1 Kopējā ekonomika	S.15 BIMA	S.14 Mājsaim- niecības	S.13 Valsts pārvalde	S.12 Finanšu sabiedrības	S.11 Nefinanšu sabiedrības	Darījumi un līdzsvarošanas posteņi	S.11 Nefinanšu sabiedrības	S.12 Finanšu sabiedrības	S.13 Valsts pārvalde	S.14 Mājsaim- niecības	S.15 BIMA	S.1 Kopējā ekonomika	Atbilstošie ieraksti	Kopā
	Preci un pakalpo- jumu konts	Pārējās pasaules konts															
- 222			- 222	- 3	- 42	- 30	- 10	- 137	K.1	Pamatkapitāla patēriņš							
28			28	2	2			26	P.52	Krājumu izmaiņas						28	28
10			10	5	3			2	P.53	Vērtietu iegādes, no kurām atskaitītas to realizācijas						10	10
				1	4	2		- 7	K.2	Neražoto nefinanšu aktīvu iegādes, no kā atskaitītas to realizācijas							
				1	3	2		- 6	K.21	Zemes un citu materiālo neražoto aktīvu iegādes, no kā atskaitītas to realizācijas							
				1				- 1	K.22	Nemateriālo neražoto aktīvu iegādes, no kā atskaitītas to realizācijas							
				4	148	- 50	5	- 69	B.9	Tīrais aizdevums (+) tīrais aizņēmums (-)							



## Saisību un tūrās vērtības izmaiņas

## Aktīvu izmaiņas

Kopā	Atbilstošie ieraksti		S.1 Kopējā ekonomika	S.15 BIMA	S.14 Mājsaim- niecības	S.13 Valsts pārvalde	S.12 Finanšu sabiedrības	S.11 Nefinanšu sabiedrības	Darījumi un līdzvarošanas posteņi	S.11 Nefinanšu sabiedrības	S.12 Finanšu sabiedrības	S.13 Valsts pārvalde	S.14 Mājsaim- niecības	S.15 BIMA	S.1 Kopējā ekonomika	Atbilstošie ieraksti		Kopā	
	Preču un pakalpo- jumu konts	Pārejas pasaules konts														Pārejas pasaules konts	Preču un pakalpo- jumu konts		
36			36		36				F.6 Aprošināšanas tehniskās rezerves						36			36	
33			33		33				F.61 Mājsaimniecību tūrais pašu kapitāls dzīvības aprošināšanas rezervēs un pensiju fondu rezervēs						33			33	
22			22		22				F.611 Mājsaimniecību tūrais pašu kapitāls dzīvības aprošināšanas rezervēs						22			22	
11			11		11				F.612 Mājsaimniecību tūrais pašu kapitāls pensiju fondu rezervēs						11			11	
3			3		3				F.62 Aprošināšanas prēmiju priekšsamaksa un atlikto aprošināšanas atbildību prasību rezerves						3			3	
82			61	8	40	6	7		F.7 Citas debitoru/kreditoru saisības						37	10	5	30	82
36			18	11	11	1	6		F.71 Tirdzniecības kredīti un avansi						8	6	4	18	36
46			3	43	8	29	5	1	F.79 Citas debitoru/kreditoru saisības, izņemot tirdzniecības kredītus un avansus						29	4	1	34	46



**Konts "Citas izmaiņas aktīvu apjomā" (III.3.1)**

8.53. Aprīte, ko ieraksta citu aktīvu apjoma izmaiņu kontā, ietekmē attiecīgo vienību, sektoru un apakšsektoru bilanču tīro vērtību. Tādas izmaiņas, ko sauc par tīrās vērtības izmaiņām, kas radušās citu aktīvu apjoma izmaiņu dēļ, ir konta līdzsvarošanas postenis.

**Pārvērtēšanas konts (III.3.2)**

8.54. Pārvērtēšanas kontā ieraksta aktīvu un saistību vērtības izmaiņas, kas radušās to cenu izmaiņu dēļ.

Lai konkrēti noteiktu aktīvu vai saistības, tādas izmaiņas mēra kā:

- a) vai starpību starp tā (to) vērtību grāmatvedības pārskata perioda beigās un tā (to) vērtību grāmatvedības pārskata perioda sākumā vai datumā, kad to (tās) pirmo reizi ierakstīja bilancē;
- b) vai starpību starp tā (to) vērtību datumā, kad to izrakstīja no bilances, un tā (to) vērtību grāmatvedības pārskata perioda sākumā vai datumā, kad to (tās) pirmo reizi ierakstīja bilancē.

Starpību sauc par nominālajiem turēšanas ienākumiem (vai zaudējumiem).

Nominālie turēšanas ienākumi atbilst aktīva pozitīvajai pārvērtēšanai vai (finanšu) saistību negatīvajai pārvērtēšanai.

Nominālie turēšanas zaudējumi atbilst aktīva negatīvajai pārvērtēšanai vai (finanšu) saistību pozitīvajai pārvērtēšanai.

8.55. Plūsmas, ko ieraksta pārvērtēšanas kontā, maina attiecīgo vienību bilanču tīro vērtību. Tādas izmaiņas, ko sauc par "tīrās vērtības izmaiņām, kas radušās nominālo turēšanas ienākumu un zaudējumu dēļ", ir konta līdzsvarošanas postenis. Tās ieraksta saistību un tīrās vērtības izmaiņu pusē.

8.56. Pārvērtēšanas kontu sadala divos apakškontos: neitrālo turēšanas ienākumu un zaudējumu konts (III.3.2.1.) un reālo turēšanas ienākumu un zaudējumu konts (III.3.2.2.).

**Neitrālo turēšanas ienākumu un zaudējumu konts (III.3.2.1)**

8.57. Neitrālo turēšanas ienākumu un zaudējumu kontā ieraksta aktīvu un saistību apjoma izmaiņas proporcionāli vispārējā cenu līmeņa izmaiņām. Tādas izmaiņas atbilst pārvērtējumam, kas vajadzīgs, lai uzturētu aktīvu un saistību vispārējo pirktspēju. Vispārējais cenu indekss, kas jāpiemēro tādām aprēķinām, ir cenu indekss galīgajiem nacionālajiem izlietojumiem, izņemot krājumu izmaiņas.

**Reālo turēšanas ienākumu un zaudējumu konts (III.3.2.2)**

8.58. Reālie turēšanas ienākumi un zaudējumi mēra starpību starp nominālajiem turēšanas ienākumiem un zaudējumiem un neitrālajiem turēšanas ienākumiem un zaudējumiem.

8.59. Ja konkrēta aktīva nominālie turēšanas ienākumi, no kā atskaitīti nominālie turēšanas zaudējumi, pārsniedz neitrālos turēšanas ienākumus, no kā atskaitīti neitrālie turēšanas zaudējumi, tad vienībai, kas minēto aktīvu tur, ir reāli turēšanas ienākumi par minēto aktīvu. Minētie ienākumi liecina par to, ka aktīva vidējā cena vidēji ir palielinājusies straujāk nekā vispārējais cenu līmenis. Pretējā gadījumā aktīva relatīvās cenas kritums rada reālus turēšanas zaudējumus vienībai, kas to tur.

Tāpat saistību relatīvās cenas pieaugums rada reālus saistību turēšanas zaudējumus, turpretim saistību relatīvās cenas samazinājums rada reālus saistību turēšanas ienākumus.

8.13. tabula. Konts III.3.1.: konts "Citas izmaiņas aktīvu apjomā"

## Aktīvu izmaiņas

## Saisību un tīrās vērtības izmaiņas

Kopā	Atbilstošie ieraksti		S.1 Kopējā ekonomika	S.15 BIMA	S.14 Mājsaimniecības	S.13 Valsts pārvalde	S.12 Finanšu sabiedrības	S.11 Nefinanšu sabiedrības	Darījumi, citas plūsmas un līdzsvarotības posteņi	Kopā
	Preču un pakalpojumu konts	Pārējās pasaules konts								
										Preču un pakalpojumu konts
10	10								Nefinanšu aktīvi	AN
- 7	- 7								Ražotie aktīvi	AN.1
3	3								Ražoto aktīvu ekonomiskā rašanās	K.4
- 9	- 9								Katastrofāli zaudējumi	K.7
								1	Nekompensējami aresti	K.8
1	1							1	Cituro neminētas citas izmaiņas nefinanšu aktīvu apjomā	K.9
- 2	- 2							3	Izmaiņas klasifikācijās un struktūrā	K.12
- 2	- 2							3	Izmaiņas sektoru klasifikācijās un struktūrā	K.12.1
- 2	- 2							- 2	Izmaiņas aktīvu un saistību klasifikācijā	K.12.2
- 2	- 2							- 2	Zelta monetizācija/demonetizācija	K.12.21
									Aktīvu vai saistību klasifikācijas izmaiņas, kas nav zelta monetizācija/demonetizācija	K.12.22
- 4	- 4							- 1	no kurām:	
								- 3	Pamatīdzekļi	AN.11
- 1	- 1							- 1	Krājumi	AN.12















Kontī	Aktīvu izmaiņas										Saistību un tīrās vērtības izmaiņas										Kopā	Kontī
	Kopā	Atbilstošie ieraksti		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11	Citas plūsmas un līdzveidošanas posteņi	S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Atbilstošie ieraksti		Kopā			
		Pārējās pasauļes konts	Preču un pakalpojumu konts														Pārējās pasauļes konts	Kopējā ekonomika				
	-57	-5	-52	-2	-20	-6	-13	-10	AF	Finanšu aktīvi/saistības	-18	-17	-7	-6	-2	-50	-3	-3	-54			
	-3		-3						AF.1	Monetārais zelts un SDR												
	-32	-2	-30	-2	-17	-3	-8	-8	AF.2	Valūta un noguldījumi	-1	-26	-2	-1	-1	-29	-2	-2	-32			
	17	1	15	2	2		11	1	AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	1	13	3		16	1			17			
	-29	-1	-28			-2	-24	-1	AF.4	Aizdevumi	-18		-7	-3	-1	-29			-29			
	6		5	2	2		3	1	AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	3	3			6	6			6			
	-8	-1	-7	-6			-1	-1	AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves		-7			-7	-1	-1		-8			
	-7	-3	-5	-1			-3	-3	AF.7	Citas debitoru/kreditoru saistības	-3		-2	-1	-6	-1	-1		-7			
									B.10.32	Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās reālo turēšanas ienākumu/zaudējumu dēļ	51	5	12	9	2	80	-1	-1	78			

**BILANCES (IV) (5)**

- 8.60. Bilanču mērķis ir sniegt kopskatu par vienības aktīviem, saistībām un tīro vērtību grāmatvedības pārskata perioda sākumā un beigās un par izmaiņām starp bilancēm. Secība ir šāda:
- sākuma bilance (IV.1);
  - izmaiņas bilancē (IV.2);
  - slēguma bilance (IV.3).

**Sākuma bilance (IV.1)**

- 8.61. Sākuma bilancē ieraksta to aktīvu un saistību vērtību, ko vienības tur grāmatvedības pārskata perioda sākumā.

Minētos posteņus sadala kategorijās, pamatojoties uz aktīvu un saistību klasifikāciju.

Tos vērtē kārtējās cenās grāmatvedības pārskata perioda sākumā.

Starpība starp aktīviem un saistībām — līdzsvarošanas postenis kontā — ir tīrā vērtība grāmatvedības pārskata perioda sākumā.

**Izmaiņas bilancē (IV.2)**

- 8.62. Bilances izmaiņu kontā ieraksta aktīvu un saistību vērtības izmaiņas grāmatvedības pārskata periodā un sasummē summas, kas ierakstītas dažādajos uzkrājumu kontos, tas ir, tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās ietaupījumu un kapitāla pārvedumu dēļ, tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās citu aktīvu apjomu izmaiņu dēļ, un tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās nominālo turēšanas ienākumu un zaudējumu dēļ.

**Slēguma bilance (IV.3)**

- 8.63. Slēguma bilancē ieraksta to aktīvu un saistību vērtību, ko vienības tur grāmatvedības pārskata perioda beigās. Minētos posteņus sadala kategorijās, pamatojoties uz to pašu klasifikāciju, ko izmantoja sākuma bilancē, un novērtē kārtējās cenās laika posma beigās.

Starpība starp aktīviem un saistībām ir tīrā vērtība grāmatvedības pārskata perioda beigās.

- 8.64. Aktīva vai saistību vērtība slēguma bilancēs ir vienāda ar summu, ko veido to vērtība sākuma bilancēs, un ar summu, kas par minēto posteni ierakstīta bilances izmaiņu kontā.

**PĀRĒJĀS PASAULES KONTI (V)**

- 8.65. Pārējās pasaules kontos ieraksta darījumus starp rezidentvienībām un nerezidentvienībām. Pārējā pasaule kā tāda neveido institucionālu sektoru, bet sistēmas struktūrā tai ir līdzīga nozīme.

- 8.66. Pārējās pasaules kontu secībā ir ievērots tas pats vispārējais modelis, kas institucionālo sektoru kontos, tas ir:

- tekošie konti;
- uzkrājumu konti;
- bilances.

- 8.67. Minētos kontus sastāda no pārējās pasaules viedokļa. Tādējādi resurss pārējai pasaulei ir izlietojums kopējai ekonomikai un otrādi. Tāpat finanšu aktīvs, ko tur pārējā pasaule, ir saistības kopējai ekonomikai un otrādi (izņemot monetāro zeltu un speciālās aizņēmumtiesības).

(5) Skat. 7. nodaļu: "Balances".









## TEKOŠIE KONTI

**Preču un pakalpojumu ārējais konts (V.I)**

- 8.68. Preču un pakalpojumu importu ieraksta konta resursu pusē, bet preču un pakalpojumu eksportu — izlietojumu pusē. Starpība starp resursiem un izlietojumiem ir konta līdzsvarošanas postenis, ko sauc par "preču un pakalpojumu ārējo saldo". Ja tas ir pozitīvs, tad ir pārpalikums pārējai pasaulei un deficīts kopējai ekonomikai, un otrādi, ja tas ir negatīvs.
- 8.69. Lai būtu konsekvence ar rezidentvienību produkcijas mēriem, importu vērtē pēc bāzes cenas ekvivalenta, tas ir, atskaitot ievadmuītas nodokļus, bet iekļaujot importa subsīdijas.

Preču importu, kas ierakstīts preču un pakalpojumu ārējā kontā, vērtē FOB, tas ir, uz eksporta valsts robežas. Preču eksportu arī vērtē FOB.

Ja transporta un apdrošināšanas pakalpojumus, kas iekļauti preču importa FOB vērtībā (tas ir, starp rūpnīcu un eksporta valsts robežu), ir sniegušas rezidentvienības, tad tie jāiekļauj pakalpojumu eksporta vērtībā attiecībā uz ekonomiku, kura importē preces. Pretēji, ja transporta un apdrošināšanas pakalpojumus, kas iekļauti preču eksporta FOB vērtībā, ir sniegušas nerezidentvienības, tad tie jāiekļauj pakalpojumu importa vērtībā attiecībā uz ekonomiku, kura eksportē preces.

**Primārā ienākuma un kārtējo pārvedumu ārējais konts (V.II)**

- 8.70. Primārā ienākuma un kārtējo pārvedumu ārējā konta mērķis ir noteikt kārtējo ārējo saldo, kas sistēmas struktūrā atbilst institucionālo sektoru ietaupījumiem. Šis konts ir saīsināts institucionāla sektora secības variants, un tajā ietver kontus no primārā ienākuma sadales konta līdz ienākuma izlietojuma kontam.
- 8.71. Resursu pusē primārā ienākuma un kārtējo pārvedumu ārējais konts parāda preču un pakalpojumu ārējo saldo. Resursu vai izlietojumu pusē tajā ieraksta arī visus sadales darījumus, kas var attiekties uz pārējo pasauli, atsevišķi no kapitāla pārvedumiem.

## ĀRĒJO UZKRĀJUMU KONTI (V.III)

**Kapitāla konts (V.III.1)**

- 8.72. Pārējās pasaules kapitāla kontā ieraksta nerezidentvienību veiktas neražoto nefinanšu aktīvu iegādes, no kā atskaitītas to realizācijas, un mēra tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās ietaupījumu un kapitāla pārvedumu dēļ.
- 8.73. Kapitāla konta līdzsvarošanas postenis ir pārējās pasaules tīrais aizdevums vai aizņēmums. Tas ir vienāds ar institucionālo rezidentvienību tīrā aizdevuma vai aizņēmuma summu, tikai ar pretēju zīmi.

**Finanšu konts (V.III.2)**

- 8.74. Pārējās pasaules finanšu konta izklāsts ir identisks institucionālo sektoru finanšu konta izklāstam.

**Konts "Citas izmaiņas aktīvos" (V.III.3)**

- 8.75. Attiecībā uz institucionālajiem sektoriem tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās aktīvu apjoma citu izmaiņu un nominālo turēšanas ienākumu un zaudējumu dēļ, nosaka vēlāk, pašus turēšanas ienākumus un zaudējumus sadalot neitrālajos un reālajos turēšanas ienākumos un zaudējumos.
- 8.76. Pārējās pasaules uzkrājumu kontos un bilancēs ražoto aktīvu nav saskaņā ar vienošanos, ka līdz ar nosacītas institucionālas vienības radīšanu uzskata, ka pārējā pasaule ir iegādājusies finanšu aktīvu, un otrādi gadījumos ar aktīviem, ko citās ekonomikās tur rezidentvienības.

## BILANCES (V.IV)

8.77. Pārējās pasaules bilancēs ir ietverti finanšu aktīvi un saistības. Aktīvu pusē tajās ieraksta monetārā zelta un SDR kopējās iegādes, no kā atskaitītas realizācijas starp nerezidentvienībām un rezidentvienībām.

8.16. tabula. Pilnīga pārējās pasaules kontu secība (ārējo darījumu konts)

## V.I. Preču un pakalpojumu ārējais konts

Izlietojumi			Resursi		
P.6	Preču un pakalpojumu eksports	536	P.7	Preču un pakalpojumu imports	497
P.61	Preču eksports	462	P.71	Preču imports	392
P.62	Pakalpojumu eksports	74	P.72	Pakalpojumu imports	105
B.11	Preču un pakalpojumu ārējais saldo	- 39			

## V.II. Primārā ienākuma un kārtējo pārvedumu ārējais konts

Izlietojumi			Resursi		
D.1	Darba ņēmēju kompensācija	6	B.11	Preču un pakalpojumu ārējais saldo	- 39
D.11	Algas	6			
D.2	Ražošanas nodokļi un ievadmuitas nodokļi	0	D.1	Darba ņēmēju kompensācija	2
D.21	Nodokļi par ražojumiem	0	D.11	Algas	2
D.211	Pievienotās vērtības veida nodokļi (PVN)	0	D.12	Darba devēju sociālās iemaksas	0
D.212	Ievadmuitas nodokļi un nodevas, izņemot PVN	0	D.121	Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas	0
D.2121	Ievadmuitas nodevas	0	D.122	Darba devēju aprēķinātās sociālās iemaksas	0
D.2122	Ievadmuitas nodokļi, izņemot PVN un nodevas	0	D.2	Ražošanas nodokļi un ievadmuitas nodokļi	0
D.21	Nodokļi par ražojumiem	0	D.211	Pievienotās vērtības veida nodokļi (PVN)	0
D.214	Nodokļi par ražojumiem, izņemot PVN un ievadmuitas nodokļus		D.212	Ievadmuitas nodokļi un nodevas, izņemot PVN	0
D.29	Citi ražošanas nodokļi	0	D.2121	Ievadmuitas nodevas	0
D.3	Subsīdijas	0	D.2122	Ievadmuitas nodokļi, izņemot PVN un nodevas	0
D.31	Subsīdijas par ražojumiem	0	D.214	Nodokļi par ražojumiem, izņemot PVN un ievadmuitas nodokļus	0
D.311	Importa subsīdijas	0	D.29	Citi ražošanas nodokļi	0
D.319	Citas subsīdijas par ražojumiem	0	D.3	Subsīdijas	0
D.39	Citas ražošanas subsīdijas	0	D.31	Subsīdijas par ražojumiem	0
D.4	Īpašuma ienākums	66	D.311	Importa subsīdijas	0
D.41	Procenti	16	D.319	Citas subsīdijas par ražojumiem	0
D.42	Sabiedrību sadalītais ienākums	36			



Izlietojumi			Resursi		
D.421	Dividendes	0	D.39	Citas ražošanas subsīdijas	0
D.422	Atvilkumi no kvazisabiedrību ienākuma	36			
D.43	Reinvestētie ieņēmumi no tiešajiem ārvalstu ieguldījumiem	14	D.4	Īpašuma ienākums	39
			D.41	Procenti	22
D.5	Ienākuma, bagātības utt. kārtējie nodokļi	1	D.42	Sabiedrību sadalītais ienākums	17
D.51	Ienākuma nodokļi	1	D.421	Dividendes	14
D.59	Citi kārtējie nodokļi	0	D.422	Atvilkumi no kvazisabiedrību ienākuma	3
			D.43	Reinvestētie ieņēmumi no tiešajiem ārvalstu ieguldījumiem	0
D.61	Sociālās iemaksas	0	D.44	Īpašuma ienākums, ko attiecina uz apdrošinājuma ņēmējiem	0
D.611	Faktiskās sociālās iemaksas	0			
D.6111	Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas	0	D.5	Ienākuma, bagātības utt. kārtējie nodokļi	0
D.61111	Darba devēju obligātās faktiskās sociālās iemaksas	0	D.51	Ienākuma nodokļi	0
D.61112	Darba devēju brīvprātīgās faktiskās sociālās iemaksas	0	D.59	Citi kārtējie nodokļi	0
D.6112	Darba ņēmēju sociālās iemaksas	0			
D.61121	Darba ņēmēju obligātās sociālās iemaksas	0	D.61	Sociālās iemaksas	0
D.61122	Darba ņēmēju brīvprātīgās sociālās iemaksas	0	D.611	Faktiskās sociālās iemaksas	0
D.612	Aprēķinātās sociālās iemaksas	0	D.6111	Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas	0
			D.61111	Darba devēju obligātās faktiskās sociālās iemaksas	0
D.62	Sociālie pabalsti, kas nav sociālie pabalsti natūrā	0	D.61112	Darba devēju brīvprātīgās faktiskās sociālās iemaksas	0
D.622	Privāti fondētie sociālie pabalsti	0	D.6112	Darba ņēmēju sociālās iemaksas	0
D.623	Nefondētie darba ņēmēju sociālie pabalsti	0	D.61121	Darba ņēmēju obligātās sociālās iemaksas	0
D.7	Citi kārtējie pārvedumi	9	D.61122	Darba ņēmēju brīvprātīgās sociālās iemaksas	0
D.71	Nedzīvības tīrās apdrošināšanas prēmijas	2	D.612	Aprēķinātās sociālās iemaksas	0
D.74	Kārtējā starptautiskā sadarbība	1	D.62	Sociālie pabalsti, kas nav sociālie pabalsti natūrā	0
D.75	Dažādi kārtējie pārvedumi	2	D.621	Sociālās nodrošināšanas pabalsti skaidrā naudā	0
			D.622	Privāti fondētie sociālie pabalsti	0
D.8	Korekcija sakarā ar izmaiņām mājsaimniecību tīrajā pašu kapitālā pensiju fondu rezervēs	0	D.624	Sociālās palīdzības pabalsti skaidrā naudā	0
			D.7	Citi kārtējie pārvedumi	39

Izlietojumi		Resursi	
		D.72	Nedzīvības apdrošināšanas prasījumi 3
		D.74	Kārtējā starptautiskā sadarbība 31
		D.75	Dažādi kārtējie pārvedumi 1
		D.8	Korekcija sakarā ar izmaiņām mājsaimniecību tīrajā pašu kapitālā pensiju fondu rezervēs 0
B.12	Kārtējais ārējais saldo – 41		

### V.III. Uzkrājumu konti

#### V.III.1. Kapitāla konti

##### V.III.1.1. Konts "Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās ietaupījumu un kapitāla pārvedumu dēļ"

Izlietojumi		Resursi	
B.10.1	Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās ietaupījumu un kapitāla pārvedumu dēļ – 38	B.12	Kārtējais ārējais saldo – 41
		D.9	Saņemamie kapitāla pārvedumi 4
		D.91	Kapitāla nodokļi 0
		D.92	Ieguldījumu dotācijas 4
		D.99	Citi kapitāla pārvedumi 0
		D.9	Maksājamie kapitāla pārvedumi – 1
		D.91	Kapitāla nodokļi 0
		D.92	Ieguldījumu dotācijas 0
		D.99	Citi kapitāla pārvedumi – 1

##### V.III.1.2. konts "Nefinanšu aktīvu iegādes"

Aktīvu izmaiņas		Saistību un tīrās vērtības izmaiņas	
K.2	Neražoto nefinanšu aktīvu iegādes, no kā atskaitītas to realizācijas 0	B.10.1	Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās ietaupījumu un kapitāla pārvedumu dēļ – 38
K.21	Zemes un citu materiālo neražoto aktīvu iegādes, no kā atskaitītas to realizācijas 0		
K.22	Nemateriālo neražoto aktīvu iegādes, no kā atskaitītas to realizācijas 0		
B.9	Tīrais aizdevums (+)/tīrais aizņēmums (–) – 38		

## V.III.2. Finanšu konts

**Aktīvu izmaiņas****Saistību un tīrās vērtības izmaiņas**

F	Finanšu aktīvu tīrā iegāde	50	F	Saistību tīrā uzņemšanās	88
F.1	Monetārais zelts un SDR	1			
F.2	Valūta un noguldījumi	11	F.2	Valūta un noguldījumi	- 2
F.21	Valūta	3	F.21	Valūta	2
F.22	Pārvedami noguldījumi	2	F.22	Pārvedami noguldījumi	- 1
F.29	Citi noguldījumi	6	F.29	Citi noguldījumi	- 3
F.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	5	F.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	20
F.4	Aizdevumi	10	F.4	Aizdevumi	37
F.41	Īstermiņa	3	F.41	Īstermiņa	10
F.42	Ilgtermiņa	7	F.42	Ilgtermiņa	27
F.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	2	F.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	3
F.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	0	F.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	0
F.61	Mājsaimniecību tīrais pašu kapitāls dzīvības apdrošināšanas rezervēs un pensiju fondu rezervēs	0	F.61	Mājsaimniecību tīrais pašu kapitāls dzīvības apdrošināšanas rezervēs un pensiju fondu rezervēs	0
F.611	Mājsaimniecību tīrais pašu kapitāls dzīvības apdrošināšanas rezervēs	0	F.612	Mājsaimniecību tīrais pašu kapitāls pensiju fondu rezervēs	0
F.62	Apdrošināšanas prēmiju priekšsamaksa un atlikto apdrošināšanas atbildību prasību rezerves	0			
			F.7	Citas kreditoru saistības	30
F.7	Citas debitoru saistības	21	F.71	Tirdzniecības kredīti un avansi	18
F.71	Tirdzniecības kredīti un avansi	18	F.79	Citas kreditoru saistības, izņemot tirdzniecības kredītus un avansus	12
F.79	Citas debitoru saistības, izņemot tirdzniecības kredītus un avansus	3			
			B.9	Tīrais aizdevums (+)/ tīrais aizņēmums (-)	- 38

## V.III.3. Aktīvu citu izmaiņu konti

## V.III.3.1. Konts "Citas izmaiņas aktīvu apjomā"

Aktīvu izmaiņas			Saistību un tīrās vērtības izmaiņas		
AN	Nefinanšu aktīvi	0	AF	Saistības	0
AN.2	Neražotie aktīvi	0	K.7	Katastrofāli zaudējumi	0
K.8	Nekompensējami aresti	0	K.8	Nekompensējami aresti	0
K.12	Izmaiņas klasifikācijās un struktūrā	0	K.10	Citur neminētas citas izmaiņas finanšu aktīvu un saistību apjomā	0
K.12.2	Izmaiņas aktīvu un saistību klasifikācijā	0	K.12	Izmaiņas klasifikācijās un struktūrā	0
K.12.22	Aktīvu vai saistību klasifikācijas izmaiņas, kas nav zelta monetizācija/ demonetizācija	0	K.12.1	Izmaiņas sektoru klasifikācijās un struktūrā	0
tostarp:			K.12.2	Izmaiņas aktīvu un saistību klasifikācijā	0
AN.21	Materiālie neražotie aktīvi	0	K.12.22	Aktīvu vai saistību klasifikācijas izmaiņas, kas nav zelta monetizācija/ demonetizācija	0
AN.22	Nemateriālie neražotie aktīvi	0	tostarp:		
AF	Finanšu aktīvi	0	AF.2	Valūta un noguldījumi	0
K.7	Katastrofāli zaudējumi	0	AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	0
K.8	Nekompensējami aresti	0	AF.4	Aizdevumi	0
K.10	Citur neminētas citas izmaiņas finanšu aktīvu un saistību apjomā	0	AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	0
K.12	Izmaiņas klasifikācijās un struktūrā	0	AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	0
K.12.2	Izmaiņas aktīvu un saistību klasifikācijā	0	AF.7	Citas kreditoru saistības	0
K.12.22	Aktīvu vai saistību klasifikācijas izmaiņas, kas nav zelta monetizācija/ demonetizācija	0			
tostarp:					
AF.1	Monetārais zelts un SDR	0			
AF.2	Valūta un noguldījumi	0			
AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	0			
AF.4	Aizdevumi	0			
AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	0			
AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	0			
AF.7	Citas debitoru saistības	0			
			B.10.2	Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās citu izmaiņu dēļ aktīvu apjomā	0

## V.III.3.2. Pārvērtēšanas konts

Aktīvu izmaiņas			Saistību un tīrās vērtības izmaiņas		
K.11	Nominālie turēšanas ienākumi(+)/ zaudējumi(-):		K.11	Nominālie turēšanas ienākumi(+)/ zaudējumi(-):	
AN.2	Neražotie aktīvi	0	AF	Saistības	3

Aktīvu izmaiņas			Saistību un tīrās vērtības izmaiņas		
AN.21	Materiālie neražotie aktīvi	0	AF.2	Valūta un noguldījumi	0
AN.22	Nemateriālie neražotie aktīvi	0	AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	2
			AF.4	Aizdevumi	0
AF	Finanšu aktīvi	7	AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	0
AF.1	Monetārais zelts un SDR	0	AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	0
AF.2	Valūta un noguldījumi	0	AF.7	Citas kreditoru saistības	0
AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	4			
AF.4	Aizdevumi	0			
AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	3			
AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	0			
AF.7	Citas debitoru saistības				
			B.10.3.	Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās nominālo turēšanas ienākumu/zaudējumu dēļ	4

## V.III.3.2.1. Neitrālo turēšanas ienākumu/zaudējumu konts

Aktīvu izmaiņas			Saistību un tīrās vērtības izmaiņas		
K.11.1	Neitrālie turēšanas ienākumi (+)/ zaudējumi (-):		K.11.1	Neitrālie turēšanas ienākumi (+)/ zaudējumi (-):	
AN.2	Neražotie aktīvi	0	AF	Saistības	6
AN.21	Materiālie neražotie aktīvi	0	AF.2	Valūta un noguldījumi	2
AN.22	Nemateriālie neražotie aktīvi	0	AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	2
			AF.4	Aizdevumi	0
AF	Finanšu aktīvi	11	AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	0
AF.1	Monetārais zelts un SDR	0	AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	1
AF.2	Valūta un noguldījumi	2	AF.7	Citas kreditoru saistības	1
AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	3			
AF.4	Aizdevumi	1			
AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	2			
AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	1			
AF.7	Citas debitoru saistības	3			
			B.10.31	Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās neitrālo turēšanas ienākumu/zaudējumu dēļ	6

## V.III.3.2.2. Reālo turēšanas ienākumu/zaudējumu konts

**Aktīvu izmaiņas****Saistību un tīrās vērtības izmaiņas**

K.11.2 Reālie ienākumi (+)/zaudējumi (-):		K.11.2 Reālie ienākumi (+)/zaudējumi (-):		
AN.2	Neražotie aktīvi	0	AF Saistības	- 3
AN.21	Materiālie neražotie aktīvi	0	AF.2 Valūta un noguldījumi	- 2
AN.22	Nemateriālie neražotie aktīvi	0	AF.3 Vērtspapīri, kas nav akcijas	1
			AF.4 Aizdevumi	0
AF	Finanšu aktīvi	- 5	AF.5 Akcijas un cits pašu kapitāls	0
AF.1	Monetārais zelts un SDR	0	AF.6 Apdrošināšanas tehniskās rezerves	- 1
AF.2	Valūta un noguldījumi	- 2	AF.7 Citas kreditoru saistības	- 1
AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	1		
AF.4	Aizdevumi	- 1		
AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	0		
AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	- 1		
AF.7	Citas debitoru saistības	- 3		
			B.10.32 Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās reālo turēšanas ienākumu/zaudējumu dēļ	4

## V.IV. ārējais aktīvu un saistību konts

## V.IV.1. Sākuma bilance

**Aktīvi****Saistības un tīrā vērtība**

AN	Nefinanšu aktīvi	0	AF	Saistības	297
AN.2	Neražotie aktīvi	0	AF.2	Valūta un noguldījumi	116
AN.21	Materiālie neražotie aktīvi	0	AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	77
AN.22	Nemateriālie neražotie aktīvi	0	AF.4	Aizdevumi	17
			AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	3
AF	Finanšu aktīvi	573	AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	25
AF.1	Monetārais zelts un SDR	0	AF.7	Citas kreditoru saistības	59
AF.2	Valūta un noguldījumi	105			
AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	125			

Aktīvi		Saistības un tīrā vērtība	
AF.4	Aizdevumi	70	
AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	113	
AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	26	
AF.7	Citas debitoru saistības	134	
		B.90	Tīrā vērtība 276

## V.IV.2. Izmaiņas bilancē

Aktīvi		Saistības un tīrā vērtība	
Kopējās izmaiņas aktīvos		Kopējās izmaiņas saistībās	
AN	Nefinanšu aktīvi	0	AF Saistības 91
AN.2	Neražotie aktīvi	0	AF.2 Valūta un noguldījumi - 2
AN.21	Materiālie neražotie aktīvi	0	AF.3 Vērtspapīri, kas nav akcijas 22
AN.22	Nemateriālie neražotie aktīvi	0	AF.4 Aizdevumi 37
			AF.5 Akcijas un cits pašu kapitāls 3
AF	Finanšu aktīvi	57	AF.6 Apdrošināšanas tehniskās rezerves 0
AF.1	Monetārais zelts un SDR	1	AF.7 Citas kreditoru saistības 30
AF.2	Valūta un noguldījumi	11	
AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	9	
AF.4	Aizdevumi	10	
AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	5	
AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	0	
AF.7	Citas debitoru saistības	21	
		B.10	Tīrās kopvērtības izmaiņas, kas radušās: - 34
		B.10.1	ietaupījumu un sociālo pārvedumu dēļ - 38
		B.10.2	citu aktīvu apjoma izmaiņu dēļ 0
		B.10.3	nominālo turēšanas ienākumu/zaudējumu dēļ 4
		B.10.31	neitrālo turēšanas ienākumu/zaudējumu dēļ 6
		B.10.32	reālo turēšanas ienākumu/zaudējumu dēļ - 1

## V.IV.3. Slēguma bilance

Aktīvi			Saistības un tīrā vērtība		
AN	Nefinanšu aktīvi	0	AF	Saistības	388
AN.2	Neražotie aktīvi	0	AF.2	Valūta un noguldījumi	114
AN.21	Materiālie neražotie aktīvi	0	AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	99
AN.22	Nemateriālie neražotie aktīvi	0	AF.4	Aizdevumi	54
			AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	6
AF	Finanšu aktīvi	630	AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	25
AF.1	Monetārais zelts un SDR	0	AF.7	Citas kreditoru saistības	89
AF.2	Valūta un noguldījumi	116			
AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	134			
AF.4	Aizdevumi	80			
AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	118			
AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	26			
AF.7	Citas debitoru saistības	155			
			B.90	Tīrā vērtība	242

**Preču un pakalpojumu konts (0)**

- 8.78. Preču un pakalpojumu konta mērķis ir parādīt, pēc ražojuma grupas un par kopējo ekonomiku, kā izlieto pieejamos ražojumus.
- 8.79. Tādējādi, pēc ražojuma grupas un par kopējo ekonomiku, tas parāda resursus (produkciju un importu) un preču un pakalpojumu izlietojumus (starpproduktu patēriņu, galapatēriņu, bruto ieguldījumus pamatkapitālā, krājumu izmaiņas, vērtslietu iegādes, no kā atskaitītas realizācijas, eksportu).
- 8.80. Ņemot vērā veidu, kādā produkciju vērtē bāzes cenās un izlietojumus pircēja cenās, nodokļi par ražojumiem, no kuriem atskaitītas subsīdijas par ražojumiem, jāiekļauj resursu daļā.
- 8.81. Izlietojumus ieraksta preču un pakalpojumu konta labajā pusē, bet resursus — kreisajā, tas ir, pretējā pusē tai, ko izmanto tekošajos kontos par institucionālajiem sektoriem, jo ražojumu plūsmas ir monetāro plūsmu ekvivalenti.
- 8.82. Preču un pakalpojumu konts pēc definīcijas ir līdzsvarā un līdz ar to tam nav līdzsvarošanas posteņa.

8.17. tabula. Konts 0: preču un pakalpojumu konts

Resursi		Izlietojumi			
P.1	Produkcija	3 595	P.2	Starpproduktu patēriņš	1 904
P.11	Tirgus produkcija	3 048			
P.12	Produkcija pašu vajadzībām	171	P.3/P.4	Galapatēriņa izdevumi/faktiskais galapatēriņš	1 371
P.13	Cita ārpus tirgus produkcija	376	P.31/P.41	Individuālā patēriņa izdevumi/faktiskais individuālais patēriņš	1 215



Resursi		Izlietojumi		
D.21	Nodokļi par ražojumiem	141	P.32/P.42 Kolektīvā patēriņa izdevumi/faktiskais kolektīvais patēriņš	156
D.31	Subsīdijas par ražojumiem	- 8		
			P.51 Bruto ieguldījumi pamatkapitālā	376
P.7	Preču un pakalpojumu imports	497	P.511 Materiālo pamatlīdzekļu iegādes, no kā atskaitītas to realizācijas	303
P.71	Preču imports	392	P.5111 Jaunu materiālo pamatlīdzekļu iegādes	305
P.72	Pakalpojumu imports	105	P.5112 Esošu materiālo pamatlīdzekļu iegādes	11
			P.5113 Esošu materiālo pamatlīdzekļu realizācijas	- 13
			P.512 Nemateriālo pamatlīdzekļu iegādes, no kā atskaitītas to realizācijas	51
			P.5121 Jaunu nemateriālo pamatlīdzekļu iegādes	53
			P.5122 Esošu nemateriālo pamatlīdzekļu iegādes	6
			P.5123 Esošu nemateriālo pamatlīdzekļu realizācijas	- 8
			P.513 Neražoto nefinanšu aktīvu vērtības papildinājumi	22
			P.5131 Neražoto nefinanšu aktīvu lieli uzlabojumi	5
			P.5132 Neražoto nefinanšu aktīvu īpašumtiesību pārejas izmaksas	17
			P.52 Krājumu izmaiņas	28
			P.53 Vērtslietu iegādes, no kurām atskaitītas to realizācijas	10
			P.6 Preču un pakalpojumu eksports	536
			P.61 Preču eksports	462
			P.62 Pakalpojumu eksports	74

## INTEGRĒTIE EKONOMISKIE KONTI

8.83. Integrētie ekonomiskie konti sniedz koncentrētu kopskatu par ekonomikas kontiem: tekošajiem kontiem, uzkrājumu kontiem un bilancēm.

Tie sagrupē vienā tabulā visu institucionālo sektoru, kopējās ekonomikas un pārējās pasaules kontus un līdzsvaro visas plūsmas un visus aktīvus un saistības. Tie ļauj arī tieši nolasīt rādītājus.

8.84. Integrēto ekonomisko kontu tabulā izlietojumus, aktīvus un aktīvu izmaiņas ieraksta kreisajā pusē, turpretim resursus, saistības, saistību izmaiņas un tīro vērtību ieraksta labajā pusē.

8.85. Lai tabula būtu lasāma, vienlaikus sniedzot kopskatu par visu ekonomisko procesu, izmantotajiem summēšanas līmeņiem jābūt pēc iespējas savietojamiem ar sistēmas struktūras izpratni.

8.86. Slejas tabulā raksturo institucionālos sektorus, proti, nefinanšu sabiedrības, finanšu sabiedrības, valsts pārvaldi, bezpeļņas iestādes mājsaimniecību apkalpošanai un mājsaimniecības. Tur ir arī sleja kopējai ekonomikai, sleja pārējai pasaulei un sleja, kas līdzsvaro preču un pakalpojumu izlietojumus un resursus.

8.87. Rindas tabulā raksturo dažādās darījumu, aktīvu un saistību, līdzsvarošanas posteņu un dažu rādītāju kategorijas.

## 8.18. tabula. Integrētie ekonomiskie konti

## TEKOŠIE KONTI

## Izlietojumi

## Resursi

Konti	Kopā	Preces un pakalpojumi (resursi)	Pārējā pasaule	S.1 Kopējā ekonomika	S.15 BIMA	S.14 Mājsaimniecības	S.13 Valsts pārvalde	S.12 Finanšu sabiedrības	S.11 Nefinanšu sabiedrības	Kods	Darījumi un citas plūsmas, krājumi un līdzsvaršanas posteņi	S.11 Nefinanšu sabiedrības	S.12 Finanšu sabiedrības	S.13 Valsts pārvalde	S.14 Mājsaimniecības	S.15 BIMA	Pārējā pasaule	Kopējā ekonomika	S.15 BIMA	S.14 Mājsaimniecības	S.13 Valsts pārvalde	S.12 Finanšu sabiedrības	S.11 Nefinanšu sabiedrības	Kopā	Preces un pakalpojumi (izlietojumi)	Pārējā pasaule	Kopā	Konti	
I. Preču un pakalpojumu ražošanā/ārējais konts	497	497								P.7	Preču un pakalpojumu imports														497			497	I. Preču un pakalpojumu ražošanā/ārējais konts
	536	536	536							P.6	Preču un pakalpojumu eksports														536	536		536	
	3 595	3 595								P.1	Produkcija														3 595			3 595	
	1 904	1 904		1 904	6	694	246	29	881	P.2	Starpproduktu patēriņš														1 904	1 904	1 904	1 904	
	133	133								D.21-D.31	Ražojumu nodokļi, no kuriem atskaitītas subsīdijas														133			133	
	1 824	1 824		1 824	31	575	188	73	872	B.1g/B.1*g	Bruto pievienotā vērtība/iekšzemes kopprodukts														1 824			1 824	II.1.1. Ienākuma radīšanas konts
	222	222		222	3	42	30	10	137	K.1	Pamatkapitāla patēriņš														222			222	
	1 602	1 602		1 602	28	533	158	63	735	B.1n/B.1*n	Tīrā pievienotā vērtība/iekšzemes tīrais kopprodukts														1 602			1 602	
	- 39	- 39								B.11	Preču un pakalpojumu ārējais saldo														- 39	- 39	- 39	- 39	
II.1.1. Ienākuma radīšanas konts	768	768	6	762	23	39	140	15	545	D.1	Darba ņēmēju kompensācija														768	2	766	768	II.1.2. Primārā ienākuma sadales konts
	191	191	0	191	0	2	2	3	51	D.2-D.3	Ražošanas un ievadmitas nodokļi, no kā atskaitītas subsīdijas														191	0	191	191	
	133	133	0	133						D.21-D.31	Ražojumu nodokļi, no kuriem atskaitītas subsīdijas														133	0	133	133	
	58	58	0	58	0	2	2	3	51	D.29-D.39	Citi ražošanas nodokļi, no kā atskaitītas subsīdijas														58	0	58	58	
	429	429		429	8	92	46	55	279	B.2g	Bruto darbības rezultāts														429	8	429	429	

8.18. tabula. Integrētie ekonomiskie konti (turpinājums)

## TEKOŠIE KONTI

## Izlietojumi

## Resursi

Konti	Kopā	Preces un pakalpojumi (resursi)	Pārējā pasaule	S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11	Darījumi un citas plūsmas, krājumi un līdzsvarotāms posteņi	Kods	Resursi							Kopā	Konti									
												S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11	S.1			S.15	S.14	S.13	S.12	S.11				
	442			442	442	442	442	442	442	Bruto jauktais ienākums	B.3g										442								
	217			217	5	60	16	45	139	Tīrais darbības rezultāts	B.2n										217								
	432			432		432				Tīrais jauktais ienākums	B.3n										432								
II.1.2. Primārā ienākuma sadales konts	446			66	380	7	44	46	138	145	D.4									78	160	30	134	5	407	39	446		
	1 855			1 855		1 390	221	29	209	Bruto primārā ienākuma atlikums/bruto nacionālais ienākums	B.5g										209	29	221	1 390	6	1 855		1 855	II.2. Ienākuma otrreizējās sadales konts
	1 633			1 633	3	1 348	191	19	72	Tīrais primārā ienākuma atlikums/īstais nacionālais ienākums	B.5n/B.5*n										72	19	191	1 348	3	1 633		1 633	
II.2. Ienākuma otrreizējās sadales konts	213			1	212	0	178	0	24	Ienākuma, mantas utt. kārtējie nodokļi	D.5										14	39	268	0	1	322	0	322	
	322			0	322		322			Sociālās iemaksas	D.61										14	39	268	0	1	322	0	322	
	332			0	332	1	0	289	29	Sociālie pabalsti, kas nav sociālie pabalsti natura	D.62										10	49	108	36	36	239	39	332	
	278			9	269	2	71	139	46	Citi kārtējie pārvedumi	D.7										10	49	108	36	36	239	39	278	

8.18. tabula. Integrētie ekonomiskie konti (turpinājums)

## TEKOŠIE KONTI

## Izlietojumi

## Resursi

Konti	Kopā	Preces un pakalpojumi (resursi)	Pārējā pasaule	S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11	Kods	Darījumi un citas plūsmas, krājumi un līdzsvarotības posteņi	S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Pārējā pasaule	Kopējā ekonomika	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11	Preces un pakalpojumi (izlietojumi)	Kopā	Konti	
	1 826			1 826	40	1 187	382	32	185	B.6g	Bruto izmantojamais ienākums	185	32	382	1 187	40	1 826		1 826	40	1 826					1 826	1 826	II.3. Ienākuma pārdales natūrā konts
	1 604			1 604	37	1 145	352	22	48	B.6n	Tīrais izmantojamais ienākums	48	22	352	1 145	37	1 604		1 604	37	1 604					1 604	1 604	
II.3. Ienākuma pārdales natūrā konts	219			219	13	206				D.63	Sociālie pārvedumi natūrā						219		219		219					219	219	
	1 826			1 826	27	1 406	176	32	185	B.7g	Bruto koriģētais izmantojamais ienākums	185	32	176	1 406	27	1 826		1 826	27	1 826					1 826	1 826	II.4. Ienākuma izlietojuma konts
	1 604			1 604	24	1 364	146	22	48	B.7n	Tīrais koriģētais izmantojamais ienākums	48	22	146	1 364	24	1 604		1 604	24	1 604					1 604	1 604	
II.4. Ienākuma izlietojuma konts	1 371			1 371	1 215	156				P.4	Faktiskais galapatēriņš						1 371		1 371		1 371				1 371	1 371		
	1 371			1 371	13	996	362			P.3	Galapatēriņa izdevumi						1 371		1 371	13	996				1 371	1 371		
	11			0	0	0	0	11	0	D.8	Korekcija sakarā ar izmaiņām mājaisimniecību tirrājā pašu kapitālā pensiju fondu rezervēs	0	11	0	0	0	0	0	0	11	0	0	0	0	0	11	11	





8.18. tabula. Integrētie ekonomiskie konti (turpinājums)

UZKRĀJUMU KONTI												
Aktīvu izmaiņas												
Konti	Kopā	Preces un pakalpojumi (resursi)	Pārgāj pasaule	S.1 Kopējā ekonomika	S.15 BIMA	S.14 Mājniecība	S.13 Valsts pārvalde	S.12 Finanšu sabiedrības	S.11 Nefinanšu sabiedrības	Kods	Darījumi un citas plūsmas, krājumi un līdzsvarotības posteņi	Konti
	36	0	0	36	0	36	0	0	0	F.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	
	82	21	61	8	40	6	0	7	0	F.7	Citas debitoru/kreditoru saistības	
III.3.1. Konts "Citas izmaiņas aktīvu apjomā"	15	15	0	2	1	-2	14	K.3-10 un K.12	Citas apjoma izmaiņas, kopā			III.3.1. Konts "Citas izmaiņas aktīvu apjomā"
	24	24	0	0	0	0	24	K.3	Neražoto aktīvu ekonomiskā rašanās			
	3	3	0	0	3	0	0	K.4	Ražoto aktīvu ekonomiskā rašanās			
	4	4	0	0	4	0	0	K.5	Nekultivēto bioloģisko resursu dabiskais pieaugums			
	-9	-9	0	0	-2	0	-7	K.6	Neražoto aktīvu ekonomiskā izzušana			
	-11	0	-11	0	0	-6	-5	K.7	Katastrofāli zaudējumi			
	0	0	0	0	0	8	-3	-5	K.8	Nekompensējami aresti		
	1	1	0	0	0	0	1	K.9	Citai neminētas citas izmaiņas nefinanšu aktīvu apjomā			
	3	0	3	0	2	0	1	0	K.10	Citai neminētas citas izmaiņas finanšu aktīvu un saistību apjoma		
	36	0	36	0	36	0	0	0	0			
	82	37	0	10	5	0	52	30	82			
	-2	-3	2	-1	0	0	-2	0	-2			
	0	0	0	0	0	0	0	0	0			
	0	0	0	0	0	0	0	0	0			
	-2	-4	2	0	0	0	-2	0	-2			









**RĀDĪTĀJI**

8.88. Rādītāji rāda kopējās ekonomikas darbības rezultātu un galvenos lielumus, lai veiktu makroekonomisko analīzi un salīdzinājumus laikā un telpā.

**IEKŠZEMES KOPPRODUKTS TIRGUS CENĀS (IKP)**

8.89. Iekšzemes kopprodukts tirgus cenās ir ražotājvienību rezidentu ražošanas darbības galarezultāts. To var noteikt trīs veidos:

- a) IKP ir dažādo institucionālo sektoru vai dažādo nozaru bruto pievienotās vērtības summa, kam pieskaitīti nodokļi un atskaitītas subsīdijas par ražojumiem (kas nav sadalīti pa sektoriem un nozarēm). Tas ir arī kopējās ekonomikas ražošanas konta līdzsvarozāšanas postenis;
- b) IKP ir institucionālo rezidentvienību veiktu preču un pakalpojumu galīgo izlietojumu (faktiskā galapatēriņa un bruto kapitālieguldījumu) summa, kam pieskaitīts preču un pakalpojumu eksports un atskaitīts imports;
- c) IKP ir izlietojumu summa kopējās ekonomikas ienākuma radīšanas kontā (darba ņēmēju kompensācija, ražošanas un ievadmuītas nodokļi, no kā atskaitītas subsīdijas, bruto darbības rezultāts un kopējās ekonomikas jauktais ienākums).

8.90. Atskaitot no IKP pamatkapitāla patēriņu, mēs iegūstam iekšzemes neto produktu (INP) tirgus cenās.

**KOPĒJĀS EKONOMIKAS DARBĪBAS REZULTĀTS**

8.91. Kopējās ekonomikas bruto (vai neto) darbības rezultāts ir dažādo nozaru vai dažādo institucionālo sektoru bruto (vai neto) darbības rezultātu summa.

**KOPĒJĀS EKONOMIKAS JAUKTAIS IENĀKUMS**

8.92. Kopējās ekonomikas bruto (vai neto) jauktais ienākums ir identisks ar mājsaimniecības sektora bruto (vai neto) jaukto ienākumu.

**KOPĒJĀS EKONOMIKAS UZŅĒMĒJDARBĪBAS IENĀKUMS**

8.93. Kopējās ekonomikas bruto (vai neto) uzņēmējdarbības ienākums ir dažādo sektoru bruto (vai neto) uzņēmējdarbības ienākuma summa.

**NACIONĀLAIS IENĀKUMS (TIRGUS CENĀS)**

8.94. Nacionālais kopienākums (vai nacionālais tīrais ienākums) (tirgus cenās) raksturo kopējo primāro ienākumu, kas jāsaņem institucionālajām rezidentvienībām: darba ņēmēju kompensāciju, ražošanas un ievadmuītas nodokļus, no kā atskaitītas subsīdijas, īpašuma ienākumu (saņemamo, no kā atskaitīts maksājamo), (bruto vai neto) darbības rezultātu un (bruto vai neto) jaukto ienākumu.

Nacionālais kopienākums (tirgus cenās) ir vienāds ar IKP, no kā atskaitīts primārais ienākums, kas rezidentvienībām jāmaksā nerezidentvienībām, un kam pieskaitīts primārais ienākums, kas rezidentvienībām jāsaņem no pārējās pasaules.

Nacionālais kopienākums (tirgus cenās) ir jēdzieniski identisks ar nacionālo kopproduktu (NKP) (tirgus cenās), kā to līdz šim saprata nacionālajos kontos vispār.

Tomēr EKS 1979 NKP tika aprēķināts citādi <sup>(6)</sup>.

Nacionālais ienākums nav ražošanas jēdziens, bet ienākuma jēdziens, kas ir nozīmīgāks, ja to izsaka neto izteiksmē, tas ir, pēc pamatkapitāla patēriņa atskaitīšanas.

#### NACIONĀLAIS IZMANTOJAMĀIS IENĀKUMS

8.95. Nacionālais izmantojamais kopienākums (vai tīrais ienākums) ir institucionālo sektoru izmantojamais kopienākums (vai tīrais ienākums). Nacionālais izmantojamais kopienākums (vai tīrais ienākums) ir vienāds ar nacionālo kopienākumu (vai tīro ienākumu) (tirgus cenās), no kā atskaitīti kārtējie pārvedumi (kārtējie ienākuma, bagātības utt. nodokļi, sociālās iemaksas, sociālie pabalsti un citi kārtējie pārvedumi), kas jāmaksā nerezidentvienībām, un kam pieskaitīti kārtējie pārvedumi, kas jāsaņem rezidentvienībām no pārējās pasaules.

#### IETAUPĪJUMI

8.96. Šis rādītājs mēra to nacionālā izmantojamā ienākuma daļu, kas nav izlietota galapatēriņa izdevumiem. Bruto (vai neto) nacionālie ietaupījumi ir dažādo institucionālo sektoru bruto (vai neto) ietaupījumi.

#### KĀRTĒJAIS ĀRĒJAIS SALDO

8.97. Līdzsvarošanas postenis primārā ienākuma un kārtējo pārvedumu ārējā kontā raksturo kopējās ekonomikas pārpalikumu (ja tas ir negatīvs) vai deficītu (ja tas ir pozitīvs) attiecībā uz tās kārtējiem darījumiem (tirdzniecību ar precēm un pakalpojumiem, primāro ienākumu, kārtējiem pārvedumiem) ar pārējo pasauli.

#### KOPĒJĀS EKONOMIKAS TĪRAIS AIZDEVUMS (+) VAI AIZŅĒMUMS (-)

8.98. Kopējās ekonomikas tīrais aizdevums (+) vai aizņēmums (-) ir institucionālo sektoru tīrā aizdevuma vai aizņēmuma summa. Tas raksturo neto resursus, ko kopējā ekonomika nodod pārējās pasaules rīcībā (ja tas ir pozitīvs) vai ko saņem no pārējās pasaules (ja tas ir negatīvs). Kopējās ekonomikas tīrais aizdevums (+) vai aizņēmums (-) ir vienāds ar pārējās pasaules tīro aizņēmumu (-) vai aizdevumu (+), tikai ar pretēju zīmi.

#### KOPĒJĀS EKONOMIKAS TĪRĀ VĒRTĪBA

8.99. Kopējās ekonomikas tīrā vērtība ir institucionālo sektoru tīro vērtību summa. Tā raksturo kopējās ekonomikas nefinanšu aktīvu vērtību, no kuras atskaitīts pārējās pasaules finanšu aktīvu un saistību saldo.

#### MATRICAS NOFORMĒJUMS

8.100. Iepriekšējās šīs nodaļas daļās tika parādīta (T-) kontu secība. Vienlaikus sistēmas jēdzieni un definīcijas pieļauj citus noformējuma paņēmienus. Tie ļauj gūt papildu ieskatu un veikt dažāda veida analīzes.

8.101. Izejvielu un produkcijas tabula ir plaši izmantots matricas ietvars, lai sniegtu detalizētu un loģiski sakārtotu informāciju par preču un pakalpojumu plūsmu un par ražošanas izmaksu struktūru. Šajā matricā ir vairāk informācijas nekā (T-) kontos par precēm un pakalpojumiem, ražošanu un ienākuma radīšanu; piemēram, galapatēriņa izdevumus norāda pēc ražojuma grupas vai izcelsmes nozares, bet starpproduktu

<sup>(6)</sup> EKS 1979, NKP (tirgus cenās) aprēķināja, pieskaitot iekšzemes kopproduktam (tirgus cenās) darba ņēmēju kompensāciju un īpašuma ienākumu, kas saņemts no pārējās pasaules, un atskaitot attiecīgās plūsmas, kas samaksātas pārējai pasaulei.

patēriņu norāda gan pēc ražojuma grupas vai izcelsmes nozares, gan pēc ražojuma grupas vai galamērķa nozares. Neapkopotas saiknes starp tādiem kontiem turpmāk aizpilda EKS piegādes un izlietojuma tabulās, izmantojot ražojumu grupu produkcijas specifiku pēc nozares.

- 8.102. Šīs iedaļas atlikušajā daļā tiks parādīts, pirmkārt, ka arī pilnīgu kontu secību un līdzsvarošanas posteņus var noformēt matricas formātā. Šajā tabulā visus darījumus izklāsta attiecīgi par kopējo ekonomiku un par pārējo pasauli. Turklāt ir iekļauts preču un pakalpojumu rādītāju konts.
- 8.103. Vēl tiks aplūkoti vispārējie mērķi, kam var kalpot uzskaites matrica. Būtiska īpašība ir plaša iespēju klāsts tādas matricas paplašināšanai vai koncentrēšanai saskaņā ar īpašiem apstākļiem un vajadzībām. Visbeidzot, būs parādīts, kā tas darbojas praksē. Jo īpaši, saiknes starp piegādes un izlietojuma tabulām un sektoru kontiem tiks izstrādātas, iekļaujot darba kontus, lai iegūtu sociālās uzskaites matricas (SUM) ietvaru. SUM, cita starpā, ļauj integrētāk analizēt ekonomiskās un sociālās politikas jautājumus, tostarp, bezdarbu.

#### EKS KONTU MATRICAS NOFORMĒJUMS

- 8.104. 8.19. tabulā ir izklāstīta pilnīga kontu secība un līdzsvarošanas posteņi matricā. Tādā nolūkā nav sīkāk sadalīti ienākuma primārās sadales konts, ienākuma izlietojuma konts un aktīvu citu izmaiņu konts. Turklāt paliek atklāta iespēja apvienot vai neapvienot kontu "Ienākuma pārdale naturā" un ienākuma otrreizējās sadales kontu. Visbeidzot, ir iekļauts konts, kurā ieraksta tīro vērtību.
- 8.105. Rādītāji, kas ir šīs iedaļas tabulās, precīzi atbilst skaitliskajam piemēram, kas izstrādāts šīs nodaļas iepriekšējā daļā. Visās matricās ailes, kurās ietverts līdzsvarošanas postenis, ir ierāmētas ar līnijām treknraksta izcēlumā.
- 8.106. Matricas noformējums ļauj katru darījumu raksturot ar vienu ierakstu un no tā pozīcijas secināt par darījuma būtību. Katru kontu raksturo ar rindas un slejas pāri, un ievēro vienošanos, ka resursus norāda rindās, bet izlietojumus — slejās. Piemēram, iekšzemes tīro kopproduktu (1602) maksā ekonomikas ražotāji, bet saņem ienākuma primārās sadales kontā. 8.19. tabulā to parāda šūnā (3,2), tas ir, 3. rindā un 2. slejā. Tā kā šajā tabulā atsevišķā kontā ir parādīti darījumi ar pārējo pasauli, tā diagonālie posteņi, tas ir, šūnas (3,3), (4,4), (5,5), (6,6), (7,7) un (8,8), ietver tikai darījumus starp institucionālām rezidentvienībām.
- 8.107. Rindu un sleju summām nav nosaukumu. To galvenā funkcija matricas uzskaitē ir nodrošināt, lai visi konti patiešām raksturotu pilnīgu saldo tādā ziņā, ka kopējie ienākumi (rindu summas) ir vienādi ar kopējiem izdevumiem (sleju summas). Savukārt nozīmīgus līdzsvarošanas posteņus, kas sasaista turpmākos kontus, var atvasināt tikai tad, ja šis nosacījums ir izpildīts.
- 8.108. 1. rindā norāda preču un pakalpojumu izlietojumus pēc pircēja cenām: starpproduktu patēriņu (1904) 2. slejā, galapatēriņu (1371) 5. slejā, bruto kapitālieguldījumus (414) 7. slejā un eksportu (536) 14. slejā.
- 8.109. Elementi 1. rindā saskaita preču un pakalpojumu kopējo izlietojumu pēc pircēja cenām (4225). 1. slejā parāda preču un pakalpojumu piegādi (kas arī kopsummā, protams, dod 4225). Produkciju (pēc bāzes cenām), kam pieskaitīti nodokļi un atskaitītas subsīdijas par ražojumiem (3728), parāda krustpunktā ar 2. rindu. Importa (497) izcelsme ir preču un pakalpojumu ārējā kontā (14. rinda).
- 8.110. 2. rinda parāda produkciju (pēc bāzes cenām), kam pieskaitīti nodokļi un atskaitītas subsīdijas par ražojumiem. Tāda vērtējuma dēļ 2. rindas summā (3728) un blakusesošās 2. slejas summā ir ietverti nodokļi, no kā atskaitītas subsīdijas par ražojumiem. Tas nodrošina, ka minētie nodokļi tiek iekļauti 2. konta līdzsvarošanas postenī, iekšzemes tīrais kopprodukts, skat. šūnu (3,2). Vairumu līdzsvarošanas posteņu var aprēķināt bruto vai neto. Šajā matricā visi līdzsvarošanas posteņi ir norādīti neto. Pamatkapitāla patēriņš (222) ir iekļauts tieši kapitāla apakškontā par nefinanšu aktīvu iegādi (7. rinda un 2. sleja).

- 8.111. 3. rindā norāda primārā ienākuma ieņēmumus, ko saņem kopējā ekonomika: iekšzemes tīrais kopprodukts šūnā (3,2), īpašuma ienākums no citiem rezidentsektoriem (341) pa diagonāli un primārā ienākuma plūsmas no pārējās pasaules (72) šūnā (3,15). Tā kā šī matrica sīkāk nesadala ienākuma primārās sadales kontu, tā nesadala pievienoto vērtību, kas ražotājiem jāmaksā, dažādās pievienotās vērtības kategorijās, kā ierakstīts ienākuma radīšanas kontā.
- 8.112. Atsevišķi no diagonālā posteņa, 3. slejā ir iekļauts primārais ienākums, kas maksājams pārējai pasaulei (41) šūnā (15,3), un līdzsvarošanas postenis, tīrais nacionālais ienākums (1633), kas savieno šo kontu ar nākamo.
- 8.113. Šī matrica atstāj atklātu iespēju apvienot vai neapvienot ienākuma pārdales natūrā kontu un ienākuma otrreizējās sadales kontu. Ja ienākuma pārdali natūrā nenorāda, tad diagonāle ietver kārtējos pārvedumus, izņemot sociālos pārvedumus natūrā, starp rezidentsektoriem (1096). Tādi pārvedumi sastāv no kārtējiem ienākuma, bagātības utt. nodokļiem, sociālajām iemaksām un pabalstiem (izņemot sociālos pārvedumus natūrā) un citiem kārtējiem pārvedumiem. Ja ir iekļauta ienākuma pārdale natūrā, tad 4. konta diagonālē ieraksta arī sociālos pārvedumus natūrā; kopā ar pārējām kārtējo pārvedumu plūsmām tas ir vienāds ar 1315. Abos gadījumos 4. rinda sākas ar tīro nacionālo ienākumu, turpretim kārtējos pārvedumus no pārējās pasaules (10) ieraksta šūnā (4,15). 4. slejā papildus diagonālajam postenim norāda kārtējos pārvedumus pārējai pasaulei (39), šūnā (15,4), turpretim līdzsvarošanas posteni, (koriģēto) tīro izmantojamo ienākumu (1604), ieliek (koriģētā) izmantotajā ienākuma izlietojuma kontā.
- 8.114. Ja ienākuma pārdali natūrā iekļauj, tad 5. kots ir koriģētā izmantojamā ienākuma izlietojuma kots. Pretējā gadījumā šis kots ir izmantojamā ienākuma izlietojuma kots. Rādītāju līmeni tas ir tikai terminoloģijas jautājums, jo kopējais izmantojamais ienākums ir vienāds ar kopējo koriģēto izmantojamo ienākumu, un kopējie galapatēriņa izdevumi ir vienādi ar kopējo faktisko galapatēriņu. Atsevišķi no izmantojamā ienākuma šā konta rindā ieraksta korekciju par izmaiņām mājāsaimniecību tīrajā pašu kapitālā rezidentu pensiju fondos (11) pa diagonāli un korekciju par izmaiņām mājāsaimniecību tīrajā pašu kapitālā nerezidentu pensiju fondos (0) 15. slejā. Slejā ietilpst, papildus galapatēriņam (1371) un diagonālajam postenim, korekcija par izmaiņām nerezidentmājāsaimniecību tīrajā pašu kapitālā rezidentu pensiju fondos (0), skat. šūnu (15,5), un līdzsvarošanas postenis, tīrie ietaupījumi (233), ko ieliek pirmajā kapitāla apakškontā (kots 6).
- 8.115. Kapitāla kontam ir divi apakškoti. Pirmkārt, tīrās vērtības izmaiņu, kas radušās ietaupījumu un kapitāla pārvedumu dēļ, konta rindā tīros ietaupījumus palielina ar kapitāla pārvedumiem, kas jāsaņem no rezidentsektoriem (61), skat. šūnu (6,6), un no ārzemēm (1), skat. šūnu (6,16).
- Šā konta slejā norāda kapitāla pārvedumus, kas jāmaksā rezidentsektoriem un uz ārzemēm (4), skat. šūnu (16,6). Tas dod līdzsvarošanas posteni — tīrās vērtības izmaiņas, kuras rodas ietaupījumu un kapitāla pārvedumu dēļ (230) un ko pārnes uz bilances izmaiņu kontu (kots 11).
- 8.116. Nākamais, nefinanšu aktīvu iegādes konta rindā norāda pamatkapitāla patēriņu (šūna 7,2), neražoto nefinanšu aktīvu iegādes, no kā atskaitītas to realizācijas un ko veikušas rezidentvienības (0), skat. šūnu (7,7), un nerezidentvienības (0), skat. šūnu (7,17), un aktīvu izmaiņas, kas radušās ietaupījumu un kapitāla pārvedumu dēļ (833), skat. šūnu (7,12). Tas dod kopsummu, kas pieejama rezidentiem aktīvu iegādei. Tādu iegādi parāda divos posmos: pirmkārt, nefinanšu aktīvu iegādi šā konta slejā un tad finanšu aktīvu (tostarp ārējo finanšu aktīvu) iegādi nākamā konta slejā. Šā konta slejā, kontā 7, tādējādi ietilpst bruto kapitālieguldījumi (šūna 1,7), iepriekš apspriestais diagonālais postenis (7,7), saistību izmaiņas, kas radušās ietaupījumu un kapitāla pārvedumu dēļ (603), skat. šūnu (12,7), un līdzsvarošanas postenis — kopējās ekonomikas tīrais aizdevums (38), ko iekļauj nākamajā kontā, par finanšu darījumiem.
- 8.117. Kots 8, finanšu kots, sākas ar kopējās ekonomikas tīro aizdevumu (šūna 8,7) un pieskaita finanšu darījumus starp rezidentsektoriem (553) uz diagonāles un arī ārējo saistību tīro uzņemšanos (50), skat. šūnu (8,18). Slejā ietilpst diagonālais postenis un ārējo finanšu aktīvu tīrā iegāde (88) šūnā (18,8). Protams, ārējo saistību tīrā uzņemšanās, kam pieskaitīts kopējās ekonomikas tīrais aizdevums, ir vienādi ar ārējo finanšu aktīvu tīro iegādi, tā ka arī šajā kontā līdzsvars starp rindu un sleju kopsummām tiek saglabāts.

- 8.118. Aktīvu citu izmaiņu kontā, kontā 9, rindā ieraksta aktīvu izmaiņas, kas radušās citu izmaiņu dēļ (379), skat. šūnu (9,12), un slejā ieraksta saistību izmaiņas, kas radušās citu izmaiņu dēļ (74), skat. šūnu (12,9), un līdzsvarošanas posteni, tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās citu izmaiņu dēļ (305), skat. šūnu (11,9).
- 8.119. Pēdējie četri konti par kopējo ekonomiku attiecas uz bilancēm un izmaiņām tajās. Pirmkārt, sākuma bilancē rindā norāda aktīvu sākuma krājumus (16714), skat. šūnu (10,12), un slejā — saistību sākuma krājumus (6298), skat. šūnu (12,10), un sākuma tīro vērtību (10416), skat. šūnu (13,10). Nākamais, bilances izmaiņu kontā abas tādu izmaiņu sastāvdaļas ieraksta rindā, skat. šūnas (11,6) un (11,9), un kopējās tīrās vērtības izmaiņas (535) — slejā, skat. šūnu (13,11). Tad slēguma bilancē rindā ieraksta saistību sākuma krājumus (šūna 12,10), abas saistību izmaiņu sastāvdaļas (šūnas 12,7 un 12,9) un slēguma tīro vērtību (10951), skat. šūnu (12,13). Protams, tādu elementu summa ir vienāda ar aktīvu slēguma krājumu, ko arī aprēķina šā kontā slejā: aktīvu sākuma krājums (šūna 10,12), kam pieskaita abas aktīvu izmaiņu sastāvdaļas, skat. šūnas (7,12) un (9,12). Visbeidzot, papildu kontā par tīro vērtību rindā norāda sākuma tīro vērtību (šūna 13,10) un kopējās izmaiņas tīrajā vērtībā (šūna 13,11), bet slēguma tīro vērtību — slejā (šūna 12,13).
- 8.120. Par pārējo pasauli iekļauj tos pašu kontus kā par kopējo ekonomiku, kaut arī mazliet summārākā veidā. Pirmkārt, preču un pakalpojumu ārējā kontā rindā norāda kopējās ekonomikas importu (šūna 14,1) un slejā — eksportu (šūna 1,14) un līdzsvarošanas posteni (šūna 15,14), preču un pakalpojumu ārējo saldo (–39). Jāievēro, ka visus kontu līdzsvarošanas posteņus par pārējo pasauli skata no pārējās pasaules viedokļa. Lai iegūtu būtiskus rādītājus par kopējo ekonomiku, zīmei jābūt pretējai.
- 8.121. Otrkārt, primārā ienākuma un kārtējo pārvedumu ārējā kontā ieraksta iepriekšējā kontā līdzsvarošanas posteni, kā arī primāro ienākumu, kārtējos pārvedumus un korekciju par izmaiņām mājaisniecību tīrajā pašu kapitālā pensiju fondos, attiecīgi pārējai pasaulei un no tās. Minētie posteņi ir apspriesti jau iepriekš. Tas viss dod kārtējo ārējo saldo (–41), ko parāda šūnā (16,15).
- 8.122. Treškārt, kapitāla konts pārējai pasaulei arī ir sadalīts divos apakškontos: vienā ieraksta kārtējo ārējo saldo, kapitāla pārvedumus pārējai pasaulei un no tās un līdzsvarošanas posteni, izmaiņas tīrajā ārējā finanšu pozīcijā, kas radušās kārtējā ārējā saldo un kapitāla pārvedumu dēļ (–38), skat. šūnu (21,16); otrā ieraksta aktīvu izmaiņas, kas radušās kārtējā ārējā saldo un kapitāla pārvedumu dēļ (50), skat. šūnu (17,22), neražoto nefinanšu aktīvu iegādes, no kā atskaitītas to realizācijas un ko veikušas nerezidentvienības, skat. šūnu (7,17), saistību izmaiņas, kas radušās kārtējā ārējā saldo un kapitāla pārvedumu dēļ (88), skat. šūnu (22,17), un līdzsvarošanas posteni, pārējās pasaules tīro aizdevumu (–38), ko pārnes uz nākamo kontu.
- 8.123. Ceturtkārt, finanšu kontā rindā norāda ārējo finanšu aktīvu tīro iegādi (šūna 18,8) un pārējās pasaules tīro aizdevumu (šūna 18,17), bet slejā — ārējo saistību tīro uzņemšanos (šūna 8,18). Piektkārt, aktīvu citu izmaiņu kontā rindā norāda tādas aktīvu izmaiņas (7), skat. šūnu (19,22), un slejā — tādas saistību izmaiņas (3), skat. šūnu (22,19), un arī līdzsvarošanas posteni, tīrās ārējās finanšu pozīcijas izmaiņas, kas radušās citu izmaiņu dēļ (4), skat. šūnu (21,19).
- 8.124. Visbeidzot, bilances par pārējo pasauli ir analogas bilancēm par kopējo ekonomiku. Iepriekš vēl neminētie elementi ir: ārējo aktīvu sākuma krājums (573), skat. šūnu (20,22), ārējo saistību sākuma krājums (297), skat. šūnu (22,20), pārējās pasaules sākuma tīrā ārējā finanšu pozīcija attiecībā pret kopējo ekonomiku (276), skat. šūnu (23,20), pārējās pasaules tīrās ārējās finanšu pozīcijas kopējās izmaiņas (–34), skat. šūnu (23,21), un pārējās pasaules slēguma finanšu pozīcija attiecībā pret kopējo ekonomiku (242), skat. šūnu (22,23).
- 8.125. Nākamais solis, tādu samazinātā formāta matricu var sadalīt, lai norādītu pilnīgu kontu secību, ieskaitot sīku informāciju par darījumiem un darījumu kategorijām. Tomēr pilnīgu matricveida uzskaites potenciālu var īstenot, ja visus kontus nedetalizē vienādi, bet par katru kontu

atlasa būtiskāko klasifikāciju. Šo īpašību vairāk apskata nākamajā apakšpunktā.

#### KONTU MATRICU ĪPAŠĪBAS

- 8.126. Katru ierakstu rādītāju matricā, kā 8.19. tabulu, var uzskatīt par apakšmatricu lielo kopumu, kurā norāda darītāju kategorijas, kuras iesaistītas jebkurā no attiecīgo darījumu komplekta pusēm. Ļoti noderīga iespēja kontu matricu noformējumā ir tā, ka katrā kontā var atlasīt dažādus darītāju un to grupējumu veidus, nezaudējot pilnīgās uzskaites sistēmas saskaņu un integrāciju. Tas nozīmē, ka var piemērot “daudzkārtīgu dalību un daudzkārtīgu sadalījumu sektoros”, izvēloties katrā kontā kādu vienību un vienību klasifikāciju, kas ir būtiskākās attiecīgajam ekonomisko plūsmu komplektam.
- 8.127. Principā katru kontu var sadalīt divos diezgan dažādos veidos: sadalot kopējo ekonomiku vienību grupās vai pierakstot darījumu kategorijas, kas norādītas kādā kontā, dažādiem apakškontiem. Piemēram, kopējās ekonomikas sīkākā sadalījums pirmajos piecos kontos var būt šāds:
- atšķirt ražojumus preču un pakalpojumu kontā un klasificēt tos pēc ražojumu grupām;
  - atšķirt vietējās darbības veida vienības ražošanas kontā un klasificēt tās pēc nozares;
  - atšķirt institucionālās vienības kontos par ienākuma primāro un otrreizējo sadali un par ienākuma izlietojumu un klasificēt tās pēc institucionālā (apakš)sektora.
- 8.128. Tādai sīkākai sadalei ir divi lieli rezultāti. Pirmkārt, par visām darījumu kategorijām, kas atšķirtas atsevišķā minēto kontu šūnā, kļūst skaidrs, kura maksātāji vienību grupa ko ir samainījusi ar saņēmējvienību grupu. Otrkārt, savstarpējo saistību starp dažādām ekonomiskajām plūsmām atklāj ar detalizētām saistklasifikācijām. Piemēram, iepriekšējā punktā minētajā piemērā ir norādīta vienkārša cirkulāra ienākuma plūsma mezolīmenī, attēlojot šādi:
- apakšmatrica (3,2) rāda, kurš institucionālais apakšsektors saņem primāro ienākumu un izmantojamo ienākumu no kura institucionālā apakšsektora (protams, ienākuma sadales kontos un ienākuma izlietojuma kontos var piemērot atšķirīgas klasifikācijas, bet tad minētās apakšmatricas vairs nebūs diagonālas);
  - apakšmatricas (4,3) un (5,4) rāda, kurš institucionālais apakšsektors saņem primāro ienākumu un izmantojamo ienākumu no kura institucionālā apakšsektora (protams, ienākuma sadales kontos un ienākuma izlietojuma kontos var piemērot atšķirīgas klasifikācijas, bet tad minētās apakšmatricas vairs nebūs diagonālas);
  - apakšmatrica (1,5) rāda, kuri institucionālie apakšsektori patērē kuras ražojumu grupas, un
  - apakšmatrica (2,1) rāda, kura nozare izgatavo kuras ražojumu grupas.
- 8.129. Sastādot tādu matricu, ir ērti sākt ar uzskaites struktūras projektēšanu, kas ir būtiska paredzētajam piemērojumam. Vēlāk katrā kontā atlasa atbilstošākās vienības un vienību klasifikācijas. Praksē tas tomēr būs interaktīvs process. Var pieņemt, piemēram, ka ir darījumu kategorija, par kuru ir zināmi tikai kopējie ieņēmumi un darītāju maksājumi (apakšmatricas rindas un slejas kopsomas), bet nav zināms, kurš maksājumu izdarījis (apakšmatricas iekšējā struktūra). To var atrisināt, iekļaujot nosacītu, nesadalītu kontu.
- 8.130. Kontu matricas noformējumam ir šādas, bet ne tikai šādas, vispārīgas īpašības:
- detalizēts matricas noformējums ir noderīgs matemātiskajai apstrādei, izmantojot matricas algebru; tas var būt noderīgi arī, līdzsvarojot kontus;
  - detalizēta matrica norāda savstarpēji saistītu darījumu vienlaicīgu sadalījumu, kas notiek starp maksātāji vienībām un saņēmējvienībām; rezultātā, tas ir atbilstošs formāts, lai mezolīmenī atklātu savstarpējo saistību starp ekonomiskajām plūsmām; tas ietver plūsmas, kurās



iesaistīti divi dažādi vienību veidi (piem., vairāku mājsaimniecību apakšsektoru galapatēriņa izdevumi par dažādām preču un pakalpojumu kategorijām);

- c) par kontu komplektu, kurā norāda starp maksātājiem un saņēmējiem notiekošu darījumu sadalījumu, matricveida noformējums ir koncentrētāks nekā citas noformējuma metodes; maksājumu no vienas vienības puses un ieņēmumu no citas vienības puses, kas iesaistīti katrā darījumā, parāda ar vienu atsevišķu ierakstu.

8.131. Rādītāju matrica par kopējo ekonomiku var kalpot kā atsaucē tabula turpmākām, detalizētākām tabulām. Tiklīdz lasītājs ir iepazīstināts ar sistēmas daļu (piegādes un izlietojuma tabulas, sektoru konti utt.) detalizētu noformējumu, detalizēto apakšmatricu saistībai ar rādītāju matricu jābūt skaidrai, izmantojot kodu sistēmu. Matricas formāts ir jo īpaši izdevīgs, ja nav iespējams vai vēlams parādīt vienlīdz detalizētu klasifikāciju visos sistēmas kontos.

8.132. Matricveida noformējums ir piemērots instruments sistēmas elastīguma izpētei. Piemēram, var turpmāk izstrādāt savstarpējās saistības starp sistēmas sociālajiem un ekonomiskajiem aspektiem, lai iegūtu sociālās uzskaites matricu. SUM pieeja ir izklāstīta un atspoguļota nākamajā šīs nodaļas apakšiedaļā.

#### SAMAZINĀTA FORMĀTA MATRICAS PIELĀGOŠANA ĪPAŠIEM ANALĪZES VEIDIEM

8.133. Piegādes un izlietojuma tabulas izvēlas rindu un sleju klasifikāciju, kas ir vispiemērotākā, lai aprakstītu attiecīgos ekonomiskos procesus, proti, ražojumu ražošanas un izlietošanas procesus. Tomēr tādās matricās neiekļauj savstarpējo saistību starp pievienoto vērtību un galīgajiem izdevumiem. Paplašinot piegādes un izlietojuma tabulu vai izejvielu un produkcijas tabulu, lai parādītu visu ienākuma cirkulāro plūsmu mezolīmenī, var saprast sociālās uzskaites matricas (SUM) būtisko īpašību.

8.134. SUM šeit definē šādi: EKS kontu noformējums matricā, kas izstrādā saiknes starp piegādes un izlietojuma tabulu un sektoru kontiem. SUM parasti koncentrējas uz cilvēku nozīmi saimniecībā, ko, cita starpā, var atspoguļot ar mājsaimniecību sektora papildu sadalījumu un neapkopu darbaspēka tirgu raksturojumu (tas ir, atšķirot dažādas darba ņēmēju kategorijas).

8.135. Svarīgs sociālais jautājums ir nodarbinātības (bezdarba) līmenis un sastāvs. SUM parasti sniedz papildinformāciju par šo jautājumu, izmantojot darba ņēmēju kompensācijas sadalījumu pēc darba ņēmēju veida. Tādu sadalījumu piemēro gan darbaspēka izlietojumam pēc nozares, kā norādīts piegādes un izlietojuma tabulās, gan darbaspēka piegādei pēc sociāli ekonomiskās apakšgrupas, kā norādīts primārā ienākuma sadales kontā par mājsaimniecībām. Tas nozīmē, ka matrica rāda ne tikai dažādu ražojumu grupu piegādi un izlietojumu, bet arī dažādu darbaspēka pakalpojumu kategoriju piegādi un izlietojumu.

8.136. (Paš)nodarbināto klasifikācijas pamatā var būt darbības pamata un (galveno) darba īpašību apvienojums, kā dzimums, izglītošana, vecums un dzīvesvieta, no vienas puses, un nodarbošanās, darba līguma veids (pilna slodze/nepilna slodze, pastāvīgs/pagaidu) un nodarbinātības reģions un apakšsektors, no otras puses. Citam apsvērumam jābūt tādā, ka grupas iekšējās svārstības relatīvajās algas likmju izmaiņās ir mazākas nekā starpgrupu svārstības. Klasifikācija pēc nodarbinātības nozares ir mazāk būtiska, jo tas SUM jau ir parādīts ar pievienotās vērtības saistīto klasifikāciju.

8.137. Rezydentpersonas, kas nodarbinātas nerezidentuzņēmumos, un nerezidentpersonas, kas strādā rezydentuzņēmumos, plus darba ņēmēji, kas uz laiku strādā ārzemēs, jānorāda atsevišķi. Tādējādi nodarbinātību var aplēst, saskaitot (nacionālo) nodarbināto vienību skaitu. Acīmredzot, tas ietver pašnodarbinātos, kuru darbaspēka ieguldījumu un aprēķināto atbildzinājumu tad var nošķirt no pārējā tīrā jauktā ienākuma sociālās uzskaites matricā.





- 8.138. Jo īpaši, salīdzinot 1) visu nodarbināto personu ienākumu, kā norādīts SUM, 2) tāda ienākuma sadalījumu pēc nostrādātajām stundām un vidējām algas likmēm par stundu un 3) potenciālo darbaspēka piegādi pēc personas veida un mājsaimniecību grupas (ko izsaka "pilnas slodzes" ekvivalents), iegūst detalizētu informāciju par bezdarbnieku sastāvu, kā arī rādītāju ("pilnas slodzes ekvivalents bezdarbs"), kas gan konceptuāli, gan skaitliski ir atbilstīgs citiem makroekonomiskajiem rādītājiem; tos var atvasināt arī no SUM ietvara. Turklāt nodarbināto personu (ieskaitot ārzemniekus) skaita pretstatījums potenciālajam darbaspēkam šajā datu komplektā atklāj bezdarbu, kā to pieņemts definēt.
- 8.139. Šajā posmā varbūt ir lietderīgi izstrādāt ilustratīvu SUM. Tādā nolūkā 8.20. tabulā ar piemēru ilustrē SUM projektu, kurā ieraksta visus darījumus, kurus atšķir sistēmā (tas ir, visas plūsmas, izņemot "citas aktīvu izmaiņas"). Galvenais jaunums attiecas uz jaunu nozīmi, kas piesaistīta ienākuma radīšanas kontam, lai atvieglotu saikni starp detalizētu darbaspēka tirgus analīzi un nacionālajiem kontiem. Šeit norādītā rādītāju SUM nozīmē summāru tabulu, uz kuru var atsaukties turpmākās, detalizētākās tabulās. Iespējamos klasifikāciju veidus katrā kontā norāda iekavās rindu un sleju virsrakstos.
- 8.140. Kontu secība šajā matricā ir tāda pati kā 8.19. tabulā. Matricas pārvēršana rādītāju SUM, kas šeit noformēta, nozīmē, ka:
- a) tiek dzēsts aktīvu citu izmaiņu konts, sākuma bilance, bilances izmaiņu konts, slēguma bilance un tīrās vērtības konts, gan par kopējo saimniecību, gan par pārejo pasauli, un ka tiek dzēsts ārējais finanšu konts;
  - b) tiek sīkāk sadalīts ienākuma primārās sadales konts un otrs kapitāla apakškonts un
  - c) tiek apvienoti abi kapitāla apakškonti (izņemot ieguldījumus pamatkapitālā) un tiek apvienoti preču un pakalpojumu ārējais konts un primārā ienākuma un kārtējo pārvedumu ārējais konts.
- 8.141. Pirmās divas rindas un slejas 8.20. tabulā satur piegādes un izlietojuma tabulas apkopotu versiju, kas šeit izteikti sasaistīta ar pārējiem sistēmas kontiem. Jāatzīmē, ka piegādes tabulas rindas un slejas (šūna II,I) ir transponētas.
- 8.142. Trešajā kontā ieraksta ienākuma radīšanu, un šim kontam ir liela nozīme. To klasificē pēc primāro ievadāmo datu kategorijas: 1) dažādo veidu darba ņēmēju kompensācija, 2) citi ražošanas nodokļi, no kā atskaitītas subsīdijas, 3) tīrais darbības rezultāts un 4) tīrais jauktais ienākums.
- 8.143. Šeit šis konts ietver darījumus starp diviem dažādiem vienību veidiem. Jo īpaši, tas attiecas uz darba ņēmēju kompensāciju, ko ieraksta kā darījumus (darbs apmaiņā pret kompensāciju) starp institucionālu vienību (darba devēju) un personu (darba ņēmēju). Šajā SUM nodarbinātās personas uzskata par atsevišķām vienībām, kas saņem darba ņēmēju kompensāciju, ienākuma radīšanas kontā un sadala tādu ienākumu savām mājsaimniecībām — primārā ienākuma sadales kontā. Tādas vienības vēlāk klasificē (paš)nodarbināto personu grupās. Šis noformējums kalpo tam, lai integrētu darba tirgus analīzi un nacionālos kontus.
- 8.144. (Atlikušais) jauktais ienākums un darbības rezultāts paliek ražotājvienībā, bet ražotājvienību klasifikācijai nav jābūt tādai pašai kā ražošanas kontos. Tik tiešām, dažas klasifikācijas pēc institucionālā apakšsektora ir jo īpaši svarīgas darbības rezultātam un jauktajam ienākumam. Tas nozīmē tādu pievienotās vērtības sastāvdaļu saistklasifikāciju pēc nozares un institucionālā apakšsektora SUM.
- 8.145. Tā kā līdzsvarošanas postenis šūnā (III,II) ir vienāds ar kopējo iekšzemes pievienoto vērtību, tad primāro ievadāmo datu kategorijas ietver visas personas, kas nodarbinātas rezidentuzņēmumos. III slejā rezidentuzņēmumos nodarbināto nerezidentpersonu kompensāciju tad nodod pārējai pasaulei. Nozīmīgu nacionālo līdzsvarošanas posteni iegūst tikai III kontā, ja vispirms pieskaita nerezidentuzņēmumos nodarbināto rezidentper-

sonu kompensāciju. To izdara III rindā, un tādām nolūkam var radīt atsevišķu kategoriju "nerezidentuzņēmumos nodarbinātas rezidentpersonas". Papildu priekšrocība tādas kategorijas iekļaušanai ir tāda, ka tā atvieglo nodarbinātības, kā to parasti definē, aplēses.

- 8.146. Tā visa rezultāts ir tāds, ka ienākuma radīšanas kontu noslēdz ar jaunu līdzsvarošanas posteni (1 473), pa vidu starp kopējo tīro pievienoto vērtību un tīro nacionālo ienākumu. Šis līdzsvarošanas postenis, ko sauc par kopējo tīro radīto ienākumu, bāzes cenās, dod kopējo ienākumu, ko nopelnījušas institucionālās rezidentvienības tādēļ, ka ir nodarbojušās ar ražošanu.
- 8.147. Detalizētas SUM primārā ienākuma sadales konts norāda mājsaimniecības darba ienākumu(-us) kā iemaksu, ko veicis viens vai vairāki (paš)nodarbināti mājsaimniecības locekļi. Cita starpā, tas norādīs, kādā mērā katra mājsaimniecību grupa ir atkarīga no vairākiem (darba) ienākuma avotiem. Atsevišķi no tā, darījumu kategorijas ienākuma sadales un izlietojuma kontos ir tādas pašas kā iepriekšējā tabulā.
- 8.148. Šajā SUM projektā kapitāla un finanšu konti ir sasaistīti, finanšu kontu klasificējot nevis pēc institucionālā sektora, bet pēc finanšu aktīva. Rezultātā, šis SUM sīkākais sadalījums pēc institucionālā apakšsektora parādītu gan dažāda veida finanšu aktīvu iegādes, no kā atskaitītas realizācijas, skat. šūnu (IX,VII), un dažāda veida saistību uzņemšanos, no kā atskaitīti atmaksājumi, skat. šūnu (VII,IX). Minētās abas darījumu kategorijas ir apvienotas tiktāl, ciktāl ir iesaistīta pārējā pasaule. Tas kalpo, lai iekļautu līdzsvarošanas posteni "tīrais aizdevums" 8.20. tabulā, kaut gan ar pretēju zīmi, skatot no nacionālās ekonomikas viedokļa (šūna IX,XI).
- 8.149. Liela daļa no tūrās vērtības kopējā apjoma izmaiņām, iespējams, sastāv no pamatlīdzekļu pieaugumiem. Ja ir īpaša interese par kādas ekonomikas attīstības dinamiku, tad ir svarīgi norādīt, kurās nozarēs ražošanas jauda ir palielinājusies. Tas ir konta "ieguldījumi pamatkapitālā" (konts VIII) mērķis, ko iekļauj šajā SUM. Detalizētākā tabulā tad būtu norādīts:

- a) kurš kur iegulda — šā konta rindās — šūna (VIII,VII) un
- b) kur un ko iegulda — slejās — šūna (I,VII).

Šajā gadījumā "kurš" attiecas uz institucionālu apakšsektoru, "kur" attiecas uz nozari un "ko" attiecas uz ražojumu grupu. Ar minētā konta "ieguldījumi pamatkapitālā" starpniecību SUM mezolīmenī norāda saiknes, kuras pastāv starp ieguldījumiem pamatkapitālā pēc institucionālā sektora, kā norādīts kapitāla kontā, un ieguldījumiem pamatkapitālā pēc ražojumu grupas, kas ietvertas piegādes un izlietojuma tabulās.

- 8.150. 8.21. tabula kalpo tam, lai ilustrētu, kāda veida informāciju var iegūt no detalizētākas SUM. Tās galvenais nolūks ir parādīt:

- a) ienākuma cirkulāro plūsmu, ieskaitot darba ienākuma sīkaku sadalījumu pēc dažām darba ņēmēju kategorijām; tas ļauj sīkāk analizēt saikni starp nozaru pievienoto vērtību un mājsaimniecību apakšgrupu primāro ienākumu;
- b) savstarpējo atkarību starp ienākuma sadali un ražošanas struktūru; cita starpā, tas ir saistīts ar dažādu mājsaimniecību apakšgrupu dažādiem pieprasījuma modeļiem;
- c) ietaupījumu iedalījumu pa apakšsektoriem, ieskaitot ieguldījumu pamatkapitālā sīkaku sadalījumu pēc ieguldītājnozāres; tas ļauj sīkāk analizēt saikni starp apakšsektoru ieguldījumiem pamatkapitālā un ieguldījumiem pamatkapitālā pēc ražojuma grupas.

Noformējuma nolūkā grupu skaits katrā kontā tiek saglabāts minimāls. Skaidrs, ka pilnīgā SUM jābūt atšķirtām vairākām kategorijām kontā.

- 8.151. Tā kā SUM ietver gan ienākuma, gan izdevumu plūsmas un piegādes un izlietojuma tabulas mezolīmenī, tad tā var kalpot kā formāts plaša kontu komplekta aplēsēm. SUM pieceja ir īpaši noderīga, ja ir vēlme saskaņot informāciju par, piemēram, ražošanu un starptautisko tirdz-

niecību, ar datiem, piemēram, par darbaspēka apsekojumu, mājsaimniecību budžeta apsekojumu un ieguldījumu apsekojumu nozarēs. Turklāt kontu iekļaušana SUM struktūrā nozīmē, ka to līdzvarošanai var piemērot matricu algebru.

- 8.152. Lielāka bāzes datu skaita integrācija nozīmē to, ka būs iespējams uzraudzīt, analizēt un savstarpēji sasaitīt lielāku skaitu politikas jautājumu. Jo īpaši, ar SUM ir iespējama nodarbinātības un ienākuma sadales aspektu sasaiste ar vairāk makroorientētiem mērķiem, kā iekšzemes tīrā kopprodukta pieaugums, maksājumu bilances līdzsvars, stabili cenu līmeņi utt. Turklāt SUM sniedz satvaru un saskanīgus (bāzes gada) datus par visas ekonomikas (vispārējais līdzsvars) modeļiem, kur detalizēti klasificē dalībniekus, tostarp nozares, darba veidus un mājsaimniecību apakšgrupas.
- 8.153. 8.22. tabulā norāda daļu informācijas, kas ietverta pilnīgā SUM. Tā skatās uz kopējo tīro pievienoto vērtību, tas ir, rādītāju 8.20. tabulas šūnu (3,2), caur palielināmo stiklu. Lai atvieglotu savstarpējo norādi ar piegādes un izlietojuma tabulu, nozares klasificē tikai pēc NACE 1. red. iedaļām. Vīriešu un sieviešu darba ienākumu sadala pēc nodarbošanās kategorijas un nodarbināto personu dzīvesvietas. Tīro darbības rezultātu norāda atbilstīgi uzņēmuma (apakš)sektoram, pie kura uzņēmums pieder, un tīro jaukto ienākumu — atbilstīgi mājsaimniecības uzņēmuma atrašanās vietai. Piemēram, jauktajā ienākumā joprojām ietilpst aprēķinātais atalgojums par pašnodarbināto darbu. Skaidrs, ka šās tabulas skaitļi summējas kopā ar blakusesošajām kopsummām, kas norādītas 8.20. un 8.21. tabulā. Piemēram, kopējā tīrā pievienotā vērtība parādās labajā apakšējā stūrī.
- 8.154. Papildu informācija, ko var iegūt no tādas tabulas, ir šāda (bet ne tikai):
- sieviešu darba ienākuma daļa pēc nozares un reģiona;
  - sieviešu darba ienākuma koncentrācijas pakāpe noteiktā nodarbošanās kategorijā, pēc nozares un reģiona;
  - darba ienākuma sastāvs pēc nodarbošanās katrā nozarē un reģionā, par abiem dzimumiem;
  - jauktā ienākuma reģionālais sadalījums pēc nozares;
  - valsts uzņēmumu un ārvalstu kontrolēto sabiedrību svars katras nozares darbības rezultātā.
- 8.155. Šajā tabulā detalizēta informācija par darba ņēmēju kompensāciju nāk no darba statistikas; tās integrācija nacionālo kontu struktūrā uzlabos gan šā avota, gan nacionālo kontu būtiskumu, kā arī uzticamību.

Darba ienākumu, kā tas norādīts šajā tabulā, var sadalīt apjoma un cenas sastāvdaļās pēc darba veida un nozares: pilnas slodzes ekvivalentā nodarbinātība un attiecīgi (svērtās, pilnās slodzes ekvivalenta) darba algas likmes. Atsevišķi no tā, pilnīgā SUM ir ietverta arī tabula, kurā norāda tāda darba ienākuma un attiecīgās nodarbinātības iedalījumu mājsaimniecību grupām. Tamlīdzīgus darījumus var norādīt par pašnodarbinātā aprēķināto darba ienākumu.

Datu kopums, kas ietver pašnodarbināto personu vienību aprēķinātā darba ienākuma aplēses, kā arī visa darba ienākuma sadalījumu apjoma un cenas sastāvdaļās, veido detalizētus darba datus, kas ir visai noderīgi visu veidu analīzei un ko tieši sasaista ar visiem svarīgajiem makroekonomiskajiem rādītājiem, ieskaitot nodarbinātību (tas ir, kopējo nodarbināto personu vienību skaitu) un pilnas slodzes ekvivalentu nodarbinātību (tas ir, kopējo darba ieguldāmo resursu apjomu).

8.20. tabula. Sociālo kontu matricas shematiskais noformējums

KONTS	KOPEJĀ EKONOMIKA								PĀRĒJĀ PASAULE		KOPĀ	
	0. Preces un pakalpojumi (ražojumi)	I. Ražošanas (nozares)	II.1.1. Ienākuma radīšana (primāro ievadāmo datu kategorijas)	II.1. Primārā ienākuma ienākuma sadales konts (institucionālie sektori)	II.2. Ienākuma otrreizējā sadale (institucionālie sektori)	II.4. Izmantotajam ienākuma izlietojums (institucionālie sektori)	Kapitāls (institucionālie sektori)	Bruto ieguldījumi pamatkapitālā (nozares)	III.2. Finanšu (finansu aktīvi)	Kārtējie (tekšie)		Kapitāls
	I = 1	II = 2	III = 3a	IV = 3b	V = 4	VI = 5	VII = 6/7a	VIII = 7b	IX = 8	X = 14/15	XI = 16/17	
0. Preces un pakalpojumi (ražojums)	I = 1	Tirdzniecības un transporta pakalpojumi	0	1 904		Galapatēriņš	Krājumu izmaiņas (!)	Bruto ieguldījumi pamatkapitālā		Preču un pakalpojumu eksports		4 225
I. Ražošanas (nozares)	II = 2	Produkcija	3 595									3 595
II.1.1. Ienākuma radīšana (primāro ievadāmo datu kategorijas)	III = 3a	TĪRĀ PIEVIENOTĀ VERTĪBĀ (BĀZES CENAS)	1 469							Darba ņēmēju kompensācija no pārējās pasaules		1 475
II.1.2. Primārā ienākuma ienākuma sadales konts (institucionālie sektori)	IV = 3b	Ražojumu nodokļi, no kuriem atskaitītas subsīdijas	133	1 473	341					Īpašuma ienākums un ražošanas nodokļi, no kā atskaitītas subsīdijas, no pārējās pasaules		2 013

K O P Ē J Ā E K O N O M I K A

KONTS	KOPEJĀ EKONOMIKA							PĀRĒJĀ PASAULE		KOPĀ			
	0. Preces un pakalpojumi (ražojumi)	I. Ražošana (nozares)	II.1.1. Ienākuma radīšana (primāro ievadāmo datu kategorijas)	II.1. Primārā ienākuma sadales konts (institucionālie sektori)	II.2. Ienākuma otrreizējā sadale (institucionālie sektori)	II.4. Izmantotajam izlietojums (institucionālie sektori)	Kapitāls (institucionālie sektori)	Bruto ieguldījumi pamatkapitālā (nozares)	III.2. Finanšes (finanšu aktīvi)		Kārtējie (tekošie)	Kapitāls	
	I = 1	II = 2	III = 3a	IV = 3b	V = 4	VI = 5	VII = 6/7a	VIII = 7b	IX = 8	X = 14/15	XI = 16/17		
II.2. Ienākuma otrreizējā sadale (institucionālie sektori)	V = 4				Kārtējie pārvedumi	1 096				10	2 739		
II.4. Izmantotajam izlietojums (institucionālie sektori)	VI = 5			TĪRAIS NACIONĀLAIS IENĀKUMS 1 633	TĪRAIS IZMANTOTAJAM IENĀKUMS					Korekcija sakarā ar izmaiņām mājāsaimniecību tīrajā pašu kapitālā pensiju fondos no pārējās pasaules	1 615		
Kapitāls (institucionālie sektori)	VII = 6/7a					11				0	898		
Bruto ieguldījumi pamatkapitālā (nozares)	VIII = 7b		Pamatkapitāla patēriņš 222			TĪRIE IETAUJĪJUMI 233	Kapitāla pārvedumi (2) 61		Saistību tīrā uzņemšanās 603		1	376	
III.2. Finanšes (finanšu aktīvi)	IX = 8						Finanšu aktīvu tīrās iegādes 641					PĀRĒJĀS PASAULES TĪRAIS AIZDEVUMS - 38	603

K O P Ē J Ā E K O N O M I K A



KONTS	KOĒJĀ EKONOMIKA							PĀRĒJĀ PASAULE		KOPĀ
	I. Ražošana (nozares)	II.1.1. Ienākuma radīšana (primāro ievadāmo datu kategorijas)	II.1. Primārā ienākuma ienākuma sadales konts (institucionālie sektori)	II.2. Ienākuma otrreizējā sadale (institucionālie sektori)	II.4. Izmantotājamā ienākuma izlietojums (institucionālie sektori)	Kapitāls (institucionālie sektori)	Bruto ieguldījumi pamatkapitālā (nozares)	III.2. Finanšes (finansu aktīvi)	Kārtējie (tekošie)	
	II = 2	III = 3a	IV = 3b	V = 4	VI = 5	VII = 6/7a	VIII = 7b	IX = 8	X = 14/15	XI = 16/17
0. Preces un pakalpojumi (ražojumi)	I = 1									
	Preču un pakalpojumu imports		Īpašuma ienākums un ražošanas nodokļi, no kā atskaitītas subsīdijas, pārējai pasaulei	Kārtējie pārvedumi pārējai pasaulei	Korekcija sakarā ar izmaiņām mājāsaimniecību ūtrajā pašu kapitālā pensiju fondos pārējai pasaulei	0				
	497		2	39	39					577
						Kapitāla pārvedumi pārējai pasaulei			KĀRTĒJAIS ĀRĒJAIS SALDO	
						4			- 41	- 37
Kopā	4 225	1 475	2 013	2 739	1 615	898	376	603	577	- 37

(1) Tostarp vērslietu iegādes, no kā atskaitītas to realizācijas.

(2) Tostarp nefinansu aktīvu iegādes, no kā atskaitītas realizācijas.

8.21. tabula. Detalizētākas sociālo kontu

KONTS	0. Preces un pakalpojumi	I. Ražošanas un II. 1.1. Ienākuma radīšana											KOPĀ										
		I. Ražošanas (ražojumi)			II. 1.1. Ienākuma radīšana (primāro ievadāmo datu kategorijas)																		
		la	lb	lc	IIa	IIb	IIc	IIId	IIe	IIIf	IIIg												
0. Preces un pakalpojumi	Lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības ražojumi (0)	la		3	71	14																	
	Rūdas un minerāli, elektroenerģija, apstrādes rūpniecība un būvniecība (1-5)	lb		36	969	246																	
(ražojumi)	Pakalpojumi (6-9)	lc	2	76	-78	7	209	349															
K O P Ē J Ā  E K O N O M I K A	I. Ražošanas	IIa	87	2	-																		
	(nozares)	IIb	-	2	112	11																	
		IIc	-	39	1	344																	
	II.1.1. Ienākuma radīšana (primāro ievadāmo datu kategorijas)	IIIa				8	311	153															
		IIIb				1	95	192															
		IIIc				-	1	1															
		IIId																					
		IIIe				-2	49	11															
		IIIIf				11	64	142															
		IIIfg				14	262	156															
		II.1.2. Primārā ienākuma ienākuma sadales konts (institucionālie sektori)	IVa							452	278	-	6	-	-	16							
		Mājsaimniecības, citi	IVb							20	10	-	-	-	60	416							
		Sabiedrības un BIMA	IVc							-	-	-	-	-	141	-							
		Valsts pārvalde	IVd	2	111	20				-	-	-	-	58	16	-							
		II.2. Ienākuma otrreizējā sadale (institucionālie sektori)	Va																				
	Mājsaimniecības, citi	Vb																					
	Sabiedrības un BIMA	Vc																					
	Valsts pārvalde	Vd																					
	II.4. Izmantojamā ienākuma izlietojums (institucionālie sektori)	VIa																					
	Mājsaimniecības, citi	VIb																					
	Sabiedrības un BIMA	VIc																					
	Valsts pārvalde	VId																					
	Kapitāls (institucionālie sektori)	VIIa																					
	Mājsaimniecības, citi	VIIb																					
	Sabiedrības un BIMA	VIIc																					
	Valsts pārvalde	VIIId																					
	Bruto ieguldījumi pamatkapitālā (nozares)	VIIIa				11																	
	Kalnūpniecība, apstrādes rūpniecība, elektroenerģija un būvniecība (C-F)	VIIIb						92															
	Pakalpojumi (G-P)	VIIIc													119								
	III. 2. Finanšu (finanšu aktīvi)	IXa																					
	Aizdevumi	IXb																					
	Citi finanšu aktīvi	IXc																					
P Ā R Ē J Ā	Kārtējie (tekošie)	X	37	345	115																	2	
P Ā S A U L E	Kapitāls	XI																					
Kopā			128	2 685	1 412	89	2 123	1 383	472	288	2	6	58	217	432								

matricas piemērs

KOPEJĀ EKONOMIKA														PĀRĒJĀ PASAULE			KOPĀ							
II.1. Primārā ienākuma ienākuma sadales konts (institucionālie sektori)				II.2. Ienākuma otrreizējā sadale (institucionālie sektori)				II.4. Izmantojamā ienākuma izlietojums (institucionālie sektori)				Kapitāls (institucionālie sektori)			Bruto ieguldījumi pamatkapitālā (nozares)			III. 2. Finanšu (finanšu aktīvi)			Kārtējie (tekošie)	Kapitāls		
IVa	IVb	IVc	IVd	Va	Vb	Vc	Vd	VIa	VIb	VIc	VId	VIIa	VIIb	VIIc	VId	VIIIa		VIIIb	VIIIc	IXa			IXb	IXc
								16	12	-	2	-	1	-	-	2	-	-				7		128
								339	269	-	3	2	4	28	3	9	109	233				435		2 685
								208	152	13	357	-	-	-	-	-	23	-				94		1 412
																								89
																								2 123
																								1 383
																								472
																								288
																						6		2
																								6
																								58
																								217
																								432
																								778
																								614
																								384
																								237
																								1 024
																								692
																								243
																								780
																								648
																								508
																								107
																								352
																								86
																								130
																								516
																								166
																								11
																								132
																								233
																								132
																								217
																								254
																								577
																								-37
778	614	384	237	1 024	692	243	780	648	508	107	352	86	130	516	166	11	132	233	132	217	254	577	-37	

8.22. tabula. Detalizētas apakšmatricas piemērs.

					NOZARES					
					Lauksaimniecība, medniecība un mežsaimniecība	Zivsaimniecība	Kalnirūpniecība un derīgo izrakteņu ieguve	Apstrādes rūpniecība	Elektroenerģijas, gāzes un ūdens piegāde	
(8.20. tabula, sāna 3,2)					Ila1	Ila2	Ilb1	Ilb2	Ilb3	
Darba ņēmēju kompensācija	I E K S Z E M E S	Rezidenti vīrieši	Lauksaimniecība	Lauku	IIIa1	6,2	0,5	0,0	0,0	0,0
				Pilsētas	IIIa2	0,2	0,2	0,0	0,0	0,0
			Roku darbs	Lauku	IIIa3	0,2	0,0	3,2	21,1	0,6
				Pilsētas	IIIa4	0,0	0,0	1,8	105,3	9,8
		Kalpotāji, pārdošana, apkalpošana	Lauku	IIIa5	0,2	0,0	0,5	5,9	0,0	
			Pilsētas	IIIa6	0,0	0,1	1,5	35,6	2,1	
		Speciālisti, vadītāji utt.	Lauku	IIIa7	0,1	0,0	1,7	17,7	0,2	
			Pilsētas	IIIa8	0,0	0,0	2,5	47,7	2,7	
	Rezidentes sievietes	Lauksaimniecība	Lauku	IIIb1	1,0	0,1	0,0	0,0	0,0	
			Pilsētas	IIIb2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
		Roku darbs	Lauku	IIIb3	0,0	0,0	0,0	5,7	0,0	
			Pilsētas	IIIb4	0,0	0,0	0,0	13,6	0,0	
		Kalpotāji, pārdošana, apkalpošana	Lauku	IIIb5	0,0	0,0	0,4	5,6	0,1	
			Pilsētas	IIIb6	0,0	0,0	1,2	49,6	2,9	
		Speciālisti, vadītāji utt.	Lauku	IIIb7	0,0	0,0	0,0	1,3	0,0	
			Pilsētas	IIIb8	0,0	0,0	0,1	7,3	0,1	
	Darba ņēmēju nerezidentes			IIIc	0,1	0,1	0,1	0,9	0,0	
	Rezidenti nerezidentuzņēmumos			IIId						
	Citi ražošanas nodokļi, no kā atskaitītas subsīdijas			IIIe	- 2,0	0,0	- 2,0	41,1	4,9	
	Tīrais darbības rezultāts	Mājsaimniecības (īpašnieku apsaimniekoti mājokļi)		IIIIf1						
BIMA un valdības neinkorporētie uzņēmumi		IIIIf2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0			
Sabiedrības		Valsts	IIIIf3	0,1	0,0	2,7	8,0	9,0		
		Nacionālas privātas	IIIIf4	10,7	0,2	0,4	13,0	0,1		
		Ārvalstu	IIIIf5	0,0	0,0	1,4	6,0	0,0		
Jauktais ienākums, tīrais		Lauku	IIIIf6	12,3	1,4	0,0	65,4	0,0		
		Pilsētas	IIIIf7	0,2	0,2	0,0	161,6	0,0		
Starpsummas:										
Darba ņēmēju kompensācija (ko apmaksā rezidentražotāji)				8,0	1,0	13,0	317,3	18,5		
— Rezidenti vīrieši			IIIa	6,9	0,8	11,1	233,3	15,4		
— Rezidentes sievietes			IIIb	1,0	0,1	1,7	83,1	3,0		
— Nerezidenti			IIIc	0,1	0,1	0,1	0,9	0,0		
Jauktais ienākums un darbības rezultāts				23,2	1,8	4,5	254,0	9,1		
— Tīrais darbības rezultāts			IIIIf	10,8	0,2	4,5	27,0	9,1		
— Tīrais jauktais ienākums			IIIIf	12,4	1,6	0,0	227,0	0,0		
Kopējā tirā pievienotā vērtība			III	29,2	2,8	15,5	612,4	32,5		

Tirā pievienotā vērtība (bāzes cenās)

(pēc NACE iedaļām)											Kopā
Būvniecība	Vairumtirdzniecība, mazumtirdzniecība, mehānisko transportlīdzekļu un māsaimniecības preču remonts	Viesnīcas un restorāni	Transports, glabāšana un sakari	Finanšu starpniecība	Darbības ar nekustamo īpašumu, noma un darījumi	Valsts pārvalde, aizsardzība un obligātā sociālā nodrošināšana	Izglītība	Veselība un sociālais darbs	Citi komunālie, sociālie un individuālie pakalpojumi	Netieši novērtētie finanšu starpniecības pakalpojumi	II
Ill4	Ill1	Ill2	Ill3	Ill4	Ill5	Ill6	Ill7	Ill8	Ill9	Ill10	II
0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0		6,8
0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0		0,5
12,4	1,9	0,1	2,8	0,6	0,1	0,2	0,8	0,2	1,8		46,0
27,4	4,0	0,4	7,9	1,5	0,4	0,9	1,0	0,8	4,7		165,9
0,9	3,0	0,2	0,5	3,7	0,6	1,5	0,6	0,0	2,4		20,0
3,7	6,6	0,5	1,8	6,9	3,0	5,8	0,6	0,4	7,3		75,9
2,6	0,7	0,2	0,3	1,8	1,3	2,7	14,0	1,0	1,8		46,1
4,4	1,3	0,4	1,0	5,6	5,9	10,6	20,1	4,1	4,7		111,0
0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0		1,1
0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0		0,0
0,0	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0	0,1	0,4	0,2	0,8		7,5
0,1	0,2	0,2	0,1	0,3	0,2	0,3	0,4	0,8	2,6		18,8
1,3	6,2	0,6	0,4	1,6	0,8	1,8	4,3	0,6	24,2		47,8
4,6	14,3	2,5	1,0	8,8	4,7	9,0	4,9	2,0	36,6		142,1
0,1	0,2	0,0	0,0	1,0	0,3	0,9	9,3	2,4	5,5		21,0
0,3	0,3	0,1	0,0	3,6	1,1	4,8	10,6	9,8	11,2		49,3
0,2	0,2	0,0	0,1	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0		2,0
5,0	0,0	0,0	- 6,0	8,3	3,7	1,0	0,0	0,0	4,0		58,0
					60,0						60,0
0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	21,0		21,0
1,1	- 12,1	0,1	3,6	1,5	1,0		0,0	6,2	10,1	- 5,0	26,3
21,9	6,0	2,7	7,1	14,8	49,0		0,0	1,3	11,5	- 35,0	103,7
0,4	0,5	0,3	1,8	2,2	1,5		0,0	0,0	0,0	- 8,0	6,1
9,4	10,7	0,5	0,5	3,0	32,9	0,0	0,0	3,4	2,1		141,6
25,6	20,4	4,3	2,5	2,0	61,1	0,0	0,0	7,6	4,9		290,4
58,0	39,0	5,3	15,9	35,5	18,4	39,1	67,0	22,3	103,6		761,8
51,4	17,5	1,8	14,3	20,1	11,3	21,9	37,1	6,5	22,7		472,2
6,4	21,3	3,5	1,5	15,4	7,1	16,9	29,9	15,8	80,9		287,6
0,2	0,2	0,0	0,1	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0		2,0
58,4	25,5	8,0	15,5	23,5	205,5	0,0	0,0	18,5	49,6	- 48,0	649,1
23,4	- 5,6	3,1	12,5	18,5	111,5	0,0	0,0	7,5	42,6	- 48,0	217,1
35,0	31,1	4,9	3,0	5,0	94,0	0,0	0,0	11,0	7,0		432,0
121,4	64,5	13,3	25,4	67,3	227,6	40,1	67,0	40,8	157,2	- 48,0	1 468,9

## 9. NODAĻA

## IZEJVIELU UN PRODUKCIJAS SISTĒMA

9.01. Izejvielu un produkcijas sistēma sastāv no trijiem tabulu veidiem:

- a) piegādes un izlietojuma tabulām;
- b) tabulām, kas sasaista piegādes un izlietojuma tabulas ar sektoru kontiem;
- c) simetriskajām izejvielu un produkcijas tabulām.

9.02. Piegādes un izlietojuma tabulas ir matricas pēc nozares un ražojuma, kurās ļoti sīki apraksta nacionālās ekonomikas iekšzemes ražošanas procesus un darījumus ar ražojumiem. Tādās tabulās norāda:

- a) ražošanas izmaksu struktūru un ienākumu, kas radīts ražošanas procesā;
- b) nacionālajā ekonomikā saražoto preču un pakalpojumu plūsmas;
- c) preču un pakalpojumu plūsmas ar pārējo pasauli.

9.03. Piegādes tabulā norāda preču un pakalpojumu piegādi pēc ražojuma un pēc piegādātāja veida, nošķirot iekšzemes produkciju un importu. Vienkāršots piegādes tabulas piemērs ir dots 9.1. tabulā.

9.1. tabula. Vienkāršota piegādes tabula

Piegādes		Nozares	Pārējā pasaule	Kopā
		(1)	(2)	(3)
Ražojumi	(1)	Produkcija pēc ražojuma un pēc nozares	Imports pēc ražojuma	Kopējā piegāde pēc ražojuma
Kopā	(2)	Kopējā produkcija pēc nozares	Kopējais imports	Kopējā piegāde

9.04. Izlietojuma tabulā norāda preču un pakalpojumu izlietojumu pēc ražojuma un pēc izlietojuma veida, tas ir, kā starpproduktu patēriņu (pēc nozares), galapatēriņu, bruto kapitālieguldījumus vai eksportu. Turklāt tabulā norāda bruto pievienotās vērtības sastāvdaļas, tas ir, darba ņēmēju kompensāciju, citus ražošanas nodokļus, no kuriem atskaitītas subsīdijas, tīro jaukto ienākumu, tīro darbības rezultātu un pamatkapitāla patēriņu. Vienkāršots izlietojuma tabulas piemērs ir dots 9.2. tabulā.

9.2. tabula. Vienkāršota izlietojuma tabula

Izlietojumi		Nozares	PĀRĒJĀ PASAULE	Galapatēriņš	Bruto kapitālieguldījumi	Kopā
		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Ražojumi	(1)	Starpproduktu patēriņš pēc ražojuma un pēc nozares	Eksports	Galapatēriņa izdevumi	Bruto kapitālieguldījumi	Kopējais izlietojums pēc ražojuma
Pievienotās vērtības sastāvdaļas	(2)	Pievienotā vērtība pēc sastāvdaļas un pēc nozares				
Kopā	(3)	Kopējās izejvielas pēc nozares				

9.05. Starp piegādes un izlietojuma tabulām uz precī attiecas divi identitātes veidi (ar noteikumu, ka piegādes un izlietojumu vērtē pastāvīgi, skat. 9.5. un 9.6. tabulu):

- a) identitāte pēc nozares.  $\text{Produkcija pēc nozares} = \text{izejvielas pēc nozares}$ . Mūsu vienkāršotās piegādes un izlietojuma tabulas izteiksmē tas norāda, ka rindas vektoram šūnā (2,1) 9.1. tabulā jābūt vienādam ar rindas vektoru šūnā (3,1) 9.2. tabulā.

Tā par katru nozari:

$\text{produkcija} = \text{starpproduktu patēriņš} + \text{pievienotā vērtība}$ ;

- b) identitāte pēc ražojuma.  $\text{Kopējā piegāde pēc ražojuma} = \text{kopējais izlietojums pēc ražojuma}$ .

Mūsu vienkāršoto tabulu izteiksmē slejas vektoram šūnā (1,3) 9.1. tabulā jābūt vienādam ar slejas vektoru šūnā (1,5) 9.2. tabulā.

Tā par katru ražojumu:

$\text{produkcija} + \text{imports} = \text{starpproduktu patēriņš} + \text{eksports} + \text{galapatēriņa izdevumi} + \text{bruto kapitālieguldījumi}$ .

Minētās identitātes pēc nozares un ražojuma var izmantot, lai pārbaudītu un uzlabotu aplēšu konsekveci un pilnīgumu (skat. 9.11. punktu).

9.06. Piegādes un izlietojuma tabulas ir centrālā sistēma visām tabulām pēc nozares, piem., tabulām par nodarbinātību, bruto ieguldījumiem pamatkapitālā un kapitāla akcijām.

9.07. Piegādes un izlietojuma tabulās ietilpst visas plūsmas šādos kontos:

- a) preču un pakalpojumu kontā;  
b) ražošanas kontā;  
c) ienākuma radīšanas kontā.

9.08. Piegādes tabulu un izlietojuma tabulu var arī apvienot un noformēt kā vienotu tabulu. To var panākt, pievienojot tabulai divas rindas un vienu sleju — produkcijai un importam (skat. 9.3. tabulu). Jāatzīmē, ka rindas un slejas no piegādes tabulas, kas noformētas 9.03. punktā, ir šeit transponētas.

9.3. tabula. **Vienkāršota apvienota piegādes un izlietojuma tabula**

		Ražojumi	Nozares	PĀRĒJĀ PASAULE	Galapatēriņš	Bruto kapitālieguldījumi	Kopā
		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
Ražojumi	(1)	—	Starpproduktu patēriņš	Eksports	Galapatēriņa izdevumi	Bruto kapitālieguldījumi	Kopējais izlietojums pēc ražojuma
Nozares	(2)	Produkcija	—	—	—	—	Kopējā produkcija pēc nozares
Pievienotās vērtības sastāvdaļas	(3)	—	Pievienotā vērtība				
PĀRĒJĀ PASAULE	(4)	Imports	—				
Kopā	(5)	Kopējā piegāde pēc ražojuma	Kopējās izejvielas pēc nozares				

9.09. Simetriska izejvielu un produkcijas tabula ir matrica pa ražojumiem vai pa nozarēm, kurā sīki aprakstīti nacionālās ekonomikas iekšzemes ražošanas procesi un darījumi ar ražojumiem. Simetriska izejvielu un produkcijas tabula pārkārto vienotā tabulā piegādes un izlietojumu. Ir viena liela konceptuāla atšķirība starp simetrisku izejvielu un produkcijas tabulu un apvienotu piegādes un izlietojuma tabulu: piegādes un izlietojuma tabulā statistika sasaista ražojumus ar nozarēm, turpretim simetriskajā izejvielu un produkcijas tabulā statistika sasaista ražojumus ar ražojumiem vai nozares ar nozarēm. Tādējādi simetriskā izejvielu un produkcijas tabulā gan rindām, gan slejām izmanto vai nu ražojumu vai nozares klasifikāciju (skat. 9.4. tabulu).

9.4. tabula. Vienkāršota simetriska izejvielu un produkcijas tabula (pa ražojumiem)

		Ražojumi	PĀRĒJĀ PASAULE	Galapatēriņa izdevumi	Bruto kapitālieguldījumi	Kopā
		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Ražojumi	(1)	Starpproduktu patēriņš	Eksports	Galapatēriņa izdevumi	Bruto kapitālieguldījumi	Kopējais izlietojums pēc ražojuma
Pievienotās vērtības sastāvdaļas	(2)	Pievienotā vērtība	—	—	—	—
PĀRĒJĀ PASAULE	(3)	Imports	—	—	—	—
Kopā	(3)	Kopējā piegāde pēc ražojuma	—	—	—	Kopējā piegāde = Kopējais izlietojums

9.10. Vairums statistiskās informācijas, ko var iegūt no ražotāju vienībām, rāda, kādus ražojumu veidus tās ir saražojušas/pārdevušas un, parasti ne tik sīki, kāda veida ražojumus tās ir iepirkušas/izlietojušas. Piegādes un izlietojuma tabulu formāts parasti ir veidots tā, lai tas saskanētu ar šo statistiskās informācijas veidu (tas ir, nozare pēc ražojuma). Turpretim informācija par “ražojumu pēc ražojuma” vai “nozari pēc nozares”, ko prasa simetriskā izejvielu un produkcijas tabula, bieži nav pieejama. Piemēram, nozaru apsekojumos parasti sniedz informāciju par izlietotajiem ražojumu veidiem un par saražotajiem ražojumiem. Tomēr informācija par izejvielām ražojumos un par katra ražojuma pievienotās vērtības sastāvdaļām parasti nav iegūstama. Ideālā variantā uzņēmuma administrācijai jānorāda visas izmaksas, kas attiecinātas uz dažādajiem produkcijas veidiem, un vienlaikus jānorāda starpproduktu patēriņa sastāvs pēc ražojuma veida. Tāpēc praksē informācija, kas sakārtota piegādes un izlietojuma tabulu veidā, ir praktisks sākuma punkts analītiskākas informācijas salikumam simetriskajās izejvielu un produkcijas tabulās. Informāciju par nozarēm pēc ražojuma, kas iekļauta piegādes un izlietojuma tabulās, var pārveidot statistikas informācijā “ražojums pēc ražojuma” vai “nozare pēc nozares”, pievienojot papildu statistisko informāciju par izejvielu struktūrām, vai pieņemot nemainīgas izejvielu struktūras pēc ražojuma vai pēc nozares (skat. 9.54.–9.60. punktu).

9.11. Piegādes un izlietojuma tabulas kalpo gan statistiskiem, gan analītiskiem nolūkiem.

Svarīgi statistiskie nolūki ir šādi:

- a) identificēt nepilnības un neatbilstības pamata datu avotos;
- b) svērt un aprēķināt indeksa numurus un cenu un apjoma pasākumus;
- c) veikt aplēses pēc atlikuma (mainīga lieluma aplēšana, vispirms aplēšot visus citus mainīgos lielumus identitātē), piem., par specifisku ražojumu ražošanu vai galapatēriņu;
- d) pārbaudīt un uzlabot datus, kas ietverti piegādes un izlietojuma tabulās, un atvasināto datus (kā tie, kas ietverti ražošanas kontos) konsekvenci, ticamību un pilnīgumu. Tādēļ līdzsvarošanas process nav jāierobežo līdz piegādes un izlietojuma tabulām par pašreizējām cenām:
  - 1) sastādot piegādes un izlietojuma tabulas pēc pašreizējām un nemainīgām cenām par diviem gadiem vai vairāk, apjomu, vērtību un cenu izmaiņu aplēses var līdzsvarot vienlaikus: salīdzinājums ar integrējošām piegādes un izlietojuma tabulām par vienu atsevišķu gadu ir integrācijas sistēmas efektivitātes liels uzlabojums;
  - 2) ar tabulu palīdzību, kas norāda saikni ar sektoru kontiem, var veikt tiešu salīdzinājumu ar jaunāko informāciju, piem., informāciju par ienākumu, ietaupījumiem un tīro aizdevumu (kas aprēķināts finanšu darījumu rezultātā). Tas vismaz garantē, ka pēc līdzsvarošanas procesa iegūst atbilstību starp piegādes un izlietojuma tabulām un sektoru kontiem;

3) cenšoties atvasināt simetriskās izejvielu un produkcijas tabulas no piegādes un izlietojuma tabulām, var atklāties neatbilstības un trūkumi piegādes un izlietojuma tabulās. Šajā sakarā līdz ar to ir arī atgriezeniskā saikne no simetriskajām izejvielu un produkcijas tabulām uz piegādes un izlietojuma tabulām;

e) aplēst skaitļus par laika posmiem, par kuriem ir pieejama mazāk ticama informācija, piem., aplēst gada datus, par pamatu izmantojot detalizētus piegādes un izlietojuma datus par etalongadu, vai aplēst ceturkšņa datus, par pamatu izmantojot gada piegādes un izlietojuma tabulas.

9.12. Piegādes un izlietojuma tabulas un simetriskās izejvielu un produkcijas tabulas sniedz detalizētu ainu par iesaistīto preču, pakalpojumu un darbaspēka piegādes un izlietojuma, kā arī par primārā ienākuma sastāvu. Tādas tabulas un no tām atvasināmās proporcijas, kā ražīguma dati, ir svarīgs objekts ekonomiskajai analīzei.

9.13. Piegādes un izlietojuma tabulas un simetriskās izejvielu un produkcijas tabulas var izmantot arī ekonomiskajai analīzei. Abiem tabulu veidiem ir dažādas priekšrocības. Lai aprēķinātu tiešo un netiešo ietekmi, piegādes un izlietojuma tabulām jāpiemēro specifiski pieņēmumi vai papildu statistiskā informācija. Kumulatīvās ietekmes aprēķinam tādi pieņēmumi un papildu datu prasības ir visstiprākās. Faktiski prasības aprēķināt kumulatīvo ietekmi ar piegādes un izlietojuma tabulu iznākumā dod simetriskas izejvielu un produkcijas tabulas izveidi. Tāpēc kumulatīvās ietekmes aprēķinam simetriskā izejvielu un produkcijas tabula ir vēlamais instruments. Tomēr, lai aprēķinātu tiešo ietekmi un pirmās kārtas ietekmi, parasti priekšroku dod piegādes un izlietojuma tabulām, kas koriģētas ar atlasītu pieņēmumu (vai papildu statistiskās informācijas) daudzumu, jo:

a) aprēķins ir mazāk atkarīgs no pieņēmumiem;

b) piegādes un izlietojuma tabulā ir sīkāka informācija nekā simetriskajā izejvielu un produkcijas tabulā;

c) informāciju piegādes un izlietojuma tabulā var labāk sasaistīt ar citiem statistikas datu veidiem.

Tādas īpašības ir arī noderīgas, kad piegādes un izlietojuma tabulas integrē makroekonomiskajā modeli: rezultātā iegūtais vispārējais modelis ir tuvāks reālajai statistikai, var norādīt daudz sīkas informācijas, un to var relatīvi viegli sasaistīt ar jomām, par kurām ir pieejami citi statistiskie dati, piem., par darbaspēka tirgu vai vidi.

9.14. Piegādes un izlietojuma tabulas un simetriskās izejvielu un produkcijas tabulas var izmantot, lai aprēķinātu:

a) cenu vai nodokļu likmju izmaiņu ietekmi uz piegādes vai izlietojuma vērtībām;

b) apjoma izmaiņu ietekmi uz piegādes vai izlietojuma vērtībām;

c) piegādes cenu izmaiņu ietekmi uz izlietojuma cenām;

d) izlietojuma apjoma izmaiņu ietekmi uz piegādes apjomu;

e) piegādes apjoma izmaiņu ietekmi uz izlietojuma apjomu.

Aprēķini var norādīt gan netiešu, gan tiešu ietekmi. Piemēram, nozīmīgs enerģijas cenu pieaugums ietekmēs ne tikai tās nozares, kas intensīvi izmanto enerģiju, bet arī tās nozares, kuras izmanto energointensīvo ražotāju produkciju. Ar tādu pieņēmumu palīdzību aplēses par tādas netiešas ietekmes apjomu var secināt no piegādes un izlietojuma un simetriskajām izejvielu un produkcijas tabulām. Parasto pieņēmumu piemēri ir šādi:

a) nemainīga izejvielu struktūra vērtību izteiksmē;

b) nemainīgs produkcijas vērtības sastāvs pēc nozares un pēc ražojuma;

c) nemainīgs mājsaimniecību galapatēriņa izdevumu vērtības sastāvs pēc ražojuma.

Tādi pieņēmumi ir diezgan strikti, jo nozīmē, ka nemainās relatīvās cenas, ka ražošanas procesi tehniski paliek tie paši un ka nenotiek aizstāšana starp mājsaimniecību galapatēriņa izdevumu kategorijām. Tomēr tādas vispārīgos pieņēmumus var grozīt, vispirms ļaujot ieviest

izmaiņas relatīvajās cenās, piem., Ļeontjeva cenu modelis. Tad to var paplašināt ar ekonometriskām vai cita veida aplēsēm par relatīvo cenu un citu mainīgo lielumu ietekmi uz tehniskajiem koeficientiem vai mājsaimniecību galapatēriņa izdevumiem.

Aprēķini jāierobežo līdz preču un pakalpojumu piegādei un izlietojumam. Tos var piemērot arī darbaspēka piegādei un izlietojumam un pievienotās vērtības sastāvdaļām.

- 9.15. Piegādes un izlietojuma tabulas un simetrisko izejvielu un produkcijas tabulu var integrēt makroekonomiskajos modeļos, lai sniegtu detalizētu jaunāko mezoekonomisko pamatojumu. Īpaši analīzes veidi, kam noder piegādes un izlietojuma tabulas un simetriskā izejvielu un produkcijas tabula, ir, piemēram, šādi:
- a) ražošanas, izmaksu struktūras un produktivitātes analīze;
  - b) cenu analīze;
  - c) nodarbinātības analīze;
  - d) kapitālieguldījumu struktūras, galapatēriņa, eksporta utt. analīze;
  - e) attiecību starp iekšzemes ražošanu un vidi analīze (piem., koncentrēšanās uz specifisku ražojumu izlietojumu, piemēram, degviela, papīrs un stikls);
  - f) vajadzīgās enerģijas importa analīze;
  - g) jauno tehnoloģiju ietekmes analīze;
  - h) nodokļu likmju un noteikumu izmaiņu ietekmes jutīguma analīze.

#### PIEGĀDES UN IZLIETOJUMA TABULAS

- 9.16. Tabulās Nr. 9.5. un 9.6. piegādes un izlietojuma tabulas ir parādītas sīkāk.
- 9.17. Klasifikācija, ko izmanto par nozarēm, NACE 1. red., un klasifikācija, ko izmanto par ražojumiem, ir CPA; minētās klasifikācijas ir pilnībā saskaņotas viena ar otru: katrā apkopojuma līmenī CPA norāda galvenos nozaru ražojumus atbilstīgi NACE 1. red.
- 9.18. Piegādes un izlietojuma tabulās ražojumu klasifikācija ir vismaz tikpat detalizēta kā nozaru klasifikācija, piem., trīs ciparu līmenis CPA un divciparu līmenis NACE 1. red.
- 9.19. Atšķirību starp tirgus produkciju, produkciju pašu galapatēriņam un citu ārpustirgus produkciju izmanto tikai nozares kopējai produkcijai; atšķirība netiek prasīta par katru ražojumu grupu.
- 9.20. Atšķirību starp tirgus ražotājiem un ražotājiem pašu galapatēriņam, no vienas puses, un citiem ārpustirgus ražotājiem, no otras puses, izmanto tikai pēc nozares, ja vienā nozarē ir abi ražotāju veidi. Tāpēc parasti tādu atšķirību izmanto, tikai apakšklasificējot ļoti ierobežotu nozaru skaitu, piem., veselības aprūpi un izglītību (skat. 3.66. punktu).
- 9.21. Imports un eksports sīkāk jāsadala šādi:
- a) piegādes Eiropas Savienības iekšienē;
  - b) imports un eksports ar citām valstīm.







- 9.22. Piegādes tabulā preču un pakalpojumu plūsmas vērtē bāzes cenās. Izlietojuma tabulā preču un pakalpojumu plūsmas vērtē pircēja cenās. Lai iegūtu identitātes starp piegādi un izlietojumu, 9.5. tabulā norāda arī piegādes par bāzes cenām pāreju pie piegādes par pircēja cenām. Tā kā piegādei jābūt vienāda ar izlietojumu, tabula atspoguļo arī izlietojumu par pircēja cenām pāreju pie izlietojumiem par bāzes cenām. Rezultātā no tādas pārejas var atvasināt divas identitātes:
- a) piegāde pircēja cenās ir vienāda ar izlietojumu pircēja cenās;
  - b) piegāde bāzes cenās ir vienāda ar izlietojumu bāzes cenās.
- 9.23. Pievienoto vērtību reģistrē bāzes cenās. Tas ir tīrais produkcijas rezultāts, ko vērtē bāzes cenās, atskaitot starpproduktu patēriņu, ko vērtē pircēja cenās.
- 9.24. Pievienotā vērtība pēc faktoru izmaksām nav jēdziens EKS. Tomēr, to var atvasināt no pievienotās vērtības bāzes cenās, atskaitot citus ražošanas nodokļus, no kuriem atskaitītas subsīdijas.
- 9.25. IKP vērtē tirgus cenās. Minēto koprādītāju var atvasināt no piegādes un izlietojuma tabulām trīs dažādos veidos:
- a) koprādītājs par produkciju bāzes cenās pēc nozares, no kā atskaita koprādītāju par starpproduktu patēriņu pircēja cenās pēc nozares un kam pieskaita tīros nodokļus par ražojumiem (ražošanas pieeja); starpproduktu patēriņš pēc nozares ietver netieši novērtēto finanšu starpniecības pakalpojumu izlietojumu, ko ieraksta nominālā nozarē (skat. 9.33. punktu);
  - b) pievienotās vērtības bāzes cenās pēc nozares dažādo sastāvdaļu koprādītāji, no kā atskaita netieši novērtēto finanšu starpniecības pakalpojumu izlietojumu (ko ieraksta nominālajā nozarē, skat. 9.33. punktu) un kam pieskaita tīros nodokļus par ražojumiem (ienākuma pieeja);
  - c) galīgā izlietojuma kategoriju summa, atskaitot importu: eksports– imports+galapatēriņa izdevumi+bruto kapitālieguldījumi (visi pircēja cenās) (izdevumu pieeja).
- 9.26. Izlietojuma tabulā 9.6. ir ietverta arī papildinformācija: bruto ieguldījumi pamatkapitālā, pamatlīdzekļu krājumi un ieguldāmie darbaspēka resursi pēc nozares. Tāda informācija ir būtiska ražīguma analīzei un var kalpot arī vairākiem citiem analīzes veidiem, piem., nodarbinātības analīzei.
- 9.27. EKS pamatlīdzekļu krājumus vērtē tirgus cenās, kuras dominē bilances datumā. Attiecībā uz agrākos gados iepirktiem pamatlīdzekļiem tas nozīmē, ka iepriekšējo gadu pamatkapitāla patēriņš jāatskaita no jaunu tāda paša veida un kvalitātes aktīvu pašreizējām tirgus cenām. Tādu tīro pamatkapitāla krājumu jēdzienu var izmantot, aprēķinot kapitāla intensitāti. Tomēr ražīguma analīzē biežāk izmanto specifisku bruto jēdzienu "pamatkapitāla krājumi". Atbilstīgi tādām bruto jēdzieniem visi pamatlīdzekļi jāvērtē jaunu tāda paša veida un kvalitātes aktīvu pašreizējās tirgus cenās; neveic atskaitījumus par kapitāla patēriņu pēdējā un agrākos gados. Pamatkapitāla krājumu bruto jēdziens nav standartjēdziens EKS, bet to var viegli aprēķināt ar nepārtrauktās inventarizācijas metodes palīdzību. Ņemot vērā tādu bruto datu lielo izmantojumu, iesaka gan bruto, gan neto datus par pamatkapitāla krājumiem iekļaut kā papildu informāciju.
- 9.28. Ražīguma analīzei vēlamais ieguldāmo darbaspēka resursu mainīgais lielums ir nostrādātās stundas. Izdarot secinājumus par nodarbinātajām personām, darbavietu skaits arī var būt būtisks. Abus mainīgos lielumus var klasificēt sīkāk, piem., daļā, kas attiecas uz darba ņēmējiem, un daļā, kas attiecas uz pašnodarbinātām personām.
- 9.29. Piegādes un izlietojuma tabulu pareizai sastādīšanai un sapratnei ir svarīgi atcerēties dažas no uzskaites normām, ko izmanto EKS:
- a) papilddarbību produkciju atsevišķi neieraksta; visus ieguldāmos resursus, ko patērē papilddarbībā, uzskata par resursiem, ko iegulda galvenajā vai blakusdarbībā, ko tā atbalsta. Papilddarbības var būt, piemēram, tirgdarbība, uzskaitē, uzglabāšana un tīrīšana (skat. 3.12. un 3.13. punktu);

- b) preces vai pakalpojumus, ko saražo un patērē vienā un tajā pašā grāmatvedības pārskata laika posmā un vienā un tajā pašā vietējā DVV, atsevišķi neidentificē. Tāpēc tos neieraksta kā daļu no tās vietējās DVV produkcijas vai starpproduktu patēriņa. Tas var attiekties, piemēram, uz:
- 1) sēšanai un stādīšanai paredzētām sēklām un augiem;
  - 2) akmeņogļēm, ko briķešu ražošanā patērē akmeņogļu raktuvēs;
  - 3) elektroenerģiju, ko patērē spēkstacijas;
- c) nelielu apstrādi, ekspluatāciju, apkalpošanu vai remontu citu vietējo DVV vārdā jāieraksta neto, tas ir, izņemot iesaistīto preču vērtību. Turpretim, ja preces ir pakļautas ievērojamām fiziskām izmaiņām, tad darījums jāieraksta bruto, tas ir, kā iesaistīto preču pirkums un pārdevums;
- d) ilglietojuma preces var būt nomātas vai var būt operatīvās izpirkumnomas objekts. Tādos gadījumos tās ieraksta kā ieguldījumus pamatkapitālā vai pamatkapitāla krājumus to īpašnieka nozarē; lietotāja nozarē ieraksta starpproduktu patēriņu pēc nomas summas;
- e) personas, kas strādā ar pagaidu aģentūru starpniecību, ieraksta kā nodarbinātas tādu aģentūru nozarē un nevis nozarēs, kurās tās faktiski strādā. Rezultātā, pēdējās nozarēs maksājumus tādām personām ieraksta kā starpproduktu patēriņu un nevis kā darba ņēmēju kompensāciju. Nolīgto darbaspēku ieraksta līdzīgi;
- f) nodarbinātība un darba ņēmēju kompensācija EKS ir plaši jēdzieni:
- 1) nodarbinātību sociālu apsvērumu dēļ arī rēķina kā nodarbinātību; tas attiecas, piemēram, uz invalīdu iekārtošanu darbā, uz nodarbinātības projektiem cilvēkiem, kas ilgu laiku bijuši nenodarbināti, un uz nodarbinātības programmām jauniem cilvēkiem, kuri meklē darbu. Tādēļ iesaistītie cilvēki ir darba ņēmēji un saņem darba ņēmēju kompensāciju (nevis sociālos pārvedumus), kaut arī viņu ražīgums var būt (daudz) zemāks nekā pārējo darba ņēmēju ražīgums;
  - 2) nodarbinātība ietver arī dažus gadījumus, kad iesaistītajām personām nemaz nav jāstrādā, piem., personas, kas atlaistas no darba, bet kādu laiku saņem maksājumus no sava bijušā darba devēja. Tomēr ieguldītos darbaspēka resursus nostrādāto stundu izteiksmē šī vērēšana nesagrauz, jo faktiski nostrādātu stundu nav.
- 9.30. Piegādes un izlietojuma tabulās jāievieš divi korekcijas posteņi, lai saskaņotu importa vērtējumus piegādes un izlietojuma tabulās un sektoru kontos (skat. arī 9.5. un 9.6. tabulu).
- Piegādes tabulā preču importu vērtē pēc CIF lielumiem. Tas ir importa izmaksu pārspilējums, ja transporta un apdrošināšanas pakalpojumus, kas iekļauti CIF vērtībā, sniedz rezidenti (piem., transports uz pašu rēķina vai transporta pakalpojumi, ko sniedz specializēti rezidentpārvadātāji). Lai iegūtu pareizo līdzsvaru starp importu un eksportu, pakalpojumu eksports līdz ar to arī jāpalielina par tādu importa pārspilējuma summu. Sektoru kontos preču importu vērtē pēc FOB vērtībām. Tas ir importa pārspilējums tāpat kā CIF vērtējuma gadījumā. Tomēr FOB vērtējuma gadījumā pārspilējums ir mazāks, kas nozīmē, ka aprēķinātais eksporta pieaugums arī ir mazāks. Dažādu vērtēšanas principu izmantošanas rezultāts ir tāds, ka tīrais kopējais imports ir tāds pats, taču gan kopējais imports, gan kopējais eksports ir lielāks CIF vērtējumiem. Abus vērtēšanas principus var saskaņot piegādes un izlietojuma tabulās, ieviešot korekcijas posteņus gan importam, gan eksportam. Korekcijas posteņiem jābūt vienādiem ar rezidentu sniegto transporta un apdrošināšanas pakalpojumu vērtību, kas iekļauta CIF vērtībā, bet ne FOB vērtībā, tas ir, atsaucoties uz transportu un apdrošināšanu no eksportētājvalsts robežas līdz importētājvalsts robežai. Tādiem korekcijas posteņiem, reiz tie iekļauti piegādes un izlietojuma tabulās, vairs nav vajadzīga īpaša apstrāde izejvielu un produkcijas aprēķinos.
- 9.31. Esošu preču nodošanu ieraksta kā negatīvus izdevumus pārdevējam un kā pozitīvus izdevumus pircējam. Par attiecīgo ražojumu grupu esošas preces nodošanas rezultātā izdara pārklasifikāciju starp izlietojumiem. Vienīgi darījuma izmaksas nav pārklasifikācija: tās ieraksta kā uzņēmuma vai profesionālu pakalpojumu izlietojumu. Apraksta un analīzes nolūkā var būt noderīgi par dažām ražojumu grupām norādīt atsevišķi esošo preču pārejas relatīvo lielumu, piem., lietotu mašīnu svarīgumu vai otrreizējā pārstrādē iegūta papīra svarīgumu.
- 9.32. Rezidentu tiešos pirkumus ārzemēs un nerezidentu pirkumus iekšzemē parasti aplēš kā īpašu uzdevumu statistikas sastādīšanas procesā. Tos ievieš kā korekciju importa, eksporta un, par ārvalstīs veikto pirkumu patēriņa daļas summu, galapatēriņa izdevumu sākotnējām aplēsēm. Lai iegūtu līdzsvaru starp piegādi un izlietojumu pēc ražojuma, visi tādi pirkumi jāsadala pa dažādajām iesaistītajām ražojumu grupām. Par ražojumu grupām, kur tādi pirkumu veidi ir svarīgi, tos var norādīt kā apakškategoriju, piem., izdevumi par izmitināšanu.

- 9.33. Visās piegādes un izlietojuma tabulās NACE 1. red. nozaru klasifikāciju paplašina ar nominālu nozari netieši novērtēto finanšu starpniecības pakalpojumu izlietojumam. Piegādes tabulā par šo nozari darījumus neieraksta vispār. Izlietojuma tabulā netieši novērtēto finanšu starpniecības pakalpojumu kopējo izlietojumu ieraksta kā minētās nominālās nozares starpproduktu patēriņu. Tā kā šai nominālajai nozarei nav nekādu citu darījumu, tad tās tīrais darbības rezultāts ir negatīvs par tās starpproduktu patēriņa summu; visas citas tās pievienotās vērtības sastāvdaļa ir nulle. Tādēļ tās kopējā bruto pievienotā vērtība ir vienāda ar tās (negatīvo) tīro darbības rezultātu.
- 9.34. Pāreja no piegādes un izlietojuma bāzes cenās uz pircēja cenām ietver:
- tirdzniecības peļņas normu pārdalīšanu;
  - transporta peļņas normu pārdalīšanu;
  - ražojumu nodokļu pieskaitīšanu (izņemot atskaitāmo PVN);
  - ražojumu subsīdiju atskaitīšanu.
- Tādas pārejas aplēse ir svarīga līdzsvarošanas procesa daļa. Atsevišķās tabulās var norādīt pāreju sīkāk (skat. 9.7. un 9.8. tabulu). Tādas tabulas var arī izmantot svarīgiem analītiskiem nolūkiem, piem., cenu analīzei un ražojumu nodokļu likmju izmaiņu seku analīzei.
- 9.35. Parasti, sagatavojot piegādes un izlietojuma tabulas un pareizi līdzsvarojot abas puses, vienmēr ir uzsvāra izvēle starp diviem pretējiem statistikas datu korekcijas veidiem:
- katra ražojuma piegādi bāzes cenās var pielāgot pircēja cenu vērtējumam, lai atļautu līdzsvarošanu ar izlietojumiem pircēja cenās;
  - katru no izlietojumiem pircēja cenās var pielāgot bāzes cenu vērtējumam, lai tas atbilstu piegādei bāzes cenās.
- 9.36. Praksē var būt vajadzīgi abi līdzsvaru veidi, lai izveidotu piegādes un izlietojuma tabulu. Abām alternatīvām piemēro vai tās pieprasa līdzīgus korekcijas veidus, tas ir, par ražojumu nodokļiem, no kā atskaitītas subsīdijas, un tirdzniecības un transporta peļņas normas pēc ražojuma. Faktiski pirmā alternatīva nav iespējama bez otrās, jo parasti nav iespējams zināt slejas par ražojumu nodokļiem, par ražojumu subsīdijām un tirdzniecības un transporta peļņas normām, kas sadalītas pēc ražojumiem piegādes tabulā, ja vien no izlietojuma tabulas pēc pircēja cenām nav zināms sadalījums starp atsevišķu ražojumu izlietojumiem (9.6. tabula).
- 9.37. Līdz ar to līdzsvarošanas procesā ir iesaistītas šādas tabulas:
- piegādes un izlietojuma tabulas 9.5 un 9.6, kas rāda piegādes un izlietojumu pēc ražojuma pircēja cenās, un līdzsvarošanas kopsummu galarezultātus bāzes cenās;
  - tabulas par tirdzniecības un transporta peļņas normām un par ražojumu nodokļiem, no kā atskaitītas subsīdijas (tabulas 9.7 un 9.8).
- 9.38. Piegādes un izlietojuma pāreja no bāzes cenām uz pircēja cenām (skat. 9.34. punktu) ir tirdzniecības peļņas normu pārdalīšana: vērtēšana bāzes cenās nozīmē, ka tirdzniecības peļņas normas ieraksta kā daļu ražojumu tirdzniecības, turpretim vērtēšana pircēja cenās nozīmē, ka tirdzniecības peļņas normas sadala ražojumiem, uz kuriem tās attiecas. Analoga situācija attiecas uz transporta peļņas normām.
- 9.39. Tirdzniecības peļņas normu kopsumma pēc ražojuma ir vienāda ar tirdzniecības peļņas normu kopsummu pēc tirdzniecības nozares, kam pieskaitītas sekundārās tirdzniecības peļņas normas pēc citām nozarēm. Analogs vienādojums attiecas uz transporta peļņas normām.

9.7. tabula. Vienkārša tirdzniecības un transporta peļņas tabula

1 2 3 ...	Nozares (NACE) (1)	... n	$\Sigma$ (1)	Galīgie izlietojumi a) b) c) d) e) f)	$\Sigma$ (3)	$\Sigma$ (1) + $\Sigma$ (3) (5)
Ražojumi (CPA)	(1)	Tirdzniecības un transporta peļņas normas par starpproduktu patēriņu pēc ražojuma un pēc nozares	(2)	Tirdzniecības un transporta peļņas normas par galīgiem izlietojumiem: Galapatēriņa izdevumi: a) mājaisaimniecību b) BIMA c) valdības Bruto kapitālieguldījumi: d) bruto ieguldījumi pamatkapitālā un vērtspējas e) izmaiņas krājumos f) eksports	(4)	Tirdzniecības un transporta peļņas normas, kopā
1						
2						
3						
.						
.						
.						
m)						
$\Sigma$ (1)	(2)	Tirdzniecības un transporta peļņas normas par starpproduktu patēriņu pēc nozares		Tirdzniecības un transporta peļņas normas par galīgiem izlietojumiem pēc veida		Tirdzniecības un transporta peļņas normas, kopā



9.40. Transporta peļņas normas ietver transportēšanas izmaksas, ko pircēji maksā atsevišķi un kas iekļautas ražojumu izlietojumā pircēja cenās, bet ne izgatavotāja produkcijas bāzes cenās vai vairumtirgotāju vai mazumtirgotāju tirdzniecības peļņas normās. Tādās transporta peļņas normās jo īpaši ietilpst:

- a) preču transports no izgatavošanas vietas līdz vietai, kur pircējs tās pieņem gadījumā, ja izgatavotājs maksā trešajai personai par transportu, ja minēto summu iekļauj atsevišķā rēķinā pircējam;
- b) preču transports, ko organizē izgatavotājs vai vairumtirgotājs vai mazumtirgotājs tādā veidā, ka pircējam atsevišķi jāmaksā par transporta izmaksām, pat ja transporta pakalpojumus sniedz pats izgatavotājs vai vairumtirgotājs vai mazumtirgotājs.

Visas citas preču transportēšanas izmaksas neieraksta kā transporta peļņas normu, piem.:

- a) ja izgatavotājs pats transportē preces, tad tādās transportēšanas izmaksas būs iekļautas izgatavotāja produkcijas bāzes cenās; tāds transports raksturo papilddarbību, un individuālās transporta izmaksas nebūs identificējas kā transportēšanas izmaksas;
- b) ja izgatavotājs organizē, lai preces transportētu bez atsevišķa fakturrēķina par transporta pakalpojumiem, tad tādās transportēšanas izmaksas tiks iekļautas izgatavotāja produkcijas bāzes cenās; tādās transportēšanas izmaksas būs identificējas kā tādās, un tās ierakstīs kā daļu izgatavotāja starpproduktu patēriņa;
- c) ja vairumtirgotāji un mazumtirgotāji noorganizē preču pārvešanu no vietas, kur viņi tās pieņem, līdz vietai, kur tās pieņem cits pircējs, tādās izmaksas tiks iekļautas tirdzniecības peļņas normā, ja pircējam nepieprasa atsevišķu maksu par transportēšanu. Un atkal, tāpat kā gadījumā ar izgatavotājiem, tādās izmaksas var raksturot vairumtirgotāju un mazumtirgotāju vai starpproduktu patēriņa pircēju papilddarbību, tādējādi ietilpstot tirdzniecības peļņas normā, bet ne transporta peļņas normā;
- d) ja mājsaimniecība nopērk preces galapatēriņa nolūkos un organizē trešās personas transportu, tad tādās transporta izmaksas ieraksta kā galapatēriņa izdevumus par transporta pakalpojumiem un neiekļauj tirdzniecības vai transporta peļņas normā.

9.41. 9.7. tabula rāda mazliet vienkāršotu ainu par tirdzniecības un transporta peļņas normu matricu, jo:

- a) nav parādīta izteikta atšķirība starp tirdzniecības un transporta peļņas normu. Abus peļņas normu veidus var norādīt par katru ražojumu grupu. Cits risinājums ir izveidot atsevišķas tabulas: vienu tirdzniecības peļņas normai un vienu transporta peļņas normai;
- b) attiecībā uz tirdzniecības peļņas normu jānosaka atšķirība starp vairumtirdzniecību un mazumtirdzniecību, lai ņemtu vērā atšķirības to cenās. Sastādot tabulas, jāapzinās, ka vairumtirgotāji var arī pārdot tieši mājsaimniecībām (piem., mēbeles) un ka mazumtirgotāji var arī pārdot nozarēm (piem., kafējnīcām un restorāniem);
- c) aprēķinot un analizējot tirdzniecības peļņas normas par ražojumiem galapatēriņa izdevumiem, ko veic mājsaimniecības, par katru ražojumu grupu var atšķirt arī svarīgākos sadales kanālus, lai ņemtu vērā atšķirības to cenās; atšķirība starp vairumtirdzniecību un mazumtirdzniecību tiešām ir pārāk aptuvena. Piemēram, mājsaimniecības var nopirkt preces un pakalpojumus lielveikalā, pārtikas preču veikalā, ziedu veikalā, universālveikalā, ārzemēs vai iegūt tos kā ienākumu natūrā. Turklāt par dažiem ražojumiem sekundārā realizācija var būt ļoti svarīga, piem., cigarešu gadījumā tas var attiekties uz realizāciju kafējnīcās, restorānos un degvielas uzpildes stacijās. Protams, tādu daudz smalkāku atšķirību var īstenot tikai tad, ja pieejamie datu avoti sniedz pietiekamu informāciju par vismaz aptuvenām katra sadales kanāla svarīguma aplēsēm;
- d) aprēķinot transporta peļņas normas, atšķirība pēc transporta veida (piem., pa dzelzceļu, gaisu, jūru/iekšzemes ūdensceļu vai ceļu) var būt ļoti noderīga.

9.42. Ražošanas un ievadmuītas nodokļu sastāvā ietilpst:

- a) nodokļi par ražojumiem (D.21):
  1. pievienotās vērtības veida nodokļi (PVN) (D.211);
  2. ievadmuītas nodokļi un nodevas, izņemot PVN (D.212);
  3. nodokļi par ražojumiem, izņemot PVN un ievadmuītas nodokļus (D.214);
- b) citi ražošanas nodokļi (D.29).

Līdzīgas kategorijas ir attiecībā uz ražošanas un importa subsīdijām. Subsīdijas apstrādā tā, it kā tās būtu negatīvi ražošanas un ievadmuītas nodokļi.

Visu minēto kategoriju definīcijas ir sniegtas 4.14. līdz 4.39. punktā.



- 9.43. Piegāde pēc bāzes cenām ietver citus tīros ražošanas nodokļus, tas ir, no kā atskaitītas citas ražošanas subsīdijas. Lai veiktu pāreju no bāzes cenām uz pircēja cenām (vai otrādi, skat. 9.34. punktu), jāpieskaita dažādie ražojumu nodokļi un jāatskaita dažādās ražojumu subsīdijas (vai otrādi).
- 9.44. PVN var būt atskaitāms, neatskaitāms vai vienkārši nepiemērojams:
- atskaitāmu PVN parasti piemēro vairākumam starpproduktu patēriņa, vairākumam bruto ieguldījumu pamatkapitālā un daļai krājumu izmaiņu;
  - neatskaitāmu PVN bieži piemēro galapatēriņa izdevumiem, daļām bruto ieguldījumu pamatkapitālā, daļai krājumu izmaiņām un daļai starpproduktu patēriņa;
  - PVN parasti nav piemērojams:
    - eksportam (vismaz eksportam uz valstīm ārpus Eiropas Savienības);
    - precēm vai pakalpojumiem, uz kuriem attiecas PVN nulles likme, neatkarīgi no to izlietojuma;
    - ražotājiem, kas atbrīvoti no PVN reģistrācijas, piem., mazajiem uzņēmējiem un reliģiskajām organizācijām.
- 9.45. PVN ieraksta neto EKS: visas piegādes vērtē bāzes cenās, tas ir, izņemot rēķinā iekļauto PVN; starpproduktu patēriņu un galīgo izlietojumu ieraksta pircēja cenās, tas ir, izņemot atskaitāmo PVN.
- 9.46. 9.8. tabula par ražojumu nodokļiem, no kā atskaitītas subsīdijas, ir vienkāršota, jo:
- dažādie ražojumu nodokļu veidi nav atšķirti un subsīdijas nenorāda atsevišķi;
  - dažādas nodokļu likmes un subsīdijas var piemērot dažādiem sadales kanāliem, tāpēc pēdējā arī būtu jāatšķir, ja pastāv būtiska un pietiekama informācija.
- 9.47. Nodokļi un subsīdijas par ražojumiem atbilst summām, kas jāsamaksā pēc tam, kad tās apliecinātas ar nodokļu aprēķinu, deklarācijām utt. vai faktiski samaksātām summām (skatīt 4.27. punktu). Nodokļus (un subsīdijas) par ražojumiem parasti aplēš pēc ražojuma, piemērojot oficiālās nodokļu (subsīdiju) likmes dažādajām plūsmām. Vēlāk jāanalizē atšķirības starp nodokļu aprēķiniem vai faktiski samaksātajām summām.
- Dažas no minētajām atšķirībām rāda, ka ražojumu nodokļu sākotnējā aplēse neatbilst EKS definīcijām:
    - atbrīvojuma gadījumā ražojumu nodokļu sākotnējā aplēse tāpēc jāsamazina;
    - gadījumā, kad izvairās no ražojumu nodokļu maksāšanas (piem., nodokļu maksāšana ir obligāta, bet nav nodokļu aprēķina), ražojumu nodokļu aplēse ir jāsamazina;
    - naudas sodu gadījumā ražojumu nodokļu aplēses jāpalielina.
- Ražojumu nodokļu aplēšu izmaiņas līdztekus ietekmē mainīgos lielumus, ko aplēš, pieskaitot vai atskaitot ražojumu nodokļu aplēses. Piemēram, specifiskas ražojumu grupas produkciju bāzes cenās var aplēst, atskaitot *inter alia* ražojumus nodokļus no aplēstā izlietojuma pircēja cenās. Tomēr produkcijas aplēses bāzes cenās var arī apvienot *inter alia* ar ražojumu nodokļu aplēsēm, lai iegūtu izlietojumu aplēses pircēja cenās.
- Piegādes un izlietojuma tabulā nav jāņem vērā daži citi atšķirību veidi:
    - laika atšķirības, piem., maksājumi var attiekties uz vairāku gadu nodokļu aprēķiniem;
    - maksātnespējīgi uzņēmumi (bankroti): tas jāieraksta kā citas izmaiņas finanšu aktīvu un saistību apjomā, tas ir, tās nav ierakstāmas piegādes un izlietojuma tabulā.
  - Dažos gadījumos atšķirības var arī norādīt, ka ražojumu nodokļu un subsīdiju sākotnējā aplēsē ir ieviesies būtiska kļūda, piem., kāda ražojuma produkcijas nepietiekamas aplēses rezultātā. Tad var pamatot arī preču un pakalpojumu plūsmu aplēšu grozījumus.

Pārejā no ražojuma izlietojumiem pircēja cenās uz bāzes cenām ražojumu nodokļu un subsīdiju sākotnējo aplēšu grozījumus var norādīt kā atsevišķu posteni. Tomēr par visiem izejvielu un produkcijas aprēķiniem būs nepieciešams iedalīt šo grozījumu pēc ražojuma, pat ja to var pamatot tikai ar vienkāršu matemātisku apstiprinājumu, piem., proporcionālu iedalījumu.

- 9.48. Izlietojuma tabulā 9.6. nav norādīts, kādā mērā izlietotās preces un pakalpojumi ir ražoti iekšzemē vai importēti. Tāda informācija ir vajadzīga visām analizēm, kurās saiknei starp preču un pakalpojumu piegādi un izlietojumu ir nozīme nacionālajā ekonomikā. Konkrēts gadījums ir analizēt eksporta vai galapatēriņa izdevumu izmaiņu ietekmi uz importu, iekšzemes ražošanu un saistītiem mainīgiem lielumiem, piemēram, nodarbinātība. Faktiski to piemēro vairākumam analīžu, kas norādītas 9.14. un 9.15. punktā. Tāpēc izejvielu un produkcijas sistēma ietver arī izlietojuma tabulu par importētajiem ražojumiem un tabulu par iekšzemē ražotajām precēm un pakalpojumiem (9.9. un 9.10. tabula).
- 9.49. Izlietojuma tabula par importētajiem ražojumiem jāasastāda, izmantojot visu par importa izlietojumiem pieejamo informāciju, piem., par dažiem ražojumiem var būt zināmi lielākie importētāju uzņēmumi un par dažiem ražotājiem var būt informācija par importa apjomu. Parasti tomēr tiešās statistiskās informācijas par importa izlietojumu ir maz. Tāpēc tāda informācija parasti jāpapildina ar pieņēmumiem pēc ražojuma grupas.
- 9.50. Iekšzemē ražoto preču un pakalpojumu izlietojuma tabulu tad var iegūt, atskaitot importēto ražojumu izlietojuma tabulu no vispārīgās izlietojuma tabulas.





9.51. Lai izmantotu specifiskākiem nolūkiem, iepriekš noformētās piegādes un izlietojuma tabulas var grozīt, ieviešot alternatīvas un papildu klasifikācijas. Svarīgi konkrētie gadījumi ir:

- a) detalizētākas ražojumu un nozaru klasifikācijas, kuru pamatā ir nacionālās klasifikācijas, vai lai ņemtu vērā specifiskas vajadzības, piem., lai analizētu pētniecības un attīstības nozīmi nacionālajā ekonomikā;
- b) detalizētāks importa un eksporta ģeogrāfiskais sadalījums, piem., Eiropas Savienības iekšējā tirdzniecība, apakšklasificēta pēc valsts, un Eiropas Savienības ārējā tirdzniecība, apakšklasificēta pēc saimnieciskajiem reģioniem un pēc dažām īpašām valstīm, tādām kā Amerikas Savienotās Valstis un Japāna;
- c) importa klasifikācija:
  1. tādu ražojumu imports, ko ražo arī iekšzemē ("konkurējošais imports");
  2. tādu ražojumu imports, ko iekšzemē neražo ("papildimports").

Var sagaidīt, ka abiem importa veidiem ir atšķirīgas attiecības ar nacionālo ekonomiku un atšķirīga nozīme. Konkurējošais imports var būt analīzes un ekonomiskās politikas objekts, jo tas var būt iekšzemes produkcijas aizstājējs; tāpēc tos var iekļaut kā (potenciālā) galīgā izlietojuma atsevišķu kategoriju izlietojuma tabulās. Attiecībā uz papildimportu analīze koncentrēsies galvenokārt uz tā cenu vai apjoma izmaiņu ietekmi uz nacionālo ekonomiku (piem., naftas krīzes gadījumā);

- d) darba ņēmēju kompensācijas klasifikācija pēc tādiem kritērijiem kā izglītības līmenis, daļēja slodze/pilna slodze, vecums un dzimums. Šo klasifikāciju tad var piemērot arī papildinformācijai par nodarbinātību. Tādējādi piegādes un izlietojuma tabulas var izmantot arī visiem darba tirgus analīzes veidiem;
- e) darba ņēmēju kompensācijas sadalījums:
  1. algas, tostarp
    - darba ņēmēju sociālās iemaksas <sup>(1)</sup>;
  2. darba devēju sociālās iemaksas.

Tāds sadalījums ļauj analizēt sociālo iemaksu nozīmi ieguldīto darbaspēka resursu cenā un novirzīt šo aprūtinājumu bruto darbības rezultāta virzienā;

- f) galapatēriņa klasifikācija pēc nolūka (mājsaimniecībām: COICOP, un valdībai: COFOG). Minēto izdevumu funkcionālā klasifikācija ļauj novērtēt katras funkcijas ietekmi ekonomikas daļā. Piemēram, tad var novērtēt valsts un privāto izdevumu nozīmīgumu par veselības aprūpi, transportu un izglītību. Cits konkrēts gadījums ir analizēt to, kā valdības izdevumi par aizsardzību ietekmē dažas iekšzemes nozares, jo īpaši lidaparātu, smagkravas automobiļu un ieroču ražotājus;
- g) ieguldījumu pamatkapitālā un pamatkapitāla krājumu pārklasifikācija par pamatlīdzekļiem, ko īpašnieks iznomājis, piem., operatīvās izpirkumnomas gadījumā: pamatlīdzekļus var ierakstīt tā, it kā tie būtu lietotāja īpašumā (atšķirībā no standarta apstrādes EKS). Tādas pārklasifikācijas nolūks ir padarīt salīdzināmas nozaru, kuras nomā pamatlīdzekļus, un nozaru, kurām pieder tamlīdzīgi pamatlīdzekļi, izmaksu struktūras. Konsekventai uzskaitēi minētā pārklasifikācija pieprasa arī nomnieka starpproduktu patēriņa un iznomātāja produkcijas grozījumus par pamatlīdzekļa nomas summu;
- h) nodarbinātības un darba ņēmēju kompensācijas pārklasifikācija par nolīgtu darbaspēku un personām, kuras strādā ar pagaidu nodarbinātības aģentūru starpniecību: tādas pārklasifikācijas nolūks ir padarīt nozaru izmaksu struktūru salīdzināmāku, ierakstot personas kā darba ņēmējus nozarēs, "kurās tās faktiski strādā". Tāda pārklasifikācija ietver arī iesaistīto nozaru starpproduktu patēriņa un produkcijas jēdzienu grozījumu.

<sup>(1)</sup> Šā jēdziena vispārējā aplēse var būt vajadzīga, ja darba ņēmēja sociālā iemaksa ir atkarīga ne tikai no algas, bet arī, piem., no citiem darba ņēmēja ieņēmumiem, vecuma un ģimenes stāvokļa.

**TABULAS, KAS SASAISTA PIEGĀDES UN IZLIETOJUMA TABULAS AR SEKTORU KONTIEM**

9.52. Informācijai piegādes un izlietojuma tabulās jābūt sasaistītai ar sektoru kontiem, lai nodrošinātu, ka piegādes un izlietojuma tabula ir saskaņota ar sektoru kontiem. To sasniedz, ieviešot tabulu ar mainīgiem lielumiem, kas saistklasificēta pēc nozares un pēc sektora (skat. 9.11. tabulu).

9.11. tabula. Tabula, kas sasaista piegādes un izlietojuma tabulas ar sektoru kontiem

		Nozares (NACE)		Σ (1)
		1 2 3 ...	... n	
		(1)		(2)
<b>I. Nefinanšu sabiedrības</b>	(1)			
Kopējā produkcija				
Tirgus produkcija				
Produkcija pašu galapatēriņam				
Cita ārpustirgus produkcija				
Starpproduktu patēriņš				
Bruto pievienotā vērtība				
Darba ņēmēju kompensācija				
Citi tūrie ražošanas nodokļi				
Pamatkapitāla patēriņš				
Tīrais darbības rezultāts				
Bruto ieguldījumi pamatkapitālā				
<b>II. Finanšu sabiedrības</b>				
Kopējā produkcija				
...				
Bruto ieguldījumi pamatkapitālā				
<b>III. Valsts pārvalde</b>				
<b>IV. Mājsaimniecības</b>				
<b>V. BIMA</b>				
Kopā pa sektoriem	(2)			
Produkcija				
...				
Bruto ieguldījumi pamatkapitālā				

**SIMETRISKĀS IZEJVIELU UN PRODUKCIJAS TABULAS**

9.53. EKS izejvielu un produkcijas tabula pa atsevišķiem ražojumiem ir svarīgākā simetriskā izejvielu un produkcijas tabula, un šī tabula ir aprakstīta šeit.

9.54. Izejvielu un produkcijas tabulu pa atsevišķiem ražojumiem (skat. 9.4. un 9.12. tabulu) var sastādīt, konvertējot piegādes un izlietojuma tabulas, abas bāzes cenās. Tas ietver formāta maiņu, tas ir, no divām asimetriskām tabulām uz vienu simetrisku tabulu (skat. 9.09. punktu). Konversiju var sadalīt trijos posmos:

- a) blakusražojumu, kas iekļauti piegādes tabulā, sadalījums pa nozarēm, kurās tie ir galvenie ražojumi;

- b) izlietojuma tabulas sleju pārkārtošana no izejvielām nozarēs uz izejvielām viendabīgās nozarēs (bez rindu apkopošanas);
  - c) jaunās izlietojumu tabulas detalizēto ražojumu (rindu) apkopošana uz viendabīgajām nozarēm, kas norādītas slejās, ja vajadzīgs.
- 9.55. Solis a) ietver produkcijas pārvedumus blakusražojumu veidā piegādes tabulā. Tā kā blakusražojumi parādās kā "ārpusdiagonāles" ieraksti piegādes tabulā, šis pārvedumu veids ir salīdzinoši vienkāršs. Tādus blakusražojumus uzskata par papildinājumiem nozarēs, kurās tie ir galvenie, un tos izņem no nozarēm, kurās tos saražoja.
- 9.56. Solis b) ir sarežģītāks, jo pamatdati par izejvielām attiecas uz nozarēm, nevis uz katru atsevišķu ražojumu, ko saražojusi katra nozare. Šeit veicama konversijas veids rezultātā rada izejvielu pārvedumu, kas saistīts ar tās nozares blakusprodukciju, kurā tāda blakusprodukcija tika saražota, uz nozari, kurai tās galvenokārt (raksturīgi) pieder. Veicot pāreju, var izmantot divas dažādas pieejas:
- 1. izmantojot papildu statistisko un tehnisko informāciju;
  - 2. izmantojot pieņēmumus.
- 9.57. Papildu statistiskā un tehniskā informācija jāizmanto pēc iespējas vairāk. Piemēram, var būt iespējams iegūt specifisku informāciju par izejvielām, kas vajadzīgas, lai ražotu zināmus produkcijas veidus. Tomēr tāda veida informācija parasti ir nepilnīga. Visbeidzot, parasti būs nepieciešams izmantot vienkāršus pieņēmumus, lai veiktu pārvedumus.

9.1.2. tabula. Simetriska izejvielu un produkcijas tabula bāzes cenās (pēc ražojumiem)

	Ražojumi (CPA)	Σ (1)	Galīgie izlietojumi a) b) c) d) e) f)	Σ (3)	Σ (1) + Σ (3)
1 2 3 ...	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
(1)	Starpproduktu patēriņš bāzes cenās pēc ražojuma un pēc ražojuma		Galīgie izlietojumi bāzes cenās: Galapatēriņa izdevumi: a) mājsaimniecību b) BIMA c) valdības Bruto kapitālieguldījumi: d) bruto ieguldījumi pamatkapitālā un vērtspējas e) izmaiņas krājumos f) eksports		
1 2 3 . . . . . n					
Ražojumi (CPA)					
Σ (1)	Kopējais starpproduktu patēriņš bāzes cenās pēc ražojuma		Galīgais izlietojums bāzes cenās pēc veida		Kopējais izlietojums bāzes cenās
Nodokļi par ražojumiem Subsīdijas par ražojumiem (-)	Tīrie nodokļi par ražojumiem pēc ražojuma		Tīrie nodokļi par ražojumiem pēc galīgā izlietojuma veida		Kopējie tīrie nodokļi par ražojumiem
Σ (1) + (3)	Kopējais starpproduktu patēriņš pircēja cenās pēc ražojuma		Kopējie galīgie izlietojumi pēc veida pircēja cenās		Kopējie tīrie nodokļi pircēja cenās
Darba ņēmēju kompensācija Citi tīrie ražošanas nodokļi Pamatkapitāla patēriņš Tīrais darbības rezultāts	Previenotās vērtības sastāvdaļas pēc ražojuma				
Σ (5)	Previenotā vērtība pēc ražojuma				
Σ (1) + (3) + Σ (5)	Produkcija bāzes cenās pēc ražojuma				
Imports	Imports CIF pēc ražojuma				
(7) + (8)	Piegāde bāzes cenās pēc ražojuma				
Ieguldījumi pamatkapitālā Pamatkapitāla krājums Ieguldāmie darbaspēka resursi					
(10)					



- 9.58. Pieņemumu pamatā, ko izmanto, lai pārvestu produkciju un saistītās izejvielas, ir divi tehnoloģisko pieņemumu veidi:
- nozaru tehnoloģija, pieņemot, ka visi ražojumi, ko saražojušas vietējās DVV kādā nozarē, ir saražotas vienā un tajā pašā izejvielu struktūrā;
  - ražojumu tehnoloģija, pieņemot, ka visiem ražojumiem kādā ražojumu grupā ir viena un tā pati izejvielu struktūra, neatkarīgi no tā, kāda nozare tos ražo.

Labākā pieņemuma izvēle nav viegla, tā katrā atsevišķā gadījumā jāpiemēro. Tai tiešām jābūt atkarīgai no nacionālo nozaru struktūras, piem., no specializācijas pakāpes, un no to nacionālo tehnoloģiju viendabīguma, ko izmanto ražojumu ražošanai vienā un tajā pašā ražojumu grupā. Piemēram, zābakus var izgatavot no ādas vai no plastmasas. Tādējādi vienas ražojumu tehnoloģijas pieņemšana attiecībā uz visiem zābakiem (vai ja izmanto lielāku apkopojuma pakāpi, piem., apaviem) var būt problemātiska; nozares tehnoloģijas pieņemšana tad var būt labāka alternatīva.

Ražojumu tehnoloģijas pieņemuma vienkārša piemērošana bieži vien ir devusi nepieņemamus rezultātus tiktāl, ciktāl dažreiz radītie izejvielu un produkcijas koeficienti ir neticami vai pat neiespējami, piemēram, negatīvi koeficienti. Neiespējamie koeficienti var rasties mērījumu kļūdu dēļ un nevienādīguma dēļ (ražojumu maisījuma dēļ) nozarē, kurā pārvestais ražojums ir galvenais ražojums. To var pārvarēt, izdarot korekcijas, ņemot vērā papildinformāciju vai pēc iespējas pilnīgākā mērā izmantojot apzinātus novērtējumus. Protams, cits risinājums ir piemērot nozaru tehnoloģijas alternatīvo pieņemumu. Praksē jaukto tehnoloģiju pieņemumu izmantošana, kas apvienoti ar papildinformāciju, ir labākā stratēģija simetrisko izejvielu un produkcijas tabulu sastādīšanai.

- 9.59. Pieņemumu nozīmes svarīgums ir atkarīgs no blakusražošanas pakāpes, kas savukārt ir atkarīga ne tikai no tā, kā tiek organizēta ražošana saimniecībā, bet arī no ražojumu sadalījuma. Jo detalizētāks ražojumu sadalījums, jo vairāk blakusprodukcijas var sagaidīt.
- 9.60. Solis c) ietver ražojumu apkopojumu jaunajā izlietojumu tabulā līdz nozarēm, kas tos rada, atbilstīgi a) solim, un rezultātā rodas simetriska izejvielu un produkcijas tabula ar ražojumiem, kas saistklasificēti pret blakusražojumiem. Kamēr minētie grozījumi sākas no datiem, kas pamatoti uz vietējām DVV, rezultātā iegūtie ieraksti tiek izdarīti tā, lai tie atbilstu "viendabīgo ražošanas vienību" ierakstiem.
- 9.61. Klasifikācijas simetriskajā izejvielu un produkcijas tabulā sakrīt ar klasifikācijām piegādes un izlietojuma tabulās, jo pirmās ir pēdējo pārveide (izņemot, protams, klasifikāciju pēc nozares/viendabīgās nozares).
- 9.62. Simetriskajai izejvielu un produkcijas tabulai 9.12. jāpievieno vismaz divas tabulas:
- matrica, kurā norāda importa izlietojumu; šīs tabulas formāts ir tāds pats kā importa tabulas formāts, kas atbalsta piegādes un izlietojuma tabulas (skat. 9.10. tabulu), izņemot to, ka izmanto klasifikāciju "pēc ražojuma";
  - simetriska izejvielu un produkcijas tabula par iekšzemes produkciju (9.13. tabula).

Pēdējā tabula jāizmanto, aprēķinot uzkrātos koeficientus, tas ir, Ļeontjeva inversiju. 9.13. tabulas izteiksmē Ļeontjeva inversija ir inversija starpībai starp identitātes matricu I un tehnisko koeficientu matricu, kas iegūta no matricas  $((1), (1))$ . Ļeontjeva inversija var būt aprēķināta arī par iekšzemes produkciju un konkurējošo importu (skat. 9.51. punktu). Tad pieņem, ka konkurējošais imports ir ražots tāpat kā konkurējošā iekšzemes produkcija.

9.13. tabula. Simetriska izejvielu un produkcijas tabula attiecībā uz iekšzemes produkciju (pēc ražojumiem)

	1 2 3 ...	Ražojumi (CPA)	Σ (1)	Galīgie izlietojumi a) b) c) d) e) f)	Σ (3)	Σ (1) + Σ (3)
		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
	1	Par iekšzemes produkciju: Starpproduktu patēriņš bāzes cenās pēc ražošanas un pēc ražošanas		Par iekšzemes produkciju: Galīgie izlietojumi bāzes cenās: Galapatēriņa izdevumi: a) mājsaimniecību b) BIMA c) valdības Bruto kapitālieguldījumi: d) bruto ieguldījumi pamatkapitālā un vērtspējas e) izmaiņas krājumos f) eksports		
	2					
	3					
	.					
	.					
	.					
	n					
Σ (1)		Kopējais iekšzemes produkcijas starpproduktu patēriņš bāzes cenās pēc ražošanas		Iekšzemes produkcijas galīgie izlietojumi bāzes cenās		Kopējā iekšzemes produkcija
Importēto ražošanu izlietojums	(3)	Kopējais importēto ražošanu starpproduktu patēriņš pēc ražošanas		Iekšzemes produkcijas galīgie izlietojumi bāzes cenās		Kopējais imports
Tīrie nodokļi par ražojumiem	(4)	Tīrie nodokļi par ražojumiem starpproduktu patēriņam pēc ražošanas		Tīrie nodokļi par ražojumiem pēc galīgā izlietojuma		Kopējie tīrie nodokļi par ražojumiem
Σ (2) + (3) + (4)	(5)	Kopējais starpproduktu patēriņš pircēja cenās pēc ražošanas		Kopējie galīgie izlietojumi pēc veida		Kopējais izlietojums
Darba ņēmēju kompensācija						
Citi tīrie ražošanas nodokļi	(6)	Pievienotās vērtības sastāvdaļas pēc ražošanas				
Pamatkapitāla patēriņš						
Tīrais darbības rezultāts						
Σ 6	(7)	Pievienotā vērtība pēc ražošanas				
Σ (1) + (3) + (4) + Σ (6)	(8)	Produkcija bāzes cenās pēc ražošanas				
Ieguldījumi pamatkapitālā						
Pamatkapitāla krājums						
Ieguldāmie darbaspēka resursi						

## 10. NODAĻA

## CENAS UN APJOMA RĀDĪTĀJI

- 10.01. Ekonomisko kontu sistēmā visas plūsmas un krājumus izsaka naudas vienībās. Naudas vienība ir vienīgais kopsaucējs, ko var izmantot, lai novērtētu ārkārtīgi dažādos darījumus, kas ierakstīti kontos, un atvasinātu nozīmīgus līdzsvarošanas posteņus.

Sarežģījums, izmantojot naudas vienību kā mērvienību, ir tas, ka šī vienība nav stabila, un tas arī nav starptautisks standarts. Lielākās rūpes ekonomiskajā analizē ir izmērīt ekonomisko izaugsmi apjoma izteiksmē starp dažādiem laika posmiem. Tad dažu ekonomisko rādītāju vērtības izmaiņās jāatšķir izmaiņas, kas rodas tikai cenu izmaiņu dēļ, un atlikums, ko sauc par izmaiņām "apjomā".

Ekonomiskajā analizē veic arī telpiskus salīdzinājumus, tas ir, starp dažādām nacionālajām ekonomikām. To centrā ir ražošanas līmeņa un ienākuma starptautiskie salīdzinājumi apjoma izteiksmē, bet ņem vērā arī cenu līmeni. Tāpēc atšķirības ekonomisko rādītāju vērtībā starp valstu pāriem vai grupām jāsadala reizinātājos — tādās sastāvdaļās, kas atspoguļo apjoma atšķirības un cenu atšķirības.

- 10.02. Ja runa ir par plūsmu un krājumu laika salīdzinājumiem, tad vienlīdz liela nozīme jāpiešķir gan cenu, gan apjomu izmaiņu rūpīgiem mērījumiem. Īstermiņā cenu izmaiņu novērošanai nav mazāka nozīme kā piedāvājuma un pieprasījuma apjoma mērījumiem. Ilgākā termiņā ekonomiskās izaugsmes pētījumos jāņem vērā kustība dažādo preču un pakalpojumu veidu relatīvajās cenās.

Pamatmērķis nav vienkārši nodrošināt visaptverošus cenu un apjomu izmaiņu rādītājus par galvenajiem sistēmas rādītājiem, bet apkopot savstarpēji atkarīgu rādītāju komplektu, kas ļauj veikt sistemātisku un detalizētu inflācijas un ekonomiskās izaugsmes un svārstību analīzi.

- 10.03. Vispārīgais noteikums telpiskajiem salīdzinājumiem ir tas, ka jāveic precīzi mērījumi gan par ekonomisko rādītāju apjomu, gan par cenu sastāvdaļām. Tā kā atšķirība starp Laspijēra un Pāšes formulām bieži ir nozīmīga telpiskajos salīdzinājumos, Fišera indeksa formula ir vienīgā pieņemamā šai nolūkā.

- 10.04. Ekonomiskajiem kontiem ir tā priekšrocība, ka tie sniedz piemērotu sistēmu apjoma un cenu indeksa sistēmas izveidei, kā arī nodrošina statistikas datu konsekveci.

Kontu veidošanas pieejas priekšrocības var apkopot šādi:

- a) jēdzieniskā līmenī tāda kontu veidošanas sistēmas izmantošana, kas nosedz visu ekonomisko sistēmu, prasa konsekventi precizēt cenas un fizikālās vienības par dažādajiem ražojumiem un plūsmām sistēmā. Tāda veida sistēmā ir obligāti, piemēram, lai cenas un apjoma jēdzieni par konkrētu ražojumu grupu būtu vienādi identificēti gan resursos, gan izlietojumos;
  - b) statistikas līmenī ekonomisko kontu sistēmas izmantošana uzliek kontu veidošanas ierobežojumus, kas jāievēro gan par kārtējām, gan par nemainīgajām cenām, un parasti būs vajadzīgas dažas korekcijas, lai nodrošinātu cenas un apjoma datu konsekveci;
  - c) turklāt integrētas cenu un apjoma indeksu sistēmas izveide ekonomisko kontu sistēmas kontekstā nodrošina nacionālās uzskaites speciālistu ar papildu pārbaudēm. Pieņemot, ka pastāv līdzsvarota piegādes un izlietojuma tabulu sistēma kārtējās cenās, tādu līdzsvarotu tabulu izveide nemainīgās cenās nozīmē, ka automātiski var atvasināt netiešo cenu indeksu sistēmu. Tādu atvasināto indeksu ticamības izskatīšana var izraisīt nemainīgo cenu datu pārskatīšanu un korekcijas, un dažos gadījumos pat nemainīgo cenu vērtības pārskatīšanu un korekcijas;
  - d) visbeidzot, kontu veidošanas pieeja ļauj izmērīt cenu un apjoma izmaiņas par dažiem līdzsvarošanas posteņiem kontos, pēdējos atvasinot pēc definīcijas, izmantojot citus datus kontos.
- 10.05. Kaut gan integrētajai sistēmai, kuras pamatā ir darījumu ar precēm un pakalpojumu līdzsvars gan vispārējā līmenī, gan pēc nozares, ir priekšrocības, tomēr jāatgādina, ka tādējādi iegūtie cenu un apjoma indeksi neatbilst visām vajadzībām un neatbild uz visiem iespējamiem jautājumiem par cenu vai apjoma izmaiņu priekšmetu. Kontu veidošanas ierobežojumi un cenu un apjomu indeksa formulu izvēle, lai gan tas ir būtiski saskaņotas sistēmas izveidei, dažreiz var būt kavēklis. Ir vajadzīga arī informācija par īsākiem laika posmiem kā mēneši vai ceturkšņi. Tādos gadījumos var izrādīties noderīgi citi cenas un apjoma indeksu veidi.

**CENAS UN APJOMA INDEKSU DARBĪBAS JOMA KONTU SISTĒMĀ**

10.06. Starp plūsmām, kas parādās ekonomiskajos kontos par kārtējām cenām, ir dažas (galvenokārt attiecībā uz ražojumiem), kurās atšķirība starp cenu un apjoma izmaiņām ir līdzīga atšķirībai mikroekonomiskajā līmenī. Daudzām citām plūsmām sistēmā atšķirība ir daudz mazāk redzama.

Pirmajā gadījumā plūsmas attiecas uz grupu elementāru darījumu ar precēm un pakalpojumiem, kur katras vērtība ir līdzvērtīga ražojumu fizikālo vienību skaitam un to attiecīgajai vienības cenai. Tādā gadījumā ir pietiekami zināt konkrētās plūsmas sadalījumu elementāros darījumos, lai noteiktu tās cenas un apjoma vidējo svārstību.

Pēdējā gadījumā, kas attiecas uz vairākiem darījumiem, kuri saistīti ar sadali un finanšu starpniecību, kā arī ar līdzsvarošanas posteņiem, piemēram, pievienoto vērtību, ir grūti vai pat neiespējami tieši sadalīt kārtējās vērtības cenas un apjomu sastāvdaļās un ir jāpieņem īpaši risinājumi.

Ir jāņem vērā arī vairāku tādu rādītāju reālā pirktspēja, kā darba ņēmēju kompensācija, mājsaimniecību izmantojamais ienākums vai nacionālais ienākums. To var izdarīt, piemēram, veicot tiem deflāciju ar preču un pakalpojumu cenu indeksu, ko par tām var nopirkt.

10.07. Jāuzsver, ka mērķis un procedūra, kas jāievēro, mērot reālo pirktspēju, būtiski atšķiras no tiem, ko ievēro, veicot deflāciju precēm un pakalpojumiem, un līdzsvarošanas posteņiem. Attiecībā uz tiem var izveidot integrētu cenu un apjoma indeksu sistēmu, kas, cita starpā, ir noderīga ekonomiskās izaugsmes mērīšanai. Pēdējā veida plūsmu vērtējumi reālā izteiksmē izmanto plūsmu cenu indeksus, kas nav apsvērti un kas var atšķirties atkarībā no analīzes mērķa: tā var būt tikai vienošanās un to nevar izdarīt vienotā veidā integrētas cenu un apjoma indeksu sistēmas ietvaros.

**CENAS UN APJOMA INDEKSU INTEGRĒTĀ SISTĒMA**

10.08. Sistemātiskais kārtējo vērtību izmaiņu sadalījums sastāvdaļās “cenas izmaiņas” un “apjoma izmaiņas” ir ierobežots līdz darījumus raksturojošām plūsmām, ko ieraksta preču un pakalpojumu kontos (0) un ražošanas kontos (I); to veic gan par datiem, kas attiecas uz individuālām nozarēm, gan par tiem, kas attiecas uz kopējo ekonomiku. Plūsmas, kas raksturo līdzsvarošanas posteņus, piemēram, pievienoto vērtību, nevar tieši sadalīt reizinātājos — cenas un apjoma sastāvdaļās; to var izdarīt tikai netieši, izmantojot attiecīgās darījumu plūsmas.

Kontu veidošanas sistēmas izmantošana uzliek dubultu ierobežojumu datu aprēķiniem:

- a) preču un pakalpojumu konta saldo par jebkuru divu gadu secību jābūt iegūtam gan nemainīgās, gan kārtējās cenās;
- b) katrai plūsmai kopējās ekonomikas līmeni jābūt vienādam ar atbilstošo plūsmu summu par dažādajām nozarēm.

Trešais ierobežojums, kas nav raksturīgs kontu sistēmas izmantošanā, bet rodas apzinātā izvēlē, ir tas, ka katra izmaiņa darījumu vērtībā jāatbilst vai nu uz izmaiņām cenā, vai uz izmaiņām apjomā, vai uz abu apvienojumu.

Ja minētās trīs prasības ir izpildītas, tad preču un pakalpojumu kontu un ražošanas kontu vērtēšana nemainīgās cenās nozīmē, ka var iegūt integrētu komplektu ar cenu un apjoma indeksiem.

10.09. Saliekot tādu integrētu komplektu, jāņem vērā šādi posteņi.

<b>Darījumi ar ražojumiem</b>		
Produkcija	P.1	
Tirgus produkcija		P.11
Produkcija pašu galapatēriņam		P.12
Cita ārpustirgus produkcija		P.13
Starpproduktu patēriņš	P.2	
Galapatēriņa izdevumi	P.3	
Individuālā galapatēriņa izdevumi		P.31
Kolektīvā galapatēriņa izdevumi		P.32
Faktiskais galapatēriņš	P.4	
Faktiskais individuālais galapatēriņš		P.41
Faktiskais kolektīvais galapatēriņš		P.42
Bruto kapitālieguldījumi	P.5	
Bruto ieguldījumi pamatkapitālā		P.51
Krājumu izmaiņas		P.52
Vērtslietu iegādes, no kurām atskaitītas to realizācijas		P.53
Preču un pakalpojumu eksports	P.6	
Preču eksports		P.61
Pakalpojumu eksports		P.62
Preču un pakalpojumu imports	P.7	
Preču imports		P.71
Pakalpojumu imports		P.72
<b>Ražojumu nodokļi un subsīdijas</b>		
Ražojumu nodokļi, izņemot PVN		D.212 un D.214
Subsīdijas par ražojumiem		D.31
PVN par ražojumiem		D.211
<b>Pamatkapitāla patēriņš</b>	K.1	
<b>Līdzsvarošanas posteņi</b>		
Pievienotā vērtība	B.1	
Iekšzemes kopprodukts	B.1*g	

#### CENU UN APJOMA INDEKSI CITIEM RĀDĪTĀJIEM

10.10. Papildus iepriekš apsvērtajiem cenu un apjoma rādītājiem šādus rādītājus var sadalīt arī pašu cenas un apjoma sastāvdaļās. Tādu rādītāju mērķi ir atšķirīgi.

Krājumi	AN.12
Ražoto pamatlīdzekļu krājumi	AN.11
Darba ņēmēju kompensācija	D.1

Krājumiem attiecīgi katra laika posma sākumā un beigās jābūt aprēķinātiem nemainīgajās cenās, lai aplēstu krājumu apjoma izmaiņas tajā laika posmā.

Ražoto pamatlīdzekļu krājumi jāaprēķina nemainīgajās cenās, lai aplēstu kapitāla produkcijas koeficientus, kā arī, lai iegūtu pamatu aplēsēm par pamatkapitāla patēriņu nemainīgajās cenās.

Darba ņēmēju kompensācija jāaprēķina nemainīgajās cenās, lai mērītu ražīgumu, un dažos gadījumos arī, lai aplēstu produkciju, izmantojot nemainīgo cenu datus par izejvielām.

10.11. Darba ņēmēju kompensācija ir ienākuma elements. Lai mērītu pirktpēju, to var novērtēt reālā izteiksmē, veicot tai deflāciju ar indeksu, kurš atspoguļo darba ņēmēju pirktu ražojumu cenas. Arī citus ienākuma elementus, tādus kā mājsaimniecību izmantojamais ienākums un nacionālais ienākums, var mērīt reālā izteiksmē tādā pašā vispārīgā veidā.

## VISPĀRĒJIE PRINCIPI CENAS UN APJOMA INDEKSU MĒRĪŠANAI

### TIRGUS RAŽOJUMU CENU UN APJOMU NOTEIKŠANA

- 10.12. Cenas un apjoma indeksu integrētas sistēmas izveides pamatā ir pieņēmums, ka atsevišķas viendabīgas preces vai pakalpojuma līmenī vērtība  $v$  ir vienāda ar vienības cenu par daudzumu  $p$ , kas reizināts ar vienību daudzuma skaitu  $q$ , tas ir,

$$v = p \times q$$

- 10.13. *Definīcija.* Cenu definē kā tāda ražojuma vienas vienības vērtību, kuras daudzumi ir pilnīgi viendabīgi ne tikai fiziskā nozīmē, bet arī attiecībā uz vairākām citām īpašībām, kas aprakstītas 10.16. punktā. Lai tie būtu pieskaitāmi ekonomiskā nozīmē, daudzumiem jābūt identiski un ar vienādu vienības cenu. Katra rādītāja par darījumiem ar precēm un pakalpojumiem, ko norāda kontos, cenu un daudzuma rādītāji jāsaliek tā, lai

$$\text{vērtības indekss} = \text{cenas indekss} \times \text{apjoma indekss}$$

Tas nozīmē, ka katra izmaiņa konkrētas plūsmas vērtībā jāattiecinā vai nu uz izmaiņām cenā, vai uz izmaiņām apjomā, vai uz abu apvienojumu.

- 10.14. Par darījumiem ar precēm daudzos gadījumos ir viegli definēt darījumā iesaistītās fizikālās vienības un tādējādi arī cenu par vienību. Vairākos gadījumos, piemēram, unikālu kapitāla preču gadījumā, tas ir grūtāk, un ir jāpieņem īpaši risinājumi.

Par darījumiem ar pakalpojumiem bieži ir grūtāk precizēt īpašības, kas nosaka fiziskās vienības, un var rasties viedokļu atšķirības par izmantotajiem kritērijiem. Tas var attiekties uz svarīgām nozarēm, piemēram, finanšu starpniecības pakalpojumiem, vairumtirdzniecību un mazumtirdzniecību, pakalpojumiem uzņēmumiem, izglītību, pētījumiem un attīstību, veselību vai atpūtu. Ņemot vērā pakalpojumu nozaru pieaugošo nozīmi, ir būtiski atrast kopīgus risinājumus fizikālo vienību izvēles problēmai, pat ja tās ir tikai norunas.

### KVALITĀTES ATŠKIRĪBAS UN CENU ATŠKIRĪBAS

- 10.15. Fizikālās un citas īpašības, kas jāņem vērā, identificējot ražojumus, veido kvalitātes atšķirības, un tās ir nozīmīgas, vienlaikus radot sarežģītas statistiskas problēmas.

Fakts ir tāds, ka daudzām precēm un pakalpojumiem, kas paredzēti īpašam nolūkam, ir vairāki atšķirīgas kvalitātes paveidi, katrs ar savu cenu.

- 10.16. Šādi faktori atspoguļo kvalitātes atšķirības:

- a) fizikālās īpašības;
- b) piegādes dažādās vietās;
- c) piegādes dažādos dienas laikos vai dažādos laika posmos gadā;
- d) atšķirības pārdošanas nosacījumos vai apstākļos vai vidē, kādos preces vai pakalpojumus piegādā.

Atšķirības pārējos faktoros ar konkrētām fizikālām īpašībām nozīmē, ka fizikālās vienības nav identiskas ekonomiskā nozīmē un ka dažādu vienību vērtība ir atšķirīga. Tādas atšķirības vienības vērtībās uzskata par apjoma atšķirībām, nevis par cenas atšķirībām.

Īstenībā maksājums, ko veic preču pirkšanas laikā, sedz ne tikai preces cenu, bet arī ar preču piegādi saistīto pakalpojumu cenu. Tas nozīmē, ka principā identiskas preces, kas pārdotas par dažādām cenām un dažādos apstākļos, jāuzskata par dažādiem ražojumiem. Šis slēdziens ir izteikti atzīts piegādes un izlietojuma tabulās, kur tirdzniecības un transporta peļņas normas vērtību (kas raksturo galvenos pakalpojumus, kuri saistīti ar preču piegādi) ieraksta atsevišķi.

- 10.17. Konkrētā tirgū un atsevišķā laika posmā vairāku vienības vērtību līdzāspastāvēšanu var uzskatīt par pierādījumu kvalitātes atšķirību pastāvēšanai, izņemot 10.19. punktā aprakstītos gadījumus. Attiecīgi dažādie mašīnu modeļi un pat dažādas viena modeļa versijas jāuzskata par atšķirīgiem ražojumiem: līdzīgi jānošķir dzelzceļa braucieni pirmajā klasē un otrajā klasē.

Cenas un apjoma rādītāju aprēķināšanas nolūkā jāizmanto pēc iespējas detalizētāka ražojumu klasifikācija tā, lai katram identificējamam ražojumam būtu maksimāls viendabīgums, neatkarīgi no detalizācijas pakāpes, ko izmanto rezultātu uzrādīšanā.

- 10.18. Kvalitātes dimensija jāņem vērā arī tad, ja jāieraksta izmaiņas laikā. Kvalitātes izmaiņas, kas radušās, piemēram, ražojuma fizikālo īpašību grozījumu dēļ, jāuzskata par apjoma, nevis cenas izmaiņām. Jāņem vērā arī apkopojuma ietekme. Plūsmas sastāva izmaiņas, kas nozīmē, piemēram, izmaiņas par labu augstākai vidējai kvalitātei, jāieraksta kā apjoma pieaugums, nevis kā cenas pieaugums. Tas nozīmē, ka par to produkciju izmaiņu ietekmi, kuras pastāv starp tirgiem ar atšķirīgām cenām, piemēram, iekšējais pret ārējo vai rūpnieciskie izlietojumi pret patēriņa ražojumu tirgiem, uzskatīs apjoma, nevis cenas izmaiņas. Var secināt arī to, ka cenu izmaiņas par konkrētu plūsmu var rasties tikai tāpēc, ka ir notikušas cenu izmaiņas individuālo darījumu līmenī.
- 10.19. *Definīcija.* Novērotu vienības vērtības atšķirību pastāvēšana nav jāuzskata par kvalitātes atšķirību rādītāju šādos apstākļos, proti, ja trūkst informācijas, ja ir cenu diskriminācija, kura atspoguļo ierobežojumus izvēles brīvībā, un ja pastāv paralēlie tirgi. Tādos gadījumos vienību vērtību atšķirības uzskata par cenu atšķirībām.
- 10.20. Informācijas trūkums nozīmē, ka pircēji ne vienmēr ir pienācīgi informēti par esošajām cenu atšķirībām un līdz ar to netīši veic pirkumus par augstākām cenām. Tas vai arī pretējais var notikt arī situācijās, kad atsevišķi pircēji un pārdevēji apspriežas vai kaulējas par cenu. No otras puses, atšķirība starp tādas preces vidējo cenu, kas nopirkta tirgū, kur bieži notiek tāda kaulēšanās, un tādas pašas preces cenu, kas pārdota citādā mazumtirdzniecības preču tirgū, piemēram, lielveikalā, parasti jāuzskata par tādu, kas atspoguļo kvalitātes atšķirības, kuras radušās atšķirīgu pārdošanas nosacījumu dēļ.
- 10.21. Cenu diskriminācija nozīmē, ka pārdevēji var spēt no dažādām pircēju kategorijām iekasēt dažādas cenas par identiskām precēm un pakalpojumiem, ko pārdod tieši tādos pašos apstākļos. Tādos gadījumos īpaši kategorijai piederošam pircējam nav izvēles brīvības vai arī tā ir maza. Pieņemtais princips ir tāds, ka cenu variācijas jāuzskata par cenu diskrimināciju, ja iekasē dažādas cenas par identiskām vienībām, ko pārdod vienādos apstākļos skaidri nodalāmā tirgū. Cenu variācijas, kas rodas tādas diskriminācijas dēļ, neveido atšķirības apjomā.

Precu atkārtotas tirgošanas iespēja konkrētā tirgū nozīmē, ka cenu diskrimināciju par tādiem ražojumu veidiem vairākumā gadījumu var pieņemt kā nenozīmīgu. Cenu atšķirības, kas var pastāvēt precēm, parasti var izskaidrot kā tādas, kas radušās informācijas trūkuma vai paralēlu tirgu pastāvēšanas dēļ.

Pakalpojumu nozarēs, piemēram, transportēšanā, ražotāji var iekasēt zemākas cenas no indivīdu grupām, kuru ienākumi parasti ir zemāki, piemēram, no pensionāriem vai studentiem. Ja viņi var ceļot ikreiz, kad to vēlas, tā jāuzskata par cenu diskrimināciju. Tomēr, ja iekasē zemāku braukšanas maksu ar nosacījumu, ka viņi ceļo noteiktos laikos, parasti ne sastrēguma stundās, tad viņiem piedāvā zemākas kvalitātes transportu.

- 10.22. Paralēli tirgi var pastāvēt dažādu apsvērumu dēļ. Pircēji var nespēt nopirkt par zemāku cenu tik daudz, cik viņi vēlētos, jo par tādu cenu ir nepietiekamas piegādes, un var pastāvēt sekundārs, paralēls tirgus, kurā kotē augstākas cenas. Ir arī paralēla tirgus pastāvēšanas iespēja, ja pārdevēji var iekasēt zemākas cenas, jo tā viņi var izvairīties no dažiem nodokļiem. Arī tādos gadījumos cenu variācija veido cenas, nevis apjoma atšķirību.
- 10.23. Var gadīties izmaiņas plūsmas struktūrā, kas ietekmē tās kopējo vērtību, ja informācijas trūkuma, cenu diskriminācijas un paralēlu tirgu pastāvēšanas apstākļos identiskus ražojumus pārdod par dažādām cenām.

Pieņemsim, ka zināmu daudzumu konkrētas preces vai pakalpojuma par zemāku cenu pārdod konkrētai pircēju kategorijai bez jebkādam piedāvātās preces vai pakalpojuma īpašību, pārdošanas vietas, laika vai nosacījumu, vai citu faktoru atšķirībām. Turpmāks samazinājums proporcijā, kas pārdots par zemāku cenu, paceļ vidējo cenu, ko maksā preces vai pakalpojuma pircēji. Tas jāieraksta kā cenas, nevis apjoma pieaugums.

#### PRINCIPI ATTIECĪBĀ UZ ĀRPUSTIRGUS PAKALPOJUMIEM

- 10.24. Visaptverošas cenu un apjoma indeksu sistēmas izveide, kas nosegtu visas preču un pakalpojumu piegādes un izlietojumus, saduras ar īpašām grūtībām, mērot ārpustirgus pakalpojumu produkciju. Minētie pakalpojumi atšķiras no tirgus pakalpojumiem ar to, ka tos nepārdod par tirgus cenu, un to vērtību pēc pašreizējām cenām aprēķina pēc vienošanās par radušos izmaksu summu. Tādas izmaksas ir starpproduktu patēriņš, darba ņēmēju kompensācija, citi ražošanas nodokļi, no kā atskaitītas subsīdijas, un pamatkapitāla patēriņš.
- 10.25. Ja nav vienības tirgus cenas, tad izmaiņas ārpustirgus pakalpojuma "vienības izmaksas" var uzskatīt par cenu izmaiņas tuvinājumu. Ja ārpustirgus pakalpojumus patērē individuāli, tad principā ir iespējams aplēst daudzumus, kas ir viendabīgi un kas atspoguļo tādu pakalpojumu izman-

tošanu un piemēro vienības izmaksas bāzes gadam, lai iegūtu datus nemainīgās cenās. Pēc tāda produkcijas un mērījuma veida būs iespējams analizēt ražīguma izmaiņas par individuāliem ārpustirgus pakalpojumiem. Parasti nav iespējams konstatēt kolektīvo pakalpojumu vienības izmaksas un daudzumus, kas atspoguļo to izmantošanu. Ja mēģina ņemt vērā kolektīvo pakalpojumu ražīguma izmaiņas ar netiešām metodēm, tad lietotājiem tas jādara zināms.

- 10.26. Ekonomisko kontu kontekstā ir ļoti svarīgi pieņemt principu, ka ārpustirgus pakalpojumu veikšana un patēriņš, tāpat kā preču un tirgus pakalpojumu veikšana un patēriņš, jānosaka minēto preču un pakalpojumu faktisko plūsmu izteiksmē, nevis no to izmantošanas iegūto gala-rezultātu izteiksmē. Tā kā tādi rezultāti ir atkarīgi arī no vairākiem citiem faktoriem, nav iespējams izmērīt, piemēram, mācīšanas pakalpojumu apjomu pēc izglītības līmeņa celšanās vai medicīnas pakalpojumu apjomu pēc iedzīvotāju veselības uzlabošanās.

#### PRINCIPI ATTIECĪBĀ UZ PIEVIENOTO VĒRTĪBU UN IKP

- 10.27. Pievienotā vērtība, līdzsvarošanas postenis ražošanas kontā, ir vienīgais līdzsvarošanas postenis, kas veido daļu no cenas un apjoma indeksu integrētās sistēmas. Īpašākā šā posteņa īpašība tomēr jāuzsver kā ar to saistītā apjoma un cenas indeksu nozīmīgums.

Atšķirībā no dažādajām preču un pakalpojumu plūsmām, pievienotā vērtība neraksturo nevienu atsevišķu darījumu kategoriju. Tāpēc to nevar tieši sadalīt cenas sastāvdaļā un apjoma sastāvdaļā.

- 10.28. *Definīcija.* Pievienoto vērtību nemainīgās cenās definē kā starpību starp produkciju nemainīgās cenās un starpproduktu patēriņu nemainīgās cenās.

$$VA = \sum P(0)Q(1) - \sum p(0)q(1)$$

kur  $P$  un  $Q$  ir produkcijas cenas un daudzumi un  $p$  un  $q$  ir starpproduktu patēriņa cenas un daudzumi. Teorētiski pareizā metode, lai aprēķinātu pievienoto vērtību nemainīgās cenās, ir dubultā deflācija, tas ir, veikt atsevišķu deflāciju abām ražošanas konta plūsmām (produkcijai un starpproduktu patēriņam) un aprēķināt abu tādu pārvērtēto plūsmu saldo.

- 10.29. Dažos gadījumos, kad statistiskie dati ir nepilnīgi vai nepietiekami ticami, var būt vajadzīgs izmantot atsevišķu rādītāju. Ja ir labi dati par pievienoto vērtību kārtējās cenās, tad viena alternatīva dubultajai deflācijai ir veikt kārtējai pievienotajai vērtībai deflāciju tieši ar produkcijas cenu indeksu. Tas nozīmē pieņemumu, ka cenas starpproduktu patēriņam mainās tādā pašā ātrumā kā produkcijai. Cita iespējama procedūra ir ekstrapolēt pievienoto vērtību bāzes gadā pēc produkcijas apjoma indeksa. Šo apjoma indeksu var aprēķināt vai nu tieši pēc daudzuma datiem, vai ar atbilstošu cenu indeksu veikt deflāciju produkcijas kārtējai vērtībai. Minētā metode faktiski pieņem, ka apjoma izmaiņas ir tādas pašas gan produkcijai, gan starpproduktu patēriņam.

Par dažām tirgus un ārpustirgus pakalpojumu nozarēm, piemēram, finanšu, biznesa pakalpojumi, izglītība vai aizsardzība, var nebūt iespējams iegūt apmierinošas produkcijas cenas vai apjoma izmaiņu aplēses. Tādos gadījumos pievienotās vērtības kustību, nemainīgās cenās, var aplēst, izmantojot izmaiņas darba ņēmēju kompensācijā par nemainīgām algas likmēm un pamatkapitāla patēriņā par nemainīgām cenām. Datu sastādītāji var būt spiesti pieņemt tādas pieņēmumus, pat ja nav labi tos pieņemt, ka darba produktivitāte paliek nemainīga īsākā vai ilgākā termiņā.

- 10.30. Tāpēc pēc pašu īpašībām apjoma un cenu indeksi par pievienoto vērtību atšķiras no atbilstošajiem indeksiem par preču un pakalpojumu plūsmām.

Tas pats attiecas uz tādiem cenas un apjoma indeksu rādītāju līdzsvarošanas posteņiem kā iekšzemes kopprodukts. Pēdējais ir vienāds ar visu pievienoto vērtību summu, no kā atskaitīti *FISIM*, tas ir, vienāds ar līdzsvarošanas posteņu papildinājumu, kam pieskaitīti ražojumu nodokļi un atskaitītas subsīdijas un ko no cita viedokļa var uzskatīt par līdzsvarošanas posteņi starp kopējiem galīgajiem izlietojumiem un importu.

#### SAREŽĢĪJUMI PRINCIPU PIEMĒROŠANĀ

- 10.31. Lai piemērotu cenas un apjoma principus dažādajām plūsmām sistēmā, jāprecizē risinājumi, kas jāpieņem attiecībā uz vairākiem sarežģījumiem, kuri rodas šajā sakarā.



## VISPĀRĒJĀ PIEMĒROŠANA

- 10.32. Vajadzība noteikt, kurš no dažādajiem iepriekšējā punktā aprakstītajiem faktoriem izskaidro cenas atšķirības, rodas ikreiz, kad tiek pēta vērtības datu laika rinda un ir jāatdala cenas izmaiņas un apjoma izmaiņas. Seko tas, ka pat visdetalizētākajā līmenī daudzuma datu sērijas var dot tikai rupjus apjoma izmaiņu rādītājus, jo tie pienācīgi neatspoguļo izmaiņas, kas var būt gadījušās dažādo kvalitāšu komplektā. Tas nozīmē, ka, piemēram, nemainīgs fizikālo vienību skaits, kas ierakstīts par zināmu plūsmu, nepienācīgi novērtē apjoma izmaiņas, ja sastāvs ir mainījies par labu augstākas kvalitātes vienībām. Šī pārbīde nozīmē vidējās kvalitātes izmaiņas un ir jāieraksta kā apjoma indeksa palielinājums. Parasti labākā metode apjoma izmaiņu aplēsēm par precu un pakalpojumu plūsmām ir vērtības datu deflācija ar cenu indeksiem. Tā kā visas izmaiņas vidējā kvalitātē ir pareizi atspoguļotas vērtību rindā, dalījums ar reprezentatīvu cenu indeksu, kas koriģēts sakarā ar kvalitātes izmaiņām, dod pareizu apjoma indeksu.
- 10.33. Deflācija ar cenu indeksiem praksē ne vienmēr ir tā labākā, tad jāpieņem citas metodes. Vērtību rindas var būt noteiktas, piemēram, reizinot cenas un daudzuma datus, un nemainīgas cenas datus tad var iegūt, izmantojot bāzes gada cenas. Alternatīvi, dažas vērtību rindas var būt zemākas kvalitātes vai arī var būt grūti iegūt ticamus cenas indeksus. Aplēses tad var veikt, ņemot vērā daudzuma rādītājus. Tādos gadījumos jāparūpējas, lai daudzumi attiektos uz ražojumiem, kas ir pēc iespējas viendabīgāki. Ja neviena no iepriekš aprakstītajām metodēm nav piemērojama, tad nemainīgo cenu datus par produkciju var pamatot ar aplēsēm par izejvielām nemainīgās cenās.
- 10.34. Attiecībā uz citiem ārpustirgus pakalpojumiem nepastāv iespēja veikt vērtību deflāciju, izmantojot cenu indeksus, un ir jāpiemēro citi risinājumi. Tie ir aprakstīti 10.41. līdz 10.46. punktā.

## PIEMĒROŠANA ĪPAŠĀM PLŪSMĀM

**Preču un tirgus pakalpojumu plūsmas**

- 10.35. No visām ekonomikas plūsmām izmaiņas preču un tirgus pakalpojumu plūsmu vērtībā visdrīzāk sadala cenu un apjoma izmaiņās. Šajā kontekstā skaidri jānošķir:
- plūsmas, kas raksturo darījumus, kuri faktiski veikti tirgū par zināmu cenu;
  - plūsmas, kas raksturo produkciju pašu galapatēriņam (piem., lauksaimniecības produktu ražošana pašu vajadzībām un pakalpojumi īpašnieku apsaimniekotos mājokļos);
  - plūsmas, kuru vērtību definē kā līdzsvaru starp darījumiem ar precēm un pakalpojumiem (piem., tirdzniecības peļņas normas);
  - plūsmas, kuru vērtību definē kā starpību starp sadales un/vai finanšu darījumiem (piem., netieši novērtētie finanšu starpniecības pakalpojumi un apdrošināšanas pakalpojumi).
- 10.36. Plūsmas a) kategorijā katrā ziņā ir daudzskaitlīgākās un parastākās. Izmaiņas tādu plūsmu vērtībās pēc to rakstura var sadalīt apjoma un cenu izmaiņās. Parastā metode tādu plūsmu kārtējās vērtības deflācijai ar cenu indeksiem ir piemērojama visos gadījumos, kad preces un pakalpojums var izteikt vienībās, vairākums no kurām ir viendabīgas no viena gada līdz nākamajam.
- 10.37. Plūsmas b) kategorijā, kas ir nomināli darījumi, tipizē pēc tā, ka nav darījuma faktiskās cenas. Tas ir tādu preču gadījums kā lauksaimniecības ražojumi pašu galapatēriņam un preces ieguldījumiem pamatkapitālā uz pašu rēķina. Attiecībā uz pakalpojumiem svarīgākais veids attiecas uz īpašnieku apsaimniekotiem mājokļiem. Vērtības par tādām aprēķinātām plūsmām jāiegūst, piemērojot līdzīgu ražojumu cenas, ja tos tirgo, un tāpēc deflatoram jābūt tādām pašām. Tā kā parasti celtniecības produkcija pašu vajadzībām jāvērtē drīzāk pēc ražošanas izmaksām, nevis pēc cenām, tad deflators šajā sakarā jākorģē.
- 10.38. Svarīgākās plūsmas c) kategorijā ir tās, kuru vērtību kārtējās cenās iegūst kā starpību starp abu preču plūsmu vērtībām. Tas rodas tirdzniecības peļņas normu gadījumā, kuru vērtību kārtējās cenās definē kā starpību starp faktisko vai aprēķināto cenu, kas realizēta par precī, kuru atkalpārdošanai nopirkuši vairumtirgotāji un mazumtirgotāji, un cenu, kas izplatītājam būtu jāmaksā, lai aizstātu precī laikā, kad to pārdeva vai citādi realizēja. Pēc vienas metodes tirdzniecības peļņas normu aplēses nemainīgās cenās var iegūt arī pēc starpības, atskaitot atkalpārdošanai nopirkto preču nemainīgās cenas vērtību no minēto uzņēmumu atkalpārdoto preču nemainīgās cenas vērtības. Alternatīva mērīšanas metode būtu ekstrapolēt bāzes gada tirdzniecības peļņas normas vai nu pēc pārdošanas apjomiem, vai pēc pirkšanas apjomiem, ko veikuši vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības uzņēmumi. Lai būtu pareizi, šai alternatīvai jāņem vērā tas, ka tirdzniecības peļņas normas ir atšķirīgas dažādiem ražojumiem un izmantotajiem. Tas noteikti ir apstiprināts piegādes un izlietojuma tabulās.

- 10.39. Kategorijā c) ietilpst arī ceļojuma aģentūru pakalpojumu produkcija, ko mēra kā aģentūru pakalpojuma maksu (nodevu un komisijas maksu) vērtību. Tādus pakalpojumus var mērit arī kā starpību starp divām plūsmām: starp pircēja veikto pilno maksājumu un ražotāja veiktajiem izdevumiem par transportu un izmitināšanu. Apjoma mēru var iegūt kā starpību starp tādām plūsmām, ko aprēķina nemainīgās cenās. Alternatīvi, maksu vai komisiju var definēt kā cenu par noorganizētā transporta vai izmitināšanas veida vienību, un tāpēc apjoma rādītājs par pakalpojuma maksu virzīsies tādā pašā veidā kā minētās plūsmas.
- 10.40. Plūsmas d) kategorijā sastāv no finanšu starpniecības pakalpojumiem: ir iekļautas arī pakalpojuma maksas no apdrošināšanas un pensiju fondiem. Finanšu starpniecības pakalpojumus sniedz bankas un citas finanšu sabiedrības, un tie sastāv no naudas aizdošanas uzņēmumiem vai mājsaimniecībām, sniedzot drošu un ērtu līdzekli, kā ietaupīt, nosargāt naudu un citas vērtslīetas, pirkt un pārdot ārvalstu valūtas, pārvērst čekus naudā, sniegt vispārēju ekonomisko informāciju, veikt darījumus ar akcijām un obligācijām un piedāvāt konsultāciju par ieguldījumiem. Dažos gadījumos tādi pakalpojumi ir viegli definējami un īpaši maksājami, piemēram, gadījumos, kad ir telpu banku seifos vai kad iekasē maksu saistībā ar akciju, obligāciju vai aizdevumu emisiju. Tad var noteikt darījumu kārtējo vērtību, tāpat kā cenas un daudzumus, kas vajadzīgi cenu un apjoma mērījumiem. Tomēr netieši novērtēto finanšu starpniecības pakalpojumu un apdrošināšanas pakalpojumu sadalījumu cenas un apjoma sastāvdaļās parasti var izdarīt tikai patvaļīgi, un tas būtu jāpamato ar pieņemtu vienošanos.

### Ārpustirgus pakalpojumu plūsmas

- 10.41. Ārpustirgus pakalpojumi, ko veikusi valsts pārvalde un bezpeļņas iestādes mājsaimniecību apkalpošanai (BIMA), nosedz plašu pakalpojumu klāstu, kas ir vajadzīgi un noderīgi plašai sabiedrībai. Tie ietilpst divās galvenajās kategorijās:
- a) pakalpojumi, ko sniedz indivīdiem, tas ir, ja patērētāji vai labuma guvēji ir individuāli identificējami. Tādu pakalpojumu patēriņš pieprasa individuālu iniciatīvu no iesaistīto personu puses;
  - b) tīri kolektīvie pakalpojumi, tas ir, pakalpojumi, ko kopīgi patērē visi iedzīvotāji.
- 10.42. Pakalpojumus, ko sniedz indivīdiem, var sniegt atsevišķiem indivīdiem (piem., medicīniskā aprūpe) vai indivīdu grupām (piem., mācīšana). Pēc to veida tādus pakalpojumus var piedāvāt gan kā tirgus, gan kā ārpustirgus; daudzos gadījumos indivīds var iegūt šāda veida pakalpojumus, vai nu vērsoties pie tirgus vienības (samaksājot cenu), vai vērsoties pie valsts pārvaldes vai BIMA ārpustirgus vienības (saņemot pakalpojumus par brīvu vai gandrīz par brīvu).

Par tirgus vienībām jāizmanto kārtējo vērtību deflācijas metode ar cenu indeksiem, jo izmaiņas dažādajos ražojumos ar atšķirīgām cenām tad pareizi parāda kā tādas, kas ietekmē drīzāk apjomus, nevis cenas. Par ārpustirgus pakalpojumiem, ko sniedz indivīdiem, produkcijas aplēses var pamatot ar daudzuma rādītājiem. Par izglītību tie var attiekties uz stundu skaitu, kas pavadītas ar skolēniem klasēs vai individuālās mācībās, bet ārpustirgus medicīnas pakalpojumu rādītājiem jāatspoguļo ārstēšana slimnīcās vai vizītes pie ārstiem vai medmāsām. Abos gadījumos kvalitātes dimensiju atspoguļo resursu apjomā, ko sniedz par vienu skolēnu vai pacientu. Jārūpējas par to, lai izmantotu datus ar detalizētu sadalījumu tā, lai katrs rādītājs, par kuru veic aprēķinus, būtu pēc iespējas viendabīgāks attiecībā uz izmaksām. Tikai tad izmaiņas produktu komplektā apjoma izmaiņas rāda pareizi.

Pakalpojumu gadījumā, ko sniedz indivīdiem, izmaiņas to produkcijas un patēriņa apjomā principā jāmēra, ņemot vērā tādu pakalpojumu izlietojumu; tas novērsīs atšķirīgu kritēriju izmantošanu tiem pašiem pakalpojumiem atkarībā no tā, vai tie ir tirgus vai ārpustirgus pakalpojumi. Protams, jebkuras izmaiņas kvalitātē jāuzskata par izmaiņām apjomā; bet tas attiecas gan uz tirgus pakalpojumiem, gan uz ārpustirgus pakalpojumiem, ko sniedz indivīdiem.

- 10.43. Tīri kolektīvos pakalpojumus veic valsts pārvalde visu iedzīvotāju labā. Faktiski tie attiecas uz plašu darbību klāstu, kā pakalpojumi plašai sabiedrībai, nacionālā aizsardzība, ārlīetas, tieslīetas un policija, pilsētplānošana un vide, ekonomiskā politika utt. Tā kā tādus pakalpojumus patērē kolektīvi, netieši un nepārtraukti, tad to produkcijas apjomu nevar mērit pēc pakāpes, kurā tos izmanto.
- 10.44. Praksē var nebūt iespējams iegūt ticamus daudzuma rādītājus par ārpustirgus pakalpojumiem, ko sniedz indivīdiem, un tāpēc tos var nākties mērit apjoma izteiksmē ar tādām pašām metodēm kā tīri kolektīvos pakalpojumus. Tad jāsaik no šādu minētās produkcijas elementu dažādo izmaksu vērtēšanas nemainīgās cenās, tas ir,
- a) starpproduktu patēriņš;
  - b) darba ņēmēju kompensācija;

- c) citi ražošanas nodokļi, no kuriem atskaitītas citas ražošanas subsīdijas;
- d) pamatkapitāla patēriņš.

Izejvielu rādītāju izmantošana par produkcijas tuvinājumiem nozīmē, ka ražīguma analīze nav iespējama.

- 10.45. Starpproduktu patēriņa aprēķins nemainīgās cenās nerada īpašas teorētiskas problēmas, jo starpproduktu patēriņš attiecas uz precēm un tirgus pakalpojumiem. To var izdarīt, vai nu veicot kārtējam vērtībām deflāciju ar starpproduktu patēriņa cenu indeksu, vai par pamatu ņemot daudzumus, kas pārvērtēti, ņemot vērā bāzes gada cenas.
- 10.46. Darba ņēmēju kompensāciju nemainīgās cenās un pamatkapitāla patēriņu ārpustirgus pakalpojumu nozarēs aprēķina pēc vispārīgām metodēm, kas aprakstītas, piemēram, 10.53. un 10.54. punktā. Citi ražošanas nodokļi bieži ir tāda veida, ko var sasaitīt ar apjoma rādītāju, piemēram, nodarbinātības apjomu, izmantoto mašīnu skaitu.

### **Ražojumu un importa nodokļi un subsīdijas**

- 10.47. Kaut gan būtībā ierobežota līdz darījumiem ar precēm un pakalpojumiem, cenu un apjoma indeksu integrētā sistēma neizslēdz iespēju aprēķināt cenu un apjoma izmaiņas dažiem citiem darījumiem. Tāda iespēja jo īpaši pastāv nodokļu un subsīdiju gadījumā, kas tieši saistīti ar tādu preču un pakalpojumu daudzumu vai vērtību, kas ir dažu darījumu objekts. Piegādes un izlietojuma tabulās noteikti norāda to vērtību. Piemērojot turpmāk aprakstītos noteikumus, ir iespējams iegūt cenas un apjoma rādītājus par nodokļu un subsīdiju kategorijām, ko ieraksta preču un pakalpojumu kontos, un proti:
- a) ražojumu nodokļi, izņemot PVN (D.212 un D.214);
  - b) subsīdijas par ražojumiem (D.31);
  - c) PVN par ražojumiem (D.211).
- 10.48. Vienkāršākais gadījums ir nodokļi, kas raksturo noteiktu summu par ražojuma daudzuma vienību, kas ir darījuma objekts. No tāda nodokļa gūto ieņēmumu vērtība ir atkarīga no:
- a) darījumā iesaistīto ražojumu daudzuma;
  - b) summas, kas iekasēta par vienību, tas ir, aplikamās cenas.

Vērtības izmaiņu sadalījums tās abās sastāvdaļās faktiski nerada grūtības. Apjoma izmaiņas nosaka pēc izmaiņām aplikamo ražojumu daudzumos; cenu izmaiņas atbilst izmaiņām summā, ko iekasē par vienību, tas ir, atbilst izmaiņām aplikamajā cenā.

- 10.49. Biežāk sastopams gadījums ir tāds, ka nodoklis raksturo zināmu procentuālo daļu darījuma vērtības. No tāda nodokļa gūto ieņēmumu vērtība tādā gadījumā ir atkarīga no:
- a) darījumā iesaistīto ražojumu daudzuma;
  - b) darījumā iesaistīto ražojumu cenas;
  - c) nodokļu likmes (kā procentuālā daļa).

Aplikamo cenu tad iegūst, piemērojot likmi ražojuma cenai. Tāda veida nodokļu ieņēmumu vērtības izmaiņas var sadalīt arī apjoma izmaiņās, ko nosaka izmaiņas aplikamo ražojumu daudzumos, un cenas izmaiņās, kas atbilst izmaiņām aplikamajā cenā ( $b \times c$ ).

- 10.50. Nodokļu summu par ražojumiem (izņemot PVN) (D.215 un D.214) mēra apjoma izteiksmē, piemērojot saražoto vai importēto ražojumu daudzumiem bāzes gada aplikamās cenas vai piemērojot produkcijas vai importa vērtībai, ko pārvērtē pēc bāzes gada cenām, bāzes gada nodokļu likmes. Jāievēro tas, ka aplikamās cenas dažādiem izlietojumiem var būt atšķirīgas. To ņem vērā piegādes un izlietojuma tabulās.
- 10.51. Līdzīgi subsīdiju summu par ražojumiem (D.31) mēra apjoma izteiksmē, piemērojot saražoto vai importēto ražojumu daudzumiem bāzes gada subsīdiju cenas vai piemērojot produkcijas vai importa vērtībai, kas pārvērtēta bāzes gada cenās, bāzes gada subsīdiju likmes, ņemot vērā dažādās subsīdiju cenas dažādiem izlietojumiem.

10.52. PVN par ražojumiem (D.211), gan kopējā ekonomikā, gan atsevišķās nozarēs un citiem lietotājiem, aprēķina, ņemot vērā neto bāzi, un tas attiecas tikai uz neatskaitāmo PVN. To definē kā starpību starp PVN, kas iekļauts rēķinā par ražojumiem, un PVN, kas jāatskaita minēto ražojumu lietotājiem. Alternatīvi, PVN par ražojumiem ir iespējams definēt arī kā visu neatskaitāmo summu kopumu, kas jāmaksā lietotājiem.

Neatskaitāmo PVN pēc nemainīgām cenām var aprēķināt, piemērojot bāzes gadā spēkā esošās PVN likmes plūsmām, ko izsaka bāzes gada cenās. Jebkuras izmaiņas PVN likmē par kārtējo gadu tāpēc tiks atspoguļotas cenu indeksā un nevis neatskaitāmā PVN apjoma indeksā.

Atskaitāmā PVN daļa rēķinā iekļautajā PVN un tādējādi neatskaitāmais PVN var mainīties:

- a) vai nu tāpēc, ka ir izmaiņas tiesībās atskaitīt PVN, kas rodas no izmaiņām nodokļu tiesību aktos vai noteikumos, kuri stājas spēkā uzreiz vai ne uzreiz,
- b) vai tāpēc, ka ir izmaiņas ražojuma lietojumu modelī (piemēram, proporcionāls pieaugums to izlietojumu daļā, par kuriem var atskaitīt PVN).

Izmaiņas atskaitāmā PVN summā, kas rodas no izmaiņām tiesībās atskaitīt PVN, pēc aprakstītās metodes uzskatīs par izmaiņām aplikamajā cenā, tāpat kā izmaiņas rēķinā iekļautā PVN likmē.

No otras puses, izmaiņas atskaitāmā PVN summā, kas rodas no izmaiņām ražojuma izlietojumu modelī, veido izmaiņas atskaitāmā PVN apjomā, kas jāatspoguļo PVN par ražojumiem apjoma indeksā.

### **Pamatkapitāla patēriņš**

10.53. Pamatkapitāla patēriņa apjoma rādītāju aprēķins rada dažas problēmas, ja ir pieejami labi dati par pamatkapitāla preču krājumu sastāvu. Nepārtrauktās inventarizācijas metode, ko izmanto vairākums valstu, attiecībā uz pamatkapitāla patēriņa aplēsēm kārtējās cenās nozīmē arī vajadzību starpposmā veikt pamatkapitāla preču krājumu aprēķinu nemainīgās cenās. Lai no vēsturisko izmaksu vērtēšanas nonāktu līdz vērtēšanai pēc aizstāšanas izmaksām, vispirms, ņemot vērā viendabīgu bāzi, tas ir, bāzes gada cenas, jānovērtē ražošanas līdzekļi, kas iegādāti vairākkārt dažādos laika posmos. Tāpēc cenu un apjoma indeksus, kas atvasināti procesā, var izmantot, lai aprēķinātu pamatkapitāla patēriņa vērtību nemainīgās cenās un saistīto cenu indeksu.

Ja nav pamatkapitāla preču krājuma nepārtrauktas inventarizācijas, tad izmaiņas pamatkapitāla patēriņā nemainīgās cenās var iegūt, veicot kārtējās cenas datu deflāciju ar cenu indeksiem, kas iegūti no datiem par bruto ieguldījumiem pamatkapitālā pēc ražojuma. Tad jāņem vērā iegādāto ražošanas līdzekļu vecuma struktūra.

### **Darba ņēmēju kompensācija**

10.54. Lai mērītu darba ņēmēju darbaspēka resursu ieguldījumu apjomu, par darba ņēmēju kompensācijas daudzuma vienību var uzskatīt noteikta veida stundas darbu un prasmju līmeni. Tāpat kā precēm un pakalpojumiem ir jāatzīst dažādas darba kvalitātes un jāaprēķina attiecīgie daudzumi katram atsevišķam darba veidam. Cena, ko saista ar katru darba veidu, ir kompensācija, ko maksā par stundu un kas, protams, var būt atšķirīga dažādiem darba veidiem. Padarītā darba apjoma rādītāju var aprēķināt kā vidējo svērto no attiecīgajiem daudzumiem par dažādiem darba veidiem, kas svērti pēc darba ņēmēju kompensācijas vērtībām iepriekšējā gadā vai fiksētajā bāzes gadā. Alternatīvi, algu likmes indeksu var aprēķināt par darbu, aprēķinot vidējo svērto no proporcionālām izmaiņām kompensācijas stundas likmēs par dažādiem darba veidiem, atkal kā svarus izmantojot darba ņēmēju kompensāciju. Ja Laspjēra veida apjoma indeksu aprēķina netieši, ar stundas kompensācijas vidējo izmaiņu indeksu veicot deflāciju darba ņēmēju kompensācijas izmaiņām, tad pēdējam jābūt Pāšes veida indeksam.

10.55. Lai mērītu darba ņēmēju kompensācijas reālo pirktspēju, šai plūsmai var veikt deflāciju ar indeksu, kurš atspoguļo, kā izlietoti minētie ieņēmumi. Cenu indekss, ko parasti izvēlas šim nolūkam, ir netiešs individuālā patēriņa izdevumu vai patēriņa cenu indeksa deflators.

### **Ražoto pamatlīdzekļu krājumi un krājumi**

10.56. Nemainīgās cenas dati ir vajadzīgi gan par ražoto pamatlīdzekļu krājumiem, gan par krājumiem. Par pirmajiem – tādi dati, kas vajadzīgi kapitāla produkcijas proporciju aprēķinam, ir pieejami, ja izmanto nepārtrauktās inventarizācijas metodi. Citos gadījumos informāciju par aktīvu krājumu vērtībām var ievākt no ražotājiem un veikt deflāciju ar cenu indeksiem, ko izmanto par ieguldījumiem pamatkapitālā, ņemot vērā krājumu vecuma struktūru.

Krājumu izmaiņas vērtē kā krājumu ievadumu vērtību, no kuras atskaitīta krājumu izvedumu vērtība, kā arī atskaitīta krājumos glabāto preču kārtējo zaudējumu vērtība. Nemainīgās cenas aplēses var atvasināt ar minēto sastāvdaļu deflāciju. Ja krājumu apjoma un cenu izmaiņas ir pietiekami regulāras, tad krājumu izmaiņu aplēses var iegūt arī, reizinot krājumu apjoma izmaiņas ar vidējām cenām kārtējā vai bāzes gadā. Otra alternatīva un saīstīta aplēse ir, ka krājumu izmaiņu aplēses var iegūt arī kā starpību starp krājumu [aktīvu] krājumiem, ko tur attiecīgi laika posma beigās un sākumā. Šai nolūkā krājumu vērtība, no kā atskaitīts pārvērtējums atbilstīgi ražotāju kontiem, jāpārvērtē un jāizsaka vidējās cenās vai nu attiecībā uz kārtējo gadu, vai bāzes gadu. Ja tie attiecas uz kārtējo gadu, tad vērtības rādītāji ir krājumu apjoma izmaiņas par kārtējam cenām. Ja vidējās cenas attiecas uz bāzes gadu, tad vērtība atbilst apjoma izmaiņām krājumos par bāzes gada cenām.

### Kopējās ekonomikas reālā ienākuma rādītāji

- 10.57. Nav iespējams sadalīt ienākuma plūsmas cenu un daudzuma sastāvdaļās un šā iemesla dēļ cenu un apjoma rādītājus nevar definēt tāpat kā iepriekš aprakstītās plūsmas un krājumus. Ienākuma plūsmas var mērīt reālā izteiksmē tikai tad, ja izvēlas atlasītu preču un pakalpojumu grozu, par kuru parasti tērē ienākumu, un šim grozam izmanto cenu indeksu kā kārtējā ienākuma deflatoru. Izvēle parasti ir patvaļīga tāda ziņā, ka ienākumu reti kad iztērē īpaši pirkumiem attiecīgajā laika posmā. Dāzus no tiem var ietaupīt pirkumiem vēlākos laika posmos vai, alternatīvi, pirkumus tajā laika posmā var daļēji finansēt no agrākajiem ietaupījumiem.
- 10.58. Bruto iekšzemes kopprodukts nemainīgās cenās mēra kopējās ražošanas (atskaitot starpproduktu patēriņu) apjomu kopējā ekonomikā. Rezydentu kopējo reālo ienākumu ietekmē ne tikai šis ražošanas apjoms, bet arī likme, pēc kuras eksportu var tirgot pret importu no pārējās pasaules. Ja tirdzniecības noteikumi uzlabojas, ir vajadzīgs mazāk eksporta, lai samaksātu par noteiktu importa apjomu, tā ka noteiktā iekšzemes ražošanas līmenī preces un pakalpojumus var pārdalīt no eksporta uz patēriņu vai kapitālieguldījumiem.
- 10.59. Reālo iekšzemes bruto ienākumu var atvasināt, pievienojot tā saukto tirdzniecības ienākumu iekšzemes kopprodukta apjoma datiem. Tirdzniecības ienākumu vai, atkarībā no situācijas, zaudējumu, definē šādi:

$$T = \frac{X - M}{P} - \left[ \frac{X}{P_x} - \frac{M}{P_m} \right]$$

tas ir, eksporta, no kā atskaitīts imports, kārtējais saldo, kam veikta deflācija ar cenu indeksu P, atskaitot starpību starp eksporta deflatēto vērtību un importa deflatēto vērtību. Atbilstoša deflatora P izvēle par kārtējiem tirdzniecības saldo jāatstāj valsts statistikas iestāžu ziņā, ņemot vērā tās valsts īpašos apstākļus. Apstākļos, kad nav skaidrības par deflatora izvēli, iespējams, ka vidējais no importa un eksporta cenu indeksiem būs piemērots deflators.

- 10.60. Dažādos reālos ienākuma rādītājus identificē un definē šādā veidā.

Iekšzemes kopprodukts pēc nemainīgām cenām

plus tirdzniecības ienākums vai zaudējums no izmaiņām tirdzniecības noteikumos

ir vienāds ar reālo iekšzemes bruto ienākumu

plus reālais primārais ienākums, kas jāsaņem no ārvalstīm

mīnus reālais primārais ienākums, kas jāmaksā ārvalstīm

ir vienāds ar reālo nacionālo bruto ienākumu

plus reālie kārtējie pārvedumi, kas jāsaņem no ārvalstīm

mīnus reālie kārtējie pārvedumi, kas jāmaksā ārvalstīm

ir vienāds ar reālo nacionālo izmantojamo bruto ienākumu

mīnus pamatkapitāla patēriņu pēc nemainīgām cenām

ir vienāds ar reālo nacionālo tīro izmantojamo ienākumu.

Lai varētu izteikt dažādos nacionālo ienākumu rādītājus reālā izteiksmē, iesaka primārajam ienākumam un pārvedumam uz ārvalstīm un no tām veikt deflāciju ar bruto iekšzemes galīgo izdevumu indeksu. Reālais nacionālais izmantojamais ienākums jāizsaka, ņemot vērā neto, atskaitot no tā pamatkapitāla patēriņa nemainīgās cenās bruto vērtību.

## INDEKSA NUMURA FORMULAS IZVĒLE UN BĀZES GADS

- 10.61. Integrētas cenu un apjoma indeksu sistēmas izveide rada vajadzību izmantot apzinātu izvēli attiecībā uz indeksu veidiem.
- 10.62. Vēlamais apjoma izmaiņu rādītājs gadu no gada ir Fišera apjoma indekss, ko definē kā vidējo ģeometrisko no Laspjēra un Pāšes indeksiem. Apjoma izmaiņas garākos laika posmos iegūst ar ķēdes sasaistes metodi, tas ir, uzkrājot apjoma kustību gadu no gada.
- 10.63. Vēlamais cenu izmaiņu rādītājs gadu no gada ir Fišera cenu indekss. Cenu izmaiņas garākos laika posmos iegūst ar ķēdes metodi, sasaistot cenu kustību gadu no gada.
- 10.64. Ķēdes indeksi, kas izmanto Laspjēra apjoma indeksus, lai mērītu apjoma izmaiņas, un izmanto Pāšes cenu indeksus, lai mērītu cenu kustību gadu no gada, sniedz pieņemamas alternatīvas Fišera indeksiem.
- 10.65. Kaut gan vēlamais apjoma un cenas rādītājs ir ķēdes indekss, jāatzīst, ka aditīvas konsekvences trūkums var būt nopietns trūkums daudziem analīzes veidiem.

Rādītāju definē kā to sastāvdaļu summu. Aditivitāte prasa saglabāt šo identitāti, kad gan rādītāja, gan tā sastāvdaļu vērtības kādā atskaites laika posmā ekstrapolē laikā, izmantojot apjoma indeksa skaitļu komplektu.

- 10.66. Tāpēc papildus ķēdes indeksiem par galvenajiem rādītājiem iesaka sastādīt neapkopotos nemainīgos cenu datus, tas ir, kārtējo daudzumu tiešo vērtējumu bāzes gada cenās.

Kontu dati nemainīgajās cenās jāaplēš visdetalizētākajā iespējamā līmenī, ja datiem jāatbilst sistēmai, kas ir cenas un apjoma rādītāju integrētā sistēma. Piegādes un izlietojuma tabulas veido centrālu, jēdzienisku un statistisku sistēmu visiem rādītājiem nemainīgās cenās. Papilddati atrodami papildtabulās.

Nemainīgo cenu sērijām tomēr jānosaka jauna bāze laika gaitā. EKS pieņemts princips mainīt bāzi katrus piecus gadus, sākot no 1995. gada. Mainot bāzes gadu, pieņemts sasaistīt datus no vecās bāzes ar datiem no jaunās bāzes, nevis pārnest bāzi atpakaļ. Atjauninot bāzes gadu, sasaistes rezultātā zaudē aditivitāti.

- 10.67. Bāzes gada vērtības ekstrapolējot ar ķēdes apjoma indeksiem, būs jāpaskaidro lietotājiem, kāpēc tabulās nav aditivitātes.

Neaditīvo "nemainīgo cenu" publicē bez jebkādam korekcijām. Šī metode ir pārredzama un norāda lietotājiem problēmas apjomu.

Tā neizslēdz iespēju, ka var būt apstākļi, kuros sastādītāji var uzskatīt par vēlamu likvidēt pretrunas, lai uzlabotu datu vispārējo konsekvenci.

## TERITORIĀLIE CENAS UN APJOMA INDEKSI

- 10.68. Cenu un apjomu salīdzinājumos starp valstīm jāpārvar grūtības dažādo nacionālo valūtu salīdzināšanā. Tā kā valūtas maiņas kursi nav šim nolūkam pietiekami stabili un pareizi neatspoguļo pirktspējas atšķirības, jāizmanto metodoloģija, līdzīga tai, ko izmanto dinamiskajos salīdzinājumos starp dažādiem laika posmiem vienā atsevišķā valstī. Tāpēc cenu un apjoma indeksi jā sastāda starp valstu pāriem, piemērojot tos pašus indeksa numura formulu veidus, kā mērot izmaiņas starp laika posmiem. Jebkuru no abām valstīm A un B var izmantot, lai piešķirtu svarus, un, raugoties no A valsts viedokļa, Laspjēra veida indeksu var aprēķināt ar A valsts svāriem, tāpat kā Pāšes veida indeksu var aprēķināt, izmantojot B valsts svarus.
- 10.69. Ja abu valstu ekonomikas ļoti atšķiras viena no otras, tad starpība starp abiem indeksiem var būt visai liela, un rezultāti būtu pārāk atkarīgi no tā, kuru indeksu izvēlētos. Tāpēc binārajiem salīdzinājumiem EKS prasa vidējo starp abiem, Fišera indeksa veidā.

- 10.70. Tiešie kvantitatīvie salīdzinājumi starp ekonomiskajām situācijām, kam savā starpā ir maz kopīga, pēc būtības ir grūti, un tāpēc kārtējo vērtību deflācijas metode ar cenu indeksiem ir labākā alternatīva. Tas pat vairāk attiecas uz starptautiskajiem, nevis uz dinamiskajiem salīdzinājumiem. Pēc rūpīgām ražojumu specifikācijām un identifikācijas attiecīgās cenas var aprēķināt pēc informācijas, kas iegūta cenu apsekojumos katrā valstī. Tā kā cenas kotē nacionālajās valūtās, attiecīgo cenu interpretācija ievada pirktspējas paritātes jēdzienu. Par konkrētu ražojumu pirktspējas paritāti starp divām A un B valstu valūtām definē kā valsts B valūtas vienību skaitu, ko vajag, lai valsts B nopirktu tādu pašu ražojumu daudzumu, kā par vienu valsts A valūtas vienību nopirks valstī A. Pirktspējas paritāti par ražojumu grupām un secīgos augstākos apkopošanas līmeņus līdz pat IKP iegūst, sverot pirktspējas paritāti par ražojumiem pēc to daļas izdevumos. Lai nonāktu pie cenu līmeņa indeksa starp abām valstīm, pirktspējas paritātes indekss jāsadala pēc kārtējā valūtas maiņas kursa starp abām attiecīgajām valūtām.
- 10.71. Par ārpustirgus pakalpojumiem starptautiskajos salīdzinājumos saduras ar tām pašām problēmām kā dinamiskajos salīdzinājumos. Tas nozīmē, ka produkciju mēra kā izejvielu summu. Metode, ko pašlaik izmanto teritoriālajos salīdzinājumos, ir iegūt pirktspējas paritāti, par pamatu ņemot tādu izejvielu svarīgo elementu attiecīgās cenas. Šī metode, kas nozīmē izejvielu apjoma salīdzinājumus, neņem vērā atšķirības ārpustirgus pakalpojumu ražošanas produktivitātē salīdzinātajās valstīs. Tāpēc ir svarīgi attīstīt metodes, kas tā vietā novestu līdz ārpustirgus pakalpojumu produkcijas apjoma salīdzinājumiem. Tam principā jābūt izpildāmam attiecībā uz individuālajiem ārpustirgus pakalpojumiem tādā pašā vispārīgā veidā kā gadījumos ar dinamiskajiem salīdzinājumiem.
- 10.72. EKS atzīst vajadzību izdarīt starptautiskus cenu un apjomu salīdzinājumus starp valstīm. Galvenais mērķis ir salīdzināt IKP apjomus un tā izlietojumus un jāievēro transitivitātes nosacījums. Transitivitāte nozīmē, ka tiešais indekss par valsti C, kas pamatots ar valsti A, ir vienāds ar netiešo indeksu, kas iegūts, reizinot tiešo indeksu par valsti B, kas pamatots ar valsti A, ar tiešo indeksu par valsti C, kas pamatots ar valsti B.
- 10.73. EKS pieņemtā pieeja daudzpusēju apjoma rādītāju un pirktspējas paritātes aprēķiniem ir sākt ar binārajiem salīdzinājumiem starp visiem iespējamajiem attiecīgo valstu pāriem. Šim nolūkam izmantotie Fišera indeksi nav transitīvi, bet no tiem var atvasināt transitīvo indeksu komplektu, kas pēc iespējas tuvāk atspoguļo oriģinālos Fišera indeksus, izmantojot šim nolūkam tradicionālo vismazāko kvadrātu kritēriju. Minimizējot novirzes starp oriģinālajiem Fišera indeksiem un vēlamajiem transitīvajiem indeksiem, nonāk līdz tā sauktajai EKS formulai.
- 10.74. EKS indekss izmanto visus netiešos indeksus, kas sasaista valsti  $i$  ar valsti  $k$ , tāpat kā tiešo indeksu starp tām. Starp valstīm  $i$  un  $k$  tas ir vidējais geometriskais no tiešā indeksa starp  $i$  un  $k$  un katra iespējamā netiešā indeksa, kas sasaista valstis  $i$  un  $k$ . Tiešajam indeksam piešķir dubultu katra netiešā indeksa svaru. Transitivitāti sasniedz, iesaistot katru citu valsti EKS indeksā par katru konkrēto valstu pāri.

## 11. NODAĻA

**IEDZĪVOTĀJI UN IEGULDĪTIE DARBASPĒKA RESURSI**

- 11.01. Daži salīdzinājumi starp valstīm vai starp nozarēm vai sektoriem tajā pašā ekonomikā kļūst nozīmīgi tikai tad, ja rādītājus nacionālajos kontos (piemēram, bruto iekšzemes kopprodukts, mājsaimniecību galapatēriņš, nozares pievienotā vērtība, darba ņēmēju kompensācija) izskata saistībā ar iedzīvotāju skaitu un ieguldīto darbaspēka resursu mainīgajiem lielumiem. Tāpēc ir vajadzīgas definīcijas par kopējo iedzīvotāju skaitu, nodarbinātību, darbiem, kopējām nostrādātām stundām, pilnas slodzes štata vietām un darba ņēmēju ieguldītajiem darbaspēka resursiem par nemainīgu kompensāciju, kas cieši saistās ar nacionālajos kontos izmantotajiem jēdzieniem.
- 11.02. Minētos nosaukumus sistēmā definē, ņemot vērā ekonomiskās teritorijas un interešu centra jēdzienus.
- 11.03. Ieguldītie darbaspēka resursi jāklasificē, ņemot vērā tās pašas statistikas vienības, ko izmanto ražošanas analīzei, un proti, vietējās darbības veida vienības un institucionālās vienības.
- 11.04. Rādītāji, ar kuriem saistīti dati par iedzīvotājiem un ieguldītajiem darbaspēka resursiem, ir gada kopējie dati. Tāpēc jāizmanto gada vidējie dati par iedzīvotājiem un ieguldītajiem darbaspēka resursiem.

Ja aptaujas gada laikā veic vairākas reizes, tad ņem skaitli, kas ir vidējais no šādos vairākos datumos iegūtajiem rezultātiem.

Veicot atsevišķu aptauju, ir svarīgi izpētīt, vai izmantotais laika posms ir pietiekami reprezentatīvs; aplēšot datus par gadu kopumā, jāizmanto jaunākā pieejamā informācija par izmaiņām visā gadā. Piemēram, aplēšot vidējo nodarbinātību, dažas pielaišanas jāizdara par faktu, ka daži cilvēki nestrādā visu gadu (gadījuma un/vai sezonas strādnieki).

**IEDZĪVOTĀJU KOPSKAITS**

- 11.05. *Definīcija.* Konkrētā datumā valsts iedzīvotāju kopskaits sastāv no visām personām — valstspiederīgajiem vai ārvalstu pilsoņiem –, kas apmetušās uz pastāvīgu dzīvi valsts ekonomiskajā teritorijā, pat ja tās kādu laiku tajā neatrodas. Dažiem nolūkiem gada vidējais iedzīvotāju skaits būs pienācīga bāze nacionālo kontu mainīgo lielumu aprēķinam vai saucēju izmantošanai salīdzinājumos.
- 11.06. Iedzīvotāju kopskaitu nacionālajiem kontiem definē atbilstīgi pastāvīgās dzīvesvietas jēdzienam (skat. vienību un vienību grupējumu nodaļu).

Personu, kura paliek vai grasās palikt valsts ekonomiskajā teritorijā vienu gadu vai ilgāk, uzskata par apmetušos tur uz pastāvīgu dzīvi.

Personas prombūtni uzskata par īslaicīgu, ja viņš vai viņa ir apmetušies uz pastāvīgu dzīvi valstī, bet paliek vai grasās palikt pārējā pasaulē mazāk nekā vienu gadu.

Visi indivīdi, kuri pieder vienai un tai pašai mājsaimniecībai <sup>(1)</sup>, ir rezidenti tur, kur mājsaimniecībai ir ekonomisko interešu centrs, tas ir, kur mājsaimniecība uztur mājokli vai vairākus mājokļus, ko mājsaimniecības locekļi uzskata un izmanto par galveno dzīvesvietu. Rezidentmājsaimniecības loceklis turpina būt rezidents pat tad, ja minētais indivīds bieži ceļo ārpus ekonomiskās teritorijas, jo viņa ekonomisko interešu centrs paliek tajā ekonomikā, kurā atrodas mājsaimniecība.

- 11.07. Valsts iedzīvotāju kopskaitā ietilpst:

- a) valstspiederīgie, kuri apmetušies uz dzīvi valstī;
- b) valstspiederīgās civilpersonas, kuras paliek ārvalstīs mazāk nekā vienu gadu (pierobezās strādnieki, sezonas strādnieki, tūristi, pacienti utt.);

<sup>(1)</sup> Mājsaimniecības jēdziens ir definēts nodaļā "Vienības un vienību grupējumi".



- c) ārvalstu civilpersonas, kuras apmetušās uz dzīvi valstī uz vienu gadu vai ilgāk (ieskaitot Eiropas Kopienų un starptautisku civilorganizāciju personālu <sup>(2)</sup>), kas atrodas valsts ģeogrāfiskajā teritorijā;
- d) ārvalstu militārais personāls <sup>(2)</sup>, kas strādā ar starptautiskām militārām organizācijām, kuras atrodas valsts ģeogrāfiskajā teritorijā;
- e) ārvalstu tehniskais palīgpersonāls <sup>(2)</sup>, kas atrodas ilgtermiņa uzdevumos, strādā valstī un ko uzskata par uzņēmējvaldības nodarbinātu tās valdības vai starptautiskās organizācijas vārdā, kura faktiski finansē viņu darbu.

Pēc vienošanās, neatkarīgi no tā, cik ilgu laiku viņi pavada ārpus valsts, iedzīvotāju kopskaits ietver arī šādus:

- a) valstspiederīgie studenti, neatkarīgi no tā, cik ilgi viņi studē ārvalstīs;
- b) valsts bruņoto spēku locekļi <sup>(2)</sup>, kuri izvietoti pārējā pasaulē;
- c) valstspiederīgie <sup>(2)</sup>, kuri ir valsts zinātnisko bāžu personālā, kas atrodas ārpus valsts ģeogrāfiskās teritorijas;
- d) valstspiederīgie <sup>(2)</sup>, kuri ir diplomātisko misiju personālā ārvalstīs;
- e) valstspiederīgie <sup>(2)</sup>, kuri ir apkalpes locekļi uz zvejas laivām, citiem kuģiem, lidaparātiem un peldošām platformām, kas daļēji vai pilnībā darbojas ārpus ekonomiskās teritorijas.

11.08. Pretēji, valsts iedzīvotāju kopskaitā neietilpst:

- a) ārvalstu civilpersonas, kuras paliek teritorijā mazāk nekā vienu gadu (pierobežas strādnieki, sezonas strādnieki, tūristi, pacienti utt.);
- b) valstspiederīgās civilpersonas, kuras atrodas ārvalstīs vienu gadu vai ilgāk;
- c) valstspiederīgais militārais personāls, kas strādā ar starptautiskām organizācijām, kuras atrodas pārējā pasaulē;
- d) valstspiederīgais tehniskais palīgpersonāls, kas atrodas ilgtermiņa uzdevumos, strādā ārvalstīs un ko uzskata par uzņēmējvaldības nodarbinātu tās valdības vai starptautiskās organizācijas vārdā, kura faktiski finansē viņu darbu;

kā arī, pēc vienošanās:

- a) ārvalstu studenti, neatkarīgi no tā, cik ilgi viņi studē valstī;
- b) ārvalsts bruņoto spēku locekļi, kuri izvietoti valstī;
- c) ārvalstu personāls ārvalstu zinātniskajās bāzēs, kas atrodas valsts ģeogrāfiskajā teritorijā;
- d) ārvalstu diplomātisko misiju locekļi, kas izvietoti valstī.

11.09. Iepriekš dotā definīcija atšķiras no pašreizējiem (vai de facto) iedzīvotājiem, kas sastāv no personām, kuras faktiski atrodas valsts ģeogrāfiskajā teritorijā noteiktā dienā.

## EKONOMISKI AKTĪVIE IEDZĪVOTĀJI

11.10. *Definīcija.* Ekonomiski aktīvie iedzīvotāji ietver visas abu dzimumu personas, kas pārsniegušas zināmu vecuma sliekšni, ir darbaspēka resurss ražošanas darbībām (kas ietilpst sistēmas ražošanas robežās) precizētā pārskata laika posmā. Tur ietilpst visas personas, kuras atbilst prasībām iekļaušanai nodarbinātajos (darba ņēmējos vai pašnodarbinātajās personās) vai nenodarbinātajos.

<sup>(2)</sup> Ieskaitot to mājsaimniecībai piederošos locekļus.

“Darba ņēmējus” un “pašnodarbinātos” definē sadaļā “Nodarbinātība”.

“Nenodarbinātos” definē sadaļā “Bezdarbs”.

## NODARBINĀTĪBA

11.11. *Definīcija.* Nodarbinātība attiecas uz visām personām — darba ņēmējiem un pašnodarbinātajām personām —, kas iesaistītas ražošanas darbībās, kuras ietilpst sistēmas ražošanas robežās.

### DARBA ŅĒMĒJI <sup>(3)</sup>

11.12. *Definīcija.* Darba ņēmēji ir visas personas, kuras pēc līguma strādā citai institucionālai rezidentvienībai un saņem atlīdzību (ieraksta kā D.1 “darba ņēmēju kompensācija”).

Attiecības starp darba devēju un darba ņēmēju pastāv, ja starp uzņēmumu un personu ir noslēgts formāls vai neformāls līgums, ko abas puses parasti slēdz brīvprātīgi un saskaņā ar ko persona strādā uzņēmumam par atlīdzību naudā vai natūrā.

Darba ņēmējus klasificē šeit, ja tie nav arī pašnodarbināti, kas ir viņu galvenā darbība: tādā gadījumā viņus klasificē kā pašnodarbinātas personas.

11.13. Ietilpst šādas kategorijas:

- a) personas (strādnieki un darbinieki, vadošie darbinieki, mājas personāls, cilvēki, kuri veic atalgotu ražošanas darbību saskaņā ar nodarbinātības programmām), ko nodarbina darba devējs saskaņā ar darba līgumu;
- b) valsts civildienesta ierēdņi un citi valdības darbinieki, kuru nodarbinātības noteikumi noteikti publiskajās tiesībās;
- c) bruņotie spēki, kuru sastāvā ietilpst karadienesta kareivji gan ilgtermiņa, gan īstermiņa uzdevumiem, kā arī iesaucamie (tostarp iesaucamie, kuri strādā civiliem mērķiem);
- d) mācītāji, ja viņiem tieši maksā valsts pārvalde vai bezpeļņas iestāde;
- e) sabiedrību un kvazisabiedrību īpašnieki, ja viņi strādā tādos uzņēmumos;
- f) studenti, kuriem ir formālas saistības, ar kurām viņi daļu sava darbaspēka iegulda kā ieguldāmo resursu uzņēmuma ražošanas procesā apmaiņā pret atlīdzību un (vai) izglītības pakalpojumiem;
- g) mājas strādājošie <sup>(4)</sup>, ja ir noteikts līgums, ka mājas strādājošo atalgo, ņemot vērā padarīto darbu: tas ir, par darba apjomu, kas ieguldīts kā resurss kādā ražošanas procesā;
- h) strādnieki invalīdi, ar noteikumu, ka pastāv formālas vai neformālas attiecības starp darba devēju un darba ņēmēju;
- i) personas, ko nodarbina pagaidu nodarbinātības aģentūras un kas jāiekļauj tās aģentūras nozarē, kura tās nodarbina, un nevis tā uzņēmuma nozarē, kurai tās faktiski strādā. Tomēr izejvielu un produkcijas analīzei var ņemt vērā minēto cilvēku pārklasifikācijas un visas saistītās izmaksas (skat. 9.51. punktu).

11.14. Personas, kuras īslaicīgi nestrādā, arī uzskata par darba ņēmējiem, ja tām ir formāla darba piesaiste. Tādai formālai piesaistei jābūt noteiktai atbilstīgi vienam vai vairākiem šādiem kritērijiem:

- a) pastāvīga algas saņemšana;

<sup>(3)</sup> “Darba ņēmēji” atbilst Starptautiskās darba organizācijas “apmaksātās nodarbinātības” definīcijai.

<sup>(4)</sup> Mājas strādājošais ir persona, kas piekļūst strādāt konkrētam uzņēmumam vai piegādāt noteiktu daudzumu preču, vai sniegt noteiktus pakalpojumus konkrētam uzņēmumam saskaņā ar iepriekšēju nolīgumu vai līgumu ar attiecīgo uzņēmumu, bet kas nav šīs personas darba vieta.

- b) garantija par atgriešanos darbā pēc eventuālā notikuma beigām vai līgums par atgriešanās datumu;
- c) pagājis laiks, kopš ir prombūtne no darba, kurš, ja tas ir būtisks, var sakrist ar laiku, kurā strādnieki var saņemt kompensācijas pabalstus bez pienākuma pieņemt citus darbus.

Tas attiecas uz personām, kas īslaicīgi nav darbā tādu iemeslu dēļ kā slimība vai ievainojums, brīvdienas vai atvaļinājums, streiks vai lokauts, izglītības vai mācību atvaļinājums, maternitātes vai vecāku atvaļinājums, saimnieciskās darbības sašaurināšana, darba īslaicīga dezorganizācija vai pārtraukums tādu iemeslu dēļ kā slikti laika apstākļi, mehānismu vai elektrotīklu avārija vai izejmateriālu vai degvielas trūkums, vai cita pagaidu prombūtne ar vai bez atvaļinājuma.

#### PAŠNODARBINĀTĀS PERSONAS

11.15. *Definīcija.* Pašnodarbinātās personas definē kā personas, kas ir vienīgie īpašnieki vai kopīpašnieki neinkorporētos uzņēmumos, kuros tās strādā, izņemot tos neinkorporētos uzņēmumus, ko klasificē kā kvazisabiedrības. Pašnodarbinātās personas klasificē šeit, ja tās nav nodarbinātās arī apmaksātā darbā, kas ir to galvenā darbība: pēdējā gadījumā tās klasificē kā darba ņēmējus.

Tās var pārskata laika posmā īslaicīgi nebūt darbā jebkāda īpaša iemesla dēļ. Kompensācija par pašnodarbinātību ir jauktais ienākums.

11.16. Pašnodarbinātajās personās ietilpst arī šādas kategorijas:

- a) neapmaksāti ģimenes strādnieki, ieskaitot tos, kas strādā neinkorporētos uzņēmumos, kuri pilnībā vai daļēji nodarbojas ar tirgus ražošanu;
- b) mājās strādājošie, kuru ienākums ir kāda ražošanas procesa produkcijas vērtības funkcija, par kuru tie atbild, lai cik liels vai mazs darbs būtu ieguldīts;
- c) strādnieki, kuri nodarbojas ar uzsākto ražošanu pilnībā savam galapatēriņam vai pašu kapitāla veidošanai, vai nu individuāli, vai kolektīvi.

Neapmaksāti brīvprātīgie strādnieki ir iekļauti pašnodarbinātajās personās, ja viņu brīvprātīgās darbības rada preces, piemēram, mājokļa, baznīcas vai ēkas celtniecība. Bet ja viņu brīvprātīgās darbības ir pakalpojumi, piemēram, aprūpes veikšana vai tīrīšana bez maksas, tad viņus neieskaita nodarbinātībā, jo viņu brīvprātīgās darbības neietilpst ražošanā (skat. 3.08. punktu).

Īpašnieku apsaimniekotu mājokļu pakalpojumu veikšanā nav ieguldāmo darbaspēka resursu; īpašniekus apsaimniekotājus kā tādus neuzskata par pašnodarbinātām personām.

#### NODARBINĀTĪBA UN PASTĀVĪGĀ DZĪVESVIETA

11.17. Ražotājvienību darbības rezultātus var salīdzināt ar nodarbinātību tikai tad, ja pēdējā ietver gan rezidentus, gan nerezidentus, kuri strādā rezidentražotājvienībām.

Līdz ar to nodarbinātība ietver arī šādas kategorijas:

- a) nerezidenti pierobežu strādnieki, tas ir, personas, kuras katru dienu šķērso robežu, lai strādātu ekonomiskajā teritorijā;
- b) nerezidenti sezonas strādnieki, tas ir, personas, kuras iebrauc ekonomiskajā teritorijā un paliek tur mazāk nekā vienu gadu, lai strādātu nozarēs, kurās periodiski vajadzīgs papildu darbaspēks;
- c) valsts bruņoto spēku locekļi, kuri izvietoti pārējā pasaulē;
- d) valstspiederīgie, kuri ir valsts zinātnisko bāžu personālā, kas atrodas ārpus valsts ģeogrāfiskās teritorijas;
- e) valstspiederīgie, kuri ir diplomātisko misiju personālā ārvalstīs;

- f) apkalpes locekļi uz zvejas laivām, citiem kuģiem, lidaparātiem un peldošām platformām, ko nodarbina rezidentvienības;
- g) vietējie darba ņēmēji valsts pārvaldes iestādēs, kas atrodas ārpus ekonomiskās teritorijas.

11.18. No otras puses, nodarbinātībā neietilpst šādi:

- a) rezidenti, kuri ir pierobežas strādnieki vai sezonas strādnieki, tas ir, kuri strādā citā ekonomiskajā teritorijā;
- b) valstspiederīgie, kas ir apkalpes locekļi uz zvejas laivām, citiem kuģiem, lidaparātiem un peldošām platformām, ko nodarbina nerezidentvienības;
- c) vietējie darba ņēmēji ārvalstu valdības iestādēs, kuras atrodas valsts ģeogrāfiskajā teritorijā;
- d) Eiropas Kopienu un starptautisku civilorganizāciju personāls, kas atrodas valsts ģeogrāfiskajā teritorijā (tostarp darbā tieši pieņemtie vietējie darba ņēmēji);
- e) bruņoto spēku locekļi, kas strādā ar starptautiskām militārām organizācijām, kuras atrodas valsts ģeogrāfiskajā teritorijā;
- f) valstspiederīgie, kuri strādā ārvalstu zinātniskajās bāzēs, kas atrodas ekonomiskajā teritorijā.

11.19. Lai varētu veikt pāreju uz jēdzieniem, ko parasti izmanto darbaspēka statistikā (nodarbinātība, ņemot vērā valstspiederību), EKS īpaši paredz, ka atsevišķi jānorāda šādi posteņi:

- a) iesaucamie spēki (ko neiekļauj darbaspēka statistikā, bet iekļauj EKS pozīcijā "valsts pārvaldes pakalpojumi");
- b) rezidenti, kas strādā nerezidentēm ražotājvienībām (ko iekļauj darbaspēka statistikā, bet neiekļauj nodarbinātībā, kā tā definēta EKS);
- c) nerezidenti, kas strādā rezidentēm ražotājvienībām (ko neiekļauj darbaspēka statistikā, bet iekļauj nodarbinātībā, kā tā definēta EKS);
- d) rezidentstrādnieki, kas pastāvīgi dzīvo iestādēs;
- e) rezidentstrādnieki, kas jaunāki par vecumu, ko ņem vērā darbaspēka statistikā.

## BEZDARBS

11.20. *Definīcija.* Saskaņā ar normām, ko noteikusi Starptautiskā darba organizācija (13. starptautiskā darba statistiķu konference), "nenodarbinātie" ietver visas personas, kas pārsniegušas konkrētu vecumu un kas pārskata laika posmā bija:

- a) "bez darba", tas ir, kas nebija apmaksātā nodarbinātā vai pašnodarbinātā statusā,
- b) "pašlaik pieejamas darbam", tas ir, bija pieejamas apmaksātai nodarbinātībai vai pašnodarbinātībai pārskata laika posmā un
- c) "meklēja darbu", tas ir, bija veikušas īpašus pasākumus konkrētā nesenā laika posmā, lai meklētu apmaksātu nodarbinātību vai pašnodarbinātību.

Īpašie pasākumi var ietvert reģistrāciju valsts vai privātā darba biržā, pieteikumus/iesniegumus darba devējiem, pieteikšanos darbavietās (būvlaukumos), fermās, rūpnīcu vērtos, tirgos vai citās pulcēšanās vietās, sludinājumu ievietošanu laikrakstos vai atbildes uz tiem, draugu vai radnieku palīdzības meklēšanu, zemes, ēkas, iekārtu vai aprīkojuma meklēšanu sava uzņēmuma izveidei, finanšu resursu organizēšanu, pieteikumu iesniegšanu par atļaujām un licencēm utt.

11.21. *Definīcija.* Bezdarba līmenis raksturo nenodarbinātās personas kā procentuālu daļu no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem.

To parasti aprēķina dzimuma un vecuma grupām un dažreiz tālāk saistklasificē pēc citiem mainīgiem demogrāfiskiem lielumiem, piemēram, ģimenes stāvoklis, kvalifikācija vai nacionalitāte.

## DARBI

11.22. *Definīcija.* Darbu definē kā tiešu vai netiešu līgumu <sup>(5)</sup> starp personu un institucionālu rezidentvienību, lai veiktu darbu <sup>(6)</sup> apmaiņā pret kompensāciju <sup>(7)</sup> par noteiktu laika posmu vai līdz turpmākam paziņojumam.

Tajā definīcijā ietilpst gan darba ņēmēju, gan pašnodarbināto personu darbi: tas ir, darba ņēmēju darbs, ja persona pieder citai institucionālajai vienībai nekā darba devējs, un pašnodarbināto darbs, ja persona pieder tai pašai institucionālajai vienībai, kam darba devējs.

11.23. Darbu jēdziens atšķiras no nodarbinātības jēdziena, kā noteikts iepriekš:

- a) tur ietilpst tās pašas personas otrais, trešais utt. darbs. Tāds personas otrais, trešais utt. darbs var būt vai nu secīgi cits citam pārskata laika posmā (parasti nedēļā), vai paralēli, ja kādam ir gan vakara darbs, gan dienas darbs;
- b) no otras puses, tur neietilpst personas, kas īslaicīgi nestrādā, bet kam ir "formāla piesaiste savam darbam", piemēram, garantijas par atgriešanos darbā vai līgums par atgriešanās datumu. Tādu vienošanos starp darba devēju un personu par atlaišanu no darba uz laiku vai uz prombūtnes laiku mācībām sistēmā neieskaita kā darbu.

## DARBI UN PASTĀVĪGĀ DZĪVESVIETA

11.24. Darbs valsts ekonomiskajā teritorijā ir tiešs vai netiešs līgums starp personu (kas var būt citas ekonomiskās teritorijas rezidente) un institucionālu vienību, kas ir rezidente valstī.

Lai mērītu ieguldītos darbaspēka resursus ekonomiskā darbībā, būtiska ir tikai institucionālās ražotājvienības pastāvīgā atrašanās vieta, jo tikai rezidentražotāji dod ieguldījumu iekšzemes kopproduktā.

11.25. Turklāt

- a) darbi ir iekļauti darbu skaitā ekonomiskajā teritorijā, ja rezidentražotāja darba ņēmēji īslaicīgi strādā citā ekonomiskajā teritorijā un ja tādas darbības īpašības un ilgums negarantē tās uztveri par tādas citas teritorijas nosacītu rezidentvienību;
- b) darbus neiekļauj ekonomiskās teritorijas darbu skaitā, ja tos veic institucionālām nerezidentvienībām, tas ir, vienībām, kuru interešu centrs atrodas citā valstī, kam nav nolūka būt aktīviem iekšzemes teritorijā gadu vai ilgāk;
- c) starptautisku organizāciju personāla darbu un ārvalstu vēstniecību darbā pieņemtā vietējā personāla darbu neieskaita, jo nodarbinātājvienības nav rezidentes.

## KOPĒJĀS NOSTRĀDĀTĀS STUNDAS

11.26. *Definīcija.* Kopējās nostrādātās stundas raksturo faktiski nostrādāto stundu rādītāju, ko darba ņēmēji vai pašnodarbinātās personas nostrādājuši grāmatvedības pārskata laika posmā, ja to produkcija ir ražošanas robežās.

<sup>(5)</sup> Izteikts vai noklusēts līgums attiecas uz ieguldāmo darbaspēka resursu nodrošināšanu, nevis preces vai pakalpojuma produkcijas piegādi.

<sup>(6)</sup> Darbs ir jebkura darbība, kas dod ieguldījumu preču vai pakalpojumu ražošanā ražošanas robežās. Darba likumība un strādnieka vecums principā ir nebūtiski.

<sup>(7)</sup> Kompensācija šeit jāinterpretē plašā nozīmē, ietverot pašnodarbināto personu jaukto ienākumu.

Darba ņēmēju plašās definīcijas dēļ EKS iesaka attiecībā uz personām, kuras īslaicīgi nav darbā, bet ir ar formālu piesaisti, un daļlaika strādniekiem, ka atbilstošais ražīguma rādītājs ir kopējās nostrādātās stundas, nevis cilvēku aprēķins.

Kopējās nostrādātās stundas ir ieguldīto darbaspēku resursu vēlamais rādītājs sistēmā.

11.27. Saskaņā ar normām, ko noteikusi Starptautiskā darba organizācija (10. starptautiskā darba statistiķu konference), kopējās faktiski nostrādātajās stundās ieraksta:

- a) parastā darba laikā faktiski nostrādātās stundas;
- b) stundas, kas nostrādātas papildus tām, kuras nostrādātas parastajā darba laikā un ko parasti apmaksā pēc augstākas likmes par parasto (virsstundu darba laiks);
- c) laiku, kas pavadīts darba vietā, veicot tādus uzdevumus kā būvlaukuma sagatavošana, remonta un apkopes darbs, instrumentu sagatavošana un tīrīšana un kvīšu, faktūrrēķinu, nostrādātā laika ilguma reģistru un citu pārskatu sastādīšana;
- d) dīkstāvi, kas pavadīta darba vietā gaidot vai nestrādājot, jo, piemēram, īslaicīgi trūkst darba, ir salūzušas iekārtas vai notikuši nelaimes gadījumi, vai laiks, kas pavadīts darba vietā un kura laikā netiek darīts darbs, bet par kuru veic samaksu saskaņā ar garantētu darba līgumu;
- e) laiku, kas atbilst īsiem atpūtas laikiem darba vietā, ieskaitot pārtraukumus atspirdzinājumiem.

11.28. No otras puses, faktiski nostrādātajās stundās neietilpst:

- a) stundas, kas ir apmaksātas, bet nav nostrādātas, kā apmaksāti gadskārtējie svētki, valsts svētki vai slimības atvaļinājumi;
- b) maltītēm paredzētie pārtraukumi;
- c) laiks, kas pavadīts ceļā no mājām līdz darba vietai, pat ja tas ir apmaksāts (būvstrādnieki). Tomēr tādus darba devēju laikā organizētus ceļojumus iekļauj darba stundās.

11.29. Kopējās nostrādātās stundas ir to stundu rādītājs, kas faktiski nostrādātas darba ņēmēju un pašnodarbināto personu darbos grāmatvedības pārskata laika posmā ekonomiskajā teritorijā:

- a) ieskaitot darbu ārpus ekonomiskās teritorijas attiecībā uz darba devējiem institucionālajām rezidentvienībām, kam tur nav ekonomisko interešu centra;
- b) izņemot darbu priekš darba devējiem ārvalstu institucionālajām vienībām, kam nav ekonomisko interešu centra ekonomiskajā teritorijā.

11.30. Daudzos uzņēmumu apsekojumos ieraksta apmaksātās stundas, nevis nostrādātās stundas.

Tādos gadījumos par katru darba grupu jāaplēš nostrādātās stundas, izmantojot visu pieejamo informāciju, piemēram, apmaksātais atvaļinājums utt.

11.31. Biznesa cikla analīzei var būt noderīgi koriģēt kopējās nostrādātās stundas, pieņemot darba dienu standartskaitu gadā.

## PILNAS SLODZES ŠTATA VIETAS

11.32. *Definīcija.* Pilnas slodzes štata vietu nodarbinātību, kas vienāda ar pilnas slodzes štata vietu darbu skaitu, definē kā kopējās nostrādātās stundas, kas dalītas ar vidējo stundu skaitu, kas gadā nostrādātas pilnas slodzes darbos ekonomiskajā teritorijā.

11.33. Šī definīcija ne obligāti apraksta jēdziena aplēsi: tā kā pilnas slodzes darba ilgums ir mainījies laikā un atšķiras dažādās nozarēs, jāizmanto metodes, kas nosaka vidējo proporciju un vidējās stundas, kas mazākas par pilnas slodzes darbiem katrā darba grupā. Vispirms katrā darba

grupā jāaplēš normāla pilnas slodzes nedēļa. Ja iespējams, darba grupu var noteikt nozares ietvaros atbilstīgi cilvēku dzimumam un (vai) darba veidam. Līgumā noteiktās stundas attiecībā uz darba ņēmēju darbiem veido atbilstošu kritēriju tādu skaitļu noteikšanai. Pilnas slodzes štata vietas aprēķina atsevišķi katrā darba grupā, tad sasummē.

- 11.34. Kaut arī kopējās nostrādātās stundas ir labākais ieguldīto darbaspēka resursu rādītājs, pilnas slodzes štata vietām ir dažas priekšrocības: tās var vieglāk aplēst un tās atvieglo starptautiskos salīdzinājumus ar valstīm, kurās var aplēst tikai pilnas slodzes štata vietām ekvivalentu nodarbinātību.

#### **IEGULDĪTIE DARBA ŅĒMĒJU DARBASPĒKA RESURSI PAR NEMAINĪGU KOMPENSĀCIJU**

- 11.35. *Definīcija.* Ieguldītie darba ņēmēju darbaspēka resursi par nemainīgu kompensāciju mēra kārtējos ieguldītos darbaspēka resursus, ko novērtē pēc darba ņēmēju darbu kompensācijas līmeņiem, kas dominē atlasītā bāzes laika posmā.
- 11.36. Darba ņēmēju kompensācija kārtējās cenās, dalīta ar darba ņēmēju ieguldītajiem darbaspēka resursiem nemainīgās cenās dod netiešu kompensācijas cenas indeksu, kas salīdzināms ar galīgo izlietojumu netiešo cenu indeksu.
- 11.37. Jēdziena "darba ņēmēju ieguldītie darbaspēka resursi par nemainīgu kompensāciju" mērķis ir izteikt izmaiņas darbaspēka sastāvā, piemēram, no mazāk apmaksātajiem līdz vairāk apmaksātajiem darbiniekiem. Lai tā būtu efektīva, analīze jāveic, ņemot vērā nozari.

—

## 12. NODAĻA

## CETURKŠŅA EKONOMISKIE KONTI

- 12.01. Ceturkšņa ekonomiskie konti veido nacionālo kontu sistēmas neatņemamu daļu un vienlīdz ar citiem izmantojumiem ir ļoti svarīgi kārtējā gada analīzei un provizorisko aplēšu aprēķinam par pagājušo gadu. Ceturkšņa ekonomiskie konti veido darījumu, kontu un līdzsvarošanas posteņu saskaņīgu komplektu, kas definēts gan nefinanšu, gan finanšu domēnos, ko ieraksta, ņemot vērā ceturksni. Tajos pieņem tādus pašus principus, definīcijas un struktūru kā gada kontos, ievērojot dažus grozījumus saskaņā ar attiecīgo laika posmu.
- 12.02. Ceturkšņa ekonomisko kontu nozīme ir galvenokārt apsvērumā, ka tie ir vienīgie saskaņotie rādītāju komplekti, kas pieejami īsā laikā un spēj sniegt visaptverošu īstermiņa ainu gan par nefinanšu, gan finanšu saimniecisko darbību.
- 12.03. Laika periods, uz kuru attiecas ceturkšņa konti, un vajadzība pēc ticamas informācijas, cik drīz vien iespējams, nosaka konkrētas, raksturīgas īpašības. Pie šīm īpašībām pieder kontu sastādīšanas statistiskās metodes, sezonālitate un apstrāde, ceturkšņa un gada kontu konsekvence un dažas kontu īpatnības, kas saistītas ar atsaucē periodu. Tādas raksturīgas īpašības tiks plaši analizētas ceturkšņa kontu rokasgrāmatā, ko Statistikas birojs paredzējis publicēt pirms minētās metodoloģijas piemērošanas.
- 12.04. Statistiskās metodes, ko izmanto ceturkšņa kontu sastādīšanai, var visai ievērojami izšķirties no tām, ko izmanto gada kontiem. Tās var klasificēt divās galvenajās kategorijās: tiešās procedūras un netiešās procedūras. Tiešo procedūru pamatā ir pieejamība ik ceturksni, ar atbilstošiem vienkāršojumiem, no līdzīgiem avotiem, ko izmanto gada kontu sastādīšanai. No otras puses, netiešo procedūru pamatā ir ikgadējo kontu datu apkopojuma sadalīšanas laiks saskaņā ar matemātiskām vai statistiskām metodēm, izmantojot atsaucē rādītājus, kas ļauj veikt ekstrapolāciju par kārtējo gadu. Izvēlē starp dažādām netiešajām procedūrām galvenokārt jāņem vērā kārtējā gada prognozes kļūdas minimizācija, lai gada provizoriskās aplēses pēc iespējas tuvāk atbilstu galīgajiem datiem. Izvēle starp tādām pieejām, cita starpā, ir atkarīga no informācijas, kas pieejama ceturkšņa līmenī.
- 12.05. Ceturkšņa kontu sērijas visai bieži parāda ļoti īsa termiņa izmaiņas, kas rodas laika apstākļu, ieradumu, tiesību aktu utt. dēļ, ko definē kā sezonālās svārstības. Kaut gan sezonālitate ir ceturkšņa datu neatņemama daļa, tas bieži ir traucēklis cikla tendences sastāvdaļas pareizai identifikācijai un analīzei. No tāda apsvēruma izriet vajadzība sastādīt gan neapstrādātus, gan sezonāli koriģētus kontus. Jānodrošina sezonāli koriģēto datu uzskaites konsekvence. Ar sezonālo korekciju cieši saistīta problēma ir darba dienu korekcijas problēma, par ko vajadzīgi turpmāki apsvērumi Statistikas biroja rokasgrāmatā.
- 12.06. Tā kā ceturkšņa konti iekļaujas tajā pašā sistēmā kā gada konti, tiem jābūt savstarpēji saskaņotiem laikā. Plūsmas mainīgo lielumu gadījumā tas nozīmē, ka ceturkšņa datu summa ir vienāda ar gada skaitļiem par katru gadu. Principā šim nosacījumam nav šķēršļu, ja tas ievērots iepriekšējos gados. Tomēr attiecībā uz kārtējo gadu ir laika prioritātes problēma starp ceturkšņa un gada datiem, jo ceturkšņa dati parasti ir pieejami agrāk par gada datiem. Šo problēmu var atrisināt, vienojoties, ka provizoriskās gada datu aplēses iegūst, apkopojot ceturkšņa datus. Kad kļūst pieejama jauna gada informācija, kuras rezultātā pārskata provizoriskos datus, attiecīgi jāgroza arī ceturkšņa dati. Dažās sistēmās gada konti ir ceturkšņa sistēmas blakusprodukts, un atsevišķa gada aprēķina nemaz nav.
- 12.07. Attiecībā uz izejas datiem jānodrošina laika konsekvence, kas savietojama ar sezonālās korekcijas procedūrām, arī par koriģētajiem datiem.



- 12.08. Ja principā vairākumu operāciju un līdzsvarošanas posteņu ar zināmu regularitāti sadala pa visiem ceturkšņiem, tad jebkurā gadījumā ir dažas operācijas, kas parādās koncentrētas vienā vai divos gada ceturkšņos. Tā tas ir gadījumā ar ienākuma nodokļiem, dividendēm, procentiem utt. [Datu] apstrāde tādos gadījumos būtībā ir atkarīga no pamata radīšanas procesa.
- 12.09. No teorētiskā viedokļa nav šķēršļu izklāstam, ko izmanto ceturkšņa kontiem, jo tas ir tāds pats, kādu izmanto gada kontiem. Tomēr praksē ir noderīgi vienkāršot un apkopot šo shēmu, lai pēc iespējas drīzāk iegūtu ticamus ceturkšņa datus (skat. tabulu un datu programmu, kas jāpiegādā EKS 1995 ietvaros)
-

## 13. NODAĻA

**REĢIONĀLIE KONTI**

- 13.01. Reģionālie konti ir atbilstošo kopējās ekonomikas kontu reģionāla specifikācija. Ja vien šajā sadaļā nav norādīts citādi, reģionālajos kontos izmanto jēdzienus, ko izmanto kopējās ekonomikas kontos.
- 13.02. Pilnīgs kontu komplekts reģionālā līmenī nozīmē katra reģiona uzskatīšanu par atsevišķu ekonomisku vienību. Šajā kontekstā darījumi ar citiem reģioniem kļūst par ārēja darījuma veidu. Reģiona ārējie darījumi, protams, jāatspoguļo pēc būtības no darījumiem ar citiem valsts reģioniem un darījumiem ar pārējo pasauli.
- 13.03. Jēdzieniskie sarežģījumi (skat. 13.10. līdz 13.14. punktu) daļēji izskaidro, kāpēc reģionālie konti ir ierobežoti līdz ražošanas darbību ierakstam pēc nozares un līdz kontiem par dažiem institucionālajiem sektoriem, tādiem kā mājsaimniecības.

**REĢIONĀLĀ TERITORIJA**

- 13.04. Valsts reģionālā ekonomika ir daļa no tās valsts kopējās ekonomikas. Kopējo ekonomiku definē institucionālo vienību izteiksmē. Tā sastāv no visām institucionālajām vienībām, kam ir interešu centrs valsts ekonomiskajā teritorijā (skat. 2.04. punktu). Ekonomiskā teritorija, kaut arī pamatā sastāv no ģeogrāfiskās teritorijas, tieši tomēr ar to nesakrīt (skat. 2.05. punktu). Valsts ekonomisko teritoriju var sadalīt reģionālajās teritorijās un eksreģionālajā teritorijā.
- 13.05. Reģionālajā teritorijā ietilpst:
- a) reģions, kas ir valsts ģeogrāfiskās teritorijas daļa;
  - b) visas brīvās zonas, ieskaitot muitas noliktavas un rūpnīcas, kas atrodas reģiona muitas kontrolē.
- 13.06. Eksreģionālā teritorija sastāv no valsts ekonomiskās teritorijas daļām, ko nevar tieši pievienot atsevišķam reģionam. Tā ietver:
- a) valstu gaisa telpu, teritoriālos ūdeņus un kontinentālo šelfu, kas atrodas starptautiskajos ūdeņos, kur valstij ir ekskluzīvas tiesības,
  - b) teritoriālos anklāvus, tas ir, ģeogrāfiskas teritorijas, kas atrodas citur pasaulē un ko saskaņā ar starptautiskiem līgumiem vai starpvalstu nolīgumiem izmanto attiecīgās valsts pārvaldes iestādēm (sūtniecībām, konsulātiem, militārajām bāzēm, zinātniskajām bāzēm utt.),
  - c) naftas, dabas gāzes utt. iegulas starptautiskajos ūdeņos ārpus valsts kontinentālā šelfa, ko apstrādā rezidentvienības.
- 13.07. Statistiski teritoriālo vienību nomenklatūra (*NUTS*) sniedz vienveidīgu, vienotu Eiropas Savienības ekonomiskās teritorijas sadalījumu. *NUTS* ir teritoriālā klasifikācija reģionālo kontu sastādīšanai.

**VIENĪBAS UN PASTĀVĪGĀ ATRAŠANĀS VIETA**

- 13.08. Izšķir divus vienību veidus. Pirmām kārtām, vietējās DVV to plūsmu analīzei, kas rodas ražošanas procesā un preču un pakalpojumu izlietojumā. Otrkārt, institucionālās vienības, lai analizētu plūsmas, kuras ietekmē ienākumu, kapitāla un finanšu darījumus, citas plūsmas un bilances.
- 13.09. Vietējā DVV ir DVV daļa, kas atbilst vietējai vienībai. Vietējā vienība ir institucionāla vienība, kas ražo preces un veic pakalpojumus, vai tās daļa, un kas atrodas ģeogrāfiski identificētā vietā (skat. 2.106. punktu). Tāpēc principā vietējas DVV reģionālo pastāvīgo atrašanās vietu var noteikt nepārprotami.

Attiecībā uz darījumiem saistībā ar ražošanas darbībām jāieraksta plūsmas starp vietējām DVV, kas pieder tai pašai institucionālajai vienībai un atrodas dažādos reģionos. EKS iesaka ietvert piegādes starp vietējām DVV produkcijas definīcijā, un tas ir īpaši svarīgi reģionālajos kontos.

13.10. Institucionālo vienību gadījumā jāapsver divi institucionālo vienību veidi reģionālo kontu kontekstā. Pirmkārt, ir vienreģionālās vienības, kuru ekonomisko interešu centrs ir vienā reģionā un vairākums darbību notiek šajā reģionā. Vienreģionālo vienību starpā ir mājsaimniecības, sabiedrības, kuru visas DVV atrodas tajā pašā reģionā, vietējas un pavalsts valdības, vismaz daļa sociālās nodrošināšanas un daudzas bezpeļņas iestādes mājsaimniecību apkalpošanai.

Otrkārt, ir daudzreģionālās vienības, kuru ekonomisko interešu centrs atrodas vairāk nekā vienā reģionā. Daudzas sabiedrības un vairākas bezpeļņas iestādes atrodas šādā situācijā. Lielākā mērā, tas ir arī tādu institucionālo vienību gadījums, kuru darbības pārklāj visu valsti, kā centrālā valdība un neliels skaits sabiedrību, parasti monopola vai kvazimonopola stāvoklī, kā nacionālā dzelzceļa sabiedrība vai nacionālā elektroenerģijas sabiedrība.

13.11. Visi vienreģionālo institucionālo vienību darījumi tiek attiecināti uz reģionu, kurā tām ir to ekonomisko interešu centrs. Attiecībā uz mājsaimniecībām ekonomisko interešu centrs ir reģions, kurā tās dzīvo, nevis reģions, kurā tās strādā. Citām vienreģionālajām vienībām to ekonomisko interešu centrs ir reģions, kurā tās atrodas.

13.12. Dažus no daudzreģionālo vienību darījumiem, stingri runājot, nevar reģionalizēt. Tas tā ir vairākumā gadījumu ar sadales un finanšu darījumiem. Tādēļ daudzreģionālo vienību līdzsvarošanas posteņus nevar reģionālā līmenī nepārprotami definēt par daudzreģionālām vienībām.

13.13. Var mēģināt attiecināt visus daudzreģionālo vienību darījumus starp reģioniem atbilstoši dažām empīriskajām metodēm. Tomēr tas nav jāuzskata vienkārši par praktisku tuvinājumu. Tas nozīmē EKS jēdzienisku pielāgošanu, jo iemesli, kuri nepieļauj iekļaut centrālajā sistēmā pilnīgu kontu komplektu par vietējām DVV/nozarēm, principā aizliedz arī pilnībā sadalīt visas institucionālās vienības un to kontus starp reģioniem; jo tas principā nozīmētu pilnīga kontu komplekta izveidi par vietējām DVV.

13.14. Iepriekš minēto apsvērumu dēļ reģionālo kontu sistēma ir ierobežota līdz

- a) reģionālās nozares rādītājiem par ražošanas darbību:
  - 1) bruto pievienotā vērtība;
  - 2) darbaņēmēju kompensācija;
  - 3) nodarbinātība;
  - 4) darbaņēmēji;
  - 5) bruto ieguldījumi pamatkapitālā;
- b) iekšzemes kopproduktam uz vienu reģionu (IKPR);
- c) reģionālajiem mājsaimniecību kontiem.

## REĢIONALIZĀCIJAS METODES

13.15. Reģionālo kontu pamatā ir tādu vienību darījumi, kas ir rezidentes reģionālajā teritorijā. Parasti reģionalizāciju var veikt, izmantojot "no lejas uz augšu" metodes, "no augšas uz leju" metodes vai jauktās metodes. Metodes var aprakstīt šādi.

- a) No "lejas uz augšu" metodes.

"No lejas uz augšu" aplēses metodes ietver informācijas izmantošanu par vienībām, kas ir rezidentes reģionā, un augšupejoši ar papildinājumiem, līdz nosaka rādītāja reģionālo vērtību. Reģionālās vērtības jāpieskaita atbilstošajai nacionālajai vērtībai.

b) "No augšas uz leju" metodes.

"No augšas uz leju" metodes ietver nacionālo datu sadali starp reģioniem, necenšoties nodalīt rezidentvienības, izmantojot sadales atslēgu, kas pēc iespējas tuvāk atspoguļo aplēšamo īpašību. Metodes sauc par "no augšas uz leju" metodēm, jo rādītājs tiek attiecināts uz reģionu, nevis atsevišķu vienību. Tomēr rezidentvienības pieņēmums ir vajadzīgs, lai varētu izmantot pareizu atslēgas reģionālu segumu.

c) Jauktās metodes.

"No lejas uz augšu" metodes ir reti sastopamas tīrā veidā. Tāpēc var apsvērt arī jauktās metodes. Piemēram, var gadīties, ka mainīgu lielumu vai mainīgo lielumu rādītāju var reģionalizēt tikai ar metodi "no lejas uz augšu" NUTS-1 līmenī. Turpmākai reģionalizācijai NUTS-2 vai NUTS-3 līmenī jāizmanto metode "no augšas uz leju".

13.16. Principā "no lejas uz augšu" metožu priekšrocība ir tā, ka tās tieši izmanto būtiskus avotus reģionālajā līmenī. "No lejas uz augšu" metožu priekšrocība ir garantēta datu konsekvence starp nacionālajiem un reģionālajiem kontiem. Trūkums ir tas, ka aplēses netiek veidotas ar tiešiem datiem, bet ar atslēgu, kam ir pieņemta korelācija ar novērtēto parādību.

13.17. Kad vien iespējams, reģionālās vērtības, kas pēc jēdzieniem tieši atbilst nacionālajām vērtībām, jāaplēš tieši ar metodēm "no lejas uz augšu". "No augšas uz leju" procedūras nesekmē stingru, ticamu datu bāzi, pēc kuras varētu spriest par aplēsto vērtību precizitāti, tā kā "no lejas uz augšu" metodēs uzmanība tiek pievērsta iespējama novirzei no nacionālajiem kopējiem datiem.

## RĀDĪTĀJI PĒC NOZARES

13.18. Reģionā nozare sastāv no vietējo DVV grupas, kas nodarbojas ar tādu pašu vai līdzīgu darbības veidu (skat. 2.108. punktu). Vietējā DVV ir vienība, kura ir datu pamatā saistībā ar ražošanas darbību (produkcija, starpproduktu patēriņš utt.).

13.19. Parasti rādītāji par ražošanas darbību jāattiecinā uz reģionu, kurā ir rezidente vienība, kura veic attiecīgos darījumus. Vietējās DVV atrašanās vieta ir būtisks kritērijs minēto rādītāju attiecināšanai uz konkrētu reģionu.

13.20. Vispārējais princips bruto ieguldījumu pamatkapitālā attiecināšanai uz reģionu ir īpašumtiesības, tāpat kā kopējās ekonomikas kontos (skat. 2.05. punktu, 1. zemsvītras piezīme). Pamatlīdzekļus, kas ir daudzreģionālas vienības īpašumā, attiecina uz vietējām DVV, kurās tos izmanto. Tāpat kā nacionālajos kontos operatīvajā izpirkumnomā iegūtos pamatlīdzekļus ieraksta īpašnieka reģionā un finanšu izpirkumnomā iegūtos pamatlīdzekļus ieraksta lietotāja reģionā.

13.21. Praksē tāda informācija var būt pieejama tikai vienību līmenī, kurā ir vairākas vietējas DVV, kas iesaistītas dažādās darbībās un/vai darbojas dažādos reģionos. Tādā gadījumā pieejamie rādītāji (piem., darba ņēmēju kompensācija vai nodarbinātība pēc reģiona) jāizmanto, lai reģionalizētu datus pēc nozares.

13.22. Definējot vietēju DVV, var izšķirt trīs situācijas:

- a) ražošanas darbība ar būtiskiem <sup>(1)</sup> ieguldāmajiem darbaspēka resursiem noteiktā atrašanās vietā nerada sarežģījumus. Tomēr dažos gadījumos ir vajadzīgs sīkāks skaidrojums (skat. 13.24. līdz 13.27. punktu);
- b) ražošanas darbību bez nozīmīgiem ieguldāmajiem darbaspēka resursiem noteiktā atrašanās vietā neuzskata par atsevišķu vietējo DVV, un ražošana jāattiecinā uz vietējo vienību, kura atbild par tādas ražošanas vadību;

<sup>(1)</sup> Nozīmīgi ieguldāmie darbaspēka resursi šajā kontekstā jāuzskata par vienas personas pusdarbības gada ekvivalenta minimumu.

c) ražošanas darbībai bez noteiktas atrašanās vietas jāpiemēro jēdziens par pastāvīgo atrašanās vietu valsts līmenī.

13.23. Papilddarbības nav izolētas, lai veidotu izšķirīgas vienības, vai nošķirtas no to vienību galvenās darbības vai blakusdarbībām, ko tās apkalpo (skat. 2.104. punktu). Attiecīgi papilddarbības jāintegrē ar vietējām DVV, ko tās apkalpo.

Papilddarbības var veikt atsevišķās vietās, ārpus reģiona, kurā atrodas vietējās DVV, ko tās apkalpo. Iepriekšminētā noteikuma par papilddarbību ģeogrāfisko iedalījumu stingra piemērošana radītu rādītāju nepietiekamu novērtēšanu reģionos, kuros koncentrētas papilddarbības. Tāpēc saskaņā ar pastāvīgās atrašanās vietas principu tos jāattiecina uz reģionu, kurā atrodas papilddarbības; tie paliek tajā pašā nozarē, kurā vietējās DVV, ko tās apkalpo.

13.24. Reģionalizācijas metodēm ir vajadzīgs turpmāks precizējums par dažām nozarēm. Nozares ir šādas:

a) būvniecība;

b) transports, glabāšana un sakari;

c) finanšu starpniecība.

13.25. Attiecībā uz būvniecības nozari būvlaukumi jāuzskata par pastāvīgām vietējām DVV, ja darbība ir nozīmīga (skat. 2.09. punktu, 4. zemsvītras piezīme). Ņemot vērā dažu iekārtu (piemēram, pāldziņu un ceļņu) mobilitāti starp tās pašas DVV vietējām vienībām un informācijas trūkumu būvlaukumā, iesaka tādu iekārtu bruto ieguldījumus pamatkapitālā attiecināt uz DVV vadību.

13.26. Attiecībā uz transporta nozarēm, ieskaitot cauruļvadu transportu, ir būtiski definēt vietējās DVV, kurām var piesaistīt ražošanu un kapitālieguldījumus. Attiecībā uz sauszemes transporta nozarēm (izņemot dzelzceļus) ražošana un kapitālieguldījumi jāpiesaista novietnēm vai tamlīdzīgām vietējām DVV, kur iekārtas ir bāzētas. Attiecībā uz ūdens transporta nozarēm ražošana un mobilās iekārtas jāattiecina uz vienības mājas bāzi. Cauruļvadu tīkli jāpiesaista vietējai DVV, kas tos izmanto.

Attiecībā uz dzelzceļa un gaisa transporta nozarēm jāizmanto "no augšas uz leju" metodes, kas sīkāk sadala nacionālos rādītājus pa reģioniem atbilstoši piemērotiem rādītājiem. Darba ņēmēju kompensācija jāattiecina uz reģionu, kurā cilvēki ir nodarbināti. Bruto darbības rezultāts jāattiecina uz reģionu atbilstoši rādītājiem, kuri attiecas uz vilciena vai gaisa maršrutu darbību.

Kas attiecas uz sakaru nozarēm, tad telefona kabīnēm, telefona aparātiem, telesakaru līnijām utt. ir tikai atbalsta nozīme. Tāpēc tie neveido atsevišķas vienības un tie jāattiecina uz vietējo DVV, kas atbild par to vadību. Ieguldījums infrastruktūrā jāattiecina uz tādām vietējām vienībām.

13.27. Attiecībā uz finanšu starpniecības nozarēm pievienotā vērtība jāattiecina uz ienākuma pieeju. Darba ņēmēju kompensācija jāattiecina uz vietējām DVV, kurās nodarbina cilvēkus. Kredītiestāžu bruto darbības rezultāts jāsadala starp vietējām DVV proporcionāli aizdevumu un noguldījumu summai un apdrošināšanas iestāžu bruto darbības rezultāts — proporcionāli saņemtajām prēmijām. Bruto ieguldījumi pamatkapitālā sastāv galvenokārt no ēkām, tāpēc tie jāattiecina uz to reģionu, kurā tie atrodas.

13.28. Produkcija jāvērtē bāzes cenās (skat. 3.47. punktu). Ražojumi, ko izmanto starpproduktu patēriņam, jāvērtē pircēju cenās laikā, kad tos ievieš ražošanas procesam (skat. 3.72. punktu). Tādēļ nozares bruto pievienoto vērtību vērtē bāzes cenās.

Bruto ieguldījumus pamatkapitālā vērtē pircēja cenās, ieskaitot uzstādīšanas izmaksas un citas īpašumtiesību pārejas izmaksas. Ja ražots pašu vajadzībām, tad to vērtē tamlīdzīgu pamatlīdzekļu bāzes cenās vai pēc ražošanas izmaksām, ja tādas cenas nav pieejamas (skat. 3.113. punktu).

13.29. IKP reģionālais ekvivalents ir RIKP (reģionālais iekšzemes kopprodukts). RIKP vērtē tirgus cenās, pieskaitot ražojumu un importa reģionalizētos nodokļus, no kā atskaitītas subsīdijas, un pievienotās vērtības reģiona bāzes cenās. RIKP summa tirgus cenās pēc reģiona, ieskaitot eksreģionālās teritorijas RIKP, ir vienāda ar IKP tirgus cenās.

**MĀJSAIMNIECĪBU KONTI**

13.30. Iekšzemes kopprodukts pēc reģiona ir vietējo DVV, kas ir reģiona rezidentes, ražošanas darbību rezultāts. Ienākuma sadales un pārdales procesi rada citus nozīmīgus līdzsvarošanas posteņus, un proti, primāro ienākumu un izmantojamo ienākumu. Šīs nodaļas 13.10. līdz 13.14. punktā minēto apsvērumu dēļ reģionālajos kontos tādi ienākuma jēdzieni ir ierobežoti līdz mājsaimniecībām.

13.31. Mājsaimniecību reģionālie konti ir atbilstošo valsts līmeņa kontu reģionāla specifikācija. Praktisku apsvērumu dēļ konti ir ierobežoti līdz:

- a) primārā ienākuma sadales kontam;
- b) ienākuma otrreizējās sadales kontam.

Vispārīgi runājot, to mērķis ir mērīt to mājsaimniecību primāro ienākumu un izmantojamo ienākumu, kas ir rezidentes kādā reģionā.

13.32. Reģionālo mājsaimniecību kontu pamatā ir mājsaimniecības, kas ir rezidentes kādā reģionālā teritorijā. Mājsaimniecību kā institucionālu vienību definīciju un institucionālā sektora "mājsaimniecības" definīciju skat. 2.13., 2.16., 2.75. un 2.76. punktā. To personu skaits, kas ir rezidentmājsaimniecību locekles, kopā veido reģiona kopējos rezidentiedzīvotājus.

13.33. Parasti noteikumus mājsaimniecību pastāvīgās atrašanās vietas noteikšanai valsts līmenī piemēro arī mājsaimniecību reģionālajiem kontiem. Tomēr attiecībā uz studentu un ilgtermiņa pacientu pastāvīgo dzīvesvietu izdara izņēmumu, ja viesreģions ir tā pati valsts. Reģionālajos kontos tos uzskata par viesreģiona rezidentiem, ja viņi tur paliek ilgāk nekā gadu.

13.34. Mājsaimniecību reģionālajos kontos jāizdara divi apsvērumi attiecībā uz mājsaimniecībām, kam pieder neinkorporēts uzņēmums, zeme un/vai otrs mājoklis citā reģionā:

- a) *mājsaimniecības, kam pieder neinkorporēts uzņēmums (ko neuzskata par kvazisabiedrību valsts līmenī) citā reģionā,*

neinkorporēto uzņēmumu uzskata par rezidentu (nosacītu vienību) viesreģionā. Tādēļ jauktais ienākums, kas rodas, sastādot rādītājus pēc nozares, ir daļa viesreģiona jauktā ienākuma. Tomēr jauktajam ienākumam, kas ierakstīts primārā ienākuma sadales kontā pēc reģiona, jābūt vienādam ar kopējo jaukto ienākumu, ko saņēmušas mājsaimniecības — reģiona rezidentes –, neatkarīgi no reģiona, kurā ienākums radīts;

- b) *mājsaimniecības, kam pieder zeme un/vai otrs mājoklis citā reģionā*

šeit zemi un/vai otru mājokli arī uzskata par nosacītām vienībām — viesreģiona rezidentēm. Tādēļ nomu, ko maksā zemes un/vai mājokļa īrnieki, maksā nosacītajai vienībai. Ja otru mājokli izmanto īpašnieks paša galapatēriņam, tad nomas vērtība jāieraksta kā starpreģionālais eksports no reģiona, kurā atrodas mājoklis, uz reģionu, kurā atrodas īpašnieka pastāvīgā dzīvesvieta. Pēdējais reģions tādējādi importē šo pakalpojumu un izmanto to mājsaimniecību galapatēriņa izdevumiem. Tāpat kā jauktā ienākuma gadījumā darbības rezultāts, kas rodas no šā ražošanas procesa, atšķirsies no darbības rezultāta mājsaimniecību primārā ienākuma sadales kontos; attiecībā uz kopējo ekonomiku abi lielumi ir vienādi.

## I PIELIKUMS

## NETIEŠI NOVĒRTĒTIE FINANŠU STARPniecĪBAS PAKALPOJUMI (FISIM)

GROZĪJUMI, KAS JĀIZDARA EKS NODAĻĀS, JA IR JĀATTIECINA UZ FISIM

## 1. nodaļa

1.13. d)	<p>Aiz "EKS ietver arī daudzas īpašas vienošanās, piemēram" svītro</p> <p>"netieši novērtēto finanšu pakalpojumu izlietojuma ierakstīšana par nominālā sektora vai nominālās nozares starpproduktu patēriņu".</p>	<p>Aizstāj ar</p> <p>"netieši novērtēto finanšu starpniecības pakalpojumu (FISIM) izlietojuma attiecināšana uz lietotāju sektoriem/nozarēm".</p>
----------	---	--

1.25.

<p>Aiz "Dažas no lielajām atšķirībām jēdzienos ir" pievieno</p> <p>"i) "netieši novērtēto finanšu starpniecības pakalpojumu (FISIM) izlietojumu tagad attiecinā uz lietotāju sektoriem/nozarēm, nevis uz nominālo sektoru (nozari). Tāpēc FISIM izlietojumu pēc vienošanās vairs neieraksta pilnībā kā starpproduktu patēriņu, bet tas var būt arī galapatēriņš un eksports. Tas nozīmē, ka var notikt arī FISIM imports"."</p>
---

## 3. nodaļa

3.70. j)	<p>Svītro</p> <p>"tikai par kopējo ekonomiku: visi netieši novērtētie finanšu starpniecības pakalpojumi (FISIM), ko sniedz rezidentražotāji"</p>	<p>Aizstāj ar</p> <p>"netieši novērtēto finanšu starpniecības pakalpojumu izlietojums, kas novērtēti pēc rezidentražotājiem"</p>
----------	--	--

3.76. e)

<p>Aiz "tieši iekasējamie finanšu pakalpojumi" pievieno</p> <p>"un netieši novērtēto finanšu starpniecības pakalpojumu daļa, ko mājsaimniecības izlieto galapatēriņa nolūkiem"</p>
--

3.142. h)

<p>Tūlīt aiz "finanšu pakalpojumi pēc noteikto komisijas maksu un honorāru summas" pievieno</p> <p>"h) netieši novērtēto finanšu starpniecības pakalpojumu daļa, ko izlieto nerezidenti"</p>
--

## 4. nodaļa

4.51

Svītro

“Finanšu starpnieku sniegto pakalpojumu vērtību, kas nav sadalīta starp dažādiem klientiem, faktiskos maksājumus vai procentu ieņēmumus finanšu starpniekiem vai no tiem nekoriģē, lai novērstu peļņas normu, kas raksturo finanšu starpnieku netiešās maksas. Korekcijas postenis ir vajadzīgs finanšu starpnieku primārā ienākuma sadales kontā un tās nominālās nozares primārā ienākuma sadales kontā, uz kuru pēc vienošanās visu finanšu starpnieku produkciju attiecina kā starpproduktu patēriņu”.

Aizstāj ar

“Finanšu starpnieku sniegto pakalpojumu vērtību, kas nav sadalīta starp dažādiem klientiem, faktiskos maksājumus vai procentu ieņēmumus finanšu starpniekiem vai no tiem jākoriģē, lai novērstu peļņas normu, kas raksturo finanšu starpnieku netiešās maksas. Procentu summas, ko aizņēmēji samaksājuši finanšu starpniekiem, jāsamazina par maksājamo maksu aplēstajām vērtībām, turpretim procentu summas, kas jāsaņem noguldītājiem, līdzīgi jāpalielina. Maksu vērtības uzskata par samaksu par pakalpojumiem, ko finanšu starpnieki snieguši saviem klientiem, nevis par procentu maksājumiem”.

## 8. nodaļa

8.09.

Norādītajiem datiem pievieno

A.I.1. un A.I.2. tabulas, lai parādītu sekas, kādas atstāj FISIM sadale uz datiem, kas parādīti 8. nodaļā “Kontu secība un līdzsvaurošanas posteņi” (skaitlisks piemērs).

8.14.

Svītro

“Tā kā netieši novērtētos finanšu starpniecības pakalpojumus (FISIM) neattiecinā uz lietotāju sektoriem, tad visu FISIM produkcijas vērtību uzskata par nominālā sektora starpproduktu patēriņu ar nulles produkciju un negatīvu pievienoto vērtību, kas pēc lieluma vienāda ar starpproduktu patēriņu, tikai ir ar pretēju zīmi. Tādējādi visu sektoru un nozaru pievienoto vērtību samazina kopumā par minēto summu. Lai atvieglotu kontu noformējumu, ir iespējams neiekļaut papildu sleju pie nominālā sektora, bet tā vietā ņemt vērā atbilstošo skaitli slejā “kopējā ekonomika”.

Aizstāj ar

“Tā kā netieši novērtētos finanšu starpniecības pakalpojumus (FISIM) attiecina uz lietotāju sektoriem, noteiktas procentu maksājumu daļas pārklasificē kā maksājumus par pakalpojumiem. Tādai pārklasifikācijai ir ietekme uz produkcijas un starpproduktu patēriņa vērtībām (kā arī uz importa, eksporta un galapatēriņa vērtībām).”



8.24.

Svītro

“Tā kā netieši novērtētos finanšu starpniecības pakalpojumus (FISIM) neattiecina uz lietotāju sektoriem, tad ieraksti, kas norāda procentus, ir ieraksti par faktiskajiem maksājamajiem un saņemamajiem procentiem. Korekciju izdara resursos slejā “finanšu sabiedrības” (ar negatīvu zīmi) un slejā “nominālais sektors” (ar pozitīvu zīmi). Lai atvieglotu kontu noformējumu, ir iespējams neiekļaut papildu sleju pie nominālā sektora, bet tā vietā noformēt atbilstošo skaitli slejā “kopējā ekonomika”.”

Aizstāj ar

“Tā kā finanšu starpniecības pakalpojumus (FISIM) attiecina uz lietotāju sektoriem, postenis “procenti” primārā ienākuma sadales kontā atbilst maksājamajiem un saņemamajiem procentiem pēc tam, kad FISIM ir atskaitīti no aizņēmēju faktiskajām maksājamām un aizdevēju faktiskajām saņemamajām summām.”

## 9. nodaļa

9.25. a)

Svītro

“starpproduktu patēriņš pēc nozares ietver netieši novērtēto finanšu starpniecības pakalpojumu izlietojumu, ko ieraksta nominālā nozarē (skat. 9.33. punktu)”.

9.25. b)

Svītro

“no kā atskaita netieši novērtēto finanšu starpniecības pakalpojumu izlietojumu (ko ieraksta nominālā nozarē, skat. 9.33. punktu)”.

9.33.

Svītro

“Visās piegādes un izlietojuma tabulās NACE 1. red. nozaru klasifikāciju paplašina ar nominālu nozari netieši novērtēto finanšu starpniecības pakalpojumu izlietojumam. Piegādes tabulā par šo nozari darījumus neieraksta vispār. Izlietojuma tabulā netieši novērtēto finanšu starpniecības pakalpojumu kopējo izlietojumu ieraksta kā minētās nominālās nozares starpproduktu patēriņu. Tā kā šai nominālajai nozarei nav nekādu citu darījumu, tad tās tīrais darbības rezultāts ir negatīvs par tās starpproduktu patēriņa summu; visas citas tās pievienotās vērtības sastāvdaļa ir nulle. Tādēļ tās kopējā bruto pievienotā vērtība ir vienāda ar tās (negatīvo) tīro darbības rezultātu”.

A.1.1. tabula. Sekas, ja FISIM attiecināmajiem sektoriem, tostarp izmaiņas attiecībā uz ārpusstingrus ražotājiem

Izlietojumi	Resursi											Kopā	Preces un pakalpojumi (izlietojumi)	Kopā	Konti				
	Kopā	Preces un pakalpojumi (resursi)	S.2	S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11	Darījumi un līdzsvarošanas posteņi	S.11					S.12	S.13	S.14	S.15
I. Ražošanas kants/ārejs kants	2	2															2	2	I. Ražošanas kants/ārejs kants
	4	4															4	4	
	27				3	0	6	0	18						27	3	57	57	
	30														30		30	30	
II.1.1. Ienākuma radšanas kants	30														30		30	30	II.1.1. Ienākuma radšanas kants
II.1.2. Primārā ienākuma sadāles kants	230														230		230	230	II.1.2. Primārā ienākuma sadāles kants
	22														22		22	22	
II.2. Ienākuma otrreizējās sadāles kants	22														22		22	22	II.2. Ienākuma otrreizējās sadāles kants

## A.I.1. tabula. Sekas, ja FISIM attiecina uz institucionālajiem sektoriem, tostarp izmaiņas atiecībā uz ārpusringus ražotājiem

Izlietojumi	Resursi															Kopā	Konti	
	Kopā	Preces un pakalpojumi (resursi)	S.2	S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	S.2			Preces un pakalpojumi (izlietojumi)
II.4. Ienākuma izlietojuma konts	28		6	28	3	19	6											II.4. Ienākuma izlietojuma konts
							P.3 Galapatēriņa izdevumi											
							B.8n Tīrais ietaupījums/ārējais saldo											

## A.I.2. tabula. Sekas, ja FISIM attiecina tikai uz nominālo sektoru

Izlietojumi	Resursi															Kopā	Konti	
	Kopā	Preces un pakalpojumi (resursi)	S.2	S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	S.2			Preces un pakalpojumi (izlietojumi)
I. Ražošanas konts	48		48															I. Ražošanas konts
							P.1 Produkcija											
							P.2 Starpproduktu patēriņš											
							B.1 Pievienotā vērtība/ārējais saldo											
							B.2 Darbības rezultāts											
II.1.1. Ienākuma radīšanas konts																		II.1.1. Ienākuma radīšanas konts



## II PIELIKUMS

## ILGLIETOJUMA PREČU IZPIRKUMNOMA UN ĪRĒJUMPIRKŠANA

## DEFINĪCIJAS

1. Papildus ilglietojuma preču tiešai piršanai, institucionālās vienības var šādi iegūt tās lietošanā: operatīvā izpirkumnoma, finanšu izpirkumnoma un īrējumpirkšana. Visos trīs gadījumos attiecīgā institucionālā vienība iegādājas tiesības izmantot ilglietojuma preci, kaut gan prece juridiski paliek citas vienības īpašumā.

## Izpirkumnoma

2. Ja institucionālai vienībai A pieder ilglietojuma prece un tā nodod tiesības izmantot tādu preci citai vienībai B, tad A sauc par "iznomātāju" un B — par "nomnieku". B maksājumus A apmaiņā pret lietotāja tiesību nodošanu sauc par "nomas maksājumiem". Iznomātājs var būt identisks kā ilglietojuma preces ražotājs vai pārdevējs vai var būt tāda ražotāja vai pārdevēja meitasuzņēmums, bet iznomātājs var būt arī pilnīgi pastāvīga vienība bez saiknes ar ražotāju vai pārdevēju. Izpirkumnomas priekšmets var būt visu veidu ilglietojuma preces, no ēkām un struktūrām līdz ilglietojuma patēriņa precēm, un jebkura veida institucionālā vienība var izmantot izpirkumnomu, lai iegūtu lietotāja tiesības uz ilglietojuma precēm. Abus izpirkumnomas veidus — operatīvo un finanšu izpirkumnomu — sistēmā apstrādā visai atšķirīgi.

## Operatīvā izpirkumnoma

3. Operatīvajā izpirkumnomā nomnieks iegūst tiesības izmantot ilglietojuma preci noteiktu laiku, kas var būt īss vai garš un kas nav obligāti jānosaka iepriekš. Kad izpirkumnomas termiņš beidzas, nomnieks atdod preci atpakaļ iznomātājam gandrīz tādā pašā stāvoklī, kādā tā viņam nodota, neņemot vērā parastu nolietojumu. Tad iznomātājs var preci iznomāt citam nomniekam vai izmantot to citādi. Tādējādi izpirkumnomas termiņš neaptver visu vai lielāko daļu no preces ekonomiskās darbības laika.

Vienībām, kuras nodarbojas ar operatīvo izpirkumnomu, ir profesionālas zināšanas par ilglietojuma preču veidiem, ko tās iznomā. Tās tur minēto preču krājumus, lai varētu tās iznomāt pēc pieprasījuma īsā laikā. Parasti tās piedāvā daudzus modeļus, no kuriem izvēlēties. Lai turētu savas ilglietojuma preces labā darba kārtībā, iznomātājiem jāveic apkopes un remonta darbi precēm, ko tās grasās iznomāt. Iznomātāji parasti arī uzņemas atbildību par preces remontu un apkopi, tāpat kā par aizstāšanu salūšanas gadījumā, kamēr prece ir iznomāta nomniekam.

Operatīvā izpirkumnoma neattiecas uz situācijām, kurās iekārtu īpašnieks nodrošina arī personālu iekārtu darbināšanai vai neražoto aktīvu iznomāšanu, jo tādas darbības klasificē citur (skat. 7. punktu).

## Finanšu izpirkumnoma

4. Nomnieks iegūst tiesības izmantot ilglietojuma preci apmaiņā pret nomas maksājumiem iepriekš noteiktā un ilgā laika posmā. Ja iznomātājs ir nodevis visus īpašuma tiesību riskus un priekšrocības nomniekam *de facto*, nevis *de jure*, tad noma ir uzskatāma par finanšu nomu. Attiecībā uz finanšu izpirkumnomu nomas periods aptver visu vai lielāko daļu ilglietojuma preces ekonomiskās darbības laiku. Izpirkumnomas perioda beigās nomniekam bieži ir iespēja nopirkt attiecīgo preci par nominālcenu. Iznomātājam nav vajadzīgas profesionālas zināšanas par konkrēto preci. Viņš nepiedāvā nomniekam remonta, apkopes vai aizstāšanas pakalpojumus. Parasti preci izvēlas nomnieks, un viņam to tieši piedāvā ražotājs vai pārdevējs. Iznomātājam ir tikai finansiāla loma.

EKS atzīst ekonomisko realitāti, kas ir finanšu izpirkumnomas pamatā, ierakstot to šādi: iznomātājs nodrošina nomniekam aizdevumu, kas ļauj nomniekam nopirkt ilglietojuma preci, par kuras īpašnieku *de facto* kļūst nomnieks. Tādējādi sistēmā ilglietojuma preci uzskata par nomnieka īpašumu no izpirkumnomas sākuma. Nomas maksas, ko nomnieks faktiski maksā iznomātājam, jāsadala pamatsummas un procentu maksājumu atmaksājumos, kas attiecas uz aprēķināto aizdevumu.

## Īrējumpirkšana

5. Ilglietojuma prece pārdod pircējam apmaiņā pret saskaņotiem nākotnes maksājumiem. Prece tūlīt nonāk pircēja valdījumā, kaut gan juridiski tā paliek pārdevēja vai finansētāja īpašumā kā nodrošinājums/garantija, līdz ir veikti visi saskaņotie maksājumi. Īrējumpirkšana parasti ir ierobežota līdz ilglietojuma patēriņa precēm, un vairākums pircēju ir mājsaimniecības. Īrējumpirkšanas līgumu finansētāji parasti ir atsevišķas institucionālas vienības, kas darbojas ciešā sadarbībā ar ilglietojuma preču pārdevējiem.

## APSTRĀDE KONTOS

### Operatīvā izpirkumnoma

6. Ilglietojuma prece, ko nopircis iznomātājs izpirkumnomas nolūkā, ir daļa no iznomātāja bruto ieguldījumiem pamatkapitālā (P.51) un to norāda kā materiālo pamatlīdzekli (AN.III) iznomātāja bilancē visu tā ekonomisko darbības laiku. Turpmāko kapitāla patēriņu (K.1) attiecībā uz ilglietojuma prece ieraksta iznomātāja kontos.

Nomas maksājumus, ko saņēmis iznomātājs, norāda viņa ražošanas kontā kā izpirkumnomas pakalpojumu produkciju (P.1). Ja nomnieks ir ražotājs, tad nomas maksājumi ir daļa viņa starpproduktu patēriņa (P.2). Ja nomnieks ir mājsaimniecība, kas darbojas kā galapatērētājs, tad nomas maksājumi ir daļa viņa galapatēriņa izdevumu (P.3).

7. NACE 1. red. nekustamā īpašuma operatīvo izpirkumnomu klasificē 70.20. klasē "Pašu īpašuma izīrēšana". Citu ilglietojuma preču operatīvo izpirkumnomu klasificē 71. nodaļā "Iekārtu un aprīkojuma nomāšana bez operatora un personīgo un mājsaimniecības preču nomāšana". Operatīvajā izpirkumnomā neietilpst operatoru darbinātu iekārtu un aprīkojuma nomāšana, ko klasificē atbilstīgi pakalpojumiem, ko sniedz aprīkojums un personāls. Piemēram, iznomājot kravas furgonu ar vadītāju, to klasificē 60.24. klasē "Kravu pārvadājumi pa autoceļiem". Institucionāli operatīvās izpirkumnomas sabiedrības klasificē sektorā S.11 "Nefinanšu sabiedrības", bet operatīvos nomniekus var atrast arī sektorā S.14 "Mājsaimniecības".

Ja iznomātājs ir rezidents, bet nomnieks ir nerezidents, tad nomas maksājumus norāda kā pakalpojumu eksportu (P.62). Tā kā nomātā prece paliek rezidentvienības (iznomātāja) bilancē, tad prece neparādās nevienā pārējās pasaules kontā. Ja iznomātājs ir nerezidents, bet nomnieks ir rezidents, tad nomas maksājumus ieraksta kā pakalpojumu importu (P.72). Tādā gadījumā neuzskata, ka pašu prece ievestu ekonomiskajā teritorijā (ieved tikai pakalpojumus). Tādējādi nomātās preces neparādās ne pārējās pasaules kontos, ne kādā citā kontā.

### Finanšu izpirkumnoma

8. Ja nomnieks ir ražotājs, tad ilglietojuma prece norāda kā nomnieka bruto ieguldījumus pamatkapitālā (P.51) izpirkumnomas perioda sākumā. Visā izpirkumnomas periodā (izņemot gadījumus, kad nomnieks nepilda saistības attiecībā uz nomas maksājumiem) prece norāda kā materiālo pamatlīdzekli (AN.III) nomnieka bilancē. Turpmāko kapitāla patēriņu (K.1) norāda nomnieka kontos. Izpirkumnomas perioda beigās vai nu i) nomnieks nopērk prece par tās atlikumvērtību, kad tā paliek viņa bilancē, vai ii) prece atgriežas pie iznomātāja, kad to norāda kā negatīvus bruto ieguldījumus pamatkapitālā nomniekam, un tādējādi to izraksta no nomnieka bilances un var ierakstīt iznomātāja vai trešās personas, kam iznomātājs to tālāk pārdevis, bilancē.
9. Ja nomnieks ir mājsaimniecība, kas darbojas kā galapatērētājs, tad uzskata, ka nomnieks ir nopircis ilglietojuma prece galapatēriņa nolūkā izpirkumnomas perioda sākumā. Tas nozīmē, ka nomātās preces pircēja cena ir daļa nomnieka galapatēriņa izdevumu (P.3) izpirkumnomas perioda sākumā un ka prece parādās tikai kā ilglietojuma patēriņa prece viņa bilances ārpusbilances postenī.

Aizdevumu (F.4) aprēķina no iznomātāja nomniekam. Tāda aizdevuma pamatsumma ir nomātās preces pircēja cena, kam pieskaitītas pārveduma izmaksas (ja tādas ir). Neatmaksāto aprēķināto aizdevumu (AF.4) norāda iznomātāja un nomnieka bilancēs attiecīgi kā finanšu aktīvu un saistības. Uzskata, ka nomas maksājumi sastāv no

diviem faktoriem, pamatsummas (F.4) un procentu (D.41) atmaksājuma, kur galīgais atmaksājums sakrīt ar finanšu nomas beigām.

10. Procentu likmi par aprēķināto aizdevumu netieši nosaka tā, lai uzkrātie atmaksājumi par izpirkumnomas periodu būtu pilnīgi vienādi ar pamatsummu. Ja nomas maksa paliek nemainīga no perioda uz periodu, tad nomas maksas procentu daļa samazināsies laikā, kamēr atmaksājums attiecīgi palielināsies, tāpat kā par aizdevumu, kas atmaksājams vienādās daļās. Ja par katru līgumu ir zināma pamatsumma, nomas maksa un izpirkumnomas perioda ilgums, tad procentu maksājumus un atmaksājumus var viegli aprēķināt, izmantojot standarta formulas. Ja sīka informācija par katru izpirkumnomas līgumu nav pieejama, kā bieži gadās praksē, tad jāizdara saprātīgi pieņēmumi, lai veiktu minētos aprēķinus. Daudzās valstīs uzņēmumu uzskaitē finanšu izpirkumnomu apstrādā līdzīgā veidā, kā aprakstīts šeit, kas atvieglo situāciju ar datiem.
11. Finanšu iznomātāja ražošanas darbība ir finanšu starpniecība. Iznomātāji parasti tieši neiekašē maksu par saviem starpniecības pakalpojumiem. Tāpēc viņu produkcija galvenokārt vai tikai ir netieši novērtētie finanšu starpniecības pakalpojumi (*FISIM*), ko aprēķina līdzīgi citiem finanšu starpniekiem: saņemamie īpašuma ienākumi, no kā atskaitīti maksājami procenti, izņemot jebkuru saņemamo īpašuma ienākumu no viņu pašu līdzekļu ieguldījuma<sup>(1)</sup>. Daži finanšu iznomātāji uzņemas saistības pret citām pastāvīgām vienībām, ja maksājami procenti ir nosakāmi un *FISIM* aprēķins ir tiešs. Citi finanšu iznomātāji uzņemas saistības tikai pret saviem mātesuzņēmumiem, ja maksājamos procentus var būt grūti noteikt. Pēdējā gadījumā var būt jāaplēs maksājamo procentu summa, izmantojot atbilstošu procentu likmi.

Finanšu izpirkumnomas sabiedrības klasificē institucionālajā apakšsektorā S.123 "Citi finanšu starpnieki, izņemot apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondus". Darbības klasifikācija ir NACE 1. red. 65.21. klase "Finanšu izpirkumnoma".

12. Finanšu izpirkumnomas apstrāde EKS nozīmē, ka nomātā prece neparādās nevienā iznomātāja kontā. Tāpēc tam, vai iznomātājs ir rezidents vai nerezidents, nav ietekmes uz pašu preces apstrādi [kontos]. Ja preces ražotājs vai pārdevējs ir rezidents, bet nomnieks — nerezidents, tad nomāto precī uzskata par eksportētu (P.61), kad tā nonāk nomnieka valdījumā, tas ir, izpirkumnomas perioda sākumā. Ja ražotājs/pārdevējs ir nerezidents, bet nomnieks — rezidents, tad precī uzskata par importētu (P.71), kad sākas izpirkumnomas periods.

Ja iznomātājs ir rezidents, bet nomnieks nav, tad aizdevumu (F.4/AF.4) aprēķina no rezidentvienības (iznomātāja) nerezidentvienībai (nomniekam). Ja iznomātājs ir nerezidents, bet nomnieks — rezidents, tad aizdevumu aprēķina no nerezidentvienības (iznomātāja) rezidentvienībai (nomniekam). Tāpat kā izpirkumnomas gadījumos starp rezidentiem, nomas maksājumus sadala procentu (D.41) un pamatsummas (F.4) atmaksājumos.

### Īrējumpirkšana

13. Ilglietojuma precī ieraksta tā, it kā pircējs to būtu pircis dienā, kad prece nonāk viņa valdījumā, par cenu, ko pircējs būtu maksājis darījumā ar skaidru naudu. Pircējs saņem ekvivalentas vērtības aprēķinātu aizdevumu (F.4/AF.4). EKS sadala maksājumus no pircēja finansētājam pamatsummas (F.4) un procentu maksājumu (D.41) atmaksājumos, izmantojot to pašu metodi, ko piemēro finanšu izpirkumnomai.

Ražošanas darbība, ko veic īrējumpirkšanas līgumu finansētāji, ir finanšu starpniecība. Tā kā viņi parasti neiekašē tiešu maksu par saviem pakalpojumiem, tad visa viņu produkcija ir netieši novērtētie finanšu starpniecības pakalpojumi (*FISIM*), ko aprēķina kā saņemamo īpašuma ienākumu, no kā atskaitīti maksājami procenti, izņemot jebkuru īpašuma ienākumu, kas saņemams no pašu līdzekļiem. Tāpat kā finanšu izpirkumnomas gadījumā maksājamo procentu summu var būt grūti noteikt un līdz ar to aplēst.

14. NACE 1. red. īrējumpirkšanas līgumu finansētājus klasificē 65.22. klasē "Citi kredītu piešķirumi". Īrējumpirkšanas sabiedrības klasificē institucionālajā apakšsektorā S.123 "Citi finanšu starpnieki, izņemot apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondus", bet īrējumpirkšanas līgumu finansētāji var būt arī sektorā S.14 "Mājsaimniecības".

<sup>(1)</sup> Sīkāku informāciju skatīt 3. nodaļas 3.63. punktā.

Ja pircējs ir nerezidents, bet finansētājs ir rezidents, tad precī uzskata par eksportētu (P.61), kad tā nokļūst pircēja valdījumā. Tādā gadījumā finansētājs sniedz nerezidentvienībai (pircējam) aizdevumu (F.4/AF.4). Ja pircējs ir rezidentvienība, bet finansētājs nav, tad precī ieraksta kā importētu (P.71), kad to piegādā pircējam, kurš vienlaikus saņem aizdevumu (F.4/AF.4) no nerezidentfinansētāja. Pamatsummas (F.4) un procentu maksājumu (D.41) atmaksājumus apstrādā tāpat kā par finanšu izpirkumnomu, kuros iesaistītas nerezidentvienības.

---



## III PIELIKUMS

## APDROŠINĀŠANA

## IEVADS

1. Ir divi galvenie apdrošināšanas veidi: sociālā apdrošināšana un cita apdrošināšana.

Sociālo apdrošināšanu var sīkāk sadalīt šādi:

- a) valdības sociālās nodrošināšanas shēmas;
- b) privāti fondētās sociālās apdrošināšanas shēmas un
- c) nefondētās sociālās apdrošināšanas shēmas, ar ko darbības veic darba devēji.

Citu apdrošināšanu var sīkāk sadalīt šādi:

- a) cita dzīvības apdrošināšana un
- b) cita nedzīvības apdrošināšana.

Pārapirošināšanas un apdrošināšanas palīgpakalpojumus apskata atsevišķās šā pielikuma sadaļās. Minētie temati attiecas galvenokārt uz citu apdrošināšanu, bet tie var attiekties arī uz sociālo apdrošināšanu.

## DEFINĪCIJAS

**Sociālā apdrošināšana**

2. Sociālās apdrošināšanas shēmas ir shēmas, kurās sociālās iemaksas maksā darbaņēmēji vai citi indivīdi, vai darba devēji savu darbaņēmēju vārdā, lai nodrošinātu tiesības uz sociālās apdrošināšanas pabalstiem priekš darbaņēmējiem vai citiem iemaksātājiem, viņu apgādājamiem vai pārdzīvojušajiem. Sociālās apdrošināšanas shēmas nosedz sociālos riskus un vajadzības<sup>(1)</sup>. Atšķirībā no sociālās palīdzības pabalstiem sociālās apdrošināšanas pabalsti ir atkarīgi no dalības shēmā.
3. Sociālās apdrošināšanas shēmas bieži organizē kolektīvi, lai dalībniekiem nebūtu jāizņem individuālās apdrošināšanas polises savā vārdā. Tomēr dažās sociālās apdrošināšanas shēmās var būt atļauts vai pat prasīts, lai dalībnieki izņemtu polises savā vārdā. Individuālās polises uzskata par daļu sociālās apdrošināšanas shēmas, ja tās nosedz sociālos riskus vai vajadzības un ja ir izpildīts vismaz viens no šādiem nosacījumiem:
  - a) dalība shēmā ir obligāta vai nu pēc likuma, vai pēc nodarbinātības nosacījumiem;
  - b) shēmu darbina kādas grupas vārdā, un tā ir ierobežota līdz grupas locekļiem vai
  - c) darba devējs veic iemaksu shēmā darbaņēmēja vārdā.

*Valdības sociālās nodrošināšanas shēmas*

4. Minētās shēmas uzliek, kontrolē un finansē valdības vienības, un tās attiecas uz veselu kopienu vai lielām kopienas daļām. Valdības sociālās nodrošināšanas shēmas var būt fondētas vai nefondētas. Ja var identificēt atsevišķus fondus, tad tie paliek valdības, nevis shēmu labuma guvēju īpašumā. Sociālās nodrošināšanas shēmu ieņēmumi sastāv galvenokārt no iemaksām, ko veikuši indivīdi un darba devēji savu darbaņēmēju vārdā, bet tie var ietvert arī pārvedumus no citām valdības vienībām. Dalība sociālās nodrošināšanās shēmās parasti, kaut gan ne vienmēr, ir obligāta. Pabalstus, ko maksā indivīdiem, ne obligāti nosaka pēc summām, kas iepriekš samaksātas iemaksās.

<sup>(1)</sup> Sociālo risku vai vajadzību definīcijai skat. 4. nodaļas 4.83. līdz 4.86. punktā.

Jāatzīmē, ka sociālās apdrošināšanas shēmas, ko organizē valdības vienības saviem darba ņēmējiem, neklasificē kā sociālās nodrošināšanas shēmas, bet kā privāti fondētas vai nefondētas sociālās apdrošināšanas shēmas.

#### *Privāti fondētās sociālās apdrošināšanas shēmas*

5. Ir divas tādu shēmu kategorijas. Pirmā sastāv no shēmām, kurās sociālās iemaksas maksā apdrošināšanas uzņēmumiem vai autonomajiem pensiju fondiem, kas ir gan no darba devējiem, gan darba ņēmējiem atsevišķas institucionālās vienības. Apdrošināšanas uzņēmumi vai autonomie pensiju fondi ir atbildīgi par radušos fondu pārvaldi un sociālo pabalstu maksājumiem. Otrā kategorija sastāv no shēmām, kurās darba devēji saglabā īpašas rezerves, lai segtu sociālos pabalstus. Tādas rezerves atdala no citām viņu rezervēm, bet tās neveido no darba devējiem atsevišķas institucionālās vienības un tās dēvē par neautonomajiem pensiju fondiem.

#### *Nefondētās sociālās apdrošināšanas shēmas, ar ko darbības veic darba devēji*

6. Tās ir shēmas, kurās darba devēji no saviem pašu resursiem, neveidojot tādām nolūkam īpašas rezerves, maksā sociālos pabalstus saviem darba ņēmējiem, bijušajiem darba ņēmējiem vai to apgādājamajiem.

### **Cita apdrošināšana**

7. Cita apdrošināšana sniedz individuālām institucionālajām vienībām, kas pakļautas zināmiem riskiem, finanšu aizsardzību pret īpašu notikumu sekām. Tas ir arī finanšu starpniecības veids, kurā līdzekļus iekasē no apdrošinājuma ņēmējiem un iegulda finanšu vai citos aktīvos, ko tur kā tehniskās rezerves, lai varētu izpildīt nākotnes prasījumus, kuri rodas tādu notikumu rezultātā, kuri precizēti apdrošināšanas polisēs.

Citas apdrošināšanas polises, ko tur mājsaimniecības, var nosegt tos pašus riskus vai vajadzības, ko sedz sociālās apdrošināšanas shēmas. Tomēr citas apdrošināšanas polises, ko tur mājsaimniecības, atšķiras no sociālās apdrošināšanas polisēm ar to, ka tās izņem pēc individuālas mājsaimniecības pašas iniciatīvas un viņu pašu labā, neatkarīgi no viņu darba devējiem vai valdības.

#### *Cita dzīvības apdrošināšana*

8. Citu dzīvības apdrošināšanas polišu turētāji ir tikai mājsaimniecības — rezidentes vai nerezidentes. Apdrošinājuma ņēmēji veic regulārus maksājumus apdrošinātājam apmaiņā pret ko apdrošinātājs garantē pabalsta sniegšanu noteiktā datumā vai agrāk, ja apdrošinājuma ņēmējs nomirst pirms tam. Ja apdrošinājuma ņēmējs dzēš polisi pirms vienoātā beigu termiņa, tad apdrošinājuma ņēmējam ir tiesības uz daļēju pabalstu no apdrošinātāja. Tādējādi pabalstu vienmēr maksā apdrošinājuma ņēmējam vai viņu pārdzīvojušajiem. Polises, kas sniedz pabalstu nāves gadījumā noteiktā periodā, bet ne citos apstākļos, ko parasti sauc par termiņapdrošināšanu, uzskata nevis par citu dzīvības apdrošināšanu, bet par citu nedzīvības apdrošināšanu. Praksē tā veida dēļ, kādā apdrošināšanas sabiedrības veic savu uzskaiti, ne vienmēr var būt iespējams nošķirt termiņapdrošināšanu no citas dzīvības apdrošināšanas. Tādos apstākļos tīri praktisku apsvērumu dēļ termiņapdrošināšanu var apstrādāt tādā pat veidā kā dzīvības apdrošināšanu.

Dzīvības apdrošināšanas prasījumu var maksāt kā vienreizēju maksājumu vai kā ikgadējas rentes. Prasījums var būt fiksēts vai tas var mainīties, lai atspoguļotu ienākumu, kas nopelnīts no ieguldījuma prēmijas polises darbības laikā (polises "ar peļņu"). Īpašs polises "ar peļņu" veids ir vienībai piesaistītā polise, kur prasījums mainās atkarībā no nošķirtā fonda vērtības.

#### *Cita nedzīvības apdrošināšana*

9. Visi institucionālo vienību veidi var būt citu nedzīvības apdrošināšanas polišu turētāji. Cita nedzīvības apdrošināšana ietver termiņapdrošināšanu un apdrošināšanu pret jebkuru risku, kas nav nāve, piemēram, nelaiemes gadījumiem, slimību vai ugunsgrēku. Prasījumus parasti maksā kā vienreizējus maksājumus, bet tos var maksāt arī kā ikgadēju renti. Prasījumu ne vienmēr maksā par citu nedzīvības apdrošināšanas polisi. Parasti prasītāju skaits ir daudz mazāks nekā apdrošinājuma ņēmēju skaits. Attiecībā uz individuālu apdrošinājuma ņēmēju nav saistības starp samaksātajām prēmijām un saņemtajiem prasījumiem, pat ilgtermiņā.

### Pārapprošināšana

10. Approšināšanas uzņēmums, kas uzņemas approšināšanu ar approšinājuma ņēmējiem, bieži pārved dažus radušos riskus citiem approšināšanas uzņēmumiem. Tādus darījumus starp approšināšanas uzņēmumiem sauc par pārapprošināšanu.

Pārapprošināšanas darījumos ir iesaistīti gan dzīvības, gan nedzīvības approšinātāji. Approšināšanas uzņēmumi, kas pieņem pārapprošināšanu, var iesaistīties gan pārapprošināšanā, gan approšināšanā ar approšinājuma ņēmējiem, vai arī tie var būt profesionāli pārapprošinātāji.

### Approšināšanas palģiestādes

11. Approšināšanas palģiestādes ir vienības, kas nodarbojas, pirmkārt, ar darbībām, kas cieši saistītas ar approšināšanu, bet pašas neuzņemas riskus. Approšināšanas palģiestādes ietver konkrēti
- a) approšināšanas brokerus;
  - b) privātas bezpeļņas iestādes, kas apkalpo approšināšanas uzņēmumus un pensiju fondus;
  - c) vienības, kuru galvenā darbība ir darboties kā approšināšanas uzņēmumu un pensiju fondu, un approšināšanas tirgu uzraudzības iestādēm.

### APSTRĀDE KONTOS

12. Lai būtu vieglāk izskaidrot, šāds dažādo approšināšanas veidu apraksts koncentrējas uz gadījumiem, kuros iesaistītas tikai rezidentvienības. Katras sadaļas beigās izskata speciālas pazīmes par gadījumiem, kuros iesaistītas nerezidentvienības.

### Sociālā approšināšana

#### *Valdības sociālās nodrošināšanas shēmas*

13. Produkcija, ko saražojuši tie, kuri nodarbināti minēto shēmu pārvaldē, ir daļa valdības produkcijas, ko vērtē pēc ražošanas izmaksām. Tādēļ par valdības sociālās nodrošināšanas shēmām pakalpojuma maksu neaprēķina.

Darba devēju iemaksas valdības sociālās nodrošināšanas shēmās (D.121) uzskata par darba ņēmēju kompensācijas daļu, ko norāda kā tādu, kas darba devēju sektoram jāmaksā ienākuma radīšanas kontā un māsaimniecību sektoram jāsaņem primārā ienākuma sadales kontā. Darba devēju iemaksas no jauna parādās ienākuma otrreizējās sadales kontā kā darba devēju faktisko sociālo iemaksu daļa (D.6111), ko maksā māsaimniecību sektors un saņem valdība. Darba ņēmēju iemaksas (D.6112) un pašnodarbināto un nenodarbināto personu iemaksas (D.6113) arī ieraksta ienākuma otrreizējās sadales kontā kā tādas, ko maksā māsaimniecību sektors un saņem valdība. Sociālās nodrošināšanas pabalstus skaidrā naudā (D.621) norāda ienākuma otrreizējās sadales kontā kā tādas, ko maksā valdība un saņem māsaimniecības, bet sociālās nodrošināšanas pabalstus natūrā norāda kā posteni D.6311 un D.6312, ko maksā valdība un saņem māsaimniecības ienākuma natūrā pārdales kontā.

14. Vienības, kas pārvalda valdības sociālās nodrošināšanas shēmas, klasificē apakšsektorā S.1314 "Sociālās nodrošināšanas fondi". Darbības klasifikācija saskaņā ar NACE 1. red. ir 75.30. klase "Obligātās sociālās nodrošināšanas darbības".

Ja rezidents strādā darba devējam nerezidentam, tad darba devēja iemaksas norāda kā tādas, ko maksā pārējā pasaule primārā ienākuma un kārtējo pārvedumu ārējā kontā. Ja darba ņēmējs piedalās arī sociālās nodrošināšanas shēmā, ko vada valdība nerezidente, tad visas saņemamās un maksājamās summas, kas parasti attiecas uz valdības sektoru, maksā vai saņem pārējā pasaule, un tās ieraksta primārā ienākuma un kārtējo pārvedumu ārējā kontā. Tomēr EKS sociālie pārvedumi natūrā notiek tikai starp rezidentvienībām. Tāpēc jebkuri pabalsti no nerezidentu sociālās nodrošināšanas shēmām rezidentiem pēc definīcijas ir sociālie pabalsti, kas nav sociālie pabalsti natūrā (D.62).

Ja nerezidents strādā darba devējam rezidentam, tad darba devēja iemaksas ieraksta kā tādas, ko saņem pārējā pasaule primārā ienākuma un kārtējo pārvedumu ārējā kontā. Ja uz darba ņēmēju nerezidentu attiecas rezidentu

sociālās nodrošināšanas shēma, tad darījumus starp darba ņēmēju un valdības sektoru ieraksta primārā ienākuma un kārtējo pārvedumu ārējā kontā. Pēc definīcijas, visi pabalsti darba ņēmējiem nerezidentiem ir sociālie pabalsti, kas nav sociālie pārvedumi natūrā (D.62).

Plūsmu piemērs, ko ieraksta par valdības sociālās nodrošināšanas shēmām, ir parādīts A.III.1. tabulā.

*Privāti fondētās sociālās apdrošināšanas shēmas*

15. Shēmas, ko finansē autonomie fondi, apstrādā atšķirīgi no shēmām, ko finansē neautonomie fondi. Autonomajiem fondiem pakalpojuma maksu aprēķina šādi kā A vienādojumā.

	kopējās faktiskās nopelnītās iemaksas
<i>pieskaitot</i>	kopējās papildiemaksas
<i>atskaitot</i>	izmaksājamos pabalstus
<i>atskaitot</i>	palielinājumus (pieskaitot samazinājumus) pensiju fondu rezervēs

16. Visus četrus posteņus ieraksta, neieskaitot turēšanas ienākumus vai zaudējumus. Kopējās papildiemaksas ir identiskas īpašuma ienākumam, ko attiecina uz apdrošinājuma ņēmējiem, kas ir ienākums, ko nopelnījuši privāti sociālās apdrošināšanas fondi, ieguldot savas tehniskās un pensiju rezerves. EKS uzskata, ka tādas rezerves pieder apdrošinājuma ņēmējiem, kuri līdz ar to saņem tādu rezervju radīto ienākumu. Maksu par pakalpojumu ieraksta kā produkciju (P.1) autonomajiem fondiem un kā galapatēriņa izdevumus (P.3) mājsaimniecību sektoram.

Par neautonomajiem fondiem pakalpojuma maksu neaprēķina. Tādu fondu pārvaldes izmaksas iekļauj ar pārējiem izmaksu faktoriem darba devēju ražošanas kontā.

17. Atlikušie darījumi attiecas gan uz autonomajiem, gan neautonomajiem fondiem. Darba devēju faktiskās iemaksas (D.121) parāda kā darba ņēmēju kompensācijas daļu, ko darba devēju sektors maksā ienākuma radīšanas kontā un darba ņēmēju mājsaimniecību sektors saņem primārā ienākuma sadales kontā. Darba devēju sektors var būt jebkurš institucionāls sektors, ieskaitot valsts pārvaldi un mājsaimniecības (kā darba devēji). Īpašuma ienākumu, ko attiecina uz apdrošinājuma ņēmējiem (D.4 daļa), norāda primārā ienākuma sadales kontā kā tādu, ko maksā fonda sektors un saņem mājsaimniecību sektors. Autonomie rezidentfondi atrodas apdrošināšanas sabiedrību un pensiju fondu apakšsektorā (S.125). Neautonomie fondi, acīmredzot, pieder tam pašam sektoram, kam konkrētais darba devējs. NACE 1. red. klasificē pensiju fondu darbību 66.02. klasē "Pensiju fondēšana".

18. Darba devēju faktiskās iemaksas atkal ieraksta ienākuma otrreizējās sadales kontā kā D.6111 daļu, ko maksā mājsaimniecības un saņem fonda sektors. Darba ņēmēju iemaksas (D.6112) un pašnodarbināto un nenodarbināto personu iemaksas (D.6113) arī ieraksta ienākuma otrreizējās sadales kontā kā tādas, ko maksā mājsaimniecību sektors un saņem fonda sektors. Darba ņēmēju, pašnodarbināto un nenodarbināto personu veiktās iemaksas ir vienādas ar veiktajiem tiešajiem maksājumiem, pieskaitot īpašuma ienākumu, ko attiecina uz apdrošinājuma ņēmējiem, atskaitot maksu par pakalpojumu (neautonomajiem fondiem pēdējais ir nulle). Privāti fondētos sociālos pabalstus, ieskaitot pensijas, norāda ienākuma otrreizējās sadales kontā kā tādus, ko maksā fondi un saņem mājsaimniecības. Pēc definīcijas visi privāti fondētie sociālie pabalsti ir daļa no D.62, kas ir sociālie pabalsti, kas nav sociālie pabalsti natūrā.

19. Ieraksts finanšu kontā satur divus faktoros:

- a) apdrošināšanas prēmiju priekšsamaksa un atlikto apdrošināšanas atlīdzību prasību rezerves (F.62), kas ietver jebkuru starpību starp maksājāmām iemaksām un nopelnītajām iemaksām un starp izmaksājamiem pabalstiem

un maksājamiem pabalstiem <sup>(1)</sup>. Pēc vienošanās tādu faktoru norāda kā izmaiņas (ja vajadzīgs, negatīvas) fondu saistībās un mājsaimniecību aktīvos;

- b) mājsaimniecību tiro pašu kapitālu pensiju fondu rezervēs (F.612) arī norāda kā izmaiņas (ja vajadzīgs, negatīvas) fondu saistībās un mājsaimniecību rezervēs. Šis faktors ir vienāds ar darba devēju un darba ņēmēju iemaksām attiecībā uz pensijām, kā ierakstīts ienākuma otrreizējās sadales kontā, atskaitot maksājamās pensijas.

20. Finanšu konta ieraksta dēļ F.612 un F.62 parādās mājsaimniecību sektora bilancē kā aktīvs un fonda sektora bilancē kā saistības.

Izmantojamā ienākuma izlietojuma kontā korekciju sakarā ar izmaiņām mājsaimniecību tīrajā pašu kapitālā pensiju fondu rezervēs (D.8) ieraksta kā tādu, ko saņem mājsaimniecības un maksā fondi. Šis ieraksts ir vienāds ar finanšu konta ieraksta otru faktoru.

Darba devēji un valsts pārvalde laiku pa laikam veic ārkārtas maksājumus privātiem sociālās apdrošināšanas fondiem, lai palielinātu minēto fondu rezerves. Tādus maksājumus ieraksta kapitāla kontā kā citus kapitāla pārvedumus (D.99), ko maksā darba devēja sektors vai valdības sektors un saņem fonda sektors. Tā kā sociālās apdrošināšanas fondu rezerves uzskata par mājsaimniecību sektora īpašumu, tad tiek prasīta pavadkorekcija starp fonda sektoru un mājsaimniecību sektoru. Tādu korekciju ieraksta kā citus kapitāla pārvedumus (D.99), ko maksā fonda sektors un saņem mājsaimniecību sektors.

21. Ja darba ņēmējs rezidents strādā darba devējam nerezidentam, tad darba devēja faktiskās iemaksas (D.121) ieraksta kā darba ņēmēju kompensācijas daļu, ko maksā pārējā pasaule un saņem mājsaimniecības. Ja darba devējs ir nerezidents, tad arī jebkurš neautonomais sociālās apdrošināšanas fonds būs nerezidents, kamēr autonomais fonds var būt rezidents vai nerezidents. Ja uz darba ņēmēju attiecas nerezidentfonds, tad visas plūsmas starp mājsaimniecību sektoru un fonda sektoru norāda kā darījumus starp mājsaimniecību fondu un pārējo pasauli. Maksu par pakalpojumiem (autonomo nerezidentfondu gadījumā) norāda kā pakalpojumu importu (P.72). Izmaiņas tīrajā pašu kapitālā apdrošināšanas tehniskajās rezervēs (F.6) norāda pārējās pasaules finanšu kontā, kamēr atlikušās plūsmas norāda primārā ienākuma un kārtējo pārvedumu ārējā kontā.

22. Ja darba ņēmējs nerezidents strādā darba devējam rezidentam, tad darba devēja faktiskās iemaksas (D.121) ir darba ņēmēju kompensācijas daļa, ko maksā darba devēja sektors un saņem pārējā pasaule. Ja uz darba ņēmēju nerezidentu attiecas sociālās apdrošināšanas rezidentfonds, tad visu maksu par pakalpojumiem ieraksta kā pakalpojumu eksportu (P.62). Visas pārējās plūsmas starp fondu un darba ņēmēju norāda kā plūsmas starp fonda sektoru un pārējo pasauli.

Jo īpaši, ja ir iesaistītas nerezidentvienības, visi prasītie dati ne vienmēr ir pieejami. Dažu ierakstāmo posteņu aprēķins dažreiz jāpamato uz pieņēmumiem.

Plūsmu piemērs, ko ieraksta par privāti fondētām sociālās apdrošināšanas shēmām, ir parādīts A.III.2. tabulā.

*Nefondētās sociālās apdrošināšanas shēmas, ar ko darbības veic darba devēji*

23. Līdzīgi shēmām, ko finansē neautonomie fondi, nefondēto sociālās apdrošināšanas shēmu pārvaldes izmaksas iekļauj ar pārējiem izmaksu faktoriem darba devēja ražošanas kontā. Tāpēc maksu par pakalpojumu neiekasē.

Tā kā nefondētās sociālās apdrošināšanas shēmas neveido atsevišķas institucionālās vienības no darba devējiem, kas tās darbinātu, visi darījumi notiek starp darba devēja sektoru un mājsaimniecību sektoru.

<sup>(1)</sup> Faktiskās nopelnītās iemaksas, kas sedz riskus, kuri radušies kārtējā periodā, parasti atšķiras no faktiskajām maksājamām iemaksām. Pēdējās bieži sedz riskus gan kārtējā, gan turpmākos periodos. Līdzīgi, izmaksājami pabalsti ne vienmēr ir vienādi ar maksājamiem pabalstiem. Pabalsti, kas jāizmaksā sakarā ar notikumu, kas noticis vienā grāmatvedības pārskata periodā, var nebūt maksājami līdz kādam vēlākam periodam.

24. EKS uzskata, ka darba devējs, kurš darbina nefondētu shēmu, veic aprēķinātu iemaksu shēmā savu darba ņēmēju vārdā. Tāda aprēķinātā sociālā iemaksa (D.122) ir darba ņēmēju kompensācijas daļa un to norāda kā tādu, ko darba devējs maksā ienākuma radīšanas kontā un mājsaimniecības saņem primārā ienākuma sadales kontā. Darba devēja aprēķināto iemaksu atkal norāda ienākuma otrreizējās sadales kontā kā posteni D.612, ko maksā mājsaimniecības un saņem darba devējs. Iemaksu summa būtu jānosaka, atsaucoties uz darba devēja nākotnes pienākumiem sniegt pabalstus. Praksē tomēr iemaksas parasti nosaka vienādas ar pabalstiem, kas maksājami kārtējā periodā (atskaitot darba ņēmēju sociālās iemaksas).
25. Darba ņēmēju faktiskās iemaksas, ja tādas ir, norāda kā D.6112 daļu, ko maksā mājsaimniecības un saņem darba devēja sektors. Ienākuma otrreizējās sadales kontā arī norāda pensijas un citus pabalstus kā D.62 daļu, ko saņem mājsaimniecības un maksā darba devējs.

Nefondētās sociālās apdrošināšanas shēmas, acīmredzot, pieder tam pašam institucionālajam sektoram, kam konkrētais darba devējs. NACE 1. red. tās uzskata par papilddarbību.

26. Ja rezidents strādā darba devējamnerezidentam, kurš darbina nefondētu sociālās apdrošināšanas shēmu, tad visi darījumi notiek starp mājsaimniecību sektoru un pārējo pasauli, ko ieraksta primārā ienākuma un kārtējo pārvedumu ārējā kontā. Ja nerezidents strādā darba devējam rezidentam, kurš darbina tādu shēmu, tad visi darījumi notiek starp pārējo pasauli un darba devēja sektoru, ko norāda primārā ienākuma un kārtējo pārvedumu ārējā kontā.

Plūsmu piemērs, ko ieraksta par nefondētām sociālās apdrošināšanas shēmām, kuras darbina darba devēji, ir parādīts A.III.3. tabulā.

#### Cita apdrošināšana

27. Citu — gan dzīvības, gan nedzīvības — apdrošināšanas pakalpojumu produkciju aprēķina šādi kā B vienādojumā.

	faktiskās nopelnītās prēmijas
<i>pieskaitot</i>	papildprēmijas
<i>atskaitot</i>	izmaksājamos prasījumus
<i>atskaitot</i>	palielinājumus (pieskaitot samazinājumus) tehniskajos uzkrājumos pret atliktajiem riskiem un tehniskos uzkrājumus apdrošināšanai ar peļņu

28. Faktiskās nopelnītās prēmijas ir faktiskās prēmijas, kas nosedz riskus, kuri radušies kārtējā periodā. Faktiskās nopelnītās prēmijas parasti nav vienādas ar faktiskajām saņemamajām prēmijām, jo pēdējās bieži nosedz riskus, kuri rodas gan kārtējā, gan turpmākajos periodos.

Papildprēmijas ir identiskas īpašuma ienākumam, ko attiecina uz apdrošinājuma ņēmējiem, kas ir viss ienākums, ko nopelnījuši apdrošināšanas uzņēmumi, ieguldot savas apdrošināšanas tehniskās rezerves, izņemot jebkuru ienākumu no apdrošināšanas uzņēmumu pašu līdzekļiem. Apdrošināšanas tehniskās rezerves satur divus faktorus: a) apdrošināšanas prēmiju priekšsamaksa un atlikto prasību rezerves, kas rodas no starpības starp nopelnītajām prēmijām un saņemamajām prēmijām un starp maksājamiem prasījumiem izmaksājamiem prasījumiem, un b) tehniskie uzkrājumi pret atliktajiem riskiem un tehniskie uzkrājumi apdrošināšanai ar peļņu. Pēdējais faktors attiecas tikai uz dzīvības apdrošināšanu. Apdrošināšanas tehniskās rezerves parasti iegulda finanšu aktīvos, kas rada ienākumu procentu vai dividendu veidā. Tomēr tādas rezerves var ieguldīt, piemēram, arī nekustamajā īpašumā un tādā gadījumā ienākumu nopelna kā darbības rezultātu.

29. Izmaksājami prasījumi nosedz notikumus, kuri notiek kārtējā periodā. Prasījumi bieži nekļūst maksājami līdz vēlākam periodam pēc notikuma, kas radīja prasījumu. Tāpēc izmaksājami prasījumi nav vienādi ar maksājamiem prasījumiem.

Izmaiņas tehniskajos uzkrājumos pret atliktajiem riskiem un tehniskajos uzkrājumos apdrošināšanai ar peļņu sastāv no sadales tehniskajiem uzkrājumiem pret atliktajiem riskiem un uzkrājumiem apdrošināšanas polisēm ar peļņu, lai

izveidotu kapitāla summas, kas garantētas saskaņā ar tādām polisēm. Tādi uzkrājumi attiecas tikai uz dzīvības apdrošināšanu.

Visi četri posteņi B vienādojumā jāmēra, neieskaitot turēšanas ienākumus un zaudējumus.

#### *Cita dzīvības apdrošināšana*

30. Kopējo citas dzīvības apdrošināšanas produkciju aprēķina atbilstīgi B vienādojumam un parāda kā posteni P.1 apdrošināšanas uzņēmumu un pensiju fondu apakšsektora ražošanas kontā. Ja vien to nepatērē nerezidentmājsaimniecības, tad citas dzīvības apdrošināšanas produkciju kā galapatēriņu pilnībā izlieto rezidentmājsaimniecības. Dzīvības apdrošināšanas pakalpojumu produkcija jāsadala starp mājsaimniecību sektoru un pārējo pasauli proporcionāli prēmijām, ko maksā rezidentmājsaimniecības un nerezidentmājsaimniecības. Dzīvības apdrošināšanas pakalpojumus, ko patērē rezidenti, norāda kā mājsaimniecību galapatēriņa izdevumu (P.3) daļu, turpretim nerezidentu patērētie pakalpojumi ir pakalpojumu eksporta (P.62) daļa.

31. Attiecībā uz citu dzīvības apdrošināšanu ieraksta divus turpmākus darījumus. Primārā ienākuma sadales kontā īpašuma ienākumu, ko attiecina uz apdrošinājumaņēmējiem (D.4 daļa), parāda kā tādu, ko maksā apdrošināšanas uzņēmumu sektors un saņem mājsaimniecības. Finanšu kontā posteni "mājsaimniecību tīrais pašu kapitāls dzīvības apdrošināšanas rezervēs" parāda kā izmaiņas (ja vajadzīgs, negatīvas) mājsaimniecību aktīvos un dzīvības apdrošināšanas uzņēmumu saistībās. Izmaiņas mājsaimniecību tīrajā pašu kapitālā radušās izmaiņu dēļ dzīvības apdrošināšanas rezervēs, tas ir, tehniskajos uzkrājumos pret atliktajiem riskiem un tehniskajos uzkrājumos apdrošināšanai ar peļņu (F.611). Tāpēc izmaiņas tīrajā pašu kapitālā ir vienādas ar faktiskajām maksājāmām (nenopelnītajām) prēmijām, pieskaitot papildprēmijas, atskaitot saņemamos (neizmaksājamos) prasījumus un atskaitot maksu par pakalpojumiem.

32. Šā finanšu konta ieraksta daļē F.611 arī norāda mājsaimniecību sektora bilancē kā aktīvu un apdrošinātāja sektora bilancē kā saistības.

Tāpat kā ar maksu par pakalpojumiem, īpašuma ienākums, ko attiecina uz apdrošinājumaņēmējiem (=papildprēmijas), jāsadala starp mājsaimniecību sektoru un pārējo pasauli proporcionāli prēmijām.

Institucionāli dzīvības apdrošināšanas uzņēmumus klasificē S.125 "Apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondi". Darbības klasifikācija saskaņā ar NACE 1. red. ir 66.01. klase "Dzīvības apdrošināšana".

33. Ja dzīvības apdrošināšanas uzņēmums rezidents sniedz pakalpojumus nerezidentmājsaimniecībām, tad maksu par pakalpojumu ieraksta kā pakalpojumu eksportu (P.62). Īpašuma ienākumu, ko attiecina uz apdrošinājumaņēmējiem, parāda kā tādu, ko maksā apdrošinājuma sektors un saņem pārējā pasaule primārā ienākuma un kārtējo pārvedumu ārējā kontā. Izmaiņas nerezidentmājsaimniecību tīrajā pašu kapitālā dzīvības apdrošināšanas rezervēs norāda pārējās pasaules finanšu kontā kā izmaiņas pārējās pasaules aktīvos un apdrošināšanas sektora saistībās.

Ja rezidentmājsaimniecība nopērk segumu no dzīvības apdrošinātājiem nerezidentiem, tad procedūra principā ir tieša; maksu par pakalpojumu ieraksta kā pakalpojumu importu (P.72), attiecināto īpašuma ienākumu parāda primārā ienākuma un kārtējo pārvedumu kontā kā tādu, ko maksā pārējā pasaule un saņem mājsaimniecības, un tīrā pašu kapitāla izmaiņas parāda kā izmaiņas mājsaimniecību aktīvos un pārējās pasaules saistībās. Tomēr dati, kas vajadzīgi tādu posteņu aprēķināšanai, parasti nav pieejami; parasti ir zināmas tikai maksājāmās prēmijas. Tāpēc ir vajadzīgi pieņēmumi, piemēram, pakalpojuma maksas koeficienta piemērošana prēmijām un attiecināto īpašuma ienākumu piemērošana prēmijām, ko rezidentmājsaimniecības samaksā dzīvības apdrošinātājiem nerezidentiem.

Plūsmu piemērs, ko ieraksta par citu dzīvības apdrošināšanu, ir parādīts A.III.4. tabulā.

#### *Cita nedzīvības apdrošināšana*

34. Citas nedzīvības apdrošināšanas uzņēmumu produkciju (P.1) aprēķina atbilstīgi B vienādojumam un norāda apdrošināšanas uzņēmumu un pensiju fondu apakšsektora ražošanas kontā. Nedzīvības apdrošināšanas pakalpojumus jebkurš rezidentsektors var izlietot kā starpproduktu patēriņu (P.2), kā galapatēriņu — mājsaimniecību sektors, ja tie ir

daļa mājsaimniecību galapatēriņa izdevumu (P.3), vai kā eksportu (P.62). Nedzīvības apdrošināšanas pakalpojumi, ko izlieto kā starpproduktu patēriņu, jāsadala pēc nozares.

B vienādojums jāizmanto, lai aplēstu nedzīvības apdrošināšanas produkcijas kopējo vērtību. Tad produkcija jāsadala starp lietotājsektoriem un nozarēm proporcionāli faktiskajām prēmijām, kas katram sektoram jāmaksā. Tā kā visi rezidentsektori, izņemot mājsaimniecības, izmanto nedzīvības apdrošināšanas pakalpojumus tikai kā starpproduktu patēriņu, tad mājsaimniecības sektors tos izmanto gan kā galapatēriņu, gan starpproduktu patēriņu. Mājsaimniecību nedzīvības apdrošināšanas pakalpojumu izlietojums jāsadala starpproduktu patēriņā un galapatēriņā proporcionāli faktiskajām maksājāmām prēmijām. Prēmijas, kas skaidri saistītas ar neinkorporētu uzņēmumu ražošanas darbību, jāuzskata par saistītām ar starpproduktu patēriņu, turpretim atlikušās mājsaimniecību samaksātās prēmijas jāuzskata par saistītām ar galapatēriņu.

35. Primārā ienākuma sadales kontā īpašuma ienākumu, ko attiecina uz apdrošinājumaņēmējiem, ieraksta kā D.4 daļu, ko maksā apdrošināšanas sektors un saņem apdrošinājumaņēmēju sektori. Ideālā gadījumā īpašuma ienākums, ko attiecina uz apdrošinājumaņēmējiem, būtu jāsadala starp sektoriem proporcionāli rezervēm, ko attiecina uz katru apdrošinājumaņēmēju sektoru, bet praksē tas ir grūti īstenojams. Tāpēc īpašuma ienākums, ko attiecina uz apdrošinājumaņēmējiem, jāsadala proporcionāli faktiskajām prēmijām, ko samaksājis katrs apdrošinājumaņēmēju sektors.
36. Ienākuma otrreizējās sadales kontā tīrās nopelnītās prēmijas parāda kā tādas, ko maksā visi apdrošinājumaņēmēju sektori un saņem apdrošināšanas sektors. Tīrās nopelnītās prēmijas aprēķina kā faktiskās nopelnītās prēmijas, pieskaitot īpašuma ienākumu, ko attiecina uz apdrošinājumaņēmējiem, un atskaitot patērēto pakalpojumu vērtību. Pēc B vienādojuma tīrās nopelnītās prēmijas ir vienādas ar izmaksājamiem prasījumiem<sup>(2)</sup>. Ienākuma otrreizējās sadales kontā arī izmaksājamos prasījumus norāda kā tādus, ko maksā apdrošināšanas sektors un saņem visi apdrošinājumaņēmēju sektori. Gan tīrās nopelnītās prēmijas, gan izmaksājami prasījumi ir daļa D.7 posteņa "Citi kārtējie pārvedumi".

Daži prasījumi rodas tādu bojājumu vai kaitējuma dēļ, ko apdrošinājumaņēmēji rada trešām personām vai to īpašumam. Tādos gadījumos spēkā esošos prasījumus ieraksta kā tādus, kas apdrošināšanas uzņēmumam tieši jāmaksā cietušajai pusei, un nevis netieši ar apdrošinājumaņēmēja starpniecību.

37. Finanšu kontā apdrošinājumaņēmēju tīro pašu kapitālu nedzīvības apdrošināšanas rezervēs norāda kā izmaiņas apdrošinājumaņēmēju sektoru aktīvos un izmaiņas apdrošināšanas sektora saistībās. Izmaiņas tīrajā pašu kapitālā, ko klasificē kā F.62, rodas prēmiju priekšsamaksas un atlikto prasību rezervju dēļ. F.62 parādās arī kā saistības nedzīvības apdrošinātāja bilancē un kā aktīvs apdrošinājumaņēmēju bilancēs.

Nedzīvības apdrošināšanas uzņēmumi pieder NACE 1. red. 66.03. klasei "Nedzīvības apdrošināšana". To institucionālais sektors ir S.125, "Apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondi".

38. Ja nerezidentvienības pērk segumu no nedzīvības apdrošinātājiem rezidentiem, tad maksu par pakalpojumu norāda kā pakalpojumu eksportu (P.62). Īpašuma ienākumu, ko attiecina uz apdrošinājumaņēmējiem, tīrās nopelnītās prēmijas un izmaksājamos prasījumus visus ieraksta primārā ienākuma un kārtējo pārvedumu ārējā kontā, turpretim apdrošinājumaņēmēju tīro pašu kapitālu nedzīvības apdrošināšanas rezervēs norāda pārējās pasaules finanšu kontā. Šajā gadījumā aprēķini par pārējo pasauli nav grūtāki kā aprēķini par jebkuru apdrošinājumaņēmēju rezidentu sektoru.

Ja rezidentvienības ir apdrošinājuši nedzīvības apdrošinātāji nerezidenti, tad situācija ar datiem ir daudz sarežģītāka; parasti ir pieejami tikai dati par maksājāmām prēmijām un saņemamajiem prasījumiem. Tāpēc izmanto vienkāršotu metodi, neņemot vērā nedzīvības apdrošināšanas rezerves un to turpmāko īpašuma ienākumu: maksu par pakalpo-

<sup>(2)</sup> "Izmaksājami prasījumi" ir summas, kas jāpārved prasītājiem. Līdz ar to izmaksājami prasījumi nav tas pats kā "radušies prasījumi" apdrošināšanas uzņēmumu kontos, jo pēdējos ietilpst arī prasījumu pārvaldes izmaksas, kas nacionālajos kontos ir vai nu starpproduktu patēriņa vai darbaņēmēju kompensācijas daļa.



jumu, ko ieraksta kā pakalpojumu importu (P.72), aprēķina kā maksājāmās prēmijas, atskaitot saņemamos prasījumus <sup>(3)</sup>. Tīrās maksājāmās prēmijas aprēķina kā maksājāmās prēmijas, atskaitot maksu par pakalpojumu, tādējādi vienādojot saņemamos prasījumus. Gan tīrās maksājāmās prēmijas, gan saņemamos prasījumus norāda primārā ienākuma un kārtējo pārvedumu ārējā kontā.

Plūsmu piemērs, ko ieraksta par citu nedzīvības apdrošināšanu, ir parādīts A.III.5. tabulā.

#### **Pārapirošināšana**

39. Pārapirošināšanas darījumus EKS ieraksta vienkāršākā veidā nekā tiešos apdrošināšanas darījumus (pēdējie ir darījumi starp apdrošināšanas uzņēmumiem un parastajiem apdrošinājuma ņēmējiem). Tā vietā, lai atsevišķi parādītu iesaistītās plūsmas (nopelnītās prēmijas, izmaksājamos prasījumus, komisijas maksas utt.), pārapirošināšanas darījumus norāda vienkārši kā pakalpojumu, ko pārapirošinātājs sniedzis tiešajam apdrošinātājam. Tāda pakalpojuma vērtību mēra kā visu plūsmu saldo, kas notiek starp pārapirošinātāju un tiešo apdrošinātāju.

Par dzīvības un nedzīvības apdrošināšanas uzņēmumiem rezidentiem saražotos pārapirošināšanas pakalpojumus norāda kā produkciju (P.1), turpretim saņemtos pārapirošināšanas pakalpojumus norāda kā starpproduktu patēriņu (P.2). Pārapirošināšanas pakalpojumus, ko pārapirošinātāji rezidenti snieguši apdrošinātājiem nerezidentiem, norāda kā pakalpojumu eksportu (P.62), turpretim pakalpojumus, ko pārapirošinātāji nerezidenti snieguši apdrošinātājiem rezidentiem, ieraksta kā pakalpojumu importu (P.72).

40. Par apdrošināšanas uzņēmumiem rezidentiem datus par pārapirošināšanas pakalpojumu produkciju un starpproduktu patēriņu var iegūt no apdrošināšanas statistikas. Aprēķināt pārapirošināšanas pakalpojumu importu un eksportu var būt grūtāk, kas atkarīgs galvenokārt no maksājumu bilances statistikas pieejamības un kvalitātes. Tomēr pārapirošināšanas pakalpojumu ārējo saldo var viegli atvasināt no apdrošināšanas statistikas.

Pārapirošināšanas darījumi starp apdrošināšanas uzņēmumiem rezidentiem bieži ir konsolidēti. Tomēr, lai panāktu saskaņu ar EK apdrošināšanas direktīvām, EKS iesaka ierakstīt pārapirošināšanas pakalpojumus bez konsolidācijas. Neatkarīgi no tā, vai pārapirošināšanas pakalpojumi starp rezidentiem ir konsolidēti, tas ietekmē apdrošināšanas pakalpojumu produkcijas līmeni, bet līdzsvarošanas posteņi, kā pievienotā vērtība, darbības rezultāts un ietaupījumi, netiek ietekmēti.

#### **Apdrošināšanas palīģiestādes**

41. Apdrošināšanas palīģpakalpojumu produkciju vērtē, ņemot vērā iekasētos honorārus vai komisijas maksas. Gadījumos, kad bezpeļņas iestādes darbojas kā darījumu asociācijas apdrošināšanas uzņēmumiem un pensiju fondiem, to produkciju vērtē pēc dalības maksu summām, ko samaksājuši asociāciju biedri. Tādu produkciju kā starpproduktu patēriņu izlieto asociāciju biedri.

Institucionālās vienības, kas nodarbojas ar apdrošināšanas palīģdarbībām, klasificē S.124 "Finanšu palīģsabiedrības". Darbības klasifikācija saskaņā ar NACE 1. red. ir 67.20. klase "Apdrošināšanas un pensiju fondēšanas palīģdarbības".

---

<sup>(3)</sup> Ja pieejamas, tad drīzāk jāizmanto nopelnītās prēmijas un izmaksājami prasījumi, nevis maksājāmās prēmijas un saņemamie prasījumi.



A.III.2. tabula. Privāti fondētās sociālās apdrošināšanas shēmas

Izlietojumi	Resursi											Kopā	
	Atbilstošie ieraksti		Darījumi un līdzvarošanas posteņi	S.11 Nefinanšu sabiedrības	S.12 Finanšu sabiedrības	S.13 Valsts pārvalde	S.14 Mājsaimniecības	S.15 PIMA	S.1 Kopējā ekonomika	Atbilstošie ieraksti			Kopā
	Preču un pakalpojumu konts	Pārējās pasaules konts								Pārējās pasaules konts	Preču un pakalpojumu konts		
0	0	0	Ārējais konts									0	
0	0	0	P.6 Preču un pakalpojumu eksports									0	
0	0	0	P.7 Preču un pakalpojumu imports									0	
3	3	3	Ražošanas konts									3	
19	0	19	P.1 Produkcija						3			19	
			ienākuma radīšanas konts										
12	0	12	D.121 Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas privāti fondētajās shēmās	14	0	3	0	2	0	19	0	19	
			Primārā ienākuma sadales konts										
19	0	19	D.121 Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas privāti fondētajās shēmās		12					19	0	19	
21	0	21	D.44 Īpašuma ienākums, ko attiecina uz apdrošinājumaņēmējiem							12	0	12	
29	0	29	ienākuma otrreizējās sadales konts									29	
3	0	3	D.121 Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas privāti fondētajās shēmās						1	18	0	19	
11	0	11	D.6112 Darba ņēmēju tīrās sociālās iemaksas	1	28	0	0	0	1	20	0	21	
			izmantotajā ienākuma izlietojuma konts										
3	0	3	D.622 Privāti fondētie pabalsti									3	
11	0	11	P.3 Galapatēriņa izdevumi	0	10	0	3	0				11	
			D.8 Korekcija sakarā ar izmaiņām mājsaimniecību tirajā pašu kapitālā pensiju fondu rezervēs	1	0	0	0	0				1	

## Izlietojumi

Kopā	Atbilstošie ieraksti		S.1 Kopējā ekonomika	S.15 PIMA	S.14 Mājsaimniecības	S.13 Valsts pārvalde	S.12 Finanšu sabiedrības	S.11 Nefinanšu sabiedrības	Darījumi un līdzsvarošanas posteņi	Resursi		Kopā						
	Preču un pakalpojumu konts	Pārējās pasaules konts								S.1 Kopējā ekonomika	S.15 PIMA							
11			11		11				Finanšu konts F.612 Mājsaimniecību tīrais pašu kapitāls pensiju fondu rezervēs	1	10	0	11	0				
1			1		1				F.62 Apdrošināšanas prēmiju priekšsāmaksas un atlikto apdrošināšanas atlīdzību prasību rezerves		1							1

## A.III.3. tabula. Nefondētās shēmas, ar ko darbības veic darba devēji

## Izlietojumi

Kopā	Atbilstošie ieraksti		S.1 Kopējā ekonomika	S.15 PIMA	S.14 Mājsaimniecības	S.13 Valsts pārvalde	S.12 Finanšu sabiedrības	S.11 Nefinanšu sabiedrības	Darījumi un līdzsvarošanas posteņi	Resursi		Kopā						
	Preču un pakalpojumu konts	Pārējās pasaules konts								S.1 Kopējā ekonomika	S.15 PIMA							
19	0		19	1	0	5	1	12	Ienākuma radīšanas konts D.122 Darba devēju aprēķinātās sociālās iemaksas Primārā ienākuma sadales konts									19
19	0		19		19			12	Darba devēju aprēķinātās sociālās iemaksas Ienākuma otrreizējās sadales konts		1	5	1	0	1			19
19	0		19	1	0	5	1	12	Nefondētie darba ņēmēju sociālie pabalsti					19	0			19





## IV PIELIKUMS

**KLASIFIKĀCIJAS UN KONTI**  
**KLASIFIKĀCIJAS**

## INSTITUCIONĀLO SEKTORU KLASIFIKĀCIJA (S)

<b>S.1</b>	<b>Kopējā ekonomika</b>
S.11	<i>Nefinanšu sabiedrības</i>
S.11001	Valsts nefinanšu sabiedrības
S.11002	Nacionālas privātas nefinanšu sabiedrības
S.11003	Ārvalstu kontrolētas nefinanšu sabiedrības
S.12	<i>Finanšu sabiedrības</i>
S.121	Centrālā banka
S.122	Citas monetārās finanšu iestādes
S.12201	Valsts
S.12202	Nacionālas privātas
S.12203	Ārvalstu kontrolētas
S.123	Citi finanšu starpnieki, izņemot apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondus
S.12301	Valsts
S.12302	Nacionāli privāti
S.12303	Ārvalstu kontrolēti
S.124	Finanšu palīgsabiedrības
S.12401	Valsts
S.12402	Nacionāli privātas
S.12403	Ārvalstu kontrolētas
S.125	Apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondi
S.12501	Valsts
S.12502	Nacionāli privāti
S.12503	Ārvalstu kontrolēti
S.13	<i>Valsts pārvalde</i>
S.1311	Centrālā valdība
S.1312	Pavalsts valdība
S.1313	Vietējā valdība
S.1314	Sociālās nodrošināšanas fondi
S.14	<i>Mājsaimniecības</i>
S.141 + S.142	Darba devēji (tostarp pašražotāji)
S.143	Darba ņēmēji
S.1441	Īpašuma ienākuma saņēmēji
S.1442	Pensiju saņēmēji
S.1443	Citu pārvedumienākumu saņēmēji
S.145	Citas mājsaimniecības
S.15	<i>Bezpeļņas iestādes mājsaimniecību apkalpošanai</i>
S.2	<i>Pārējā pasaule</i>
S.21	Eiropas Savienība
S.211	ES dalībvalstis
S.212	ES iestādes
S.22	Trešās valstis un starptautiskas organizācijas

## DARĪJUMU UN CITU PLŪSMU KLASIFIKĀCIJA

**Darījumi ar precēm un pakalpojumiem (ražojumi) (P)**

<b>P.1</b>	<b>Produkcija</b>
P.11	Tirgus produkcija
P.119	Korekcija FISIM
P.12	Produkcija pašu galapatēriņam
P.13	Cita ārpustirgus produkcija
<b>P.2</b>	<b>Starpproduktu patēriņš</b>
<b>P.3</b>	<b>Galapatēriņa izdevumi</b>
P.31	Individuālā patēriņa izdevumi
P.32	Kolektīvā patēriņa izdevumi
<b>P.4</b>	<b>Faktiskais galapatēriņš</b>
P.41	Faktiskais individuālais patēriņš
P.42	Faktiskais kolektīvais patēriņš
<b>P.5</b>	<b>Bruto kapitālieguldījumi</b>
P.51	Bruto ieguldījumi pamatkapitālā
P.511	Materiālo pamatlīdzekļu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas
P.5111	Jaunu materiālo pamatlīdzekļu iegādes
P.5112	Esošu materiālo pamatlīdzekļu iegādes
P.5113	Esošu materiālo pamatlīdzekļu realizācijas
P.512	Nemateriālo pamatlīdzekļu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas
P.5121	Jaunu nemateriālo pamatlīdzekļu iegādes
P.5122	Esošu nemateriālo pamatlīdzekļu iegādes
P.5123	Esošu nemateriālo pamatlīdzekļu realizācijas
P.513	Neražoto nefinanšu aktīvu vērtības papildinājumi
P.5131	Neražoto nefinanšu aktīvu lieli uzlabojumi
P.5132	Neražoto nefinanšu aktīvu īpašumtiesību pārejas izmaksas
P.52	Krājumu izmaiņas
P.53	Vērtslietu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas
<b>P.6</b>	<b>Preču un pakalpojumu eksports</b>
P.61	Preču eksports
P.62	Pakalpojumu eksports
<b>P.7</b>	<b>Preču un pakalpojumu imports</b>
P.71	Preču imports
P.72	Pakalpojumu imports

**Sadales darījumi (D)**

<b>D.1</b>	<b>Darba ņēmēju kompensācija</b>
D.11	Algas
D.12	Darba devēju sociālās iemaksas
D.121	Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas
D.122	Darba devēju aprēķinātās sociālās iemaksas
<b>D.2</b>	<b>Ražošanas nodokļi un importa nodokļi</b>
D.21	Nodokļi par ražojumiem
D.211	Pievienotās vērtības veida nodokļi (PVN)



D.212	Importa nodokļi un nodevas, izņemot PVN
D.2121	Importa nodevas
D.2122	Importa nodokļi, izņemot PVN un nodevas
D.214	Nodokļi par ražojumiem, izņemot PVN un importa nodokļus
D.29	Citi ražošanas nodokļi
<b>D.3</b>	<b>Subsīdijas</b>
D.31	Subsīdijas par ražojumiem
D.311	Importa subsīdijas
D.319	Citas ražojumu subsīdijas
D.39	Citas ražošanas subsīdijas
<b>D.4</b>	<b>Īpašuma ienākums</b>
D.41	Procenti
D.42	Sabiedrību sadalītais ienākums
D.421	Dividendes
D.422	Atvilkumi no kvazisabiedrību ienākuma
D.43	Reinvestētie ieņēmumi no tiešajiem ārvalstu ieguldījumiem
D.44	Īpašuma ienākums, ko attiecinā uz apdrošinājumaņēmējiem
D.45	Rentes
<b>D.5</b>	<b>Ienākuma, bagātības utt. kārtējie nodokļi</b>
D.51	Ienākuma nodokļi
D.59	Citi kārtējie nodokļi
<b>D.6</b>	<b>Sociālās iemaksas un pabalsti</b>
D.61	Sociālās iemaksas
D.611	Faktiskās sociālās iemaksas
D.6111	Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas
D.61111	Darba devēju obligātās faktiskās sociālās iemaksas
D.61112	Darba devēju brīvprātīgās faktiskās sociālās iemaksas
D.6112	Darbaņēmēju sociālās iemaksas
D.61121	Darbaņēmēju obligātās sociālās iemaksas
D.61122	Darbaņēmēju brīvprātīgās sociālās iemaksas
D.6113	Pašnodarbināto un nenodarbināto personu sociālās iemaksas
D.61131	Pašnodarbināto un nenodarbināto personu obligātās sociālās iemaksas
D.61132	Pašnodarbināto un nenodarbināto personu brīvprātīgās sociālās iemaksas
D.612	Aprēķinātās sociālās iemaksas
D.62	Sociālie pabalsti, kas nav sociālie pārvedumi natūrā
D.621	Sociālās nodrošināšanas pabalsti skaidrā naudā
D.622	Privāti fondētie sociālie pabalsti
D.623	Nefondētie darbaņēmēju sociālie pabalsti
D.624	Sociālās palīdzības pabalsti skaidrā naudā
D.63	Sociālie pārvedumi natūrā
D.631	Sociālie pabalsti natūrā
D.6311	Sociālās nodrošināšanas pabalsti, atlīdzinājumi
D.6312	Citi sociālās nodrošināšanas pabalsti natūrā
D.6313	Sociālās palīdzības pabalsti natūrā
D.632	Individuālu ārpustirgus preču un pakalpojumu pārvedumi
<b>D.7</b>	<b>Citi kārtējie pārvedumi</b>
D.71	Nedzīvības tūrās apdrošināšanas prēmijas
D.72	Nedzīvības apdrošināšanas prasījumi
D.73	Kārtējie pārvedumi valsts pārvaldē

D.74	Kārtējā starptautiskā sadarbība
D.75	Dažādi kārtējie pārvedumi
<b>D.8</b>	<b>Korekcija sakarā ar izmaiņām mājsaimniecību tīrajā pašu kapitālā pensiju fondu rezervēs</b>
<b>D.9</b>	<b>Kapitāla pārvedumi</b>
D.91	Kapitāla nodokļi
D.92	Ieguldījumu dotācijas
D.99	Citi kapitāla pārvedumi

**Darījumi ar finanšu instrumentiem (F) (Finanšu aktīvu tīrā iegāde/saistību tīrā uzņemšanās)**

<b>F.1</b>	<b>Monetārais zelts un speciālas aizņēmumtiesības (SDR)</b>
F.11	Monetārais zelts
F.12	Speciālas aizņēmumtiesības (SDR)
<b>F.2</b>	<b>Valūta un noguldījumi</b>
F.21	Valūta
F.22	Pārvedami noguldījumi
F.29	Citi noguldījumi
<b>F.3</b>	<b>Vērtspapīri, kas nav akcijas</b>
F.33	Vērtspapīri, kas nav akcijas, izņemot atvasinātos finanšu instrumentus
F.331	Īstermiņa vērtspapīri, kas nav akcijas, izņemot atvasinātos finanšu instrumentus
F.332	Ilgtermiņa vērtspapīri, kas nav akcijas, izņemot atvasinātos finanšu instrumentus
F.34	Atvasinātie finanšu instrumenti
<b>F.4</b>	<b>Aizdevumi <sup>(a)</sup></b>
F.41	Īstermiņa aizdevumi
F.42	Ilgtermiņa aizdevumi
<b>F.5</b>	<b>Akcijas un cits pašu kapitāls <sup>(a)</sup></b>
F.51	Akcijas un cits pašu kapitāls, izņemot kopfondu akcijas
F.511	Kotētās akcijas
F.512	Nekotētās akcijas
F.513	Cits pašu kapitāls
F.52	Kopfondu akcijas
<b>F.6</b>	<b>Apdrošināšanas tehniskās rezerves</b>
F.61	Mājsaimniecību tīrais pašu kapitāls dzīvības apdrošināšanas rezervēs un pensiju fondu rezervēs
F.611	Mājsaimniecību tīrais pašu kapitāls dzīvības apdrošināšanas rezervēs
F.612	Mājsaimniecību tīrais pašu kapitāls pensiju fondu rezervēs
F.62	Apdrošināšanas prēmiju priekšsamaksa un atlikto apdrošināšanas atlīdzību prasību rezerves
<b>F.7</b>	<b>Citas debitoru/kreditoru saistības <sup>(a)</sup></b>
F.71	Tirdzniecības kredīti un avansi
F.79	Citas debitoru/kreditoru saistības, izņemot tirdzniecības kredītus un avansus

**Citu uzkrājumu ieraksti (K)**

<b>K.1</b>	<b>Pamatkapitāla patēriņš</b>
<b>K.2</b>	<b>Neražoto nefinanšu aktīvu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas</b>
K.21	Zemes un citu materiālo neražoto aktīvu iegādes, no kā atskaitītas to realizācijas
K.211	Zemes un citu materiālo neražoto aktīvu iegādes
K.212	Zemes un citu materiālo neražoto aktīvu realizācijas

<sup>(a)</sup> Ārpusbilances postenis: F.m: tieši ārvalstu ieguldījumi.

K.22	Nemateriālo neražoto aktīvu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas
K.221	Nemateriālo neražoto aktīvu iegādes
K.222	Nemateriālo neražoto aktīvu realizācijas
<b>K.3</b>	<b>Neražoto aktīvu saimnieciskā rašanās</b>
<b>K.4</b>	<b>Ražoto aktīvu saimnieciskā rašanās</b>
<b>K.5</b>	<b>Nekultivēto bioloģisko resursu dabiskais pieaugums</b>
<b>K.6</b>	<b>Neražoto aktīvu saimnieciskā izzušana</b>
K.61	Ekonomisko dabas aktīvu sarukšana
K.62	Cita neražoto aktīvu saimnieciskā izzušana
<b>K.7</b>	<b>Katastrofāli zaudējumi</b>
<b>K.8</b>	<b>Nekompensējami aresti</b>
<b>K.9</b>	<b>Citur neminētas citas izmaiņas nefinanšu aktīvu apjomā</b>
<b>K.10</b>	<b>Citur neminētas citas izmaiņas finanšu aktīvu un saistību apjomā</b>
<b>K.11</b>	<b>Nominālie turēšanas ienākumi/zaudējumi</b>
K.11.1	Neitrālie turēšanas ienākumi/zaudējumi
K.11.2	Reālie turēšanas ienākumi/zaudējumi
<b>K.12</b>	<b>Izmaiņas klasifikācijās un struktūrā</b>
K.12.1	Izmaiņas sektoru klasifikācijā un struktūrā
K.12.2	Izmaiņas aktīvu un saistību klasifikācijā
K.12.21	Zelta monetizācija/demonetizācija
K.12.22	Aktīvu vai saistību klasifikācijas izmaiņas, kas nav zelta monetizācija/demonetizācija

LĪDZSVAROŠANAS POSTEŅU KLASIFIKĀCIJA <sup>(b)</sup> (B)

<b>B.1</b>	<b>Pievienotā vērtība/B.1* Iekšzemes kopprodukts</b>
<b>B.2</b>	<b>Darbības rezultāts</b>
<b>B.3</b>	<b>Jauktais ienākums</b>
<b>B.4</b>	<b>Uzņēmējdarbības ienākums</b>
<b>B.5</b>	<b>Primārā ienākuma saldo/B.5* Nacionālais ienākums</b>
<b>B.6</b>	<b>Izmantojamais ienākums</b>
<b>B.7</b>	<b>Koriģēts izmantojamais ienākums</b>
<b>B.8</b>	<b>Ietaupījumi</b>
<b>B.9</b>	<b>Tīrais aizdevums/tīrais aizņēmums</b>
<b>B.10</b>	<b>Izmaiņas tīrajā vērtībā</b>
B.10.1	Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās ietaupījumu un kapitāla pārvedumu dēļ <sup>(c)</sup> , <sup>(d)</sup>
B.10.2	Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās aktīvu apjoma citu izmaiņu dēļ

<sup>(b)</sup> Visus līdzsvarošanas posteņus var mērīt pamatkapitāla patēriņa bruto vai neto. Bruto līdzsvarošanas posteņu kodu veido posteņa kods, kam pievienots burts "g". Līdzīgi, burtu "h" pievieno kodam, kas norāda tīro vērtību.

<sup>(c)</sup> "Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās ietaupījumu un kapitāla pārvedumu dēļ" nav līdzsvarošanas postenis sistēmas struktūrā. Tas ir kapitāla konta labās puses kopums. Tomēr kā būtisku tīrās vērtības pārmaiņu sastāvdaļu to kodē ar pārējām tās sastāvdaļām.

<sup>(d)</sup> "Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās ietaupījumu un kapitāla pārvedumu dēļ" par pārējo pasauli attiecas uz tīrās vērtības izmaiņām, kas radušās kārtējā ārējā saldo un kapitāla pārvedumu dēļ.

B.10.3	Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās nominālo turēšanas ienākumu/zaudējumu dēļ
B.10.31	Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās neitrālo turēšanas ienākumu/zaudējumu dēļ
B.10.32	Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās reālo turēšanas ienākumu/zaudējumu dēļ
<b>B.11</b>	<b>Preču un pakalpojumu ārējais saldo</b>
<b>B.12</b>	<b>Kārtējais ārējais saldo</b>
<b>B.90</b>	<b>Tīrā vērtība</b>
<b>BF.90</b>	<b>Tīrie finanšu aktīvi</b>

## AKTĪVU KLASIFIKĀCIJA (A)

**Nefinanšu aktīvi (AN)**

<b>AN.1</b>	<b>Ražotie aktīvi</b>
AN.11	Pamatlīdzekļi
AN.111	Materiālie pamatlīdzekļi
AN.1111	Mājokļi
AN.1112	Citas ēkas un struktūras
AN.11121	Nedzīvojamās ēkas
AN.11122	Citas struktūras
AN.1113	Iekārtas un aprīkojums
AN.11131	Transporta aprīkojums
AN.11132	Citas iekārtas un aprīkojums
AN.1114	Kultivētie aktīvi
AN.11141	Lauksaimniecības dzīvnieki ciltisdarbiem, piena ieguvei, vilkšanas darbiem utt.
AN.11142	Vīna dārzi, augļu dārzi un citas koku plantācijas, kas atkārtoti ražo augļus
AN.112	Nemateriālie pamatlīdzekļi
AN.1121	Mīnerālu izpēte
AN.1122	Datoru programmatūra
AN.1123	Izklaides, literatūras vai mākslas oriģināldarbi
AN.1129	Citi nemateriālie pamatlīdzekļi
AN.12	Krājumi
AN.121	Materiāli un piegādes
AN.122	Nepabeigti ražojumi
AN.1221	Nepabeigti kultivēto aktīvu ražojumi
AN.1222	Citi nepabeigti ražojumi
AN.123	Gatavās preces
AN.124	Preces atkalpārdošanai
AN.13	Vērtslietas
AN.131	Dārgmetāli un dārgakmeņi
AN.132	Senlietas un citi mākslas priekšmeti
AN.139	Citas vērtslietas
<b>AN.2</b>	<b>Neražotie aktīvi</b>
AN.21	Materiālie neražotie aktīvi
AN.211	Zeme
AN.2111	Zeme zem ēkām un struktūrām
AN.2112	Kultivētā zeme
AN.2113	Zeme atpūtas un izklaides vietām un saistītie virszemes ūdeņi
AN.2119	Cita zeme un saistītie virszemes ūdeņi
AN.212	Zemaugsnes (zemes dziļū) aktīvi

AN.2121	Akmeņogļu, naftas un dabas gāzes resursi
AN.2122	Metālus saturošu minerālu rezerves
AN.2123	Metālus nesaturošu minerālu rezerves
AN.213	Nekultivēti bioloģiskie resursi
AN.214	Ūdens resursi
AN.22	Nemateriālie neražotie aktīvi
AN.221	Patentētas vienības
AN.222	Nomas un citi pārvedami līgumi
AN.223	Nemateriālā vērtība
AN.229	Citi nemateriālie neražotie aktīvi

#### **Finanšu aktīvi/saistības (AF)**

<b>AF.1</b>	<b>Monetārais zelts un speciālas aizņēmumtiesības (SDR)</b>
AF.11	Monetārais zelts
AF.12	Speciālas aizņēmumtiesības (SDR)
<b>AF.2</b>	<b>Valūta un noguldījumi</b>
AF.21	Valūta
AF.22	Pārvedami noguldījumi
AF.29	Citi noguldījumi
<b>AF.3</b>	<b>Vērtspapīri, kas nav akcijas</b>
AF.33	Vērtspapīri, kas nav akcijas, izņemot atvasinātos finanšu instrumentus
AF.331	Īstermiņa vērtspapīri, kas nav akcijas, izņemot atvasinātos finanšu instrumentus
AF.332	Ilgtermiņa vērtspapīri, kas nav akcijas, izņemot atvasinātos finanšu instrumentus
AF.34	Atvasinātie finanšu instrumenti
<b>AF.4</b>	<b>Aizdevumi <sup>(*)</sup></b>
AF.41	Īstermiņa aizdevumi
AF.42	Ilgtermiņa aizdevumi
<b>AF.5</b>	<b>Akcijas un cits pašu kapitāls <sup>(*)</sup></b>
AF.51	Akcijas un cits pašu kapitāls, izņemot kopfondu akcijas
AF.511	Kotētās akcijas
AF.512	Nekotētās akcijas
AF.513	Cits pašu kapitāls
AF.52	Kopfondu akcijas
<b>AF.6</b>	<b>Apdrošināšanas tehniskās rezerves</b>
AF.61	Mājsaimniecību tīrais pašu kapitāls dzīvības apdrošināšanas rezervēs un pensiju fondu rezervēs
AF.611	Mājsaimniecību tīrais pašu kapitāls dzīvības apdrošināšanas rezervēs
AF.612	Mājsaimniecību tīrais pašu kapitāls pensiju fondu rezervēs
AF.62	Apdrošināšanas prēmiju priekšsamaksa un atlikto apdrošināšanas atlīdzību prasību rezerves
<b>AF.7</b>	<b>Citi debitoru/kreditoru konti</b>
AF.71	Tirdzniecības kredīti un avansi
AF.79	Citi debitoru/kreditoru konti, izņemot tirdzniecības kredītus un avansus

<sup>(\*)</sup> Ārpusbilances postenis AF.m: tieši ārvalstu ieguldījumi.

## NOZARU (A), RAŽOJUMU (P) UN IEGULDĪJUMU (IEGULDĪJUMU PAMATKAPITĀLĀ) (PI) PĀRGRUPĒŠANA UN KODĒŠANA

## A60

Kods	Apraksts	Atsauce NACE 1. red.
01	Lauksaimniecība, medniecība un saistītās pakalpojumu darbības	01
02	Mežsaimniecība, meža izstrādāšana un saistītās pakalpojumu darbības	02
05	Zvejniecība; zivju audzētavu un zivju fermu darbība; ar zvejniecību saistītie pakalpojumi	05
10	Akmeņogļu un brūnogļu ieguve; kūdras ieguve	10
11	Jēlnaftas un dabasgāzes ieguve; ar naftas un gāzes ieguvi saistīti pakalpojumi, izņemot izpētes darbus	11
12	Urāna un torija rūdu ieguve	12
13	Metāla rūdu ieguve	13
14	Pārējā ieguves rūpniecība un karjeru izstrāde	14
15	Pārtikas produktu un dzērienu ražošana	15
16	Tabakas izstrādājumu ražošana	16
17	Tekstilizstrādājumu ražošana	17
18	Apģērbu ražošana; kažokādu apstrāde un krāsošana	18
19	Ādu micēšana un apretēšana; čemodānu, somu, zirglietu, iejūga piederumu un apavu ražošana	19
20	Koksnes un koksnas un korķa izstrādājumu ražošana, izņemot mēbeles; salmu un pīto izstrādājumu ražošana	20
21	Celulozes, papīra un papīra izstrādājumu ražošana	21
22	Izdevējdarbība, poligrāfija un ierakstu reproducēšana	22
23	Koksa, naftas pārstrādes produktu un kodoldegvielas ražošana	23
24	Ķīmikāliju un ķīmisko produktu ražošana	24
25	Gumijas un plastmasas izstrādājumu ražošana	25
26	Citu nemetāla minerālproduktu ražošana	26
27	Parasto metālu ražošana	27
28	Veidotu metāla izstrādājumu, izņemot iekārtas un aprīkojumu, ražošana	28
29	Citur neminētu iekārtu un aprīkojuma ražošana	29
30	Biroja iekārtu un datoru ražošana	30
31	Citur neminētu elektrisko iekārtu un aparatūras ražošana	31
32	Radio, televīzijas un sakaru iekārtu un aparatūras ražošana	32
33	Medicīnas, precīzijas un optikas instrumentu, un pulksteņu ražošana	33
34	Mehānisko transportlīdzekļu, piekabju un puspiekabju ražošana	34
35	Citu transportlīdzekļu ražošana	35
36	Mēbeļu ražošana; citur neminēta ražošana	36
37	Otrreizējā pārstrāde	37
40	Elektroenerģija, gāzes, tvaika un karstā ūdens apgāde	40
41	Ūdens ieguve, attīrīšana un sadale	41
45	Celtniecība	45
50	Automobiļu un motociklu pārdošana, tehniskā apkope un remonts; automobiļu degvielas mazumtirdzniecība	50

Kods	Apraksts	Atsauce NACE 1. red.
51	Vairumtirdzniecība un komisijas tirdzniecība, izņemot mehānisko transportlīdzekļu un motociklu vairumtirdzniecību un komisijas tirdzniecību	51
52	Mazumtirdzniecība, izņemot mehānisko transportlīdzekļu un motociklu mazumtirdzniecību; personisko un mājsaimniecības priekšmetu remonts	52
55	Viesnīcas un restorāni	55
60	Sauszemes transports; cauruļvadu transports	60
61	Ūdens transports	61
62	Gaisa transports	62
63	Transporta atbalstošo darbību un palīgdarbību veidi; tūrisma aģentūru darbība	63
64	Pasts un telekomunikācijas	64
65	Finanšu starpniecība, izņemot apdrošināšanu un pensiju fondēšanu	65
66	Apdrošināšana un pensiju fondēšana, izņemot obligāto sociālo nodrošināšanu	66
67	Finanšu starpniecības palīgpakalpojumi	67
70	Darbības ar nekustamo īpašumu	70
71	Iekārtu un aprīkojuma, kā arī individuālu un mājsaimniecības preču nomas pakalpojumi bez operatora	71
72	Datori un ar tiem saistītas darbības	72
73	Pētniecība un attīstība	73
74	Cita komercdarbība	74
75	Valsts pārvalde un aizsardzība; obligātais un sociālais nodrošinājums	75
80	Izglītība	80
85	Veselība un sociālais darbs	85
90	Notekūdeņu un atkritumu apsaimniekošana, kanalizācijas, asenizācijas un tamlīdzīgas darbības	90
91	Citu apvienību darbības, citur neminētas	91
92	Pakalpojumi atpūtas, kultūras un sporta jomā	92
93	Citas pakalpojumu darbības	93
95	Privātās mājsaimniecības ar nodarbinātajām personām	95
99	Eksteritoriālās organizācijas un iestādes	99

**A31**

Kods	Apraksts	Atsauce NACE 1. red.
AA	Lauksaimniecība, medniecība un mežsaimniecība	A
BB	Zvejniecība	B
CA	Enerģiju ražojošu materiālu ieguve un karjeru izstrāde	CA
CB	Ieguves rūpniecība un karjeru izstrāde, izņemot enerģiju ražojošus materiālus	CB
DA	Pārtikas produktu ražošana; dzērieni un tabaka	DA
DB	Tekstila un tekstilizstrādājumu ražošana	DB
DC	Ādas un ādas izstrādājumu ražošana	DC
DD	Koksnes un koksnes izstrādājumu ražošana	DD
DE	Celulozes, papīra un papīra izstrādājumu ražošana; izdevējdarbība un iespaiddarbi	DE
DF	Koksa, naftas pārstrādes produktu un kodoldegvielas ražošana	DF
DG	Ķīmisko vielu, ķīmisko produktu un mākslīgo šķiedru ražošana	DG

Kods	Apraksts	Atsauce NACE 1. red.
DH	Gumijas un plastmasas izstrādājumu ražošana	DH
DI	Citu nemetāla minerālproduktu ražošana	DI
DJ	Parasto metālu un veidoto metāla izstrādājumu ražošana	DJ
DK	Citur neminētu iekārtu un aprīkojumu ražošana	DK
DL	Elektriskā un optiskā aprīkojuma ražošana	DL
DM	Transportlīdzekļu ražošana	DM
DN	Citur neminēta ražošana	DN
EE	Elektroenerģijas, gāzes un ūdens apgāde	E
FF	Celtniecība	F
GG	Vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība; mehānisko transportlīdzekļu, motociklu un personisko un mājsaimniecības priekšmetu remonts	G
HH	Viesnīcas un restorāni	H
II	Transports, glabāšana un sakari	I
JJ	Finanšu starpniecība	J
KK	Darbības ar nekustamo īpašumu, noma un uzņēmējdarbība	K
LL	Valsts pārvalde un aizsardzība; obligātais sociālais nodrošinājums	L
MM	Izglītība	M
NN	Veselība un sociālais darbs	N
OO	Citi komunālie, sociālie un individuālie pakalpojumi	O
PP	Privātās mājsaimniecības ar nodarbinātajām personām	P
QQ	Eksteritoriālās organizācijas un iestādes	Q

## A17

Kods	Apraksts	Atsauce NACE 1. red.
A	Lauksaimniecība, medniecība un mežsaimniecība	A
B	Zvejniecība	B
C	Kaln rūpniecība un derīgo izrakteņu ieguve	C
D	Ražošana	D
E	Elektroenerģijas, gāzes un ūdens apgāde	E
F	Celtniecība	F
G	Vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība; mehānisko transportlīdzekļu, motociklu un personisko un mājsaimniecības priekšmetu remonts	G
H	Viesnīcas un restorāni	H
I	Transports, glabāšana un sakari	I
J	Finanšu starpniecība	J
K	Darbības ar nekustamo īpašumu, noma un uzņēmējdarbība	K
L	Valsts pārvalde un aizsardzība; obligātais sociālais nodrošinājums	L
M	Izglītība	M
N	Veselība un sociālais darbs	N
O	Citi komunālie, sociālie un individuālie pakalpojumi	O
P	Privātās mājsaimniecības ar nodarbinātajām personām	P
Q	Eksteritoriālās organizācijas un iestādes	Q



## P60

Kods	Apraksts	Atsauces CPA
01	Lauksaimniecības, medniecības produkti un saistītie pakalpojumi	01
02	Mežsaimniecības un meža izstrādāšanas ražojumi un saistītie pakalpojumi	02
05	Zivis un zvejniecības produkti, ar zvejniecību saistīti pakalpojumi	05
10	Akmeņogles un brūnogles; kūdra	10
11	Jēlnafta un dabasgāze; ar naftas un gāzes iegūvi saistītie pakalpojumi, izņemot ģeoloģisko izpēti	11
12	Urāna un torija rūdas	12
13	Metāla rūdas	13
14	Citi kalnrūpniecības un derīgo izrakteņu ieguves izstrādājumi	14
15	Pārtikas produkti un dzērieni	15
16	Tabakas izstrādājumi	16
17	Tekstilpreces	17
18	Apģērbi valkāšanai; kažokādas	18
19	Āda un ādas izstrādājumi	19
20	Koksne un tās izstrādājumi, korķis un izstrādājumi no tā (izņemot mēbeles), izstrādājumi no salmiem un pinamiem materiāliem	20
21	Celuloze, papīrs un papīra izstrādājumi	21
22	Iespieddarbi un ierakstīti informācijas līdzekļi	22
23	Kokss, naftas pārstrādes produkti un kodoldegviela	23
24	Ķīmikālijas, ķīmiskie produkti un mākslīgās šķiedras	24
25	Gumijas un plastmasas izstrādājumi	25
26	Citi metālu nesaturoši minerālu produkti	26
27	Parastie metāli	27
28	Veidoti metāla izstrādājumi, izņemot iekārtas un aprīkojumu	28
29	Iekārtas un aprīkojums, kas citur nav minēts	29
30	Biroju tehnika un datori	30
31	Citur neminētas elektriskās iekārtas un aparatūra	31
32	Radio, televīzijas un sakaru iekārtas un aparatūra	32
33	Medicīnas, precīzijas un optikas instrumenti un pulksteņi	33
34	Mehāniskie transportlīdzekļi, piekabes un puspiekabes	34
35	Citi transportlīdzekļi	35
36	Mēbeles; citas rūpniecības preces, kas citur nav minētas	36
37	Pārstrādātas otrreizējās izejvielas	37
40	Elektroenerģija, gāze, tvaiks un karstais ūdens	40
41	Savākts un attīrīts ūdens, ūdensapgādes pakalpojumi	41
45	Celtniecības darbi	45
50	Mehānisko transportlīdzekļu un motociklu pārdošana, tehniskā apkope un remonts; automobiļu degvielas mazumtirdzniecības pakalpojumi	50
51	Vairumtirdzniecība un komisijas tirdzniecība, izņemot mehānisko transportlīdzekļu un motociklu vairumtirdzniecību un komisijas tirdzniecību	51
52	Mazumtirdzniecības pakalpojumi, izņemot mehānisko transportlīdzekļu un motociklu mazumtirdzniecību; personisko lietu un māsaimniecības priekšmetu remonta pakalpojumi	52
55	Viesnīcu un restorānu pakalpojumi	55
60	Sauszemes transporta un transporta pa cauruļvadiem pakalpojumi	60
61	Ūdensceļu transporta pakalpojumi	61
62	Gaisa transporta pakalpojumi	62

Kods	Apraksts	Atsauces CPA
63	Ar transportu saistītie pakalpojumi un palīgpakalpojumi; ceļojumu aģentūru pakalpojumi	63
64	Pasta un telekomunikāciju pakalpojumi	64
65	Finanšu starpniecības pakalpojumi, izņemot apdrošināšanas un pensiju fondēšanas pakalpojumus	65
66	Apdrošināšanas un pensiju fondēšanas pakalpojumi, izņemot obligātā sociālā nodrošinājuma pakalpojumus	66
67	Finanšu starpniecības palīgpakalpojumi	67
70	Nekustamā īpašuma pakalpojumi	70
71	Iekārtu un aprīkojuma, kā arī individuālu un mājsaimniecības preču nomas pakalpojumi bez operatora	71
72	Datorpakalpojumi un saistītie pakalpojumi	72
73	Pētniecības un attīstības pakalpojumi	73
74	Citi profesionālie pakalpojumi	74
75	Valsts pārvaldes un aizsardzības pakalpojumi; obligātās sociālās nodrošināšanas pakalpojumi	75
80	Izglītības pakalpojumi	80
85	Veselības un sociālie pakalpojumi	85
90	Notekūdeņu un atkritumu apsaimniekošana, kanalizācijas, asenizācijas un tamlīdzīgi pakalpojumi	90
91	Citur neminēti dalīborganizāciju pakalpojumi	91
92	Atpūtas, kultūras un sporta pakalpojumi	92
93	Citi pakalpojumi	93
95	Privātās mājsaimniecības ar nodarbinātajām personām	95
99	Eksteritoriālo organizāciju un institūciju sniegtie pakalpojumi	99

**P31**

Kods	Apraksts	Atsauces CPA
AA	Lauksaimniecības, medniecības un mežsaimniecības ražojumi	A
BB	Zivis	B
CA	Akmeņogles un brūnogles; kūdra; jēlnafta un dabasgāze; urāns un torijs	CA
CB	Metāla rūdas un citi kalnrūpniecības un derīgo izrakteņu ieguves ražojumi	CB
DA	Pārtika, dzērieni un tabaka	DA
DB	Tekstili un tekstilizstrādājumi	DB
DC	Āda un ādas izstrādājumi	DC
DD	Koksne un koksnes izstrādājumi	DD
DE	Celuloze, papīrs un papīra izstrādājumi; ierakstīti informācijas līdzekļi; iespaiddarbu pakalpojumi	DE
DF	Kokss, naftas pārstrādes produkti un kodoldegviela	DF
DG	Ķīmikālijas, ķīmiskie produkti un mākslīgās šķiedras	DG
DH	Gumijas un plastmasas izstrādājumi	DH
DI	Citi metālu nesaturoši minerālu produkti	DI
DJ	Parastie metāli un izgatavoti metālu ražojumi	DJ
DK	Iekārtas un aprīkojums, kas citur nav minēts	DK
DL	Elektriskās un optiskās iekārtas	DL
DM	Transporta iekārtas	DM

Kods	Apraksts	Atsauces CPA
DN	Citas rūpniecības preces, kas citur nav minētas	DN
EE	Elektroenerģija, gāze, tvaiks un karstais ūdens	E
FF	Celtniecības darbi	F
GG	Vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības pakalpojumi; mehānisko transportlīdzekļu, motociklu un personisko un mājsaimniecības priekšmetu remonta pakalpojumi	G
HH	Viesnīcu un restorānu pakalpojumi	H
II	Transports, glabāšana un sakari	I
JJ	Finanšu starpniecības pakalpojumi	J
KK	Darbības ar nekustamo īpašumu, noma un komercpakalpojumi	K
LL	Valsts pārvaldes un aizsardzības pakalpojumi, obligātā sociālā nodrošinājuma pakalpojumi	L
MM	Izglītības pakalpojumi	M
NN	Medicīnas un sociālie pakalpojumi	N
OO	Citi komunālie, sociālie un individuālie pakalpojumi	O
PP	Privātās mājsaimniecības ar nodarbinātajām personām	P
QQ	Eksteritoriālo organizāciju un iestāžu sniegtie pakalpojumi	Q

**P17**

Kods	Apraksts	Atsauces CPA
A	Lauksaimniecības, medniecības un mežsaimniecības ražojumi	A
B	Zivis	B
C	Ieguves rūpniecības un karjeru izstrādes ražojumi	C
D	Rūpnieciskie ražojumi	D
E	Elektroenerģija, gāze, tvaiks un karstais ūdens	E
F	Celtniecības darbi	F
G	Vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības pakalpojumi; mehānisko transportlīdzekļu, motociklu un personisko un mājsaimniecības priekšmetu remonta pakalpojumi	G
H	Viesnīcu un restorānu pakalpojumi	H
I	Transports, glabāšana un sakari	I
J	Finanšu starpniecības pakalpojumi	J
K	Darbības ar nekustamo īpašumu, noma un komercpakalpojumi	K
L	Valsts pārvaldes un aizsardzības pakalpojumi, obligātā sociālā nodrošinājuma pakalpojumi	L
M	Izglītības pakalpojumi	M
N	Medicīnas un sociālie pakalpojumi	N
O	Citi komunālie, sociālie un individuālie pakalpojumi	O
P	Privātās mājsaimniecības ar nodarbinātajām personām	P
Q	Eksteritoriālo organizāciju un iestāžu sniegtie pakalpojumi	Q

**A6—A3**

A6		
Kods	Apraksts	Atsauce NACE 1. red.
1	Lauksaimniecība, medniecība un mežsaimniecība; zvejniecība un zivju audzētavu un zivju fermu darbība	A+B
2	Rūpniecība, ieskaitot enerģiju	C+D+E
3	Celtniecība	F
4	Vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība, mehānisko transportlīdzekļu un mājsaimniecības preču remonts, viesnīcas un restorāni; transports un sakari	G+H+I
5	Finanses, nekustamais īpašums, noma un komercpakalpojumi	J+K
6	Citas pakalpojumu darbības	L līdz P

**A3**

A3		
Kods	Apraksts	Atsauce NACE 1. red.
1	Lauksaimniecība, medniecība un mežsaimniecība; zvejniecība un zivju audzētavu un zivju fermu darbība	A+B
2	Rūpniecība, ieskaitot enerģiju un celtniecību	C+D+E+F
3	Pakalpojumu darbības	G līdz P

**P6—P3**

P6		
Kods	Apraksts	Atsauces CPA
1	Lauksaimniecības, mežsaimniecības, zvejniecības un akvakultūras ražojumi	A+B
2	Ieguves rūpniecības un karjeru izstrādes ražojumi, rūpnieciskie ražojumi, enerģētikas ražojumi	C+D+E
3	Celtniecības darbi	F
4	Vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība, remonta pakalpojumi, viesnīcu un restorānu pakalpojumi, transporta un sakaru pakalpojumi	G+H+I
5	Finanšu starpniecības pakalpojumi, nekustamais īpašums, noma un profesionālie pakalpojumi	J+K
6	Citi pakalpojumi	L līdz P

**P3**

P3		
Kods	Apraksts	Atsauces CPA
1	Lauksaimniecības, mežsaimniecības, zvejniecības un akvakultūras ražojumi	A+B
2	Ieguves rūpniecības un karjeru izstrādes ražojumi, rūpnieciskie ražojumi, enerģētikas ražojumi un celtniecības darbs	C+D+E+F
3	Pakalpojumi	G līdz P

**Pi6—Pi3**

Pi6		
Kods	Apraksts	Atsauces CPA
1	Lauksaimniecības, mežsaimniecības, zvejniecības un akvakultūras ražojumi Iekārtas:	01+02+05 —
2	Metāla ražojumi un aprīkojums	28 līdz 33+36
3	Transporta iekārtas	34+35
	Celtniecība:	45
4	tostarp mājokļu	—
5	tostarp citu konstrukciju	—
6	Citi ražojumi	Atlikušās nodaļas

Pi3		
Kods	Apraksts	Atsauces CPA
1	Metāla izstrādājumi un iekārtas, transportlīdzekļi	28 līdz 36
2	Celtniecība	45
3	Citi izstrādājumi	Atlikušās nodaļas

## INDIVIDUĀLĀ PATĒRIŅA VEIDU KLASIFIKĀCIJA PĒC MĒRĶA (COICOP) (\*)

(Viena un divu ciparu līmeņi)

1. **Pārtika, dzērieni un tabaka**
  - 1.1. Pārtika
  - 1.2. Dzērieni
  - 1.3. Tabaka
2. **Apģērbi un apavi**
  - 2.1. Apģērbi
  - 2.2. Apavi
3. **Mājvieta, ūdens, elektrība, gāze un citi kurināmie**
  - 3.1. Bruto rentes
  - 3.2. Mājokļa regulāra apkope un remonts
  - 3.3. Citi ar mājokli saistīti pakalpojumi
  - 3.4. Elektroenerģija, gāze un citi kurināmie
4. **Dzīvokļa iekārtas, mājsaimniecības iekārtas un regulāra mājas apkope**
  - 4.1. Mēbeles, dzīvokļa iekārtas un apdare, paklāji un citas grīdsegas un remontdarbi
  - 4.2. Mājsaimniecības tekstilpreces
  - 4.3. Sildīšanas ierīces un kulinārās apstrādes ierīces; ledusskapji, veļas mazgāšanas mašīnas un tamlīdzīgas lielas mājsaimniecības ierīces, ieskaitot montāžu un remontdarbus
  - 4.4. Stikla trauki, galda piederumi un mājsaimniecības instrumenti
  - 4.5. Darbarīki un iekārtas mājai un dārzam
  - 4.6. Preces un pakalpojumi regulārai mājsaimniecības apkopei
5. **Veselība**
  - 5.1. Medicīnas un farmaceitiskie ražojumi un terapeitiskās ierīces un iekārtas
  - 5.2. Ārpuslīnņu medicīnas un paramedicīnas pakalpojumi
  - 5.3. Slimnīcu pakalpojumi
  - 5.4. Slimības un nelaimes gadījumu apdrošināšanas pakalpojumi
6. **Transports**
  - 6.1. Transportlīdzekļa pirkums
  - 6.2. Personiskā transporta aprīkojuma izmantošana
  - 6.3. Transporta pakalpojumi
7. **Brīvais laiks, izklaide un kultūra**
  - 7.1. Iekārtas un palīgierīces, ieskaitot remontdarbus
  - 7.2. Atpūtas un kultūras pakalpojumi
  - 7.3. Laikraksti, grāmatas un kancelejas preces
8. **Izglītība**
  - 8.1. Izglītības pakalpojumi
  - 8.2. Izglītības materiāli
  - 8.3. Izglītības papildpakalpojumi
9. **Viesnīcas, kafejnīcas un restorāni**
  - 9.1. Ēdināšanas uzņēmumi
  - 9.2. Izmitināšanas pakalpojumi

(\*) Klasifikācija tagad tiek pārskatīta.

- 10. **Dažādas preces un pakalpojumi**
- 10.1. Personiskā aprūpe
- 10.2. Priekšmeti personiskai lietošanai, kas nav minēti citur
- 10.3. Sakari
- 10.4. Sociālie pakalpojumi
- 10.5. Finanšu pakalpojumi, kas nav minēti citur
- 10.6. Citi pakalpojumi, kas nav minēti citur

## VALDĪBAS FUNKCIJU KLASIFIKĀCIJA (COFOG) (\*)

- 01. **Vispārējie sabiedriskie dienesti**
- 01.1. Izpildes un likumdošanas iestādes, finanšu un fiskālās lietas, ārlietas, izņemot ārvalstu atbalstu
- 01.2. Ārējais ekonomiskais atbalsts
- 01.3. Fundamentālās pētniecības lietas un pakalpojumi
- 01.4. Vispārējie dienesti
- 01.5. Vispārējie sabiedriskie dienesti, kas nav minēti citur
- 02. **Aizsardzības lietas un pakalpojumi**
- 02.1. Militārās un civilās aizsardzības vadība un darbība
- 02.2. Ārvalstu militārais atbalsts
- 02.3. Ar aizsardzību saistītā praktiskā pētniecība un eksperimentālā attīstība
- 02.4. Aizsardzības lietas, kas citur nav minētas
- 03. **Sabiedriskā kārtība un drošība**
- 03.1. Policija un ugunsdrošība
- 03.2. Tiesas
- 03.3. Cietumu vadība un darbība
- 03.4. Sabiedriskā kārtība un drošība, kas citur nav minēta
- 04. **Izglītības lietas un pakalpojumi**
- 04.1. Pirmsskolas un pamatskolas izglītības lietas un pakalpojumi (Isced līmeņi 0 un 1)
- 04.2. Vidējās izglītības lietas un pakalpojumi (Isced līmeņi 2 un 3)
- 04.3. Augstākās izglītības lietas un pakalpojumi (Isced līmeņi 5, 6 un 7)
- 04.4. Izglītības pakalpojumi, ko nevar noteikt pēc līmeņa (Isced līmenis 9)
- 04.5. Izglītības papildu pakalpojumi
- 04.6. Izglītības lietas un pakalpojumi, kas citur nav minēti
- 05. **Veselības lietas un pakalpojumi**
- 05.1. Slimnīcu lietas un pakalpojumi
- 05.2. Klīnikas un medicīnas, zobārstniecības ārsti un vidējais medicīnas personāls
- 05.3. Veselības aizsardzības lietas un pakalpojumi
- 05.4. Medikamenti, protēzes, medicīnas iekārtas un ierīces vai citi ar veselību saistīti noteikti ražojumi
- 05.5. Lietišķā pētniecība un eksperimentālā attīstība, kas saistīta ar veselības un medicīnas apgādes sistēmu
- 05.6. Veselības lietas un pakalpojumi, kas citur nav minēti
- 06. **Sociālās nodrošināšanas un labklājības lietas un pakalpojumi**
- 06.1. Sociālās nodrošināšanas lietas un pakalpojumi
- 06.2. Labklājības lietas un pakalpojumi
- 06.3. Sociālās nodrošināšanas un labklājības lietas, kas citur nav minētas

---

(\*) Klasifikācija tagad tiek pārskatīta.

- 07. **Mājokļu un kopienas ērtību lietas un pakalpojumi**
  - 07.1. Mājokļu un komunālie pakalpojumi
  - 07.2. Ūdensapgādes lietas un pakalpojumi
  - 07.3. Sanitārās lietas un pakalpojumi, ieskaitot piesārņojuma samazināšanu un kontroli
  - 07.4. Ielu apgaismošanas lietas un pakalpojumi
  - 07.5. Mājokļu un kopienas ērtību lietas un pakalpojumi, kas citur nav minēti
- 08. **Atpūtas, kultūras un reliģijas lietas un pakalpojumi**
  - 08.0. Atpūtas, kultūras un reliģijas lietas un pakalpojumi
- 09. **Degvielas un enerģētikas lietas un pakalpojumi**
  - 09.1. Degvielas lietas un pakalpojumi
  - 09.2. Elektrība un citi enerģijas avoti
  - 09.3. Degvielas un enerģētikas lietas un pakalpojumi, kas citur nav minēti
- 10. **Lauksaimniecības, mežsaimniecības, zivsaimniecības un medniecības lietas un pakalpojumi**
  - 10.1. Lauksaimniecības lietas un pakalpojumi
  - 10.2. Mežsaimniecības lietas un pakalpojumi
  - 10.3. Zvejniecības un medniecības lietas un pakalpojumi
  - 10.4. Lauksaimniecības pētniecība un eksperimentālā attīstība, kas citur nav minēta
  - 10.5. Lauksaimniecības, mežsaimniecības, zivsaimniecības un medniecības lietas un pakalpojumi, kas citur nav minēti
- 11. **Ieguves rūpniecības un minerālresursu lietas un pakalpojumi, izņemot degvielu, rūpniecības lietas un pakalpojumi un celtniecības lietas un pakalpojumi**
  - 11.1. Ieguves rūpniecības un minerālresursu lietas un pakalpojumi, izņemot degvielu
  - 11.2. Rūpniecības lietas un pakalpojumi
  - 11.3. Celtniecības lietas un pakalpojumi
  - 11.4. Ieguves rūpniecības un minerālresursu lietas un pakalpojumi, kas citur nav minēti; rūpniecības lietas un pakalpojumi, kas citur nav minēti; celtniecības lietas un pakalpojumi, kas citur nav minēti
- 12. **Transporta un sakaru lietas un pakalpojumi**
  - 12.1. Sauszemes transporta lietas un pakalpojumi
  - 12.2. Ūdens transporta lietas un pakalpojumi
  - 12.3. Dzelzceļa lietas un pakalpojumi
  - 12.4. Gaisa transporta lietas un pakalpojumi
  - 12.5. Cauruļvadu transporta un citu transporta sistēmu lietas un pakalpojumi
  - 12.6. Transporta sistēmas lietas un pakalpojumi, kas citur nav minēti
  - 12.7. Sakaru lietas un pakalpojumi
  - 12.8. Transporta un sakaru lietas un pakalpojumi, kas citur nav minēti
- 13. **Citas ekonomiskās lietas un pakalpojumi**
  - 13.1. Sadales tirdzniecības lietas un pakalpojumi, ieskaitot glabāšanu un noliktavas; viesnīcu un restorānu lietas un pakalpojumi
  - 13.2. Tūrisma lietas un pakalpojumi
  - 13.3. Daudzfunkcionālu attīstības projektu lietas un pakalpojumi
  - 13.4. Vispārējās ekonomiskās un tirdzniecības lietas, izņemot vispārējās darba lietas
  - 13.5. Vispārējās darba lietas un pakalpojumi
  - 13.6. Citas ekonomiskās lietas un pakalpojumi, kas citur nav minēti
- 14. **Izdevumi, ko neklasificē pēc lielām grupām**
  - 14.0. Izdevumi, ko neklasificē pēc lielām grupām



## KONTI

## A.IV.1. tabula. Konts 0: preču un pakalpojumu konts

Izlietojumi		Resursi		
P.1	Produkcija	3 595	P.2 Starpproduktu patēriņš	1 904
P.11	Tirgus produkcija	3 048		
P.12	Produkcija pašu vajadzībām	171	P.3/P.4 Galapatēriņa izdevumi/faktiskais galapatēriņš	1 371
			P.31/P.41 Individuālā patēriņa izdevumi/faktiskais individuālais patēriņš	1 215
P.13	Cita ārpustirgus produkcija	376	P.32/P.42 Kolektīvā patēriņa izdevumi/faktiskais kolektīvais patēriņš	156
D.21	Nodokļi par ražojumiem	141		
D.31	Subsīdijas par ražojumiem	-8	P.51 Bruto ieguldījumi pamatkapitālā	376
			P.511 Materiālo pamatlīdzekļu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas	303
P.7	Preču un pakalpojumu imports	497	P.5111 Jaunu materiālo pamatlīdzekļu iegādes	305
P.71	Preču imports	392	P.5112 Esošu materiālo pamatlīdzekļu iegādes	11
P.72	Pakalpojumu imports	105	P.5113 Esošu materiālo pamatlīdzekļu realizācijas	-13
			P.512 Nemateriālo pamatlīdzekļu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas	51
			P.5121 Jaunu nemateriālo pamatlīdzekļu iegādes	53
			P.5122 Esošu nemateriālo pamatlīdzekļu iegādes	6
			P.5123 Esošu nemateriālo pamatlīdzekļu realizācijas	-8
			P.513 Neražoto nefinanšu aktīvu vērtības papildinājumi	22
			P.5131 Neražoto nefinanšu aktīvu lieli uzlabojumi	5
			P.5132 Neražoto nefinanšu aktīvu īpašumtiesību pārejas izmaksas	17
			P.52 Krājumu izmaiņas	28
			P.53 Vērtslietu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas	10
			P.6 Preču un pakalpojumu eksports	536
			P.61 Preču eksports	462
			P.62 Pakalpojumu eksports	74

## A.IV.2. tabula. Pilnīga kontu secība attiecībā uz kopējo ekonomiku

## I. Ražošanas konts

Izlietojumi		Resursi		
P.2	Starpproduktu patēriņš	1 904	P.1 Produkcija	3 595
			P.11 Tirgus produkcija	3 048
			P.12 Produkcija pašu galapatēriņam	171

Izlietojumi			Resursi		
			P.13	Cita ārpustirgus produkcija	376
			D.21- D.31	Ražojumu nodokļi, no kuriem atskaitītas subsīdijas	133
B.1*g	Iekšzemes kopprodukts	1 824			
K.1	Pamatkapitāla patēriņš	222			
B.1*n	Iekšzemes tīrais kopprodukts	1 602			

## II. Ienākuma sadales un izlietojuma konts

### II.1. Ienākuma primārās sadales konts

#### II.1.1. Ienākuma radīšanas konts

Izlietojumi			Resursi		
D.1	Darba ņēmēju kompensācija	762	B.1*	Iekšzemes kopprodukts	1 602
D.11	Algas	569			
D.12	Darba devēju sociālās iemaksas	193			
D.121	Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas	174			
D.122	Darba devēju aprēķinātās sociālās iemaksas	19			
D.2	Ražošanas nodokļi un ievedmuita	235			
D.21	Nodokļi par ražojumiem	141			
D.211	Pievienotās vērtības veida nodokļi (PVN)	121			
D.212	Importa nodokļi un nodevas, izņemot PVN	17			
D.2121	Importa nodevas	17			
D.2122	Importa nodokļi, izņemot PVN un nodevas	0			
D.214	Nodokļi par ražojumiem, izņemot PVN un importa nodokļus	3			
D.29	Citi ražošanas nodokļi	94			
D.3	Subsīdijas	- 44			
D.31	Subsīdijas par ražojumiem	-8			
D.311	Importa subsīdijas	0			
D.319	Citas subsīdijas par ražojumiem	- 8			
D.39	Citas ražošanas subsīdijas	- 36			
B.2	Darbības rezultāts	217			
B.3	Jauktais ienākums	432			

## II.1.2. Primārā ienākuma sadales konts

Izlietojumi			Resursi		
D.4	Īpašuma ienākums	380	B.2	Darbības rezultāts	217
D.41	Procenti	206	B.3	Jauktais ienākums	432
D.42	Sabiedrību sadalītais ienākums	84			
D.421	Dividendes	60	D.1	Darba ņēmēju kompensācija	766
D.422	Atvilkumi no kvazisabiedrību ienākuma	24	D.11	Algas	573
D.43	Reinvestētie ieņēmumi no tiešajiem ārvalstu ieguldījumiem	0	D.12	Darba devēju sociālās iemaksas	193
D.44	Īpašuma ienākums, ko attiecina uz apdrošinājuma ņēmējiem	25	D.121	Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas	174
D.45	Noma	65	D.122	Darba devēju aprēķinātās sociālās iemaksas	19
			D.2	Ražošanas nodokļi un ievadmuita	235
			D.21	Nodokļi par ražojumiem	141
			D.211	Pievienotās vērtības veida nodokļi (PVN)	121
			D.212	Importa nodokļi un nodevas, izņemot PVN	17
			D.2121	Importa nodevas	17
			D.2122	Importa nodokļi, izņemot PVN un nodevas	0
			D.214	Nodokļi par ražojumiem, izņemot PVN un importa nodokļus	3
			D.29	Citi ražošanas nodokļi	94
			D.3	Subsīdijas	-44
			D.31	Subsīdijas par ražojumiem	-8
			D.311	Importa subsīdijas	0
			D.319	Citas subsīdijas par ražojumiem	-8
			D.39	Citas ražošanas subsīdijas	-36
			D.4	Īpašuma ienākums	407
			D.41	Procenti	200
			P.119	Korekcija FISIM	0
			D.42	Sabiedrību sadalītais ienākums	103
			D.421	Dividendes	46
			D.422	Atvilkumi no kvazisabiedrību ienākuma	57
			D.43	Reinvestētie ieņēmumi no tiešajiem ārvalstu ieguldījumiem	14
			D.44	Īpašuma ienākums, ko attiecina uz apdrošinājuma ņēmējiem	25
			D.45	Noma	65
B.5*	Nacionālais ienākums	1 633			

## II.1.2.1. Uzņēmējdarbības ienākuma konts

Izlietojumi		Resursi	
D.4	Īpašuma ienākums	217	B.2 Darbības rezultāts 217
D.41	Procenti	147	B.3 Jauktais ienākums 432
D.44	Īpašuma ienākums, ko attiecina uz apdrošinājumaņēmējiem	25	
D.45	Noma	45	D.4 Īpašuma ienākums 247
			D.41 Procenti 150
			P.119 Korekcija FISIM 0
			D.42 Sabiedrību sadalītais ienākums 37
			D.421 Dividendes 37
			D.422 Atvilkumi no kvazisabiedrību ienākuma 0
			D.43 Reinvestētie ieņēmumi no tiešajiem ārvalstu ieguldījumiem 11
			D.44 Īpašuma ienākums, ko attiecina uz apdrošinājumaņēmējiem 5
			D.45 Noma 44
B.4	<i>Uzņēmējdarbības ienākums</i>	679	

## II.1.2.2. Cita primārā ienākuma sadales konts

Izlietojumi		Resursi	
D.4	Īpašuma ienākums	163	B.4 Uzņēmējdarbības ienākums 679
D.41	Procenti	59	
D.42	Sabiedrību sadalītais ienākums	84	D.1 Darbaņēmēju kompensācija 766
D.421	Dividendes	60	D.11 Algas 573
D.422	Atvilkumi no kvazisabiedrību ienākuma	24	D.12 Darba devēju sociālās iemaksas 193
D.43	Reinvestētie ieņēmumi no tiešajiem ārvalstu ieguldījumiem	0	D.121 Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas 174
D.45	Noma	20	D.122 Darba devēju aprēķinātās sociālās iemaksas 19
			D.2 Ražošanas nodokļi un ievadmuīta 235
			D.21 Nodokļi par ražojumiem 141
			D.211 Pievienotās vērtības veida nodokļi (PVN) 121
			D.212 Importa nodokļi un nodevas, izņemot PVN 17
			D.2121 Importa nodevas 17
			D.2122 Importa nodokļi, izņemot PVN un nodevas 0
			D.214 Nodokļi par ražojumiem, izņemot PVN un importa nodokļus 3
			D.29 Citi ražošanas nodokļi 94

Izlietojumi		Resursi		
		D.3	Subsīdijas	-44
		D.31	Subsīdijas par ražojumiem	-8
		D.311	Importa subsīdijas	0
		D.319	Citas subsīdijas par ražojumiem	-8
		D.39	Citas ražošanas subsīdijas	-36
		D.4	Īpašuma ienākums	160
		D.41	Procenti	50
		D.42	Sabiedrību sadalītais ienākums	66
		D.421	Dividendes	9
		D.422	Atvilkumi no kvazisabiedrību ienākuma	57
		D.43	Reinvestētie ieņēmumi no tiešajiem ārvalstu ieguldījumiem	3
		D.44	Īpašuma ienākums, ko attiecinā uz apdrošinājumaņēmējiem	20
		D.45	Noma	21
B.5*	Nacionālais ienākums	1 633		

## II.2. Ienākuma otrreizējās sadales konts

Izlietojumi		Resursi		
D.5	Ienākuma, mantas utt. kārtējie nodokļi	212	B.5* Nacionālais ienākums	1 633
D.51	Ienākuma nodokļi	203		
D.59	Citi kārtējie nodokļi	9	D.5 Ienākuma, mantas utt. kārtējie nodokļi	213
			D.51 Ienākuma nodokļi	204
D.61	Sociālās iemaksas	322	D.59 Citi kārtējie nodokļi	9
D.611	Faktiskās sociālās iemaksas	303	D.61 Sociālās iemaksas	322
D.6111	Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas	174	D.611 Faktiskās sociālās iemaksas	303
D.61111	Darba devēju obligātās faktiskās sociālās iemaksas	160	D.6111 Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas	174
D.61112	Darba devēju brīvprātīgās faktiskās sociālās iemaksas	14	D.61111 Darba devēju obligātās faktiskās sociālās iemaksas	160
D.6112	Darbaņēmēju sociālās iemaksas	97	D.61112 Darba devēju brīvprātīgās faktiskās sociālās iemaksas	14
D.61121	Darbaņēmēju obligātās sociālās iemaksas	85	D.6112 Darbaņēmēju sociālās iemaksas	97
D.61122	Darbaņēmēju brīvprātīgās sociālās iemaksas	12	D.61121 Darba devēju obligātās faktiskās sociālās iemaksas	85
D.6113	Pašnodarbināto un nenodarbināto personu sociālās iemaksas	32	D.61122 Darba devēju brīvprātīgās faktiskās sociālās iemaksas	12
D.61131	Pašnodarbināto un nenodarbināto personu obligātās sociālās iemaksas	22	D.6113 Pašnodarbināto un nenodarbināto personu sociālās iemaksas	32
D.61132	Pašnodarbināto un nenodarbināto personu brīvprātīgās sociālās iemaksas	10	D.61131 Pašnodarbināto un nenodarbināto personu obligātās sociālās iemaksas	22
D.612	Aprēķinātās sociālās iemaksas	19	D.61132 Pašnodarbināto un nenodarbināto personu brīvprātīgās sociālās iemaksas	10

Izlietojumi			Resursi		
			D.612	Aprēķinātās sociālās iemaksas	19
D.62	Sociālie pabalsti, kas nav sociālie pārvedumi natūrā	332			
D.621	Sociālās nodrošināšanas pabalsti skaidrā naudā	232	D.62	Sociālie pabalsti, kas nav sociālie pārvedumi natūrā	332
D.622	Privāti fondētie sociālie pabalsti	29	D.621	Sociālās nodrošināšanas pabalsti skaidrā naudā	232
D.623	Nefondētie darba ņēmēju sociālie pabalsti	19	D.622	Privāti fondētie sociālie pabalsti	29
D.624	Sociālās palīdzības pabalsti skaidrā naudā	52	D.623	Nefondētie darba ņēmēju sociālie pabalsti	19
			D.624	Sociālās palīdzības pabalsti skaidrā naudā	52
D.7	Citi kārtējie pārvedumi	269			
D.71	Nedzīvības tīrās apdrošināšanas prēmijas	43	D.7	Citi kārtējie pārvedumi	239
D.72	Nedzīvības apdrošināšanas prasījumi	45	D.71	Nedzīvības tīrās apdrošināšanas prēmijas	45
D.73	Kārtējie pārvedumi valsts pārvaldē	96	D.72	Nedzīvības apdrošināšanas prasījumi	42
D.74	Kārtējā starptautiskā sadarbība	31	D.73	Kārtējie pārvedumi valsts pārvaldē	96
D.75	Dažādi kārtējie pārvedumi	54	D.74	Kārtējā starptautiskā sadarbība	1
			D.75	Dažādi kārtējie pārvedumi	55
B.6	<i>Izmantojamais ienākums</i>	1 604			

## II.3. Ienākuma pārdales natūrā konts

Izlietojumi			Resursi		
D.63	Sociālie pārvedumi natūrā	219	B.6	Izmantojamais ienākums	1 604
D.631	Sociālie pabalsti natūrā	162			
D.6311	Sociālās nodrošināšanas pabalsti, atlīdzinājumi	78	D.63	Sociālie pārvedumi natūrā	219
D.6312	Citi sociālās nodrošināšanas pabalsti natūrā	65	D.631	Sociālie pabalsti natūrā	162
D.6313	Sociālās palīdzības pabalsti natūrā	19	D.6311	Sociālās nodrošināšanas pabalsti, atlīdzinājumi	78
D.632	Individuālu ārpustirgus preču un pakalpojumu pārvedumi	57	D.6312	Citi sociālās nodrošināšanas pabalsti natūrā	65
			D.6313	Sociālās palīdzības pabalsti natūrā	19
			D.632	Individuālu ārpustirgus preču un pakalpojumu pārvedumi	57
B.7	<i>Koriģēts izmantojamais ienākums</i>	1 604			

## II.4. Ienākuma izlietojuma konts

## II.4.1. Izmantojamā ienākuma izlietojuma konts

Izlietojumi			Resursi		
P.3	Galapatēriņa izdevumi	1 371	B.6	<i>Izmantojamais ienākums</i>	1 604
P.31	Individuālā patēriņa izdevumi	1 215			
P.32	Kolektīvā patēriņa izdevumi	156	D.8	Korekcija sakarā ar izmaiņām mājsaimniecību tīrajā pašu kapitālā pensiju fondos	11
D.8	Korekcija sakarā ar izmaiņām mājsaimniecību tīrajā pašu kapitālā pensiju fondu rezervēs	11			
B.8	<i>Ietaupījumi</i>	233			

## II.4.2. Koriģētā izmantojamā ienākuma izlietojuma konts

Izlietojumi		Resursi	
P.4	Faktiskais galapatēriņš	1 371	B.7 Koriģēts izmantojamais ienākums 1 604
P.41	Faktiskais individuālais patēriņš	1 215	
P.42	Faktiskais kolektīvais patēriņš	156	D.8 Korekcija sakarā ar izmaiņām mājsaimniecību tīrajā pašu kapitālā pensiju fondos 11
D.8	Korekcija sakarā ar izmaiņām mājsaimniecību tīrajā pašu kapitālā pensiju fondu rezervēs	11	
B.8	Ietaupījumi	233	

## III. Uzkrājumu konti

## III.1. Kapitāla konts

## III.1.1. Konts "Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās ietaupījumu un kapitāla pārvedumu dēļ"

Aktīvu izmaiņas		Saistību un tīrās vērtības izmaiņas	
B.10.	Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās ietaupījumu un kapitāla pārvedumu dēļ	230	B.8n Tīrie ietaupījumi 233
			D.9 Saņemamie kapitāla pārvedumi 62
			D.91 Kapitāla nodokļi 2
			D.92 Ieguldījumu dotācijas 23
			D.99 Citi kapitāla pārvedumi 37
			D.9 Maksājамie kapitāla pārvedumi -65
			D.91 Kapitāla nodokļi -2
			D.92 Ieguldījumu dotācijas -27
			D.99 Citi kapitāla pārvedumi -36

## III.1.2. Konts "Nefinanšu aktīvu iegādes"

Aktīvu izmaiņas		Saistību un tīrās vērtības izmaiņas	
P.51	Bruto ieguldījumi pamatkapitālā	376	B.10.1 Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās ietaupījumu un kapitāla pārvedumu dēļ 230
P.511	Materiālo pamatlīdzekļu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas	303	
P.5111	Jaunu materiālo pamatlīdzekļu iegādes	305	
P.5112	Esošu materiālo pamatlīdzekļu iegādes	11	
P.5113	Esošu materiālo pamatlīdzekļu realizācijas	-13	
P.512	Nemateriālo pamatlīdzekļu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas	51	
P.5121	Jaunu nemateriālo pamatlīdzekļu iegādes	53	
P.5122	Esošu nemateriālo pamatlīdzekļu iegādes	6	
P.5123	Esošu nemateriālo pamatlīdzekļu realizācijas	-8	

Aktīvu izmaiņas			Saistību un tīrās vērtības izmaiņas	
P.513	Neražoto nefinanšu aktīvu vērtības papildinājumi	22		
P.5131	Neražoto nefinanšu aktīvu lieli uzlabojumi	5		
P.5132	Neražoto nefinanšu aktīvu īpašumtiesību pārejas izmaksas	17		
K.1	Pamatkapitāla patēriņš	- 222		
P.52	Krājumu izmaiņas	28		
P.53	Vērtslietu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas	10		
K.2	Neražoto nefinanšu aktīvu iegādes, no kā atskaitītas to realizācijas	0		
K.21	Zemes un citu materiālo neražoto aktīvu iegādes, no kā atskaitītas to realizācijas	0		
K.22	Nemateriālo neražoto aktīvu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas	0		
B.9	Tīrais aizdevums (+)/tīrais aizņēmums (-)	38		

## III.2. Finanšu konts

Aktīvu izmaiņas			Saistību un tīrās vērtības izmaiņas		
F	Finanšu aktīvu tīrā iegāde	641	F	Saistību tīrā uzņemšanās	603
F.1	Monetārais zelts un SDR	- 1			
F.2	Valūta un noguldījumi	119	F.2	Valūta un noguldījumi	132
F.21	Valūta	34	F.21	Valūta	35
F.22	Pārvedami noguldījumi	62	F.22	Pārvedami noguldījumi	65
F.29	Citi noguldījumi	23	F.29	Citi noguldījumi	32
F.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	138	F.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	123
F.4	Aizdevumi	244	F.4	Aizdevumi	217
F.41	Īstermiņa	83	F.41	Īstermiņa	76
F.42	Ilgtermiņa	161	F.42	Ilgtermiņa	141
F.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	44	F.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	43
F.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	36	F.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	36



Aktīvu izmaiņas			Saistību un tīrās vērtības izmaiņas		
F.61	Mājsaimniecību tīrais pašu kapitāls dzīvības apdrošināšanas rezervēs un pensiju fondu rezervēs	33	F.61	Mājsaimniecību tīrais pašu kapitāls dzīvības apdrošināšanas rezervēs un pensiju fondu rezervēs	33
F.611	Mājsaimniecību tīrais pašu kapitāls dzīvības apdrošināšanas rezervēs	22	F.611	Mājsaimniecību tīrais pašu kapitāls dzīvības apdrošināšanas rezervēs	22
F.612	Mājsaimniecību tīrais pašu kapitāls pensiju fondu rezervēs	11	F.612	Mājsaimniecību tīrais pašu kapitāls pensiju fondu rezervēs	11
F.62	Apdrošināšanas prēmiju priekšsamaksa un atlikto apdrošināšanas atlīdzību prasību rezerves	3	F.62	Apdrošināšanas prēmiju priekšsamaksa un atlikto apdrošināšanas atlīdzību prasību rezerves	3
F.7	Citas kreditoru saistības	61	F.7	Citas debitoru saistības	52
F.71	Tirdzniecības kredīti un avansi	18	F.71	Tirdzniecības kredīti un avansi	18
F.79	Citas kreditoru saistības, izņemot tirdzniecības kredītus un avansus	43	F.79	Citas debitoru saistības, izņemot tirdzniecības kredītus un avansus	34
			B.9	Tīrais aizdevums (+)/tīrais aizņēmums (-)	38

## III.3. Citas izmaiņas aktīvu kontos

## III.3.1. Konts "Citas izmaiņas aktīvu apjomā"

Aktīvu izmaiņas			Saistību un tīrās vērtības izmaiņas		
AN	Nefinanšu aktīvi	10	AF	Saistības	- 2
AN.1	Ražotie aktīvi	- 7	K.7	Katastrofāli zaudējumi	0
K.4	Ražoto aktīvu saimnieciskā rašanās	3	K.8	Nekompensējami aresti	0
K.7	Katastrofāli zaudējumi	- 9	K.10	Citur neminētas citas izmaiņas finanšu aktīvu un saistību apjomā	- 2
K.8	Nekompensējami aresti	0	K.12	Izmaiņas klasifikācijās un struktūrā	0
K.9	Citur neminētas citas izmaiņas nefinanšu aktīvu apjomā	1	K.12.1	Izmaiņas sektoru klasifikācijā un struktūrā	0
K.12	Izmaiņas klasifikācijās un struktūrā	- 2	K.12.2	Izmaiņas aktīvu un saistību klasifikācijā	0
K.12.1	Izmaiņas sektoru klasifikācijā un struktūrā	0	K.12.22	Aktīvu vai saistību klasifikācijas izmaiņas, kas nav zelta monetizācija/demonetizācija	0
K.12.2	Izmaiņas aktīvu un saistību klasifikācijā	- 2	tostarp:		
K.12.21	Zelta monetizācija/demonetizācija	- 2	AF.2	Valūta un noguldījumi	0
K.12.22	Aktīvu vai saistību klasifikācijas izmaiņas, kas nav zelta monetizācija/demonetizācija	0	AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	0
tostarp:			AF.4	Aizdevumi	- 4
AN.11	Pamatlīdzekļi	- 4	AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	0
AN.12	Krājumi	- 1	AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	2
AN.13	Vērtslietas	- 2	AF.7	Citas kreditoru saistības	0
AN.2	Neražotie aktīvi	17			

Aktīvu izmaiņas		Saistību un tīrās vērtības izmaiņas	
K.3	Neražoto aktīvu saimnieciskā rašanās	24	
K.5	Nekultivēto bioloģisko resursu dabiskais pieaugums	4	
K.6	Neražoto aktīvu saimnieciskā izzušana	-9	
K.61	Dabas aktīvu sarukšana	-8	
K.62	Cita neražoto aktīvu saimnieciskā izzušana	-1	
K.7	Katastrofāli zaudējumi	-2	
K.8	Nekompensējami aresti	0	
K.9	Citur neminētas citas izmaiņas nefinanšu aktīvu apjomā	0	
K.12	Izmaiņas klasifikācijās un struktūrā	0	
K.12.1	Izmaiņas sektoru klasifikācijā un struktūrā	0	
K.12.2	Izmaiņas aktīvu un saistību klasifikācijā	0	
K.12.22	Aktīvu vai saistību klasifikācijas izmaiņas, kas nav zelta monetizācija/demonetizācija	0	
tostarp:			
AN.21	Materiālie neražotie aktīvi	17	
AN.22	Nemateriālie neražotie aktīvi	0	
AF	Finanšu aktīvi	5	
K.7	Katastrofāli zaudējumi	0	
K.8	Nekompensējami aresti	0	
K.10	Citur neminētas citas izmaiņas finanšu aktīvu un saistību apjomā	3	
K.12	Izmaiņas klasifikācijās un struktūrā	2	
K.12.1	Izmaiņas sektoru klasifikācijā un struktūrā	0	
K.12.2	Izmaiņas aktīvu un saistību klasifikācijā	2	
K.12.21	Zelta monetizācija/demonetizācija	2	
K.12.22	Aktīvu vai saistību klasifikācijas izmaiņas, kas nav zelta monetizācija/demonetizācija	0	
tostarp:			
AF.1	Monetārais zelts un SDR	7	
AF.2	Valūta un noguldījumi	0	
AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	0	
AF.4	Aizdevumi	-4	
AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	0	
AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	2	
AF.7	Citas debitoru saistības	0	
			B.10.2 Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās aktīvu apjoma citu izmaiņu dēļ
			17

## III.3.2. Pārvērtēšanas konts

**Aktīvu izmaiņas****Saistību un tīrās vērtības izmaiņas**

Aktīvu izmaiņas			Saistību un tīrās vērtības izmaiņas		
K.11	Nominālie turēšanas ienākumi(+)/zaudējumi(-):		K.11	Nominālie turēšanas ienākumi(+)/zaudējumi(-):	
AN	Nefinanšu aktīvi	280	AF	Saistības	76
AN.1	Ražotie aktīvi	126	AF.2	Valūta un noguldījumi	0
AN.11	Pamatlīdzekļi	111	AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	42
AN.12	Krājumi	7	AF.4	Aizdevumi	0
AN.13	Vērtslietas	8	AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	34
AN.2	Neražotie aktīvi	154	AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	0
AN.21	Materiālie neražotie aktīvi	152	AF.7	Citas kreditoru saistības	0
AN.22	Nemateriālie neražotie aktīvi	2			
AF	Finanšu aktīvi	84			
AF.1	Monetārais zelts un SDR	12			
AF.2	Valūta un noguldījumi	0			
AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	40			
AF.4	Aizdevumi	0			
AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	31			
AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	0			
AF.7	Citas debitoru saistības	0			
			B.10.3	Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās nominālo turēšanas ienākumu/zaudējumu dēļ	288

## III.3.2.1. Neitrālo turēšanas ienākumu/zaudējumu konts

**Aktīvu izmaiņas****Saistību un tīrās vērtības izmaiņas**

Aktīvu izmaiņas			Saistību un tīrās vērtības izmaiņas		
K.11.1	Neitrālie turēšanas ienākumi (+)/zaudējumi (-)		K.11.1	Neitrālie turēšanas ienākumi (+)/zaudējumi (-)	
AN	Nefinanšu aktīvi	198	AF	Saistības	126
AN.1	Ražotie aktīvi	121	AF.2	Valūta un noguldījumi	29
AN.11	Pamatlīdzekļi	111	AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	26
AN.12	Krājumi	5	AF.4	Aizdevumi	29
AN.13	Vērtslietas	5	AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	28
AN.2	Neražotie aktīvi	78	AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	7
AN.21	Materiālie neražotie aktīvi	76	AF.7	Citas kreditoru saistības	6
AN.22	Nemateriālie neražotie aktīvi	1			
AF	Finanšu aktīvi	136			

Aktīvu izmaiņas			Saistību un tīrās vērtības izmaiņas	
AF.1	Monetārais zelts un SDR	15		
AF.2	Valūta un noguldījumi	30		
AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	25		
AF.4	Aizdevumi	28		
AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	26		
AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	7		
AF.7	Citas debitoru saistības	5		
			B.10.31	Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās neitrālo turēšanas ienākumu/zaudējumu dēļ
				208

## III.3.2.2. Reālo turēšanas ienākumu/zaudējumu konts

Aktīvu izmaiņas			Saistību un tīrās vērtības izmaiņas	
K.11.2	Reālie turēšanas ienākumi (+)/zaudējumi (-):		K.11.2	Reālie turēšanas ienākumi (+)/zaudējumi (-):
AN	Nefinanšu aktīvi	81	AF	Saistības
AN.1	Ražotie aktīvi	5	AF.2	Valūta un noguldījumi
AN.11	Pamatlīdzekļi	0	AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas
AN.12	Krājumi	3	AF.4	Aizdevumi
AN.13	Vērtslietas	2	AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls
AN.2	Neražotie aktīvi	77	AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves
AN.21	Materiālie neražotie aktīvi	76	AF.7	Citas kreditoru saistības
AN.22	Nemateriālie neražotie aktīvi	1		
AF	Finanšu aktīvi	- 52		
AF.1	Monetārais zelts un SDR	- 3		
AF.2	Valūta un noguldījumi	- 30		
AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	15		
AF.4	Aizdevumi	- 28		
AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	5		
AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	- 7		
AF.7	Citas debitoru saistības	- 5		
			B.10.32	Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās reālo turēšanas ienākumu/zaudējumu dēļ
				80

## IV. Bilances

## IV.1. Sākuma bilance

Aktīvi		Saistības un tīrā vērtība			
AN	Nefinanšu aktīvi	9 922	AF Saistības	6 298	
AN.1	Ražotie aktīvi	6 047	AF.2	Valūta un noguldījumi	1 471
AN.11	Pamatlīdzekļi	5 544	AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	1 311
AN.12	Krājumi	231	AF.4	Aizdevumi	1 437
AN.13	Vērtslietas	272	AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	1 406
AN.2	Neražotie aktīvi	3 875	AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	371
AN.21	Materiālie neražotie aktīvi	3 809	AF.7	Citas kreditoru saistības	302
AN.22	Nemateriālie neražotie aktīvi	66			
AF	Finanšu aktīvi	6 792			
AF.1	Monetārais zelts un SDR	770			
AF.2	Valūta un noguldījumi	1 482			
AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	1 263			
AF.4	Aizdevumi	1 384			
AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	1 296			
AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	370			
AF.7	Citas debitoru saistības	227			
			B.10.32	Tīrā vērtība	10 416

## IV.2. Izmaiņas bilancē

Aktīvi		Saistības un tīrā vērtība			
Kopējās izmaiņas aktīvos		Kopējās izmaiņas saistībās			
AN	Nefinanšu aktīvi	482	AF Saistības	677	
AN.1	Ražotie aktīvi	289	AF.2	Valūta un noguldījumi	132
AN.11	Pamatlīdzekļi	239	AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	165
AN.12	Krājumi	34	AF.4	Aizdevumi	213
AN.13	Vērtslietas	16	AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	77
AN.2	Neražotie aktīvi	193	AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	38
AN.21	Materiālie neražotie aktīvi	191	AF.7	Citas kreditoru saistības	52
AN.22	Nemateriālie neražotie aktīvi	2			
AF	Finanšu aktīvi	730			
AF.1	Monetārais zelts un SDR	18			
AF.2	Valūta un noguldījumi	119			

Aktīvi		Saistības un tīrā vērtība	
AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	178	
AF.4	Aizdevumi	240	
AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	75	
AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	38	
AF.7	Citas debitoru saistības	61	
			B.10 Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās šādu iemeslu dēļ: 535
			B.10.1 Ietaupījumi un kapitāla pārvedumi 230
			B.10.2 Citas aktīvu apjoma izmaiņas 17
			B.10.3 Nominālie turēšanas ienākumi/zaudējumi 288
			B.10.31 Neitrālie turēšanas ienākumi/zaudējumi 208
			B.10.32 Reālie turēšanas ienākumi/zaudējumi 80

## IV.3. Slēguma bilance

Aktīvi		Saistības un tīrā vērtība	
AN	Nefinanšu aktīvi	10 404	AF Saistības 6 975
AN.1	Ražotie aktīvi	6 336	AF.2 Valūta un noguldījumi 1 603
AN.11	Pamatlīdzekļi	5 783	AF.3 Vērtspapīri, kas nav akcijas 1 476
AN.12	Krājumi	265	AF.4 Aizdevumi 1 650
AN.13	Vērtslietas	288	AF.5 Akcijas un cits pašu kapitāls 1 483
AN.2	Neražotie aktīvi	4 068	AF.6 Apdrošināšanas tehniskās rezerves 409
AN.21	Materiālie neražotie aktīvi	4 000	AF.7 Citas kreditoru saistības 354
AN.22	Nemateriālie neražotie aktīvi	68	
AF	Finanšu aktīvi	7 522	
AF.1	Monetārais zelts un SDR	788	
AF.2	Valūta un noguldījumi	1 601	
AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	1 441	
AF.4	Aizdevumi	1 624	
AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	1 371	
AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	408	
AF.7	Citas debitoru saistības	288	
			B.90 Tīrā vērtība 10 951

## A.IV.3. tabula. Pilnīga kontu secība nefinanšu sabiedrībām

## I. Ražošanas konts

Izlietojumi			Resursi		
P.2	Starpproduktu patēriņš	881	P.1	Produkcija	1 753
			P.11	Tirgus produkcija	1 722
			P.12	Produkcija pašu galapatēriņam	31
B.1g	Bruto pievienotā vērtība	872			
K.1	Pamatkapitāla patēriņš	137			
B.1n	Tīrā pievienotā vērtība	735			

## II. Ienākuma sadales un izlietojuma konts

## II.1. Ienākuma primārās sadales konts

## II.1.1. Ienākuma radīšanas konts

Izlietojumi			Resursi		
D.1	Darba ņēmēju kompensācija	545	B.1n	Tīrā pievienotā vērtība	735
D.11	Algas	421			
D.12	Darba devēju sociālās iemaksas	124			
D.121	Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas	112			
D.122	Darba devēju aprēķinātās sociālās iemaksas	12			
D.29	Citi ražošanas nodokļi	86			
D.39	Citas ražošanas subsīdijas	- 35			
B.2	Darbības rezultāts	139			

## II.1.2. Primārā ienākuma sadales konts

Izlietojumi			Resursi		
D.4	Īpašuma ienākums	145	B.2	Darbības rezultāts	139
D.41	Procenti	66			
D.42	Sabiedrību sadalītais ienākums	48	D.4	Īpašuma ienākums	78
D.421	Dividendes	24	D.41	Procenti	25
D.422	Atvilkumi no kvazisabiedrību ienākuma	24	D.42	Sabiedrību sadalītais ienākums	3
D.43	Reinvestētie ieņēmumi no tiešajiem ārvalstu ieguldījumiem	0	D.421	Dividendes	3
D.45	Noma	31	D.422	Atvilkumi no kvazisabiedrību ienākuma	0
			D.43	Reinvestētie ieņēmumi no tiešajiem ārvalstu ieguldījumiem	4
			D.44	Īpašuma ienākums, ko attiecina uz apdrošinājuma ņēmējiem	5
			D.45	Noma	41
B.5	Primārā ienākuma atlikums	72			

## II.1.2.1. Uzņēmējdarbības ienākuma konts

Izlietojumi			Resursi		
D.4	Īpašuma ienākums	97	B.2	<i>Darbības rezultāts</i>	139
D.41	Procenti	66			
D.45	Noma	31	D.4	Īpašuma ienākums	78
			D.41	Procenti	25
			D.42	Sabiedrību sadalītais ienākums	3
			D.421	Dividendes	3
			D.422	Atvilkumi no kvazisabiedrību ienākuma	0
			D.43	Reinvestētie ieņēmumi no tiešajiem ārvalstu ieguldījumiem	4
			D.44	Īpašuma ienākums, ko attiecina uz apdrošinājumaņēmējiem	5
			D.45	Noma	41
B.4	<i>Uzņēmējdarbības ienākums</i>	120			

## II.1.2.2. Cita primārā ienākuma sadales konts

Izlietojumi			Resursi		
D.4	Īpašuma ienākums	48	B.4	<i>Uzņēmējdarbības ienākums</i>	120
D.42	Sabiedrību sadalītais ienākums	48			
D.421	Dividendes	24			
D.422	Atvilkumi no kvazisabiedrību ienākuma	24			
D.43	Reinvestētie ieņēmumi no tiešajiem ārvalstu ieguldījumiem	0			
B.5	<i>Primārā ienākuma atlikums</i>	72			

## II.2. Ienākuma otrreizējās sadales konts

Izlietojumi			Resursi		
D.5	Ienākuma, bagātības utt. kārtējie nodokļi	24	B.5	<i>Primārā ienākuma atlikums</i>	72
D.51	Ienākuma nodokļi	20			
D.59	Citi kārtējie nodokļi	4	D.61	Sociālās iemaksas	14
			D.611	Faktiskās sociālās iemaksas	2
D.62	Sociālie pabalsti, kas nav sociālie pabalsti natūrā	13	D.6111	Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas	1
D.622	Privāti fondētie sociālie pabalsti	1	D.61111	Darba devēju obligātās faktiskās sociālās iemaksas	1
D.623	Nefondētie darbaņēmēju sociālie pabalsti	12	D.61112	Darba devēju brīvprātīgās faktiskās sociālās iemaksas	1
			D.6112	Darbaņēmēju sociālās iemaksas	1
D.7	Citi kārtējie pārvedumi	11	D.61121	Darbaņēmēju obligātās sociālās iemaksas	1
D.71	Nedzīvības tīrās apdrošināšanas prēmijas	8	D.61122	Darbaņēmēju brīvprātīgās sociālās iemaksas	0
D.75	Dažādi kārtējie pārvedumi	3	D.612	Aprēķinātās sociālās iemaksas	12



Izlietojumi		Resursi	
		D.7	Citi kārtējie pārvedumi 10
		D.72	Nedzīvības apdrošināšanas prasījumi 6
		D.75	Dažādi kārtējie pārvedumi 4
B.6	Izmantojamais ienākums 48		

## II.4. Ienākuma izlietojuma konts

## II.4.1. Izmantojamā ienākuma izlietojuma konts

Izlietojumi		Resursi	
D.8	Korekcija sakarā ar izmaiņām māsaimniecību tīrajā pašu kapitālā pensiju fondu rezervēs 0	B.6	Izmantojamais ienākums 48
B.8	Ietaupījumi 48		

## III. Uzkrājumu konti

## III.1. Kapitāla konts

## III.1.1. Konts "Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās ietaupījumu un kapitāla pārvedumu dēļ"

Aktīvu izmaiņas		Saistību un tīrās vērtības izmaiņas	
B.10.1	Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās ietaupījumu un kapitāla pārvedumu dēļ 65	B.8n	Tīrie ietaupījumi 48
		D.9	Saņemamie kapitāla pārvedumi 33
		D.92	Ieguldījumu dotācijas 23
		D.99	Citi kapitāla pārvedumi 10
		D.9	Maksājami kapitāla pārvedumi - 16
		D.91	Kapitāla nodokļi 0
		D.99	Citi kapitāla pārvedumi - 16

## III.1.2. Konts "Nefinanšu aktīvu iegādes"

Aktīvu izmaiņas		Saistību un tīrās vērtības izmaiņas	
P.51	Bruto ieguldījumi pamatkapitālā 250	B.10.1	Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās ietaupījumu un kapitāla pārvedumu dēļ 65
P.511	Materiālo pamatlīdzekļu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas 209		
P.5111	Jaunu materiālo pamatlīdzekļu iegādes 211		
P.5112	Esošu materiālo pamatlīdzekļu iegādes 4		
P.5113	Esošu materiālo pamatlīdzekļu realizācijas - 6		
P.512	Nemateriālo pamatlīdzekļu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas 21		
P.5121	Jaunu nemateriālo pamatlīdzekļu iegādes 21		
P.5122	Esošu nemateriālo pamatlīdzekļu iegādes 1		
P.5123	Esošu nemateriālo pamatlīdzekļu realizācijas - 1		

Aktīvu izmaiņas			Saistību un tīrās vērtības izmaiņas	
P.513	Neražoto nefinanšu aktīvu vērtības papildinājumi	20		
P.5131	Neražoto nefinanšu aktīvu lieli uzlabojumi	3		
P.5132	Neražoto nefinanšu aktīvu īpašumtiesību pārejas izmaksas	17		
K.1	Pamatkapitāla patēriņš	- 137		
P.52	Krājumu izmaiņas	26		
P.53	Vērtslietu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas	2		
K.2	Neražoto nefinanšu aktīvu iegādes, no kā atskaitītas to realizācijas	- 7		
K.21	Zemes un citu materiālo neražoto aktīvu iegādes, no kā atskaitītas to realizācijas	- 6		
K.22	Nemateriālo neražoto aktīvu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas	- 1		
B.9	Tīrais aizdevums (+)/tīrais aizņēmums(-)	- 69		

## III.2. Finanšu konts

Aktīvu izmaiņas			Saistību un tīrās vērtības izmaiņas		
F	Finanšu aktīvu tīrā iegāde	71	F	Saistību tīrā uzņemšanās	140
F.2	Valūta un noguldījumi	17	F.2	Valūta un noguldījumi	0
F.21	Valūta	5	F.22	Pārvedami noguldījumi	0
F.22	Pārvedami noguldījumi	10	F.29	Citi noguldījumi	0
F.29	Citi noguldījumi	2			
F.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	18	F.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	6
F.4	Aizdevumi	27	F.4	Aizdevumi	71
F.41	Īstermiņa	16	F.41	Īstermiņa	16
F.42	Ilgtermiņa	11	F.42	Ilgtermiņa	55
F.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	26			
F.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	2			
F.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	0			
F.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	0	F.61	Mājsaimniecību tīrais pašu kapitāls dzīvības apdrošināšanas rezervēs un pensiju fondu rezervēs	0
F.62	Apdrošināšanas prēmiju priekšsamaksa un atlikto apdrošināšanas atlīdzību prasību rezerves	0	F.612	Mājsaimniecību tīrais pašu kapitāls pensiju fondu rezervēs	0

Aktīvu izmaiņas			Saistību un tīrās vērtības izmaiņas		
F.7	Citas debitoru saistības	7	F.7	Citas kreditoru saistības	37
F.71	Tirdzniecības kredīti un avansi	6	F.71	Tirdzniecības kredīti un avansi	8
F.79	Citas debitoru saistības, izņemot tirdzniecības kredītus un avansus	1	F.79	Citas kreditoru saistības, izņemot tirdzniecības kredītus un avansus	29
			B.9	Tīrais aizdevums (+)/tīrais aizņēmums(-)	-69

## III.3. Citas izmaiņas aktīvu kontos

## III.3.1. Konts "Citas izmaiņas aktīvu apjomā"

Aktīvu izmaiņas			Saistību un tīrās vērtības izmaiņas		
AN	Nefinanšu aktīvi	12	AF	Saistības	- 3
AN.1	Ražotie aktīvi	- 2	K.7	Katastrofāli zaudējumi	0
K.4	Ražoto aktīvu saimnieciskā rašanās	0	K.8	Nekompensējami aresti	0
K.7	Katastrofāli zaudējumi	- 5	K.10	Citur neminētas citas izmaiņas finanšu aktīvu un saistību apjomā	- 4
K.8	Nekompensējami aresti	- 1	K.12	Izmaiņas klasifikācijās un struktūrā	1
K.9	Citur neminētas citas izmaiņas nefinanšu aktīvu apjomā	1	K.12.1	Izmaiņas sektoru klasifikācijā un struktūrā	1
K.12	Izmaiņas klasifikācijās un struktūrā	3	K.12.2	Izmaiņas aktīvu un saistību klasifikācijā	0
K.12.1	Izmaiņas sektoru klasifikācijā un struktūrā	3	K.12.22	Aktīvu vai saistību klasifikācijas izmaiņas, kas nav zelta monetizācija/demonetizācija	0
K.12.2	Izmaiņas aktīvu un saistību klasifikācijā	0			
K.12.22	Aktīvu vai saistību klasifikācijas izmaiņas, kas nav zelta monetizācija/demonetizācija	0	tostarp:		
			AF.2	Valūta un noguldījumi	0
			AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	0
tostarp:			AF.4	Aizdevumi	- 3
AN.11	Pamatlīdzekļi	- 1	AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	0
AN.12	Krājumi	- 1	AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	0
AN.13	Vērtslietas	0	AF.7	Citas kreditoru saistības	0
AN.2	Neražotie aktīvi	14			
K.3	Neražoto aktīvu saimnieciskā rašanās	24			
K.5	Nekultivēto bioloģisko resursu dabiskais pieaugums	0			
K.6	Neražoto aktīvu saimnieciskā izžušana	- 7			
K.61	Dabas aktīvu sarukšana	- 6			
K.62	Cita neražoto aktīvu saimnieciskā izžušana	- 1			
K.7	Katastrofāli zaudējumi	0			
K.8	Nekompensējami aresti	- 4			
K.9	Citur neminētas citas izmaiņas nefinanšu aktīvu apjomā	0			

Aktīvu izmaiņas			Saistību un tīrās vērtības izmaiņas	
K.12	Izmaiņas klasifikācijās un struktūrā	1		
K.12.1	Izmaiņas sektoru klasifikācijā un struktūrā	1		
K.12.2	Izmaiņas aktīvu un saistību klasifikācijā	0		
K.12.22	Aktīvu vai saistību klasifikācijas izmaiņas, kas nav zelta monetizācija/demonetizācija	0		
tostarp:				
AN.21	Materiālie neražotie aktīvi	14		
AN.22	Nemateriālie neražotie aktīvi	0		
AF	Finanšu aktīvi	2		
K.7	Katastrofāli zaudējumi	0		
K.8	Nekompensējami aresti	0		
K.10	Citur neminētas citas izmaiņas finanšu aktīvu un saistību apjomā	0		
K.12	Izmaiņas klasifikācijās un struktūrā	2		
K.12.1	Izmaiņas sektoru klasifikācijā un struktūrā	2		
K.12.2	Izmaiņas aktīvu un saistību klasifikācijā	0		
K.12.22	Aktīvu vai saistību klasifikācijas izmaiņas, kas nav zelta monetizācija/demonetizācija	0		
tostarp:				
AF.2	Valūta un noguldījumi	0		
AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	0		
AF.4	Aizdevumi	0		
AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	2		
AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	0		
AF.7	Citas debitoru saistības	0		
			B.10.2	Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās aktīvu apjoma citu izmaiņu dēļ
				17

## III.3.2. Pārvērtēšanas konts

Aktīvu izmaiņas			Saistību un tīrās vērtības izmaiņas	
K.11	Nominālie turēšanas ienākumi(+)/zaudējumi(-):		K.11	Nominālie turēšanas ienākumi(+)/zaudējumi(-):
AN	Nefinanšu aktīvi	144	AF	Saistības
AN.1	Ražotie aktīvi	63	AF.2	Valūta un noguldījumi
AN.11	Pamatlīdzekļi	58	AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas
AN.12	Krājumi	4	AF.4	Aizdevumi
AN.13	Vērtslietas	1	AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls
AN.2	Neražotie aktīvi	81	AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves
AN.21	Materiālie neražotie aktīvi	80	AF.7	Citas kreditoru saistības
AN.22	Nemateriālie neražotie aktīvi	1		

Aktīvu izmaiņas			Saistību un tīrās vērtības izmaiņas	
AF	Finanšu aktīvi	8		
AF.2	Valūta un noguldījumi	0		
AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	3		
AF.4	Aizdevumi	0		
AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	5		
AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	0		
AF.7	Citas debitoru saistības	0		
			B.10.3	Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās nominālo turēšanas ienākumu/zaudējumu dēļ
				134

## III.3.2.1. Neitrālo turēšanas ienākumu/zaudējumu konts

Aktīvu izmaiņas			Saistību un tīrās vērtības izmaiņas	
K.11.1	Neitrālie turēšanas ienākumi (+)/zaudējumi (-):		K.11.1	Neitrālie turēšanas ienākumi (+)/zaudējumi (-):
AN	Nefinanšu aktīvi	101	AF	Saistības
AN.1	Ražotie aktīvi	60	AF.2	Valūta un noguldījumi
AN.11	Pamatlīdzekļi	58	AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas
AN.12	Krājumi	2	AF.4	Aizdevumi
AN.13	Vērtslietas	1	AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls
AN.2	Neražotie aktīvi	41	AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves
AN.21	Materiālie neražotie aktīvi	40	AF.7	Citas kreditoru saistības
AN.22	Nemateriālie neražotie aktīvi	1		
AF	Finanšu aktīvi	18		
AF.2	Valūta un noguldījumi	8		
AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	2		
AF.4	Aizdevumi	1		
AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	4		
AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	1		
AF.7	Citas debitoru saistības	3		
			B.10.31	Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās neitrālo turēšanas ienākumu/zaudējumu dēļ
				82

## III.3.2.2. Reālo turēšanas ienākumu/zaudējumu konts

Aktīvu izmaiņas			Saistību un tīrās vērtības izmaiņas	
K.11.2	Reālie turēšanas ienākumi (+)/zaudējumi (-):		K.11.2	Reālie turēšanas ienākumi (+)/zaudējumi (-):
AN	Nefinanšu aktīvi	43	AF	Saistības
				-18

Aktīvu izmaiņas			Saistību un tīrās vērtības izmaiņas		
AN.1	Ražotie aktīvi	3	AF.2	Valūta un noguldījumi	- 1
AN.11	Pamatlīdzekļi	0	AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	1
AN.12	Krājumi	3	AF.4	Aizdevumi	- 18
AN.13	Vērtslietas	0	AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	3
AN.2	Neražotie aktīvi	40	AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	0
AN.21	Materiālie neražotie aktīvi	40	AF.7	Citas kreditoru saistības	- 3
AN.22	Nemateriālie neražotie aktīvi	0			
AF	Finanšu aktīvi	- 10			
AF.2	Valūta un noguldījumi	- 8			
AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	1			
AF.4	Aizdevumi	- 1			
AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	1			
AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	- 1			
AF.7	Citas debitoru saistības	- 3			
			B.10.32	Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās reālo turēšanas ienākumu/zaudējumu dēļ	51

## IV. Bilances

## IV.1. Sākuma bilance

Aktīvi			Saistības un tīrā vērtība		
AN	Nefinanšu aktīvi	5 041	AF	Saistības	1 817
AN.1	Ražotie aktīvi	3 001	AF.2	Valūta un noguldījumi	40
AN.11	Pamatlīdzekļi	2 878	AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	44
AN.12	Krājumi	85	AF.4	Aizdevumi	897
AN.13	Vērtslietas	38	AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	687
AN.2	Neražotie aktīvi	2 040	AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	12
AN.21	Materiālie neražotie aktīvi	1 989	AF.7	Citas kreditoru saistības	137
AN.22	Nemateriālie neražotie aktīvi	51			
AF	Finanšu aktīvi	897			
AF.2	Valūta un noguldījumi	382			
AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	90			
AF.4	Aizdevumi	50			
AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	200			
AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	25			
AF.7	Citas debitoru saistības	150			
			B.90	Tīrā vērtība	4 121

IV.2. *Izmaiņas bilancē*

Aktīvi			Saistības un tīrā vērtība		
Kopējās izmaiņas aktīvos			Kopējās izmaiņas saistībās		
AN	Nefinanšu aktīvi	290	AF	Saistības	155
AN.1	Ražotie aktīvi	182	AF.2	Valūta un noguldījumi	0
AN.11	Pamatlīdzekļi	150	AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	7
AN.12	Krājumi	29	AF.4	Aizdevumi	68
AN.13	Vērtslietas	3	AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	42
AN.2	Neražotie aktīvi	108	AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	0
AN.21	Materiālie neražotie aktīvi	108	AF.7	Citas kreditoru saistības	37
AN.22	Nemateriālie neražotie aktīvi	0			
AF	Finanšu aktīvi	81			
AF.2	Valūta un noguldījumi	17			
AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	21			
AF.4	Aizdevumi	27			
AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	9			
AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	0			
AF.7	Citas debitoru saistības	7			
			B.10	Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās šādu iemeslu dēļ:	216
			B.10.1	Ietaupījumi un kapitāla pārvedumi	65
			B.10.2	Citas aktīvu apjoma izmaiņas	17
			B.10.3	Nominālie turēšanas ienākumi/zaudējumi	134
			B.10.31	Neitrālie turēšanas ienākumi/zaudējumi	82
			B.10.32	Reālie turēšanas ienākumi/zaudējumi	51

IV.3. *Slēguma bilance*

Aktīvi			Saistības un tīrā vērtība		
AN	Nefinanšu aktīvi	5 331	AF	Saistības	1 972
			AF.2	Valūta un noguldījumi	40
AN.1	Ražotie aktīvi	3 183	AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	51
AN.11	Pamatlīdzekļi	3 028	AF.4	Aizdevumi	965
AN.12	Krājumi	114	AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	729
AN.13	Vērtslietas	41	AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	12
AN.2	Neražotie aktīvi	2 148	AF.7	Citas kreditoru saistības	174
AN.21	Materiālie neražotie aktīvi	2 097			
AN.22	Nemateriālie neražotie aktīvi	51			

Aktīvi		Saistības un tīrā vērtība	
AF	Finanšu aktīvi	978	
AF.2	Valūta un noguldījumi	389	
AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	111	
AF.4	Aizdevumi	77	
AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	209	
AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	25	
AF.7	Citas debitoru saistības	157	
		B.90	Tīrā vērtība 4 337

## A.IV.4. tabula. Pilnīga kontu secība finanšu sabiedrībām

## I. Ražošanas konts

Izlietojumi		Resursi			
P.2	Starpproduktu patēriņš	29	P.1	Produkcija	102
			P.11	Tirgus produkcija	102
			P.12	Produkcija pašu galapatēriņam	0
B.1g	Bruto pievienotā vērtība	73			
K.1	Pamatkapitāla patēriņš	10			
B.1n	Tīrā pievienotā vērtība	63			

## II. Ienākuma sadales un izlietojuma konts

## II.1. Ienākuma primārās sadales konts

## II.1.1. Ienākuma radīšanas konts

Izlietojumi		Resursi			
D.1	Darba ņēmēju kompensācija	15	B.1n	Tīrā pievienotā vērtība	63
D.11	Algas	10			
D.12	Darba devēju sociālās iemaksas	5			
D.121	Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas	4			
D.122	Darba devēju aprēķinātās sociālās iemaksas	1			
D.29	Citi ražošanas nodokļi	3			
D.39	Citas ražošanas subsīdijas	0			
B.2	Darbības rezultāts	45			

## II.1.2. Primārā ienākuma sadales konts

Izlietojumi		Resursi			
D.4	Īpašuma ienākums	138	B.2	Darbības rezultāts	45
D.41	Procenti	77			
D.42	Sabiedrību sadalītais ienākums	36	D.4	Īpašuma ienākums	160



Izlietojumi			Resursi		
D.421	Dividendes	36	D.41	Procenti	125
			P.119	Korekcija FISIM	- 48
D.422	Atvilkumi no kvazisabiedrību ienākuma	0	D.42	Sabiedrību sadalītais ienākums	25
D.43	Reinvestētie ieņēmumi no tiešajiem ārvalstu ieguldījumiem	0	D.421	Dividendes	25
D.44	Īpašuma ienākums, ko attiecina uz apdrošinājumaņēmējiem	25	D.422	Atvilkumi no kvazisabiedrību ienākuma	0
D.45	Noma	0	D.43	Reinvestētie ieņēmumi no tiešajiem ārvalstu ieguldījumiem	7
			D.44	Īpašuma ienākums, ko attiecina uz apdrošinājumaņēmējiem	0
			D.45	Noma	3
B.5	Primārā ienākuma atlikums	19			

## II.1.2.1. Uzņēmējdarbības ienākuma konts

Izlietojumi			Resursi		
D.4	Īpašuma ienākums	102	B.2	Darbības rezultāts	45
D.41	Procenti	77			
D.44	Īpašuma ienākums, ko attiecina uz apdrošinājumaņēmējiem	25	D.4	Īpašuma ienākums	160
D.45	Noma	0	D.41	Procenti	125
			P.119	Korekcija FISIM	- 48
			D.42	Sabiedrību sadalītais ienākums	25
			D.421	Dividendes	25
			D.422	Atvilkumi no kvazisabiedrību ienākuma	0
			D.43	Reinvestētie ieņēmumi no tiešajiem ārvalstu ieguldījumiem	7
			D.44	Īpašuma ienākums, ko attiecina uz apdrošinājumaņēmējiem	0
			D.45	Noma	3
B.4	Uzņēmējdarbības ienākums	55			

## II.1.2.2. Cita primārā ienākuma sadales konts

Izlietojumi			Resursi		
D.4	Īpašuma ienākums	36	B.4	Uzņēmējdarbības ienākums	55
D.42	Sabiedrību sadalītais ienākums	36			
D.421	Dividendes	36			
D.422	Atvilkumi no kvazisabiedrību ienākuma	0			
D.43	Reinvestētie ieņēmumi no tiešajiem ārvalstu ieguldījumiem	0			
B.5	Primārā ienākuma atlikums	19			

## II.2. Ienākuma otrreizējās sadales konts

Izlietojumi			Resursi		
D.5	Ienākuma, bagātības utt. kārtējie nodokļi	10	B.5	Primārā ienākuma atlikums	19
D.51	Ienākuma nodokļi	7			
D.59	Citi kārtējie nodokļi	3	D.61	Sociālās iemaksas	39
			D.611	Faktiskās sociālās iemaksas	38
D.62	Sociālie pabalsti, kas nav sociālie pabalsti natūrā	29	D.6111	Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas	18
D.622	Privāti fondētie sociālie pabalsti	28	D.61111	Darba devēju obligātās faktiskās sociālās iemaksas	15
D.623	Nefondētie darba ņēmēju sociālie pabalsti	1	D.61112	Darba devēju brīvprātīgās faktiskās sociālās iemaksas	3
			D.6112	Darba ņēmēju sociālās iemaksas	20
D.7	Citi kārtējie pārvedumi	46	D.61121	Darba ņēmēju obligātās sociālās iemaksas	15
D.71	Nedzīvības tīrās apdrošināšanas prēmijas	0	D.61122	Darba ņēmēju brīvprātīgās sociālās iemaksas	5
D.72	Nedzīvības apdrošināšanas prasījumi	45	D.612	Aprēķinātās sociālās iemaksas	1
D.75	Dažādi kārtējie pārvedumi	1			
			D.7	Citi kārtējie pārvedumi	49
			D.71	Nedzīvības tīrās apdrošināšanas prēmijas	45
			D.72	Nedzīvības apdrošināšanas prasījumi	0
			D.75	Dažādi kārtējie pārvedumi	4
B.6	Izmantojamais ienākums	22			

## II.4. Ienākuma izlietojuma konts

## II.4.1. Izmantojamā ienākuma izlietojuma konts

Izlietojumi			Resursi		
D.8	Korekcija sakarā ar izmaiņām māsaiņniecību tīrajā pašu kapitālā pensiju fondu rezervēs	11	B.6	Izmantojamais ienākums	22
B.8	Ietaupījumi	11			

## III. Uzkrājumu konti

## III.1. Kapitāla konts

## III.1.1. Konts "Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās ietaupījumu un kapitāla pārvedumu dēļ"

Aktīvu izmaiņas			Saistību un tīrās vērtības izmaiņas		
B.10.1	Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās ietaupījumu un kapitāla pārvedumu dēļ	4	B.8n	Tīrie ietaupījumi	11
			D.9	Saņemamie kapitāla pārvedumi	0
			D.92	Ieguldījumu dotācijas	0
			D.99	Citi kapitāla pārvedumi	0
			D.9	Saņemamie kapitāla pārvedumi	-7
			D.91	Kapitāla nodokļi	0
			D.99	Citi kapitāla pārvedumi	-7

## III.1.2. Konts "Nefinanšu aktīvu iegādes"

Aktīvu izmaiņas			Saistību un tīrās vērtības izmaiņas		
P.51	Bruto ieguldījumi pamatkapitālā	9	B.10.1	Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās ietaupījumu un kapitāla pārvedumu dēļ	4
P.511	Materiālo pamatlīdzekļu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas	8			
P.5111	Jaunu materiālo pamatlīdzekļu iegādes	7			
P.5112	Esošu materiālo pamatlīdzekļu iegādes	1			
P.5113	Esošu materiālo pamatlīdzekļu realizācijas	0			
P.512	Nemateriālo pamatlīdzekļu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas	1			
P.5121	Jaunu nemateriālo pamatlīdzekļu iegādes	1			
P.5122	Esošu nemateriālo pamatlīdzekļu iegādes	0			
P.5123	Esošu nemateriālo pamatlīdzekļu realizācijas	0			
P.513	Neražoto nefinanšu aktīvu vērtības papildinājumi	0			
P.5131	Neražoto nefinanšu aktīvu lieli uzlabojumi	0			
P.5132	Neražoto nefinanšu aktīvu īpašumtiesību pārejas izmaksas	0			
K.1	Pamatkapitāla patēriņš	-10			
P.52	Krājumu izmaiņas	0			
P.53	Vērtslietu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas	0			
K.2	Neražoto nefinanšu aktīvu iegādes, no kā atskaitītas to realizācijas	0			
K.21	Zemes un citu materiālo neražoto aktīvu iegādes, no kā atskaitītas to realizācijas	0			
K.22	Nemateriālo neražoto aktīvu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas	0			
B.9	Tīrais aizdevums (+)/tīrais aizņēmums(-)	5			

## III.2. Finanšu konts

Aktīvu izmaiņas			Saistību un tīrās vērtības izmaiņas		
F	Finanšu aktīvu tīrā iegāde	237	F	Saistību tīrā uzņemšanās	232
F.1	Monetārais zelts un SDR	- 1			
F.2	Valūta un noguldījumi	15	F.2	Valūta un noguldījumi	130
F.21	Valūta	15	F.21	Valūta	35
F.22	Pārvedami noguldījumi	0	F.22	Pārvedami noguldījumi	63

Aktīvu izmaiņas			Saistību un tīrās vērtības izmaiņas		
F.29	Citi noguldījumi	0	F.29	Citi noguldījumi	32
F.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	53	F.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	53
F.4	Aizdevumi	167	F.4	Aizdevumi	0
F.41	Īstermiņa	63	F.41	Īstermiņa	0
F.42	Ilgtermiņa	104	F.42	Ilgtermiņa	0
F.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	3	F.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	13
F.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	0	F.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	36
F.62	Apdrošināšanas prēmiju priekšsamaksa un atlikto apdrošināšanas atlīdzību prasību rezerves	0	F.61	Mājsaimniecību tīrais pašu kapitāls dzīvības apdrošināšanas rezervēs un pensiju fondu rezervēs	33
			F.611	Mājsaimniecību tīrais pašu kapitāls dzīvības apdrošināšanas rezervēs	22
F.7	Citas debitoru saistības	0	F.612	Mājsaimniecību tīrais pašu kapitāls pensiju fondu rezervēs	11
F.71	Tirdzniecības kredīti un avansi	0	F.62	Apdrošināšanas prēmiju priekšsamaksa un atlikto apdrošināšanas atlīdzību prasību rezerves	3
F.79	Citas debitoru saistības, izņemot tirdzniecības kredītus un avansus	0			
			F.7	Citas kreditoru saistības	0
			F.71	Tirdzniecības kredīti un avansi	0
			F.79	Citas kreditoru saistības, izņemot tirdzniecības kredītus un avansus	0
			B.9	Tīrais aizdevums (+)/tīrais aizņēmums(-)	5

## III.3. Citas izmaiņas aktīvu kontos

## III.3.1. Konts "Citas izmaiņas aktīvu apjomā"

Aktīvu izmaiņas			Saistību un tīrās vērtības izmaiņas		
AN	Nefinanšu aktīvi	-2	AF	Saistības	2
AN.1	Ražotie aktīvi	-2	K.7	Katastrofāli zaudējumi	0
K.4	Ražoto aktīvu saimnieciskā rašanās	0	K.8	Nekompensējami aresti	0
K.7	Katastrofāli zaudējumi	0	K.10	Citur neminētas citas izmaiņas finanšu aktīvu un saistību apjomā	2
K.8	Nekompensējami aresti	0	K.12	Izmaiņas klasifikācijās un struktūrā	0
K.9	Citur neminētas citas izmaiņas nefinanšu aktīvu apjomā	0	K.12.1	Izmaiņas sektoru klasifikācijā un struktūrā	0
K.12	Izmaiņas klasifikācijās un struktūrā	-2	K.12.2	Izmaiņas aktīvu un saistību klasifikācijā	0
K.12.1	Izmaiņas sektoru klasifikācijā un struktūrā	0	K.12.22	Aktīvu vai saistību klasifikācijas izmaiņas, kas nav zelta monetizācija/demonetizācija	0

Aktīvu izmaiņas			Saistību un tīrās vērtības izmaiņas		
K.12.2	Izmaiņas aktīvu un saistību klasifikācijā	- 2			
K.12.21	Zelta monetizācija/demonetizācija	- 2	tostarp:		
			AF.2	Valūta un noguldījumi	0
K.12.22	Aktīvu vai saistību klasifikācijas izmaiņas, kas nav zelta monetizācija/demonetizācija	0	AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	0
			AF.4	Aizdevumi	0
tostarp:			AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	0
AN.11	Pamatlīdzekļi	0			
AN.12	Krājumi	0	AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	2
AN.13	Vērtslietas	- 2	AF.7	Citas kreditoru saistības	0
AN.2	Neražotie aktīvi	0			
K.3	Neražoto aktīvu saimnieciskā rašanās	0			
K.5	Nekultivēto bioloģisko resursu dabiskais pieaugums	0			
K.6	Neražoto aktīvu saimnieciskā izzušana	0			
K.61	Dabas aktīvu sarukšana	0			
K.62	Cita neražoto aktīvu saimnieciskā izzušana	0			
K.7	Katastrofāli zaudējumi	0			
K.8	Nekompensējami aresti	0			
K.9	Citur neminētas citas izmaiņas nefinanšu aktīvu apjomā	0			
K.12	Izmaiņas klasifikācijās un struktūrā	0			
K.12.1	Izmaiņas sektoru klasifikācijā un struktūrā	0			
K.12.2	Izmaiņas aktīvu un saistību klasifikācijā	0			
K.12.22	Aktīvu vai saistību klasifikācijas izmaiņas, kas nav zelta monetizācija/demonetizācija	0			
tostarp:					
AN.21	Materiālie neražotie aktīvi	0			
AN.22	Nemateriālie neražotie aktīvi	0			
AF	Finanšu aktīvi	0			
K.7	Katastrofāli zaudējumi	0			
K.8	Nekompensējami aresti	- 3			
K.10	Citur neminētas citas izmaiņas finanšu aktīvu un saistību apjomā	1			
K.12	Izmaiņas klasifikācijās un struktūrā	2			
K.12.1	Izmaiņas sektoru klasifikācijā un struktūrā	0			
K.12.2	Izmaiņas aktīvu un saistību klasifikācijā	2			
K.12.21	Zelta monetizācija/demonetizācija	2			
K.12.22	Aktīvu vai saistību klasifikācijas izmaiņas, kas nav zelta monetizācija/demonetizācija	0			
tostarp:					
AF.1	Monetārais zelts un SDR	7			
AF.2	Valūta un noguldījumi	0			

Aktīvu izmaiņas			Saistību un tīrās vērtības izmaiņas	
AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	- 3		
AF.4	Aizdevumi	- 4		
AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	0		
AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	0		
AF.7	Citas debitoru saistības	0		
			B.10.2	Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās aktīvu apjoma citu izmaiņu dēļ
				-4

## III.3.2. Pārvērtēšanas konts

Aktīvu izmaiņas			Saistību un tīrās vērtības izmaiņas	
K.11	Nominālie turēšanas ienākumi(+)/zaudējumi(-):		K.11	Nominālie turēšanas ienākumi(+)/zaudējumi(-):
AN	Nefinanšu aktīvi	4	AF	Saistības
AN.1	Ražotie aktīvi	2	AF.2	Valūta un noguldījumi
AN.11	Pamatlīdzekļi	2	AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas
AN.12	Krājumi	0	AF.4	Aizdevumi
AN.13	Vērtslietas	0	AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls
AN.2	Neražotie aktīvi	2	AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves
AN.21	Materiālie neražotie aktīvi	1	AF.7	Citas kreditoru saistības
AN.22	Nemateriālie neražotie aktīvi	0		
AF	Finanšu aktīvi	57		
AF.1	Monetārais zelts un SDR	11		
AF.2	Valūta un noguldījumi	0		
AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	30		
AF.4	Aizdevumi	0		
AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	16		
AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	0		
AF.7	Citas debitoru saistības	0		
			B.10.3	Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās nominālo turēšanas ienākumu/zaudējumu dēļ
				10

## III.3.2.1. Neitrālo turēšanas ienākumu/zaudējumu konts

Aktīvu izmaiņas			Saistību un tīrās vērtības izmaiņas	
K.11.1	Neitrālie turēšanas ienākumi (+)/zaudējumi (-):		K.11.1	Neitrālie turēšanas ienākumi (+)/zaudējumi (-):
AN	Nefinanšu aktīvi	3	AF	Saistības
AN.1	Ražotie aktīvi	2	AF.2	Valūta un noguldījumi
				26

Aktīvu izmaiņas			Saistību un tīrās vērtības izmaiņas		
AN.11	Pamatlīdzekļi	2	AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	21
AN.12	Krājumi	0	AF.4	Aizdevumi	0
AN.13	Vērtslietas	0	AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	14
AN.2	Neražotie aktīvi	1	AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	7
AN.21	Materiālie neražotie aktīvi	1	AF.7	Citas kreditoru saistības	0
AN.22	Nemateriālie neražotie aktīvi	0			
AF	Finanšu aktīvi	70			
AF.1	Monetārais zelts un SDR	14			
AF.2	Valūta un noguldījumi	0			
AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	19			
AF.4	Aizdevumi	24			
AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	13			
AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	1			
AF.7	Citas debitoru saistības	0			
			B.10.31	Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās neitrālo turēšanas ienākumu/zaudējumu dēļ	5

## III.3.2.2. Reālo turēšanas ienākumu/zaudējumu konts

Aktīvu izmaiņas			Saistību un tīrās vērtības izmaiņas		
K.11.2	Reālie turēšanas ienākumi (+)/zaudējumi (-):		K.11.2	Reālie turēšanas ienākumi (+)/zaudējumi (-):	
AN	Nefinanšu aktīvi	1	AF	Saistības	- 17
AN.1	Ražotie aktīvi	0	AF.2	Valūta un noguldījumi	- 26
AN.11	Pamatlīdzekļi	0	AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	13
AN.12	Krājumi	0	AF.4	Aizdevumi	0
AN.13	Vērtslietas	0	AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	3
AN.2	Neražotie aktīvi	1	AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	- 7
AN.21	Materiālie neražotie aktīvi	1	AF.7	Citas kreditoru saistības	0
AN.22	Nemateriālie neražotie aktīvi	0			
AF	Finanšu aktīvi	- 13			
AF.1	Monetārais zelts un SDR	- 3			
AF.2	Valūta un noguldījumi	0			
AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	11			
AF.4	Aizdevumi	- 24			
AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	3			

Aktīvu izmaiņas			Saistību un tīrās vērtības izmaiņas	
AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	- 1		
AF.7	Citas debitoru saistības	0		
			B.10.32	Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās reālo turēšanas ienākumu/zaudējumu dēļ
				5

## IV. Balances

## IV.1. Sākuma bilance

Aktīvi			Saistības un tīrā vērtība		
AN	Nefinanšu aktīvi	144	AF	Saistības	3 384
AN.1	Ražotie aktīvi	104	AF.2	Valūta un noguldījumi	1 281
AN.11	Pamatlīdzekļi	99	AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	1 053
AN.12	Krājumi	0	AF.4	Aizdevumi	0
AN.13	Vērtslietas	5	AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	715
AN.2	Neražotie aktīvi	40	AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	335
AN.21	Materiālie neražotie aktīvi	37	AF.7	Citas kreditoru saistības	0
AN.22	Nemateriālie neražotie aktīvi	3			
AF	Finanšu aktīvi	3 508			
AF.1	Monetārais zelts un SDR	690			
AF.2	Valūta un noguldījumi	0			
AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	950			
AF.4	Aizdevumi	1 187			
AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	651			
AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	30			
AF.7	Citas debitoru saistības	0			
			B.90	Tīrā vērtība	268

## IV.2. Izmaiņas bilancē

Aktīvi			Saistības un tīrā vērtība		
Kopējās izmaiņas aktīvos			Kopējās izmaiņas saistībās		
AN	Nefinanšu aktīvi	1	AF	Saistības	285
AN.1	Ražotie aktīvi	- 1	AF.2	Valūta un noguldījumi	130
AN.11	Pamatlīdzekļi	1	AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	87
AN.12	Krājumi	0	AF.4	Aizdevumi	0
AN.13	Vērtslietas	- 2	AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	30
AN.2	Neražotie aktīvi	2	AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	38
AN.21	Materiālie neražotie aktīvi	1	AF.7	Citas kreditoru saistības	0



Aktīvi			Saistības un tīrā vērtība		
AN.22	Nemateriālie neražotie aktīvi	0			
AF	Finanšu aktīvi	294			
AF.1	Monetārais zelts un SDR	17			
AF.2	Valūta un noguldījumi	15			
AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	80			
AF.4	Aizdevumi	163			
AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	19			
AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	0			
AF.7	Citas debitoru saistības	0			
			B.10	Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās šādu iemeslu dēļ:	10
			B.10.1	Ietaupījumi un kapitāla pārvedumi	4
			B.10.2	Citas aktīvu apjoma izmaiņas	-4
			B.10.3	Nominālie turēšanas ienākumi/zaudējumi	10
			B.10.31	Neitrālie turēšanas ienākumi/zaudējumi	5
			B.10.32	Reālie turēšanas ienākumi/zaudējumi	5

## IV.3. Slēguma bilance

Aktīvi			Saistības un tīrā vērtība		
AN	Nefinanšu aktīvi	145	AF	Saistības	3 669
AN.1	Ražotie aktīvi	103	AF.2	Valūta un noguldījumi	1 411
AN.11	Pamatlīdzekļi	100	AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	1 140
AN.12	Krājumi	0	AF.4	Aizdevumi	0
AN.13	Vērtslietas	3	AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	745
AN.2	Neražotie aktīvi	42	AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	373
AN.21	Materiālie neražotie aktīvi	38	AF.7	Citas kreditoru saistības	0
AN.22	Nemateriālie neražotie aktīvi	3			
AF	Finanšu aktīvi	3 802			
AF.1	Monetārais zelts un SDR	707			
AF.2	Valūta un noguldījumi	15			
AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	1 030			
AF.4	Aizdevumi	1 350			
AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	670			
AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	30			
AF.7	Citas debitoru saistības	0			
			B.90	Tīrā vērtība	278

A.IV.5. tabula. **Pilnīga kontu secība valsts pārvaldei****I. Ražošanas konts**

<b>Izlietojumi</b>		<b>Resursi</b>		
P.2	Starpproduktu patēriņš	246	P.1      Produkcija	434
			P.11     Tirgus produkcija	74
			P.12     Produkcija pašu galapatēriņam	0
			P.13     Cita ārpustirgus produkcija	360
B.1g	Bruto pievienotā vērtība	188		
K.1	Pamatkapitāla patēriņš	30		
B.1n	Tīrā pievienotā vērtība	158		

**II. Ienākuma sadales un izlietojuma konts**

## II.1. Ienākuma primārās sadales konts

## II.1.1. Ienākuma radīšanas konts

<b>Izlietojumi</b>		<b>Resursi</b>		
D.1	Darba ņēmēju kompensācija	140	B.1n     Tīrā pievienotā vērtība	158
D.11	Algas	87		
D.12	Darba devēju sociālās iemaksas	53		
D.121	Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas	48		
D.122	Darba devēju aprēķinātās sociālās iemaksas	5		
D.29	Citi ražošanas nodokļi	2		
D.39	Citas ražošanas subsīdijas	0		
B.2	Darbības rezultāts	16		

## II.1.2. Primārā ienākuma sadales konts

<b>Izlietojumi</b>		<b>Resursi</b>		
D.4	Īpašuma ienākums	46	B.2     Darbības rezultāts	16
D.41	Procenti	39		
D.42	Sabiedrību sadalītais ienākums	0	D.2     Ražošanas nodokļi un ievedmuita	235
D.422	Atvilkumi no kvazisabiedrību ienākuma	24	D.21    Nodokļi par ražojumiem	141
D.43	Reinvestētie ieņēmumi no tiešajiem ārvalstu ieguldījumiem	0	D.211   Pievienotās vērtības veida nodokļi (PVN)	121
D.45	Noma	7	D.212   Importa nodokļi un nodevas, izņemot PVN	17
			D.2121   Importa nodevas	17
			D.2122   Importa nodokļi, izņemot PVN un nodevas	0
			D.214    Nodokļi par ražojumiem, izņemot PVN un importa nodokļus	3
			D.29     Citi ražošanas nodokļi	94

Izlietojumi		Resursi		
		D.3	Subsīdijas	-44
		D.31	Subsīdijas par ražojumiem	-8
		D.311	Importa subsīdijas	0
		D.319	Citas subsīdijas par ražojumiem	-8
		D.39	Citas ražošanas subsīdijas	-36
		D.4	Īpašuma ienākums	30
		D.41	Procenti	12
		D.42	Sabiedrību sadalītais ienākums	18
		D.421	Dividendes	5
		D.422	Atvilkumi no kvazisabiedrību ienākuma	13
		D.43	Reinvestētie ieņēmumi no tiešajiem ārvalstu ieguldījumiem	0
		D.44	Īpašuma ienākums, ko attiecina uz apdrošinājumaņēmējiem	0
		D.45	Noma	0
B.5	Primārā ienākuma atlikums	191		

## II.1.2.1. Uzņēmējdarbības ienākuma konts

Izlietojumi		Resursi		
D.4	Īpašuma ienākums	9	B.2 Darbības rezultāts	16
D.41	Procenti	2		
D.45	Noma	7	D.4 Īpašuma ienākums	4
			D.41 Procenti	0
			D.42 Sabiedrību sadalītais ienākums	4
			D.421 Dividendes	4
			D.422 Atvilkumi no kvazisabiedrību ienākuma	0
			D.43 Reinvestētie ieņēmumi no tiešajiem ārvalstu ieguldījumiem	0
			D.44 Īpašuma ienākums, ko attiecina uz apdrošinājumaņēmējiem	0
			D.45 Noma	0
B.4	Uzņēmējdarbības ienākums	11		

## II.1.2.2. Cita primārā ienākuma sadales konts

Izlietojumi		Resursi		
D.4	Īpašuma ienākums	37	B.4 Uzņēmējdarbības ienākums	11
D.41	Procenti	37		
			D.2 Ražošanas nodokļi un ievadmuita	235
			D.21 Nodokļi par ražojumiem	141
			D.211 Pievienotās vērtības veida nodokļi (PVN)	121

Izlietojumi		Resursi		
		D.212	Importa nodokļi un nodevas, izņemot PVN	17
		D.2121	Importa nodevas	17
		D.2122	Importa nodokļi, izņemot PVN un nodevas	0
		D.214	Nodokļi par ražojumiem, izņemot PVN un importa nodokļus	3
		D.29	Citi ražošanas nodokļi	94
		D.3	Subsīdijas	- 44
		D.31	Subsīdijas par ražojumiem	- 8
		D.311	Importa subsīdijas	0
		D.319	Citas subsīdijas par ražojumiem	- 8
		D.39	Citas ražošanas subsīdijas	- 36
		D.4	Īpašuma ienākums	26
		D.41	Procenti	12
		D.42	Sabiedrību sadalītais ienākums	14
		D.421	Dividendes	1
		D.422	Atvilkumi no kvazisabiedrību ienākuma	13
B.5	Primārā ienākuma atlikums	191		

## II.2. Ienākuma otrreizējās sadales konts

Izlietojumi		Resursi		
D.5	Ienākuma, bagātības utt. kārtējie nodokļi	0	B.5 Primārā ienākuma atlikums	191
D.59	Citi kārtējie nodokļi	0		
			D.5 Ienākuma, bagātības utt. kārtējie nodokļi	213
D.62	Sociālie pabalsti, kas nav sociālie pabalsti natūrā	289	D.51 Ienākuma nodokļi	204
D.621	Sociālās nodrošināšanas pabalsti skaidrā naudā	232	D.59 Citi kārtējie nodokļi	9
D.622	Privāti fondētie sociālie pabalsti	0		
D.623	Nefondētie darba ņēmēju sociālie pabalsti	5	D.61 Sociālās iemaksas	268
D.624	Sociālās palīdzības pabalsti skaidrā naudā	52	D.611 Faktiskās sociālās iemaksas	263
			D.6111 Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas	155
D.7	Citi kārtējie pārvedumi	139	D.61111 Darba devēju obligātās faktiskās sociālās iemaksas	144
D.71	Nedzīvības tīrās apdrošināšanas prēmijas	4	D.61112 Darba devēju brīvprātīgās faktiskās sociālās iemaksas	11
D.73	Kārtējie pārvedumi valsts pārvaldē	96	D.6112 Darba ņēmēju sociālās iemaksas	76
D.74	Kārtējā starptautiskā sadarbība	31	D.61121 Darba ņēmēju obligātās sociālās iemaksas	69
D.75	Dažādi kārtējie pārvedumi	8	D.61122 Darba ņēmēju brīvprātīgās sociālās iemaksas	7
			D.6113 Pašnodarbināto un nenodarbināto personu sociālās iemaksas	32
			D.61131 Pašnodarbināto un nenodarbināto personu obligātās sociālās iemaksas	22

Izlietojumi		Resursi		
		D.61132	Pašnodarbināto un nenodarbināto personu brīvprātīgās sociālās iemaksas	10
		D.612	Aprēķinātās sociālās iemaksas	5
		D.7	Citi kārtējie pārvedumi	108
		D.72	Nedzīvības apdrošināšanas prasījumi	1
		D.73	Kārtējie pārvedumi valsts pārvaldē	96
		D.74	Kārtējā starptautiskā sadarbība	1
		D.75	Dažādi kārtējie pārvedumi	10
B.6	Izmantojamais ienākums	352		

## II.3. Ienākuma pārdales natūrā kots

Izlietojumi		Resursi		
D.63	Sociālie pārvedumi natūrā	206	B.6 Izmantojamais ienākums	352
D.631	Sociālie pabalsti natūrā	162		
D.6311	Sociālās nodrošināšanas pabalsti, atlīdzinājumi	78		
D.6312	Citi sociālās nodrošināšanas pabalsti natūrā	65		
D.6313	Sociālās palīdzības pabalsti natūrā	19		
D.632	Individuālu ārpustirgus preču un pakalpojumu pārvedumi	44		
B.7	Koriģēts izmantojamais ienākums	146		

## II.4. Ienākuma izlietojuma kots

## II.4.1. Izmantojamā ienākuma izlietojuma kots

Izlietojumi		Resursi		
P.3	Galapatēriņa izdevumi	362	B.6 Izmantojamais ienākums	352
P.31	Individuālā patēriņa izdevumi	206		
P.32	Kolektīvā patēriņa izdevumi	156		
D.8	Korekcija sakarā ar izmaiņām mājāsaimniecību tīrajā pašu kapitālā pensiju fondu rezervēs	0		
B.8	Ietaupījumi	- 10		

## II.4.2. Koriģētā izmantojamā ienākuma izlietojuma kots

Izlietojumi		Resursi		
P.4	Faktiskais galapatēriņš	156	B.7 Koriģēts izmantojamais ienākums	1 468
P.42	Faktiskais kolektīvais patēriņš	156		
D.8	Korekcija sakarā ar izmaiņām mājāsaimniecību tīrajā pašu kapitālā pensiju fondu rezervēs	0		
B.8	Ietaupījumi	- 10		

## III. Uzkrājumu konti

## III.1. Kapitāla konts

## III.1.1. Konts "Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās ietaupījumu un kapitāla pārvedumu dēļ"

Aktīvu izmaiņas		Saistību un tīrās vērtības izmaiņas	
B.10.1	Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās ietaupījumu un kapitāla pārvedumu dēļ	- 38	B.8n Tīrie ietaupījumi - 10
			D.9 Saņemamie kapitāla pārvedumi 6
			D.91 Kapitāla nodokļi 2
			D.92 Ieguldījumu dotācijas 0
			D.99 Citi kapitāla pārvedumi 4
			D.9 Maksājамie kapitāla pārvedumi - 34
			D.91 Kapitāla nodokļi 0
			D.92 Ieguldījumu dotācijas - 27
			D.99 Citi kapitāla pārvedumi - 7

## III.1.2. Konts "Nefinanšu aktīvu iegādes"

Aktīvu izmaiņas		Saistību un tīrās vērtības izmaiņas	
P.51	Bruto ieguldījumi pamatkapitālā	37	B.10.1 Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās ietaupījumu un kapitāla pārvedumu dēļ - 38
P.511	Materiālo pamatlīdzekļu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas	23	
P.5111	Jaunu materiālo pamatlīdzekļu iegādes	24	
P.5112	Esošu materiālo pamatlīdzekļu iegādes	1	
P.5113	Esošu materiālo pamatlīdzekļu realizācijas	- 2	
P.512	Nemateriālo pamatlīdzekļu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas	12	
P.5121	Jaunu nemateriālo pamatlīdzekļu iegādes	12	
P.5122	Esošu nemateriālo pamatlīdzekļu iegādes	2	
P.5123	Esošu nemateriālo pamatlīdzekļu realizācijas	-2	
P.513	Neražoto nefinanšu aktīvu vērtības papildinājumi	2	
P.5131	Neražoto nefinanšu aktīvu lieli uzlabojumi		
P.5132	Neražoto nefinanšu aktīvu īpašumtiesību pārejas izmaksas	0	
K.1	Pamatkapitāla patēriņš	- 30	
P.52	Krājumu izmaiņas	0	
P.53	Vērtslietu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas	3	

**Aktīvu izmaiņas****Saistību un tīrās vērtības izmaiņas**

K.2	Neražoto nefinanšu aktīvu iegādes, no kā atskaitītas to realizācijas	2		
K.21	Zemes un citu materiālo neražoto aktīvu iegādes, no kā atskaitītas to realizācijas	2		
K.22	Nemateriālo neražoto aktīvu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas	0		
B.9	Tīrais aizdevums (+)/tīrais aizņēmums(-)	- 50		

## III.2. Finanšu konts

**Aktīvu izmaiņas****Saistību un tīrās vērtības izmaiņas**

F	Finanšu aktīvu tīrā iegāde	120	F	Saistību tīrā uzņemšanās	170
F.1	Monetārais zelts un SDR	0			
F.2	Valūta un noguldījumi	7			
F.2	Valūta un noguldījumi	2			
F.21	Valūta	2	F.21	Valūta	0
F.22	Pārvedami noguldījumi	4	F.22	Pārvedami noguldījumi	2
F.29	Citi noguldījumi	1	F.29	Citi noguldījumi	0
F.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	26	F.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	64
F.4	Aizdevumi	45	F.4	Aizdevumi	94
F.41	Īstermiņa	1	F.41	Īstermiņa	32
F.42	Īlgermiņa	44	F.42	Īlgermiņa	62
F.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	36	F.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	0
F.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	0	F.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	0
F.62	Apdrošināšanas prēmiju priekšsamaksa un atlikto apdrošināšanas atlīdzību prasību rezerves	0	F.61	Mājsaimniecību tīrais pašu kapitāls dzīvības apdrošināšanas rezervēs un pensiju fondu rezervēs	0
			F.612	Mājsaimniecību tīrais pašu kapitāls pensiju fondu rezervēs	0
F.7	Citas debitoru saistības	6			
F.71	Tirdzniecības kredīti un avansi	1	F.7	Citas debitoru saistības	10
F.79	Citas debitoru saistības, izņemot tirdzniecības kredītus un avansus	5	F.71	Tirdzniecības kredīti un avansi	6
			F.79	Citas debitoru saistības, izņemot tirdzniecības kredītus un avansus	4
			B.9	Tīrais aizdevums (+)/tīrais aizņēmums(-)	- 50

## III.3. Citas izmaiņas aktīvu kontos

## III.3.1. Konts "Citas izmaiņas aktīvu apjomā"

Aktīvu izmaiņas			Saistību un tīrās vērtības izmaiņas		
AN	Nefinanšu aktīvi	0	AF	Saistības	- 1
AN.1	Ražotie aktīvi	- 3	K.7	Katastrofāli zaudējumi	0
K.4	Ražoto aktīvu saimnieciskā rašanās	3	K.8	Nekompensējami aresti	0
K.7	Katastrofāli zaudējumi	- 4	K.10	Citur neminētas citas izmaiņas finanšu aktīvu un saistību apjomā	0
K.8	Nekompensējami aresti	1	K.12	Izmaiņas klasifikācijās un struktūrā	- 1
K.9	Citur neminētas citas izmaiņas nefinanšu aktīvu apjomā	0	K.12.1	Izmaiņas sektoru klasifikācijā un struktūrā	- 1
K.12	Izmaiņas klasifikācijās un struktūrā	- 3	K.12.2	Izmaiņas klasifikācijās un struktūrā	0
K.12.1	Izmaiņas sektoru klasifikācijā un struktūrā	- 3	K.12.22	Aktīvu vai saistību klasifikācijas izmaiņas, kas nav zelta monetizācija/demonetizācija	0
K.12.2	Izmaiņas klasifikācijās un struktūrā	0			
K.12.21	Zelta monetizācija/demonetizācija	0	tostarp: AF.2	Valūta un noguldījumi	0
K.12.22	Aktīvu vai saistību klasifikācijas izmaiņas, kas nav zelta monetizācija/demonetizācija	0	AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	0
			AF.4	Aizdevumi	- 1
tostarp: AN.11	Pamatlīdzekļi	- 3	AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	0
AN.12	Krājumi	0	AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	0
AN.13	Vērtslietas	0	AF.7	Citas kreditoru saistības	0
AN.2	Neražotie aktīvi	3			
K.3	Neražoto aktīvu saimnieciskā rašanās	0			
K.5	Nekultivēto bioloģisko resursu dabiskais pieaugums	4			
K.6	Neražoto aktīvu saimnieciskā izzušana	- 2			
K.61	Dabas aktīvu sarukšana	- 2			
K.62	Cita neražoto aktīvu saimnieciskā izzušana	0			
K.7	Katastrofāli zaudējumi	- 2			
K.8	Nekompensējami aresti	4			
K.9	Citur neminētas citas izmaiņas nefinanšu aktīvu apjomā	0			
K.12	Izmaiņas klasifikācijās un struktūrā	- 1			
K.12.1	Izmaiņas sektoru klasifikācijā un struktūrā	- 1			
K.12.2	Izmaiņas aktīvu un saistību klasifikācijā	0			
K.12.22	Aktīvu vai saistību klasifikācijas izmaiņas, kas nav zelta monetizācija/demonetizācija	0			
tostarp: AN.21	Materiālie neražotie aktīvi	3			
AN.22	Nemateriālie neražotie aktīvi	0			



Aktīvu izmaiņas			Saistību un tīrās vērtības izmaiņas	
AF	Finanšu aktīvi	1		
K.7	Katastrofāli zaudējumi	0		
K.8	Nekompensējami aresti	3		
K.10	Citur neminētas citas izmaiņas finanšu aktīvu un saistību apjomā	0		
K.12	Izmaiņas klasifikācijās un struktūrā	- 2		
K.12.1	Izmaiņas sektoru klasifikācijā un struktūrā	- 2		
K.12.2	Izmaiņas aktīvu un saistību klasifikācijā	0		
K.12.21	Zelta monetizācija/demonetizācija	0		
K.12.22	Aktīvu vai saistību klasifikācijas izmaiņas, kas nav zelta monetizācija/demonetizācija	0		
tostarp:				
AF.1	Monetārais zelts un SDR	0		
AF.2	Valūta un noguldījumi	0		
AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	3		
AF.4	Aizdevumi	0		
AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	- 2		
AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	0		
AF.7	Citas debitoru saistības	0		
			B.10.2	Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās aktīvu apjoma citu izmaiņu dēļ
				2

## III.3.2. Pārvērtēšanas konts

Aktīvu izmaiņas			Saistību un tīrās vērtības izmaiņas	
K.11	Nominālie turēšanas ienākumi(+)/zaudējumi(-):		K.11	Nominālie turēšanas ienākumi(+)/zaudējumi(-):
AN	Nefinanšu aktīvi	44	AF	Saistības
AN.1	Ražotie aktīvi	20	AF.2	Valūta un noguldījumi
AN.11	Pamatlīdzekļi	18	AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas
AN.12	Krājumi	1	AF.4	Aizdevumi
AN.13	Vērtslietas	1	AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls
AN.2	Neražotie aktīvi	23	AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves
AN.21	Materiālie neražotie aktīvi	23	AF.7	Citas kreditoru saistības
AN.22	Nemateriālie neražotie aktīvi	0		
AF	Finanšu aktīvi	2		
AF.1	Monetārais zelts un SDR	1		
AF.2	Valūta un noguldījumi	0		
AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	0		

Aktīvu izmaiņas			Saistību un tīrās vērtības izmaiņas	
AF.4	Aizdevumi	0		
AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	0		
AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	0		
AF.7	Citas debitoru saistības	0		
			B.10.3	Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās nominālo turēšanas ienākumu/zaudējumu dēļ
				38

## III.3.2.1. Neitrālo turēšanas ienākumu/zaudējumu konts

Aktīvu izmaiņas			Saistību un tīrās vērtības izmaiņas	
K.11.1	Neitrālie turēšanas ienākumi (+)/zaudējumi (-):		K.11.1	Neitrālie turēšanas ienākumi (+)/zaudējumi (-):
AN	Nefinanšu aktīvi	32	AF	Saistības
				14
AN.1	Ražotie aktīvi	20	AF.2	Valūta un noguldījumi
				2
AN.11	Pamatlīdzekļi	18	AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas
				4
AN.12	Krājumi	1	AF.4	Aizdevumi
				7
AN.13	Vērtslietas	1	AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls
				0
AN.2	Neražotie aktīvi	12	AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves
				0
AN.21	Materiālie neražotie aktīvi	12	AF.7	Citas kreditoru saistības
				0
AN.22	Nemateriālie neražotie aktīvi	0		
AF	Finanšu aktīvi	8		
AF.1	Monetārais zelts un SDR	2		
AF.2	Valūta un noguldījumi	3		
AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	0		
AF.4	Aizdevumi	2		
AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	0		
AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	0		
AF.7	Citas debitoru saistības	0		
			B.10.31	Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās neitrālo turēšanas ienākumu/zaudējumu dēļ
				26

## III.3.2.2. Reālo turēšanas ienākumu/zaudējumu konts

Aktīvu izmaiņas			Saistību un tīrās vērtības izmaiņas	
K.11.2	Reālie turēšanas ienākumi (+)/zaudējumi (-):		K.11.2	Reālie turēšanas ienākumi (+)/zaudējumi (-):
AN	Nefinanšu aktīvi	12	AF	Saistības
				- 7
AN.1	Ražotie aktīvi	0	AF.2	Valūta un noguldījumi
				- 2
AN.11	Pamatlīdzekļi	0	AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas
				3

Aktīvu izmaiņas			Saistību un tīrās vērtības izmaiņas		
AN.12	Krājumi	0	AF.4	Aizdevumi	-7
AN.13	Vērtslietas	0	AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	0
AN.2	Neražotie aktīvi	12	AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	0
AN.21	Materiālie neražotie aktīvi	12	AF.7	Citas kreditoru saistības	0
AN.22	Nemateriālie neražotie aktīvi	0			
AF	Finanšu aktīvi	-6			
AF.1	Monetārais zelts un SDR	0			
AF.2	Valūta un noguldījumi	-3			
AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	0			
AF.4	Aizdevumi	-2			
AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	0			
AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	0			
AF.7	Citas debitoru saistības	0			
			B.10.32	Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās reālo turēšanas ienākumu/zaudējumu dēļ	12

## IV. Bilances

## IV.1. Sākuma bilance

Aktīvi			Saistības un tīrā vērtība		
AN	Nefinanšu aktīvi	1 591	AF	Saistības	687
AN.1	Ražotie aktīvi	1 001	AF.2	Valūta un noguldījumi	102
AN.11	Pamatlīdzekļi	913	AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	212
AN.12	Krājumi	47	AF.4	Aizdevumi	328
AN.13	Vērtslietas	41	AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	4
AN.2	Neražotie aktīvi	590	AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	19
AN.21	Materiālie neražotie aktīvi	578	AF.7	Citas kreditoru saistības	22
AN.22	Nemateriālie neražotie aktīvi	12			
AF	Finanšu aktīvi	396			
AF.1	Monetārais zelts un SDR	80			
AF.2	Valūta un noguldījumi	150			
AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	0			
AF.4	Aizdevumi	115			
AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	12			
AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	20			
AF.7	Citas debitoru saistības	19			
			B.90	Tīrā vērtība	1 300

IV.2. *Izmaiņas bilancē*

Aktīvi			Saistības un tīrā vērtība		
Kopējās izmaiņas aktīvos			Kopējās izmaiņas saistībās		
AN	Nefinanšu aktīvi	56	AF	Saistības	176
AN.1	Ražotie aktīvi	25	AF.2	Valūta un noguldījumi	2
AN.11	Pamatlīdzekļi	20	AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	71
AN.12	Krājumi	1	AF.4	Aizdevumi	93
AN.13	Vērtslietas	4	AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	0
AN.2	Neražotie aktīvi	30	AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	0
AN.21	Materiālie neražotie aktīvi	30	AF.7	Citas kreditoru saistības	10
AN.22	Nemateriālie neražotie aktīvi	0			
AF	Finanšu aktīvi	123			
AF.1	Monetārais zelts un SDR	1			
AF.2	Valūta un noguldījumi	7			
AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	29			
AF.4	Aizdevumi	45			
AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	34			
AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	0			
AF.7	Citas debitoru saistības	6			
			B.10	Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās šādu iemeslu dēļ:	2
			B.10.1	Ietaupījumi un kapitāla pārvedumi	-38
			B.10.2	Citas aktīvu apjoma izmaiņas	2
			B.10.3	Nominālie turēšanas ienākumi/zaudējumi	38
			B.10.31	Neitrālie turēšanas ienākumi/zaudējumi	26
			B.10.32	Reālie turēšanas ienākumi/zaudējumi	12

IV.3. *Slēguma bilance*

Aktīvi			Saistības un tīrā vērtība		
AN	Nefinanšu aktīvi	1 647	AF	Saistības	863
AN.1	Ražotie aktīvi	1 026	AF.2	Valūta un noguldījumi	104
AN.11	Pamatlīdzekļi	933	AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	283
AN.12	Krājumi	48	AF.4	Aizdevumi	421
AN.13	Vērtspapīri, kas nav akcijas	45	AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	4
AN.2	Neražotie aktīvi	620	AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	19
AN.21	Materiālie neražotie aktīvi	608	AF.7	Citas kreditoru saistības	32

Aktīvi			Saistības un tīrā vērtība	
AN.22	Nemateriālie neražotie aktīvi	12		
AF	Finanšu aktīvi	519		
AF.1	Monetārais zelts un SDR	81		
AF.2	Valūta un noguldījumi	157		
AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	29		
AF.4	Aizdevumi	160		
AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	46		
AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	20		
AF.7	Citas debitoru saistības	25		
			B.90	Tīrā vērtība 1 302

## A.IV.6. tabula. Pilnīga kontu secība mājsaimniecībām

## I. Ražošanas konts

Izlietojumi			Resursi	
P.2	Starpproduktu patēriņš	694	P.1	Produkcija 1 269
			P.11	Tirgus produkcija 1 129
			P.12	Produkcija pašu galapatēriņam 140
B.1g	Bruto pievienotā vērtība	575		
K.1	Pamatkapitāla patēriņš	42		
B.1n	Tīrā pievienotā vērtība	533		

## II. Ienākuma sadales un izlietojuma konts

## II.1. Ienākuma primārās sadales konts

## II.1.1. Ienākuma radīšanas konts

Izlietojumi			Resursi	
D.1	Darba ņēmēju kompensācija	39	B.1n	Tīrā pievienotā vērtība 533
D.11	Algas	39		
D.12	Darba devēju sociālās iemaksas	0		
D.121	Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas	0		
D.122	Darba devēju aprēķinātās sociālās iemaksas	0		
D.29	Citi ražošanas nodokļi	3		
D.39	Citas ražošanas subsīdijas	- 1		
B.2	Darbības rezultāts	60		
B.3	Jauktais ienākums	432		

## II.1.2. Primārā ienākuma sadales konts

Izlietojumi			Resursi		
D.4	Īpašuma ienākums	44	B.2	Darbības rezultāts	60
D.41	Procenti	17	B.3	Jauktais ienākums	432
D.45	Noma	27			
			D.1	Darba ņēmēju kompensācija	766
			D.11	Algas	573
			D.12	Darba devēju sociālās iemaksas	193
			D.121	Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas	174
			D.122	Darba devēju aprēķinātās sociālās iemaksas	19
			D.4	Īpašuma ienākums	134
			D.41	Procenti	33
			D.42	Sabiedrību sadalītais ienākums	57
			D.421	Dividendes	13
			D.422	Atvilkumi no kvazisabiedrību ienākuma	44
			D.43	Reinvestētie ieņēmumi no tiešajiem ārvalstu ieguldījumiem	3
			D.44	Īpašuma ienākums, ko attiecina uz apdrošinājuma ņēmējiem	20
			D.45	Noma	21
B.5	Primārā ienākuma atlikums	1 348			

## II.1.2.1. Uzņēmējdarbības ienākuma konts

Izlietojumi			Resursi		
D.4	Īpašuma ienākums	7	B.2	Darbības rezultāts	60
D.41	Procenti	0	B.3	Jauktais ienākums	432
D.45	Noma	7			
			D.4	Īpašuma ienākums	5
			D.41	Procenti	0
			D.42	Sabiedrību sadalītais ienākums	5
			D.421	Dividendes	5
			D.422	Atvilkumi no kvazisabiedrību ienākuma	0
			D.44	Īpašuma ienākums, ko attiecina uz apdrošinājuma ņēmējiem	0
B.4	Uzņēmējdarbības ienākums	490			

## II.1.2.2. Cita primārā ienākuma sadales konts

Izlietojumi			Resursi		
D.4	Īpašuma ienākums	37	B.4	Uzņēmējdarbības ienākums	490
D.41	Procenti	17			
D.45	Noma	20	D.1	Darba ņēmēju kompensācija	766

Izlietojumi		Resursi	
		D.11	Algas 573
		D.12	Darba devēju sociālās iemaksas 193
		D.121	Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas 174
		D.122	Darba devēju aprēķinātās sociālās iemaksas 19
		D.4	Īpašuma ienākums 129
		D.41	Procenti 33
		D.42	Sabiedrību sadalītais ienākums 52
		D.421	Dividendes 8
		D.422	Atvilkumi no kvazisabiedrību ienākuma 44
		D.43	Reinvestētie ieņēmumi no tiešajiem ārvalstu ieguldījumiem 3
		D.44	Īpašuma ienākums, ko attiecina uz apdrošinājumaņēmējiem 20
		D.45	Noma 21
B.5	Primārā ienākuma atlikums	1 348	

## II.2. Ienākuma otrreizējās sadales konts

Izlietojumi		Resursi	
D.5	Ienākuma, bagātības utt. kārtējie nodokļi 178	B.5	Primārā ienākuma atlikums 1348
D.51	Ienākuma nodokļi 176		
D.59	Citi kārtējie nodokļi 2	D.61	Sociālās iemaksas 0
		D.611	Faktiskās sociālās iemaksas 0
D.61	Sociālās iemaksas 322	D.6111	Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas 0
D.611	Faktiskās sociālās iemaksas 303	D.61111	Darba devēju obligātās faktiskās sociālās iemaksas 0
D.6111	Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas 174	D.61112	Darba devēju brīvprātīgās faktiskās sociālās iemaksas 0
D.61111	Darba devēju obligātās sociālās iemaksas 160	D.6112	Darbaņēmēju sociālās iemaksas 0
D.61112	Darba devēju brīvprātīgās faktiskās sociālās iemaksas 14	D.61121	Darbaņēmēju obligātās sociālās iemaksas 0
D.6112	Darbaņēmēju sociālās iemaksas 97	D.61122	Darbaņēmēju brīvprātīgās sociālās iemaksas 0
D.61121	Darbaņēmēju obligātās sociālās iemaksas 85		
D.61122	Darbaņēmēju brīvprātīgās sociālās iemaksas 12	D.62	Sociālie pabalsti, kas nav sociālie pabalsti natūrā 332
D.6113	Pašnodarbināto un nenodarbināto personu sociālās iemaksas 32	D.621	Sociālās nodrošināšanas pabalsti skaidrā naudā 232
D.61131	Pašnodarbināto un nenodarbināto personu obligātās sociālās iemaksas 22	D.622	Privāti fondētie sociālie pabalsti 29
D.61132	Pašnodarbināto un nenodarbināto personu brīvprātīgās sociālās iemaksas 10	D.623	Nefondētie darbaņēmēju sociālie pabalsti 19
D.612	Aprēķinātās sociālās iemaksas 19	D.624	Sociālās palīdzības pabalsti skaidrā naudā 52

Izlietojumi			Resursi		
D.62	Sociālie pabalsti, kas nav sociālie pabalsti natūrā	0	D.7	Citi kārtējie pārvedumi	36
D.622	Privāti fondētie sociālie pabalsti	0	D.72	Nedzīvības apdrošināšanas prasījumi	35
			D.75	Dažādi kārtējie pārvedumi	1
D.7	Citi kārtējie pārvedumi	71			
D.71	Nedzīvības tīrie apdrošināšanas pārvedumi	31			
D.75	Dažādi kārtējie pārvedumi	40			
B.6	<i>Izmantojamais ienākums</i>	1 145			

## II.3. Ienākuma pārdales natūrā kots

Izlietojumi			Resursi		
			B.6	<i>Izmantojamais ienākums</i>	1145
			D.63	Sociālie pārvedumi natūrā	219
			D.631	Sociālie pabalsti natūrā	162
			D.6311	Sociālās nodrošināšanas pabalsti, atlīdzinājumi	78
			D.6312	Citi sociālās nodrošināšanas pabalsti natūrā	65
			D.6313	Sociālās palīdzības pabalsti natūrā	19
			D.632	Individuālu ārpustirgus preču un pakalpojumu pārvedumi	57
B.7	<i>Koriģēts izmantojamais ienākums</i>	1 364			

## II.4. Ienākuma izlietojuma kots

## II.4.1. Izmantojamā ienākuma izlietojuma kots

Izlietojumi			Resursi		
P.3	Galapatēriņa izdevumi	996	B.6	<i>Izmantojamais ienākums</i>	1 145
P.31	Individuāla patēriņa izdevumi	996			
			D.8	Korekcija sakarā ar izmaiņām mājāsaimniecību tīrajā pašu kapitālā pensiju fondu rezervēs	11
B.8	<i>Ietaupījumi</i>	160			

## II.4.2. Koriģētā izmantojamā ienākuma izlietojuma kots

Izlietojumi			Resursi		
P.4	Faktiskais galapatēriņš	1215	B.7	<i>Koriģēts izmantojamais ienākums</i>	1 364
P.41	Faktiskais individuālais patēriņš	1 215			
			D.8	Korekcija sakarā ar izmaiņām mājāsaimniecību tīrajā pašu kapitālā pensiju fondu rezervēs	11
B.8	<i>Ietaupījumi</i>	160			



## III. Uzkrājumu konti

## III.1. Kapitāla konts

## III.1.1. Konts "Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās ietaupījumu un kapitāla pārvedumu dēļ"

Aktīvu izmaiņas		Saistību un tīrās vērtības izmaiņas	
B.10.1	Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās ietaupījumu un kapitāla pārvedumu dēļ	178	B.8n Tīrie ietaupījumi 160
			D.9 Saņemamie kapitāla pārvedumi 23
			D.92 Ieguldījumu dotācijas 0
			D.99 Citi kapitāla pārvedumi 23
			D.9 Maksājami kapitāla pārvedumi - 5
			D.91 Kapitāla nodokļi - 2
			D.99 Citi kapitāla pārvedumi - 3

## III.1.2. Konts "Nefinanšu aktīvu iegādes"

Aktīvu izmaiņas		Saistību un tīrās vērtības izmaiņas	
P.51	Bruto ieguldījumi pamatkapitālā	61	B.10.1 Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās ietaupījumu un kapitāla pārvedumu dēļ 178
P.511	Materiālo pamatlīdzekļu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas	49	
P.5111	Jaunu materiālo pamatlīdzekļu iegādes	50	
P.5112	Esošu materiālo pamatlīdzekļu iegādes	4	
P.5113	Esošu materiālo pamatlīdzekļu realizācijas	- 5	
P.512	Nemateriālo pamatlīdzekļu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas	12	
P.5121	Jaunu nemateriālo pamatlīdzekļu iegādes	9	
P.5122	Esošu nemateriālo pamatlīdzekļu iegādes	3	
P.5123	Esošu nemateriālo pamatlīdzekļu realizācijas	0	
P.513	Neražoto nefinanšu aktīvu vērtības papildinājumi	0	
P.5131	Neražoto nefinanšu aktīvu lieli uzlabojumi	0	
P.5132	Neražoto nefinanšu aktīvu īpašumtiesību pārejas izmaksas	0	
K.1	Pamatkapitāla patēriņš	- 42	
P.52	Krājumu izmaiņas	2	
P.53	Vērtslietu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas	5	
K.2	Neražoto nefinanšu aktīvu iegādes, no kā atskaitītas to realizācijas	4	

Aktīvu izmaiņas			Saistību un tīrās vērtības izmaiņas	
K.21	Zemes un citu materiālo neražoto aktīvu iegādes, no kā atskaitītas to realizācijas	3		
K.22	Nemateriālo neražoto aktīvu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas	1		
B.9	Neto aizdevums (+) / neto aizņēmums(-)	148		

## III.2. Finanšu konts

Aktīvu izmaiņas			Saistību un tīrās vērtības izmaiņas		
F	Finanšu aktīvu tīrā iegāde	181	F	Saistību tīrā uzņemšanās	33
F.2	Valūta un noguldījumi	68	F.2	Valūta un noguldījumi	0
F.21	Valūta	10	F.22	Pārvedami noguldījumi	0
F.22	Pārvedami noguldījumi	41	F.29	Citi noguldījumi	0
F.29	Citi noguldījumi	17			
			F.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	0
F.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	29			
			F.4	Aizdevumi	28
F.4	Aizdevumi	5	F.41	Īstermiņa	11
F.41	Īstermiņa	3	F.42	Ilgtermiņa	17
F.42	Ilgtermiņa	2			
			F.7	Citas kreditoru saistības	5
F.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	3	F.71	Tirdzniecības kredīti un avansi	4
			F.79	Citas kreditoru saistības, izņemot tirdzniecības kredītus un avansus	1
F.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	36			
F.61	Mājsaimniecību tīrais pašu kapitāls dzīvības apdrošināšanas rezervēs un pensiju fondu rezervēs	33			
F.611	Mājsaimniecību tīrais pašu kapitāls dzīvības apdrošināšanas rezervēs	22			
F.612	Mājsaimniecību tīrais pašu kapitāls pensiju fondu rezervēs	11			
F.62	Apdrošināšanas prēmiju priekšsamaksa un atlikto apdrošināšanas atlīdzību prasību rezerves	3			
F.7	Citas debitoru saistības	40			
F.71	Tirdzniecības kredīti un avansi	11			
F.79	Citas debitoru saistības, izņemot tirdzniecības kredītus un avansus	29			
			B.9	Tīrais aizdevums (+)/tīrais aizņēmums(-)	148

## III.3. Citas izmaiņas aktīvu kontos

## III.3.1. Konts "Citas izmaiņas aktīvu apjomā"

Aktīvu izmaiņas			Saistību un tīrās vērtības izmaiņas		
AN	Nefinanšu aktīvi	0	AF	Saistības	0
AN.1	Ražotie aktīvi	0	K.7	Katastrofāli zaudējumi	0
K.4	Ražoto aktīvu saimnieciskā rašanās	0	K.8	Nekompensējami aresti	0
K.7	Katastrofāli zaudējumi	0	K.10	Citur neminētas citas izmaiņas finanšu aktīvu un saistību apjomā	0
K.8	Nekompensējami aresti	0	K.12	Izmaiņas klasifikācijās un struktūrā	0
K.9	Citur neminētas citas izmaiņas nefinanšu aktīvu apjomā	0	K.12.1	Izmaiņas sektoru klasifikācijā un struktūrā	0
K.12	Izmaiņas klasifikācijās un struktūrā	0	K.12.2	Izmaiņas aktīvu un saistību klasifikācijā	0
K.12.1	Izmaiņas sektoru klasifikācijā un struktūrā	0	K.12.22	Aktīvu vai saistību klasifikācijas izmaiņas, kas nav zelta monetizācija/demonetizācija	0
K.12.2	Izmaiņas aktīvu un saistību klasifikācijā	0			
K.12.21	Zelta monetizācija/demonetizācija	0	tostarp: AF.2	Valūta un noguldījumi	0
K.12.22	Aktīvu vai saistību klasifikācijas izmaiņas, kas nav zelta monetizācija/demonetizācija	0	AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	0
			AF.4	Aizdevumi	0
tostarp: AN.11	Pamatlīdzekļi	0	AF.7	Citas kreditoru saistības	0
AN.12	Krājumi	0			
AN.13	Vērtslietas	0			
AN.2	Neražotie aktīvi	0			
K.3	Neražoto aktīvu saimnieciskā rašanās	0			
K.5	Nekultivēto bioloģisko resursu dabiskais pieaugums	0			
K.6	Neražoto aktīvu saimnieciskā izzušana	0			
K.61	Dabas aktīvu sarukšana	0			
K.62	Cita neražoto aktīvu saimnieciskā izzušana	0			
K.7	Katastrofāli zaudējumi	0			
K.8	Nekompensējami aresti	0			
K.9	Citur neminētas citas izmaiņas nefinanšu aktīvu apjomā	0			
K.12	Izmaiņas klasifikācijās un struktūrā	0			
K.12.1	Izmaiņas sektoru klasifikācijā un struktūrā	0			
K.12.2	Izmaiņas aktīvu un saistību klasifikācijā	0			
K.12.22	Aktīvu vai saistību klasifikācijas izmaiņas, kas nav zelta monetizācija/demonetizācija	0			
tostarp: AN.21	Materiālie neražotie aktīvi	0			
AN.22	Nemateriālie neražotie aktīvi	0			

Aktīvu izmaiņas			Saistību un tīrās vērtības izmaiņas	
AF	Finanšu aktīvi	2		
K.7	Katastrofāli zaudējumi	0		
K.8	Nekompensējami aresti	0		
K.10	Citur neminētas citas izmaiņas finanšu aktīvu un saistību apjomā	2		
K.12	Izmaiņas klasifikācijā un struktūrā	0		
K.12.1	Izmaiņas sektoru klasifikācijā un struktūrā	0		
K.12.2	Izmaiņas aktīvu un saistību klasifikācijā	0		
K.12.22	Aktīvu vai saistību klasifikācijas izmaiņas, kas nav zelta monetizācija/demonetizācija	0		
tostarp:				
AF.2	Valūta un noguldījumi	0		
AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	0		
AF.4	Aizdevumi	0		
AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	0		
AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	2		
AF.7	Citas debitoru saistības	0		
			B.10.2	Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās aktīvu apjoma citu izmaiņu dēļ
				2

## III.3.2. Pārvērtēšanas konts

Aktīvu izmaiņas			Saistību un tīrās vērtības izmaiņas	
K.11	Nominālie turēšanas ienākumi(+)/zaudējumi(-):		K.11	Nominālie turēšanas ienākumi(+)/zaudējumi(-):
AN	Nefinanšu aktīvi	80	AF	Saistības
				0
AN.1	Ražotie aktīvi	35	AF.2	Valūta un noguldījumi
				0
AN.11	Pamatlīdzekļi	28	AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas
				0
AN.12	Krājumi	2	AF.4	Aizdevumi
				0
AN.13	Vērtslietas	5	AF.7	Citas kreditoru saistības
				0
AN.2	Neražotie aktīvi	45		
AN.21	Materiālie neražotie aktīvi	45		
AN.22	Nemateriālie neražotie aktīvi	0		
AF	Finanšu aktīvi	16		
AF.2	Valūta un noguldījumi	0		
AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	6		
AF.4	Aizdevumi	0		
AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	10		
AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	0		
AF.7	Citas debitoru saistības	0		
			B.10.3	Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās nominālo turēšanas ienākumu/zaudējumu dēļ
				96

## III.3.2.1. Neitrālo turēšanas ienākumu/zaudējumu konts

Aktīvu izmaiņas				Saistību un tīrās vērtības izmaiņas	
K.11.1 Neitrālie turēšanas ienākumi (+)/zaudējumi (-):				K.11.1 Neitrālie turēšanas ienākumi (+)/zaudējumi (-):	
AN	Nefinanšu aktīvi	56	AF	Saistības	6
AN.1	Ražotie aktīvi	34	AF.2	Valūta un noguldījumi	0
AN.11	Pamatlīdzekļi	28	AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	0
AN.12	Krājumi	2	AF.4	Aizdevumi	3
AN.13	Vērtslietas	4	AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	0
AN.2	Neražotie aktīvi	22	AF.7	Citas kreditoru saistības	2
AN.21	Materiālie neražotie aktīvi	22			
AN.22	Nemateriālie neražotie aktīvi	0			
AF	Finanšu aktīvi	36			
AF.2	Valūta un noguldījumi	17			
AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	4			
AF.4	Aizdevumi	0			
AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	8			
AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	6			
AF.7	Citas debitoru saistības	1			
			B.10.31	Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās neitrālo turēšanas ienākumu/zaudējumu dēļ	87

## III.3.2.2. Reālo turēšanas ienākumu/zaudējumu konts

Aktīvu izmaiņas				Saistību un tīrās vērtības izmaiņas	
K.11.2 Reālie turēšanas ienākumi (+)/zaudējumi (-):				K.11.2 Reālie turēšanas ienākumi (+)/zaudējumi (-):	
AN	Nefinanšu aktīvi	24	AF	Saistības	- 6
AN.1	Ražotie aktīvi	1	AF.2	Valūta un noguldījumi	0
AN.11	Pamatlīdzekļi	0	AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	0
AN.12	Krājumi	0	AF.4	Aizdevumi	- 3
AN.13	Vērtslietas	1	AF.7	Citas kreditoru saistības	- 2
AN.2	Neražotie aktīvi	22			
AN.21	Materiālie neražotie aktīvi	22			
AN.22	Nemateriālie neražotie aktīvi	0			
AF	Finanšu aktīvi	- 20			
AF.2	Valūta un noguldījumi	- 17			

Aktīvu izmaiņas		Saistību un tīrās vērtības izmaiņas	
AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	2	
AF.4	Aizdevumi	0	
AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	2	
AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	- 6	
AF.7	Citas debitoru saistības	- 1	
		B.10.32	Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās reālo turēšanas ienākumu/zaudējumu dēļ
			9

## IV. Bilances

## IV.1. Sākuma bilance

Aktīvi		Saistības un tīrā vērtība	
AN	Nefinanšu aktīvi	2 822	AF Saistības 289
AN.1	Ražotie aktīvi	1 698	AF.2 Valūta un noguldījumi 10
AN.11	Pamatlīdzekļi	1 423	AF.3 Vērtspapīri, kas nav akcijas 2
AN.12	Krājumi	97	AF.4 Aizdevumi 169
AN.13	Vērtslietas	178	AF.7 Citas kreditoru saistības 108
AN.2	Neražotie aktīvi	1 124	
AN.21	Materiālie neražotie aktīvi	1 124	
AN.22	Nemateriālie neražotie aktīvi	0	
AF	Finanšu aktīvi	1 819	
AF.2	Valūta un noguldījumi	840	
AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	198	
AF.4	Aizdevumi	24	
AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	411	
AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	291	
AF.7	Citas debitoru saistības	55	
		B.90	Tīrā vērtība 4 352

## IV.2. Izmaiņas bilancē

Aktīvi		Saistības un tīrā vērtība	
Kopējās izmaiņas aktīvos		Kopējās izmaiņas saistībās	
AN	Nefinanšu aktīvi	110	AF Saistības 33
AN.1	Ražotie aktīvi	61	AF.2 Valūta un noguldījumi 0
AN.11	Pamatlīdzekļi	47	AF.3 Vērtspapīri, kas nav akcijas 0

Aktīvi			Saistības un tīrā vērtība		
AN.12	Krājumi	4	AF.4	Aizdevumi	28
AN.13	Vērtslietas	10	AF.7	Citas kreditoru saistības	5
AN.2	Neražotie aktīvi	49			
AN.21	Materiālie neražotie aktīvi	48			
AN.22	Nemateriālie neražotie aktīvi	1			
AF	Finanšu aktīvi	199			
AF.2	Valūta un noguldījumi	68			
AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	35			
AF.4	Aizdevumi	5			
AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	13			
AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	38			
AF.7	Citas debitoru saistības	40			
			B.10	Tīrās vērtības izmaiņas, kopā, kas radušās šādu iemeslu dēļ:	276
			B.10.1	Ietaupījumi un kapitāla pārvedumi	178
			B.10.2	Citas aktīvu apjoma izmaiņas	2
			B.10.3	Nominālie turēšanas ienākumi/zaudējumi	96
			B.10.31	Neitrālie turēšanas ienākumi/zaudējumi	87
			B.10.32	Reālie turēšanas ienākumi/zaudējumi	9

## IV.3. Slēguma bilance

Aktīvi			Saistības un tīrā vērtība		
AN	Nefinanšu aktīvi	2 932	AF	Saistības	322
AN.1	Ražotie aktīvi	1 759	AF.2	Valūta un noguldījumi	10
AN.11	Pamatlīdzekļi	1 470	AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	2
AN.12	Krājumi	101	AF.4	Aizdevumi	197
AN.13	Vērtslietas	188	AF.7	Citas kreditoru saistības	113
AN.2	Neražotie aktīvi	1 173			
AN.21	Materiālie neražotie aktīvi	1 172			
AN.22	Nemateriālie neražotie aktīvi	1			
AF	Finanšu aktīvi	2 018			
AF.2	Valūta un noguldījumi	908			
AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	233			
AF.4	Aizdevumi	29			
AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	424			
AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	329			
AF.7	Citas debitoru saistības	95			
			B.90	Tīrā vērtība	4 628

A.IV.7. tabula. **Pilnīga kontu secība bezpeļņas iestādēm mājāsaimniecību apkalpošanai****I. Ražošanas konts**

Izlietojumi			Resursi		
P.2	Starpproduktu patēriņš	6	P.1	Produkcija	37
			P.11	Tirgus produkcija	21
			P.12	Produkcija pašu galapatēriņam	0
			P.13	Cita ārpustirgus produkcija	16
B.1g	Bruto pievienotā vērtība	31			
K.1	Pamatkapitāla patēriņš	3			
B.1n	Tūrā pievienotā vērtība	28			

**II. Ienākuma sadales un izlietojuma konts**

## II.1. Ienākuma primārās sadales konts

## II.1.1. Ienākuma radīšanas konts

Izlietojumi			Resursi		
D.1	Darba ņēmēju kompensācija	23	B.1n	Tūrā pievienotā vērtība	28
D.11	Algas	12			
D.12	Darba devēju sociālās iemaksas	11			
D.121	Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas	10			
D.122	Darba devēju aprēķinātās sociālās iemaksas	1			
D.29	Citi ražošanas nodokļi	0			
D.39	Citas ražošanas subsīdijas	0			
B.2	Darbības rezultāts	5			

## II.1.2. Primārā ienākuma sadales konts

Izlietojumi			Resursi		
D.4	Īpašuma ienākums	7	B.2	Darbības rezultāts	5
D.41	Procenti	7			
D.42	Sabiedrību sadalītais ienākums	0	D.4	Īpašuma ienākums	5
D.422	Atvilkumi no kvazisabiedrību ienākuma	0	D.41	Procenti	5
D.43	Reinvestētie ieņēmumi no tiešajiem ārvalstu ieguldījumiem	0	D.42	Sabiedrību sadalītais ienākums	0
D.44	Īpašuma ienākums, ko attiecina uz apdrošinājuma ņēmējiem	0	D.421	Dividendes	0
D.45	Noma	0	D.422	Atvilkumi no kvazisabiedrību ienākuma	0
			D.43	Reinvestētie ieņēmumi no tiešajiem ārvalstu ieguldījumiem	0
			D.44	Īpašuma ienākums, ko attiecina uz apdrošinājuma ņēmējiem	0
			D.45	Noma	0
B.5	Primārā ienākuma atlikums	3			



## II.1.2.1. Uzņēmējdarbības ienākuma konts

Izlietojumi			Resursi		
D.4	Īpašuma ienākums	2	B.2	Darbības rezultāts	5
D.41	Procenti	2			
D.45	Noma	0	D.4	Īpašuma ienākums	0
			D.41	Procenti	0
			D.42	Sabiedrību sadalītais ienākums	0
			D.421	Dividendes	0
			D.422	Atvilkumi no kvazisabiedrību ienākuma	0
B.4	Uzņēmējdarbības ienākums	3			

## II.1.2.2. Cita primārā ienākuma sadales konts

Izlietojumi			Resursi		
D.4	Īpašuma ienākums	5	B.4	Uzņēmējdarbības ienākums	3
D.41	Procenti	5			
D.45	Noma	0	D.4	Īpašuma ienākums	5
			D.41	Procenti	5
			D.42	Sabiedrību sadalītais ienākums	0
			D.421	Dividendes	0
			D.422	Atvilkumi no kvazisabiedrību ienākuma	0
			D.43	Reinvestētie ieņēmumi no tiešajiem ārvalstu ieguldījumiem	0
			D.44	Īpašuma ienākums, ko attiecina uz apdrošinājumaņēmējiem	0
			D.45	Noma	0
B.5	Primārā ienākuma atlikums	3			

## II.2. Ienākuma otrreizējās sadales konts

Izlietojumi			Resursi		
D.5	Ienākuma, bagātības utt. kārtējie nodokļi	0	B.5	Primārā ienākuma atlikums	3
D.59	Citi kārtējie nodokļi	0			
			D.61	Sociālās iemaksas	1
D.62	Sociālie pabalsti, kas nav sociālie pabalsti natūrā	1	D.611	Faktiskās sociālās iemaksas	0
D.622	Privāti fondētie sociālie pabalsti	0	D.6111	Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas	0
D.623	Nefondētie darbaņēmēju sociālie pabalsti	1	D.61111	Darba devēju obligātās faktiskās sociālās iemaksas	0
			D.6112	Darbaņēmēju sociālās iemaksas	0
D.7	Citi kārtējie pārvedumi	2	D.61121	Darbaņēmēju obligātās sociālās iemaksas	0
D.71	Nedzīvības tīrās apdrošināšanas prēmijas	0	D.61122	Darbaņēmēju brīvprātīgās sociālās iemaksas	0
D.75	Dažādi kārtējie pārvedumi	2	D.612	Aprēķinātās sociālās iemaksas	1

Izlietojumi		Resursi	
		D.7	Citi kārtējie pārvedumi 36
		D.72	Nedzīvības apdrošināšanas prasījumi 0
		D.75	Dažādi kārtējie pārvedumi 36
B.6	Izmantojamais ienākums 37		

## II.3. Ienākuma pārdales natūrā konts

Izlietojumi		Resursi	
D.63	Sociālie pārvedumi natūrā 13	B.6	Izmantojamais ienākums 37
D.631	Sociālie pabalsti natūrā 0		
D.6313	Sociālās palīdzības pabalsti natūrā 0		
D.632	Individuālu ārpustirgus preču un pakalpojumu pārvedumi 13		
B.7	Koriģēts izmantojamais ienākums 24		

## II.4. Ienākuma izlietojuma konts

## II.4.1. Izmantojamā ienākuma izlietojuma konts

Izlietojumi		Resursi	
P.3	Galapatēriņa izdevumi 13	B.6	Izmantojamais ienākums 37
P.31	Individuālā patēriņa izdevumi 13		
D.8	Korekcija sakarā ar izmaiņām mājsaimniecību tīrajā pašu kapitālā pensiju fondu rezervēs 0		
B.8	Ietaupījumi 24		

## II.4.2. Koriģētā izmantojamā ienākuma izlietojuma konts

Izlietojumi		Resursi	
D.8	Korekcija sakarā ar izmaiņām mājsaimniecību tīrajā pašu kapitālā pensiju fondu rezervēs 0	B.7	Koriģēts izmantojamais ienākums 24
B.8	Ietaupījumi 24		

## III. Uzkrājumu konti

## III.1. Kapitāla konts

## III.1.1. Konts "Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās ietaupījumu un kapitāla pārvedumu dēļ"

Aktīvu izmaiņas		Saistību un tīrās vērtības izmaiņas	
B.10.1	Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās ietaupījumu un kapitāla pārvedumu dēļ 21	B.8n	Tīrie ietaupījumi 24
		D.9	Saņemamie kapitāla pārvedumi 0
		D.92	Ieguldījumu dotācijas 0
		D.99	Citi kapitāla pārvedumi 0

## Aktīvu izmaiņas

## Saistību un tīrās vērtības izmaiņas

			D.9	Maksājамie kapitāla pārvedumi	- 3
			D.91	Kapitāla nodokļi	0
			D.99	Citi kapitāla pārvedumi	- 3

## III.1.2. Konts "Nefinanšu aktīvu iegādes"

## Aktīvu izmaiņas

## Saistību un tīrās vērtības izmaiņas

P.51	Bruto ieguldījumi pamatkapitālā	19	B.10.1	Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās ietaupījumu un kapitāla pārvedumu dēļ	21
P.511	Materiālo pamatlīdzekļu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas	14			
P.5111	Jaunu materiālo pamatlīdzekļu iegādes	13			
P.5112	Esošu materiālo pamatlīdzekļu iegādes	1			
P.5113	Esošu materiālo pamatlīdzekļu realizācijas	0			
P.512	Nemateriālo pamatlīdzekļu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas	5			
P.5121	Jaunu nemateriālo pamatlīdzekļu iegādes	10			
P.5122	Esošu nemateriālo pamatlīdzekļu iegādes	0			
P.5123	Esošu nemateriālo pamatlīdzekļu realizācijas	- 5			
P.513	Neražoto nefinanšu aktīvu vērtības papildinājumi	0			
P.5131	Neražoto nefinanšu aktīvu lieli uzlabojumi	0			
P.5132	Neražoto nefinanšu aktīvu īpašumtiesību pārejas izmaksas	0			
K.1	Pamatkapitāla patēriņš	- 3			
P.52	Krājumu izmaiņas	0			
P.53	Vērtslietu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas	0			
K.2	Neražoto nefinanšu aktīvu iegādes, no kā atskaitītas to realizācijas	1			
K.21	Zemes un citu materiālo neražoto aktīvu iegādes, no kā atskaitītas to realizācijas	1			
K.22	Nemateriālo neražoto aktīvu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas	0			
B.9	Tīrais aizdevums (+)/tīrais aizņēmums(-)	4			

## III.2. Finanšu konts

## Aktīvu izmaiņas

## Saistību un tīrās vērtības izmaiņas

F	Finanšu aktīvu tīrā iegāde	32	F	Saistību tīrā uzņemšanās	28
F.2	Valūta un noguldījumi	12	F.2	Valūta un noguldījumi	0
F.21	Valūta	2	F.22	Pārvedami noguldījumi	0
F.22	Pārvedami noguldījumi	7	F.29	Citi noguldījumi	0

Aktīvu izmaiņas			Saistību un tīrās vērtības izmaiņas		
F.29	Citi noguldījumi	3			
			F.3	Vērtspāpīri, kas nav akcijas	0
F.3	Vērtspāpīri, kas nav akcijas	12			
			F.4	Aizdevumi	24
F.4	Aizdevumi	0	F.41	Īstermiņa	17
F.41	Īstermiņa	0	F.42	Ilgtermiņa	7
F.42	Ilgtermiņa	0			
			F.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	4
F.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	0	F.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	0
F.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	0	F.61	Mājsaimniecību tīrais pašu kapitāls dzīvības apdrošināšanas rezervēs un pensiju fondu rezervēs	0
F.62	Apdrošināšanas prēmiju priekšsamaksa un atlikto apdrošināšanas atlīdzību prasību rezerves	0	F.612	Mājsaimniecību tīrais pašu kapitāls pensiju fondu rezervēs	0
F.7	Citas debitoru saistības	8	F.7	Citas kreditoru saistības	0
F.71	Tirdzniecības kredīti un avansi	0	F.71	Tirdzniecības kredīti un avansi	0
F.79	Citas debitoru saistības, izņemot tirdzniecības kredītus un avansus	8	F.79	Citas kreditoru saistības, izņemot tirdzniecības kredītus un avansus	0
			B.9	Tīrais aizdevums (+)/tīrais aizņēmums(-)	4

## III.3. Citas izmaiņas aktīvu kontos

## III.3.1. Konts "Citas izmaiņas aktīvu apjomā"

Aktīvu izmaiņas			Saistību un tīrās vērtības izmaiņas		
AN	Nefinanšu aktīvi	0	AF	Saistības	0
AN.1	Ražotie aktīvi	0	K.7	Katastrofāli zaudējumi	0
K.4	Ražoto aktīvu saimnieciskā rašanās	0	K.8	Nekompensējami aresti	0
K.7	Katastrofāli zaudējumi	0	K.10	Citur neminētas citas izmaiņas finanšu aktīvu un saistību apjomā	0
K.8	Nekompensējami aresti	0	K.12	Izmaiņas klasifikācijās un struktūrā	0
K.9	Citur neminētas citas izmaiņas nefinanšu aktīvu apjomā	0	K.12.1	Izmaiņas sektoru klasifikācijā un struktūrā	0
K.12	Izmaiņas klasifikācijās un struktūrā	0	K.12.2	Izmaiņas aktīvu un saistību klasifikācijā	0
K.12.1	Izmaiņas sektoru klasifikācijā un struktūrā	0	K.12.22	Aktīvu vai saistību klasifikācijas izmaiņas, kas nav zelta monetizācija/demonetizācija	0
K.12.2	Izmaiņas aktīvu un saistību klasifikācijā	0			
K.12.22	Aktīvu vai saistību klasifikācijas izmaiņas, kas nav zelta monetizācija/demonetizācija	0	tostarp:		
			AF.2	Valūta un noguldījumi	0
			AF.3	Vērtspāpīri, kas nav akcijas	0
tostarp:			AF.4	Aizdevumi	0
AN.11	Pamatlīdzekļi	0	AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	0
AN.12	Krājumi	0	AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	0
AN.13	Vērtslietas	0			

Aktīvu izmaiņas			Saistību un tīrās vērtības izmaiņas		
AN.2	Neražotie aktīvi	0	AF.7	Citas kreditoru saistības	0
K.3	Neražoto aktīvu saimnieciskā rašanās	0			
K.5	Nekultivēto bioloģisko resursu dabiskais pieaugums	0			
K.6	Neražoto aktīvu saimnieciskā izzušana	0			
K.61	Dabas aktīvu sarukšana	0			
K.62	Cita neražoto aktīvu saimnieciskā izzušana	0			
K.7	Katastrofāli zaudējumi	0			
K.8	Nekompensējami aresti	0			
K.9	Citur neminētas citas izmaiņas nefinanšu aktīvu apjomā	0			
K.12	Izmaiņas klasifikācijās un struktūrā	0			
K.12.1	Izmaiņas sektoru klasifikācijā un struktūrā	0			
K.12.2	Izmaiņas aktīvu un saistību klasifikācijā	0			
K.12.22	Aktīvu vai saistību klasifikācijas izmaiņas, kas nav zelta monetizācija/demonetizācija	0			
tostarp:					
AN.21	Materiālie neražotie aktīvi	0			
AN.22	Nemateriālie neražotie aktīvi	0			
AF	Finanšu aktīvi	0			
K.7	Katastrofāli zaudējumi	0			
K.8	Nekompensējami aresti	0			
K.10	Citur neminētas citas izmaiņas finanšu aktīvu un saistību apjomā	0			
K.12	Izmaiņas klasifikācijās un struktūrā	0			
K.12.1	Izmaiņas sektoru klasifikācijā un struktūrā	0			
K.12.2	Izmaiņas aktīvu un saistību klasifikācijā	0			
K.12.22	Aktīvu vai saistību klasifikācijas izmaiņas, kas nav zelta monetizācija/demonetizācija	0			
tostarp:					
AF.2	Valūta un noguldījumi	0			
AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	0			
AF.4	Aizdevumi	0			
AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	0			
AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	0			
AF.7	Citas debitoru saistības	0			
			B.10.2	Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās aktīvu apjoma citu izmaiņu dēļ	0

## III.3.2. Pārvērtēšanas konts

Aktīvu izmaiņas			Saistību un tīrās vērtības izmaiņas		
K.11 Nominālie turēšanas ienākumi(+)/zaudējumi(-):			K.11 Nominālie turēšanas ienākumi(+)/zaudējumi(-):		
AN	Nefinanšu aktīvi	8	AF	Saistības	0
AN.1	Ražotie aktīvi	5	AF.2	Valūta un noguldījumi	0
AN.11	Pamatlīdzekļi	5	AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	0
AN.12	Krājumi	0	AF.4	Aizdevumi	0
AN.13	Vērtslietas	0	AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	0
AN.2	Neražotie aktīvi	3	AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	0
AN.21	Materiālie neražotie aktīvi	3	AF.7	Citas kreditoru saistības	0
AN.22	Nemateriālie neražotie aktīvi	0			
AF	Finanšu aktīvi	2			
AF.2	Valūta un noguldījumi	0			
AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	1			
AF.4	Aizdevumi	0			
AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	1			
AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	0			
AF.7	Citas debitoru saistības	0			
			B.10.3	Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās nominālo turēšanas ienākumu/zaudējumu dēļ	10

## III.3.2.1. Neitrālo turēšanas ienākumu/zaudējumu konts

Aktīvu izmaiņas			Saistību un tīrās vērtības izmaiņas		
K.11.1 Neitrālie turēšanas ienākumi (+)/zaudējumi (-):			K.11.1 Neitrālie turēšanas ienākumi (+)/zaudējumi (-):		
AN	Nefinanšu aktīvi	7	AF	Saistības	2
AN.1	Ražotie aktīvi	5	AF.2	Valūta un noguldījumi	1
AN.11	Pamatlīdzekļi	5	AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	0
AN.12	Krājumi	0	AF.4	Aizdevumi	1
AN.13	Vērtslietas	0	AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	0
AN.2	Neražotie aktīvi	2	AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	0
AN.21	Materiālie neražotie aktīvi	2	AF.7	Citas kreditoru saistības	1
AN.22	Nemateriālie neražotie aktīvi	0			
AF	Finanšu aktīvi	3			
AF.2	Valūta un noguldījumi	2			
AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	1			
AF.4	Aizdevumi	0			

**Aktīvu izmaiņas****Saistību un tīrās vērtības izmaiņas**

AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	0		
AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	0		
AF.7	Citas debitoru saistības	0		
			B.10.31	Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās neitrālo turēšanas ienākumu/zaudējumu dēļ
				8

## III.3.2.2. Reālo turēšanas ienākumu/zaudējumu konts

**Aktīvu izmaiņas****Saistību un tīrās vērtības izmaiņas**

K.11.2	Reālie turēšanas ienākumi (+)/zaudējumi (-):		K.11.2	Reālie turēšanas ienākumi (+)/zaudējumi (-):	
AN	Nefinanšu aktīvi	2	AF	Saistības	- 2
AN.1	Ražotie aktīvi	0	AF.2	Valūta un noguldījumi	- 1
AN.11	Pamatlīdzekļi	0	AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	0
AN.12	Krājumi	0	AF.4	Aizdevumi	- 1
AN.13	Vērtslietas	0	AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	0
AN.2	Neražotie aktīvi	2	AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	0
AN.21	Materiālie neražotie aktīvi	2	AF.7	Citas kreditoru saistības	- 1
AN.22	Nemateriālie neražotie aktīvi	0			
AF	Finanšu aktīvi	- 2			
AF.2	Valūta un noguldījumi	- 2			
AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	0			
AF.4	Aizdevumi	0			
AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	0			
AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	0			
AF.7	Citas debitoru saistības	0			
			B.10.32	Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās reālo turēšanas ienākumu/zaudējumu dēļ	2

## IV. Bilances

## IV.1. Sākuma bilance

**Aktīvi****Saistības un tīrā vērtība**

AN	Nefinanšu aktīvi	324	AF	Saistības	121
AN.1	Ražotie aktīvi	243	AF.2	Valūta un noguldījumi	38
AN.11	Pamatlīdzekļi	231	AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	0
AN.12	Krājumi	2	AF.4	Aizdevumi	43
AN.13	Vērtslietas	10	AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	0
AN.2	Neražotie aktīvi	81	AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	5
AN.21	Materiālie neražotie aktīvi	81	AF.7	Citas kreditoru saistības	35

Aktīvi			Saistības un tīrā vērtība	
AN.22	Nemateriālie neražotie aktīvi	0		
AF	Finanšu aktīvi	172		
AF.2	Valūta un noguldījumi	110		
AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	25		
AF.4	Aizdevumi	8		
AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	22		
AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	4		
AF.7	Citas debitoru saistības	3		
			B.90	Tīrā vērtība 375

## IV.2. Izmaiņas bilancē

Aktīvi			Saistības un tīrā vērtība		
Kopējās izmaiņas aktīvos			Kopējās izmaiņas saistībās		
AN	Nefinanšu aktīvi	25	AF	Saistības	28
AN.1	Ražotie aktīvi	21	AF.2	Valūta un noguldījumi	0
AN.11	Pamatlīdzekļi	21	AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	0
AN.12	Krājumi	0	AF.4	Aizdevumi	24
AN.13	Vērtslietas	0	AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	4
AN.2	Neražotie aktīvi	4	AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	0
AN.21	Materiālie neražotie aktīvi	4	AF.7	Citas kreditoru saistības	0
AN.22	Nemateriālie neražotie aktīvi	0			
AF	Finanšu aktīvi	33			
AF.2	Valūta un noguldījumi	12			
AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	13			
AF.4	Aizdevumi	0			
AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	1			
AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	0			
AF.7	Citas debitoru saistības	8			
			B.10	Tīrās vērtības izmaiņas, kas radušās sādu iemeslu dēļ:	31
			B.10.1	Ietaupījumi un kapitāla pārvedumi	21
			B.10.2	Citas aktīvu apjoma izmaiņas	0
			B.10.3	Nominālie turēšanas ienākumi/zaudējumi	10
			B.10.31	Neitrālie turēšanas ienākumi/zaudējumi	8
			B.10.32	Reālie turēšanas ienākumi/zaudējumi	2



## IV.3. Slēguma bilance

Aktīvi			Saistības un tīrā vērtība		
AN	Nefinanšu aktīvi	349	AF	Saistības	149
AN.1	Ražotie aktīvi	264	AF.2	Valūta un noguldījumi	38
AN.11	Pamatlīdzekļi	252	AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	0
AN.12	Krājumi	2	AF.4	Aizdevumi	67
AN.13	Vērtslietas	10	AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	4
AN.2	Neražotie aktīvi	85	AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	5
AN.21	Materiālie neražotie aktīvi	85	AF.7	Citas kreditoru saistības	35
AN.22	Nemateriālie neražotie aktīvi	0			
AF	Finanšu aktīvi	205			
AF.2	Valūta un noguldījumi	122			
AF.3	Vērtspapīri, kas nav akcijas	38			
AF.4	Aizdevumi	8			
AF.5	Akcijas un cits pašu kapitāls	23			
AF.6	Apdrošināšanas tehniskās rezerves	4			
AF.7	Citas debitoru saistības	11			
			B.90	Tīrā vērtība	406

## B PIELIKUMS

## NACIONĀLO KONTU DATU NOSŪTĪŠANAS PROGRAMMA

## Tabulu pārskats

Pirmā nosūtīšana	Nokavējuma T + mēneši	Nosūtīšana par gadiem	Tabulu priekšmets	Tabulas Nr.
1999	4	95—98	Galvenie gada rādītāji	1
1999	4	95—98	Galvenie ceturkšņa rādītāji	1
1999	8	95—98	Galvenie rādītāji par valsts pārvaldi	2
2000	9	95—99	Tabulas pēc nozares	3
2000	9	95—99	ES/trešo valstu eksports un imports	4
2000	9	95—99	Mājsaimniecību galapatēriņa izdevumi pēc mērķa	5
2000	9	95—99	Finanšu konti pēc sektora (darījumi)	6
2000	9	95—99	Bilances par finanšu aktīviem un saistībām	7
2000	12	95—99	Nefinanšu konti pēc sektora	8
2000	12	95—99	Detalizēti nodokļu ieņēmumi pēc sektora	9
2000	24	95—98	Tabulas pēc nozares un pēc reģiona, NUTS II, A17	10
2001	12	95—00	Valsts pārvaldes izdevumi pēc funkcijas	11
2001	24	95—99	Tabulas pēc nozares un pēc reģiona, NUTS III, A3	12
2001	24	95—99	Mājsaimniecību konti pēc reģiona, NUTS II	13
2001	24	95—99	Pamatlīdzekļi par kopējo ekonomiku un pēc ražojuma, Pi3	14
2002	36	95—99	Piegādes tabula bāzes cenās, ieskaitot pārveidi pircēja cenās, A60 × P60	15
2002	36	95—99	Izmantot tabulu pircēja cenās, A60 × P60	16
2002	36	95 (*)	Simetriskā izejvielu un produkcijas tabula bāzes cenās, P60 × P60, piecas gadā	17
2002	36	95 (*)	Simetriskā izejvielu un produkcijas tabula par iekšzemes produkciju bāzes cenās, P60 × P60, piecas gadā	18
2002	36	95 (*)	Simetriskā izejvielu un produkcijas tabula par importu bāzes cenās, P60 × P60, piecas gadā	19
2003	36	00	Pamatlīdzekļu saistklasifikācija pēc nozares un pēc ražojuma, A31 × Pi3, piecas gadā	20
2003	36	00	Ražošanas konta saistklasifikācija pēc nozares un pēc sektora, A60 × (S11, S12, S13, S14, S15), piecas gadā	21
2003	36	00	Bruto ieguldījumu pamatkapitālā saistklasifikācija pēc nozares un pēc ražojuma, A31 × P60, piecas gadā	22
Skat. tabulu	Skat. tabulu	Skat. tabulu	Atpakaļejoši aprēķini	23

t = atsaucies gads.

(\*) Piecas gada tabulas par 2000. gadu jāiesniedz 2003. gadā.

## 1. tabula. Galvenie rādītāji — ceturkšņa un gada dati

Kods	Mainīgo lielumu saraksts	Sadalījums +	Kārtējās cenas	Nemainīgās cenas
<b>Pievienotā vērtība un iekšzemes kopprodukts</b>				
B.1g	1. Bruto pievienotā vērtība bāzes cenās	A6	x	x
D.21—D.31	2. Ražošanu nodokļi, no kuriem atskaitītas subsīdijas		x	x
P.119	3. FISIM		x	x
B.1*g	4. Iekšzemes kopprodukts pēc tirgus cenām		x	x
<b>Iekšzemes kopprodukta izdevumi</b>				
P.3	5. Kopējie galapatēriņa izdevumi		x	x
P.3	6. a) Mājsaimniecību galapatēriņa izdevumi (iekšzemes jēdziens)		x	x
P.3	6. b) Mājsaimniecību galapatēriņa izdevumi (nacionālais jēdziens)		x	x
P.3	7. BIMA galapatēriņa izdevumi		x	x
P.3	8. Valdības galapatēriņa izdevumi		x	x
P.31	a) individuālā patēriņa izdevumi		x	x
P.32	b) kolektīvā patēriņa izdevumi		x	x
P.4	9. Mājsaimniecību faktiskais galapatēriņš		x	x
P.41	a) faktiskais individuālais patēriņš		x	x
P.5	10. Bruto kapitālieguldījumi		x	x
P.51	a) bruto ieguldījumi pamatkapitālā	Pi6	x	x
P.52	b) izmaiņas krājumos		x	x
P.53	c) vērtslietu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas		x	x
P.6	11. Preču (FOB) un pakalpojumu eksports		x	x
P.7	12. Preču (FOB) un pakalpojumu imports		x	x
<b>Ienākums, ietaupījumi un tīrais aizdevums</b>				
B.5	13. Primārā ienākuma saldo ar pārējo pasauli		x	x
B.5*g	14. Bruto nacionālais ienākums pēc tirgus cenām		x	(x)
K.1	15. Pamatkapitāla patēriņš		x	x
B.5*n	16. Tīrais nacionālais ienākums pēc tirgus cenām		x	x
D.5, D.6, D.7	17. Tīrie kārtējie pārvedumi ar pārējo pasauli		x	
B.6n	18. Tīrais izmantojamais ienākums		x	(x)
B.8n	19. Tīrais nacionālais ietaupījums		x	
D.9	20. Tīrie kapitāla pārvedumi ar pārējo pasauli		x	
B.9	21. Valsts tīrais aizdevums vai tīrais aizņēmums		x	

Kods	Mainīgo lielumu saraksts	Sadalījums +	Kārtējās cenas	Nemainīgās cenas
<b>Iedzīvotāji, nodarbinātība, darba ņēmēju kompensācija</b>				
	22. Iedzīvotāju un nodarbinātības dati			
	a) iedzīvotāju kopskaits (1 000)			
	b) nenodarbinātās personas (1 000)			
	c) nodarbinātība, nacionālais un iekšzemes jēdziens (1000)			
	— pašnodarbinātās personas	A6 **		
	— darba ņēmēji	A6 **		
D.1	23. Darba ņēmēju kompensācija, nacionālais un iekšzemes jēdziens	A6 **	x	
D.11	a) bruto algas	A6 **	x	

+ Ja sadalījums nav norādīts, tad tas nozīmē kopējo ekonomiku.

\*\* A6 tikai iekšzemes jēdzienam.

(x) Reālā izteiksmē.

2. tabula. Valsts pārvaldes galvenie rādītāji

P.1	Produkcija
P.11 + P.12	— tirgus produkcija un produkcija pašu vajadzībām
P.13	— cita ārpustirgus produkcija
P.2	Starpproduktu patēriņš
B.1g	Bruto pievienotā vērtība
K.1	Pamatkapitāla patēriņš
B.1n	Tīrā pievienotā vērtība
D.1	Apmaksātā darba ņēmēju kompensācija
D.29—D.39	Citi samaksātie ražošanas nodokļi — Citas saņemtās ražošanas subsīdijas
B.2n	Tīrais darbības rezultāts
D.2	Saņemtie ražošanas nodokļi un ievedmuita
D.4	Saņemtais īpašuma ienākums
D.3	Samaksātās subsīdijas
D.4	Samaksātais īpašuma ienākums
D.41	— procenti
D.42 + D.43 + D.44 + D.45	— citi
B.5n	Tīrais primārā ienākuma atlikums
D.5	Saņemtie ienākuma, bagātības utt. kārtējie nodokļi
D.61	Saņemtās sociālās iemaksas
D.611	— faktiskās sociālās iemaksas
D.612	— aprēķinātās sociālās iemaksas
D.7	Citi saņemtie kārtējie pārvedumi
D.5	Samaksātie ienākuma, bagātības utt. kārtējie nodokļi
D.62	Samaksātie sociālie pabalsti, kas nav sociālie pabalsti natūrā

D.7	Citi samaksātie kārtējie pārvedumi
B.6n	Tīrais izmantojamais ienākums
P.3	Galapatēriņa izdevumi
P.31	— individuālā patēriņa izdevumi
P.32	— kolektīvā patēriņa izdevumi
D.8	Korekcija sakarā ar izmaiņām mājsaimniecību tīrajā pašu kapitālā pensiju fondos
B.8	Tīrie ietaupījumi
K.1	Pamatkapitāla patēriņš
D.9	Saņemtie kapitāla pārvedumi
D.91	— kapitāla nodokļi
D.92 + D.99	— citi
D.9	Samaksātie kapitāla pārvedumi
P.5	Bruto kapitālieguldījumi
P.51	— bruto ieguldījumi pamatkapitālā
P.52 + P.53 + K.2	— krājumu izmaiņas un vērtslietu iegādes, no kā atskaitītas realizācijas, un neražoto nefinanšu aktīvu iegādes
B.9	Tīrais aizdevums (+)/tīrais aizņēmums(-)

3. tabula. Nozaru tabulas — gada dati

Kods	Mainīgo lielumu saraksts	Sadalījums	Kārtējās cenas	Nemainīgās cenas
<b>Pievienotā vērtība</b>				
P.1	1. Produkcija bāzes cenās pēc nozares	A31	x	
P.2	2. Starpproduktu patēriņš pircēja cenās pēc nozares	A31	x	
B.1g	3. Bruto pievienotā vērtība bāzes cenās pēc nozares	A31	x	x
K.1	4. Pamatkapitāla patēriņš pēc nozares	A31	x	x
<b>Kapitālieguldījumi</b>				
P.5	5. Bruto ieguldījumi pamatkapitālā pēc nozares			
P.51	a) bruto ieguldījumi pamatkapitālā pēc nozares	A31	x	x
P.52	b) krājumu izmaiņas pēc nozares	A31	x	x
P.53	c) vērtslietu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas, pēc nozares	A31	x	x
<b>Nodarbinātība un darba ņēmēju kompensācija, iekšzemes jēdziens</b>				
	6. Nodarbinātība pēc nozares (1000)			
	a) pašnodarbinātās personas pēc nozares	A31		
	b) darba ņēmēji pēc nozares	A31		
	c) nostrādātās stundas pēc nozares (*)	A31		
D.1	7. Darba ņēmēju kompensācija pēc nozares	A31	x	
D.11	a) algas pēc nozares	A31	x	

(\*) Līdz 2003. gadam: pēc izvēles.

4. tabula. ES un trešo valstu eksports un imports

Kods	Mainīgo lielumu saraksts	Sadalījums	Kārtējās cenas	Nemainīgās cenas
P.6	1. Preču un pakalpojumu eksports	Kopējā ekonomika	x	x
	a) ES valstis		x	x
	b) trešās valstis		x	x
P.7	2. Preču un pakalpojumu imports		x	x
	a) ES valstis		x	x
	b) trešās valstis		x	x

5. tabula. Mājsaimniecību galapatēriņa izdevumi pēc mērķa

Kods	Mainīgo lielumu saraksts	Sadalījums	Kārtējās cenas	Nemainīgās cenas
P.3	Mājsaimniecību galapatēriņa izdevumi pēc mērķa	COICOP 2 cipari	x	x































9. tabula. **Detalizētu nodokļu ieņēmumu sektors**

NKS kods	Valsts pārvalde	Centrālā valdība	Pavalsts valdība	Vietējā valdība	Sociālās nodrošināšanas fondi	ES iestādes	Kopā
Detalizēti nodokļu ieņēmumi pēc sektora							
D.5 Ienākuma, bagātības utt. kārtējie nodokļi						—	
D.51 Ienākuma nodokļi						—	
D.51a Individuālā vai mājsaimniecības ienākuma nodokļi						—	
...						—	
D.51b Sabiedrību ienākuma nodokļi						—	
...						—	
D.51c Kapitāla pieauguma nodokļi						—	
...						—	
D.51d Loteriju vai azartspēļu laimestu nodokļi						—	
...						—	
D.59 Citi kārtējie nodokļi						—	
D.59.1 Kārtējie kapitāla nodokļi						—	
D.59.1a Kārtējie nodokļi par zemi un ēkām						—	
...						—	
D.59.1b Kārtējie nodokļi par tīro bagātību						—	
...						—	
D.59.1c Kārtējie nodokļi par citiem aktīviem						—	
...						—	
D.59.2 Dažādi kārtējie nodokļi						—	
D.59.2a Galvasnaudas nodokļi						—	
...						—	
D.59.2b Izdevumu nodokļi						—	
...						—	
D.59.2c Mājsaimniecību maksājumi noteiktu licenču iegūšanai						—	
...						—	
D.59.2d Nodokļi par starptautiskiem darījumiem						—	
...						—	
D.2 Ražošanas nodokļi un ievedmuita							
D.21 Nodokļi par ražojumiem							
D.211 Pievienotās vērtības veida nodokļi							
...							
D.212 Importa nodokļi un nodevas, izņemot PVN							
D.2121 Importa nodevas							
...							
D.2122 Importa nodokļi, izņemot PVN un nodevas							
D.2122a Vispārējie pārdošanas vai apgrozījuma nodokļi							
...							
D.2122b Akcīzes nodevas							
...							
D.2122c Nodokļi par īpašiem pakalpojumiem							
...							

NKS kods	Valsts pārvalde	Centrālā valdība	Pavalsts valdība	Vietējā valdība	Sociālās nodrošināšanas fondi	ES iestādes	Kopā
D.2122d	Importa monopolu peļņa						
	...						
D.2122e	Nodokļi, kas rodas no saliktiem maiņas kursiem						
	...						
D.214	Nodokļi par ražojumiem, izņemot PVN un importa nodokļus						
D.214a	Vispārējie pārdošanas vai apgrozījuma nodokļi						
	...						
D.214b	Akcīzes nodevas						
	...						
D.214c	Nodokļi par īpašiem pakalpojumiem						
	...						
D.214d	Nodokļi par finanšu un kapitāla darījumiem						
	...						
D.214e	Fiskālo monopolu peļņa						
	...						
D.29	Citi ražošanas nodokļi						
D.29a	Nodokļi par algu sarakstu un darbaspēku						
	...						
D.29b	Periodiskie nodokļi par zemi, ēkām vai citām struktūrām						
	...						
D.29c	Darījumu un profesionālās licences						
	...						
D.29d	Nodokļi par pamatlīdzekļu lietošanu vai citām darbībām						
	...						
D.29e	Zimognodokļi						
	...						
D.29f	Nodokļi par piesārņojumu						
	...						
D.29g	Nodokļi par starptautiskiem darījumiem						
	...						
D.91	Kapitāla nodokļi					—	
D.91a	Kapitāla nodevas					—	
	...					—	
D.91b	Nodokļi par kapitāla pārvedumiem					—	
	...					—	
	Kopējie nodokļu ieņēmumi						
D.611	Faktiskās sociālās iemaksas					—	
D.6111	— darba devēju faktiskās sociālās iemaksas					—	
D.6112	— darba devēju sociālās iemaksas					—	
D.6113	Pašnodarbināto un nenodarbināto personu sociālās iemaksas					—	
	Kopējie ieņēmumi no nodokļiem un sociālajām iemaksām						

10. tabula. Tabulas pēc nozares un pēc reģiona (NUTS II), kārtējās cenās

Kods	Mainīgo lielumu saraksts	Sadalījums	t + mēneši
B1.g	1. Bruto pievienotā vērtība bāzes cenās	A17	24
B1.g	2. Bruto pievienotā vērtība bāzes cenās	—	18
D.1	3. Darba ņēmēju kompensācija	A17	24
P.51	4. Bruto ieguldījumi pamatkapitālā	A17	24
	5. Nodarbinātība		
	— kopā	A17	24
	— darba ņēmēji	A17	24

11. tabula. Valsts pārvaldes izdevumi pēc funkcijas

	Galapatēriņa izdevumi	tošāmp; darba ņēmēju kom- pensācija	Subsīdijas	Īpašuma ienā- kums (konso- lidēts)	Sociālie pabalsti, kas nav sociālie pārvedumi natūrā	Citi kārtējie pārvedumi (kon- solidēti)	Bruto kapitālie- guldījumi	Kapitāla pārvedumi (konsolidēti)	Kopējie izdevumi
	P.3	D.1	D.3	D.4	D.62	D.7	P.5	D.9	
1	Vispārējie sabiedriskie dienesti								
2	Aizsardzības lietas un pakalpojumi								
3	Citi ar sabiedrisko kārtību un drošību saistītie pakalpojumi								
4	Izglītības lietas un pakalpojumi								
5	Veselības lietas un pakalpojumi								
6	Sociālās nodrošināšanas un labklājības lietas un pakalpojumi								
7	Mājokļi								
8	Atpūtas, kultūras un reliģijas lietas un pakalpojumi								
9	Degvielas un enerģētikas lietas un pakalpojumi								
10	Lauksaimniecības, mežsaimniecības, zivsaimniecības un medicīnas lietas un pakalpojumi								
11	Ieguves rūpniecības un minerālresursu lietas un pakalpojumi, izņemot degvielu; rūpniecības lietas un pakalpojumi; celtniecības lietas								
12	Transporta un sakaru lietas un pakalpojumi								
13	Citas ekonomiskās lietas un pakalpojumi								
14	Izdevumi, ko neklasificē pēc lielām grupām								
	KOPĀ								

12. tabula. Tabulas pēc nozares un pēc reģiona (NUTS II), kārtējās cenās

Kods	Mainīgo lielumu saraksts	Sadalījums	t + mēneši
B1.g	1. Bruto pievienotā vērtība bāzes cenās	A3	24
	2. Nodarbinātība		
	— kopā	A3	18
	— darba ņēmēji	A3	18

13. tabula. Mājsaimniecību konti pēc reģiona (NUTS II), kārtējās cenās

Mājsaimniecību primārā ienākuma sadales konts

	Izlietojumi		Resursi
D.4	Īpašuma ienākums	B.2/B.3	Darbības rezultāts/Jauktais ienākums
		D.1	Darba ņēmēju kompensācija
B.5	Primārais ienākums	D.4	Īpašuma ienākums

Mājsaimniecību ienākuma otrreizējās sadales konts

	Izlietojumi		Resursi
D.5	Ienākuma, bagātības utt. kārtējie nodokļi	B.5	Primārais ienākums
D.61	Sociālās iemaksas	D.62	Sociālie pabalsti, kas nav sociālie pabalsti natūrā
D.7	Citi kārtējie pārvedumi	D.7	Citi kārtējie pārvedumi
B.6	Izmantojamais ienākums		

14. tabula. Pamatlīdzekļi attiecībā uz kopējo ekonomiku un pēc ražojuma, P13

Kods	Mainīgo lielumu saraksts	Sadalījums
AN.11	Pamatlīdzekļi	P13







17. tabula. Simetriska izejvielu un produkcijas tabula bāzes cenās (pēc ražojumiem)

Cenas: kārtējās un nemainīgās

n = 60

		1	2	3	...	n	Σ (1)	(3)	Σ (1) + Σ (3)	
		Ražojumi (CPA)					Σ (1)	Galīgie izlietojumi a), b), c), d), e), f)	Σ (3)	Σ (1) + Σ (3)
		(1)					(2)	(3)	(4)	(5)
1										
2										
3										
.										
.										
.										
n										
	Ražojumi (CPA)	(1)								
		Starpproduktu patēriņš bāzes cenās (pa ražojumiem)						Galīgie izlietojumi bāzes cenās: Galapatēriņa izdevumi; a) mājsaimniecību b) BIMA c) valdības Bruto kapitālieguldījumi: d) bruto ieguldījumi pamatkapitālā e) krājumu izmaiņas un vērtslietas f) eksports — ES iekšienē — ārpus ES		
Σ (1)		(2)	Kopējais starpproduktu patēriņš bāzes cenās pēc ražojuma				Galīgie izlietojumi bāzes cenās pēc veida		Kopējais izlietojums bāzes cenās	
	Nodokļi par ražojumiem Subsīdijas par ražojumiem (-)	(3)	Tīrie nodokļi par ražojumiem pēc ražojuma				Tīrie nodokļi par ražojumiem pēc galīgie izlietojuma veida		Kopējie tīrie nodokļi par ražojumiem	
Σ (1) + (3)		(4)	Kopējais starpproduktu patēriņš pircēja cenās pēc ražojuma				Kopējie galīgie izlietojumi pēc veida pircēja cenās		Kopējais izlietojums pircēja cenās	
	Darbaņēmēju kompensācija Citi tīrie ražošanas nodokļi Pamatkapitāla patēriņš Tīrais darbības rezultāts	(5)	Pievienotās vērtības sastāvdaļas pēc ražojuma							
Σ (5)		(6)	Pievienotā vērtība pēc ražojuma							
Σ (1) + (3) + Σ (5)		(7)	Produkcija bāzes cenās pēc ražojuma							
Imports		(8)	Imports CIF pēc ražojuma							
(7) + (8)		(9)	Piegāde bāzes cenās pēc ražojuma							
Ieguldījumi pamatkapitālā Pamatkapitāla krājumi Ieguldāmie darbaspēka resursi		(10)								





**20. tabula. Pamatlīdzekļu saistklasifikācija pēc nozares un pēc ražojuma**

Nozares	A31 NACE 1. red.
Ražojumi	Pi3 CPA
Mainīgie lielumi	Pamatlīdzekļi, bruto Pamatlīdzekļi, neto
Cenas	Kārtējās aizstāšanas izmaksas Vēsturisko izmaksu vērtība Nemainīgās aizstāšanas izmaksas

**21. tabula. Ražošanas konta saistklasifikācija pēc nozares un pēc sektora**

Nozares	A60 NACE 1. red.
Spektori	S11 S12 S13 S14 S15
Mainīgie lielumi	Produkcija — tirgus — pašu galapatēriņam — cita ārpus tirgus Starpproduktu patēriņš Bruto pievienotā vērtība — darba ņēmēju kompensācija — citi ražošanas nodokļi, no kā atskaitītas subsīdijas — tīrais darbības rezultāts — pamatkapitāla patēriņš
Cenas	Kārtējās

**22. tabula. Bruto ieguldījumu pamatkapitālā saistklasifikācija pēc nozares un pēc ražojuma**

Nozares	A31 NACE 1. red.
Ražojumi	P60 CPA
Mainīgais lielums	Bruto ieguldījumi pamatkapitālā
Cenas	Kārtējās un nemainīgās

23. tabula. **Atpakaļejoši aprēķini**

Tabula	Gadā		Reizi ceturksnī	
	Periodi	Nosūtīšana	Periodi	Nosūtīšana
1. tabula Galvenie rādītāji	88—94	1999. gada aprīlī	88—94	1999. gada aprīlī
2. tabula Galvenie rādītāji par valsts pārvaldi	70—87	1999. gada decembrī	80—87	1999. gada decembrī
3. tabula Tabulas pēc nozares	70—94	1999. gada decembrī		
5. tabula Mājsaimniecību galapatēriņa izdevumi pēc mērķa	70—94	2000. gada decembrī		
8. tabula Nefinanšu konti pēc sektora	80—94	2000. gada decembrī		
	90—94	1999. gada decembrī		
	80—89	2000. gada decembrī		
11. tabula Valsts pārvaldes izdevumi pēc funkcijas	90—94	2001. gada decembrī		

**ATKĀPES ATTIECĪBĀ UZ TABULĀM, KAS KATRAI VALSTIJ JĀIESNIEDZ APTAUJAS ANKETĀ "EKS 1995"**

1. AUSTRIJA

1.1. **Atkāpes attiecībā uz tabulām**

Tabulas Nr.	Tabula	Atkāpe	Līdz
1	Galvenie gada rādītāji	Nokavējums: t + 9 mēneši	1999
1	Galvenie gada rādītāji	Atpakaļejoši aprēķini: par 1988.– 1994. Gadu jāiesniedz 2000. gada decembrī	2000
1	Galvenie gada rādītāji	Atpakaļejoši aprēķini: par 1970.– 1987. gadu nav atkārtoti jāaprēķina	2005
1	Galvenie ceturkšņa rādītāji	Nokavējums: t + 12 mēneši	1999
1	Galvenie ceturkšņa rādītāji	Atpakaļejoši aprēķini: par 1988.– 1994. gadu jāiesniedz 2000. gada decembrī	2000
1	Galvenie ceturkšņa rādītāji	Atpakaļejoši aprēķini: par 1980.–1987. Gadu nav atkārtoti jāaprēķina	2005
2	Galvenie rādītāji par valsts pārvaldi	Nokavējums: t + 9 mēneši	1999
2	Galvenie rādītāji par valsts pārvaldi	Atpakaļejoši aprēķini: atkārtoti aprēķināt tikai par 1988.–1994. gadu	2005
3	Tabulas pēc nozares	Nokavējums: t + 12 mēneši	1999
3	Tabulas pēc nozares	Atpakaļejoši aprēķini: atkārtoti aprēķināt tikai par 1988.–1994. gadu	2005
5	Mājsaimniecību galapatēriņa izdevumi pēc mērķa	Atpakaļejoši aprēķini: atkārtoti aprēķināt tikai par 1988.–1994. gadu	2005
11	Valsts pārvaldes izdevumi pēc funkcijas	Atpakaļejoši aprēķini: par 1990.–1994. gadu nav atkārtoti jāaprēķina	2005
12	Tabulas pēc nozares un pēc reģiona, NUTS III, A3	Pirmā nosūtīšana 2002. gadā	2002
13	Mājsaimniecību konti pēc reģiona, NUTS II	Pirmā nosūtīšana 2005. gadā	2005
15	Piegādes tabula bāzes cenās, ieskaitot pārveidi pircēja cenās, A60 × P60	Pirmā nosūtīšana 2003. gadā un tikai divas gadā	2003
16	Izmantot tabulu pircēja cenās, A60 × P60	Pirmā nosūtīšana 2003. gadā un tikai divas gadā	2003
17	Simetriskā izejvielu un produkcijas tabula bāzes cenās, P60 × P60, piecas gadā	Pirmā nosūtīšana 2003. gadā	2003
18	Simetriskā izejvielu un produkcijas tabula par iekšzemes produkciju bāzes cenās, P60 × P60, piecas gadā	Pirmā nosūtīšana 2003. gadā	2003
19	Simetriskā izejvielu un produkcijas tabula par importu bāzes cenās, P60 × P60, piecas gadā	Pirmā nosūtīšana 2003. gadā	2003



1.2. **Atkāpes attiecībā uz atsevišķiem mainīgajiem/sektoiem tabulās**

Tabulas Nr.	Tabula	Mainīgais/Sektors	Atkāpe	Līdz
1	Galvenie ceturkšņa rādītāji	Individuālā patēriņa izdevumi	Nav jāaprēķina	2005
1	Galvenie ceturkšņa rādītāji	Kolektīvā patēriņa izdevumi	Nav jāaprēķina	2005
1	Galvenie ceturkšņa rādītāji	Faktiskais individuālais patēriņš	Nav jāaprēķina	2005
1	Galvenie ceturkšņa rādītāji	Vērtslietu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas	Nav jāaprēķina	2005
1	Galvenie ceturkšņa rādītāji	Iedzīvotāju kopskaits	Nokavējums: t + 9 mēneši	2005
1	Galvenie gada rādītāji	Individuālā patēriņa izdevumi	Nokavējums: t +12 mēneši	2005
1	Galvenie gada rādītāji	Kolektīvā patēriņa izdevumi	Nokavējums: t +12 mēneši	2005
1	Galvenie gada rādītāji	Faktiskais individuālais patēriņš	Nokavējums: t +12 mēneši	2005
1	Galvenie gada rādītāji	Vērtslietu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas	Pirmā nosūtīšana 2003. gadā	2003
1	Galvenie gada rādītāji	Iedzīvotāju kopskaits	Nokavējums: t + 9 mēneši	2005
3 8	Tabulas pēc nozares Nefinanšu konti pēc sektora	Pamatkapitāla patēriņš pēc nozares vai sektora	Pirmā nosūtīšana 2002. gadā	2002
8	Nefinanšu konti pēc sektora	Sabiedrību sadalījums pēc īpašnieka	Pirmā nosūtīšana 2005. gadā	2005
8	Nefinanšu konti pēc sektora	Privāto māsaimniecību sadalījums pēc grupām	Pirmā nosūtīšana 2005. gadā	2005
16 18	Izmantot tabulu pircēja cenās, A60×P60 Simetriskā izejvielu un produkcijas tabula par iekšzemes produkciju bāzes cenās, P60×P60, piecas gadā	Pamatkapitāla patēriņš pēc nozares	Pirmā nosūtīšana 2003. gadā	2003

## 2. DĀNIJA

2.1. **Atkāpes attiecībā uz tabulām**

Tabulas Nr.	Tabula	Atkāpe	Līdz
6	Finanšu konti pēc sektoriem (darījumi)	Nokavējums: t +13 mēneši	2005
7	Bilances par finanšu aktīviem un saistībām	Nokavējums: t +13 mēneši	2005
20	Pamatlīdzekļu saistklasifikācija pēc nozares un pēc ražojuma, A31 × Pi3, piecas gadā	Pirmā nosūtīšana 2005. gadā	2005

## 2.2. Atkāpes attiecībā uz atsevišķiem mainīgajiem/sektoiem tabulās

Tabulas Nr.	Tabula	Mainīgais/Sektors	Atkāpe	Līdz
1	Galvenie gada un ceturkšņa rādītāji	Nodarbinātība	Tikai iekšzemes jēdziens	2005
3	Tabulas pēc nozares	Algas pēc nozares	Nav jāziņo	2005
3	Tabulas pēc nozares	Pamatkapitāla patēriņš pēc nozares	Nokavējums: t + 36 mēneši	2005
3	Tabulas pēc nozares	Bruto ieguldījumi pamatkapitālā pēc nozares	Nokavējums: t + 36 mēneši	2005
3	Tabulas pēc nozares	Krājumu izmaiņas pēc nozares	Nokavējums: t + 36 mēneši	2005
3	Tabulas pēc nozares	Vērtslietu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas, pēc nozares	Nokavējums: t + 36 mēneši	2005
3	Tabulas pēc nozares	Pašnodarbinātie pēc nozares	Nokavējums: t + 36 mēneši	2005
3	Tabulas pēc nozares	Darba ņēmēji pēc nozares	Nokavējums: t + 36 mēneši	2005
3	Tabulas pēc nozares	Nostrādātās stundas pēc nozares	Nokavējums: t + 36 mēneši	2005
3	Tabulas pēc nozares	Darba ņēmēju kompensācija pēc nozares	Nokavējums: t + 36 mēneši	2005
9	Detalizēti nodokļu ieņēmumi pēc sektora	Vispārējā noieta vai apgrozījuma nodokļi (importa nodokļi) Vispārējā noieta vai apgrozījuma nodokļi (nodokļi par ražojumiem)	Abi mainīgie kopā	2005
9	Detalizēti nodokļu ieņēmumi pēc sektora	Akcīzes nodevas (importa nodokļi) Akcīzes nodevas (nodokļi par ražojumiem)	Abi mainīgie kopā	2005
9	Detalizēti nodokļu ieņēmumi pēc sektora	Nodokļi par īpašiem pakalpojumiem (importa nodokļi) Nodokļi par īpašiem pakalpojumiem (nodokļi par ražojumiem)	Abi mainīgie kopā	2005
17	Simetriskā izejvielu un produkcijas tabula bāzes cenās, P60 × P60, piecas gadā	Pamatkapitāla patēriņš, darbības rezultāts, neto	Abi mainīgie kopā, P60	2005
18	Simetriskā izejvielu un produkcijas tabula par iekšzemes produkciju bāzes cenās, P60 × P60, piecas gadā			
19	Simetriskā izejvielu un produkcijas tabula par importu bāzes cenās, P60 × P60, piecas gadā			
21	Ražošanas konta saistklasifikācija pēc nozares un pēc sektora, A60 × (S11, S12, S13, S14, S15), piecas gadā			

Tabulas Nr.	Tabula	Mainīgais/Sektors	Atkāpe	Līdz
17	Simetriskā izejvielu un produkcijas tabula bāzes cenās, P60 × P60, piecas gadā	Ieguldījumi pamatkapitālā	Tikai P31	2005
18	Simetriskā izejvielu un produkcijas tabula par iekšzemes produkciju bāzes cenās, P60 × P60, piecas gadā			
19	Simetriskā izejvielu un produkcijas tabula par importu bāzes cenās, P60 × P60, piecas gadā			
17	Simetriskā izejvielu un produkcijas tabula bāzes cenās, P60 × P60, piecas gadā	Pamatkapitāla krājumi	Nav jāziņo	2005
18	Simetriskā izejvielu un produkcijas tabula par iekšzemes produkciju bāzes cenās, P60 × P60, piecas gadā			
19	Simetriskā izejvielu un produkcijas tabula par importu bāzes cenās, P60 × P60, piecas gadā			
21	Ražošanas konta saistklasifikācija pēc nozares un pēc sektora, A60 × (S11, S12, S13, S14, S15), piecas gadā	Privāto mājsaimniecību sektors BIMA sektors	Abi sektori kopā	2005

### 3. VĀCIJA

#### 3.1. Atkāpes attiecībā uz tabulām

Tabulas Nr.	Tabula	Atkāpe	Līdz
1	Galvenie ceturkšņa rādītāji	Atpakaļejoši aprēķini: atkārtoti aprēķināt tikai 1991.–1994. gadu	2005
1	Galvenie gada rādītāji	Atpakaļejoši aprēķini: atkārtoti aprēķināt tikai par 1991.–1994. gadu	2005
2	Galvenie rādītāji par valsts pārvaldi	Atpakaļejoši aprēķini: atkārtoti aprēķināt tikai par 1991.–1994. gadu	2005
3	Tabulas pēc nozares	Atpakaļejoši aprēķini: atkārtoti aprēķināt tikai par 1991.–1994. gadu	2005
3	Tabulas pēc nozares	t + 9 mēneši tikai A17, A31, tikai t + 21 mēneša nokavējums	2005
5	Mājsaimniecību galapatēriņa izdevumi pēc mērķa	Atpakaļejoši aprēķini: atkārtoti aprēķināt tikai par 1991.–1994. gadu	2005
5	Mājsaimniecību galapatēriņa izdevumi pēc mērķa	Daļēji tikai viencipara pozīcijas	2005
8	Nefinanšu konti pēc sektora	Atpakaļejoši aprēķini: atkārtoti aprēķināt tikai par 1991.–1994. gadu	2005
9	Detalizēti nodokļu ieņēmumi pēc sektora	Nav burtu pozīcijas koda beigās	2005
10	Tabulas pēc nozares un pēc reģiona, NUTS II, A17	Tikai NUTS I un A6	2005
11	Valsts pārvaldes izdevumi pēc funkcijas	Atpakaļejoši aprēķini: atkārtoti aprēķināt tikai par 1991.–1994. gadu	2005
12	Tabulas pēc nozares un pēc reģiona, NUTS III, A3	Nokavējums: t + 30 mēneši, tikai divas gadā	2005

Tabulas Nr.	Tabula	Atkāpe	Līdz
13	Mājsaimniecību konti pēc reģiona, NUTS II	Nokavējums: t + 30 mēneši, tikai NUTS I	2005
15	Piegādes tabula bāzes cenās, ieskaitot pārveidi pircēja cenās, A60×P60	Tikai divas gadā	2005
16	Izmantot tabulu pircēja cenās, A60×P60	Tikai divas gadā	2005
21	Ražošanas konta saistklasifikācija pēc nozares un pēc sektora, A60×(S11, S12, S13, S14, S15), piecas gadā	Nav nemainīgu cenu	2005

### 3.2. Atkāpes attiecībā uz atsevišķiem mainīgajiem/sektoiem tabulās

Tabulas Nr.	Tabula	Mainīgais/Sektors	Atkāpe	Līdz
1	Galvenie gada un ceturkšņa rādītāji	Bruto ieguldījumi pamatkapitālā	Pi6: nav ceturkšņa datu, gadā t + 12 mēnešu nokavējums	2005
1	Galvenie gada un ceturkšņa rādītāji	Iedzīvotāju kopskaits	Nokavējums: t + 12 mēneši	2005
3	Tabulas pēc nozares	Vērtslietu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas, pēc nozares Krājumu izmaiņas pēc nozares	Abi mainīgie kopā, ne pēc nozares	2005
6 7	Finanšu konti pēc sektora (darījumi) Balances par finanšu aktīviem un saistībām	Valsts pārvaldes sektors	S.1311/S.1312 un S.1313, tikai kopā	2005
10	Tabulas pēc nozares un pēc reģiona, NUTS II, A17	Bruto ieguldījumi pamatkapitālā	Nokavējums: t + 30 mēneši	2005

## 4. GRIEĶIJA

### 4.1. Atkāpes attiecībā uz tabulām

Tabulas Nr.	Tabula	Atkāpe	Līdz
1	Galvenie ceturkšņa rādītāji	Pirmā nosūtīšana 2000. gadā	2000
1	Galvenie ceturkšņa rādītāji	Atpakaļejoši aprēķini: par 1988.– 1994. gadu jāiesniedz 2000. gada decembrī	2000
1	Galvenie ceturkšņa rādītāji	Atpakaļejoši aprēķini: par 1980.–1987. gadu nav atkārtoti jāaprēķina	2005
1	Galvenie gada rādītāji	Nokavējums: t + 9 mēneši	2005
1	Galvenie gada un ceturkšņa rādītāji	Pirmā nosūtīšana 2000. gadā	2000
2	Galvenie rādītāji par valsts pārvaldi	Nokavējums: t + 9 mēneši	2005

Tabulas Nr.	Tabula	Atkāpe	Līdz
3	Tabulas pēc nozares	Atpakaļejoši aprēķini: atkārtoti aprēķināt tikai par 1988.–1994. gadu	2005
5	Mājsaimniecību galapatēriņa izdevumi pēc mērķa	Atpakaļejoši aprēķini: atkārtoti aprēķināt tikai par 1988.–1994. gadu	2005
6	Finanšu konti pēc sektora (darījumi)	Pirmā nosūtīšana: atbilde pagaidām nav skaidra	2005
6	Finanšu konti pēc sektora (darījumi)	Nokavējums: atbilde pagaidām nav skaidra	2005
7	Bilances par finanšu aktīviem un saistībām	Pirmā nosūtīšana 2005. gadā	2005
8	Nefinanšu konti pēc sektora	Atpakaļejoši aprēķini: atkārtoti aprēķināt tikai par 1988.–1994. Gadu	2005
8	Nefinanšu konti pēc sektora	Atpakaļejoši aprēķini: par 1980.– 1989. Gadu nav atkārtoti jāaprēķina	2005
11	Valsts pārvaldes izdevumi pēc funkcijas	Atpakaļejoši aprēķini: atkārtoti aprēķināt tikai par 1988.–1994. gadu	2005
20	Pamatlīdzekļu saistklasifikācija pēc nozares un pēc ražojuma, A31×Pi3, piecas gadā	Pirmā nosūtīšana 2005. gadā	2005

#### 4.2. Atkāpes attiecībā uz atsevišķiem mainīgajiem/sektoriem tabulās

Tabulas Nr.	Tabula	Mainīgais/Sektors	Atkāpe	Līdz
3	Tabulas pēc nozares	Vērtslietu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas	Pirmā nosūtīšana 2005. gadā	2005
3	Tabulas pēc nozares	Nostrādātās stundas pēc nozares	Pirmā nosūtīšana 2005. gadā	2005
8	Nefinanšu konti pēc sektora	Sabiedrību sadalījums pēc īpašnieka	Pirmā nosūtīšana 2005. gadā	2005
8	Nefinanšu konti pēc sektora	Privāto mājsaimniecību sadalījums pēc grupām	Pirmā nosūtīšana 2005. gadā	2005

#### 5. SPĀNIJA

##### 5.1. Atkāpes attiecībā uz tabulām

Tabulas Nr.	Tabula	Atkāpe	Līdz
11	Valsts pārvaldes izdevumi pēc funkcijas	Nokavējums: t +21 mēnesis	2005

## 5.2. Atkāpes attiecībā uz atsevišķiem mainīgajiem/sektoiem tabulās

Tabulas Nr.	Tabula	Mainīgais/Sektors	Atkāpe	Līdz
1	Galvenie ceturkšņa rādītāji	BIMA galapatēriņa izdevumi	Nav jāiesniedz	2005
1	Galvenie ceturkšņa rādītāji	Valdības galapatēriņa izdevumu sadalījums individuālajos un kolektīvajos	Nav jāiesniedz	2005
1	Galvenie ceturkšņa rādītāji	Faktiskais galapatēriņš	Nav jāiesniedz	2005
1	Galvenie ceturkšņa rādītāji	Faktiskais individuālais patēriņš	Nav jāiesniedz	2005
1	Galvenie ceturkšņa rādītāji	Vērtslietu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas	Kopā ar krājumu izmaiņām	2005
1	Galvenie gada rādītāji	BIMA galapatēriņa izdevumi	Nokavējums: t +9 mēneši	2005
1	Galvenie gada rādītāji	Valdības galapatēriņa izdevumu sadalījums individuālajos un kolektīvajos	Nokavējums: t +9 mēneši	2005
1	Galvenie gada rādītāji	Faktiskais galapatēriņš	Nokavējums: t +9 mēneši	2005
1	Galvenie gada rādītāji	Faktiskais individuālais patēriņš	Nokavējums: t +9 mēneši	2005
1	Galvenie gada rādītāji	Vērtslietu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas	Pirmā nosūtīšana 2005. gadā	2005
3	Tabulas pēc nozares	Pamatkapitāla patēriņš pēc nozares	Pirmā nosūtīšana 2005. gadā	2005
3	Tabulas pēc nozares	Vērtslietu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas, pēc nozares	Pirmā nosūtīšana 2005. gadā	2005
3	Tabulas pēc nozares	Nostrādātās stundas pēc nozares	Pirmā nosūtīšana 2005. gadā	2005
8	Nefinanšu konti pēc sektora	Vērtslietu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas	Pirmā nosūtīšana 2005. gadā	2005
9	Detalizēti nodokļu ieņēmumi pēc sektora	Ienākuma, bagātības utt. kārtējo nodokļu, un importa nodokļu un nodevu, izņemot PVN, un citu ražošanas nodokļu sadalījums pa apakšsektoriem: valsts pārvalde (S1312) un vietējā valdība (S1313).	Nokavējums: t +21 mēnesis	2005
16	Izmantot tabulu pircēja cenās, A60 × P60	Pamatkapitāla patēriņš pēc nozares (A60)	Pirmā nosūtīšana 2005. gadā	2005
17	Simetriskā izejvielu un produkcijas tabula bāzes cenās, P60 × P60, piecas gadā	Pamatkapitāla patēriņš (P60)	Pirmā nosūtīšana 2005. gadā	2005
18	Simetriskā izejvielu un produkcijas tabula par iekšzemes produkciju bāzes cenās, P60×P60, piecas gadā			
19	Simetriskā izejvielu un produkcijas tabula par importu bāzes cenās, P60 × P60, piecas gadā			

Tabulas Nr.	Tabula	Mainīgais/Sektors	Atkāpe	Līdz
17	Simetriskā izejvielu un produkcijas tabula bāzes cenās, P60 × P60, piecas gadā	Pamatlīdzekļu krājumi (P60)	Pirmā nosūtīšana 2005. gadā	2005
18	Simetriskā izejvielu un produkcijas tabula par iekšzemes produkciju bāzes cenās, P60 × P60, piecas gadā			
19	Simetriskā izejvielu un produkcijas tabula par importu bāzes cenās, P60 × P60, piecas gadā			

## 6. FRANCĪJA

## 6.1. Atkāpes attiecībā uz tabulām

Tabulas Nr.	Tabula	Atkāpe	Līdz
10	Tabulas pēc nozares un pēc reģiona, NUTS II, A17	Nokavējums: t + 36 mēneši	2005
12	Tabulas pēc nozares un pēc reģiona, NUTS III, A3	Nokavējums: t + 36 mēneši	2005
13	Mājsaimniecību konti pēc reģiona, NUTS II	Nokavējums: t + 42 mēneši	2005

## 6.2. Atkāpes attiecībā uz atsevišķiem mainīgajiem/sectoriem tabulās

Tabulas Nr.	Tabula	Mainīgais/Sektors	Atkāpe	Līdz
3	Tabulas pēc nozares	Visi mainīgie	Sadalījums pēc nozares, kas jāaprēķina par viendabīgām nozarēm	2005
10	Tabulas pēc nozares un pēc reģiona, NUTS II, A17			
12	Tabulas pēc nozares un pēc reģiona, NUTS III, A3			
15	Piegādes tabula bāzes cenās, ieskaitot pārveidi pircēja cenās, A60 × P60			
16	Izmantot tabulu pircēja cenās, A60 × P60			
20	Pamatlīdzekļu saistklasifikācija pēc nozares un pēc ražojuma, A31 × P13, piecas gadā			
21	Ražošanas konta saistklasifikācija pēc nozares un pēc sektora, A60 × (S11, S12, S13, S14, S15), piecas gadā			
22	Bruto ieguldījumu pamatkapitālā saistklasifikācija pēc nozares un pēc ražojuma, A31 × P60, piecas gadā			

## 7. ĪRIJA

## 7.1. Atkāpes attiecībā uz tabulām

Tabulas Nr.	Tabula	Atkāpe	Līdz
1	Galvenie ceturkšņa rādītāji	Pirmā nosūtīšana 2002. gadā	2002
1	Galvenie ceturkšņa rādītāji	Atpakaļejoši aprēķini: par 1988.–1994. gadu nav atkārtoti jāaprēķina	2005
1	Galvenie ceturkšņa rādītāji	Atpakaļejoši aprēķini: par 1980.–1987. gadu nav atkārtoti jāaprēķina	2005
1	Galvenie gada rādītāji	Nokavējums: t + 6 mēneši	2002
1	Galvenie gada rādītāji	Atpakaļejoši aprēķini: atkārtoti aprēķināt tikai par 1985.–1994. gadu	2005
2	Galvenie rādītāji par valsts pārvaldi	Atpakaļejoši aprēķini: atkārtoti aprēķināt tikai par 1985.–1994. gadu	2005
3	Tabulas pēc nozares	Pirmā nosūtīšana 2005. gadā	2005
3	Tabulas pēc nozares	Atpakaļejoši aprēķini: par 1970.–1994. gadu nav atkārtoti jāaprēķina	2005
5	Mājsaimniecību galapatēriņa izdevumi pēc nolūka	Atpakaļejoši aprēķini: atkārtoti aprēķināt tikai par 1985.–1994. gadu	2005
6	Finanšu konti pēc sektora (darījumi)	Pirmā nosūtīšana 2005. gadā	2005
7	Bilances par finanšu aktīviem un saistībām	Pirmā nosūtīšana 2005. gadā	2005
8	Nefinanšu konti pēc sektora	Pirmā nosūtīšana 2005. gadā	2005
8	Nefinanšu konti pēc sektora	Atpakaļejoši aprēķini: par 1990.–1994. gadu nav atkārtoti jāaprēķina	2005
8	Nefinanšu konti pēc sektora	Atpakaļejoši aprēķini: par 1980.–1989. gadu nav atkārtoti jāaprēķina	2005
15	Piegādes tabula bāzes cenās, ieskaitot pārveidi pircēja cenās, A60×P60	Pirmā nosūtīšana 2005. gadā	2005
16	Izmantot tabulu pircēja cenās, A60×P60	Pirmā nosūtīšana 2005. gadā	2005
17	Simetriskā izejvielu un produkcijas tabula bāzes cenās, P60×P60, piecas gadā	Pirmā nosūtīšana 2005. gadā	2005
18	Simetriskā izejvielu un produkcijas tabula par iekšzemes cenām, P60 × P60, piecas gadā	Pirmā nosūtīšana 2005. gadā	2005
19	Simetriskā izejvielu un produkcijas tabula par importu bāzes cenās, P60 × P60, piecas gadā	Pirmā nosūtīšana 2005. gadā	2005
20	Pamatlīdzekļu saistklasifikācija pēc nozares un pēc ražojuma, A31 × P13, piecas gadā	Pirmā nosūtīšana 2005. gadā	2005
21	Ražošanas konta saistklasifikācija pēc nozares un pēc sektora, A60 × (S11, S12, S13, S14, S15), piecas gadā	Pirmā nosūtīšana 2005. gadā	2005
22	Bruto ieguldījumu pamatkapitālā saistklasifikācija pēc nozares un pēc ražojuma, A31 × P60, piecas gadā	Pirmā nosūtīšana 2005. gadā	2005



7.2. **Atkāpes attiecībā uz atsevišķiem mainīgajiem/sectoriem tabulās**

Tabulas Nr.	Tabula	Mainīgais/Sektors	Atkāpe	Līdz
1	Galvenie gada un ceturkšņa rādītāji	BIMA galapatēriņa izdevumi	Nav jāiesniedz	2005
2	Galvenie rādītāji par valsts pārvaldi	P52 + P53 + K2	Nav jāiesniedz	2003

## 8. ITĀLIJA

8.1. **Atkāpes attiecībā uz tabulām**

Tabulas Nr.	Tabula	Atkāpe	Līdz
1	Galvenie ceturkšņa rādītāji	Nokavējums: t + 6 mēneši	1999
1	Galvenie ceturkšņa rādītāji	Atpakaļejoši aprēķini: par 1980.– 1987. gadu jāiesniedz 2000. gada decembrī	2000
1	Galvenie gada rādītāji	Atpakaļejoši aprēķini: par 1970.– 1987. gadu jāiesniedz 2000. gada decembrī	2000
2	Galvenie rādītāji par valsts pārvaldi	Atpakaļejoši aprēķini: par 1970.– 1994. gadu nav jāiesniedz	2005
2	Galvenie rādītāji par valsts pārvaldi	Atpakaļejoši aprēķini: par 1980.– 1994. Gadu jāiesniedz 2001. gada decembrī	2001
2	Galvenie rādītāji par valsts pārvaldi	Nokavējums: t + 9 mēneši	2005
20	Pamatlīdzekļu saistklasifikācija pēc nozares un pēc ražojuma, A31 × Pi3, piecas gadā	Nav jāaprēķina	2005
22	Bruto ieguldījumu pamatkapitālā saistklasifikācija pēc nozares un pēc ražojuma, A31 × P60, piecas gadā	Pirmā nosūtīšana 2005. gadā	2005

8.2. **Atkāpes attiecībā uz atsevišķiem mainīgajiem/sectoriem tabulās**

Tabulas Nr.	Tabula	Mainīgais/Sektors	Atkāpe	Līdz
1	Galvenie ceturkšņa rādītāji	Valdības individuālā patēriņa izdevumi	Nokavējums: t + 16 mēneši	2005
1	Galvenie ceturkšņa rādītāji	Kolektīvā patēriņa izdevumi	Nokavējums: t + 16 mēneši	2005
1	Galvenie ceturkšņa rādītāji	Faktiskais galapatēriņš	Nokavējums: t + 16 mēneši	2005
1	Galvenie ceturkšņa rādītāji	Faktiskais individuālais patēriņš	Nokavējums: t + 16 mēneši	2005
1	Galvenie ceturkšņa rādītāji	Vērtslietu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas	Kopā ar krājumu izmaiņām	2005

Tabulas Nr.	Tabula	Mainīgais/Sektors	Atkāpe	Līdz
1	Galvenie ceturkšņa rādītāji	Pamatkapitāla patēriņš	Pirmā nosūtīšana 2001. gada decembrī	2001
1	Galvenie ceturkšņa rādītāji	Tīrais nacionālais ienākums	Pirmā nosūtīšana 2001. gada decembrī	2001
1	Galvenie gada rādītāji	Valdības individuālā patēriņa izdevumi	Nokavējums: t + 9 mēneši	2005
1	Galvenie gada rādītāji	Kolektīvā patēriņa izdevumi	Nokavējums: t + 9 mēneši	2005
1	Galvenie gada rādītāji	Faktiskais galapatēriņš	Nokavējums: t + 9 mēneši	2005
1	Galvenie gada rādītāji	Faktiskais individuālais patēriņš	Nokavējums: t + 9 mēneši	2005
1	Galvenie gada rādītāji	Vērtslietu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas	Kopā ar krājumu izmaiņām	2005
3	Tabulas pēc nozares	Pamatkapitāla patēriņš pēc nozares	Sadalījums A17, pirmā nosūtīšana 2002. gadā	2002
3	Tabulas pēc nozares	Pamatkapitāla patēriņš pēc nozares	Sadalījums A31, pirmā nosūtīšana 2005. gadā	2005
3	Tabulas pēc nozares	Vērtslietu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas, pēc nozares	Kopā ar krājumu izmaiņām	2005
8	Nefinanšu konti pēc sektora	Vērtslietu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas, pēc nozares	Kopā ar krājumu izmaiņām	2005

## 9. LUKSEMBURGA

## 9.1. Atkāpes attiecībā uz tabulām

Tabulas Nr.	Tabula	Atkāpe	Līdz
1	Galvenie ceturkšņa rādītāji	Atpakaļejoši aprēķini: par 1995.–1998. gadu nav atkārtoti jāaprēķina	2005
1	Galvenie ceturkšņa rādītāji	Atpakaļejoši aprēķini: par 1988.–1994. gadu nav atkārtoti jāaprēķina	2005
1	Galvenie ceturkšņa rādītāji	Atpakaļejoši aprēķini: par 1980.–1987. gadu nav atkārtoti jāaprēķina	2005
1	Galvenie gada rādītāji	Atpakaļejoši aprēķini: atkārtoti aprēķināt tikai par 1980.–1987. gadu	2005
2	Galvenie rādītāji par valsts pārvaldi	Atpakaļejoši aprēķini: atkārtoti aprēķināt tikai par 1990.–1994. gadu	2005
3	Tabulas pēc nozares	Atpakaļejoši aprēķini: atkārtoti aprēķināt tikai par 1980.–1994. gadu	2005

Tabulas Nr.	Tabula	Atkāpe	Līdz
6	Finanšu konti pēc sektora (darījumi)	Pirmā nosūtīšana 2005. gadā	2005
7	Bilances par finanšu aktīviem un saistībām	Pirmā nosūtīšana 2005. gadā	2005
8	Nefinanšu konti pēc sektora	Atpakaļejoši aprēķini: par 1990.–1994. gadu nav atkārtoti jāaprēķina	2005
8	Nefinanšu konti pēc sektora	Atpakaļejoši aprēķini: par 1980.–1989. gadu nav atkārtoti jāaprēķina	2005
10	Tabulas pēc nozares un pēc reģiona, NUTS II, A17	Nav jāaprēķina	2005
11	Valsts pārvaldes izdevumi pēc funkcijas	Atpakaļejoši aprēķini: par 1990.–1994. gadu nav atkārtoti jāaprēķina	2005
12	Tabulas pēc nozares un pēc reģiona, NUTS III, A3	Nav jāaprēķina	2005
13	Mājsaimniecību konti pēc reģiona, NUTS II	Nav jāaprēķina	2005

## 9.2. Atkāpes attiecībā uz atsevišķiem mainīgajiem/sektoiem tabulās

Tabulas Nr.	Tabula	Mainīgais/Sektors	Atkāpe	Līdz
1	Galvenie gada rādītāji	Bruto ieguldījumi pamatkapitālā	Sadalījums Pi3	2005
1	Galvenie gada rādītāji	Primārā ienākuma saldo ar pārējo pasauli	Nokavējums: t + 9 mēneši	2005
1	Galvenie gada rādītāji	Bruto nacionālais ienākums pēc tirgus cenām	Nokavējums: t + 9 mēneši	2005
1	Galvenie gada rādītāji	Pamatkapitāla patēriņš	Nokavējums: t + 9 mēneši	2005
1	Galvenie gada rādītāji	Tīrais nacionālais ienākums pēc tirgus cenām	Nokavējums: t + 9 mēneši	2005
1	Galvenie gada rādītāji	Tīrie kārtējie pārvedumi ar pārējo pasauli	Nokavējums: t + 9 mēneši	2005
1	Galvenie gada rādītāji	Tīrais izmantojamais ienākums	Nokavējums: t + 9 mēneši	2005
1	Galvenie gada rādītāji	Tīrais nacionālais ietaupījums	Nokavējums: t + 9 mēneši	2005
1	Galvenie gada rādītāji	Tīrie kapitāla pārvedumi ar pārējo pasauli	Nokavējums: t + 9 mēneši	2005
1	Galvenie gada rādītāji	Valsts tīrais aizdevums vai tīrais aizņēmums	Nokavējums: t + 9 mēneši	2005
1	Galvenie gada rādītāji	Vērtslietu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas	Pirmā nosūtīšana 2005. gadā	2005
1	Galvenie ceturkšņa rādītāji	Bruto ieguldījumi pamatkapitālā	Nav sadalījuma Pi3	2005

Tabulas Nr.	Tabula	Mainīgais/Sektors	Atkāpe	Līdz
1	Galvenie ceturkšņa rādītāji	Pamatkapitāla patēriņš	Pirmā nosūtīšana 2005. gadā	2005
1	Galvenie ceturkšņa rādītāji	Tīrais nacionālais ienākums pēc tirgus cenām	Pirmā nosūtīšana 2005. gadā	2005
1	Galvenie ceturkšņa rādītāji	Tīrie kārtējie pārvedumi ar pārējo pasauli	Pirmā nosūtīšana 2005. gadā	2005
1	Galvenie ceturkšņa rādītāji	Tīrais izmantojamais ienākums	Pirmā nosūtīšana 2005. gadā	2005
1	Galvenie ceturkšņa rādītāji	Tīrais nacionālais ietaupījums	Pirmā nosūtīšana 2005. gadā	2005
1	Galvenie ceturkšņa rādītāji	Tīrie kapitāla pārvedumi ar pārējo pasauli	Pirmā nosūtīšana 2005. gadā	2005
1	Galvenie ceturkšņa rādītāji	Valsts tīrais aizdevums vai tīrais aizņēmums	Pirmā nosūtīšana 2005. gadā	2005
1	Galvenie ceturkšņa rādītāji	Vērtslietu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas	Pirmā nosūtīšana 2005. gadā	2005
3	Tabulas pēc nozares	Bruto ieguldījumi pamatkapitālā pēc nozares	Nokavējums: t + 36 mēneši	2005
3	Tabulas pēc nozares	Vērtslietu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas	Pirmā nosūtīšana 2005. gadā	2005
8	Nefinanšu konti pēc sektora	S11, S12, S14 + 45, S211, S212	Pirmā nosūtīšana 2005. gadā	2005
20	Ražošanas konta saistklasifikācija pēc nozares un pēc sektora, A60 × (S11, S12, S13, S14, S15), piecas gadā	Tabula pēc vēsturisko izmaksu vērtības	Pirmā nosūtīšana 2005. gadā	2005

## 10. NĪDERLANDE

## 10.1. Atkāpes attiecībā uz tabulām

Tabulas Nr.	Tabula	Atkāpe	Līdz
1	Galvenie ceturkšņa rādītāji	Atpakaļejoši aprēķini: par 1986.–1994. gadu jāiesniedz 2001. gada oktobrī	2001
1	Galvenie ceturkšņa rādītāji	Atpakaļejoši aprēķini: par 1980.–1985. gadu jāiesniedz 2002. gada martā	2002
1	Galvenie gada rādītāji	Atpakaļejoši aprēķini: par 1986.–1994. gadu jāiesniedz 2001. gada jūlijā	2001
1	Galvenie gada rādītāji	Atpakaļejoši aprēķini: par 1970.–1985. gadu jāiesniedz 2001. gada decembrī	2001
2	Galvenie rādītāji par valsts pārvaldi	Atpakaļejoši aprēķini: par 1986.–1994. gadu jāiesniedz 2002. gada jūlijā	2001

Tabulas Nr.	Tabula	Atkāpe	Līdz
2	Galvenie rādītāji par valsts pārvaldi	Atpakaļejoši aprēķini: par 1970.–1985. gadu jāiesniedz 2001. gada decembrī	2001
3	Tabulas pēc nozares	Atpakaļejoši aprēķini: par 1986.–1994. gadu jāiesniedz 2001. gada jūlijā	2001
3	Tabulas pēc nozares	Atpakaļejoši aprēķini: par 1970.–1985. gadu jāiesniedz 2001. gada decembrī	2001
5	Mājsaimniecību galapatēriņa izdevumi pēc mērķa	Atpakaļejoši aprēķini: par 1986.–1994. gadu jāiesniedz 2001. gada jūlijā	2001
5	Mājsaimniecību galapatēriņa izdevumi pēc mērķa	Atpakaļejoši aprēķini: par 1980.–1985. gadu jāiesniedz 2001. gada decembrī	2001
7	Bilances par finanšu aktīviem un saistībām	Nokavējums: t + 19 mēneši	2003
8	Nefinanšu konti pēc sektora	Atpakaļejoši aprēķini: par 1986.–1994. gadu jāiesniedz 2001. gada jūlijā; par 1980.–1985. gadu jāiesniedz 2001. gada decembrī	2001
10	Tabulas pēc nozares un pēc reģiona, NUTS II, A17	Nokavējums; t + 30 mēneši	2005
13	Mājsaimniecību konti pēc reģiona, NUTS II	Nokavējums: t + 36 mēneši	2005

## 10.2. Atkāpes attiecībā uz atsevišķiem mainīgajiem/sectoriem tabulās

Tabulas Nr.	Tabula	Mainīgais/Sektors	Atkāpe	Līdz
10	Tabulas pēc nozares un pēc reģiona, NUTS II, A17	Bruto ieguldījumi pamatkapitālā pēc reģiona	Nav jāaprēķina	2005
10	Tabulas pēc nozares un pēc reģiona, NUTS II, A17	Kopējā nodarbinātība pēc reģiona	Nav jāaprēķina	2005
12	Tabulas pēc nozares un pēc reģiona, NUTS III, A3			

## 11. PORTUGĀLE

### 11.1. Atkāpes attiecībā uz tabulām

Tabulas Nr.	Tabula	Atkāpe	Līdz
1	Galvenie gada rādītāji	Atpakaļejoši aprēķini: par 1988.–1994. gadu jāiesniedz 1999. gada decembrī	1999
1	Galvenie gada rādītāji	Atpakaļejoši aprēķini: par 1977.–1987. gadu jāiesniedz 2000. gada decembrī	2005/ 2000
2	Galvenie rādītāji par valsts pārvaldi	Atpakaļejoši aprēķini: par 1977.–1994. gadu jāiesniedz 2000. gada decembrī	2005/ 2000

Tabulas Nr.	Tabula	Atkāpe	Līdz
3	Tabulas pēc nozares	Atpakaļejoši aprēķini: atkārtoti aprēķināt tikai par 1977.–1994. gadu	2005
5	Mājsaimniecību galapatēriņa izdevumi pēc mērķa	Nokavējums: t + 12 mēneši	2005
5	Mājsaimniecību galapatēriņa izdevumi pēc mērķa	Atpakaļejoši aprēķini: nav atkārtoti jāaprēķina	2005
6	Finanšu konti pēc sektora (darījumi)	Nokavējums: t + 12 mēneši	2005
7	Bilances par finanšu aktīviem un saistībām	Nokavējums: t + 12 mēneši	2005
8	Nefinanšu konti pēc sektora	Atpakaļejoši aprēķini: par 1990.–1994. gadu jāiesniedz 1999. gada decembrī	1999
11	Valsts pārvaldes izdevumi pēc funkcijas	Atpakaļejoši aprēķini: nav atkārtoti jāaprēķina	2005

## 12. SOMIJA

## 12.1. Atkāpes attiecībā uz tabulām

Tabulas Nr.	Tabula	Atkāpe	Līdz
2	Galvenie rādītāji par valsts pārvaldi	Atpakaļejoši aprēķini: atkārtoti aprēķināt tikai par 1975.–1994. gadu	2005
3	Tabulas pēc nozares	Atpakaļejoši aprēķini: atkārtoti aprēķināt tikai par 1975.–1994. gadu	2005

## 12.2. Atkāpes attiecībā uz atsevišķiem mainīgajiem/sectoriem tabulās

Tabulas Nr.	Tabula	Mainīgais/Sektors	Atkāpe	Līdz
1	Galvenie ceturkšņa rādītāji	Individuālā patēriņa izdevumi	Nav jāaprēķina	2005
1	Galvenie ceturkšņa rādītāji	Kolektīvā patēriņa izdevumi	Nav jāaprēķina	2005
1	Galvenie ceturkšņa rādītāji	Faktiskais individuālais patēriņš	Nav jāaprēķina	2005
1	Galvenie ceturkšņa rādītāji	Faktiskais galapatēriņš	Nav jāaprēķina	2005
1	Galvenie ceturkšņa rādītāji	Krājumu izmaiņas	Nav jāaprēķina	2005
1	Galvenie gada un ceturkšņa rādītāji	Vērtslietu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas	Nav jāaprēķina	2005
3	Tabulas pēc nozares	Vērtslietu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas	Nav jāaprēķina	2005

Tabulas Nr.	Tabula	Mainīgais/Sektors	Atkāpe	Līdz
15	Piegādes tabula bāzes cenās, ieskaitot pārveidi pircēja cenās, A60×P60	Visi	Sadalījums A31 un P31, tikai pēc kārtējām cenām	2005
16	Izmantot tabulu pircēja cenās, A60×P60	Visi		
17	Simetriskā izejvielu un produkcijas tabula bāzes cenās, P60×P60, piecas gadā	Visi		
18	Simetriskā izejvielu un produkcijas tabula par iekšzemes produkciju bāzes cenās, P60×P60, piecas gadā	Visi		
19	Simetriskā izejvielu un produkcijas tabula par importu bāzes cenās, P60×P60, piecas gadā	Visi		
21	Ražošanas konta saistklasifikācija pēc nozares un pēc sektora, A60× (S11, S12, S13, S14, S15), piecas gadā	Visi	Sadalījums A31	2005

## 13. ZVIEDRIJA

## 13.1. Atkāpes attiecībā uz tabulām

Tabulas Nr.	Tabula	Atkāpe	Līdz
2	Galvenie rādītāji par valsts pārvaldi	Atpakaļejoši aprēķini: atkārtoti aprēķināt tikai par 1980.–1994. gadu	2005
3	Tabulas pēc nozares	Nokavējums: t + 12 mēneši	2005
3	Tabulas pēc nozares	Atpakaļejoši aprēķini: atkārtoti aprēķināt tikai par 1980.–1994. gadu	2005
6	Finanšu konti pēc sektora (darījumi)	Nokavējums: t + 12 mēneši	2005
7	Bilances par finanšu aktīviem un saistībām	Nokavējums: t + 12 mēneši	2005
11	Valsts pārvaldes izdevumi pēc funkcijas	Nokavējums: t + 16 mēneši	2005

## 13.2. Atkāpes attiecībā uz atsevišķiem mainīgajiem/sectoriem tabulās

Tabulas Nr.	Tabula	Mainīgais/Sektors	Atkāpe	Līdz
1	Galvenie gada un ceturkšņa rādītāji	Vērtslietu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas	Pirmā nosūtīšana 2005. gadā	2005
1	Galvenie gada un ceturkšņa rādītāji	Valdības galapatēriņa izdevumu sadalījums individuālajos un kolektīvajos	Nokavējums: t + 16 mēneši	2005
1	Galvenie gada un ceturkšņa rādītāji	Mājsaimniecību faktiskais galapatēriņš	Nokavējums: t + 16 mēneši	2005

Tabulas Nr.	Tabula	Mainīgais/Sektors	Atkāpe	Līdz
1	Galvenie gada un ceturkšņa rādītāji	Faktiskais individuālais patēriņš	Nokavējums: t + 16 mēneši	2005
2	Galvenie rādītāji par valsts pārvaldi	Vērtslietu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas	Pirmā nosūtīšana 2005. gadā	2005
2	Galvenie rādītāji par valsts pārvaldi	Valdības galapatēriņa izdevumu sadalījums individuālajos un kolektīvajos	Nokavējums: t + 16 mēneši	2005
2	Galvenie rādītāji par valsts pārvaldi	Mājsaimniecību faktiskais galapatēriņš	Nokavējums: t + 16 mēneši	2005
2	Galvenie rādītāji par valsts pārvaldi	Faktiskais individuālais patēriņš	Nokavējums: t + 16 mēneši	2005
3	Tabulas pēc nozares	Vērtslietu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas	Pirmā nosūtīšana 2005. gadā	2005
3	Tabulas pēc nozares	Sadalījums A31	Nokavējums: t + 12 mēneši	2005
8	Nefinanšu konti pēc sektora	Vērtslietu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas	Pirmā nosūtīšana 2005. gadā	2005
8	Nefinanšu konti pēc sektora	Valdības galapatēriņa izdevumu sadalījums individuālajos un kolektīvajos	Nokavējums: t + 16 mēneši	2005
8	Nefinanšu konti pēc sektora	Mājsaimniecību faktiskais galapatēriņš	Nokavējums: t + 16 mēneši	2005
8	Nefinanšu konti pēc sektora	Faktiskais individuālais patēriņš	Nokavējums: t + 16 mēneši	2005

#### 14. APVIENOTĀ KARALISTE

##### 14.1. Atkāpes attiecībā uz atsevišķiem mainīgajiem/sectoriem tabulās

Tabulas Nr.	Tabula	Mainīgais/Sektors	Atkāpe	Līdz
1	Galvenie gada un ceturkšņa rādītāji	Vērtslietu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas, un preču un pakalpojumu eksports un imports	Izņemot MFI darījumus ar zeltu kā bagātības krātuvi	2005
3	Tabulas pēc nozares	Vērtslietu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas	Izņemot MFI darījumus ar zeltu kā bagātības krātuvi	2005
4	ES/trešo valstu eksports un imports	ES/trešo valstu eksports un imports	Izņemot MFI darījumus ar zeltu kā bagātības krātuvi	2005
6	Finanšu konti pēc sektora (darījumi)	Monetārais zelts un SDR	Ieskaitot MFI darījumus ar zeltu kā bagātības krātuvi	2005



Tabu- las Nr.	Tabula	Mainīgais/Sektors	Atkāpe	Līdz
6	Finanšu konti pēc sektora (darījumi)	Finanšu palīgsabiedrības	Jāiekļauj nefinanšu sabiedrībās	2002
7	Bilances par finanšu aktīviem un saistībām	Monetārais zelts un SDR	Ieskaitot MFI darījumus ar zeltu kā bagātības krātuvi	2005
7	Bilances par finanšu aktīviem un saistībām	Finanšu palīgsabiedrības	Jāiekļauj nefinanšu sabiedrībās	2002
8	Nefinanšu konti pēc sektora	Vērtslietu iegādes, no kurām atskaitītas realizācijas, un preču un pakalpojumu eksports un imports	Izņemot MFI darījumus ar zeltu kā bagātības krātuvi	2005
10	Tabulas pēc nozares un pēc reģiona, NUTS II, A17	IKP	Tikai par NUTS II, A17	2001